

שבוע פרשת קרח - בבל העולם

(21 - 27 June 20)

כ"ט סיון - ה' תמוז תש"פ

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאִמּוֹ: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרָכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמָךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצֻוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁבְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבְאֲדָתָם מִתְרַה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמָךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאִמּוֹ. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵינוּ, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קִיט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁרִי תִמְיִמִי־דָרְךָ תְּהִלָּתִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדוֹתֶיךָ בְּכָל־לֵב יִדְרָשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעִלוּ עוֹלָה בְּדַרְכֶיךָ הַלְכוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פִּקְדֶיךָ לִשְׁמֹר מֵאֵד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דַרְכֵי לִשְׁמֹר חֻקֶיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בַּיָּשָׁר לִבִּי בְּלִמּוּדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲבֹבִי עַד־מֵאֵד: ט בְּמֶה יִזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר כְּדִבְרֶךָ: י בְּכָל־לֵבִי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרָתֶךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטֵּא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמוֹדֵנִי חֻקֶיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרָתִי כָל מִשְׁפָּטֵי־פִיךָ: יד בְּדָרְךָ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פָעַל כָּל־הָיוֹן: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבְיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶיךָ אֲשַׁתְּעֹשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך תהלים בעמוד ע

נקודות משיחות קודש – מזמור קיט מתוך "תהילות מנחם"

נד – זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי

קיום "חוקיך" באופן של "זמירות"

לשון הפסוק "זמירות היו לי חוקיך", מלמד שלמרות שכללות המצוות נקראות "חוקיך", רצון שלמעלה מטעם, וגם עבודת האדם היא באופן של "חוקה חקתי גזירה גזרתי"¹, ו"אין לך רשות להרהר אחריי"², ו"כל האומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה, מאבד את הונה של תורה"³. מכלל-מקום עבודתו נעשית באופן של "זמירות", שירה ושמחה מתוך תענוג, ובכלל זה הבנה והשגה ורגש שבלב (על-דרך מארז"ל⁴ "כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה, עליו הכתוב אומר⁵ וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים וגו'").

וב' ענינים אלו אינם בסתירה זה לזה, כיון שיש אצלו רק ענין אחד, להיות מסור ונתון למלך בכל מציאותו, ובכלל זה גם כח התענוג, הבנה והשגה, ולכן כשגזירת המלך היא להשתמש בכוחות וחושים אלו, הוא ממלא זאת⁶.

וכמבואר בחסידות⁷ בענין עבד פשוט ועבד נאמן, שאמיתית ענינו של עבד הוא שאינו מציאות לעצמו כלל, "מה שקנה עבד קנה רבו"⁸, ואין זה באופן שעבודתו ללא תענוג, הבנה והשגה, אלא אדרבה להיותו מסור ונתון לאדונו לגמרי, הרי התמסרותו היא בכל הכוחות, מהתענוג ועד עקב שברגל⁹.

(1) תנחומא חוקת ג. במדב"ר רפי"ט.

(2) יומא סז, ב. פרש"י ר"פ חוקת.

(3) עירובין סד, א (ובפרש"י).

(4) מגילה לב, א.

(5) יחזקאל כ, כה.

(6) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 130 ואילך.

(7) המשך תרס"ו ע' שכה ואילך.

(8) פסחים פח, ב.

(9) משיחת י"ט כסלו ה'תשכ"א.

מפתח כללי

(א) סדר הנחת תפילין	ב	(כ) מסכת שבת עם ביאורים	ב
(ב) מזמורי תהלים קיט, קכ	ג	מדף קז עד דף קיג.....קסד	
(ג) מאמר ד"ה ואתה תצוה		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
(ד) מאמר ד"ה ויקח קרח וגו'		(כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	ה
ש"פ קרח מבה"ח תמוז ה'תשכ"ז	כג	אדמו"ר הזקן	קצב
(ה) שיחת ש"פ קרח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ז	לג	(כב) שולחן ערוך הלכות ברכת הפירות	
(ו) לקוטי-שיחות פרשת קרח כרך יג	מ	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	קצג
(ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		(כג) לקוטי תורה עוד ביאור	
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	מג	אדמו"ר הזקן	קצו
(ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת קרח	מד	(כד) תורת חיים	
(ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת קרח	מו	אדמו"ר האמצעי	רג
(י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת קרח	עג	(כה) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
(יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר ה"צמח צדק"	רד
לשבוע פרשת קרח	עד	(כו) תורת שמואל תרל"ב	
(יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת קרח	פג	אדמו"ר מוהר"ש	רז
(יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	פה	(כז) קונטרס העבודה	
שיעורי רמב"ם		אדמו"ר מוהרש"ב	רז
(יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת קרח	פח	(כח) ספר המאמרים – קונטרסים	
(טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת קרח	קלב	אדמו"ר מוהרי"צ	רי
(טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת קרח	קנא	(כט) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	
(יז) נביאים וכתובים		אדמו"ר מוהרי"צ	רטו
ירמיה פרק לז, דניאל פרק ד	קנד	(ל) ספר הזכרונות פרק כ	רטז
(יח) משניות – מסכת מעילה		(לא) אגרות קודש	
ביאור קהתי	קנו	אדמו"ר מוהרי"צ	ריט
(יט) עין יעקב מסכת מגילה	קסג	(לב) חומש לקריאה בציבור	רכ
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי		(לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רכז
		(לד) ביאורים לפרקי אבות פרק ד	רכט
		(לה) לוח זמנים לשבוע פרשת קרח	רל
		(לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רלא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לְהַבִּין, הָרִי מִשֶּׁהּ הוּא רַק הַשְּׁלִיחַ לְמִסֵּר לְיִשְׂרָאֵל אֶת צוּוֹי
הַקֶּבֶ"ה וְאֵינֶנּוּ הַמִּצְוָה בַּעֲצָמוֹ, וְלִמָּה נֶאֱמַר וְאַתָּה תִּצְוֶה. גַּם
צָרִיף לְהַבִּין דִּיוֹק נֹסֵף בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב מִה שֶׁנֶּאֱמַר וְיִקְחוּ אֵלָיךְ,³⁵
שֶׁמִּשְׁמַעוֹת מִלִּים אֵלֶּה הֵיא שֶׁיִּבְיֵאוּ הַשָּׁמֶן לְמִשֶּׁהָ³⁶ (אֵלָיךְ),
דְּלִכְאוּרָהּ, כִּינֹן שֶׁהַעֲלָאתָ
(=הַדִּלְקָת) הַנֵּרוֹת הֵיטָה עַל יָדִי
אֶהְרֹן וְלֹא עַל יָדִי מִשֶּׁהּ, לִמָּה
הַצָּרִף לְהַבִּיא אֶת הַשָּׁמֶן
לְמִשֶּׁהּ. גַּם צָרִיף לְהַבִּין מִה
שֶׁנֶּאֱמַר 'שָׁמֶן גּו' כְּתִית
לְמֵאוֹר', מְדוּעַ הַתּוֹרָה מִשְׁתַּמֵּשֶׁת
בְּמִלָּה "מֵאוֹר" וְלֹא בְּמִלָּה "לְהַאִיר"
דְּלִכְאוּרָהּ הֵנָּה לִיָּה לְמִימֵר
(=הִיא לֹא לֹמֵר) 'שָׁמֶן גּו'
לְהַאִיר' שֶׁהִיא תְּכִלִּיתָהּ שֶׁל הַדִּלְקָת
הַשָּׁמֶן בַּמְנוֹרָה הִיא 'לְהַאִיר'. גַּם
צָרִיף לְהַבִּין, דְּכַפְסוּק
שֶׁלְאַחֲרֵי זֶה³⁷ נֶאֱמַר אֲדוֹת מִשָּׁךְ
זִמְן דְּלִיקַת הַנֵּרוֹת 'מִעֲרֵב עַד בֹּקֶר'
וְאִכֵּן מִשָּׁךְ זִמְן דְּלִיקַתָּם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
בְּכָל יוֹם אֵינֶנּוּ בְּמִשָּׁךְ הַיָּמָמָה כּוֹלָה
אַלֵּא מִעֲרֵב עַד בּוֹקֶר וְאֵילוּ כָּאֵן
נֶאֱמַר 'לְהַעֲלוֹת גֵּר תְּמִיד'.
(ב) וּמִכָּבָר כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי
וְחָמִי אֲדָמוֹר (כְּמֵאֲמָרוֹ
הַיָּדוּעַ דְּבוֹר הַמִּתְחִיל "וְקִבֵּל
הַיְּהוּדִים"³⁸ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפוֹרִים
קֶטֶן תִּרְפִּי"ז), דְּמִשְׁמַעוֹת
הַפְּנִימִית שֶׁל הַמִּלָּה 'צוּוֹי'
('תִּצְוֶה') הוּא יִצִּיר 'צִוְתָא'
וְחִבּוּר³⁹ בֵּין הַמִּצְוָה לְבֵין הַמִּצְוָה,
כְּלוֹמֵר בֵּין יִשְׂרָאֵל לְקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.
וְזֶהוּ הַחִסָּר מְדוּעַ הַפְּסוּק מְדַגִּישׁ אֶת
חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל מִשֶּׁהּ רִבִּינוּ בְּאוֹמְרוֹ

בְּמֵאֵמֶר זֶה מְדוּבָר אֲדוֹת מֵהוּת תְּפִקִּידוֹ שֶׁל מִשֶּׁהּ רִבִּינוּ בְּדוּרוֹ וְכִמוֹ כֵּן שֶׁל
נִשְׁאִי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר שֶׁהֵם ה'מִשֶּׁהּ רִבִּינו' שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר. מְדוּבָר
אֲדוֹת עֲבוּדָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִבָּהוּ מְכוּחָם שֶׁל הַנְּשִׂאִים בְּתַקּוּפוֹת הַשּׁוֹנוֹת
וּבְעִיקָר בַּחֲשֶׁכַת הַגּוֹלוֹת. בְּמֵאֵמֶר זֶה מְדוּבָר אֲדוֹת חִידוּשׁ נִפְלֵא הַקְּשׁוֹר דּוּקָא
עַבְדוּדָה הַנִּדְרֶשֶׁת מֵאִיתָנוּ בְּדוּרוֹנוֹ כַּעַת.
מֵאֵמֶר זֶה מֵיּוֹסֵד עַל מֵאֵמֶר דִּיבּוֹר
הַמִּתְחִיל "וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים" שֶׁנֶּאֱמַר עַל
יָדִי כ"ק אֲדָמוֹר הַרִי"צ בְּפוֹרִים קֶטֶן
בִּשְׁנַת ה'תרפ"ז, בּוֹמֵן הַמִּשְׁטֵר
הַקּוֹמוֹנִיסְטִי בְּבֵרִית הַמוֹעֲצוֹת, תְּקוּפָה
קְצֵרָה לִפְנֵי מֵאֵסְרוֹ הַיָּדוּעַ.
אֲדוֹת הַדִּלְקָת הַמְנוֹרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
אוֹמֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשֶּׁהּ רִבִּינוּ
וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְיִקְחוּ אֵלָיךְ שָׁמֶן וְזֵית וְזֶה
כְּתִית לְמֵאוֹר לְהַעֲלוֹת גֵּר
תְּמִיד⁴⁰, וְיִדְוּעִים הַדִּיּוּקִים
בְּלִשׁוֹנוֹ שֶׁל פְּסוּק זֶה⁴¹ הַדִּיוֹק הָרָאשׁוֹן
הוּא דְּכָבֵל הַצּוּוֹיִים שֶׁבְּתוֹרָה
נֶאֱמַר 'צוּ' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְכִיּוֹצֵא כֵּן 'דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'
'אֲמֹר לָהֶם' כְּלוֹמֵר בְּדֶרֶךְ כָּל בִּפְנִיָּה
שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵל מִשֶּׁהּ רִבִּינוּ
לֹא מוֹפִיעָה הַמִּלָּה 'אֵת', וְאֵילוּ
כָּאֵן נֶאֱמַר וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלִהְיוֹסִיָּה,
דְּהַדִּיק בְּמֵה שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה
תִּצְוֶה הוּא לֹא רַק בְּהַלְשׁוֹן
כְּלוֹמֵר הַשְּׁאֵלָה אֵינֶנּוּ רַק מִכָּן שֶׁהַתּוֹרָה
מֵאִרְכִּיָּה בְּלִשׁוֹנָה אֵלֵּא גַּם
בְּהַתְּכֵן, הוֹסַפְתָּ הַמִּלָּה 'אֵת'
מְדַגִּישָׁה אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל מִשֶּׁהּ רִבִּינוּ
דְּלִשׁוֹן וְאַתָּה תִּצְוֶה מִשְׁמַע
שֶׁמִּשֶּׁהּ הוּא הַמִּצְוָה, וְצָרִיף

בס"ד. שבת פרשת תצוה, יו"ד אדר-ראשון ה'תשמ"א*

(* יצא לאור בקונטרס* פורים-קטן - תשנ"ב**), "לקראת יום ג' שהוכפל בו כי טוב, פורים קטן . . יום א' פ' כי תשא. ה'תשנ"ב".

(1) ריש פרשתנו (תצוה). (2) אוה"ת פרשתנו (תצוה) ע' א'תקמא. ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז ס"ג (סה"מ תרפ"ז ע' קיג. ה'תשי"א ע' 182). (3) רמב"ן ע"פ. (4) פרשתנו כז, כא. (5) השייכות דהביאור בואתה תצוה גו' לוקבל היהודים גו' - ראה לקמן ס"ט ואילך. (6) נדפס ב"התמים" חוברת ז לה, ג [שלו, ג] ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. ה'תשי"א ע' 180 ואילך. - ראה שם ס"ד. (7) כ"ה גם בתו"א פרשתנו פב, א (ע"פ ואתה תצוה). ובכ"מ. וראה בהנסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' עב הערה 55.

(* קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאורה מאנשים נשים וספ. **) על הדו"ח אודות הדפסת והפצת המאמר ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויהי שפעל הפעולה הרצוי והזמג וברי מזלי' כו'. אזכיר עה"צ".

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי־וְעַל שְׁמֹשֶׁה הוּא זֶה שִׁיּוּצָה אֶת
- 2 ה'צוּתָא', הוּא זֶה שְׁמֹשֶׁה וּמַחְבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם אֹר אֵין
- 3 סוּף⁸. וְעַל יְדֵי שְׁמֹשֶׁה מְשַׁפֵּיעַ לְיִשְׂרָאֵל (כלומר שְׁמֹשֶׁה
- 4 אוֹתָם עִם אֹר אֵין סוּף), עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסְפָה
- 5 בְּרִיתוֹתָ שֶׁל מֹשֶׁה. [הסיבה לכך
- 6 שלמרות שדרגתו של משה רבינו היא
- 7 למעלה מהעם, שלכן הוא זה שבכוחו
- 8 להשפיע להם, אך דווקא על ידם נעשית
- 9 בו רוממות יתירה, הרי זה נעוץ בקשר
- 10 הנשמתי של משה רבינו עם בני ישראל.
- 11 דְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל הֵם דְּגַמְתָּ
- 12 רֹאשׁ וְרֹגֶל, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר⁹ עַל
- 13 יְדֵי מֹשֶׁה רְבִינוּ 'שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף
- 14 רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבּוֹ',
- 15 דְּכָל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּבַחֲנִית
- 16 הָרִגְלִים דְּמֹשֶׁה, וּמֹשֶׁה הוּא
- 17 הָרֹאשׁ שְׁלֵהֶם. וְכְמוֹ שְׁבִיבֹן
- 18 אֲדָם עִם הֵיחַת שֶׁהָרֹאשׁ הוּא מַעַל
- 19 הָרִגְלִים וְהוּא זֶה שֶׁמִּנְהִיגֵם אֶךְ בִּיחַד עִם
- 20 זֶה הָרִגְלִים מוֹלִיכֵים אֶת הָרֹאשׁ
- 21 לְמִקּוֹם שֶׁהָרֹאשׁ מִצַּד עֲצָמוֹ
- 22 אֵינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְשֵׁם, כְּמוֹ
- 23 כֵּן הוּא בְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל, שְׁעַל
- 24 יְדֵי יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הָרִגְלִים
- 25 דְּמֹשֶׁה) דווקא על ידם מִתְּנַסֵּף
- 26 עֲלָיו בְּמֹשֶׁה. מִהוּתָהּ שֶׁל עֲלִיהָ זֶה
- 27 שֶׁל מֹשֶׁה רְבִינוּ הִנְגִּירָתָהּ עַל יְדֵי הַשְּׁפָעוֹתָ
- 28 עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רִמּוּזָה בִּלְשׁוֹן הַפְּסוּקָה
- 29 דְּזִהוּ מַה שְׁנֶאֱמַר 'שֵׁשׁ מֵאוֹת
- 30 אֶלֶף רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי
- 31 בְּקִרְבּוֹ', שְׁעַל יְדֵי רִגְלֵי הָעָם
- 32 כלומר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם הָרִגְלִים שֶׁל
- 33 מֹשֶׁה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה הַגְּלוּיָהּ
- 34 דְּ'אֲנִי' בְּקִרְבּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
- 35 הַמִּילָה 'אֲנִי' רִמּוּזָה לְהַתְגַּלּוּת עֲצָמוֹתָהּ
- 36 שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא כְּנֶאֱמַר 'אֲנִי ה'
- 37 אֱלֹהֶיךָ'¹⁰. וְזֶהוּ 'וְאַתָּה תִּצְוֶה
- 38 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ
- 39 שְׁמֶן זֵית גֹּר', דְּעַל יְדֵי שְׁמֹשֶׁה 'יִצְחָה' בִּמְשַׁמְעוֹתָ שֶׁל 'צוּתָא'
- 40 וְיִקְשֹׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם אֹר אֵין סוּף, עַל יְדֵי זֶה יִבְיֹאוּ בְּנֵי
- 41 יִשְׂרָאֵל שְׁמֶן זֵית לְמֹשֶׁה ('וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ'), כְּלוֹמַר שְׁיִוְסִיפוּ
- 42 תּוֹסֵפוֹת אֹר בְּמֹשֶׁה.

(8) כ"ה בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנו). ובכ"מ. ובד"ה זה תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רסט"ו) "תקשר את בני ישראל" ואינו מוסיף "עם אוא"ס". ויש לומר, דבהמאמר מפרש שמה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן סי"א. (9) בהעלותך יא, כא. (10) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה. (11) סעיף ד. (12) שבת צז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 להבינה ולהסבירה לעצמו היטב, אזי שכל האדם מתאחד עימה ועל ידי כך
2 מתערך ונעשה קרוב יותר לרוחניות. אך כאשר אין האדם מסוגל להכיל רעיון
3 זה בשכלו, הרי למרות שהוא חש שמדובר בדבר עמוק והוא בהתפעלות מכך,
4 מכל מקום הרעיון נשאר מחוץ לשכלו כך שהאדם נשאר מגושם כמקודם.

5 כמו כן כאשר מדובר אודות האמונה

6 של יהודי בקדוש ברוך הוא. למרות
7 שהאמונה קיימת באדם אך יתכן
8 שאיננה מתאחדת עם מציאותו הגלויה,
9 שכלו ורגשותיו. שכלו ורגשותיו אינם
10 משתנים בעקבות אמונתו בה' אחד,
11 אמונה זו לא מתקבלת אצלם. אופן זה
12 של אמונה הוא בבחינת 'מקיף'.
13 תפקידו של משה רבינו הוא לגרום
14 לכך שהאמונה תאיר בנשמות ישראל
15 באופן פנימי, שהאמונה תתאחד עם
16 מציאותו הגלויה של יהודי ותחדור
17 ותתקבל בשכלו וברגשותיו ובכל
18 פעולותיו עד כדי כך שהם יהיו
19 מתאימים לאמונתו בה' אחד. וזהו
20 מה שכתוב בזהר¹³ "היה
21 אמונה דלעילא יתון ויתפרנס
22 מגיה על ידך" (=אותה אמונה
23 עליונה תהיה ניזונה ומכובלת על ידיך,
24 כלומר על ידי משה), וזה
25 שמשך זון ומפרנס את
26 האמונה, משמעות הדבר הוא
27 שממשיך ומגלה אותה
28 בפנימיות. וממשיך בהמאמר
29 של כ"ק אדמו"ר הרי"צ, וזה
30 שמשך הוא רעיא מהימנא,
31 הפיונה בזה היא לא רק כלפי
32 משה רבינו בדורו אלא גם

33 לאתפשטותא דמשה שבכל דור¹⁴ (=להתפשטות של משה שבכל
34 דור) אשר בכל דור ודור ישנם צדיקים שבהם מתפשטת ומאירה נשמתו של
35 משה רבינו והם גם כן בבחינת 'רעיא מהימנא', דראשי אלפי ישראל
36 שבכל דור הם מחזקים את האמונה דישאל (שבדורם),
37 שהאמונה שלהם תהיה בפנימיות. וכמו מרדכי¹⁵, שהיה
38 האתפשטותא דמשה שבדורו, כמאמר רבתינו ז"ל¹⁶
39 שמרדכי בדורו כמשה בדורו, עבודתו של מרדכי היתה בכך שגם
40 בזמן גזרת המן, שלמור התורה וקיום המצוות אז היה
41 קשור עם מסירות נפש, הקהיל קהלות ברבים לחזק את
42 אמונתם של ישראל בה' ולעמוד חזק בלמוד התורה

43 וקיים המצוות. ובהמשך המאמר "וקבל היהודים", לאחרי שמבאר
44 בארפה שמשך ואתפשטותא דיליה שבכל דור
45 (=והתפשטות שלו שבכל דור) מחזקים את האמונה דישאל,
46 מבאר¹⁷ הדיוק בלשון הכתוב "שמן גוי קתית למאור"

(כאמור בסעיף א' הדיוק הוא בכך
48 שהתורה אומרת שהצורך בשמן הוא
49 'למאור' ולא 'להאיר'),
50 המשמעות הפנימית של זה היא:
51 המילה 'קתית' רומזת על המצב בו
52 נמצאים בני ישראל בגלות, והמילה
53 'למאור' רומזת על ההתגלות להם
54 וזכים דווקא בעקבות כך. שבזמן
55 הגלות, שאז כל אחד ואחת
56 הוא נשבר ונרפא, שזו משמעות
57 המילה 'קתית' במובן של 'שברה',
58 הרי דווקא על ידי זה מגיעים
59 להתגלות של המדינה הנקראת בשם
60 'מאור' (שהוא העצם) שמעלתה
61 היא בכך שהיא למעלה ממהות של
62 'אור', היא המקור אשר ממנו
63 נמצא האור. הסבר הדברים:
64 במילה 'מאור' מכונה המקור של
65 ה'אור'. לדוגמה, השמש עצמה לעומת
66 האור היוצא ממנה נקראת בשם 'מאור'
67 חיות והיא המקור של האור. אחד
68 ההבדלים בין המאור לאור הוא בכך
69 שהמאור הינו הדבר עצמו לעומת
70 האור שאינו אלא מציאות שחוצה
71 הימנו, בדוגמת השמש עצמה לעומת
72 האור שלה שהוא חוצה הימנה. לכן
73 המושגים 'מאור' ו'אור' קשורים
74 במושגים 'עצם' ו'גילויים', 'עצם'
75 פירושו הדבר בעצמו, לעומת זאת 'גילויים' הם בדוגמת אור השמש שאינו
76 אלא מה שמתגלה ממנה אך איננו השמש עצמה. דברים אלה הם בבחינת
77 משל כלפי התגלותה של הנשמה האלוהית. כאשר מדובר אודות הנשמה
78 האלוהית, ישנה מצד אחד דרגתה הגלויה בגוף האדם, דרגה זו קשורה
79 בכוחותיו הגלויים של האדם, שכלו ומידותיו. דרגה זו היא בבחינת רובד
80 'גילויים' שלה. לעומת זאת ישנה 'עצם הנשמה', כלומר הנשמה כמו שהיא
81 בעצמה, אשר להיותה חלק אלוהי ממעל ממש הרי איננה שייכת ואיננה
82 נתפסת כלל בגוף המוגבל ובכוחותיו הגלויים של האדם. כאמור, דווקא על
83 ידי המצב של 'קתית' וזכים להתגלות ה'מאור', 'עצם הנשמה'. וצריך
84 להבין את השיכות בין העניינים השונים המבוארים במאמר של כ"ק

(13) ח"ג רכה, ב (14) תקו"ז תס"ט (קייב, א. קיד, א. 15) ראה בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ג וס"ו. (16) אסת"ר פ"ו, ב. (17) בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ו.

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אדמו"ר הרי"צ. השייכות ד'פרוש ב'כתית למאור' להמבאר
2 (בהמאמר) לפני זה שמש'ה [ואתפשוטותא דיליה שפכל
3 דרא] ון ומפרנס את האמונה שתהיה בפנימיות.
4 (ד) והנה הבאור בפסוק "ואתה תצוה" בא (בהמאמר)
5 בהמשך להמבאר בתחלת
6 המאמר, ד'פרוש הפסוק שנאמר
7 במגילת אסתר "וקבל היהודים
8 את אשר החלו לעשות" 18
9 משמעותו הפשוטה של הפסוק היא
10 שהיהודים קבלו על עצמם את מצוות
11 חג הפורים לדורות הבאים כשם
12 שהחלו לעשות בשנה הראשונה. אך
13 משמעותו הפנימית של הפסוק הוא
14 שקבלו מה שהחלו בהזמן
15 דמתן תורה 19 כלומר הם קבלו על
16 עצמם לא רק את מצוות הפורים אלא
17 את כל התורה כולה, ובאופן יותר
18 נעלה מהצורה בה הם קבלו זאת במתן
19 תורה על הר סיני. דבמתן תורה
20 היתה רק ההתחלה (החלו
21 לעשות), ובימי אחשוורוש
22 (בזמן גזירת המן) היתה
23 הקבלה השלימה, וקבל
24 היהודים. [פירוש פנימי זה הוא
25 על דרך מאמר רבותינו ז"ל 20
26 על הפסוק 21 שנאמר גם כן
27 במגילת אסתר "קיימו וקבלו
28 היהודים", דורשים על כך חז"ל
29 שהיהודים קיימו בזמן אחשוורוש מה
30 שקבלו כבר במתן תורה, דזה
31 שהקדימו את אמירת 'נעשה'
32 ל'נשמע' במתן תורה היתה
33 רק הקבלה של התורה אך קבלה
25
- זו יכלה להתערער, ובימי אחשוורוש 22 קיימו מה שקבלו 23
משמעות 'קיום' זה היא נתינת תוקף לקבלה שקיבלו על עצמם בתחילה].
ומדייק בהמאמר, שלכאורה הוא דבר פלא 24, דבמתן תורה
היו ישראל בתכלית העלוי, והנה אז אצלם גלוי אלקות
בדרגה הכי נעלית [דנוסף
לזה שגם קודם מתן תורה
היו גלויים רוחניים נעלים
ביותר, הגלוי האלוקי שהיה
ביציאת מצרים ובפרט
בקריעת ים סוף, הנה הגלוי
שהיה בשעת מתן תורה הנה
גלוי נעלה עוד יותר] אשר מכל
זה מובן שבשעת מתן תורה היו ישראל
בתכלית המעלה, ולעומת זאת בימי
אחשוורוש היו ישראל
בתכלית הירידה, דנוסף
להעלם וההסתתר של אור ה'
שקיים בכל גלות [דכל גלות
הוא בדגמת גלות מצרים 25,
וקמו שבגלות מצרים כתיב 26
"ולא שמעו אל משה מקוצר
רוח ומעבודה קשה", על
דרך זה הוא בכל גלות,
ששגנם כמה נסיונות בקיום
התורה והמצוות], הנה אז
(בזמן גזרת המן) הנה
ההעלם וההסתתר עוד יותר,
ואף על פי כן, בזמן מתן
תורה, כשהיו ישראל
בתכלית העלוי, היתה רק
ההתחלה (החלו לעשות),
ובזמן גזרת המן, כשהיו
בתכלית השפלות, אז דנקא
- בכתית למאור להמבאר (בהמאמר) לפני זה
שמש'ה [ואתפשוטותא דיליה שפכל דרא] ון
ומפרנס את האמונה שתהיה בפנימיות.
(ד) והנה הבאור בפסוק ואתה תצוה בא
(בהמאמר) בהמשך להמבאר
בתחלת המאמר, דפרוש וקבל היהודים את
אשר החלו לעשות 18 הוא שקבלו מה שהחלו
בהזמן דמתן תורה 19. דבמתן תורה היתה
ההתחלה (החלו לעשות), ובימי אחשוורוש
(בזמן גזירת המן) היתה הקבלה, וקבל
היהודים. [נעל דרך מאמר רבותינו ז"ל 20 על
הפסוק 21 קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו
כבר, דזה שהקדימו נעשה לנשמע במתן תורה
היתה רק הקבלה, ובימי אחשוורוש 22 קיימו מה
שקבלו 23]. ומדייק בהמאמר, שלכאורה הוא דבר
פלא 24, דבמתן תורה היו ישראל בתכלית
העלוי, והנה אז אצלם גלוי אלקות בדרגה הכי
נעלית [דנוסף לזה שגם קדם מתן תורה היו
גלויים נעלים ביותר, הגלוי שהיה ביציאת
מצרים ובפרט בקריעת ים סוף, הנה הגלוי
שהיה בשעת מתן תורה הנה גלוי נעלה עוד
יותר], ובימי אחשוורוש היו ישראל בתכלית
הירידה, דנוסף להעלם וההסתתר שפכל גלות
[דכל גלות הוא בדגמת גלות מצרים 25, וקמו
שבגלות מצרים כתיב 26 ולא שמעו אל משה

מקצר רוח ומעבודה קשה, על דרך זה הוא בכל גלות, ששגנם כמה נסיונות בקיום התורה והמצוות], הנה
אז (בזמן גזרת המן) הנה ההעלם וההסתתר עוד יותר, ואף על פי כן, בזמן מתן תורה, כשהיו ישראל
בתכלית העלוי, היתה רק ההתחלה (החלו לעשות), ובזמן גזרת המן, כשהיו בתכלית השפלות, אז דנקא

(18) אסתר ט, כג. (19) כ"ה גם ברד"ה וקבל היהודים בתו"א מג"א צו, ג. ובכ"מ - נסמנו ברד"ה וקבל היהודים ה'תשי"א
(סה"מ מלוקט ח"ג ע' סז הערה 4). (20) שבת פח, א. (21) אסתר ט, כז. (22) מהמשך הענינים בהמאמר ובתו"א שבהערה
הבאה (וראה גם תו"א שם צט, רע"א. ובכ"מ) משמע, דזה שקבלו בימי אחשוורוש הוא בזמן הגזירה. ובפרש"י ד"ה בימי
אחשוורוש "מאהבת הנס שנעשה להם". ואולי יש לומר דשני ענינים בזה - ראה לקמן ס"ט. (23) כ"ה גם בתו"א מג"א צח,
א דוקבל היהודים את אשר החלו לעשות הוא ע"ד "קיימו מה שקבלו" - אף שלכאורה הם שני ענינים שונים, ראה סה"מ
מלוקט שם הערה 4. (24) הביאור בדיוק לשון זה - ראה ד"ה וקבל היהודים דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א (סה"מ מלוקט
ח"א ע' שיז). (25) ראה ב"ר פט"ז, ה "כל המלכיות נקראו על שם מצרים על שם שהם מצירות לישראל". (26) וארא ו, ט.

ביאור בדרך אפשר

37 שֶׁהָיוּ בְּזֶמֶן מִתֵּן תּוֹרָה, וְלֹכֵן אֵז דְּוָקָא הֵיִתָּה הַקְּבֵלָה הַשְּׁלִימָה
38 שֶׁל הַתּוֹרָה, וְקִבֵּל הֵיִהוּדִים.
39 בַּסֵּעִף הַקּוּדֵם לַמִּדְּנו שְׁצִירָן לַהֲבִין אֶת הַקֶּשֶׁר בֵּין הָעֲנִינִים הַשּׁוֹנִים הַמְּבֹאֲרִים
40 בַּמֶּאֱמָר שֶׁל כ"ק אֲדַמּוּר הַרִי"צ, הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּמִּלִּים 'כִּתִּית לַמֶּאֱמָר'
41 וְתַפְקִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בַּתּוֹר 'רַעֲיָא
42 מִהֵימָנָא'.

43 וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לּוֹמַר, שֶׁהַפְּרוּשׁ
44 ב'כִּתִּית לַמֶּאֱמָר', וְהוּא שֶׁעַל
45 יְדֵי מִצַּב שֶׁל 'כִּתִּית' (כּו הָאֲדָם
46 נִשְׁכָּר וְנִדְכָּא) דּוּקָא עַל יְדֵי כֶךְ
47 מַגִּיעִים לַהֲתַנְלוֹת 'הַמֶּאֱמָר', הָרִי
48 הִיא נִיתָן לּוֹמַר שְׁעִנִּין זֶה אֵינֶנּוּ קֶשֶׁר
49 עִם הַסְּבִרָת תַּפְקִידוֹ וְעִבּוּדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
50 רַבֵּינוּ בַּתּוֹר 'רַעֲיָא מִהֵימָנָא' אֵלָּא הוּא
51 בְּאוּר עַל זֶה שֶׁבְּזֶמֶן הַגְּזֵרָה
52 דְּוָקָא בְּאוּר לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
53 בְּאֻפֶּן נִעְלָה בִּיתֵּר³⁰. כִּי
54 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הִיא דְּבַר הַנוֹבֵעַ
55 מִצִּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה שְׁכֵאמּוֹר
56 בַּסֵּעִף ג' הִיא דִּרְגָה כּוֹז בַּנֶּפֶשׁ
57 שֶׁלְמַעְלָה מִגְּלוֹי, אֲשֶׁר הִיא נִקְרָאת
58 בְּשֵׁם 'מֶאֱמָר' (שְׁמִמְנֹנִי נִמְצָא
59 הָאוּר), וְעַל יְדֵי שֶׁהָיוּ אֵז
60 בַּעֲקֻבוֹת קוּשִׁי הַגִּזְרִיה בְּמִצַּב
61 ד'כִּתִּית' (נִשְׁכָּר וְנִדְכָּא),
62 נִתְגַּלָּה עֲצָם הַנִּשְׁמָה, מֶאֱמָר.
63 אֲבָל מִהֶמְשֹׁף וְסִדֵּר הָעֲנִינִים
64 בְּהַמֶּאֱמָר "וְקִבֵּל הֵיִהוּדִים"
65 שֶׁהַפְּרוּשׁ ב'כִּתִּית לַמֶּאֱמָר' בָּא
66 בַּמֶּאֱמָר דּוּקָא לְאַחֲרֵי הָעֲנִין
67 ד'רַעֲיָא מִהֵימָנָא', מִכֶּךְ
68 מִשְׁמַע, דְּעֵנִין 'כִּתִּית לַמֶּאֱמָר'
69 שִׁיף גַּם לַתַּפְקִיד ה'רַעֲיָא מִהֵימָנָא'
70 כְּלוּמַר לְזֶה שְׁמִשָּׁה זֶן וּמִפְּרָגֵס
71 אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁתִּהְיֶה
72 בְּפָנִימִיּוֹת.

ביאור בדרך אפשר

1 קִבְּלוּ מַה שֶׁהִחֲלוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה. וּמִבְּאֵר בְּזֶה כ"ק אֲדַמּוּר
2 הַרִי"צ, דְּבִזְמַן הַגְּזֵרָה, הָרִי דּוּקָא אֵז הָיָה קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
3 שֶׁלֹּהֶם בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ. [וּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הִיָּתָה גְּדוּלָּה בִּיּוֹתֵר דְּנוֹסָף
4 לְזֶה שֶׁהָיָה לָהֶם מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵא לְכַפּוֹר חֵס וְשְׁלוֹם
5 [נִפְּמָבְאָר בַּתּוֹרָה אוֹר²⁷,

6 שְׂבָאִם הָיוּ מְמִירִים דָּתָם לֹא
7 הָיוּ עוֹשִׂים לָהֶם פְּלוּם, כִּי
8 הַגְּזֵרָה הֵיִתָּה רַק עַל הֵיִהוּדִים
9 וְלֹא עַל אֱלֹהֵי שְׂאִינִים 'הַיּוֹדִים' אֵלָּא
10 'עֲבָרִים'. יְהוּדִים הֵם אֱלֹהֵי הַכּוֹפְרִים
11 בַּעֲבֻדָּה זֹרָה, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא
12 עָלְתָה עַל דַּעְתָּם מַחֲשַׁבְתַּת חוּץ
13 כְּלוּמַר מַחֲשַׁבָּה אֲדוּת הַמֶּתֶת הַדָּת חֵס
14 וְשְׁלוֹם], וְיִתְרִיה מְזוֹ מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
15 הִיָּתָה לֹא רַק עַל עֲצָם אֲמוּנָתָם ב'ה'
16 אֵלָּא הָיָה לָהֶם מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
17 גַּם עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה
18 וּמִצְוֹת²⁸, וְעַד כִּדִּי כֶךְ
19 שֶׁהִקְהִילוּ קְהִלּוֹת בְּרַבִּים
20 לְלַמֵּד תּוֹרָה בְּמִסִּירוֹת
21 נֶפֶשׁ²⁹]. וְהַתְּעוּרָוֹת
22 הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁלֹּהֶם הֵיָּתָה
23 עַל יְדֵי מְרַדְּכִי הֵיִהוּדִי,
24 שְׁכֵאמּוֹר הוּא הִיא מִשָּׁה שְׁבָדוּרוֹ.
25 וְעַל פִּי הַמֶּאֱמָר אֲדוּת גְּדוּלָּה הַמַּעֲלָה
26 שֶׁהִיָּתָה קִיּוֹת דּוּקָא בַּעֲבֻדָּת ה' בּוֹמֵן
27 גִּזְרֵת הַמֵּן כִּיּוֹן שְׁהִיא הִיָּתָה מִתּוֹךְ
28 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ זֶהוּ הַהִסְבֵּר לִכֶּן
29 ש'וְקִבֵּל הֵיִהוּדִים אֶת אֲשֶׁר
30 הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת', דְּבִמִּתֵּן תּוֹרָה
31 הֵיָּתָה רַק הַהִתְחַלָּה וּבְזֶמֶן
32 גְּזֵרַת הַמֵּן הֵיָּתָה הַקְּבֵלָה, כִּי
33 עַל יְדֵי שֶׁהָיָה לָהֶם אֵז
34 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפֹעֵל עַל תּוֹרָה
35 וּמִצְוֹת נִתְעַלּוּ (בְּעֵנִין זֶה)
36 לְמִדְּרָגָה נִעְלִית יוֹתֵר מִקֶּמֶן

1 קִבְּלוּ מַה שֶׁהִחֲלוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה. וּמִבְּאֵר בְּזֶה,
2 דְּבִזְמַן הַגְּזֵרָה, הָיָה קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁלֹּהֶם
3 בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ. [דְּנוֹסָף לְזֶה שֶׁהָיָה לָהֶם מִסִּירוֹת
4 נֶפֶשׁ שְׁלֵא לְכַפּוֹר חֵס וְשְׁלוֹם [נִפְּמָבְאָר בַּתּוֹרָה
5 אוֹר²⁷, שְׂבָאִם הָיוּ מְמִירִים דָּתָם לֹא הָיוּ עוֹשִׂים
6 לָהֶם פְּלוּם, כִּי הַגְּזֵרָה הֵיָּתָה רַק עַל הֵיִהוּדִים,
7 וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא עָלְתָה עַל דַּעְתָּם מַחֲשַׁבְתַּת חוּץ
8 חֵס וְשְׁלוֹם], הָיָה לָהֶם מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ גַּם עַל קִיּוֹם
9 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת²⁸, וְעַד שֶׁהִקְהִילוּ קְהִלּוֹת בְּרַבִּים
10 לְלַמֵּד תּוֹרָה בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ²⁹]. וְהַתְּעוּרָוֹת
11 הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁלֹּהֶם הֵיָּתָה עַל יְדֵי מְרַדְּכִי
12 הֵיִהוּדִי, מִשָּׁה שְׁבָדוּרוֹ. וְזֶהוּ וְקִבֵּל הֵיִהוּדִים אֶת
13 אֲשֶׁר הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת, דְּבִמִּתֵּן תּוֹרָה הֵיָּתָה רַק
14 הַהִתְחַלָּה וּבְזֶמֶן גְּזֵרַת הַמֵּן הֵיָּתָה הַקְּבֵלָה, כִּי עַל
15 יְדֵי שֶׁהָיָה לָהֶם אֵז מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפֹעֵל עַל תּוֹרָה
16 וּמִצְוֹת נִתְעַלּוּ (בְּעֵנִין זֶה) לְמִדְּרָגָה נִעְלִית יוֹתֵר
17 מִקֶּמֶן שֶׁהָיוּ בְּזֶמֶן מִתֵּן תּוֹרָה, וְלֹכֵן אֵז דְּוָקָא
18 הֵיָּתָה הַקְּבֵלָה, וְקִבֵּל הֵיִהוּדִים.

19 וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לּוֹמַר, שֶׁהַפְּרוּשׁ ב'כִּתִּית לַמֶּאֱמָר',
20 שֶׁעַל יְדֵי כִּתִּית (נִשְׁכָּר וְנִדְכָּא)
21 מַגִּיעִים לַהֲמֶאֱמָר, הוּא בְּאוּר עַל זֶה שֶׁבְּזֶמֶן
22 הַגְּזֵרָה דְּוָקָא בְּאוּר לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּאֻפֶּן נִעְלָה
23 בִּיתֵּר³⁰. כִּי מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הִיא מִצִּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה
24 שֶׁלְמַעְלָה מִגְּלוֹי, מֶאֱמָר (שְׁמִמְנֹנִי נִמְצָא הָאוּר),
25 וְעַל יְדֵי שֶׁהָיוּ אֵז בְּמִצַּב דְּכִתִּית (נִשְׁכָּר וְנִדְכָּא),
26 נִתְגַּלָּה עֲצָם הַנִּשְׁמָה, מֶאֱמָר. אֲבָל מִהֶמְשֹׁף וְסִדֵּר
27 הָעֲנִינִים בְּהַמֶּאֱמָר שֶׁהַפְּרוּשׁ ב'כִּתִּית לַמֶּאֱמָר' בָּא
28 לְאַחֲרֵי הָעֲנִין ד'רַעֲיָא מִהֵימָנָא, מִשְׁמַע, דְּעֵנִין
29 כִּתִּית לַמֶּאֱמָר שִׁיף גַּם לְזֶה שְׁמִשָּׁה זֶן וּמִפְּרָגֵס אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁתִּהְיֶה בְּפָנִימִיּוֹת.

(27) מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב. וראה גם במקומות שנשמנו בסה"מ מלוקט ח"ג ע' סח הערה 12. 28) שזהו חידוש גדול יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פ"ח. ובכ"מ). 29) שזהו חידוש גדול עוד יותר, כמובן בפשטות. 30) ראה הערות הקודמות.

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) בסעיף זה מבואר הקשר בין עבודתו של משה רבינו בהחדרת האמונה
2 בפנימיות לבין גילוי עצם הנשמה.
3 וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה עַל פִּי הַיְדוּעַ³¹ דְּזָה שִׁישְׁרָאֵל מֵאֲמִינִים
4 בְּאֵלְקוּת בְּאֵמוּנָה פְּשׁוּטָה וְאִין צְרִיכִים רְאִיּוֹת עַל זֶה הוּא
5 מְצַד שְׁנֵי טַעְמִים.
6 הסברת הדברים האמורים לקמן:
7 כאמור בסעיף ג', בנשמה האלוקית
8 ישנן דרגות שונות, אשר עצם הנשמה
9 למעלה מכולן. ישנו חלק הנשמה
10 הקשור בגוף האדם ובכוחותיו
11 הגלויים. למעלה ממנו ישנו חלק
12 הנשמה שאינו נתפס כלל בגוף הגשמי.
13 אך עצם הנשמה היא למעלה מכל
14 הדרגות האמורות. ביתר ביאור: אודות
15 הנשמה האלוקית נאמר בספר התניא
16 שהיא חלק אלוקה ממעל ממש אך
17 ביחד עם כך נאמר עליה שהיא בבחינת
18 'אלוקות כפי שנעשה בבחינת נברא'
19 כלומר במהותה הפנימית היא חלק
20 אלוקה אך בחיצוניותה היא בעלת
21 'תבנית' של נברא בעל מציאות לעצמו.
22 הדרגות השונות הקיימות בנשמה
23 האלוקית, זו שבגוף וזו העליונה יותר, קשורות בחלק זה של הנשמה
24 האלוקית. הדרגה התחתונה ככולה במסך החומר של הגוף ולכן איננה רואה
25 כי אם את הגשמיות שסובבת אותה. לעומתה הדרגה העליונה יותר רואה את
26 אור ה' אשר אין מקום פנוי ממנו. אך עצם הנשמה זוהי פנימיותה של הנשמה
27 אשר היא ואלוקות הינם דבר אחד ממש.
28 אמונתו של יהודי נובעת משני טעמים. טעם אחד הוא **לְפִי שְׁמִזְלִיָּהּ**
29 **חַזִּי**³² (=לפי שמזלם רואה). 'מזל' הינו כינוי לחלק הנשמה שלמעלה
30 מהגוף, כלומר **דִּהְנִשְׁמָה שְׁלִמְעֵלָה רֹאָה אֱלֻקוֹת** (וכאמור לקמן)
31 בסעיף הבא **שְׂרָאָיָה** גורמת להתאמתות חזקה **שְׁלִמְעֵלָה** מִזֹּו הנגרמת על
32 ידי **שְׂכָל**, וְזֶה פּוֹעֵל בְּהִנְשְׁמָה שְׁבִגוּף הָאֵמוּנָה בְּאֵלְקוּת.
33 וְעוֹד בְּאֵוֹר מִנִּין נובעת האמונה של היהודי, **דְּשִׁרְשׁ הָאֵמוּנָה הוּא**
34 **מַעְצֵם הַנִּשְׁמָה (שְׁלִמְעֵלָה** גם **מִמְזִלְיָה חַזִּי**). **דְּזֶה שְׁעָצֵם**
35 **הַנִּשְׁמָה מְקַשֶּׁרֶת בְּאֵלְקוּת הַיָּהּ הַתְּקַשְׁרוֹת עֲצָמִית (שְׂאִינָה**
36 **תְּלוּיָה בְּסִפָּה** חיצונית, **גַּם לֹא בְּעֵנִין הָרָאָה שְׁלִמְעֵלָה מִשְׁכָּל**.
37 כלומר זו התקשרות הקיימת בה מצד עצמה להיותה חלק אלוקה ממעל ממש,
38 כך שאלוקות זה היא והיא זו אלוקות).
39 הסברת הדברים האמורים לקמן:
40 כאשר מדובר אודות הקשר בין הדרגות השונות של הנשמה הרי זה על דרך
41 הקשר הקיים בין חלקי האדם אשר מהם מציאותו מורכבת, איברי גופו

- ונשמתו. הדבר יובן בבהירות באמצעות הסיפור הבא: פעם, בהיות אדמו"ר
הצמח צדק ילד, ישב בחיקו של סבו, אדמו"ר הזקן וקרא "סבא, סבא!".
ויאמר לו סבו "איפה הוא סבא?" הצביע הילד על ראש הסבא. אמר הסבא:
"זהו הראש של סבא, אך היכן סבא?" הצביע הילד על ידיו של הסבא: "הנה
סבא". אמר הסבא: "אלה הן ידיו של
סבא, אך היכן סבא?" וכך חזר הדבר
על עצמו בצורות שונות. ירד הילד
מברכיו של סבו והסתתר מאחורי
הדלת. לפתע צעק "סבא! סבא!" פנה
אליו אדמו"ר הזקן "מה?" אמר הילד
"הנה, זהו סבא"
הסברת הדברים: מציאות האדם כוללת
את איברי גופו ואת נשמתו. האיברים
שונים זה מזה מן הקצה אל הקצה. כל
אחד מאיברי גוף האדם מוגדר
ב'תבנית' מסוימת השונה מזו של שאר
האיברים. לכל איבר יש את תפקידו
הפרטי המיוחד לו. לעומת זאת נשמת
האדם איננה איבר נוסף, היא מהותו
הפנימית של האדם הנמצאת בתוך
האיברים כולם. נשמת האדם איננה
קשורה ב'תבנית' כזו או אחרת של
איבר מסוים, באותה מידה שאיננה מוגדרת בתבנית של 'רגליים' כך גם איננה
מוגדרת בתבנית של 'ראש', היא למעלה מ'רגליים' והיא למעלה מ'ראש'. אך
ביחד עם זה היא הנשמה של ה'ראש' והיא הנשמה של ה'רגליים'. היא מהות
הפנימית של הרגליים ושל הידיים ושל כל אחד מאיברי האדם. כאמור
בסיפור, מצד אחד ה'סבא' איננו הראש ואיננו הידיים, אך ביחד עם זה ה'סבא'
זוהי נשמתו הנמצאת ומתגלה בתוך האיברים כולם. כל כולו של הסבא נמצא
בכל אחת משתי ידיו, ברגליו וכו'.
כמו כן, כאשר מדובר אודות הנפש האלוקית, ישנן מצד אחד הדרגות השונות
הקיימות בה שהם בדוגמת האיברים שלה וישנה 'עצם הנשמה' שמעבר
אליהן. 'עצם הנשמה' איננה דרגה נוספת, היא מעבר לכל הדרגות. הדרגות
השונות קשורות ב'תבניות' ורחניות שונות, חלק הנשמה שבגוף מוגבל
ב'תבנית' הקשורה בכוחותיו הגלויים של האדם, חלק הנשמה שלמעלה
מהגוף מוגדר אף הוא ב'תבנית' הקשורה ברוחניותם של עולמות עליונים,
לעומת זאת 'עצם הנשמה' מופשטת מכל 'תבנית' שהיא. אך ביחד עם זה
'עצם הנשמה' היא הנקודה הפנימית והיא בבחינת ה'נשמה' של הדרגות כולן.
וַיֵּשׁ לִזְמֶר, דְּמַחְלֻקִים וְהַבְדִּילִים שְׁבִין שְׁנֵי הַבְּאֵרִים
(**הַעֲנִינִים** המסבירים את הטעם לאמונתו של היהודי) **הוּא, דִּהְאֵמוּנָה**
הקיימת **בְּהִנְשְׁמָה הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוּף הַבָּאָה** כתוצאה מ**רְאִיּוֹת הַנִּשְׁמָה**
שְׁלִמְעֵלָה, הרי הצורה בה קיימת אמונה זו בגוף **היא בְּבִחִינַת מְקִיף**

(31) ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך הנ"ל ח"ב ע' א'קפב "האמונה כו' משום דמזלי' חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה שמצד עצם הנשמה". (32) לשון הגמרא - מגילה ג, א.

שבת פרשת תצוה, יו"ד אדר-ראשון, ה'תשמ"א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

המוכית שיש קשר ביניהם, כי זה שמשה זן ומפרנס את האמונה
 שתהיה בפנימיות הוא על ידי שהוא מגלה את עצם
 הנשמה (שלמעלה ממזליה חזי), אשר כאמור בסעיף ד' עצם
 הנשמה לעומת הכוחות הגלויים נקראת בשם 'מאור' שלמעלה
 מ'אור'. ומה שנאמר בפסוק
 "פתית למאור", ומבאר הרי
 בהמאמר שבכדי להגיע
 לה'מאור' הוא על ידי הענין
 ד'כתי' שקים דווקא בזמן
 הגלות ולא בזמנו של משה רבינו
 במדבר אשר אז לא היה מצב של
 'כתי', הביאור בכך הוא, כי
 למרות שעצם הנשמה מתבטאת
 ביכולת להחזיר את האמונה בפנימיות
 אך עקר הגלוי והביטוי דעצם
 הנשמה ('מאור') הוא מתגלה
 בענין המסירות נפש (שעקר
 הוא בזמן הגלות), כדלקמן.
 (ו) והענין הוא, הסברת הקשר בין
 גלוי עצם הנשמה למסירות נפש, דזה
 שהאמונה ד'שאל' היא
 באופן שהוא מוסר נפשו על
 זה, הוא (בעקר) בהאמונה
 שמצד עצם הנשמה. דכאשר
 מדובר אודות האמונה התחתונה
 יותר, הנובעת מצד זה שהוא
 רואה (מזליה חזי), הגם
 שהיא בתוקף גדול [כידוע
 דהתאמתות שנגרמת מצד
 הראיה, שהאדם לא רק הבין בשכלו
 שכן הדבר אלא הוא גם ראה זאת
 בעצמו היא התאמתות גדולה
 ביותר³³], מכל מקום, כיון
 שהאמונה שלו באופן הזה היא
 נובעת מצד סבה חיצונית (מצד
 זה שרואה) ואינה קשורה
 עם עצם מציאותו מציאותו של
 האדם והאלוקות הים שני דברים
 נפרדים והקשר ביניהם נגרם על ידי
 שהם רואים זה את זה, לכן אינו
 מברך שימסור נפשו על זה כיון שאינו חש שעצם קיומו תלוי
 בקשר שלו עם אלוקות, ואם כן זה שבסופו של דבר האמונה

כאמור בסעיף ג' בחינת מקיף פירושה שהאדם חש בה ומתפעל ממנה אך אין זה
 מתקבל בכוחותיו הגלויים, שכלו ורגשותיו וכל פעולותיו אינם משתנים בעקבות
 אמונה זו. דכיון שרוחניותה של הנשמה שלמעלה היא קשורה
 ב'בחנית' כזו שלמעלה משייכות להתלבשות בגוף לכן פעלתה
 בהנשמה המלבשת בגוף אינה
 יכולה להתקבל ב'בחנית' המצומצמת
 של הכוחות הגלויים ולכן היא
 בבחינת מקיף. ובכדי
 שהאמונה (בהנשמה
 המלבשת בגוף) תהיה
 בפנימיות כלומר שהאמונה תתקבל
 ותיקלט גם בשכלו ורגשותיו של האדם
 ותחזור בכל פעולותיו, הוא דווקא
 על ידי גלוי נקודה עמוקה יותר
 בנשמה שהיא ההתקשרות עצמית
 דעצם הנשמה. כי עצם
 הנשמה עם היותה מצד מהותה
 למעלה מכל דרגה שהיא, אך דווקא
 היא העצם (=העצמיות והפנימיות)
 של הנשמה המלבשת בהגוף,
 ולכן, האמונה דהנשמה
 המלבשת בהגוף שקיימת בה
 מצד עצם הנשמה היא
 בפנימיותה.
 בסוף סעיף ד' למדנו שמוכרח להיות
 קשר בין פעולתו של משה רבינו בתור
 'רועה אמונה' לבין מצב ה'שכירה'
 הקיים בזמן הגלות, לכאורה מדובר
 בדברים הקשורים כרבים שונים
 לחלוטין של הנפש. תפקידו של 'רועה
 אמונה', להחזיר את האמונה
 בפנימיות, קשור ברובד הגלוי של
 האדם. לעומת זאת ה'כתי' וה'שכירה'
 שבזמן הגלות קשורים ב'עצם הנשמה'.
 אך על פי מה שלמדנו בסעיף זה אשר
 דווקא האמונה הנובעת מ'עצם
 הנשמה' קשורה בפנימיות האדם יובנו
 הדברים.
 ועל פי זה יש לבאר קשר
 הענינים שבהמאמר "קבל
 היהודים", שביאור הענין ד'פתית' למאור שזו התגלותה של עצם
 הנשמה בא בהמשך לבאור הענין ד'רעיא מהימנא' דבר

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דִּישָׁרָאֵל הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל זֶה הוּא מַפְגִּי
2 שֶׁהִיא נּוֹבַעַת מֵעֵצָם הַנִּשְׁמָה, אֲשֶׁר בְּרוּבֵד זֶה הָאֱמוּנָה בְּאֵלְקוֹת הִיא
3 הָעֵצָם שְׁלֹו מִבְּחִינַת עֵצָם הַנִּשְׁמָה אֵין לָהּ קִיּוֹם בְּלִי אֵלּוֹקוֹת, אֵלּוֹקוֹת זֶה
4 הִיא וְהִיא זֶה אֵלּוֹקוֹת, וְלִכְּנָן אֱמוּנָה זֹו הִיא בְּאוֹפֶן כּוֹזֵה שֶׁאֵי אֶפְשָׁר כָּלָל
5 שִׁיכְפֹּר חֵס וְשְׁלוֹם וּמִמִּילָא הוּא
6 מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ.
7 עַל פִּי הָאֱמוּרָה שֶׁתִּפְקִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ
8 הוּא לְגַלּוֹת אֶת הָאֱמוּנָה הַנּוֹבַעַת מֵעֵצָם
9 הַנִּשְׁמָה, יוֹבֵן בְּעוֹמֶק יוֹתֵר הַקֶּשֶׁר
10 הַפְּנִימִי בֵּין מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֲצוּמוֹ לְבֵין
11 הַצְּדִיקִים בְּדוֹרוֹת שֶׁלֹּאֲחֵרִיו שֶׁהֵם
12 בִּבְחִינַת ה'הַתְּפַשְׁטוֹת שֶׁלֹּו, לְמִדּוֹת
13 שְׁצוּרַת עֲבוֹדָתָם שׁוֹנָה.
14 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה
15 שֶׁכָּתוּב בְּהַמָּאֵמֶר "וְקָבַל
16 הַיְּהוּדִים" דְּזֶה שֶׁמֶשֶׁה הוּא
17 'רַעֲיָא מְהִימְנָא' (כְּאֱמוּרָה בְּסֻפֵּי
18 ג' שֶׁהוּא זֶן וּמִפְּרָנִס אֶת
19 הָאֱמוּנָה) הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ
20 לְרוּעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּבַל דּוֹר
21 (שֶׁהֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲתִפְשָׁטוּתָא
22 דְּמֶשֶׁה שֶׁכָּבַל דְּרָא) שֶׁהֵם
23 מַחְזִיקִים אֶת הָאֱמוּנָה
24 דִּישְׁרָאֵל שֶׁיַּעֲמִדוּ בְּמִסִּירוֹת
25 נֶפֶשׁ בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת.
26 דְּלִכְאוּרָה צוּרַת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
27 רַבֵּינוּ וְצוּרַת עֲבוֹדָתָם שֶׁל הַצְּדִיקִים
28 שֶׁלֹּאֲחֵרִיו שׁוֹנָה, שֶׁהִרִי זֶה שֶׁמֶשֶׁה
29 זֶן וּמִפְּרָנִס אֶת הָאֱמוּנָה הוּא
30 (בְּמִבּוֹאֵר בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת³⁴)
31 וְגַם בְּמָאֵמֶר זֶה עֲצוּמוֹ³⁵ עַל
32 יְדֵי שֶׁמֶשֶׁפִּיעַ לִישְׁרָאֵל דַּעַת
33 בְּאֵלְקוֹת שֶׁתַּחֲיָה לָהֶם הַבְּנֵה בִּשְׁכַל
34 וְהַרְגֵּשָׁה בִּלְבַב בְּאֵלּוֹקוֹת, שֶׁעַל יְדֵי
35 זֶה בָּאָה הָאֱמוּנָה בְּפְנִימִיּוֹת,
36 זֹאת אֹמֶרֶת שֶׁעִיקֵר הַתְּעַסְקוֹתוֹ שֶׁל
37 מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא בְּרוּבֵד
38 שֶׁל הַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם. לְעוֹמֶת
39 זֹאת זֶה שְׁרוּעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּבַל
40 דּוֹר מַחְזִיקִים הָאֱמוּנָה
41 (הַמִּבּוֹאֵר בְּמָאֵמֶר זֶה³⁶) אֵין זֶה
42 בְּכֵן שֶׁהֵם עוֹסְקִים בְּלֹאֲסִבִּיר אֶת הַדְּבָרִים בִּשְׁכַל וְלִישְׁכַּם בְּרִגֵּשׁ הַלֵּב אֲלֹא
43 תִּפְקִידִם הוּא שֶׁהָאֱמוּנָה דִּישְׁרָאֵל תַּהֲיָה בְּאוֹפֶן דְּמִסִּירוֹת
- נַפְשׁוֹ, אֲשֶׁר מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ קִשּׁוּרָה עִם הַתְּעוּרָרוֹת עֵצָם הַנִּפְשׁ שֶׁלֹּמַעֲלָה
מִהַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים. וְעַל פִּי הַנֶּפֶשׁ ל' סֻפֵּי ה' אֲשֶׁר גַּם הִיכּוֹלַת לְהַחֲדִיר אֶת
הָאֱמוּנָה בְּכּוֹחוֹתֶיהָ הַגְּלוּיִים שֶׁל הָאֵדָם קִשּׁוּרָה בְּגִלּוּי הָאֱמוּנָה הַנּוֹבַעַת מֵעֵצָם
הַנִּשְׁמָה, יֵשׁ לֹאֲמֹר, שֶׁעִיקֵר הָעֵנִין דְּרַעֲיָא מְהִימְנָא הוּא זֶה
שֶׁהוּא זֶן וּמִפְּרָנִס אֶת
הָאֱמוּנָה עֲצוּמָה, כְּלֹמֶר
שֶׁהָאֱמוּנָה שֶׁאֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תַּהֲיָה לֹא רֶק דְּרַגַּת הָאֱמוּנָה כְּמוֹ
שֶׁהִיא מִצַּד הַגְּלוּיִים (כְּלֹמֶר)
מִצַּד זֶה שֶׁהַנִּשְׁמָה שֶׁלֹּמַעֲלָה
רוֹאֶה אֵלְקוֹת) אֲלֹא שֶׁתַּחֲיָה בָּהֶם
הָאֱמוּנָה שֶׁמִּצַּד עֵצָם הַנִּשְׁמָה.
וְזֶה שֶׁבְּפִעוּל מֶלֶשׁה מְמַשִּׁיף אֶת
הָאֱמוּנָה בְּפְנִימִיּוֹת (כְּלֹמֶר)
הַתְּעַסְקוֹתוֹ בְּלֹאֲחֵדִיר וְלִישֵׁב אֶת
הַדְּבָרִים בְּדַעַת וְהַשְׁגָּה) הוּא
תּוֹצֵאָה מְזֵה שֶׁהוּא זֶן
וּמִפְּרָנִס אֶת הָאֱמוּנָה עֲצוּמָה
(זֹו תּוֹצֵאָה שֶׁל הַמִּשְׁכַּת וְגִלּוּי
הָאֱמוּנָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד
עֵצָם הַנִּשְׁמָה). וְכֵן ל' סֻפֵּי
(ה'), דְּהַאֲפִשְׁרוֹת שֶׁתּוֹכַל לְהִיּוֹת
הַמִּשְׁכַּת הָאֱמוּנָה בְּפְנִימִיּוֹת
(כְּלֹמֶר בְּדַעַת וּבְהַשְׁגָּה שֶׁשְׁכַל)
הוּא עַל יְדֵי גִלּוּי הַהִתְקַשְּׁרוֹת
עֲצִמִּית דַּעַם הַנִּשְׁמָה.
עַל פִּי הָאֱמוּרָה מִכּוֹן שֶׁאֵין זֶה רֶק שִׁישְׁנו
קִשּׁוּר בֵּין עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לְבֵין
עֲבוֹדָתָם שֶׁל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּאֲחֵרִיו,
אֲלֹא שֶׁעִיקֵר עֲבוֹדָתָם הִיא אַחַת, גִּלּוּי
הָאֱמוּנָה הַנּוֹבַעַת מֵעֵצָם הַנִּשְׁמָה. אֲצֵל
מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בֹּא הַדְּבָר לִידֵי בִיטוּי
בִּיכּוֹלָתוֹ לְהַחֲדִיר אֶת הָאֱמוּנָה בְּכּוֹחוֹת
הַנִּפְשׁ הַגְּלוּיִים, בְּדַעַת בְּמוֹת וּבִלְבַב.
אֲצֵל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּאֲחֵרִיו הַתְּגַלּוֹת
שֶׁל הָאֱמוּנָה שֶׁבְּעֵצָם הַנִּשְׁמָה הַתְּבִטָּה
בְּעֵינֵין הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ.
וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לֹאֲמֹר, דְּכִּזְהָ
שֶׁבְּהִדּוּרוֹת שֶׁהִזְכִּירוֹ לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפִעוּל חִזְקוֹ
נֶפֶשׁ בְּפִעוּל, חִזְקוֹ רוּעֵי
יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הַתְּפַשְׁטוּתָא
דְּמֶשֶׁה) אֶת הָאֱמוּנָה דִּישְׁרָאֵל שֶׁתַּהֲיָה בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, כֵּךְ נִתְּגַלָּה הָעֵנִין
בְּכֵךְ שֶׁהֵם עוֹסְקִים בְּלֹאֲסִבִּיר אֶת הַדְּבָרִים בִּשְׁכַל וְלִישְׁכַּם בְּרִגֵּשׁ הַלֵּב אֲלֹא
תִּפְקִידִם הוּא שֶׁהָאֱמוּנָה דִּישְׁרָאֵל תַּהֲיָה בְּאוֹפֶן דְּמִסִּירוֹת

(34) תו"א משפטים עה, ב. ובכ"מ. וראה גם תניא רפ"ב. (35) סעיף יא. (36) משא"כ בתו"א שם "וירדין ניצוצין מנשמת מרע"ה כו' ללמד דעת את העם".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מבמִשָּׁה עֲצָמוֹ. כִּי הַמִּשְׁכַּת וּגְלוֹי הָאֻמּוֹנָה כְּמוֹ שֶׁהָיָא מִצִּד
2 עֲצָם הַנִּשְׁמָה [שְׁעַל יְדֵי מֹשֶׁה וְאַתְּפִשְׁטוּתָא דִּילִיָּה שֶׁבְּכָל
3 דְּרָא], הָרִי לְמִרוֹת שֶׁהָיָא מִתְּבַטָּא גַם בְּעִבְדוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּלִמְדוֹ דַּעַת אֶת
4 הָעַם, אֲךְ עֲקָר הַתְּגִלּוּתָהּ הוּא מְסִירוֹת נַפְשׁ בְּפוֹעֵל דְּבַר שֶׁהָיָה
5 קִיָּם דּוּקָא בְּרוּרוֹת שְׂבוּמָן הַגְּלוּת.
6 ז) בְּמֵאמְרֵי שֶׁל כ"ק אֲדֹמוּ"ר ה'ר"י"צ, 1 דְּרַעֲיָא מְהִימְנָא (בְּעֵנִין זֶה³⁷) עוֹד יוֹתֵר מִבְּמִשָּׁה
7 בְּתוֹר דּוּגְמָא לְרוּעֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹרְרֵי אֶת 2 עֲצָמוֹ. כִּי הַמִּשְׁכַּת וּגְלוֹי הָאֻמּוֹנָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה
8 הַמְּסִירוֹת נַפְשׁ בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל, מוֹזְכֵּר 3 מִצִּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה [שְׁעַל יְדֵי מֹשֶׁה וְאַתְּפִשְׁטוּתָא
9 דּוּקָא מִרְדִּכִּי הִיהוּדִי. דְּבַר זֶה נוֹגֵעַ 4 דִּילִיָּה שֶׁבְּכָל דְּרָא], עֲקָר הַתְּגִלּוּתָהּ הוּא מְסִירוֹת
10 לְדוֹרָנוּ אֲנִי. וְהִנֵּה יָדוּעַ 5 שֶׁהַמְּסִירוֹת נַפְשׁ בְּפוֹעֵל עַל
11 שֶׁהַמְּסִירוֹת נַפְשׁ בְּפוֹעֵל עַל 6 ז) וְהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁהַמְּסִירוֹת נַפְשׁ בְּפִעֵל עַל תּוֹרָה
12 תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל 7 וּמִצְוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל הֵיכָתֵה בְּפוּרִים
13 וְלֹא רַק שֶׁל חֶלֶק מִהָעַם, הֵיכָתֵה 8 (בְּזִמְן גְּזִירַת הַמֶּן). שֶׁהַמְּסִירוֹת נַפְשׁ בְּחִנְפָּה
14 בְּפוּרִים (בְּזִמְן גְּזִירַת הַמֶּן). 9 (בְּזִמְן גְּזִירַת יוֹן) הֵיכָתֵה (בְּעֵקֶר) בְּמִתְתִּיָּהּ וּבְגִיּוֹ,
15 שֶׁהָרִי לְעוֹמֵת זֹאת, הַמְּסִירוֹת נַפְשׁ 10 וְהַמְּסִירוֹת נַפְשׁ בְּזִמְן גְּזִירַת הַמֶּן הֵיכָתֵה בְּכָל
16 בְּחִנְפָּה (בְּזִמְן גְּזִירַת יוֹן) 11 יִשְׂרָאֵל. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶׁמוּבָא
17 הֵיכָתֵה (בְּעֵקֶר) בְּמִתְתִּיָּהּ 12 בְּהִמְאָמְרֵי³⁸ מִמְּדִרְשׁ¹⁶ שֶׁמְדִרְכִּי הֵיכָתֵה שְׁקוּל בְּדוּרוֹ
18 וּבְגִיּוֹ, וְהַמְּסִירוֹת נַפְשׁ בְּזִמְן גְּזִירַת הַמֶּן הֵיכָתֵה בְּכָל 13 כְּמֹשֶׁה בְּדוּרוֹ, דִּהְיֶגֶם שֶׁאַתְּפִשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה הוּא
14 בְּכָל דּוֹר, מִכָּל מְקוֹם אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ שֶׁמְדִרְכִּי 14 בְּכָל דּוֹר, מִכָּל מְקוֹם אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ שֶׁמְדִרְכִּי
15 (דְּרֻקָּא) הֵיכָתֵה שְׁקוּל בְּדוּרוֹ כְּמֹשֶׁה בְּדוּרוֹ. וְיֵשׁ 15 (דְּרֻקָּא) הֵיכָתֵה שְׁקוּל בְּדוּרוֹ כְּמֹשֶׁה בְּדוּרוֹ. וְיֵשׁ
16 לּוֹמֵר, שֶׁמִּתְּפַלְּלוֹת דְּמְדִרְכִּי הִיהוּדִי הוּא שֶׁהוּא 16 לּוֹמֵר, שֶׁמִּתְּפַלְּלוֹת דְּמְדִרְכִּי הִיהוּדִי הוּא שֶׁהוּא
17 הֵיכָתֵה הִרְעִיָּא מְהִימְנָא (בְּגִלְיָו) שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל 17 הֵיכָתֵה הִרְעִיָּא מְהִימְנָא (בְּגִלְיָו) שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל
18 שֶׁבְּדוּרוֹ. בְּדִגְמַת מֹשֶׁה רַעֲיָא מְהִימְנָא שֶׁהַמְּשִׁיף 18 שֶׁבְּדוּרוֹ. בְּדִגְמַת מֹשֶׁה רַעֲיָא מְהִימְנָא שֶׁהַמְּשִׁיף
19 דַּעַת לְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּדוּרוֹ, כְּמוֹכֵן גַּם מִזֶּה שֶׁדוּרוֹ 19 דַּעַת לְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּדוּרוֹ, כְּמוֹכֵן גַּם מִזֶּה שֶׁדוּרוֹ
20 שֶׁל מֹשֶׁה (כָּל אֲנָשִׁי דוּרוֹ) נִקְרָא דוֹר דַּעֲהָ³⁹. 20 שֶׁל מֹשֶׁה (כָּל אֲנָשִׁי דוּרוֹ) נִקְרָא דוֹר דַּעֲהָ³⁹.
21 [אֲלֹא שֶׁבְּמִשָּׁה הֵיכָתֵה גְלוֹי עֵנִין זֶה (שֶׁהוּא רַעֲיָא מְהִימְנָא דְּכָל יִשְׂרָאֵל) עַל יְדֵי
22 שֶׁהַמְּשִׁיף דַּעַת לְכָל אֲנָשִׁי דוּרוֹ, וּבְמִדְרָכִי הֵיכָתֵה גְלוֹי עֵנִין זֶה עַל יְדֵי שֶׁגִּלְיָה כַּח
23 הַמְּסִירוֹת נַפְשׁ שֶׁבְּכָל אֲנָשִׁי דוּרוֹ]. וְיֵשׁ לּוֹמֵר, דְּעַל יְדֵי שֶׁמְבִיא בְּהִמְאָמְרֵי מַה
24 שֶׁכְּתוּב בְּמִדְרָשׁ שֶׁמְדִרְכִּי בְּדוּרוֹ הֵיכָתֵה שְׁקוּל כְּמֹשֶׁה בְּדוּרוֹ, עַל יְדֵי זֶה פֶּסֶק בְּעַל
25 הַמֵּאמֶר אֶת הַדִּין עַל עֲצָמוֹ⁴⁰, שֶׁהוּא הִרְעִיָּא מְהִימְנָא (בְּגִלְיָו) שֶׁל כָּל אֲנָשִׁי
26 הַדּוֹר.
27 ח) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר קֶשֶׁר (וְסִדֵּר) הָעֵנִינִים (בְּהִמְאָמְרֵי) בְּבִאּוֹר הַפֶּסֶק
28 וְאַתָּה תִּצְוֶה גו', שֶׁבְּתַחֲלָה מְבָאֵר אֶת הַפֶּרוּשׁ דְּוְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּגִי
29 יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּשָּׁה הוּא מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר אֶת בְּגִי יִשְׂרָאֵל (עִם אֹרֵי אֵין סוּף) עַל יְדֵי

(37) ראה לקמן הערה 56. (38) סעיף ג. (39) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ. (40) ע"ד הפירוש בלשון המשנה (אבות רפ"ג) "דין וחשבון" (דין ואח"כ חשבון) - ע"פ דברי המשנה (שם מט"ז) ש"נפרעין ממנו מדעתו ושלא מדעתו", שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו דינו של חברו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע"פ "דין" זה עושים "חשבון" בנוגע למצבו הוא (ראה לקו"ש ח"ו ע' 283. וש"נ).

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בסעיפים הבאים יבואר שיטתו נוסף ואופן נוסף במושג 'כתיב למאור',
 והגילוי שלו הוא דווקא על ידי עבודתם של בני ישראל עצמם.
 (ט) והנה הכתוב "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות"
 אשר כאמור מבטא את המעלה הנפלאה אליה הגיעו דווקא בזמן הגלות. הרי
 פסוק זה מדבר (בפשטות)
 בהזמן שלאחר הגלות, והנה הכתוב "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות"
 שהרי פסוק זה נאמר במגילת אסתר
 לאחר ביטולה של גזירת המן. ויש
 לומר, דמה שכתוב בהמאמר
 של כ"ק אדמו"ר הרי"צ דפרוש
 הפסוק "וקבל היהודים את
 אשר החלו לעשות" הוא
 שבימי אחשורוש קבלו מה
 שהחלו במתן תורה כיוון
 שבתקופת אחשורוש התעלו היהודים
 במעלה יתירה לגבי מעלתם שהייתה
 בזמן מתן תורה, הרי פירוש זה הוא
 גם לפי פשטות הכתוב
 שכאמור ה"קבל גוי" הנה
 לאחר הגם כלומר ההתעלות
 היתירה שגרמה לשלימות קבלת
 התורה, הייתה לא רק בזמן של צרה
 וגזירה אלא גם בזמן של רווחה. ועל
 פי זה, בזה שבימי אחשורוש
 קבלו מה שהחלו במתן
 תורה, שני ענינים. ענין אחד
 הוא הקבלה השלימה של התורה
 שהיתה בזמן הגזירה אשר קבלה
 זו הייתה על ידי המסירות נפש
 שלהם (במפורש בהמאמר
 וכמו כן לעיל בסעיף ד'), וענין שני
 הוא הקבלה השלימה של התורה
 שהיתה לאחר הגם דפורים,
 שהיא נעלית יותר גם
 מהקבלה שהייתה בזמן הגזירה
 (בדלקמן סעיף י'). למדנו לעיל
 בסעיף ד' שההתעלות היתירה בזמן
 אחשורוש כרוכה ב'שכירה' וב'כתיב'
 אשר גרמו להתגלותה של עצם הנשמה
 כרמוז במילים "כתיב למאור". מכך
 שגם בזמן של הרווחה ניתן להגיע
 להתעלות דומה, אם כן מוכרח הדבר
 שגם אז קיים ענין של 'כתיב'. ואכן

שהוא זן ומפרנס את האמונה, ולאחר זה מבאר שגם
 רועי ישראל שבכל דור (אתפשטותא דמשה) מחזקים את
 האמונה דישאל וכמו מרדכי (משה שבדורו) שחזק את
 אמונתם של ישראל לעמוד חזק בלמוד התורה וקיום
 המצוות, ולאחר זה מבאר
 הפרוש ב'כתיב למאור' הקשור
 בזמן הגלות (שמילים אלו כתובות
 בפסוק ואתה תצוה למרות
 שהפסוק מדבר לכאורה במשה
 עצמו ולא בצדיקים שלאחריו), כי
 זה שמשה מגלה את בחינת
 ה'מאור' דישאל (עצם
 הנשמה), הוא לא כל כך בדורו
 אלא בעקר על ידי אתפשטותא
 דיליה שבזמן הגלות (פתיית)
 שעוררו בישאל כח
 המסירות נפש שלהם, שעל
 ידי זה הוא עקר גלוי עצם
 הנשמה, מאור.
 בתחילת המאמר למדנו שבפסוק ואתה
 תצוה ישנם שני חלקים. המילים ואתה
 תצוה את בני ישראל מדברות אודות
 פעולתו של משה רבינו בבני ישראל.
 ובמילים ויקחו אליך שמן זית זך וגו'
 מדובר אודות היתרון והמעלה שבני
 ישראל מוסיפים אצל משה רבינו.
 וצריך להבין, דלפי באור
 הנ"ל, הענין ד'כתיב למאור'
 שיהיה לחלקו הראשון של הפסוק,
 למילים ואתה תצוה את בני
 ישראל, כלומר לזה שמשה
 ואתפשטותא דיליה שבכל
 דור מקשרים ומחברים את
 ישראל עם אור אין סוף,
 ואולם בהכתוב נאמר 'פתיית
 למאור' בהמשך לחלקו השני
 של הפסוק, למילים ויקחו אליך
 שמן זית זך, בו בזמן דענין
 ויקחו אליך גו' (שישאל
 מביאים שמן למשה) הוא
 שישאל מוסיפים תוספות
 אור במשה (כמובא לעיל
 סעיף ב מהמאמר).

שהוא זן ומפרנס את האמונה, ולאחר זה מבאר
 שגם רועי ישראל שבכל דור (אתפשטותא
 דמשה) מחזקים את האמונה דישאל וכמו
 מרדכי (משה שבדורו) שחזק את אמונתם של
 ישראל לעמוד חזק בלמוד התורה וקיום
 המצוות, ולאחר זה מבאר
 הפרוש ב'כתיב למאור' (שבפסוק ואתה תצוה שמדבר לכאורה
 במשה עצמו), כי זה שמשה מגלה את בחינת
 המאור דישאל (עצם הנשמה), הוא בעקר על
 ידי אתפשטותא דיליה שבזמן הגלות (פתיית)
 שעוררו בישאל כח המסירות נפש שלהם,
 שעל ידי זה הוא עקר גלוי עצם הנשמה, מאור.
 וצריך להבין, דלפי באור הנ"ל, הענין ד'כתיב
 למאור' שיהיה לחלקו הראשון של הפסוק,
 למילים ואתה תצוה את בני
 ישראל, לזה שמשה ואתפשטותא דיליה שבכל
 דור מקשרים ומחברים את ישראל עם אור אין
 סוף, ובהכתוב נאמר 'פתיית
 למאור' בהמשך לחלקו השני
 של הפסוק, למילים ויקחו אליך
 שמן זית זך, דענין ויקחו אליך גו'
 (שישאל מביאים שמן למשה) הוא שישאל
 מוסיפים תוספות אור במשה (כמובא לעיל
 סעיף ב מהמאמר).

(ט) והנה הכתוב וקבל היהודים את אשר החלו
 לעשות מדבר (בפשטות) בהזמן
 שלאחר הגלות, והנה הכתוב "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות"
 שהרי פסוק זה נאמר במגילת אסתר
 לאחר ביטולה של גזירת המן. ויש
 לומר, דמה שכתוב בהמאמר
 של כ"ק אדמו"ר הרי"צ דפרוש
 הפסוק "וקבל היהודים את
 אשר החלו לעשות" הוא
 שבימי אחשורוש קבלו מה
 שהחלו במתן תורה כיוון
 שבתקופת אחשורוש התעלו היהודים
 במעלה יתירה לגבי מעלתם שהייתה
 בזמן מתן תורה, הרי פירוש זה הוא
 גם לפי פשטות הכתוב
 שכאמור ה"קבל גוי" הנה
 לאחר הגם כלומר ההתעלות
 היתירה שגרמה לשלימות קבלת
 התורה, הייתה לא רק בזמן של צרה
 וגזירה אלא גם בזמן של רווחה. ועל
 פי זה, בזה שבימי אחשורוש
 קבלו מה שהחלו במתן
 תורה, שני ענינים. ענין אחד
 הוא הקבלה השלימה של התורה
 שהיתה בזמן הגזירה אשר קבלה
 זו הייתה על ידי המסירות נפש
 שלהם (במפורש בהמאמר
 וכמו כן לעיל בסעיף ד'), וענין שני
 הוא הקבלה השלימה של התורה
 שהיתה לאחר הגם דפורים,
 שהיא נעלית יותר גם
 מהקבלה שהייתה בזמן הגזירה
 (בדלקמן סעיף י'). למדנו לעיל
 בסעיף ד' שההתעלות היתירה בזמן
 אחשורוש כרוכה ב'שכירה' וב'כתיב'
 אשר גרמו להתגלותה של עצם הנשמה
 כרמוז במילים "כתיב למאור". מכך
 שגם בזמן של הרווחה ניתן להגיע
 להתעלות דומה, אם כן מוכרח הדבר
 שגם אז קיים ענין של 'כתיב'. ואכן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יש לומר, ש'על דרך זה הוא בנוגע לענין של 'כתיבת למאור',
2 אשר משמעותו היא ש'על ידי הענין ד'כתיבת' שבזמן הגלות
3 מגיעים ל'המאור', דשני ענינים בזה הקשורים לשני סוגי
4 תקופות. ענין אחד הוא כשישראל נמצאים במצב של 'כתיבת'
5 מצד זה שישנם גזרות על
6 קיום התורה ומצוות (כמו)
7 שהיה בזמן אמירת המאמר
8 על ידי כ"ק אדמו"ר הרי"צ בזמן
9 המשטר הקומוניסטי בברית המועצות,
10 מספר חרדים לפני מאסרו. ובמהלך
11 ההתוודות בה נאמר המאמר וכמו כן
12 במאמר עצמו תבע אדמו"ר הרי"צ
13 מסירות נפש), ועל ידי זה
14 מגיעים ל'המאור' על ידי
15 המסירות נפש שלהם. ועוד
16 ענין הקיים ב'כתיבת למאור',
17 שגם כשישראל נמצאים
18 במצב של הרחבה, הרחבה
19 בגשמיות וגם הרחבה
20 ברוחניות, אלא שהם עדיין
21 נמצאים בגלות⁴¹ ועל דרך
22 המצב שאכן היה לאחר הגם
23 דפורים, שליהודים היתה
24 אורה ושמחה וששון ויקר⁴²,
25 בכל המובנים בפשטות בגשמיות
26 וגם ברוחניות⁴³ ויחידה מזה
27 שגם בית הקן נתן
28 לאסתר⁴⁴, כלומר שהיה אז גם
29 המעלה ד'אתהפכא חשוכא
30 לנהורא" (=התהפכות החושך לאור).
31 אלא שמכל מקום עדיין נמצאים
32 בגלות וכלשון הגמרא "אפתי
33 עבדי אחשורוש אגן"⁴⁵ -
34 עדיין עבדי אחשורוש (אנו), הם
35 שבירים ונדבאים (כתיבת)
36 מעצם זה שהם בגלות. וגם על
37 ידי ה'כתיבת' והלב נשבר
38 דישראל הנגרם מעצם זה
39 שנמצאים בגלות, מגיעים
40 להתגלות המאור.
- 1 (פדלקמן). ויש לומר, ש'על דרך זה הוא בנוגע
2 כתיבת למאור, ש'על ידי הענין ד'כתיבת' שבזמן
3 הגלות מגיעים ל'המאור', דשני ענינים בזה.
4 כשישראל נמצאים במצב של כתיבת מצד זה
5 שישנם גזרות על קיום התורה ומצוות (כמו)
6 שהיה בזמן אמירת המאמר, ועל ידי זה
7 מגיעים ל'המאור' על ידי המסירות נפש שלהם.
8 ועוד ענין בכתיבת למאור, שגם כשישראל
9 נמצאים במצב של הרחבה, הרחבה בגשמיות
10 וגם הרחבה ברוחניות, אלא שהם נמצאים
11 בגלות⁴¹ ועל דרך המצב שהיה לאחר הגם
12 דפורים, שליהודים היתה אורה ושמחה וששון
13 ויקר⁴², בפשטות וגם ברוחניות⁴³ ויחידה מזה
14 שגם בית הקן נתן לאסתר⁴⁴, שהיה אז גם
15 המעלה ד'אתהפכא, אלא שאפתי עבדי
16 אחשורוש אגן⁴⁵], הם שבירים ונדבאים (כתיבת)
17 מזה שהם בגלות. ועל ידי הכתיבת דישראל מזה
18 שנמצאים בגלות, מגיעים ל'המאור'.
19 והענין הוא, דזה שישראל הם שבירים מזה
20 שהם בגלות (גם כשיש להם הרחבה
21 בגשמיות וברוחניות), הוא, כי רצונו האמתי
22 של כל אחד מישראל הוא שיהיה גלוי אלקות,
23 ועד שזה (גלוי אלקות) נוגע לעצם מציאותו,
24 ולכן, זה שבזמן הגלות אין מאיר גלוי אלקות
25 כמו שהיה בזמן הבית [ובפרט כשמתבונן בזה
26 שאמר רבותינו ז"ל⁴⁶ כל מי שלא נבנה בית
27 המקדש בימיו הרי זה כאלו נחרב בימיו], הנה
28 מזה עצמו איז ער אינגאנצן צוטרייסלט, כתיבת.
29 וגם כשהוא בדרגא נעלית ביותר שמאיר אצלו
30 גלוי אלקות בדרגת הגלוי שהיה בזמן הבית⁴⁷,
31 מכל מקום, מזה שבכללות העולם אין מאיר

(41) להעיר, דבפנים המאמר (סט"ו) מובא (רק) "זמן הגלות", ובה"קיצור" - "זמן הגלות והגזירה". (42) אסתר ח, טו.

(43) ראה מגילה טז, ב. (44) אסתר ח, א. (45) מגילה יד, א. (46) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים עה"פ

קלו, ז. (47) להעיר מהידוע ש"לפני . . רשב"י לא נחרב הבית כלל" (פלא הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ז).

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אָצְלוּ הוּא גִלּוּי מִגְבֹּל. דְּכַשְׁמַאֲרִי גִלּוּי אֹרֶן אֵין סוֹף הַבְּלִי
2 גְּבוּל הַבִּיטוּי לִכְךָ שֶׁהֵינּוּ בְּלִי גְבוּל הוּא בִּכְךָ שֶׁהַגְּלוּי הוּא בְּכָל מְקוֹם,
3 וְכַשֵּׁי־שָׁנּוּ מְקוֹם אֶחָד (אֶפְלוּ פִּנָּה נִדְחָת) שְׁאֵין מֵאִיר שָׁם
4 גִּלּוּי אֱלָקוֹת, הוּא מִפְּנֵי שֶׁהַגְּלוּי (גַּם בְּהִמְקוֹם שֶׁהוּא מֵאִיר)
5 הוּא גִלּוּי מִגְבֹּל. [וְזֶהוּ הַבִּיאוֹר
6 בְּמָה שֶׁמוֹכָא בְּמֵאֲמַר אֲדַמּוֹר
7 הִזְקֵן⁴⁸ דְּאִיתָא בְּתַקּוּנִים⁴⁹
8 (=שְׂמוּבָא בְּתִיקוּנֵי זוֹהַר) שְׁאֶפְלוּ
9 אִם הָיָה צָדִיק אֶחָד חוּזֵר
10 בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּדוּרוֹ הָיָה
11 בָּא מְשִׁיחַ, הַקֶּשֶׁר בֵּין בִּיאַת מְשִׁיחַ
12 לְתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה הוּא כִּי עַל יְדֵי
13 תִּשׁוּבָה שְׁלֵמָה מִמְּשִׁיכִים
14 וּמַגִּילִים גִּלּוּי אֹרֶן אֵין סוֹף הַבְּלִי
15 גְּבוּל, וְגִלּוּי זֶה הוּא בְּכָל
16 מְקוֹם. הַגְּאוּלָּה שֶׁתִּהְיֶה בִּיאַת מְשִׁיחַ
17 קְשׁוּרָה בְּגִילּוּי אֹרֶן אֵין סוֹף הַבְּלִי גְבוּל
18 כִּינן שֶׁבְּגְאוּלָּה זוֹ לֹא תִישָׁאֵר פִּינָה
19 בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא תִיגָאֵל. וּמִזֶּה שְׁאֵין
20 מֵאִיר אָצְלוּ גִלּוּי שֶׁל עֲצָמוֹת
21 אֹרֶן אֵין סוֹף, הוּא נִשְׁכָּר
22 וְנִדְכָּא, 'כְּתִית'. [וְעַל דֶּרֶךְ
23 הַיְדוּעַ שֶׁהַמִּילָה 'חוּלָה'
24 בְּגִימְטְרִיא מ"ט, וּמִשְׁמַעוֹת הַדָּבָר
25 הוּא שֶׁגַּם כְּשֶׁמְשִׁיג בְּנַפְשׁוֹ אֵת
26 הַגִּילּוּי הַרוּחִי שֶׁל מ"ט שְׁעָרֵי
27 בִּינָה אֵלָא שֶׁחֲסֹר לוֹ הַגִּילּוּי שֶׁל
28 שְׁעַר הַנּוֹרָא, הֵרִי שֶׁבִּרְוֵן לִיכּוּ
29 הַנִּגְרָם מִכָּן הוּא עַד כִּדִּי כִךְ שֶׁהוּא
30 נִעְשֶׂה חוּלָה⁵⁰. וְיִדְוַע שֶׁמַּעֲלָתוֹ שֶׁל
31 שְׁעַר הַנּוֹרָא אֵינֶנּוּ רַק בִּכְךָ שֶׁמְדוּבָר
32 בְּמִדְרָגָה אַחַת לְמַעַל מִמ"ט הַשְּׁעָרִים,
33 אֵלָא הוּא קְשׁוּר בְּגִילּוּי אֹרֶן אֵין סוֹף
34 הַבְּלִי גְבוּל]. תִּשׁוּקָה זוֹ לְגִילּוּי אֹרֶן
35 אֵין סוֹף הַבְּלִי גְבוּל הַקֶּשֶׁר בְּגִילּוּי שֶׁל
36 עֲצָמוֹתוֹ ית' נִמְסָרָה לָנוּ עַל יְדֵי רְבוּתוֹנוּ
37 וְנִשְׁאֵנוּ וְיִדְוַע מָה שֶׁכָּתֵב
38 ה'צִמְח צֶדֶק'⁵¹ שֶׁהָיָה נִשְׁמַע
39 מִמְּדוּרָנוּ וּרְבִנּוּ נִשְׁמַתוֹ עַד
40 (אֲדַמּוֹר הִזְקֵן) שֶׁהִיא אוֹמֵר
- 1 הַגְּלוּי, מוֹכָח, שֶׁגַּם הַגְּלוּי שֶׁמֵּאִיר אָצְלוּ הוּא
2 גִּלּוּי מִגְבֹּל. דְּכַשְׁמַאֲרִי גִלּוּי אֹרֶן אֵין סוֹף הַבְּלִי
3 גְּבוּל, הַגְּלוּי הוּא בְּכָל מְקוֹם, וְכַשֵּׁי־שָׁנּוּ מְקוֹם
4 אֶחָד (אֶפְלוּ פִּנָּה נִדְחָת) שְׁאֵין מֵאִיר שָׁם גִּלּוּי
5 אֱלָקוֹת, הוּא מִפְּנֵי שֶׁהַגְּלוּי (גַּם בְּהִמְקוֹם שֶׁהוּא
6 מֵאִיר) הוּא גִלּוּי מִגְבֹּל. [וְזֶהוּ מָה שֶׁמוֹכָא
7 בְּמֵאֲמַר אֲדַמּוֹר הִזְקֵן⁴⁸ דְּאִיתָא בְּתַקּוּנִים⁴⁹
8 שְׁאֶפְלוּ אִם הָיָה צָדִיק אֶחָד חוּזֵר בְּתִשׁוּבָה
9 שְׁלֵמָה בְּדוּרוֹ הָיָה בָּא מְשִׁיחַ, כִּי עַל יְדֵי תִשׁוּבָה
10 שְׁלֵמָה מִמְּשִׁיכִים גִּלּוּי אֹרֶן אֵין סוֹף הַבְּלִי גְבוּל,
11 וְגִלּוּי זֶה הוּא בְּכָל מְקוֹם]. וּמִזֶּה שְׁאֵין מֵאִיר
12 אָצְלוּ גִלּוּי עֲצָמוֹת אֹרֶן אֵין סוֹף, הוּא נִשְׁכָּר
13 וְנִדְכָּא, כְּתִית. [וְעַל דֶּרֶךְ הַיְדוּעַ שֶׁחוּלָה
14 בְּגִימְטְרִיא מ"ט, שֶׁגַּם כְּשֶׁמְשִׁיג מ"ט שְׁעָרֵי בִּינָה
15 אֵלָא שֶׁחֲסֹר לוֹ שְׁעַר הַנּוֹרָא, הוּא חוּלָה⁵⁰]. וְיִדְוַע
16 מָה שֶׁכָּתֵב ה'צִמְח צֶדֶק'⁵¹ שֶׁהָיָה נִשְׁמַע מִמְּדוּרָנוּ
17 וּרְבִנּוּ נִשְׁמַתוֹ עַד (אֲדַמּוֹר הִזְקֵן) אֵיךְ ווִיל זַע
18 גָּאָר נִיסְט אֵיךְ ווִיל נִיט דֹּאִיִּין גֵּן עֵדֶן אֵיךְ ווִיל
19 נִיט דֹּאִיִּין עוֹלָם הָבָא כּו', אֵיךְ ווִיל מְעַר נִיט אַז
20 דִּיךְ אֵלִיִּין. וְעַל יְדֵי שֶׁהָיָה נִשְׁמַע לְשׁוֹן זֶה
21 מֵאֲדַמּוֹר הִזְקֵן [דְּפִרוּשׁ הָיָה נִשְׁמַע הוּא שִׁנְיָה
22 הָיָה לֹא רַק בְּזִמְנִים מִיְּחֻדִּים אֵלָא שִׁנְיָה הָיָה דְּכָר
23 הַרְגִּיל], וּבִפְרָט לְאַחֲרֵי שְׁנַתְּפָרְסָם זֶה עַל יְדֵי
24 ה'צִמְח צֶדֶק', נִתֵּן הַכֹּחַ לְכָל אֶחָד וְאַחַת
25 מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁעָקַר רְצוֹנוֹ יִהְיֶה גִלּוּי הַעֲצָמוֹת, וְעַד
26 כְּדִי כָךְ, שֶׁכְּשֶׁאֵין מֵאִיר גִּלּוּי זֶה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן
27 בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת שְׁאֵין מֵאִיר אֶפְלוּ הַגְּלוּי (גִּלּוּי
28 אֹרֶן) שֶׁהָיָה בְּזִמְנֵי הַכְּתִית, הוּא בְּמֵצֵב דְּכְתִית,
29 וּמִכָּבֶּשׂ ג' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם (אוּ יוֹתֵר) וְתַחֲזִינָה
30 עֵינֵינוּ בְּשׁוּבָה לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים, שְׁאֵז יִהְיֶה גִלּוּי

(48) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. (49) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים שם. וראה זהר חדש ס"פ נח (כג, ד): דאי יחזור
בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא יתכנס כל גלותא. (50) טעהמ"צ להאריז"ל פ' וירא. לקו"ת ברכה צו, ב. המשך
וככה תרל"ז פס"ג (ע' צט). (51) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (קלח, סע"א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ושבִּרְוֹן־לב הזה קשור בגילוי עצם הנשמה, כיוון שעצם הנשמה היא הסיבה
- 2 לכך שכל רצונו של היהודי הוא בגילוי אלקות. וְזֶהוּ הפירוש הפנימי של
- 3 'פְּתִית לְמֹאֲרִי', שְׁעַל יְדֵי הָעֵנָן דְּכִתִּית' הקיים מֵעַצֵּם זֶה
- 4 שְׁנִמְצָאִים בְּגִלּוֹת מְגִיעִים לְהַתְגַּלוּת של ה'מֹאֲרִי', פִּי הַסִּיבָה
- 5 לִזֶּה שֶׁהִרְצוֹן דָּכַל אֶחָד
- 6 מִיִּשְׂרָאֵל הוּא גִלּוֹי אֱלֹקִת
- 7 וְרָצוֹנוֹ בְּגִלּוֹי אֱלֹקִת הוּא עַד כִּדִּי
- 8 כִּן שֶׁזֶּה נִוָּגֵעַ לְעַצֵּם מְצִיאֹתוֹ
- 9 [שְׁלֹכֵן] הוּא נִשְׁכָּר וְנִדְכָּא
- 10 (פְּתִית) מִזֶּה שְׁבִזְמֵן הַגְּלוּת
- 11 לֹא יֵשׁ גִּלּוֹי אֱלֹקִת] הוּא
- 12 מִצַּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה, מֹאֲרִי
- 13 שֶׁבְּנִשְׁמָה, שֶׁהִתְקַשְּׁרוּתָהּ
- 14 בְּאֱלֹקִת הִיא הִתְקַשְּׁרוּת
- 15 עֲצָמִית כֹּאמֹר 'הַתְקַשְּׁרוּת עֲצָמִית'
- 16 בֵּין שְׁנֵי דְבָרִים פִּירוּשֵׁה קֶשֶׁר הַקִּיּוֹם
- 17 בֵּינֵיהֶם מִצַּד עֲצָם מְצִיאֹתָם, כְּלוֹמֵר
- 18 שֶׁבְּעַצֵּם מְצִיאֹתָם הֵינֶם דְּבַר אֶחָד
- 19 מִמֶּשׁ. כִּן גַּם הַתְקַשְּׁרוּתָהּ שֶׁל עֲצָם
- 20 הַנִּשְׁמָה בְּאֱלֹקִת הִי זֶה כִּיוּן שֶׁהִיא
- 21 וְאֱלֹקִת הֵם דְּבַר אֶחָד מִמֶּשׁ, הִיא זֶה
- 22 אֱלֹקִת וְאֱלֹקִת זֶה הִיא, דְּבַר הַבֹּא
- 23 לִידֵי בִטּוֹי בִּכְךָ שֶׁאֵינָה יִכּוּלָה לִשְׁאֵת
- 24 מִצָּב בּוֹ הָאֱלֹקִת אֵינוֹ בְּגִלּוֹי.
- 25 'יו"ד' בְּסֻעִיף הַקּוֹדֵם דּוֹבֵר אֲדוּת כִּן
- 26 שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁעַצֵּם הַנִּשְׁמָה מִתְגַּלִּית עַל יְדֵי
- 27 מִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּתַקּוּפָה בִּה' יִשְׁנֵן גִּזְרִית
- 28 כִּן הִיא מִתְגַּלֶּה גַּם בְּתַקּוּפַת רוּחָהּ עַל
- 29 יְדֵי ה'כִּתִּית' וּשְׁבִרְוֹן הַלֵּב הַנוֹבֵעַ מֵעַצֵּם
- 30 הַהִימָצְאוֹת בְּגִלּוֹת. בְּסֻעִיף זֶה יִבּוֹאֵר
- 31 יִתִּירָה מִזֶּה, דְּרַגַּת עֲצָם הַנִּשְׁמָה הַמִּתְגַּלֶּה
- 32 בִּכְךָ הִיא נִעְלִית עוֹד יוֹתֵר מִזֶּה הַמִּתְגַּלֶּה
- 33 בְּאִמְצָעוֹת מִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ בּוֹמֵן
- 34 הַגִּזְרִית. וְיֵשׁ לֹמֵר, שֶׁבְּחִינַת
- 35 וְדִרְגַּת ה'מֹאֲרִי' דִּהְנִשְׁמָה
- 36 הַמִּתְגַּלִּית עַל יְדֵי הָעֵנָן
- 37 דְּכִתִּית מֵעַצֵּם זֶה שְׁנִמְצָאִים
- 38 בְּגִלּוֹת, הִיא נִעְלִית יוֹתֵר
- 39 מִבְּחִינַת וְדִרְגַּת ה'מֹאֲרִי'
- 40 דִּהְנִשְׁמָה שֶׁמִּתְגַּלִּית עַל יְדֵי מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ.
- 41 הַהִבְדָּל בֵּין שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת שֶׁל עֲצָם הַנִּשְׁמָה, הוּא עַד כֹּמָה הַתְגַּלּוּתָהּ שֶׁל עֲצָם
- 42 הַנִּשְׁמָה קְשׁוּרָה בְּאָדָם עֲצָמוֹ. עֵינָיו זֶה קְשׁוּר בְּכָל הָעֵינָיִים שֶׁהוֹכֵרוּ בְּסֻעִיפִים
- 43 הַקּוֹדֵמִים.

- 44 וְהָעֵנָן הוּא, דְּמִהֲטָעָמִים עַל זֶה שֶׁבְּמִתֵּן תוֹרָה הִיָּתָה רַק
- 45 הַהִתְחַלָּה (הַחֲלוֹ לְעִשׂוֹת) וּבִימֵי אַחֲשָׁרֹשׁ הִיָּתָה הַקִּבְלָה
- 46 (וְקִבַּל הִיָּהוּדִים) הוּא, פִּי קִבְּלַת הַתּוֹרָה שֶׁהִיָּתָה עַל יְדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
- 47 בְּמִתֵּן תּוֹרָה לֹא הִיָּתָה כָּל כֵּךְ מְצִידִם אֲלָא בְּגִלּוֹל הָאֵרָה עֲלִינָה שֶׁהִאִירָה
- 48 עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה שֶׁהִיָּתָה זֶה
- 49 שֶׁהִקְדִּימוֹ אֶת אֲמִירַת 'נִצְשָׁה'
- 50 לְנִשְׁמָע' בְּמִתֵּן תוֹרָה הִיָּתָה
- 51 מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא כִּפְּהָ
- 52 עֲלֵיהֶם הִרָּה כְּגִיָּתָה⁵²,
- 53 וּמִשְׁמַעוֹת כְּפִיָּה זֶה הִיא שֶׁהִאִיר
- 54 עֲלֵיהֶם גִּלּוֹי אֲוֵר שֶׁל אֲהַבָּה גְּדוּלָּה
- 55 מִלְּמַעְלָה⁵³ אֲשֶׁר לֹא יִכּוּל לַעֲמֹד
- 56 בְּפִנּוּי, וְלַעֲזוּמַת זֹאת בִּימֵי
- 57 אַחֲשָׁרֹשׁ הִיָּתָה הַקִּבְלָה שֶׁל
- 58 הַתּוֹרָה מִצַּד עֲצָמִים שֶׁהִיָּתָה הֵם
- 59 מִסִּרוֹ אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּרִצּוֹנָם. וְיֵשׁ
- 60 לֹמֵר, שֶׁגַּם כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֲדוּת
- 61 הָאֲמוּנָה שֶׁקִּיָּמַת אֲצֵל יְהוּדִי מִצַּד
- 62 טְבֻעָה, הִי שֶׁהִאֲמוּנָה דִּישְׂרָאֵל
- 63 שְׁנוּבַעַת מִצַּד זֶה שֶׁהִנְשָׁמָה
- 64 שְׁלִמְעָלָה רֹאָה אֱלֹקִת
- 65 (כֹּאמֹר בְּסֻעִיף ו' אֲמוּנָה זֶה הִיא
- 66 אֲמוּנָה שֶׁבָּאָה מִצַּד סִּבָּה
- 67 חִיצוֹנִית, הַנִּשְׁמָה רֹאֵה דְּבַר שְׁחוּץ
- 68 חִינּוּנָה, אֲמוּנָה לֹא נִשְׁבַּעַת מִתּוֹךְ
- 69 הַנִּשְׁמָה עֲצָמָה) הוּא עַל דֶּרֶךְ
- 70 שֶׁהִקְדִּימוֹ 'נִצְשָׁה' לְנִשְׁמָע'
- 71 (בְּמִתֵּן תוֹרָה) שֶׁהִיָּתָה זֶה מִצַּד
- 72 הַגִּלּוֹי דְּלִמְעָלָה⁵⁴ וְלֹא מִצַּד
- 73 עֲצָמִים. בְּמִתֵּן תּוֹרָה הִיָּתָה זֶה אֲוֵר עֲלִיּוֹן
- 74 שֶׁהִאִיר עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה בְּעִמְדָם
- 75 לְמִרְגְּלוֹת הָרָם סִינֵי, וּבִנְשָׁמָה לְמַעְלָה
- 76 זֶה הַגִּלּוֹי שֶׁל אֲוֵר ה' הַחוּפֵּף עֲלֵיהָ
- 77 כָּל הַזֶּמֶן, וְלַעֲזוּמַת זֹאת זֶה שֶׁבִּימֵי
- 78 אַחֲשָׁרֹשׁ הִיָּתָה הַקִּבְלָה
- 79 מִצַּד עֲצָמִים, הוּא, פִּי אֲזִי
- 80 נִתְגַּלֶּה הַהִתְקַשְּׁרוּת בְּאֱלֹקִת
- 81 שֶׁקִּיָּמַת בִּיהוּדִי מִצַּד עֲצָם
- 82 הַנִּשְׁמָה, שֶׁכֹּאמֹר בְּסֻעִיף ו' זֶה
- 83 הַהִתְקַשְּׁרוּת עֲצָמִית שֶׁמִּצַּד עֲצָם מְצִיאֹתָם. וּבְכֻרְטִיּוֹת יוֹתֵר
- 84 יֵשׁ לֹמֵר, שֶׁגַּם כֹּאשֶׁר מְדוּבָר בְּגִלּוֹי עֲצָם הַנִּשְׁמָה, הִי יִשְׁנֵם
- 85 בּוֹ (דְּגִמָּת) שְׁנֵי עֲנִינִים הַנִּצְלָה עַד כֹּמָה הַתְגַּלּוּתָהּ שֶׁל עֲצָם
- 86 הַנִּשְׁמָה קְשׁוּרָה עִם הָאָדָם עֲצָמוֹ.

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הסברת הרברים האמורים לקמן: כאמור בסעיף ה', הקשר בין נשמת האדם
2 לבין איברי גופו משמש כמשל לקשר בין עצם הנשמה לדרגות השונות שלה.
3 למדנו שנשמת האדם אינה איבר נוסף אלא היא המהות הפנימית של האדם
4 העומדת מאחורי האיברים כולם. הנשמה אינה שייכת לאיבר זה יותר מאיבר
5 אחר, היא הנשמה של הידיים והיא
6 הנשמה של הרגליים.
7 כאשר מביטים באיברים השונים בגוף
8 האדם, ניתן להגדיר את חשיבותו של
9 כל איבר בשתי צורות. ניתן לראות את
10 חשיבותו של כל איבר מצד התפקיד
11 המיוחד השייך דווקא אליו. אך ניתן
12 גם לראות את חשיבותו מצד היותו
13 חלק בלתי נפרד מהאדם כולו.
14 החשיבות הראשונה, הנובעת מתפקידו
15 המיוחד לו, היא קשורה בצורתו
16 הגלויה של האיבר בה הוא שונה
17 משאר האיברים. אולם מבחינת הנשמה
18 חשיבותו העיקרית של האיבר היא
19 היותו חלק בלתי נפרד מהאדם כולו,
20 מבלי בהט אם מדובר ביד או כרגל.
21 כמו כן כאשר מדובר אודות הנשמה
22 עצמה. ישנן כוחותיה הגלויים שהם
23 שכלו ורגשותיו של האדם, וישנה עצם
24 הנשמה. מבחינת המהות הפנימית של
25 כוחות הנפש הרי מעלתו של כל כח
26 היא בכך שהוא חלק בלתי נפרד
27 מהנשמה כולה. אך מבחינת מציאותם הגלויה של הכוחות, לכל כח יש את
28 מהותו הפרטית המיוחדת אותו. לכל כח ישנה ה'תבנית' הרוחנית המיוחדת
29 אותו. מה שמייחד את כח השכל היא ה'תבנית' הרוחנית של שכל, באותה
30 מידה שמה שמייחד את כח החסד שבנפש זו ה'תבנית' הרוחנית של חסד.
31 'תבנית' זו המגדירה את יחודיותו של כל כח נקראת בשם ה'צויר' בו הוא
32 'מצויר'. כאמור, עצם הנשמה הינה הנשמה של כל חלקי הנפש ושל כל
33 הכוחות כולם. היא כשלעצמה אינה קשורה בתבנית זו או אחרת, מבחינתה
34 חשיבותו של כל כח היא מצד היותו חלק בלתי נפרד מהנשמה כולה. לגביה
35 ה'צויר' הפרטי של כל כח, איננו תופס מקום.
36 מציאותם הגלויה של כוחות הנפש הינה מוגבלת, לכן התגלותה של עצם
37 הנשמה כרוכה בהתבטלותם של הכוחות הגלויים ויציאתם מגדרם.
38 כיוון שהכוחות הגלויים הינם מציאותו הגלויה של האדם, אם כן כל זמן
39 שהתגלותה של עצם הנשמה כרוכה ביציאתם של הכוחות מגדרם, אין
40 התגלות זו קשורה כל כך עם האדם עצמו. על מנת שהתגלות זו תהיה קשורה
41 באמת עם האדם עצמו, יש צורך שהכוחות הגלויים יהיו שותפים בכך.
42 על פי זה יובן ההבדל בין התגלותה של עצם הנשמה בזמן הגזירה לעומת
- התגלותה באמצעות ה'כחית' הקיים בזמן רוחה. דגלוי עצם הנשמה
הקשור בענין המסירות נפש בתקופה של גזירה, יש לו, שכייוון
שהתגלות זו כרוכה בהתבטלות של מציאותם הגלויה של כוחות הנפש, לכן,
למרות שמבחינת פנימיותו של האדם עצם הנשמה קשורה עימו, אך בנוגע
לכחות הגלויים הגלוי של עצם
הנשמה איננו קשור במציאותם
המוגבלת ולכן מבחינתם הוא נחשב
כמו דבר שנוסף עליהם מלמעלה.
וקמו שרואים בפעל בכמה אנשים,
אנשים, שבהיותם במקום
שהיו שם גזרות על תורה
ומצוות, היה להם מסירות
נפש בפעל משך כמה וכמה
שנים, וכשבאו אחר כך
למדינות שאפשר לעסק
פתורה ומצוות מתוך
הרחבה, אין נר בהם (כל
כך) המסירות נפש שהיה
להם מקדם. כי זה שעמדו
במסירות נפש משך כמה
וכמה שנים הוא לפי שהאיר בהם גלוי עצם
הנשמה שלמעלה מכלות הגלויים ולא נעשה
על ידי זה שנוי פכחות הגלויים עצמם⁵⁵. [דזה
שעצם הנשמה היא העצם (גם) דכחות
הגלויים (פנ"ל סעיף ה), הוא, שעצם הנשמה
הוא העצם שלהם ואין זה שיף לענינם של
כחות הגלויים עצמם, להצויר שלהם]. והגלוי
דעצם הנשמה בזה שהוא נשבר ונדפא מזה
שהוא נמצא בגלות הוא שגם כחות הגלויים
שלו (הצויר דכחות הגלויים) הם כמו חד' עם
שנוי פכחות הגלויים עצמם⁵⁵. [דזה שלמדנו בסעיף ה' שעצם
הנשמה היא העצם והפנימיות (של כל דרגות הנפש גם) דכחות
הגלויים (פנ"ל סעיף ה) ולפי זה לכאורה התגלותו אינה זרה להם,
אך הענין הוא, ששייכותם של הכוחות הגלויים לעצם הנשמה היא
בכך שהוא העצם שלהם כלומר הוא הנקודה הפנימית שלהם מצד
היותם חלק בלתי נפרד מהנשמה כולה ואולם אין זה שיף לענינם
של כחות הגלויים עצמם, להצויר שלהם]. ולעומת זאת
כאשר מדובר במצב של רוחה, רוחה גשמית הכרוכה בנינוחות של כל
כוחות הנפש, וכמו כן רוחה רוחנית בעבודת ה', פתיחת המוח והלב, הגורמת
את התגלותם במלוא עוצמתם של כל כוחות הנפש, וביחד עם זה תשוקה
של עצם הנשמה לגאולה ממלאה את כל כוחות הנפש עד כדי כך שאינם
יכולים לשאת את עצם ההימצאות בגלות, הרי הגלוי דעצם הנשמה
המתבטא בזה שהוא נשבר ונדפא מעצם זה שהוא נמצא
בגלות הרי גלוי זה הוא שגם כחות הגלויים שלו (לא רק מהותם
הפנימית אלא גם הצויר דכחות הגלויים) הם כמו חד' (= אחד)
עם העצם⁵⁶.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הסברת הדברים האמורים לקמן: ההבדל בין האופנים האמורים בהתגלותה
2 של עצם הנשמה קשור בדרגות שונות הקיימות בה. כאמור, הנשמה האלוקית
3 היא "אלוקות כפי שנעשה בבחינת נברא". בדרגמת בן הנוצר מטיפת הורע
4 של אביו, הרי תחילה היא הייתה כלולה במוחו של האבא והייתה חלק בלתי
5 נפרד ממנו, לאחר מכן היא ירדה
6 ממוחו של האבא ונעשתה בעלת
7 ממשות לעצמה. כמו כן מציאותה
8 הגלויה של עצם הנשמה היא כזו שיש
9 לה ממשות משל עצמה אלא שהיא
10 דבוקה ומאוחדת לגמרי בקדוש ברוך
11 הוא. אך מציאותה האמיתית בשורשה
12 העליון היא כזו שאיננה דבר בפני
13 עצמו אלא היא כלולה בקדוש ברוך
14 הוא ממש. ויש לומר, שהסיבה
15 לזה ששם הנשמה כשלעצמה
16 והציור והכחות כשלעצמם הם
17 (דגמת) שני ענינים נפרדים אשר
18 התגלותו של האחד דורשת את
19 ההתבטלותו של השני, הוא לפי
20 שם עצם הנשמה עם הייתה
21 למעלה מהתבנית המוגבלת של כוחות
22 הנפש אך סוף סוף גם היא מגדרת
23 בגדר 'ותבנית' מסוימת, והגדר
24 'ותבנית' שלה הוא עצם זה שהיא
25 מוגדרת בכך שהיא למעלה
26 מהציור והכחות. אבל מצד
27 עצם הנשמה כמו שהיא
28 משרשת בהעצמות של ה', הרי
29 כשם שהקדוש ברוך הוא איננו מוגדר
30 בתבנית' כל שהיא, לא בתבנית'
31 מוגבלת ואף לא בתבנית' של 'בלי
32 גבול', שהרי כאשר דבר מסוים הוא
33 דווקא 'בלי גבול' ואיננו שייך לגבול'
34 הרי גם זו סוף סוף 'תבנית' והגדרה, ואדרבה הקדוש ברוך הוא מאחד ונושא
35 בתוכו הכל, הן את מציאות ה'גבול' והן את מציאות ה'בלי גבול', כמו כן
- מבחינת דרגה זו של עצם הנשמה הרי ה'פשיטות' והנשמה' כלומר
הייתה 'מופשטת' ובלתי בעלת גבול והציור והכחות שלה הם כולא
חד⁵⁷ (=כולם אחד). ועל פי זה יש לומר, דבחינת ה'מאור
הנשמה' שמתגלית על ידי מסירות נפש היא דרגת עצם
הנשמה כמו שהיא מגדרת
עדיין בענין ה'פשיטות'
שלמעלה מציור הכחות,
ולעומת זאת בחינת ה'מאור
הנשמה' שמתגלית על ידי
הענין ד'כתית' מעצם זה
שנמצאים בגלות, הוא גלוי
עצם הנשמה כמו שהיא
משרשת בהעצמות.
(יא) ויש לקשר זה עם
המבאר בהמאמר⁵⁸ "וקבל
היהודים" בפרוש הפתוב 'ואתה
תצוה את בני ישראל ויקחו
אליך שמן זית גו', שהפירוש
הפנימי של הפסוק הוא דלאחרי
שמשוה יצוה ויקשר את בני
ישראל אזי יביאו ישראל
למשוה שמן זית גו', כלומר
שישראל על ידי עבודתם
יוסיפו גלוי אור במדרגת
משוה. לכאורה היה ניתן לחשוב
שהוספה זו איננה כרוכה בעבודה
מיוחדת של בני ישראל אלא היא באה
ממילא על ידי עצם זה שהם מקבלים
את השפעתו של משה רבינו 'ואולם
יש לומר מהביאורים בזה
כיצד דבר זה קשור בעבודת
האדם, דזה שמשוה 'מצוה'
ומקשר את בני ישראל, הוא,
שהוא זן ומפרנס את האמונה, שהאמונה תהיה נוסף על
כמו שהיא מצד דרגת הגלויים והנשמה (מצד זה שהנשמה

(56) ועד"ז הוא בנוגע להמשכת האמונה בפנימיות (בדעת), דזה שהאמונה פועלת על הדעת הוא יתרון ועילוי לגבי ענין המס". ויש לומר, דהמשכת האמונה בדעת, זה שנמשך בגילוי היא האמונה שמצד מזל' חזי (מקיף דחי'), אלא שהחיבור דהאמונה שלמעלה מדעת עם הדעת הוא ע"י המשכת עצם הנשמה [היינו שהגילוי דעצם הנשמה הוא רק נתנית כח לבחי' האמונה שמצד המקיף דחי' שתתחבר עם הדעת, ולא שמתגלית עצם הנשמה עצמה]. משא"כ זה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו, שלכן הוא נשבר ונדכא מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות (ראה לעיל ס"ט) - הרי הגילוי דהתקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה שמתגלית בזה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו הוא [נוסף על אופן דנתנית כח, גם] שהתקשרות העצמית עצמה מאירה בגילוי (בדוגמת הגילוי שלה בענין המס"נ), וגם גילוי זה (דעצם הנשמה עצמה) מתחבר עם הציור דכחות הגלויים. (57) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' שעת. (58) סעיף ד - הובא לעיל ס"ב.

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁלֹמֶעֱלָה רֹאָה אֱלֹקִית) היא תהיה גם מצד עצם הנשמה.
2 [פעולתו של משה רבינו איננה רק לקשר את בני ישראל עם אור אין סוף של
3 הקדוש ברוך הוא אלא גם לקשר ולחבר אותם בינם לבין עצמם וְיֵשׁ לִזְמֶר,
4 דָּהוּ מֶה שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּלִשׁוֹן
5 הפסוק 'וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי
6 יִשְׂרָאֵל' ללא שמדובר בו עם מי
7 נעשית ה'צוותא' והחיבור שלהם הרי
8 מכך מִשְׁמַע שִׁמְשָׁה 'מִצְוָה'
9 (מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר) אֶת בְּנֵי
10 יִשְׂרָאֵל עִצְמָם כלומר מאחדם
11 בינם לבין עצמם, פעולה זו גם היא
12 קשורה בהתגלותה של עצם הנשמה
13 כִּי מִצַּד עִצְמָהּ הַנִּשְׁמָה, כֹּל
14 יִשְׂרָאֵל הֵם חֵד⁵⁹ (=אחד).
15 וְעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דִּישְׁרָאֵל
16 עצמם (המתאפשרת לְאַחֲרֵי
17 שְׁנִמְשָׁךְ בִּישְׂרָאֵל גִּלּוּי עִצְמָהּ
18 הַנִּשְׁמָה עַל יְדֵי מִשְׁהָ, שֶׁגַּם
19 כְּחוֹת הַגִּלּוּיִים שֶׁלָּהֶם (הַצִּיּוֹר דְּהַכְחוֹת) יִהְיוּ מִתְאִמִּים לְעִצְמָם
20 דְּהַכְחוֹת) עבודתם של בני ישראל
21 היא להעמידם בצורה כזו שִׁהְיוּ
22 מִתְאִמִּים לְעִצְמָהּ הַנִּשְׁמָה, עַל
23 יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יְתִירוֹן וְהוֹסַפָּה
24 בְּכַחֲבִינָתָה עִצְמָהּ הַנִּשְׁמָה
25 שְׁנִמְשָׁכָה וְנִתְגַּלְתָּה בָּהֶם
26 תחילה עַל יְדֵי מִשְׁהָ (וְיִקְחוּ
27 אֲלֵיָּהּ), כִּי עַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלָּה
28 בָּהּ שְׂרָשָׁה הָאֱמֵתִי כְּמוֹ שֶׁהָיָה
29 מִשְׁרָשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת.
30 [וְלִהְיוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְוַסַּף
31 גַּם בְּהַאֲחֻדוֹת דִּישְׁרָאֵל. כיוון
32 שֶׁהַאֲחֻדוֹת דִּישְׁרָאֵל הִנּוּמָה עַל
33 יְדֵי עִצְמָהּ הַנִּשְׁמָה שֶׁמִּתְגַּלִּית
34 בָּהֶם אֲשֶׁר הִתְגַּלְּתָה זו דורשת את
35 ההתבטלות של גופם וכוחותיהם
36 הגלויים, כיוון שמבחינתם יש הברל
37 בין יהודי אחד ליהודי אחר, לכן היא
38 אחדות זו נחשבת כְּמוֹ דָּבָר
39 שְׁנוֹסֵף עַל מִצְיָאוֹתָם הַגְלוּיָהּ שֶׁל
40 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁלְעִצְמָהּ. וְלִכְן, דָּבָר
41 זֶה בֹּא לִידֵי בִטּוּי בְּכָךְ שֶׁאֲחֻדוֹת זֶה
42 הָיָה עַל יְדֵי שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים
- 1 (מִצַּד זֶה שֶׁהַנִּשְׁמָה שְׁלֹמֶעֱלָה רֹאָה אֱלֹקִית) גַּם
2 מִצַּד עִצְמָהּ הַנִּשְׁמָה. [וְיֵשׁ לִזְמֶר, דָּהוּ מֶה שֶׁנֶּאֱמַר
3 וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּלִשׁוֹן וְאַתָּה תִּצְוֶה
4 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַע שִׁמְשָׁה מִצְוָה (מְקַשֵּׁר
5 וּמְחַבֵּר) אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִצְמָם, כִּי מִצַּד עִצְמָהּ
6 הַנִּשְׁמָה, כֹּל יִשְׂרָאֵל הֵם חֵד⁵⁹]. וְעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה
7 דִּישְׁרָאֵל (לְאַחֲרֵי שְׁנִמְשָׁךְ בִּישְׂרָאֵל גִּלּוּי עִצְמָהּ
8 הַנִּשְׁמָה עַל יְדֵי מִשְׁהָ), שֶׁגַּם כְּחוֹת הַגִּלּוּיִים
9 שֶׁלָּהֶם (הַצִּיּוֹר דְּהַכְחוֹת) יִהְיוּ מִתְאִמִּים לְעִצְמָם
10 הַנִּשְׁמָה, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יְתִירוֹן וְהוֹסַפָּה
11 בְּכַחֲבִינָתָה עִצְמָהּ הַנִּשְׁמָה שְׁנִמְשָׁכָה וְנִתְגַּלְתָּה בָּהֶם
12 עַל יְדֵי מִשְׁהָ (וְיִקְחוּ אֲלֵיָּהּ), כִּי עַל יְדֵי זֶה
13 מִתְגַּלָּה בָּהּ שְׂרָשָׁה הָאֱמֵתִי כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִשְׁרָשֶׁת
14 בְּהַעֲצָמוֹת.
15 [וְלִהְיוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְוַסַּף גַּם בְּהַאֲחֻדוֹת
16 דִּישְׁרָאֵל. שֶׁהַאֲחֻדוֹת דִּישְׁרָאֵל עַל
17 יְדֵי עִצְמָהּ הַנִּשְׁמָה שֶׁמִּתְגַּלִּית בָּהֶם הִיא כְּמוֹ דָּבָר
18 נֹסֵף עַל מִצְיָאוֹתָם. וְלִכְן, אֲחֻדוֹת זֶה הִיא עַל יְדֵי
19 שְׁעוֹשִׂים נִפְשָׁם עֶקֶר וְגוֹפָם טָפֵל⁶⁰. וְעַל יְדֵי גִלּוּי
20 עִצְמָהּ הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִשְׁרָשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת,
21 שֶׁעַל יְדֵי זֶה גַּם הַצִּיּוֹר דְּכְחוֹת הַגִּלּוּיִים הוּא 'חֵד'
22 עִצְמָהּ, גַּם בְּעִנְיָנִים הַשִּׁיכִּים לְהַגּוּף].
23
24 וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן מֶה שֶׁכְּתוּב בְּהַמֶּאֱמָר⁶¹, דְּעַל
25 יְדֵי שִׁישְׁרָאֵל מוֹסִיפִים (עַל יְדֵי עֲבוּדָתָם)
26 בְּמִדְרַגַּת מִשְׁהָ, עַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה גֵר תְּמִיד,
27 דְּלִכְאוּרָה, זֶה שֶׁהֵיךְ דְּהַנִּשְׁמָה (גֵּר⁶² הֵיךְ נִשְׁמָת
28 אָדָם⁶³) הוּא תְּמִיד (בְּשׁוּהָ, בְּלִי שְׁנוּי), הוּא עַל
29 יְדֵי גִלּוּי עִצְמָהּ הַנִּשְׁמָה שְׁנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי מִשְׁהָ
30 (וְאַתָּה תִּצְוֶה), דְּבִעֲצָם הַנִּשְׁמָה אֵין שִׁיף שְׁנוּי,
31 וּבְהַמֶּאֱמָר אוֹמֵר שֶׁהַעֲנָן דָּגֵר תְּמִיד הוּא עַל יְדֵי
- ומחשיבים את נפשם כְּעֶקֶר וְאֵת גּוֹפָם כְּטָפֵל⁶⁰ באופן זה קשה לראות
את שייכותו של יהודי אחד ליהודי אחר גם בדברים השייכים לגופו ומציאותו
הפרטית. ואולם עַל יְדֵי גִלּוּי עִצְמָהּ הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִשְׁרָשֶׁת
בְּהַעֲצָמוֹת, שֶׁכֵּאמֹר עַל יְדֵי זֶה גַּם הַצִּיּוֹר דְּכְחוֹת הַגִּלּוּיִים
הוּא 'חֵד' עִצְמָהּ, גַּם בְּעִנְיָנִים הַשִּׁיכִים, אִזִּי גַם
הַאֲחֻדוֹת דִּישְׁרָאֵל הִיא לֹא רַק
בעצם נפשם אלא בְּכָל הָעִנְיָנִים
שֶׁלָּהֶם, גַּם בְּעִנְיָנִים הַשִּׁיכִים
לְהַגּוּף].
בתחילת המאמר בסעיף 'א' הוזכר
הדיוק בפסוק 'ואתה תצוה' בכך
שנאמר בו שגרות המנורה צריכים
להיות 'ע' תמיד' למרות שזמן הדלקתם
בבית המקדש איננו במשך כל היממה
אלא דווקא מערב עד בוקר. על כך
מבואר במאמר "וקבל היהודים" של
כ"ק אדמו"ר הרייז' שהדבר קשור
במשמעותם הרוחנית של הנרות, אשר
הנרות הינם הנשמות ככתוב "נר ה'
נשמת אדם".
וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן מֶה שֶׁכְּתוּב
בְּהַמֶּאֱמָר⁶¹ "וקבל היהודים",
דְּעַל יְדֵי שִׁישְׁרָאֵל מוֹסִיפִים
(עַל יְדֵי עֲבוּדָתָם) בְּמִדְרַגַּת
מִשְׁהָ, עַל יְדֵי זֶה דווקא יִהְיֶה
גֵר תְּמִיד, דְּלִכְאוּרָה, זֶה
שֶׁהֵיךְ דְּהַנִּשְׁמָה כלומר אור
הנשמה (הנמשלת לנר ככתוב "נר ה'
הוֹי' נִשְׁמָת אָדָם"⁶³) הוּא
יִצְלִיחַ לְהֵאִיר תְּמִיד (כלומר למרות
העליות והירידות בהם נתון האדם, אור
הנשמה יאיר באופן שְׁוָה בכל
המצבים המשתנים, בְּלִי שְׁנוּי),
הוּא לֹא בְּכּוּחוֹ שֶׁל הָאֵדָם עֲצֻמוֹ אִלָּא
דווקא עַל יְדֵי גִלּוּי עִצְמָהּ
הַנִּשְׁמָה שְׁנִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה עַל
יְדֵי מִשְׁהָ (שזו עבודתו כאמור
'וְאַתָּה תִּצְוֶה'), כיוון שלעומת
מציאותו הגלויה של האדם הנתונה
תחת שינויים תמידיים הרי דְּבִעֲצָם
הַנִּשְׁמָה אֵין שִׁיף שְׁנוּי, ואולם
בְּהַמֶּאֱמָר אוֹמֵר שֶׁהַעֲנָן דָּגֵר

(59) וראה המשך תער"ב ח"א פס"א, שבראי' ישנם חילוקי דרגות, וזה שהאמונה היא בכל ישראל בשוה הוא לפי ששרשה הוא התקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי). (60) ראה תניא פרק לב. (61) סעיף ד. (62) משלי כ, כז. (63) ראה בהמאמר סט"ו.

שבת פרשת תצוה, יו"ד אדר-ראשון, ה'תשמ"א

כא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תָּמִיד הוּא דוּקָא קשור בפעולתם של בני ישראל על ידי שִׁישְׁרָאֵל
- 2 מוֹסִיפִים בְּמִדְגַּת מִשָּׁה, וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ. וַיֵּשׁ לֹמֶר,
- 3 שְׁבִהֲגִלֵּי דְעֶצֶם הַנֶּשְׁמָה הַנִּעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ וּבְצוּרָה שֶׁל 'מִלְמַעְלָה
- 4 לְמִשָּׁה' כְּלוּמַר לֹא מִצִּידוֹ שֶׁל הָאָדָם אֲלֵא עַל יְדֵי 'זֵאתָה תִּצְוֶה' כְּלוּמַר
- 5 עַל יְדֵי מִשָּׁה רַבִּינוּ, אֲכַן יֵשׁ חִלּוּק
- 6 וְהִבְרַל בֵּין תְּקוּפָה רִחוּנִית שֶׁל 'עֶרֶב'
- 7 וּבֵין כּוּז שֶׁל 'בִּקְר'. שְׁעָקָר
- 8 הַגִּלּוּי שְׁלָה שֶׁל עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה
- 9 כִּשְׁלֻעֲצָמָה הוּא דוּקָא בְּשִׁישְׁנָם
- 10 הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים כְּלוּמַר דְּבָרִים
- 11 הַמַּעֲלִימִים וּמִסְתָּרִים עַל מִצִּיאוֹת ה'
- 12 וּמִנְסִים לִנְנוּעַ מִיְהוּדִי לְמֵלֵא אֶת רִצּוֹן
- 13 ה' (זו תְּקוּפָה שֶׁל חוּשֶׁךְ 'עֶרֶב')
- 14 שְׁעַל יְדֵי זֶה מִתְעוֹרֵר וּמִתְגַּלֶּה
- 15 כֹּחַ הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ, אֲךָ כֹּאשֶׁר
- 16 מְגִיעָה תְּקוּפָה שֶׁל 'בּוֹקֵר' נִעְלָמָה
- 17 הַתְּגַלּוּת שֶׁל עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה וּכְמוֹ
- 18 שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל (סְעִיף יו"ד),
- 19 שְׁגָם אֵלֶּה שְׁבֻזְמָן הַגְּזֵרָה (זִמֵּן)
- 20 שֶׁל 'עֶרֶב' עֲמָדוֹ בְּמִסִּירוֹת
- 21 נֶפֶשׁ, כְּשִׁבְאֹו לְמָקוֹם שְׁאִפְשֹׁר
- 22 לְעִסְק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ
- 23 הַרְחֵבָה (מִצַּב שֶׁל 'בִּקְר'), אֵין
- 24 נֶכֶר בֵּהֶם הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ
- 25 שֶׁהִיָּה לָהֶם מְקָדָם. וְאִם כֵּן,
- 26 אֲמַתִּית הָעֲנָן (=הַעֲנָן הָאֱמִיתִי)
- 27 דְּנֵר תָּמִיד (שְׁאִין שֶׁנֶּף בּוֹ
- 28 שְׁנִי וּמִמְשִׁיךְ לַהֲאִיר גַּם בַּתְּקוּפָה שֶׁל
- 29 'בּוֹקֵר') הוּא עַל יְדֵי עֲבוּדָתָם
- 30 שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַעֲבוּדָה הַמוֹטֵל
- 31 עֲלֵיהֶם הִיא לְגֹרֵם לִכְ שְׁגָם כְּחוֹת
- 32 הַגִּלּוּיִים יִהְיֶה חֵד (=אֶחָד) עִם
- 33 עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה, שׁוֹ הַהוֹסָפָה הַבֵּאָה
- 34 עַל יָדָם וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ.
- 35 עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים יוֹבֵן הַמוֹדֵר
- 36 בְּסִעִף ח' שֶׁלְכֹאֲרָה הַמִּילִים 'כְּתִית
- 37 לְמֹאֲר' הַקְּשׁוּרוֹת בְּגִילּוֹ הַמֹּאֲר'
- 38 שֶׁבִּנְשֻׁמָּה הִיוּ צְרִיכוֹת הַיִּכְתָּב בַּחֲלָקוֹ
- 39 הָרֹאשׁוֹן שֶׁל הַפֶּסֶק 'זֵאתָה תִּצְוֶה'
- 40 הַמְּדוּבָר עַל עֲבוּדָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבִּינוּ,
- 41 מְדוּעַ אִם כֵּן הֵן מוֹפִיעוֹת בַּחֲלָקוֹ הַשְּׁנִי
- 42 שֶׁל הַפֶּסֶק הַמְּדוּבָר עַל עֲבוּדָתָם שֶׁל בְּנֵי
- 43 יִשְׂרָאֵל.
- 44 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאָר אֶת זֶה
- 45 שֶׁהַעֲנָנִין שֶׁל 'כְּתִית לְמֹאֲר'

- 46 נֶאֱמַר בְּכַתּוּב בְּהַמְשָׁךְ לְוִיקְחוּ אֵלֶיךָ גו', כִּי בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל
- 47 'כְּתִית לְמֹאֲר' נִכְלָל לֹא רַק ה'כְּתִית' הַקִּיִּים בּוֹמֵן שֶׁל גִּזְרֵיהָ אֲלֵא גַּם זֶה
- 48 שִׁישְׁרָאֵל הֵם שְׁבוּרִים וְנִדְכָּאִים ('כְּתִית') מְעַצֵּם זֶה שֶׁהֵם
- 49 בְּגִלּוּת, דְּעֲנָנִין זֶה הוּא עַל יְדֵי עֲבוּדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים
- 50 שְׁגָם כְּחוֹת הַגִּלּוּיִים שְׁלָהֶם
- 51 יִהְיוּ מִתְאַיִמִּים לְעֶצֶם הַנֶּשְׁמָה,
- 52 וּבְחִינַת ה'מֹאֲר' דְּהַנֶּשְׁמָה
- 53 שְׁמִתְגַּלִּית עַל יְדֵי זֶה הִיא עֶצֶם
- 54 הַנֶּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשֻׁרֶשֶׁת
- 55 בְּהַעֲצָמוֹת, וְכִיוּן שׁוֹה קְשׁוֹר
- 56 בְּעִבּוּדָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִכְן נֶאֱמַר
- 57 'כְּתִית לְמֹאֲר' בְּהַמְשָׁךְ
- 58 לְוִיקְחוּ אֵלֶיךָ גו'.
- 59 (יב) בְּסִעִף זֶה מְבֹאֵר שְׁגָם הַעֲבוּדָה
- 60 הַבֵּאָה מִצִּידָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם
- 61 נִעֲשִׂית עַל יְדֵי נִתְנִית כַּח מִשָּׁה רַבִּינוּ,
- 62 וְכִמוֹ כֵּן בְּדוּרֵינוּ אֲנוֹ עַל יְדֵי נִתְנִית כַּח
- 63 מְנַשִּׂא דוּרֵינוּ.
- 64 וְהִנֵּה הַמִּילִים וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ הַקְּשׁוּרוֹת
- 65 בַּתְּפִקִּיד שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם גַּם הֵן
- 66 שִׁיכוֹת לְמִילִים 'זֵאתָה תִּצְוֶה' הַקְּשׁוּרוֹת
- 67 בְּעִבּוּדָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבִּינוּ שֶׁהִרִי
- 68 הַפְּרוּשׁ (בְּפִשְׁטוֹת עַל פִּי פִּשְׁטוֹ
- 69 שֶׁל מִקְרָא) בְּפִסּוּק 'זֵאתָה תִּצְוֶה
- 70 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ
- 71 גו' הוּא שְׁמִשָּׁה יִצְוֶה אֶת בְּנֵי
- 72 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ גו'.
- 73 וּמִזֵּה מוֹכֵן שֶׁכֵּן גַּם בְּפִנְיָמִיּוֹת
- 74 הָעֲנָנִים, דְּזֶה שְׁמִשָּׁה 'מִצְוָה'
- 75 וּמִקְשֶׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא
- 76 לֹא רַק בְּאֹפֶן כּוֹז שֶׁלֹּאֲרָה מִכֵּן הֵם
- 77 צְרִיכִים לְעִבּוֹד אֶת עֲבוּדָתָם לְבַד לֵאלֹא
- 78 כּוֹחוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבִּינוּ אֲלֵא זֶה בְּאִפְּן
- 79 שֶׁהוּא מְמַשִּׁיךְ מִשְׁפִּיעַ וְנוֹתֵן לָהֶם
- 80 נִתְנִית כֹּחַ גַּם עַל עֲבוּדָתָם הַבֵּאָה
- 81 לֵאחֹר מִכֵּן הַרְמוּזָה בְּמִילִים וַיִּקְחוּ
- 82 אֵלֶיךָ גו'. וְכִמוֹ כֵּן הוּא בְּנוֹגֵעַ
- 83 לְמִשָּׁה שְׁבֻדּוֹרְנוּ, כְּבוֹד קִדְשָׁת
- 84 מוֹרִי וְחֻמִּי אֲדָמוֹר נִשְׂאִי
- 85 דוּרְנוּ, שֶׁעֲבוּדָתוֹ לְעוֹרֵר
- 86 וּלְגַלּוֹת אֶת הָאֲמוּנָה שְׁבָכָל
- 87 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שְׁמַצֵּד עֶצֶם
- 88 הַנֶּשְׁמָה הִיא בְּאִפְּן שֶׁהוּא נוֹתֵן

- 33 שְׁעִבּוּדָתוֹ לְעוֹרֵר וּלְגַלּוֹת אֶת הָאֲמוּנָה שְׁבָכָל
- 34 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שְׁמַצֵּד עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה הִיא בְּאִפְּן שֶׁאֲחֵר כֶּף יַעֲבֹדוּ עֲבוּדָתָם בְּכַח

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

1 להם כח שאחר כך יעבדו
2 עבודתם בכל עצמם, והכח
3 שניתן על ידו הוא עד כדי כך שהם
4 יצליחו שיהיו נר תמיד שאין
5 שיך בו שנוי גם מצד כחות
6 הגלויים.
7 ועל ידי זה זוכים בקרוב
8 ממש לגאולה האמתית
9 והשלמה, שאז כשם שהתגלותה
10 של אור הנשמה הוא גם מצד מציאותו

עצמם, ועד שיהיו נר תמיד שאין שיך בו שנוי
גם מצד כחות הגלויים.
ועל ידי זה זוכים בקרוב ממש לגאולה
האמתית והשלמה, שאז יהיה גלוי אלקות
גם מצד המטה. ויהיה אז הבאת השמן והדלקת
הנרות (ויקחו אליך שמן גוי להעלות נר תמיד)
גם בגשמיות, בבית המקדש השלישי, בגאולה
האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, בקרוב
ממש.

ביאור בדרך אפשר

הגלויה של האדם כך גם בכל העולם
יהיה גלוי אלקות גם מצד
המטה. ויהיה אז הבאת
השמן והדלקת הנרות (ויקחו
אליך שמן גוי להעלות נר
תמיד) גם בגשמיות, בבית
המקדש השלישי, בגאולה
האמתית והשלמה על ידי
משיח צדקנו, בקרוב ממש.

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' א

1 אמר ליה רב יוסף לאביו, הרי נחלקו בזה רבי יהודה וחכמים,
2 ומדקמתין רבי יוחנן אליהם דרבי יהודה – מכך שרבי יוחנן מפרש
3 את שיטת רבי יהודה, כמו שיבאר להלן, שמע מינה – מוכח מכאן
4 שהלכה פרבי יהודה הסובר שסנדל שנפסקה הטבעת החיצונית
5 שלו אינו כלי, ואסור לטלטלו בשבת, אף שאפשר להפכו ולנעלו
6 ברגל השניה.
7 מבררת הגמרא: מאי היא מחלוקת רבי יהודה וחכמים האמורה.
8 משיבה הגמרא: דתניא בברייתא לגבי טומאת כלים, סנדל שהוא
9 טמא, שנפסקו שתי אונותיו – שנחתכו שתי האונות שלו הפונות כלפי
10 גב הרגל, שאוחז בהן כשנועלו, או שתי תרסיותיו – הטבעות שהן
11 מקום קביעת הרצועות, או שניטל כל חפץ שלו – נקרע כל החלק
12 שתחת כף הרגל. הרי הוא נעשה מהור, שטומאתו פרוחה ממנו,
13 משום ששוב לא יתקווה, וכלי שהיה טמא והתקלקל בטלה ממנו
14 הטומאה והוא נטהר. אבל אם נפסקה רק אחת מאונותיו, או רק אחת
15 מתרסיותיו, או שניטל רק רוב חפץ שלו ולא כולה, הרי הוא נשאר
16 טמא, משום שרגלים לתקנו, ועדיין כלי הוא. ואף אם נקרעה
17 הטבעת החיצונית, שאם יתקווה יהיה הסנדל מכווץ ואין דרך
18 לנועלו כן, מכל מקום לא בטל ממנו שם כלי, משום שאפשר
19 להעביר את הסנדל לרגל השניה, ותיעשה אותה טבעת פנימית
20 ולא חיצונית, ואינה ניכרת. רבי יהודה אומר, אם נפסקה הטבעת
21 הפנימית, טמא, כיון שהדרך לתקנה, אך אם נפסקה הטבעת
22 החיצונית, מהור, שיצא מתורת סנדל, משום שאי אפשר לנועלו
23 אלא אם יהפכנו מרגל לרגל, ואין די בזה כדי להחשיבו כלי.
24 הגמרא מוסיפה לרדן בדברי הבריייתא, ומתוך כך יתבאר היכן
25 פירש רבי יוחנן את שיטת רבי יהודה: ואמר עולא, ואיתימא – ויש
26 אומרים שאמר זאת רבה בר רב הנה, אמר רבי יוחנן, בשם שיש
27 מחלוקת רבנן ורבי יהודה לענין טומאה, כך יש מחלוקת ביניהם גם
28 לענין שבת, שלדעת רבנן סנדל שנקרע בצד החיצוני לא בטל ממנו
29 שם כלי, ואינו מוקצה, ולרבי יהודה סנדל כזה אינו כלי ומוקצה
30 הוא. אבל לא נחלקו לענין חליצה, שבמציאת חליצה צריכה היבמה
31 לחלוץ ליבם את נעלו מעל רגלה, ולגבי זה לא נחלקו בסנדל
32 שנפסקה אונת החיצונית, אם יש עליו שם נעל וכשר לחליצה או
33 לא ואך לא התברר אם כוונתו ששניהם מכשירים או ששניהם
34 פוסלים.

35 ויהיונן כה – ונשאנו ונתנו בביאור מימרא זו, [רבי יוחנן] אליהם
36 דמאן – לפי שיטת מי אמר רבי יוחנן שהוא מודה לענין חליצה,
37 אליהם אליהם דרבינן – אם נאמר שאמר זאת לשיטת חכמים, וכך
38 אמר, מכך דלענין טומאה סוברים רבנן דמאן הוי – שהסנדל הוא
39 כלי, לענין שבת נמי מאן הוי, ואינו מוקצה, אבל לא לענין חליצה,
40 שבזה מודים רבנן דלאו מאן הוא, ופסול לחליצה. אם כן קשה,
41 והתנן – והרי שנינו במשנה (יבמות קא), שהחליצה צריכה להיות
42 ברגל ימין, ואם חליצה נעל של רגל שמאל כשהיא נעולה בימין של
43 היבם, חליצתה כשרה, ואם כן מדוע סנדל של שמאל שנפסקה
44 אונת החיצונית פסול לחליצה, הרי יכול לתקנו ולנועלו בימין,
45 ותהיה החליצה כשרה.
46 ואלא צריך לומר שרבי יוחנן אמר כן אליהם דרבי יהודה, וכך אמר,
47 מכך דלרבי יהודה לענין טומאה לאו מאן הוא, לענין שבת נמי לאו
48 מאן הוא, אבל לא לגבי חליצה, שלגבי חליצה מודה רבי יהודה
49 דמאן הוא, משום שיכול לתקנו ולנועלו ברגל ימין, והרי שנינו
50 שם כלי, דלא אמר רבי יהודה לענין חליצה כשרה. אך גם על פירוש זה
51 קשה, שכן אמר דאמרינן – באיזה אופן נאמר במשנה 'חליצה של
52 שמאל בימין חליצתה כשרה', היבם דלמילתיה מאן הוא – במקום
53 שהסנדל הוא כלי לגבי הרגל שהיה מיועד לה מתחילה, כלומר
54 שלא נפסקו אונותיו, וניתן לנעלו גם ברגל שמאל, והוא נעל אותו
55 ברגל ימין, אבל הכא – כאן, בסנדל שנפסקה אונת החיצונית,
56 דלמילתיה לאו מאן הוא – הסנדל אינו כלי לגבי הרגל שהיה מיועד
57 לה מתחילה, שהרי אי אפשר לנועלו ברגל השמאלית, ובטל ממנו
58 שם כלי, דלא אמר רבי יהודה לגבי טומאה ולגבי שבת שאם
59 נפסקה החיצונית מהור, אליהם לאו מאן הוא – מוכח שדעתו שסנדל
60 כזה אינו נחשב כלי, ומניין שגם לגבי סנדל כזה שנינו שאם חליצה
61 של שמאל בימין חליצתה כשרה.
62 ותיצנו על כך, לעולם דברי רבי יוחנן נאמרו אליהם דרבי יהודה,
63 ויש לשנות את הגירסא בדברי רבי יוחנן, ואימא – ונאמר בדברי
64 רבי יוחנן 'ובן לחליצה', דהיינו שלרבי יהודה סנדל כזה פסול גם
65 לחליצה, כשם שאינו כלי לגבי טומאה ושבח. והא קמשמע לן –
66 והוצרך רבי יוחנן לומר זאת כדי ללמדנו, דבי אקרינן – שמה
67 ששנינו שאם חליצה של שמאל בשל ימין חליצתה כשרה, היינו רק
68 היבם

וגילוי) וגם לבחינת 'עתיק יומין' (אף שמצד עצמה היא למעלה מהספירות) יש
'פרצוף' (דמות, מבנה) של עשר ספירות אלא שבהיותן ב'עתיק' יש לספירות
משמעות שונה מאשר לאחר הגילוי בעולם האצילות, ובעוד שבעולמות
אצילות-ברואה-יצירה-עשיה הגבורה היא מידת הדין, הרי 'גבורה דעתיק' היא
'גבורות ממותקות' (ראה לקוטי תורה

לרבנו הזקן, שמיני עצרת: "... המשכת
י"ג מידות הרחמים נקרא וזקתי עליכם
מים טהורים ... גבורה דעתיק יומין
המלוכשת במוחא סתימאא [על-דרך
האמור כאן שגבורה דעתיק היא אור

אין סוף שבכחמה] ... ונקרא מים
טהורים לפי שבהם ועל ידם נמשך
הטהרה כדכתיב מי יתן טהור מטמא
כו... הרי שהמשכה עליונה זו נקראת
גם כן לשון טהרה [על דרך האמור כאן
שעל ידי בחינה זו מהפכים אסור

למותר] ... הטהרה היא העיקר בסוד
הגבורה. אך אין זה בגבורה סתם
דאצילות כי אם המשכת גבורה דעתיק
כנ"ל מקור הטהרה... גבורה דעתיק
שהם גבורות הממותקות בתכלית (...)

ש'הגבורות ב'שורשם הם
למעלה מהחסדים' (אלא
שבהתגלות בפועל מידת החסד קודמת
למידת הגבורה ולכן היא באה לפניו
בסדר הספירות) ולעתיד לבוא יאירו
ויתגלו הדברים כפי שהם בשורשם,

ונמצא שלטענתו יש קורח יש מקום
והסבר גם על-פי קבלה וחסידות.
וכיון שהיתה לו טענה על-פי
שכל, ולא באופן שנתפנו רק
לחלוק על משה ואהרן,

מחלוקת בלבד, וכונתו לא היתה
למחלוקת לשם מחלוקת בלבד, אם-
כן למה נקרא זה בשם
מחלוקת?

(ב) ויובן בהקדים הבאור על-פי
חסידות במאמר המשנה² בפרקי
אבות כל מחלוקת שהיא לשם
שמים סופה להתקיים כו',
איזו היא מחלוקת שהיא
לשם שמים, זו מחלוקת הלל

לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושהקשה

1 ויקח קרח וגו', והקושי בפסוק הוא מה פשר הביטוי "ויקח" בהקשר
2 זה - את מה או את מי לקח קורח כאשר קם לחלוק על משה רבנו? ופירש
3 רש"י לקח את עצמו לצד אחד צד אחר מהצד שבו היו כלל בני
4 ישראל להיות נחלק מתוך העדה לעורר לערער על הנהגה,

5 וזהו שתרגם אונקלוס את
6 המילה "ויקח" ואתפגלג, יצא
7 לחלוק, נחלק משאר העדה
8 להחזיק במחלוקת ולבוא
9 בתלונות כנגד משה רבנו. ועל זה
10 אמרו במשנה² כל מחלוקת

11 כו' שאינה לשם שמים כו' זו
12 מחלוקת קרח וכל עדתו שאין
13 סופה להתקיים.
14 וצריך להבין, מהו הטעם
15 למה נקרא ענין זה של טענות
16 קורח על משה רבנו המפורטות בהמשך
17 הפרשה בשם מחלוקת, הרי לא
18 היתה זו מחלוקת גרידא,

19 ללא טעם וסיבה, אלא היתה
20 לו לקורח טענה כלפי משה רבנו
21 על-פי שכל, עם נימוק הגיוני
22 וכמובא בפירושו רש"י,
23 בפסוקים הבאים שחלק עם משה
24 בגלל שהיתה לו טענה תלויה
25 על נשיאותו של אליעזר בן
26 עוזיאל בן קהת בן לוי שמינהו

27 משה נשיא על בני קהת, אף
28 שהיה הקטן מכלם, ובפרט
29 על-פי המבאר בקבלה
30 וחסידות³ שקרח שהיה לוי,
31 בחינת גבורה, חלק על אהרן
32 שהוא בחינת חסד, היפך
33 הגבורה, לפי שרצה להגביר
34 הגבורות על החסדים שהיו
35 הגבורות עיקר, והחסד טפל, כמו
36 שהיה לעתיד-לבא שיתעלו

37 הגבורות, וכמו שהוא גם
38 עכשו בבחינת עתיק, מבואר
39 בקבלה וחסידות שבבחינת 'כתר עליון'
40 (שלמעלה מעשר הספירות, כשם
41 שהכתר הוא מעל הראש) יש בחינת
42 'עתיק יומין' (שנעתק ונבדל מ'יומין'

לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושהקשה

(ב) ויובן בהקדים הבאור במאמר המשנה² כל
מחלוקת שהיא לשם שמים סופה
להתקיים כו', איזו היא מחלוקת שהיא לשם
שמים, זו מחלוקת הלל ושהקשה

לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושהקשה

(1) ריש פרשתנו (טז, א). (2) אבות פ"ה מ"ז. (3) לקו"ת פרשתנו נד, ג. סד"ה ויקח קרח העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'מג). ובכ"מ. (4) לקו"ת שה"ש יו"ד, א. ובכ"מ. (5) בהבא לקמן - ראה ד"ה כל מחלוקת תרל"ב (סה"מ תרל"ב ח"ב ס"ע שע"ו ואילך). תרע"ח (סה"מ תרע"ח ס"ע שנא ואילך). וראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תרחצ. רד"ה כל מחלוקת תער"ב (המשך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְשִׁמְאִי⁵, וְהִקְשָׁה הַמֶּהָרִ"ל⁶, לָמָּה נִקְטַת מַחְלֻקֹת
- 2 הַלֵּל וְשִׁמְאִי דְּוָקָא, הָרִי יֵשׁ כְּמָה וְכְמָה מַחְלֻקֹת שֶׁל
- 3 תְּנָאִים נֹסְפִים, מִלְּבַד הַלֵּל וְשִׁמְאִי, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ דְּבָרֵי אֱלָקִים
- 4 חַיִּים⁷, וְלֹכַל אַחַת מִהֲדַעוֹת, אִף שֶׁהֵן חֲלוּקֹת וְסוּתֵרוֹת זֶה אֶת זֶה, יֵשׁ שׁוֹרֵשׁ
- 5 וּמְקוֹר בְּקִדּוּשׁוֹ, בְּרִצּוֹנוֹ וּחְכֻמָּתוֹ שֶׁל
- 6 הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן הַתּוֹרָה, 1 וְהַמֶּהָרִ"ל⁶, לָמָּה נִקְטַת מַחְלֻקֹת הַלֵּל וְשִׁמְאִי
- 7 וּבִדְרָאֵי שְׁפֹלָם הֵם מַחְלֻקֹת 2 דְּוָקָא, הָרִי יֵשׁ כְּמָה וְכְמָה מַחְלֻקֹת שֶׁל תְּנָאִים,
- 8 לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְכִדְמוּכַח וְכִפִּי 3 וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ דְּבָרֵי אֱלָקִים חַיִּים⁷, וּבִדְרָאֵי שְׁכּוּלָם
- 9 שְׂמוּכָה גַם מְסִיִּים הַמְשָׁנָה: 4 הֵם לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְכִדְמוּכַח גַּם מְסִיִּים הַמְשָׁנָה:
- 10 וְשִׁאֲנִיָּה לְשֵׁם שְׁמַיִם זֶה 5 וְשִׁאֲנִיָּה לְשֵׁם שְׁמַיִם זֶה מַחְלֻקֹת קִרְחָ וְכָל עֲדָתוֹ,
- 11 מַחְלֻקֹת קִרְחָ וְכָל עֲדָתוֹ, 6 הֵינּוּ, שֶׁרֶק מַחְלֻקֹת קִרְחָ אֵינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֲבָל
- 12 הֵינּוּ, שֶׁרֶק מַחְלֻקֹת קִרְחָ אֵינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֲבָל 7 הַמַּחְלֻקֹת שֶׁל כָּל הַתְּנָאִים וְהָאֲמוּרָאִים הֵיא
- 13 אֵינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֲבָל 8 לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְאִם-כֵּן סוֹפֵן לְהַתְקִיָּם. גַּם צָרִיךְ
- 14 הַמַּחְלֻקֹת שֶׁל כָּל הַתְּנָאִים 9 לְהִבִּין בְּדְבָרֵי הַמְשָׁנָה שֶׁמַּחְלֻקֹת שֶׁהֵיא לְשֵׁם
- 15 וְהָאֲמוּרָאִים וְלֹא רֶק מַחְלֻקֹת הַלֵּל 10 שְׁמַיִם כְּמוֹ מַחְלֻקֹת הַלֵּל וְשִׁמְאִי הֵיא לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְאִם-
- 16 וְשִׁמְאִי הֵיא לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְאִם- 17 כֵּן סוֹפֵן לְהַתְקִיָּם וְלִמָּה מִזְכִּירָה
- 18 הַמְשָׁנָה דְּוָקָא אֶת מַחְלֻקֹת הַלֵּל 19 וְשִׁמְאִי?
- 20 גַּם צָרִיךְ לְהִבִּין בְּדְבָרֵי 20 גַּם צָרִיךְ לְהִבִּין בְּדְבָרֵי
- 21 הַמְשָׁנָה שֶׁמַּחְלֻקֹת שֶׁהֵיא 21 הַמְשָׁנָה שֶׁמַּחְלֻקֹת שֶׁהֵיא
- 22 לְשֵׁם שְׁמַיִם כְּמוֹ מַחְלֻקֹת 22 לְשֵׁם שְׁמַיִם כְּמוֹ מַחְלֻקֹת
- 23 הַלֵּל וְשִׁמְאִי סוֹפָה לְהַתְקִיָּם. 23 הַלֵּל וְשִׁמְאִי סוֹפָה לְהַתְקִיָּם.
- 24 דְּהִנֵּה, יָדוּעַ הַפִּירוּשׁ⁸ שֶׁל 24 דְּהִנֵּה, יָדוּעַ הַפִּירוּשׁ⁸ שֶׁל
- 25 "סוֹפָה לְהַתְקִיָּם" עַל-פִּי קִבְּלָה 25 "סוֹפָה לְהַתְקִיָּם" עַל-פִּי קִבְּלָה
- 26 וְחִסְדוֹת שֶׁהַפְּנִיָּה בְּזֶה הֵיא 26 וְחִסְדוֹת שֶׁהַפְּנִיָּה בְּזֶה הֵיא
- 27 שֶׁלְעֵתִיד-לָבָא תִּהְיֶה הַלֵּכָה 27 שֶׁלְעֵתִיד-לָבָא תִּהְיֶה הַלֵּכָה
- 28 כְּבִית-שְׁמַאִי אִף שְׂכַעַת הַהִלְכָה הֵיא 28 כְּבִית-שְׁמַאִי אִף שְׂכַעַת הַהִלְכָה הֵיא
- 29 כְּבִית הַלֵּל, וְאִם סוֹף הַמַּחְלֻקֹת 29 כְּבִית הַלֵּל, וְאִם סוֹף הַמַּחְלֻקֹת
- 30 לְהַתְקִיָּם כִּי יִבּוֹא זְמַן שְׁבוֹ יִפְסְקוּ לְפִי 30 לְהַתְקִיָּם כִּי יִבּוֹא זְמַן שְׁבוֹ יִפְסְקוּ לְפִי
- 31 בֵּית שְׁמַאִי כֵן שְׁלֹשִׁי הַדְּעוֹת יִהְיֶה 31 בֵּית שְׁמַאִי כֵן שְׁלֹשִׁי הַדְּעוֹת יִהְיֶה
- 32 קִיּוּם. דְּהִנֵּה, אִף שֶׁהַתּוֹרָה 32 קִיּוּם. דְּהִנֵּה, אִף שֶׁהַתּוֹרָה
- 33 הִזָּאת לֹא תִּהְיֶה מוֹחֲלָפֶת⁹ 33 הִזָּאת לֹא תִּהְיֶה מוֹחֲלָפֶת⁹
- 34 לְעוֹלָם, וְהָרִי עֲכָשׁוּ הַלֵּכָה 34 לְעוֹלָם, וְהָרִי עֲכָשׁוּ הַלֵּכָה
- 35 כְּבִית-הַלֵּל⁷, וְעַד כִּי כֵן 35 כְּבִית-הַלֵּל⁷, וְעַד כִּי כֵן
- 36 שְׁבִית-שְׁמַאִי בְּמִקּוֹם בֵּית- 36 שְׁבִית-שְׁמַאִי בְּמִקּוֹם בֵּית-
- 37 הַלֵּל אֵינָה מְשָׁנָה¹⁰ וְזֶה דַּעַ 37 הַלֵּל אֵינָה מְשָׁנָה¹⁰ וְזֶה דַּעַ
- 38 שְׂאִין לְהַתְחַשֵּׁב בַּהּ בְּפִסְקֵת הַהִלְכָה 38 שְׂאִין לְהַתְחַשֵּׁב בַּהּ בְּפִסְקֵת הַהִלְכָה
- 39 כְּעַתָּה, מְפַל-מְקוֹם לְעֵתִיד-לָבָא 39 כְּעַתָּה, מְפַל-מְקוֹם לְעֵתִיד-לָבָא
- 40 תִּהְיֶה הַלֵּכָה כְּבִית-שְׁמַאִי⁸, 40 תִּהְיֶה הַלֵּכָה כְּבִית-שְׁמַאִי⁸,

תער"ב ח"א ע' לג.) (6) בספרו דרך חיים על מסכת אבות. (7) עירובין יג, ב. (8) מקדש מלך לזח"א יז, א. הובא בלקו"ת פרשתנו שם. (9) עיקר הט' מ"ג העיקרים (פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין הקדמה לפרק חלק). (10) ברכות לו, ריש ע"ב. וש"נ. (11) ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ב. (12) ראה גם קונטרס בענין "תורה חדשה מאתי תצא" ס"ז (סה"ש תנש"א ח"ב ע' 571. תו"מ התוועדויות תנש"א ח"ג ע' 283). (13) ראה גם קונטרס בענין "הלכות תורה שבע"פ שאינן בטלין לעולם" ס"ח (התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 184. תו"מ הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' רלח). (14) זכר' יג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גם צריך להבין מה שכתוב בכבא הב' בפסוקא השנייה של
2 המשנה שמחלוקת שאינה לשם שמים היא מחלוקת קרח
3 וכל עדתו, שמשמעות הלשון של המשנה בפשטות הוא שכל
4 ענין המחלוקת עליה מדובר כאן — שבהכרח שיהיו בה שני
5 צדדים — אינה לשם שמים,
6 ואינו מוכן, שהרי רק מצד
7 קרח ועדתו היה זה שלא
8 לשם שמים, אבל מצד משה
9 ואהרן הרי פונתם היתה לשם
10 שמים ולמה המשנה מתבטאת
11 בלשון שמשממע ממנו שכללות
12 המחלוקת הזו, ולא רק העמדה של
13 קרח ועדתו, היא "שלא לשם שמים"?
14 (ג) ולהבין זה יש לבאר תחילה שרש ענין
15 מחלוקת קרח, שפועל זה נאמר ויקח
16 קרח, לפי פנימיות הענינים, שפועל
17 זה נאמר ויקח גו', ותרגם
18 אונקלוס ואתפלא (פנ"ל),
19 שהדיק ואתפלא דוקא (אף)
20 שאפשר לתרגם תיבת
21 מחלוקת באופן אחר שהרי
22 בפסוק נאמר "ויקח" הוא לפי
23 שעדת קרח היו גלגול הנשמות
24 של דור הפלגה¹⁶, עליהם מסופר
25 בתורה בפרשת נח, שחזרו וירדו לעולם
26 והתגלגלו בקורח ועדתו וזהו
27 ואתפלא מלשון הפלגה, כלשון
28 הכתוב כי בימיו נפלגה
29 הארץ¹⁷ שהוא לשון התפלגות
30 ומחלוקת. וזהו גם מה שכתוב
31 קראם את אנשי דור הפלגה אנשי
32 שם¹⁸, על שם שאמרו בעת
33 דור הפלגה "הבה נבנה לנו עיר
34 ומגדל וראשו בשמים", ונעשה
35 לנו שם¹⁹, ואמרו רבותינו
36 ו"ל²⁰ אין שם אלא עבודה
37 זרה וקורח ועדתו היו גלגול מאנשים
38 אלו.
39 אף ישנו ענין נוסף בשרש
40 מחלוקת קרח, הקודם לזה
- ענין שהתרחש לפני מעשה דור הפלגה (שהיה לאחר המבול). פירוש²¹
דמה שכתוב בקורח ואתפלא, הוא על-דרך רקיע המבדיל
בין מים למים, כנאמר בתורה לגבי מעשה בראשית, "ויש אלוים את
הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע"
שזוהי הבדלה והפרדה זו בין המים
העליונים למים התחתונים, היא
המחלוקת הראשונה שמצינו
בתורה, והיא השרש לכל
ענין של מחלוקת, וכדאיתא
וכפי שמוכח במדרש²² למה אין
בתיב בים השני לבריאת העולם
פי טוב כו', כמו שכתוב בכל שאר
ימי הבריאה, כיוון שבו ביום השני
נבראת מחלוקת, שנאמר²³
ויהי מבדיל בין מים למים.
והענין בזה, שהתחלקות
ההבדלה וההפרדה בין מים למים
הוא השרש לתחתית עין-
הדעת²⁴ (דור הפלגה²⁵, ועד
למחלוקת קרח ועדתו וכיוון
שהבדלה זו היא שורש לדברים לא
רצויים, לכן לא נאמר ביום השני
לבריאת העולם "כי טוב".
ד) וביאור הענין, דהנה אמרו
רבותינו ו"ל²⁶ במדרש על פסוקים
אלה מתחלת ברייתו של עולם
(שאז היה העולם מים במים,
וכל המים היו מחוברים יחד ולא
היתה עדין התחלקות בין
מים עליונים שמעל לרקיע למים
תחתונים שמתחת לרקיע, שעל-
ידי רקיע המבדיל שעל-ידו
נוצרה החלוקה הזו) לא היה
קילוסו שכחו של הקב"ה
- שכתוב בכבא הב' שמחלוקת שאינה לשם
שמים היא מחלוקת קרח וכל עדתו, שמשמעות
הלשון הוא שכל ענין המחלוקת — שבהכרח
יהיו בה שני צדדים — אינה לשם שמים,
ואינו מוכן, שהרי רק מצד קרח ועדתו היה זה
שלא לשם שמים, אבל מצד משה ואהרן הרי
פונתם היתה לשם שמים.
(ג) ולהבין זה יש לבאר תחילה שרש ענין
מחלוקת קרח, שפועל זה נאמר ויקח
קרח, לפי פנימיות הענינים, שפועל
זה נאמר ויקח גו', ותרגם אונקלוס ואתפלא (פנ"ל),
שהדיק ואתפלא דוקא (אף) שאפשר לתרגם תיבת
מחלוקת באופן אחר (הוא¹⁵ לפי שעדת קרח
היו גלגול דור הפלגה¹⁶, וזהו ואתפלא מלשון
הפלגה, כי בימיו נפלגה הארץ¹⁷. וזהו גם מה
שכתוב קראם אנשי שם¹⁸, על שם שאמרו
בעת דור הפלגה ונעשה לנו שם¹⁹, ואמרו
רבותינו ו"ל²⁰ אין שם אלא עבודה זרה. אף
ישנו ענין נוסף בשרש מחלוקת קרח, הקודם
לזה. פירוש²¹ דמה שכתוב ואתפלא, הוא על-
דרך רקיע המבדיל בין מים למים, שזוהי
המחלוקת הראשונה שמצינו בתורה, והיא
השרש לכל ענין של מחלוקת, וכדאיתא
במדרש²² למה אין בתיב בשני פי טוב כו', שבו
נבראת מחלוקת, שנאמר²³ ויהי מבדיל בין מים
למים. והענין בזה, שהתחלקות בין מים למים
הוא השרש לתחתית עין-הדעת²⁴ (דור הפלגה²⁵,
ועד למחלוקת קרח ועדתו.
ד) וביאור הענין, דהנה אמרו רבותינו ו"ל²⁶ מתחלת ברייתו של עולם (שאז
היה העולם מים במים, ולא היתה עדין התחלקות בין מים
עליונים למים תחתונים שעל-ידי רקיע המבדיל) לא היה קילוסו של הקב"ה

(15) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תרפה. (16) מגלה עמוקות אופן קפא בשם הבחיי (פרשתנו טז, כט). (17) נח ו"ד, כה.
(18) ריש פרשתנו (טז, ב). (19) נח יא, ד. (20) ב"ר פל"ח, ח. (21) נועם אלימלך עה"פ - הובא ונתבאר באוה"ת פרשתנו ע'
תרצו. ע' תשכג. ד"ה כל פטר רחם תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' שמב ואילך). ובכ"מ. (22) ב"ר פ"ד, ו. (23) בראשית א, ו.
(24) ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' רטז. (25) ראה גם לקו"ש ח"ח ס"ע 105 ואילך. (26) ב"ר רפ"ה.

ביאור בדרך אפשר

1 עולה אלא מן המים, משל למלך שבנה פלטרין ארמון
2 והושיב בתוכה אלמים, והיו משפיעין ושואלין בשלומו
3 של מלך ברמיזה כו' [וזה לשון המדרש: ויאמר אלוקים יקו המים,
4 כתיב 'מן גערתך ינוסון מקול וגו']. רבי ברכיה בשם רבי אבא בר אמי אמר:
5 יעשה מדה למים והיך מה דאת אמר
6 וקו ינטה על ירושלים. רבי אבא בר
7 כהנא בשם רבי לוי אמר: אמר הקדוש
8 ברוך הוא, יקו לי המים מה שאני
9 עתיד לעשות בהם. משל למלך שבנה
10 פלטרין והושיב בתוכה אלמים והיו
11 משפיעין ושואלים בשלומו של מלך
12 ברמיזה ובאצבע ובמנולין אמר המלך
13 אלו היו פקחין על אחת כמה וכמה.
14 אתמהא, הושיב בה המלך דירורין
15 פקחין, עמדו והחזיקו בפלטין אמרו
16 אין פלטין זו של מלך שלנו היא. אמר
17 המלך תחזור פלטין לכמו שהייתה. כך
18 מתחילת ברייתו של עולם לא היה
19 קילוסו של הקדוש ברוך הוא עולה
20 אלא מן המים הדא הוא דכתיב מקולות
21 מים רבים אדירים משברי ים ומה היו
22 אומרין אדיר במרום ה'. אמר הקדוש
23 ברוך הוא: מה אם אלו שאין להן לא
24 פה ולא אמירה ולא דיבור והרי הן
25 מקלסין אותי, כשאברא אדם על אחת
26 כמה וכמה. עמד דור המבול ומרד בו,
27 עמד דור אנוש ומרד בו, דור הפלגה
28 ומרד בו. אמר הקדוש ברוך הוא יפנו
29 אלו ויעמדו ויבואו אותן שישבו בהן
30 מקודם, הדא הוא דכתיב ויהי הגשם
31 על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה].
32 ומבאר בזה²⁷, בתורת החסידות, שדיירים אלמים שהיו בארמון
33 המלך מקלסין ברמיזה, והיו משבחים את המלך ברמיזה קאי על
34 הנבראים דעלמא דאתפסאי שהם בטלים במקורם כו'. על
35 הכתוב "ברוך ה' אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם" אמרו בוהרי:
36 "מעלמא דאתכסאי (העולם הנסתר) לעלמא דאתגליא (לעולם הגלוי)".
37 מוסבר על כך בתורת החסידות כי כשם שבעולם הזה יש "ים" שהוא עולם
38 שהנבראים שבו מכוסים ויש "יבשה" שהיא עולם שהנבראים שבו גלויים,
39 על דרך זה למעלה, להבדיל, יש רגות גבוהות שבגלל הרוממות שלהם הן
40 נעלמות ומכוסות ונקראות "עלמא דאתכסאי" או "עלמין סתימין", עולמות
41 'סותמים' ונסתרים, והם בטלים למקורם האלוף כי כשם שהנבראים שבים
42 בטלים למים, מקור חיותם, ואילו האור האלוף המצומצם שיורד ומתגלה
43 לנבראים נקרא "עלמא דאתגליא".

ביאור בדרך אפשר

44 והנה, אף שגדלה מעלת הקילוס של דיירים אלמים באשר
45 היה העולם מלא מים במים, וכל כולו היה בבחינת "עלמא
46 דאתכסאי", כדברי המדרש שבאותה שעה לא היתה שום מרידה של הנבראים
47 בקדוש ברוך הוא, מפל-מקום היתה אחר-כך ההבדלה וההפרדה
48 בין מים למים על-ידי רקיע
49 המבדיל, ובאופן שיקוו
50 המים גו' ותראה היפשה
51 גו'²⁸, שהוא ענין עלמא
52 דאתגליא, שהנבראים שבו
53 הם לא בטלים למקור חיותם ואינם
54 מחוברים לעפר כמו שהנבראים שבים
55 מחוברים למי הים אלא הם בבחינת
56 מציאות יש דוקא ונפרדים
57 ממקורם.
58 אף אין הפנה שהנבראים
59 שבבחינת "עלמא דאתגליא" ישארו
60 בבחינת מציאות יש, בתחושה
61 של מציאות עצמאית, נפרדת ממקור
62 החיות באלוקות, אלא תכלית
63 הפנה היא שמציאות היש
64 גופא עצמה תהיה כלי
65 לאלקות ובסופו של דבר יהיה גילוי
66 אלקות גם בנבראים אלה. וזהו
67 הביטול לאלוקות של הנבראים שהם
68 בבחינת "יש" (הנבראים של "עלמא
69 דאתגליא") התיקון לענין
70 ההבדלה והמחלוקת שקשור
71 בענין הישות והפירוד, כמאמר
72 רבותינו ז"ל²² במדרש שאף
73 שפנים השני לבריאת העולם לא
74 פתיב כי טוב, לפי שבו נבראת מחלוקת, כמובא לעיל
75 מפל-מקום פתיב בשלישי ביום השלישי לבריאת העולם כי טוב
76 שני פעמים, אחד למלאכת המים כו'²⁹ של יום שני ואחד על
77 הבריאה שנבראה ביום שלישי עצמו (ובלשון רש"י: "ומפני מה לא נאמר כי
78 טוב ביום שני, לפי שלא נגמר מלאכת המים עד יום שלישי, והרי התחיל בה
79 בשני ודבר שלא נגמר אינו במלואו וטובו, וביום השלישי שנגמרה מלאכת
80 המים והתחיל וגמר מלאכה אחרת, כפל בו כי טוב שתי פעמים, אחד לגמר
81 מלאכת היום השני ואחד לגמר מלאכת היום השלישי"), לפי שעל-ידי
82 ההבדלה והמחלוקת שהיו בתחילה, נעשה לאחר מכן ענין של
83 אחדות והתפללות בין שני הדברים שנחלקו ונבדלו באופן נעלה
84 יותר, ובענינו, על ידי הפירוד מאלוקות שנעשה בבריאת נבראים שהם
85 באופן של "עלמא דאתגליא" ולא ניכר בהם הביטול לאלוקות, הרי לאחר מכן
86 הביטול שלהם הוא באופן נעלה יותר, היינו שמציאות היש גופא עצמו

(27) ד"ה ויאמר אלוקים יקו המים תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז בתחלתו). וראה גם ד"ה בראשית ברא פ"ג ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חלק מח ע' 160 ואילך). (28) בראשית א, ט. (29) ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' שמו.

ביאור בדרך אפשר

1 נַעֲשִׂית כָּלִי לְאַלְקוֹת וּבִנְבְּרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים עֲצָמָם (שהם בחינת "עלמא
2 דאתגליא" יהיה גילוי אלוקות) וְעִנְיָן זֶה שֶׁל הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה וְגִילּוֹ
3 אֱלֻקוֹת בִּנְבְּרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים נִתְחַדֵּשׁ בְּמִתֵּן-תּוֹרָה, שְׂאָז נִתְבַּטְּלָה
4 הַגְּזֵרָה וְהַהֲבָדְלָה שֶׁבֵּין עֲלִיּוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים, שֶׁהַתַּחְתּוֹנִים
5 יַעֲלוּ לְעֲלִיּוֹנִים וְהָעֲלִיּוֹנִים
6 יֵרְדוּ לְתַחְתּוֹנִים³⁰, כְּדַבְּרִי
7 הַמִּדְרָשׁ שֶׁמִּצָּב הָעוֹלָם לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה
8 דוֹמֶה לְמֶלֶךְ שֶׁגִּזַּר עַל שְׁתֵּי מַדִּינֹת
9 שְׁנֵי מַדִּינֹת רֹמִי לֹא יֵרְדוּ לְסוּרִיָּא, וּבְנֵי
10 סוּרִיָּא לֹא יַעֲלוּ לְרֹמִי, וְאַחַר כֵּךְ בִּטֵּל
11 אֶת הַגְּזֵרָה, וְכֵן עַד מִתֵּן תּוֹרָה הִיִּתָּה
12 'גְּזִירָה' שֶׁל הַבְּדִלָה בֵּין הָעוֹלָמוֹת
13 הָעֲלִיּוֹנִים לְעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים וְלֹא
14 הִיִּתָּה אִפְשָׁרוֹת לְהַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה
15 וְגִילּוֹ אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם הַגִּשְׁמִי כִּכְּ
16 לְמַטָּה, וּבִמִּתֵּן תּוֹרָה בִּטְלָה הַ'גְּזִירָה'
17 וְנִתֵּן הַכּוֹחַ לְהַמְשִׁיךְ אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם
18 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שֶׁזֶּהוּ הַחִיבוֹר שֶׁל
19 רוּחַנִיּוֹת וְגִשְׁמִיּוֹת שֶׁנַּעֲשֶׂה
20 עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּי
21 הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן רִצּוֹן ה' נִתְלַבְּשׁוּ
22 בְּדִבְרֵי גִשְׁמִיִּים, כִּמוֹ צִיצִית
23 בְּצִמְרֵי גִשְׁמִי, תְּפִילִין בְּקֶלֶף גִּשְׁמִי
24 וְכוּמָה, וְעַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
25 בְּאִמְצָעוֹת חִפּוּץ גִּשְׁמִי נַעֲשֶׂה הַדְּבָר
26 הַגִּשְׁמִי כָּלִי לְאַלְקוֹת, וְכִמוֹ
27 כֵּן בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁגַּם הוּא
28 פּוֹעֵל חִיבוֹר שֶׁל גִּשְׁמִיּוֹת וְרוּחַנִיּוֹת,
29 כִּיּוֹן שֶׁהַמּוֹחַ הַגִּשְׁמִי שֶׁל
30 הָאָדָם מִתְאַחֵד עִם הַתּוֹרָה
31 שְׁלֹמִד, וְעַל-יְדֵי-זֶה מִתְאַחֵד
32 הַמּוֹחַ הַגִּשְׁמִי שֶׁל הָאָדָם (גִּשְׁמִיּוֹת) עִם
33 אֱלֻקוֹת (רוּחַנִיּוֹת).
34 וְזֶהוּ שֶׁהַתּוֹרָה נִיתְּנָה לְמִטָּה
35 דְּקָא, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³¹
36 בְּגִמְרָא, שְׂכֵאֲשֶׁר מִשֶּׁה רַבְּנֵי עַלָּה לְמִרוֹם לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וְהַמִּלְאכִּים בְּקִשּׁוֹ
37 שֶׁהֵם יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, אִמְרֵי לָהֶם מִשֶּׁה רַבְּנֵי לְמַצְרִים יֵרְדָתָם כּו'
38 וְיִצְרֵהֶרַע יֵשׁ בִּינִיכָם, וְאִם כֵּן מָה לָּכֶם וּלְתוֹרָה שְׂנֵאֲמַר בַּהּ "אֲנִי ה'
39 אֱלֻקִּיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"? הִרִי שֶׁהַתּוֹרָה נִיתְּנָה לְמַטָּה דְּוֹקָא
40 וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³² שֶׁכֵּל הַתּוֹרָה נִיתְּנָה לְעֵשׂוֹת שְׁלֹוֹם
41 בְּעוֹלָם, שֶׁהוּא הַשְּׁלֹוֹם, בְּמוֹכֵן שֶׁל חִיבוֹר שְׁנֵי הַפָּסִים עֲנִין חִיבוֹר

ביאור בדרך אפשר

42 בּוֹרָא וְנִבְרָא, לְמִרוֹת שֵׁשׁ בִּינֵיהֶם רִיחּוּק הָעֵרֶךְ וּפְעוּם שֶׁהָעוֹלָם
43 יִהְיֶה דִּירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ³³ כְּדַבְּרֵי הַמִּדְרָשׁ הַיְדוּעִים, שֶׁהוּבָאוּ וְנִתְבָּאוּ
44 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּהַרְחָבָה, שֶׁתְּכִלֵּית בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה 'דִּירָה'
45 לְקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִקּוֹם רָאוּי לְגִילּוֹי אֱלֻקוֹת וְהַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה, דְּוֹקָא בְּעוֹלָם
46 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי הַתַּחְתּוֹן.
47 וְזֶהוּ גַם הָעִנְיָן הַפְּנִימִי
48 דְּמִחְלֻקַּת לְשֵׁם שְׁמִים, כִּפִּי
49 שֶׁהוּלָךְ וּמִבְּאֵר. דְּהֵנָּה³⁴, עֲנִין
50 'שֵׁם שְׁמִים' בְּאִוְתִיּוֹת בְּמִילִים,
51 בְּסִגְנוֹן הַקֶּפֶלָה הוּא יָחִיד
52 זְעִיר-אַנְפִּין וּמְלָכוּת, הַשְּׂפָעָה
53 וְהַמְשָׁכָה שֶׁל אֹרֹךְ אֱלֻקִּי כְּתוּצָא
54 מֵהַתַּאֲחָדוֹת וְחִיבוֹר פְּנִימִי בֵּין "זְעִיר
55 אֲנִפִּין", הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת (הַסְּפִירוֹת)
56 חֲסֵד וְגִבּוּרָה וְכֵן הָלָא, הַנִּקְרָאוֹת
57 "פְּנִים קִטְנוֹת", כִּי לְעוֹמֵת הָאֹרֹךְ הַמֵּאִיר
58 בְּמוֹחִין הָעֲלִיּוֹנִים, הָאֹרֹךְ הַמֵּאִיר
59 בְּמִדּוֹת הוּא מוֹעֵץ וְסִפּוֹת הַמְּלָכוֹת
60 כִּי 'שְׁמִים' הוּא בְּחִינַת זְעִיר-
61 אֲנִפִּין, הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וְשֵׁם
62 הוּא בְּחִינַת מְלָכוֹת שְׁעִינִיָּה
63 לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת וּלְהוֹרִיד לְמַטָּה אֶת
64 הָאֹרֹךְ שֶׁל הַסְּפִירוֹת שֶׁמַּעֲלִיָּה (הַמוֹחִין
65 וְהַמִּדּוֹת), וְכֵן הַשֵּׁם הוּא לֹא עֲצָם
66 הַמְּהוּת אֲלֵא הַתְּגִלּוֹת וְהָאֵרָה. וְעִנְיָנוּ
67 שֶׁל הַיָּחִיד וְהַחִיבוֹר שֶׁל "שְׁמִים"
68 וְשֵׁם "בְּעִבּוּדָה בְּעִבּוּדֹת ה'
69 הַרוּחָנִית שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא
70 חִיבוֹר רוּחַנִיּוֹת עִם גִּשְׁמִיּוֹת,
71 כִּאֲמוֹר לְעִיל אֹדוֹת הַחִידוּשׁ שֶׁנִּפְעַל
72 בְּמִתֵּן תּוֹרָה כִּי 'שְׁמִים' מוֹרָה
73 עַל עֲנִין הַרוּחַנִיּוֹת, וְשֵׁם
74 מוֹרָה עַל עוֹלָם הַזֶּה, כִּי שֵׁם
75 הוּא הָאֵרָה בְּלִבָּד וְלֹא עֲצָם,
76 כִּשֶּׁם שְׂבָאֲדָם שְׁמוֹ הוּא לֹא עֲצָם
77 מְהוּתוֹ, כֵּן לְמַעֲלָה, כְּבִיכּוֹל, "שְׁמִים" הֵינּוּ הָאֹרֹךְ הַמֵּאִיר בְּעוֹלָמוֹת
78 עֲלִיּוֹנִים וְשֵׁם" הוּא הָאֹרֹךְ הַמֵּאִיר כִּפִּי שֶׁהוּא מְצוּמָצָם וּמִתְלַבֵּשׁ בְּדִבְרֵים
79 גִּשְׁמִיִּים וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁵ הֲלֹךְ הַקֶּבֶץ" מְהֻלָּךְ
80 ת"ק שְׁנָה לְקִנּוּת לוֹ שֵׁם, שֶׁזֶּהוּ הַמְּרַחֵק מִן הַרְקִיעַ לְאַרְץ³⁶
81 הִרִי שְׁעִינִין ה'"שֵׁם" קִשּׁוֹר בִּירִידָה מִלְּמַעֲלָה (רוּחַנִיּוֹת, רִקִּיעַ) לְמַטָּה
82 (גִּשְׁמִיּוֹת, אֶרֶץ).

(30) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו. וראה לקו"ש ח"ח ע' 118. (31) שבת פח, סע"ב ואילך. (32) רמב"ם סוף הל' חנוכה.
(33) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (34) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע'
תשר. (35) קה"ר פ"ז, א (ב). מדרש שמואל פכ"ג. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 207. (36) חגיגה יג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהוּ עֲנִין מַחְלֹקֶת לְשֵׁם שְׁמִים, שְׁפָנוֹת הַמַּחְלֹקֶת
2 וְהַבְּדִלָה כו' בשורש הדברים היא כְּדִי לַפְעוֹל חִיבוֹר
3 הַרוֹחֲנִיּוֹת עִם הַגְּשָׁמִיּוֹת (שֵׁם) שְׁעִינֵנו גְּשָׁמִיּוֹת עִם שְׁמִים שְׁעִינֵנו
4 (רוחניות), וְכַנ"ל שֶׁגַם הַגְּשָׁמִיּוֹת שֶׁהֵיא בְּחִינַת "יש" וּנְפֹד תִּהְיֶה
5 כְּלִי לְאֱלֻקֹּת. וְהוּ שְׁמַחְלֹקֶת
6 שֶׁהֵיא לְשֵׁם שְׁמִים סוּפָה 1
7 לְהַתְקַנֵּם, שְׁלִבְסוֹף לַעֲתִיד לְבוֹא, 2
8 בִּימֹת הַמִּשִּׁיחַ תִּתְקַנֵּם כּוֹנֵן 3
9 הַמַּחְלֹקֶת, כְּפִי שֶׁהֵיא בְּשׁוֹרֶשָׁה 4
10 לְהִבְיֵא לִידֵי אַחֲדוֹת 5
11 וְהַתְּפִלּוֹת שֶׁל הַנְּבִרָאִים בְּאֱלֻקֹּת 6
12 בְּאֹפֶן נֶעֱלָה יוֹתֵר, שֶׁגַם 7
13 הַגְּשָׁמִיּוֹת הַנְּחוּתָה בִּיּוֹר תִּתְחַבֵּר 8
14 עִם הַרוֹחֲנִיּוֹת וְהָאֱלֻקֹּת. 9
15 (ה) וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן גַּם מַה שֶׁאֲמָרוּ אִיזוֹ הֵיא 10
16 שֶׁאֲמָרוּ אִיזוֹ הֵיא מַחְלֹקֶת 11
17 שֶׁהֵיא לְשֵׁם שְׁמִים זוֹ 12
18 מַחְלֹקֶת הֵלֵל וְשְׁמָאִי³⁷, זֶה 13
19 גַּם הַמַּעֲנָה לְשֶׁאֵלָה הָאֲמֹרָה לַעֲלִי 14
20 מְדוּעַ הַמַּשְׁנָה מִדְּבַר דְּוָקָא עַל 15
21 מַחְלֹקֶת הֵלֵל וְשְׁמָאִי אִף שְׁבוּדָאִי 16
22 מִמַּחְלֹקֶת שֶׁל כָּל הַתְּנָאִים הֵיוּ לְשֵׁם 17
23 שְׁמִים כִּי כָּלֹלֹת הַחִיבוֹר דִּשְׁם 18
24 שְׁמִים, גְּשָׁמִיּוֹת וְרוֹחֲנִיּוֹת, 19
25 תִּתְחַבֵּר וְעַלִּיּוֹנִים, שְׁהוּא 20
26 הַתִּיּוֹן שֶׁל עֲנִין מַחְלֹקֶת, כְּמִבּוֹר 21
27 לַעֲלִי, נֶעֱשֶׂה עַל-יְדֵי ב' 22
28 אֹפְנִים, שֶׁהֵם ב' הַקּוּיִן 23
29 שֶׁבֶּהֱם חֲלוּקִים שְׁמָאִי וְהֵלֵל, 24
30 שֶׁזֶּה גַּם שֶׁרֶשׁ הַמַּחְלֹקֶת שֶׁל 25
31 כָּל הַתְּנָאִים וְהָאֲמֹרָאִים, 26
32 לְהַתְחַבֵּר וְלִאֲסֹר מִצַּד קוֹ 27
33 הַגְּבוּרָה אוֹ לְהַקֵּל וְלְהַתִּיר 28
34 (הֵינּוּ שֶׁאִין זֶה קָשׁוֹר וְאִסּוֹר 29
35 בִּידֵי הַחִיּוֹנִים כו'³⁸ הֵם 30
36 הַקְּלִיפּוֹת וְהַסְטֵרָא-אַחֲרָא, אֵלָּא נִיתָן 31
37 לְהַעֲלוֹת אוֹתָם לְקִדּוּשָׁה) מִצַּד קוֹ 32
38 הַחֶסֶד הַנּוֹטָה לְהַתִּיר, כְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ 33
39 הַזֶּה בְּהַקְדַּמַּת הַמַּלְקֵט לְסִפְרֵי הַתְּנָאִי: 34
40 "... אִף בְּהַלְכוֹת אִסּוֹר וְהִיתֵר הַנִּגְלוֹת 35
41 לָנוּ וּלְבִנֵּינוּ מִצָּאנוּ רֵאיוֹנוֹ מַחְלֹקֶת 36
42 תְּנָאִים וְאֲמֹרָאִים מִן הַקְּצָה אֵל הַקְּצָה 37
- ממש ואלו דברי אלוקים חיים... ונשמות ששורשן ממידת החסד הנהגתן
גם כן להטות כלפי חסד להקל כו' כנודע" במבואר ב'לקוטי תורה'³⁹
לרבנו הזקן במאמר דבור-המתחיל כיצד מרקדין לפני הפלה,
בית-שמאי אומרים פלה כמות שהיא, מבלי לשבח אותה בשבח
שאין בה ובית-הלל אומרים
שעל כל כלה, גם אם יש לה חסרונות,
אומרים שהיא פלה נאה
וחסודה⁴⁰, שביית-שמאי
שרשם של הנשמות שלהם
מבחינת הגבורות, מידת הדין,
הנוטה להחמיר, ולכן נקרא
שמאי, כענין שאמרו רבותינו
ו"ל⁴¹ כל השם מעריך ומודד
אורחותיו, דהינו ששוקל
דרכיו איך ומה הוא כו',
וזהו המשמעות הפנימית של שבח
הכלה פלה כמות שהיא, כפי
שהדבר בא לביטוי בעבודת ה' שלפי
ערך העליה מלמטה, כך
תהיה ההמשכה מלמעלה כו'
במידה מוגבלת ושקולה. אכל בית-
הלל ששרש נשמתו הוא
מבחינת החסדים, חולק על
בית-שמאי, ולפי דעת בית הלל
עבודת ה' היא באופן שלא תהיה
המשכה של האלוקות מלמעלה
למטה לפי ההעלאה וההתקרבות
של האדם לאלוקות מלמטה מלמעלה,
אלא אדרבה, תחלה תהיה
המשכה מלמעלה למטה כו',
ועל פן נקרא הלל, מלשון
בהלו גר⁴², כלשון הפסוק "בהלו
נרו עלי ראשי", היינו הדליקו את הנר
והאירו, שהוא ענין האור
והגילוי מלמעלה דוקא לכל
אחד מישראל, בכל מצב שהוא
אפילו חגרת ואפילו סומא,
כלשון המשנה שלדעת בית הלל יש

(37) ראה גם סד"ה כל מחלוקת תער"ב (המשך תער"ב ח"א ע' מ). (38) ראה תניא פ"ז. (39) שה"ש מח, סע"ב ואילך.

(40) כתובות טז, סע"ב ואילך. (41) מועד קטן ה, א. (42) איוב כט, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

כ"ו⁴³ (שָׁלַכְן כְּתִיב⁴⁴ וַיִּכְבּוּ אֶת אֶהֱרֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל וּפִירֵשׁ
 רש"י: "האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן ורודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי
 מריבה ובין איש לאשתו"), שְׁהוּא עֲנִינְ הַמִּשְׁכָּה וְהַגִּילּוּי
 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה³⁴. וְהָעֵיִר גַּם שְׁמָשָׁה עֲנִינּוּ תוֹרָה שְׁהִיא
 בְּאֹפֶן שֶׁל הַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה
 לְמַטָּה, וְאֶהֱרֹן עֲנִינּוּ תַפְלָה
 שְׁהִיא בְּאֹפֶן שֶׁל הַעֲלָאָה
 מִלְמַטָּה לְמַעְלָה⁴⁵, הָרִי שֶׁגַם
 בְּמַשָּׁה וְגַם בְּאֶהֱרֹן יֵשׁ בְּעֵצָם אֶת שְׁנֵי
 הָעֲנִינִים, הֵן הַעֲלָאָה וְהֵן הַמִּשְׁכָּה.
 וְעַל זֶה אָמְרוּ שְׁמַחֲלוּקָת
 שְׁהִיא לְשֵׁם שְׁמִים, מַחֲלוּקָת
 שְׁמָאֵי וְהַלֵּל, סוּפָה לְהַתְקִים,
 כִּי לְעֵתִיד-לָבָא יִהְיֶה ב' הָאוֹפָנִים
 שֶׁל עֲבוֹדַת ה' וְחִיבוֹר בֵּין
 מַעְלָה וּמַטָּה, רַחֲנוּת וְגִשְׁמוּת,
 דְּהַעֲלָאָה וְהַמִּשְׁכָּה גַּם יַחַד⁴⁶,
 כַּמְבוֹאָר ב' לְקוּטֵי תוֹרָה⁴⁷,
 דְּבוּרֵי-הַמַּתְחִיל וְשְׁמָתִי כְּדָד,
 כְּפִירוֹשׁ מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
 ז"ל⁴⁸ פְּלִיגִי כו' נַחֲלִקוּ בְּפִירוֹשׁ
 הַיְיִדוּס הָאֲמוּרָה עַל לְעֵתִיד לְבֹא
 "וְשִׁמְתִי כְּדוֹר שְׁמִשְׁוֹתֶיךָ" חֲדָ אָמַר
 שֶׁהַכוּוֹנָה לֵאבֹן טוֹבָה מִסּוּג שׁוֹרֵם
 וְחֲדָ אָמַר שֶׁהַכוּוֹנָה לֵאבֹן טוֹבָה
 מִסּוּג יִשְׁפָּה, אָמַר לְהוּ הַקֶּבֶ"ה
 לְהִי כְּדִין וְכְדִין, שִׁיחִיה גַם זֶה
 וְגַם זֶה, הֵינּוּ כְּשִׁנְיָהם, וְזֶה הַרְמוֹ
 בְּמִילָה "כְּדוֹר" שְׁלֵעֵתִיד-לָבָא
 יִהְיֶה ב' הַבְּחִינּוֹת כֹּאחַת,
 שְׁתֵּהִיָּה עֲלִית הַעוֹלָמוֹת
 מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, שְׁתֵּהֲתוֹתוֹן
 יַעֲלָה לְמַעְלָה, וְגַם יִהְיֶה
 גִּילּוּי מִלְמַעְלָה לְמַטָּה,
 שְׁהַעֲלִיּוֹן יוֹרֵד לְמַטָּה, וְהַמַּעֲלָה
 בְּחִיבוֹר שֶׁל שְׁנֵי הָאוֹפָנִים יַחַד הִיא כִּי
 יֵשׁ מַעְלָה וְיִתְרוֹן בְּכָל אֶחָד
 מֵהֶם, הַמַּעְלָה דְּעֲלִית הַתַּחְתּוֹן
 הַתַּחְתּוֹן וְהַתְּקַרְבוֹת לְאוֹקוֹת בְּדֶרֶךְ
 הַעֲלָאָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה הִיא שְׁעַל־
 יְדֵי הַזִּיכּוּף הַעֲדִיּוֹן שְׁלוֹ, שֶׁל הַתַּחְתּוֹן מִצַּד עֲצוּמוֹ,
 שְׁיֵשׁ בְּזָה לְהַתְּקַרְבוֹת מִצַּד הָאֲדָם בְּכוּחוֹת שֶׁל גַּם הָעִילּוּי שְׁרוּצָה
 אֶדָם בְּקָב אֶחָד שְׁלוֹ⁴⁹, מִתְּשַׁעָה קָבִים שֶׁל חֲבֵרוֹ, זֹאת אוֹמֶרֶת, אֶדָם

1 לומר "כלה נאה וחסודה" אפילו על כלה שיש לה חסרונות, וְעַל-יְדֵי-זֶה
 2 יָבֵא לְהִיּוֹת בְּבַחֲבִינַת פְּלָה נָאָה וְחִסְדָּה (ובלשון ה'לקוטי תורה):
 3 "... להיות בית שמאי שרשם מבחינת הגבורות עליונות על כן נקרא שמאי
 4 כעניין שאמרו רבותינו ז"ל על פסוק ושם דרך כו' כל השם אורחותיו דהיינו
 5 ששוקל דרכיו איך ומה הוא. היינו
 6 שלפי ערך סור מרע כך יהיה המשכה
 7 אחר כך מבחינת כלה, כלות הנפש
 8 שמלמעלה. וזהו כלה כמות שהיא
 9 כלומר כמו שהיא העלייה מלמטה
 10 מבחינת אתכפיה מסור מרע אם רב
 11 ואם מעט וכך יהיה המשכת בחינת
 12 גילוי כלות הנפש בנפשו... אבל בית
 13 הלל שרשו מבחינת החסדים חולק על
 14 בית שמאי שלא יהיה המשכה לפי
 15 ההעלאה אלא אדרבה תחילה תהיה
 16 המשכה מלמעלה למטה וממילא יפלו
 17 כל החיצונים שלא לה' המה והיינו
 18 שהעשה טוב יהיה קודם לסור מרע כי
 19 מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך
 20 ועל כן נקרא הלל מלשון בהילו נרו
 21 עלי ראשי. וגם הלל מלשון שבח
 22 וההלול דהיינו על-ידי שבחים
 23 בהתבוננות גדולת ה' ממילא יפול
 24 (הרע").
 25 וְזֶהוּ שְׁמַחֲלוּקָת שְׁהִיא לְשֵׁם
 26 שְׁמִים זֶה מַחֲלוּקָת שְׁמָאֵי
 27 וְהַלֵּל, בְּמִיּוּחַד, יוֹתֵר מִהַמַּחֲלוּקוֹת
 28 שֶׁל שָׂאֵר הַתְּנָאִים, כִּי חִיבוֹר
 29 הַעוֹלָם עִם אֱלֻקוֹת (שֵׁם
 30 שְׁמִים, גִּשְׁמוּת וְרוּחָנוּת בִּיחָד
 31 שְׁזוּהִי תַכְלִיתָהּ שֶׁל
 32 הַמַּחֲלוּקָת לְשֵׁם שְׁמִים שְׁתּוּמֶרֶת
 33 הַפִּירוֹד יִהְיֶה חִיבוֹר וְיִחָד) נַעֲשֶׂה
 34 עַל-יְדֵי ב' הַקּוּיִן דְּהַעֲלָאָה
 35 מִלְמַטָּה לְמַעְלָה (שְׁמָאֵי)
 36 וְהַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה
 37 (הַלֵּל) הֵינּוּ עַל יְדֵי עֲבוֹדַת ה'
 38 בְּחִיבוֹר שְׁנֵי אוֹפָנֵי הָעֲבוֹדָה גַּם יַחַד.
 39 וְעַל-דֶּרֶךְ כָּלּוֹת הַחִילּוּק
 40 הַחֲבֹדֶל שְׁבִין מִשָּׁה וְאֶהֱרֹן,
 41 שְׁמָשָׁה הִיָּה מְדַקְדֵּק בְּכָל דָּבָר אִם הוּא עַל-פִּי הַתּוֹרָה כו',
 42 עַל-דֶּרֶךְ הַשֵּׁם אוֹרְחוֹתָיו בְּדוּמָה לְבֵית שְׁמָאֵי, עֲבוֹדַת ה' בְּדֶרֶךְ הַעֲלָאָה
 43 מִלְמַטָּה לְמַעְלָה. וְאֶהֱרֹן הִיָּה אוֹהֵב שְׁלוֹם כו' אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת

(43) אבות פ"א מ"ב. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 255. (44) חוקת כ, כט ובפרש"י. (45) אוה"ת וארא ע' רכו. (46) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תשה. סד"ה כל מחלוקת תער"ב הנ"ל. (47) פ' ראה כח, ב. (48) בבא בתרא עה, א. (49) בבא מציעא לח,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעדיף מעט משלו (היינו דבר שהוא עצמו יגע עליו) על פני הרבה של חברו
 2 (שהוא קיבל ללא יגיעה) הרי הוא מתאחד עם האור בפנימיות
 3 יותר, כי לאחר שזיכך ועידן את עצמו, הוא נעשה כלי לכך שהאור האלוני
 4 יאיר בו בפנימיות מה שאין-כן בירידת העליון מלמעלה למטה,
 5 מבלי שהאדם מצידו התייגע על כך,
 6 כיון שהכלי לא נדבק, ומהותו
 7 של האדם עצמו נשארה כפי שהייתה,
 8 הנה אף שנמשך בו גילוי
 9 אור העליון, הרי למרות שמדובר
 10 בהמשכת אור נעלה, מכל-מקום
 11 אין הגילוי מתאחד כל-כך
 12 עם הכלי כי כלי לא מוכך לא
 13 מסוגל לקלוט את האור באופן פנימי.
 14 והמעלה היתרון שבידידת האור
 15 העליון מלמעלה למטה היא
 16 שהמשכת האור היא ממקום
 17 גבוה יותר, מדרגה שהאדם עצמו,
 18 גם לאחר העידן והזיכוך, לא יכול
 19 להגיע לשם, שלכן כחולו של האור
 20 הזה, מפני מעלתו, לבא
 21 ולהתגלות למטה יותר עד
 22 לעולם הזה הגשמי ועד להארה באדם
 23 שלא הזדכך, וכיוון שיש מעלה ויתרון
 24 בכל אחד משני האופנים של "העלאה"
 25 ו"המשכה", לעתיד לבוא העבודה
 26 תהיה בשניהם יחד.
 27 אף לעומת מחלוקת לשם שמים
 28 שבסופו של דבר פועלת חיבור בין
 29 "שם" (גשמיות) ו"שמים" (רוחניות)
 30 יש גם מחלוקת שאינה לשם
 31 שמים, שזוהי מחלוקת קרח
 32 וכל עדתו, והיגיון⁵⁰, שקרח
 33 ועדתו בניגוד למשה ואהרן ובניגוד
 34 להלל ושמואל לא רצו בחיבור
 35 של 'שם' (מציאות היש
 36 הגשמי) עם 'שמים' (אלקות
 37 שלמעלה מעולמות), אלא רצו
 38 שישאר היש הגשמי דבר
 39 נפרד, שאינו בטל באלוהות, שלכן
 40 נקראו אנשי דור הפלגה שקורח
 41 ועדתו היו לגולל מהם אנשי שם. ועל זה אמרו רבותינו ז"ל
- אין שם אלא עבודה-זרה. והענין בזה⁵¹, דהנה אמרו
 רבותינו ז"ל⁵² ישראל שבחוץ לארץ ואינם גרים בארץ ישראל
 עובדי עבודה-זרה בטהרה הן כלומר, אינם עובדי עבודה זרה במובן
 הפשוט והחמור, אבל בגלל ישיבתם בחוץ לארץ הם נחשבים כעובדי עבודה
 זרה "בטהרה" (בדקות). וטעם
 הדבר, כי בחוץ-לארץ גזרו
 חכמים טומאה על ארירה
 וגושה⁵³, גושי העפר שלה, לפי
 ששם בחוץ לארץ, נמשך
 השפע האלקי על-ידי
 לבושים רבים כו'⁵⁴, המכסים
 ומעלימים את האור ועד
 להתלבשות בלבוש הטבע עד
 כדי כך שהאור האלוני מלוכש ומכוסה
 בעובדה שהקדוש ברוך הוא מנחג את
 העולם בדרך הטבע באופן
 שהאדם יכול להחשיב את
 התעסקותו בפרנסה על-ידי
 תחבולות כו' שהוא עושה בעצמו
 כאילו הוא ענין עיקרי
 בהשפעה זו, ולפי דעתו
 התחבולות שעושה הן הממשיכות
 ומורידות לו את השפע ולכן הרי
 זה כמו המשתתף לשמש
 ולירח, ועובד אותם עבודה זרה
 בראותו לעיני בשר כפי
 שהדברים נתפסים במבט חיצוני
 שעל-ידם נמשך השפע, כמו
 שכתוב⁵⁵ ממגד תבואות
 שמש וממגד גרש ירחים,
 ואינו מתבונן ולא שם לב לאמת
 שהם רק שלוחי השפע,
 ואינם אלא כגרזן ביד החוצב
 בו⁵⁶, אבל אין להם שום חשיבות
 מצד עצמם והאמת היא שהשפע בא
 אך ורק מהקדוש ברוך הוא ועל-
 דרך-זה גם בנוגע למזלות
 כו', שורש החיות של הנבראים
 כמאמר רבותינו ז"ל⁵⁷ אין
 לה עשב למטה שאין לו מזל
 שורש מלמעלה המפה בו ואומר לו גדל, שאינם אלא כגרזן

א. 50) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תרצו. 51) ראה סה"מ תרל"ב שם (ע' שעה ואילך). תרע"ח שם (ס"ע שנו ואילך).
 52) עבודה זרה ח, א. 53) שבת טו, א. 54) ראה גם תניא אגה"ק סכ"ה (קלט, ב). 55) ברכה לג, יד. 56) ע"פ ישעי' י"ד,
 טו. 57) ראה ב"ר פ"י, ו. זהר ח"א רנא, א (בהשמטות). ח"ב קעא, ב. מו"נ ח"ב פ"י. תניא אגה"ת פ"ו (צו, א). אגה"ק
 סוס"כ (קלב, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הכלל, יעשה תשובה ולא יורחק מאלוקות לתמיד חלילה, **הרי בהכרח**
שלא ישאר ענין ההבדלה והפרוד, אלא לבסוף יתברר
היש ויתבטל למקור חיותו. לפי שתכלית הפגנה והמטרה בענין
ההבדלה והפרוד מלכתחילה היא בשביל הפירור והתיקון,

שהיה בסופו של דבר **שעל-ידי-**

זה נעשה עילוי גדול יותר,

מאשר אילו לא היה פירור כלל

מלכתחילה, כיוון **שגם ענין**

שהיה מנגד לקדושה, נתהפך

להיות כלי לאלקות, שזהו

כללות ענין התשובה, שגם מי

שהיה רחוק חזר והתקרב **וכנ"ל**

(סעיף ד) שלכן נאמר ביום

השלישי ב' פעמים כי טוב⁶⁰

ופעם אחת היא בשביל מה שנעשה

ביום שני, ההבדלה בין מים למים

שהיא שורש ענין הפירור בנבראים,

ולמחרת, ביום שלישי, נאמר גם עליה

"כי טוב", כי בסופו של דבר הפירור

מביא לעלייה שלא היו באים אליה

בלעדיו.

ועל-דרך-זה בנוגע למחלוקת

קרח ועדתו בפשוטה, שגם

אצלם ישנו ענין התשובה⁶¹,

ועליהם נאמר⁶² **מוזיר שאל**

ויעל, ואף על פי שירדו ל"שאל"

בסופו של דבר גם הם חזרו ועלו ולא

עוד אלא שעל-ידי-זה

שנחלקו על הכהונה, על ידי

הירידה והפירור עצמם ניתוסף

עילוי גדול יותר בענין

הכהונה, שלא היה קודם המחלוקת,

שזהו מה שכתוב בהמשך

הפרשה⁶³ **וידבר ה' אל אהרן**

ואני הנה נתתי לך את

ועל-דרך-זה בנוגע למחלוקת קרח ועדתו בפשוטה, שגם אצלם ישנו ענין

התשובה⁶¹, **ועליהם נאמר**⁶² **מוזיר שאל ויעל, ולא עוד אלא שעל-ידי-זה**

שנחלקו על הכהונה, ניתוסף עילוי גדול יותר בענין הכהונה, שזהו מה

שכתוב בהמשך הפרשה⁶³ **וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת**

בין החוצב בו, ואין להם כוח ומציאות מצד עצמם וכמו שכתב
הרמב"ם⁵⁸ **שאין ראוי לעבד את המזלות, אפילו כדי**
להיותם אמצעים לקרבם אליו אל הקדוש ברוך הוא, אלא אליו
בלבד יכוננו המחשבות ויניחו יעובו כל מה שזולתו.

ואדרבה, כאשר מחשיבים

את הממוצעים השמש והירח

והמזלות שדרכם עובר השפע בפועל

למציאות בפני-עצמם, שיש

להם כוח משלהם, חלילה, הנה

על-ידי-זה מפרידים ומנתקים

אותם ממקורם כו'.

זה מפרידים אותם ממקורם כו'. וזהו שמחלוקת

שאנינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו,

שאצל קרח ועדתו כל ענין המחלוקת וההבדלה

להיות מציאות יש, אין זה לשם שמים, כדי

לפעול גם ב'יש' את החיבור וההתפללות

באלקות (כמו שהוא אצל משה ואהרן, בב')

האופנים דמלמעלה למטה ומלמטה למעלה,

כנ"ל), אלא רצונם שתשאר ההבדלה וישאר

היש דבר נפרד, מפני שהיו מבחינת הגבורות

בלבד, ללא התפללות החסדים.

ועל-זה נאמר שמחלוקת שאנינה לשם שמים

אין סופה להתקיים, שאין זה ענין של

היפך הברכה חס-ושלום, אלא אדרבה, דכיון

שלא ידח ממנו נדח⁵⁹, **הרי בהכרח שלא ישאר**

ענין ההבדלה והפרוד, אלא לבסוף יתברר היש.

לפי שתכלית הפגנה בענין ההבדלה והפירור

היא בשביל הפירור והתיקון, שעל-ידי-זה

נעשה עילוי גדול יותר, שגם ענין שהיה מנגד

לקדושה, נתהפך להיות כלי לאלקות, שזהו

כללות ענין התשובה, וכנ"ל (סעיף ד) שלכן

נאמר ביום השלישי ב' פעמים כי טוב⁶⁰.

ועל-דרך-זה בנוגע למחלוקת קרח ועדתו בפשוטה, שגם אצלם ישנו ענין

התשובה⁶¹, **ועליהם נאמר**⁶² **מוזיר שאל ויעל, ולא עוד אלא שעל-ידי-זה**

שנחלקו על הכהונה, ניתוסף עילוי גדול יותר בענין הכהונה, שזהו מה

שכתוב בהמשך הפרשה⁶³ **וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את**

(58) עיקר החמישי מ"ג העיקרים (פירוש המשניות סנהדרין הקדמה לפרק חלק). (59) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג. (60) ראה אוה"ת בראשית לד, סע"א ואילך. אחרי ע' פה. (61) ראה פרש"י פינחס כו, יא. (62) שמואל-א ב, ו. וראה סנהדרין קח, א. קט, ב. (63) פרשתנו יח, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

17 כשהוא חורש בתוך חצי שדה שקעה פרתו ונשברה. ירד להעלותה והאיר
18 הקדוש ברוך הוא עיניו ומצא אוצר. אמר לטובתי נשברה רגל פרחי. (בסופו
19 של דבר המחלוקת על הכהונה של אהרן הייתה לטובתו של אהרן,
20 בא קרח וערער על הנהיגה כנגדו, משל⁶⁶ למלך שהיה
21 לו בן-בית ונתן לו שדה
22 אחת במתנה ולא כתב ולא פתב ולא
23 חתם ולא העלה בערכאין,
24 בא אחד וערער עליו כו',
25 אמר לו המלך הריני כותב
26 וחותם לך ומעלה בערכאין,
27 אף כאן לפי שפא קרח
28 וערער כנגד אהרן על
29 הנהיגה, בא הכותב ונתן לו
30 לאהרן כ"ד מתנות כהונה
31 כו'⁶⁷ ככל הפרטים שבהמשך פרשת
32 קורח.

1 משמרת תרומותי וגו', ואיתא בספרי⁶⁴ משל הדיט אומר
2 לטובתי נשברה רגל פרחי⁶⁵, (וכסיפור חכמינו ז"ל (בתלמוד
3 ירושלמי במסכת הוריות): מעשה בר' אליעזר ורבי יהושע ור' עקיבא שעלו
4 לחולת אנטוכיא על עסק מגבית חכמים והיה שם אבא יהודה שהיה נותן
5 צדקה בעין טובה. פעם אחת ירד
6 מנכסיו וראה רבותינו ונתייבש מהן
7 עלה לו לביתו ופניו חולניות. אמרה לו
8 אשתו מפני מה פניך חולניות אמר לה
9 רבותינו כאן ואני יודע מה אעשה.
10 אשתו שהייתה צדקת ממנו אמרה לו
11 נשתיירה לך שדה אחת, לך ומכור
12 חצייה ותן להן, הלך ועשה כן ובא
13 אצל רבותינו ונתן להן, והתפללו עליו
14 רבותינו אמרו לו: אבא יהודה, הקדוש
15 ברוך הוא ימלא חסרונותיך. כשהלכו
16 להם, ירד לחורש בתוך חצי שדה. עם
17

כו' 67.

(64 שם, כ. 65) ראה ויק"ר פ"ה, ד. 66) הובא בפרש"י שם, ח. 67) חסר הסיום (המו"ל).

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

22 הטהורות: וזו שאילה שאל ביתוס אחר את רבי יהושע הנרסי, מניין
23 שאין בותבין תפילין על עור בהמה טמאה. השיב לו רבי יהושע,
24 דבתיב (שמות יג ט) 'למען תהיה תורת ה' בפיך, ולומדים מכך
25 שעושים תפילין רק מדבר המותר בפיך. שאל הביתוסי, אלא
26 מעתה, על גבי עור נבלות וטרפות של הטהורות אל יכתבו, שהרי
27 אסורים באכילה. אמר לו רבי יהושע, אמשול לך משל למה הדבר
28 דומה, לשני בני אדם שנתחייבו הריגה למלכות, אחד תרגו מלך,
29 ואחד תרגו איספקליטור – שר הטבחים, איזה מהן משופה, הרי
30 אומר, זה שחרגו מלך, ואף הנבילות וטרפות שנהרגו על ידי
31 הבורא יותר חשובות מאלו שנשחטו בידי אדם, ואם כותבים
32 תפילין על גבי עור בהמה וזיה טהורות שנשחטו בידי אדם, כל
33 שכן שכותבים על גבי עור נבלות וטרפות שלהן. שאלו הביתוסי,
34 אלא מעתה יאכלו הנבילות וטרפות, לפי שהן חשובות. אמר ליה,
35 התורה אמרה (דברים יד כא) 'לא תאכלו כל נבלה, ואת אמרת יאכלו.
36 אמר לו הביתוסי, קאלום – טעם זה משובח.

משנה

37 משנתנו עוסקת באיסור עשיית מי מלח בשבת: אין עושין הילמי –
38 מי מלח מרובים בשבת, מפני שנראה כמעבד,
39

1 לא לזקמה ליה בני – מי שמצערני לא יהיה לו בנים, וכן הוה – וכך
2 היה שלא היו לשמואל בנים כי אם שתי בנות.
3 הגמרא תולה את הלימוד על מקום המילה במחלוקת תנאים:
4 בתנאי, מניין למילה שבאותו מקום. נאמר כאן במילה 'ערלתו',
5 ונאמר לחלן לגבי נטיעה 'ערלתו', מה לחלן דבר שעושה פרי, אף
6 כאן דבר שעושה פרי, דבר רבי יאשיהו. רבי נתן אומר, אינו צריך
7 ללימוד זה, אלא יש ללמוד כן מהנאמר אצל מילה עצמה, הרי
8 הוא ו-הכתוב) אומר (בראשית יז) לענן מילה, ועל זכר אשר לא
9 ימול את בשר ערלתו, לומדים מזה שעושים מילה במקום שניכר
10 בין זכרות לנקבות.
11 הגמרא מביאה ברייתא שצריך לעשות תפילין רק מבעלי חיים
12 טהורים: תנו רבנן בברייתא, בותבין תפילין על גבי עור בהמה
13 מהורה ועל גבי עור חיה מהורה ועל גבי עור נבלות וטרפות שלהן
14 ו-של הטהורות, ופרשיות התפילין נכרבות בשערן של אלו
15 הטהורות ואחר כך מכניסין לבתים, והבתים של התפילין נתפרות
16 בגידן של הטהורות, והלכה למשה מסיני שהתפילין נכרבות בשערן
17 ונתפרות בגידן של הטהורות ולא של הטמאות, אבל אין בותבין לא
18 על גבי עור בהמה טמאה ולא על גבי עור חיה טמאה, ואינו צריך
19 לומר שאין כותבים על גבי עור נבלה וטרפה שלהן ו-של הטמאות
20 ואין נכרבין בשערן ואין נתפרות בגידן של הטמאות.
21 הברייתא ממשיכה ומבארת מנין שאין כותבים אלא על עורות של

בס"ד. שיחת ש"פ קרח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

- א. בהתחלת הפרשה ישנו דבר חידוש בפירוש "ויקח קרח" - ש"ויקח" אינו מלשון קיחה כפשוטה (כבכל מקום), שלכן, אפילו רש"י שקובע כלל בחיבורו: "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"¹, אינו מפרש "ויקח" כפשוטו, אלא "לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה . . וזהו שתרגם אונקלוס ואתפגל, נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת".
- ואע"פ שרש"י מקדים "פרשה זו יפה נדרשת כו'", והיינו, שזהו ענין של דרוש, ולא ענין של פשט - הרי מזה גופא שרש"י זקוק לפירוש ע"ד הדרוש, מובן, שכאן אי אפשר לפרש "ויקח" כפשוטו, אלא מלשון מחלוקת².
- ב. המשך השיחה - שהמחלוקת (היפך ענין האחדות) של קרח היתה על אהרן וגם על משה³, שענינם הוא ענין האחדות (משה - שעל שמו נקראת התורה, ש"ניתנה⁴ לעשות שלום בעולם⁵; ואהרן - "אוהב⁶ שלום כו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה")⁷, שנפעלת בעצם ע"י משה, ובאה בפועל בעולם ע"י אהרן⁸ -
- הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 102 ואילך.
- ג. ומובן, שאין להקשות ממאמר המשנה⁹ "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים" - כי,

ולכן ישנו ענין האחדות גם אצל משה (שהתורה נקראת על שמו) - שכולל ומאחד את כל בניי (למרות חילוקי הדרגות שביניהם מן הקצה אל הקצה), כידוע בפירוש הכתוב (בהעלותך יא, כא) "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב", שמשה רבינו פעל גם על "רגלי העם" (אלו שבבחי' רגל בלבד), להיות "אנכי בקרב" (ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חלק נ ע' 41. וש"נ).

וכדאיאת בתקו"ז (ראה הנסמן בהערות ותיקונים לתניא) - הובא בתניא (אגה"ק סוף הביאור לסד"ך) - שהארתו של משה רבינו מתפשטת "בכל דרא ודרא לששים ריבוא נשמות (כללות נש"י), כמו שמש (ענינו של משה - "פני משה חכמה" (פרש"י פינחס כז, כ)) המאיר מתחת לארץ לששים ריבוא כוכבים" (ולהעיר, שענינו של כוכב הוא שמאיר בלילה, וענינו בנמשל - שהארת משה היא גם בגלות שנמשל ללילה (ראה בהנסמן בתורת מנחם - התוועדויות סה"מ אדר ריש ע' פא)).

(6) אבות פ"א מ"ב.
(7) אלא שיש חילוק ביניהם - שהפעולה של משה, שושבינא דמלכא, היא בדרך מלמעלה למטה*, והיינו, שמביט על בניי כפי שהם מצד למעלה, מצד התורה, ולכן מדקדק אם הוא לומד תורה ומקיים מצוות כו'; ואילו הפעולה של אהרן, שושבינא דמטרוניתא, היא בדרך מלמטה למעלה*, והיינו, שמביט על בניי כפי שהם מצד העולם, מבלי לדקדק על מעמדם ומצבם בלימוד התורה וקיום המצוות, ומקרב ומעלה את כולם** - "בהעלותך את הנרות" (ר"פ בהעלותך. וראה לקו"ת שם).
(8) ולכן, המחלוקת על אהרן, נתפרשה בתושב"כ בגלוי; ואילו המחלוקת על משה, נאמרה רק בתושב"כ פ"פ (בהעלם).
(9) אבות פ"ה מ"ז.

- (1) פרש"י בראשית ג, ח.
- (2) ראה גם שיחת ש"פ קרח תשכ"ה בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ד ע' 38 ואילך).
- (3) על אהרן - כפשוטו הכתובים: "ואהרן מה הוא כי תלינו עליו" (פרשתנו טז, יא); ועל משה - כלשון רש"י (ריש פרשתנו): "ומה ראה קרח לחלוק עם משה".
- וכמובן גם מדברי הגמרא במסכת סנהדרין (ק', סע"א ואילך. וש"נ) שרבה בר בר חנה שמע שבני קרח (שעשו תשובה) אומרים "משה ותורתו אמת והן בדאים" - שהרי ענין התשובה צריך להיות "באותו פרק באותו מקום" (יומא פו, ב), היינו, באותו ענין שבו ה' החטא, ומזה מובן, שמקורם לכן חלקו על משה, וכן על אהרן, כמרומו בר"ת ד"אמת: אהרן מזווה תכלת (ראה גם שיחת ש"פ קרח תשכ"ד ס"ה (תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ס"ע 176 ואילך). וש"נ).
- (4) רמב"ם הל' חנוכה בסופן.
- (5) ובהקדם משנ"ת בהתוועדות דומן מ"ת שיחת יום ב' תה"ש סכ"א - תורת מנחם - התוועדויות חלק נ ע' 48) שכדי שבניי יוכלו לקבל את התורה הוצרכה להיות ההקדמה ד"ויחן שם ישראל" (יתרו יט, ב), "ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד" (פרש"י עה"פ. וראה מכילתא שם) - דכיון שהתורה "ניתנה לעשות שלום בעולם", שלום הו"ע האחדות, הנה כדי שבניי יקבלו את התורה, עליהם להיות במעמד ומצב שהוא מעין ודוגמת התורה - בשלום ובאחדות.
- ולהעיר, שהצורך של המקבל להיות בדוגמת הדבר שמקבל, מודגש ביותר בתורה - כי, מבואר בתניא (פ"ה) שע"י התורה נעשה "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו כו'", וכיון שמקבל התורה מתאחד עם התורה, הרי בודאי שעליו להיות מעין ודוגמת התורה עצמה, ע"י הנהגתו באופן של שלום ואחדות.

(*) וע"ד החילוק שבין שהם וישפה (לקו"ת ראה כה, ד ואילך): הלל ושמיאי (שם שה"ש מזח, רע"ג).

(**) ולכן דוקא בפטירת אהרן נאמר "ויבכו גו' כל בית ישראל" (חזקת כ, כט ובפרש"י. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 253 ואילך. וש"נ).

- 1 כאשר תכלית המכוון הוא "לשם שמים", אזי גם עצם הענין הוא "לשם שמים", והיינו, דכיון שלולי
- 2 המחלוקת אי אפשר להגיע ל"שם שמים", כפי שיתבאר לקמן¹⁰, אזי נעשה גם עצם הענין "לשם שמים",
- 3 ולכן "סופה להתקיים"; אבל סתם מחלוקת, כמו מחלוקת קרח, שזהו מלכתחילה ענין של "ואתפליג"¹¹
- 4 - הרי זה ענין שהוא היפך התורה, היפך ענינם של משה ואהרן.
- 5 וגם כאשר ישנו ענין של מחלוקת בנוגע לפרט אחד של תורה (כמו במחלוקת קרח, שחלק על פרט
- 6 אחד בתורה), הרי זה פוגע בכללות ענין התורה.
- 7 - בענין של שקר ופשרות כו', הנה גם כאשר מבטלים חלק ממנו, אזי יכול להשאר חלק נוסף שהוא
- 8 אמיתי; אבל בענין של אמת - הרי זה באופן שכל כולו ("דורך-און-דורך") אמת, ואם יש נקודה אחת
- 9 שאינה אמת, אזי לא יכול להיות הענין כולו אמת¹².
- 10 וכדאיתא בירושלמי¹³ בנוגע לג' האותיות א' מ' ת', שאות א' היא התחלת אותיות האל"ף ב"ת, אות
- 11 מ' היא אמצע הא"ב (כשמונים גם את האותיות מנצפ"ך¹⁴), ואות ת' היא האות האחרונה של הא"ב -
- 12 כיון שענין האמת חודר את כל הענין כולו.
- 13 וכיון שהתורה היא תורת אמת, לכן כאשר חולקים על פרט אחד בתורה, הרי זו מחלוקת על כל
- 14 התורה כולה.
- 15 וע"ד המבואר¹⁵ שבענין הרצון לא שייך ענין של התחלקות. - בענין של הבנה והשגה, שייך
- 16 התחלקות, משא"כ ברצון, שענינו הטיית הנפש, לא שייך התחלקות בין מקצת להרבה; או שיש בזה
- 17 הרצון כולו, או שאין בזה הרצון כלל.
- 18 ועד"ז בנוגע לתורה שקשורה עם ענין הרצון - כמובן מזה שקבלת התורה היתה (לא ע"י הלימוד
- 19 בהבנה והשגה, אלא) דוקא ע"י הקדמת נעשה לנשמע¹⁶, שזהו ענין הביטול ומסירת הרצון לבעל
- 20 הרצון¹⁷; וכמו"כ ה' הענין דמ"ת באופן ש"על כל דיבור ודיבור פרח נשמתן"¹⁸, שזהו היפך הענין של
- 21 הבנה והשגה שהיא באופן שהנשמה נמצאת במוח באופן של התיישבות בכלי, והיינו לפי שכללות ענין
- 22 התורה הו"ע הרצון כו'. ולכן, כאשר קרח חלק על פרט אחד בתורה, שענינה רצון, הרי זו מחלוקת על
- 23 כללות ענין התורה.
- 24 וע"ד שהעצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו¹⁹, וכן הוא בנדו"ד, שאע"פ שהמחלוקת היתה
- 25 בפרט אחד, הרי זה נוגע לכל הענין.
- 26 וזהו הטעם לגודל הרעש ("שטורעם") שבענין מחלוקת קרח דוקא, עד שיש סברא שאין לו חלק
- 27 לעולם הבא²⁰ - אף שהיו עוד ענינים של מחלוקת, הן לפני קרח, והן לאחר קרח, ועד למחלוקת עוזי'
- 28 על הכהונה²¹ - כיון שמחלוקת קרח היא כללות ענין המחלוקת; מחלוקת על התורה, מחלוקת בין בנ"י
- 29 עצמם ובין בנ"י להקב"ה.
- 30 ולכן, משה רבינו, שידוע ורואה את הפנימיות של כל ענין, אומר מיד שזהו היפך התורה, ועד שבזה
- 31 תלוי' כל מציאותו של משה, כמ"ש²² "בזאת תדעון כי ה' שלחני גו'" - כיון שזה פעל על כל ענין
- 32 התורה, כאמור לעיל שגם כאשר המחלוקת היא על ענין אחד, ונקודה אחת, הרי זו מחלוקת על כל
- 33 התורה כולה.

מנחם - התועדויות חמ"ו ע' 33. וש"נ.

(16) שבת פח, א.

(17) ראה לקו"ת שה"ש כב, א. ובכ"מ.

(18) שבת פח, ב.

(19) ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ז. וש"נ.

(20) ראה סנהדרין קט, ב.

(21) דברי הימים ב' כו, טז ואילך. וראה תנחומא נח יג.

(22) פרשתנו טז, כח.

(10) במאמר פ"ד (תורת מנחם - התועדויות חלק נ ע' 105

ואילך).

(11) ת"א ריש פרשתנו.

(12) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חלק נ ריש ע' 38.

וש"נ.

(13) סנהדרין פ"א ה"א. דב"ר פ"א, יו"ד.

(14) חידושי הרשב"י לדב"ר שם.

(15) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שיא, א. שנ, ב. וראה גם תורת

ד. וזוהי גם ההסברה על גודל ההתלהבות והלהט של כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע להמבואר בתניא
פרק ל"ב אודות גודל מעלת ענין אהבת ישראל:
לכאורה אינו מובן: הן אמת ש"ואהבת לרעך כמוך"²³ הוא "כלל גדול בתורה"²⁴, אבל אעפ"כ, הרי
יש עוד כללים בתורה (מלבד הענינים הפרטיים שבתורה, כל תרי"ב מצוות), ומהו גודל ההתלהבות
והלהט בענין אהבת ישראל דוקא?
אך הענין הוא - שזהו לפי שענין האחדות נוגע ופועל בכל התורה כולה, כמובן מזה שכאשר ישנו
ענין של מחלוקת, אפילו בפרט אחד, הרי זה היפך כל ענין התורה, כנ"ל.
ה. וההוראה מזה:
מהמסופר בפרשת השבוע אודות מחלוקת קרח, למדים, שגם לאחר ששעברו כמה שבועות מוזמן מ"ת,
שבו מודגשת אחדותם של ישראל, לא יכול יהודי להיות בטוח בעצמו מה יהי' לאח"ז, "אל תאמין
בעצמך"²⁵, אלא יש צורך בנתינת כח מיוחדת בנוגע לענין האחדות.
ובענין זה יש נתינת כח מיוחדת בחודש תמוז - מלבד הנתינת כח שבתקופת תמוז בנוגע לכללות
עבודת ה', שבו מאיר אור השמש ביותר, שזה מורה על תוקף הגילוי ד"שמש (ומגן) הוי' (אלקים)"²⁶ -
שבו היתה גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר, באופן נסי, ובלשון הידוע²⁷: "הפליא והגדיל ה' לעשות כו'", ועד
ש"ראו כל אפסי ארץ כו'", ובפרט בשנה זו, שנת הארבעים, אשר "לא קאי איניש אדעתי דרבי' עד
ארבעין שנין"²⁸, אבל בשנת הארבעים "קאי כו'" - הרי בודאי ישנה נתינת כח מיוחדת לכאו"א בנוגע
לכל עניני י"ב תמוז, החל מקיום הוראותיו של בעל הגאולה, כולל ובמיוחד בנוגע לענין האחדות.
וכאשר ישנו ענין האחדות אצל בני, אזי פועלים שתהי' גם ההמשכה מהקב"ה באופן של "מדה
כנגד מדה"²⁹ - שזהו ענין שישנו גם עתה, אף שיש ענינים שנתבטלו³⁰, ועאכו"כ בנוגע ל"מדה טובה",
ש"מרובה מדת הטוב ממדת הפורענות חמש מאות" (ועוד יותר)³¹ - שימוש ענין האחדות בעולם, ויהי'
שלום בעולם, שזהו כללות ענין התורה, כפס"ד הרמב"ם³² ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם,
שנאמר³³ דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום"³³.

* * *

ו. דובר אודות הרמז בג' האותיות "קרח", שהם ג' אופנים בשינוי צורת אות ה' (שבו נברא עולם
הזה)³⁴, שמורה על מחשבה דיבור (קו למעלה וקו מימין) ומעשה (קו השמאל שנפסק ואינו מחובר לב'
הקוין): ק' - ירידת ענין המעשה למטה יותר מכפי המדה, בניגוד להוראת התורה³⁵, ר' - חסרון ענין
המעשה³⁶, וח' - שלילת ההפסק בין מעשה למחשבה ודיבור -
הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס³⁷ בלקו"ש הנ"ל ס"ע 107 ואילך.

(35) ולדוגמא: בנוגע לענין ההולדה, שעל זה אמרו רז"ל
(יבמות סב, א ובפרש"י. וש"נ) "אין בן דוד בא עד שיכלו כל
נשמות שב(אותו אוצר ששמו) גוף" - שטוען שהעיקר הוא
המעשה בפועל, ללא נפק"מ אם יש בזה האיסור ד"לא תנאף"
(יתרו כ, יג).

(36) והיינו, שטוען שכיון ש"רחמנא לבא בעי" (סנהדרין קו,
ב ובפרש"י. ועוד), ו"ה' יראה ללבב" (שמואל"א טז, ז), די בכך
שחושב אודות הקב"ה, ומחליט בלבו החלטות טובות, אבל אין
צורך שיבואו הדברים במעשה בפועל.

ואף שיש להקשות על זה, שבשביל ענין המחשבה הי' הקב"ה
יכול להסתפק בעבודת המלאכים, ולא הי' צריך לנשמות בגופים
- הרי זה אמנם לא מובן בשכלו, אבל אעפ"כ טוען הוא, שכיון
ש"ה' יראה ללבב", אין צורך בענין המעשה.
(37) בשילוב שיחת ש"פ קרח תשכ"ד.

(23) קדושים יט, יח.

(24) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(25) אבות פ"ב מ"ד.

(26) ראה לקו"ש ח"י"ח ע' 310. וש"נ.

(27) אגרת אדה"ז בנוגע לייט כסלו (אג"ק שלו (בהוצאה

החדשה) ס"ע רל ואילך).

(28) ע"ז ה, רע"ב.

(29) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(30) ראה סוטה ח, ב.

(31) יומא עו, א ובפרש"י. סוטה יא, א ובתוס'. תוספתא סוטה
רפ"ד.

(32) משלי ג, יז.

(33) חסר הסיום (המו"ז).

(34) מנחות כט, ב.

- 1 ז. ויש להוסיף בהמשך להאמור לעיל אודות העיכוב וההפסק שצריך להיות בין מחשבה ודיבור
- 2 למעשה - שענין העיכוב וההפסק הוא בדוגמת ענין המאסר:
- 3 ובהקדים - שתכלית ירידת הנשמה בגוף היא כדי שיהי' ענין ההליכה, שהרי קודם ירידתה למטה
- 4 היתה הנשמה במעמד ומצב של עמידה, כמ"ש³⁸ "חי ה' גו' אשר עמדתי לפניו", ודוקא ע"י ירידתה
- 5 למטה נעשה אצלה ענין ההליכה³⁹.
- 6 אמנם, כשיש ענין של מאסר, אזי לא יכול להיות ענין ההליכה, כיון שהיושב במאסר אינו בעה"ב
- 7 על עצמו.
- 8 ובזה שונה ענין המאסר משאר הענינים שחייבים להודות עליהם, חולה מדבר וים⁴⁰ - שבהם יכול
- 9 להיות ענין ההליכה, ורק במאסר לא יכול להיות ענין ההליכה.
- 10 וזהו גם הטעם לכך שלא מצינו בעונשי התורה ענין של מאסר [ומ"ש⁴¹ "ויניחוהו במשמר", הרי זה
- 11 רק עד שיתברר דינו, ולא בתור עונש] - כי, גם עונשי התורה הם ענין של חסד (כשם שהתורה היא
- 12 תורת חסד), בשביל התיקון כו'⁴², וכיון שבמאסר לא יכול להיות ענין של הליכה, שזהו תכלית המכוון,
- 13 לכן לא נמצא בתורה עונש של מאסר⁴³.
- 14 ח. אך עפ"י נשאלת השאלה: כיצד יתכן שיהי' ענין של מאסר אצל יהודי, ועאכ"כ אצל נשיא
- 15 ישראל?!
- 16 אך הענין הוא - שזהו ע"ד מארז"ל⁴⁴ "זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתייתה", והיינו, שאע"פ שזהו
- 17 ענין של כתישה, הרי דוקא עי"ז נעשה העילוי ש"מוציא שמנו", כיון שאין אפשרות אחרת להגיע להגילוי
- 18 ד"מוציא שמנו", אלא ע"י ענין הכתישה בלבד. וכן הוא גם בנוגע לענין המאסר.
- 19 ולהעיר, שענין כתישת הזית הוא רק דוגמא לדבר, אבל אין זה ביאור והסבר לדבר באופן של הבנה
- 20 והשגה; יודעים רק שזהו רצונו של הקב"ה שהענין ד"מוציא שמנו" יבוא ע"י כתישה דוקא.
- 21 ומובן, שאע"פ שיודעים שכן הוא רצונו של הקב"ה, הרי זה בכל זאת ענין של כתישה - שהרי מדובר
- 22 לא רק אודות יסורי הגוף שבמאסר, שעל זה אפשר לומר שזהו דבר שאינו נוגע לצדיק, בידעו שכן הוא
- 23 רצונו של הקב"ה, אלא מדובר אודות העובדה שאינו יכול למלא עבודתו ושליחותו (וכנ"ל שבמאסר לא
- 24 יכול להיות ענין של הליכה, תכלית המכוון), ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁵, שאין מניחים לבנות מקוה
- 25 וכו', שזהו דבר שנוגע לו ביותר, ולכן אע"פ שיודע שכן הוא רצון העליון, הרי זה בכל זאת ענין של
- 26 כתישה.
- 27 ט. ומזה מובן גם בנוגע לענין העיכוב וההפסק שבין מחשבה ודיבור למעשה:
- 28 כאשר אומרים ליהודי שלאחרי המחשבה והדיבור, הנה קודם שבא למעשה בפועל צריך להתעכב
- 29 ולחשוב עוה"פ כיצד להביא את הדבר למעשה בפועל⁴⁶ - יכול לטעון, שעיכוב זה הוא ביטול זמן, והרי
- 30 צריך לנצל כל רגע לעבודת ה', כי כשם שבנוגע למקום הרי "לית אתר פנוי מיני"'⁴⁷, כן הוא גם בנוגע
- 31 לזמן, ולכן אין רגע מיותר להתעכב כו', אלא מיד לאחר המחשבה והדיבור צ"ל תיכף ומיד ענין המעשה,
- 32 באופן של זריזות דוקא, וכמבואר בנוגע לגודל מעלת ענין הזריזות, שדוקא "זריזותי" דאברהם אבינו
- 33 ע"ה (כלשון הגמרא⁴⁸) היא העומדת לעד כו'⁴⁹.

(45) ראה (לדוגמא) אג"ק שלו ח"ב ע' לט. ועוד.
(46) ראה גם ד"ה והנה פרח מטה אהרן גו' דש"פ קרח תשל"ג
פ"ה ואילך (תורת מנחם - התוועדויות סה"מ סינן ע' שפ"ו ואילך).
וש"נ.
(47) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). ת"ע (קכב, ב). הובא בתניא
שעה"ה"א פ"ז.
(48) חולין טז, א
(49) תניא אגה"ק סכ"א.

(38) מלכים"א יז, א. ועוד.
(39) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). ובכ"מ.
(40) ברכות נד, ב.
(41) אמור כד, יב. וראה שלח טו, לד.
(42) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 369. וש"נ.
(43) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"א ס"ע 194 ואילך.
וש"נ.
(44) מנחות נג, סע"ב. וראה סה"ש תורת שלום ע' 26.

ועל זה אומרים לו, שרצון העליון הוא שיהי' עיכוב והפסק בין המחשבה ודיבור למעשה, ואף¹
שבשעת העיכוב וההפסק אין ענין של הליכה, הרי דוקא ע"י העיכוב וההפסק יבוא לאמיתית ענין²
ההליכה, אלא שצריך להיות "כלי" להכיר ולראות ש"לית אתר פנוי מיני" גם בענין העיכוב וההפסק³
גופא.⁴

והכח על ב' ענינים אלו - מחד גיסא, ענין הזריזות. ולאידך גיסא, ענין העיכוב וההפסק - הוא⁵
מהתורה שעלי' נאמר⁵⁰ "מימינו אש דת למו", היינו, שיש בה הן ענין הימין, קו החסד, והן ענין האש,⁶
קו הגבורה, ועי"ז יש נתינת כח לכא"א מישראל שגם בעבודתו יוכלו להיות ב' הקוין, הן קו החסד והן⁷
קו הגבורה.⁸

ויש להוסיף, שענין העיכוב וההפסק מצינו גם בנוגע ללימוד התורה - שאף שלימוד ענין חדש יש⁹
בו טעם ועריכות יותר (כדברי הגמרא⁵¹), הנה קודם שממשיך ללמוד ענינים חדשים, צריך להפסיק ולחזור¹⁰
על הישנות, וכל זמן שאינו חוזר על הישנות, אינו יכול ללמוד ענינים חדשים⁵².

ועד"ז בנוגע לתפלה - שלא לחטפה במהירות מ"הודו" עד "אך צדיקים", אלא מתוך התעכבות כו'.¹¹
וכן בנוגע להנחת תפילין - שיש להתעכב ולוודא שהתפילין מונחות בדיוק באמצע הראש, וכידוע¹³
הסיפור בנוגע לרבינו הזקן⁵³, שהי' מביט במראה שנעשתה ממכסה קופסת הטבק כדי לבדוק שהתפילין¹⁴
מונחות באמצע הראש. ואם הדברים אמורים בנוגע לרבינו הזקן, שבהיותו למטה הי' בדוגמא שלמעלה⁵⁴
- בנוגע לאנשים כערכנו, על אחת כמה וכמה.¹⁶

י. זוהי גם ההוראה מכללות ענין המאסר⁵⁵, שהו"ע של עיכוב והפסק - שדוקא עי"ז ניתוסף עילוי¹⁷
גדול יותר, בבחי' "מוציא שמנו".¹⁸
ומזה מובן גם שאין מקום לטענה מדוע תובעים ממנו לצאת לשליחות, בה בשעה שתמורת זאת יכול¹⁹
לעסוק בלימוד התורה ולהתעלות בעילוי שבאין ערוך - כי אמיתית ענין ההליכה נעשה דוקא ע"י ההפסק²⁰
כו'.²¹

וכאמור לעיל (ס"ה) שבכל זה ניתוסף עילוי מיוחד בשנה זו - שנת הארבעים מי"ב תמוז, שאז ישנו²²
העילוי ד"קאי איניש אדעת' דרבי".²³

(כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת"שחוק:;) גם אם הי' הענין ד"קאי כו'" לפני שנת הארבעים - אין²⁴
זה איסור דרבנן, שהם אמרו "לא קאי", ואילו הוא "קאי".²⁵

ולהעיר, שהענין ד"קאי איניש אדעתא דרבי" אינו תלוי בכך שתלש מה"לוח" ריבוי דפים במשך²⁶
ל"ט שנה... אלא זהו ענין שתלוי בעבודתו במשך ל"ט שנה, אבל אם ישן במשך כל הזמן, אי אפשר²⁷
שלפתע יהי' "קאי אדעת' דרבי".²⁸

ולכן צריך כל אחד לעבוד עבודתו כדבעי, ולמלא את שליחותו בשמחה ובטוב לבב, לעשות לו ית'²⁹
דירה בתחתונים.³⁰

* * *

יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויקח קרח גו'.³¹

* * *

(55) בענין זה נזכר גם מארז"ל (ב"ר פס"ז, ח. ועוד) "צדיקים דומין לבוראם", ולכן, כשם שהקב"ה עושה בעצמו מה שמצוה לאחרים לעשות (שמו"ר פ"ל, ט), כך גם צדיקים, שעושים בעצמם מה שתובעים מאחרים.

(50) ברכה לג, ב.

(51) ראה יומא כט, רע"א.

(52) ראה גם הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב ואילך. וש"נ.

(53) ראה תורת מנחם - רשימת היומין ריש ע' שלג. וש"נ.

(54) סה"ש תורת שלום ס"ע 12 ואילך.

1 יב. מסתמא יודעים כבר כולם שהביאור בפירוש רש"י בפרשת השבוע יהי' בקאפיטל י"ח פסוק ח'.
2 אך לפנ"ז יש לחזור ולעורר על המדובר בהתועדויות שלפנ"ז בנוגע למבצע תפילין - שענין זה עדיין
3 בתקפו עומד, ובפשטות, שכל אחד מישראל צריך להניח תפילין בכל יום, ובזה ניתוסף ענין מיוחד מצד
4 מצב ההוה, שיש כאלו שהתאחדו נגד בנ"י⁵⁶ (ע"ד שמצינו בנוגע למואב ומדין, ש"מעולם היו שונאים
5 זה את זה (שנאת מות) .. אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם"⁵⁷), ולכן יש צורך לפעול את
6 הענין ד"ויראו ממך", ע"י הסגולה דקיום מצות תפילין⁵⁸.

7 [המשך הענין - מענה לשאלות ששאלו בענין זה - נכלל בשיחת יום ב' דחג השבועות סל"ז ואילך]⁵⁹.
8 יג. הביאור בפירוש רש"י⁶⁰ על הפסוק "ואני הנה נתתי לך", "בשמחה, לשון שמחה הוא זה, כמו
9 הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו⁶¹. משל למלך שנתן שדה לאוהבו, ולא כתב ולא חתם ולא
10 העלה בערכאין, בא אחד וערער (עליו) על השדה, א"ל המלך, כל מי שירצה יבא ויערער לנגדך, הריני
11 כותב וחותם לך ומעלה בערכאין, אף כאן, לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה, בא הכתוב
12 ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם, ולכן נסמכה פרשה זו לכאן",
13 - החילוק בין שיטת רש"י שכאן לא ניתוספה מתנה שלא נאמרה לפנ"ז ("נתתי" כבר, בעבר), ורק
14 "נסמכה פרשה זו לכאן", לדעת הספרי ש"ראשיתם אשר יתנו גו"⁶² קאי על ראשית הגז, זרוע לחיים
15 וקיבה⁶³ (משא"כ לפירוש רש"י⁶² ש"ראשיתם היא תרומה גדולה", ואילו זרוע לחיים וקיבה הם שכר על
16 מעשה פינחס⁶⁴: "זרוע תחת יד .. לחיים תחת תפלה .. והקיבה תחת האשה אל קבתה"⁶⁵), ולכן לא רק
17 "נסמכה", אלא "נאמרה" כאן;

18 ביאור החדוש ד"הנה" - בענין השמחה, שמתבטאת בנתינת ריבוי מתנות לאחר הערעור על הכהונה;
19 ביאור ג' הענינים ד"כותב וחותם לך ומעלה בערכאין" - "כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם":
20 "כותב" (שטר), לבטל ערעור גם כשנמצא בריחוק מקום מהשדה - שגם בשעה שהכהנים אינם עוסקים
21 בעבודה בבית־המקדש, מקבלים כ"ד מתנות כהונה שכו"כ מהם אינם קשורים עם ביהמ"ק דוקא;
22 "חותם", שלילת חרסת הנותן - "ברית" על הכהונה שלא תינטל מהם (כמו שניטלה מהבכורות); "ומעלה
23 בערכאין" - ("ברית) מלח עולם", שענין הכהונה ישאר גם לאחר חורבן ביהמ"ק⁶⁶;

הענינים זרוע לחיים וקיבה נקראים "ראשית" (אבל אין זה שייך ללימוד ע"ד הפשט).

64 ולהעיר, שבענין זה יש "הברקה" ("א בליץ") בנוגע להלכה:

ידועה השקו"ט בנוגע לב' ענינים שהם באופן של סיבה ומסובב, אם הם באים זה אחר זה, או שיכולים לבוא בבת אחת (ראה ציונים לתורה (להר"י ענגל) כלל לה. וראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"ח ע' 26), ונפק"מ לגבי שטרו וידו באים כאחד, וכיו"ב.

ובנדר"ד: נתינת זרוע לחיים וקיבה לכהנים היתה בשכר מעשה פינחס שע"ז גופא נעשה כהן (שהרי "לא נתקן פינחס עד שהרגו לומרי" (פרש"י פינחס כה, יג)), כך, שהסיבה (ענין הכהונה) והמסובב (זרוע לחיים וקיבה) באים בבת אחת.

65 פרש"י פ' שופטים יח, ג.

66 ועד"ז בנוגע לכל הענינים שנותן הקב"ה לבנ"י - כמשל המלך שנותן שדה לאוהבו - שגם כאשר ישנו מערער שטוען "הללו כו' והללו כו'" (ראה זח"ב קע, רע"ב. ועוד), ולמה מגיע להם וכו', לא מתחשבים בכך, כיון שיש "ברית מלח עולם" בין המלך ואוהבו, באופן שלמעלה מטעם ודעת*, ללא חשבונות כלל.

56 ראה גם שיחת ח"י סיון ס"ה (תורת מנחם - התועדויות חלק נ ע' 100 ואילך). וש"נ.

57 פרש"י ר"פ בלק (כב, ד).

58 ברכות ו, א.

59 ס"ע 63 ואילך.

60 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכאשר לומדים פירוש רש"י זה אפילו בהשקפה ראשונה, יש נעשר קושיות, ולאחרי העיון - יש יותר קושיות!

61 וי"ל, שנוסף על הראי' ש"הנה" הוא לשון שמחה, הרי זה גם ביאור והסבר לכך שנתינת מתנות כהונה לאהרן היתה בשמחה - דכיון שלא הקפיד על כבודו, אלא אדרבה, "שמח בלבו", נתן לו הקב"ה שכרו באופן של "מדה כנגד מדה", שנתינת מתנות כהונה היתה בשמחה.

62 שם, יב.

63 ולהעיר, שגם לימוד ע"ד ההלכה מתיר לשון וכיו"ב, צריך להיות באופן שתוכן הענין שייך לחיבה שממנה בא הלימוד (שהרי התורה ענינה הבנה והשגה, "כי היא חכמתכם ובינתכם" (ואתחנן ד, ו)), ובנדר"ד, מוכן הדבר ע"פ מ"ש הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פל"ט) בביאור טעמי המצוות: "לחיים - מראשית הגוף בעל החיים, והזרוע - הוא הימין, והוא תחילת מה שיתעף מן הגוף, וקיבה - ראשית בני המעים כולם", והיינו, שכל ג'

* ע"ד "זאת חוקת התורה" (ר"פ חוקת), שזהו"ע שלמעלה מטו"ד, אבל באופן שנמשך גם בהבנה והשגה, בלימוד התורה בהבנה והשגה, ובקיום המצוות במעשה דיבור ומחשבה כו'.

- ביאור מספר כ"ד מתנות כהונה, כיון שהערעור של קרח הי' באופן של גניבה (לא מרידה בה' באופן גלוי, כמו גזילה, אלא במסווה של טענה שכלית), ובאופן ששיתף בגניבה את כל השבטים, ולכן ישנו החיוב ד"כפ"ג על י"ב השבטים (כי החשש דערעור בנוגע לעתיד הוא רק בנוגע לשאר השבטים) - כ"ד מתנות כהונה (כולל גם תרומת מעשר שנותנים הלויים, שחיובה חל על התבואה בהיותה ברשות הישראל);
- והשייכות לחודש הגאולה, שדוקא ע"י הערעור⁶⁷ של המאסר, ניתוסף בעבודה של הרבצת התורה וחזיון היהדות באופן של "ברית עולם" (ע"ד שטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בב"ד) -
- הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁶⁸ בלקו"ש חכ"ג ע' 123 ואילך.

כל שעות המעט-לעת (גם בשעה שישן כו'), ללא מנוחה, ואם הדברים אמורים בנוגע לעבודת היצה"ר שהיא בבחי' "מלאכה שאינה צריכה לגופה", הרי עאכ"כ שצ"ל כן בעבודת כאו"א מישראל, שהיא "מלאכה הצריכה לגופה".

(68) בשילוב המשך הביאור בשיחת ש"פ חוקת.

(67) ועד"ז בנוגע ל"ערעור" של היצה"ר, שמנסה תמיד להתגבר על האדם, וצריך תמיד ללחום נגדו, כמבואר בתניא (פכ"ז) בנוגע לעבודת הבינוני - דלכאורה יכול האדם לטעון: למה עשה ה' ככה, עבודה קשה כזו - שדוקא ע"י ערעור זה ניתוסף אצלו עילוי גדול יותר.

ולכל לראש - ללמוד מזה"ד"ד גופא, שממלא תפקידו במשך

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' ב

בהמשך אותו הפסוק נאמר, וַיִּצְבֹּץ לֵה קָלִי וְתֵאָבֵל וְתִשְׁבַּע וְתִתֵּר, אֲמַר רַבִּי אֱלֶעָזֵר, וְתֵאָבֵל וְתִשְׁבַּע וְתִתֵּר, הַיָּא לְשׁוֹן הַמְרָמוֹת עַל עוֹשֵׁר, וְיֵשׁ לְדִרּוֹשׁ מִכָּאן, וְתֵאָבֵל' בְּיָמֵי דוֹד, וְתִשְׁבַּע' בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה, וְתִתֵּר' בְּיָמֵי חֻקֵּי, שְׁשֵׁלֶשֶׁת הַמַּלְכִּים הַלְלוּ שְׁהָיוּ מוֹרַעַה שֶׁל רוֹת הָיוּ עֲשִׂירִים, שְׁהָיוּ כָל מַלְכֵי הָאָרֶץ מְבִיאִים לָהֶם מִנְחָה. וְאִיבָא דְאֲמַרִי - וְיֵשׁ שְׁדִרְשׁוּ פִסְקוֹ זֶה בְּאוֹפֵן אַחֵר, וְתֵאָבֵל' בְּיָמֵי דוֹד וְכִימֵי שְׁלֹמֹה, וְתִשְׁבַּע' בְּיָמֵי חֻקֵּי, וְתִתֵּר' בְּיָמֵי רַבִּי - רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא, שֶׁגַם הוּא הָיָה מִצְאֲצֵאי בֵּית דוֹד, וְהָיָה עֲשִׂיר מֵאֵד, דְּאֲמַר מֶר, אַחֲרֵיכֵי דְרַבִּי - הַמְמוֹנָה עַל הַסּוֹסִים וְהַפְּרָדוֹת בְּבֵית רַבִּי, הָיָה עֲתִיד מִשְׁבּוֹר מְלָכָא - הָיָה עֲשִׂיר יוֹתֵר מִשְׁבּוֹר מֶלֶךְ פֶּרֶס. בְּמִתְנִיתָא תָנָא - בְּבִרְיָתָא שֶׁנִּינוּ עַל פִּסְקוֹ זֶה דְרִשְׁתָּ אַחֲרָת, וְתֵאָבֵל' בְּעוֹלָם הָיָה, וְתִשְׁבַּע' לְיֹמֵת הַמֶּשֶׁת, וְתִתֵּר' לְעֵתֵי לְבָא.

הַגְמָרָא מְבִיאָה פִּסְקוֹ שֶׁנֶּחֱלָקוּ בְּפִירוּשׁוֹ רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֱלֶעָזֵר וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָנִי: נֹאמַר בְּנִבּוּאָת יִשְׁעִיָּהוּ (י טו) עַל סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, שֶׁהִמְלִיךְ הָרַג אֶת צְבָאוֹ בְּלִילָה, לְכֵן יִשְׁלַח הָאֱדוֹן ה' צְבָאוֹת בְּמִשְׁמָנֵי רוּחַ, וְתַחַת כְּבוֹדוֹ יִקְרַע יִקְרַע בִּיקוֹד אֲשֵׁי, וְנִחְלָקוּ הָאֱמֹרָאִים בְּבִיאוֹר הַפִּסְקוֹ, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְתַחַת כְּבוֹדוֹ, וְלֹא כְבוֹדוֹ מִשֵּׁשׁ, כְּלוֹמַר שֶׁכֹּאשֶׁר הָרַג הַמֶּלֶךְ בִּצְבָאוֹ שֶׁל סִנְחָרִיב, גּוֹפֵס שֶׁל הָאֲנָשִׁים נִשְׂרָף, אֲבָל בְּגִידֵיהֶם לֹא נִשְׂרָפוּ, אֲלָא מִתַּחַת לְבָגִידִים יִקְדָּה הָאֵשׁ וְשִׂרְפָה אֶת גּוֹפֵם. וּמִבֵּאֵרֶת הַגְמָרָא, רַבִּי יוֹחָנָן לְשִׁמְעִיָּה - לְשִׁיתָנוּ (לְעֵיל עֵינֵינוּ), דְּהָרִי רַבִּי יוֹחָנָן קָרִי לְמִאֲנִיָּה מִכְּבֹדוֹתֵי - הָיָה קוֹרָא לְבִגְדֵי 'מִכְבֹּד', הַמְכֻבָּדִים אוֹתִי, וְאֵם כֵּן כּוֹנֵנֶת הַכְּתוּב 'תַּחַת כְּבוֹדוֹ יִקְרַע יִקְרַע', שֶׁמִּתַּחַת לְבָגִידִים בְּעֵרָה הָאֵשׁ. וְרַבִּי אֱלֶעָזֵר אֹמֵר, אֲכֵן כֵּךְ הָיָה שְׁגוּפָם נִשְׂרָף וּבְגִידֵיהֶם לֹא נִשְׂרָפוּ, אֲךָ אֶת הַפִּסְקוֹ יֵשׁ לְבָאֵר בְּאוֹפֵן אַחֵר, שֶׁתַּחַת כְּבוֹדוֹ' הֵינִי תַּחַת כְּבוֹדוֹ מִשֵּׁשׁ, כְּלוֹמַר שֶׁכְּבוֹדוֹ הוּא הַגּוֹף עֲצָמוֹ, וְלֹא הַבְּגָדִים, וְתִיבֵת 'תַּחַת' הָיָה מִלְשׁוֹן חֲלִיפִין, שֶׁבְּמִקּוֹם הַגּוֹף וְתַמּוּרְתוֹ הָיָה שֶׁם אֲפֶר וְשִׂרְפָה כִּיקוֹד אֲשֵׁי. וְאִילוֹ רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחְמָנִי אֹמֵר, תַּחַת כְּבוֹדוֹ' הַכוֹנֵנָה הָיָה בְּשִׂרְיָתָ בְּנֵי אֲחֵרִי, מֶה לְחֵלֶן - כִּשֶּׁם שֶׁאֲצֵל בְּנֵי אַהֲרֹן נִדְּב וְאִבְדִּיאוֹ הָיָה רַק בְּשִׂרְיָתָ נִשְׂמָת, וְאִילוֹ הַגּוֹף שֶׁלָּהֶם נִשְׂאָר קֵיָם, אֵף כֵּן בְּצֵאֵן סִנְחָרִיב הָיָה רַק בְּשִׂרְיָתָ נִשְׂמָת, וְאִילוֹ הַגּוֹף שֶׁלָּהֶם נִשְׂאָר קֵיָם, כְּלוֹמַר שֶׁמִּתַּחַת לְגוֹף בְּעֵרָה הָאֵשׁ וְשִׂרְפָה אֶת נִשְׁמָתָם.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מִימָרָא נוֹסֶפֶת הַמְלַמֶּדֶת שֶׁבְּלִבִּישֵׁת בְּגָדִים מִיּוֹחָדִים יֵשׁ דֶּרֶךְ כְּבוֹד: אֲמַר רַבִּי אֱהָא בֶּר אָבָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן,

לאחר מכן נאמר (שם ב ח), וַיִּאֲמַר בְּעֵז אֶל רוֹת הָלֹא שְׁמַעַת בְּתִי אֶל תְּלִכִי לִקְטֹץ בְּשָׂדֶה אַחֵר וְגַם לֹא תַעֲבֹרִי מִנֶּה וְכֵה תִדְבְּקִין עִם נְעִרְתִּי, וְיֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל כֵּךְ, וְכִי דְרָבּוֹ שֶׁל בּוֹעֵז לְדַבֵּק עִם הַנְּשִׁים, אֲלֹא אֲמַר רַבִּי אֱלֶעָזֵר, בֵּין דְּחָזָא - כִּיּוֹן שְׂרָאָה בּוֹעֵז שְׁרוֹת דְּבִקָּה בְּנַעֲמִי וְהַתְּגִיירָה, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (שם א ד) וְתִשָּׁק עֲרָפָה לְחִמּוֹתֶיהָ וְרוֹת דְּבִקָּה בָּהּ, אֲמַר, אִם כֵּן שְׂרִי לְאִידִּבּוֹקֵי בָּהּ - מוֹתֵר לְדִבּוֹק בְּרוֹת, כְּלוֹמַר שֶׁמּוֹתֵר הָיָה לְבֵא בְּקִדָּה.

בְּהַמְשָׁךְ נֹאמַר (שם ב ד), וַיִּאֲמַר לֵה בְּעֵז לְעַת הָאֲכָל גְּשִׁי הָלֵם וְאֲכַלְתָּ מִן הַלֶּחֶם, וְלִכְאוּרָה תִּיבֵת 'הָלֵם' מִיּוֹתֵרֶת, וְדִי הָיָה לוֹ לֹמַר 'גְּשִׁי וְאֲכַלְתָּ מִן הַלֶּחֶם', אֲלֹא אֲמַר רַבִּי אֱלֶעָזֵר, רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ נִזְרָקָה בְּבוֹעֵז, וְרָמּוֹ רָמּוֹ לֵה דְבָרִים אֲלוֹ, שְׁעִתִּידָה מְלָכוּת בֵּית דוֹד לְצֵאתָ מִמֶּךָ, לְכֵתִיב בֵּית - שֶׁנֹּאמַרְהָ בְּמַלְכוּת בֵּית דוֹד הַלְשׁוֹן 'הָלֵם', שְׁנֹאמַר (שְׁמוּאֵל ב' יז) וְיִבְאָה הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְיִשָּׁב וְיִשָּׁב ה', וַיֹּאמֶר מִי אֲנִכִּי אֲנִי ה' וְכִי בֵּיתִי בִּי הִבִּיאֲנִי עַד הָלֵם, וּבִכְךָ שֶׁנִּקַּט לְשׁוֹן זֶה רָמּוֹ לֵה שְׁעִתִּידָה לְצֵאתָ מִמֶּנָּה מְלָכוּת בֵּית דוֹד.

בְּהַמְשָׁךְ אוֹתוֹ הַפִּסְקוֹ נֹאמַר שֶׁאֲמַר לֵה בּוֹעֵז, וְאֲכַלְתָּ מִן הַלֶּחֶם וְאֲכַלְתָּ פֶתַח בְּחֻמֵּיךְ, וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ, הָרִי פֶת בְּחוֹמֵיךְ הָיָה מֵאֲכָל מִצּוֹי אֲצֵל פּוֹעֲלִים, וְמֵה בֹא הַפִּסְקוֹ לְלַמְדָּנוּ בּוֹה, אֲלֹא אֲמַר רַבִּי אֱלֶעָזֵר, מִכָּאֵן - פִּסְקוֹ זֶה לְלַמְדָּנוּ שְׁהַחֲוִימִין יָפֵה לְשָׂרֵב, כְּלוֹמַר שֶׁכֹּאשֶׁר חָם לוֹ לְאָדָם טוֹב שִׁיאֲכַל חוֹמֵיךְ. רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחְמָנִי אֹמֵר, רָמּוֹ רָמּוֹ לֵה בּוֹעֵז לְרוֹת דְּבָרִים אֲלוֹ, שְׁעִתִּיד בֵּן ו-צֵאֲצֵא לְצֵאתָ מִמֶּךָ שְׁמַעֲשִׂי קִשְׁיִן בְּחֻמֵּיךְ, וְכֵן - וְכִי הוּא, הַמֶּלֶךְ מִנְּשֵׁה בֵן חֻקִּיָּה, שֶׁמֶלֶךְ עַל יְהוּדָה אַחֲרֵי אֲבִיו, וְעֵשָׂה הִרַע בְּעֵינֵי ה' וְהַחֲטִיֵּא אֶת יְהוּדָה, וְאֵף הָעַמִּיד מוֹבָחוֹת לְעַבֹד עֲבוּדָה זָרָה לְבַעַל, וְהַשְׁתַּחֲוּוּהָ לְכָל צֵבָא הַשָּׁמַיִם, וְעֵשָׂה פָסַל אֲשֶׁרָה וְשֵׁם אוֹתוֹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

נֹאמַר בְּהַמְשָׁךְ הַפִּסְקוֹ, וְתִשְׁבַּע מִצַּד הַקּוֹצֵרִים, אֲמַר רַבִּי אֱלֶעָזֵר, יֵשׁ לְדַקְדֵק בְּלִשׁוֹן הַפִּסְקוֹ, שֶׁהוֹשִׁיבָה בּוֹעֵז מִצַּד הַקּוֹצֵרִים, וְלֹא בְּתוֹךְ הַקּוֹצֵרִים, שֶׁכָּל הַקּוֹצֵרִים הַפְּסִיקוּ בֵּינוּ לְבִינָה, וְלֹא הוֹשִׁיבָה בֵּין הַקּוֹצֵרִים אוֹ בְּסוּמּוֹךְ אֲלֵיו, לְלַמְדָּנוּ שֶׁרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ נִזְרָקָה בּוֹ וְרָמּוֹ רָמּוֹ לֵה, שְׁעִתִּידָה מְלָכוּת בֵּית דוֹד שְׁתַּתְּחֵלֶק לְשֵׁנֵי מַלְכוּתוֹ, שֶׁכִּשְׁמַת שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וְהוֹמֵלֶךְ רַחֲבֵעַם בְּנוֹ תַּחֲתֵיו, מִרְדּוֹ בּוֹ רוֹב שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל, וְהַמְלִיכּוֹ עֲלֵיהֶם אֶת יִרְבֵּעָם בֵּן נִבְט בְּהָר אֲפִרַּיִם, וְרוֹחֲבֵעַם מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַיִם רַק עַל שְׁבִטֵי יְהוּדָה וּבְנֵימִין, וּמֵאֵז נִחְלָקָה הַמְלָכוֹת לְשֵׁנִים, מְלָכוֹת יְהוּדָה וּמְלָכוֹת יִשְׂרָאֵל.

לקוטי שיחות פרשת קרח כרך יג

וצריך להבין:

- 26 (א) למה לרש"י להסביר הדבר (ש"אין מדתך
27 כמדת בור"ד) ע"י המשל של "מלך בור"ד וכו'" –
28 איזו הבהרה ותוספת ביאור יש ע"י משל זה?
29 (ב) באם יש במשל זה איזו הסברה בהענין ולכן
30 מביאו רש"י – מהו הטעם שלא הביאו רש"י
31 מוקדם בתורה – בפ' וירא⁹ בטענת א"א (הדומה
32 לכאורה לטענת משה בענינו ובמילא גם שם
33 מתאים להביא משל זה) בנוגע לסדום: "האף
34 תספה צדיק עם רשע"¹⁰?
35 (ג) הרי גם מלך בור"ד, באם מושל בצדק ויושר,
36 הרי כשיחטא אחד לא יעניש אנשים רבים כ"א
37 שימנה שופט וכו' שיחקור וידרוש ויברר "מי
38 החוטא", ואפילו אם הוא באופן שא"א לברר מי
39 הוא החוטא, הרי עדיין דורש ביאור – וכי בשביל
40 זה שלא הוברר מי הוא האחד¹¹ שחטא יעניש מלך
41 ישר הולך את "כולם"?
42 (ד) פתח רש"י בלשון "סרחה (עליו מקצת
43 מדינה)" ומסיים בל' "מי (ה) חוטא"¹²!
44 (ה) כן – מסיים רש"י "אינו יודע מי החוטא"
45 ל' יחיד, ודלא כהפתיחה "סרחה עליו מקצת
46 מדינה"¹³?
47 (ו) אח"כ מעתיק רש"י התיבות "האיש אחד"
48 ומפרש: "הוא החוטא ואתה על כל העדה תקצוף".
49 אמר הקב"ה יפה אמרת¹⁴ אני יודע ומודיע מי חטא
50 ומי לא חטא".
51

- 1 א. על הכתוב¹ ויפלו על פניהם וגו' מעתיק
2 רש"י: "א-ל אלקי הרוחות" ומפרש²: "יודע
3 מחשבות, אין מדתך כמדת בור"ד, מלך בור"ד
4 שסרחה עליו מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא
5 לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם אבל אתה לפניך
6 גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא".
7 והנה בפשטות – כוונתו של רש"י היא³ לדייק
8 שאין לפרש "אלקי" הרוחות" במובן של נשמות⁴,
9 אלא במובן של מחשבות – ופי' "אלקי הרוחות":
10 אלקים היודע מחשבות. (וכמו שמצינו בפרשה
11 הקודמת⁵: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו
12 גו'", שתיבת "רוח" הנאמר בה ענינה מחשבה⁶).
13 וההוכחה לזה: רק לפי זה מובנת השייכות של
14 התחלת הדבור "אלקי הרוחות" למ"ש לאח"ז
15 "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" – כי לפי
16 שהקב"ה יודע מחשבות הרי הוא יודע מי הוא
17 החוטא ועל מי לקצוף, אבל אם נפרש "אלקי
18 הנשמות" אינו מובן: מהו ענינו של "אלקי
19 הנשמות" כהקדמה למ"ש "האיש אחד יחטא
20 וגו'"⁷?
21 וזהו שרש"י ממשיך: "אין מדתך כמדת בור"ד
22 וכו' אבל אתה כו' ויודע אתה מי החוטא", והיינו
23 שלפי פירוש זה ש"אלקי הרוחות" היינו "יודע
24 מחשבות", מוסבר ההמשך בכתוב – וזהו ההכרח
25 לפירושו⁸.

(1) פרשתנו טז, כב. ולהעיר: סיום הענין: (הרוחות) לכל בשר. ובירוש' סנה' (פ"ז ה"ח) דמאלקי כל בשר מרבינן ב"נ. ולכאורה צ"ע השייכות לכאן, ואדרבא שייכת דוקא בטענת אברהם (לקמן בפנים). ולהעיר מצפצפ"ס ס"פ בהר. ואכ"מ. וראה לקו"ש חלק יח ע' 196 ואילך.

(2) מתנחומא כאן. במדבר' כאן.

(3) ראה ברא"ם כאן.

(4) ראה בתיב"ע ות"י כאן. וראה גם בראב"ע כאן בפ' הא'.
(5) שלח יד, כד. וראה גם יחזקאל כ, לב ובפרש"י.

(6) וראה רש"י שם: "שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב וכו'", היינו המחשבה כפי שהיתה בלבו וכפי שנתגלתה בדבורו. וראה בגו"א שם: הרוח שהבינו מפיו.

(7) בראב"ע הנ"ל כתב: והטעם פי' א-ל כי יוכל לכלותם כי הרוחות בידו הם. אבל לפי"ז אין לזה שייכות לטענת משה "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף".

(8) ומה שמעתיק רש"י גם תיבת "א-ל" יש לבאר עפמ"ש רש"י (תשא לד, ו): "א-ל אף זו מדת רחמים וכו'", וע"פ פרש"י בהעלותך יב, יג.

והיינו כי לפרש"י כוונת משה באמרו "א-ל אלקי הרוחות גו"

היתה לעורר רחמים, משא"כ לפי' הראב"ע שבהערה הקודמת ה"ז להיפך. וא"כ גם מתיבת "א-ל" הוכחה לפירושו.

(9) יח, כג.

(10) וגם לפי' השני שברש"י שם: האף (רוגז) ישיאך שתספה.

(11) בתנחומא ובמדבר'ר כאן: "מלך בור"ד שמדרו עליו בני המדינה . . אם הם עשרה או עשרים וכו'" אבל בפרש"י השמיט ענין זה ("אם הם עשרה כו'") כי בפשוטו של מקרא ה" רק חוטא אחד כמ"ש "האיש אחד יחטא וגו'". ולהעיר מפרש"י פנחס כו, יא. וראה לקמן הערה 26.

(12) ובפרט – שמשנה רש"י בזה מל' התנחומא ובמדבר'ר כאן – בדמאי דפתח מסיים: " . . שמדרו עליו בני המדינה . . שאינו מכיר בהם מי מדר ומי לא מדר".

(13) משא"כ בתנחומא ובמדבר'ר: " . . שמדרו עליו בני המדינה (סתם, ואח"כ מפרש) . . אם הם עשרה כו'".

(14) מ"ש רש"י "יפה אמרת" (ל' יחיד) אף ד"האיש אחד גו' אמר גם אהרן – כי "ידיבר הוי' אל משה" (לבד – שרק בו שייך

34 ג. והביאור בכ"ז¹⁸:
35 בפירושו עה"פ "ויקהל עליהם קרח גו"¹⁹
36 (שלפני פסוק זה) כתב רש"י: "הלך אצל השבטים
37 ופתה אותם כסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד
38 אני מקפיד אלא בשביל כולכם כו' עד שנתפתו
39 כולם".

40 היינו שקרח הוא אשר פיתה את אנשי העדה
41 ומשכם בדבריו שהוא מתכוון לטובתם וכו' עד
42 שהכניסם בתלונות על משה ואהרן. והוא הדבר
43 בנוגע לראשי המשתתפים בהמחלוקת, שהם "דתן
44 ואבירם וגו' ואנשים מבני" חמישים ומאתים",
45 וכמו שפרש"י: "בשביל שהי' שבט ראובן (שממנו
46 היו דתן ואבירם וכו' ו"רובן" של הר"ן איש) שרוי
47 . . שכן לקחת ובניו . . נשתתפו עם קרח
48 במחלוקתו", והיינו שהשתתפותם במחלוקת באה
49 עי"ז שקרח פיתה אותם והסיתם עד שנדמה להם
50 שטענתו נכונה¹⁹. אבל הם מצ"ע לולא פיתויו של
51 קרח, לא היו נכנסים למחלוקת זו.

52 [ואף שבודאי אין לו לאדם להצדיק א"ע
53 בהתנצלות זו²⁰, שאין הוא האשם בזה שעשה דבר
54 שלא כהוגן היות שנתפתה לזה ע"י משהו – כי
55 צריך האדם להתרחק מן הרשע, וגם להיות חזק
56 בדעתו מבלי להתפעל מפיתויים וכו' – עכ"ז הרי
57 בפועל לא נחלקו על משה ואהרן אלא בהשפעתו
58 של קרח].

59 וזהו כוונת רש"י בהביאו משל ל"מלך בוד"ד
60 שסרחה עליו מקצת מדינה", היינו לדייק שהנהגתם
61 היתה "סרוחה" – באופן המאוס אצל המלך (כפי'
62 של "סרוחה" כפשוטו), אבל לא שהתכוונו למרוד
63 בהמלך²¹ (ובפרט באופן שיתחייבו מיתה עבור
64 זה).

65 אמנם היות ו"מקצת המדינה" סרחו עכ"פ, הרי
66 מסתבר שיש ביניהם מי שהוא (אחד, לפחות)
67 שהסיתם והביאם לידי סרחון זה – ו(כזה גופא)
68 ה"ה "חוטא" ממש במרידה נגד המלך. וזהו שכתב
69 רש"י: "ואינו יודע מי החוטא" (בל' יחיד) – היינו

1 וגם בזה צלה"ב:

2 (א) מהי כוונת רש"י בפירושו זה, שבמקום
3 "(האיש אחד) יחטא" שנאמר בקרא, כתב "הוא
4 החוטא" והוסיף תיבת "ואתה" (על כל העדה
5 תקצוף) – הרי לכאורה אין בזה כל תוספת ביאור
6 בהכתוב¹⁵.

7 (ב) באם כוונת רש"י לפרש (באיזה אופן שהוא)
8 מ"ש "(האיש אחד) יחטא" (וגם) ועל כל העדה
9 תקצוף", הו"ל להעתיק גם תיבות אלו או עכ"פ
10 לרמזם ב"וגו".

11 (ג) מהי כוונת רש"י בזה שמוסיף הענין: "אמר
12 הקב"ה יפה כו' חטא". יתירה מזו

13 (ד) במענה לטענת משה – אמר הקב"ה אל
14 משה: "העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם",
15 והכתוב מפרש העונש שהגיע לשלשתם. עפ"ז אינו
16 מובן מ"ש רש"י: "אמר הקב"ה יפה אמרת" היינו
17 שהקב"ה מסכים לטענת משה "האיש אחד (ותיבות
18 אלו מעתיק רש"י) יחטא" – והרי הקב"ה הודיע
19 שלא אחד חטא אלא שלשה?

20 (ה) "(אני) יודע" – לכאורה מיותר כי החידוש
21 הוא רק ב"אני . . מודיע". ובפרט שרש"י מוסיף זה
22 על ל' המדרש "יודע"!

23 בכללות הענין קשה:

24 בפסוקים הקודמים נזכר כמה פעמים
25 שבמחלוקת קרח על משה ואהרן השתתפו אנשים
26 רבים – "ויקומו . . ואנשים מבני" חמישים
27 ומאתים . . ויקהלו על משה ועל אהרן וגו'", ומשה
28 דבר "אל קרח ואל כל עדתו", והוכיח גם את "כל
29 עדתו", ועד שאמר "אתה וכל עדתך הנועדים על
30 ה"ה"¹⁶, ובפרש"י¹⁷: "שכבר זה בידם סרחון רביעי,
31 חטאו בעגל וכו'" – שמכל זה מוכח שלא אחד
32 בלבד חטא במחלוקת זו (גם לפי דעתו של משה)
33 – ואין אמר משה "האיש אחד יחטא גו"?

"דבר אל העדה". ואולי הי' כתוב בפרש"י אמרת' (בתוספת קו
על התי"ו – במקום מ"ם) – ובטעות הושמט הקו לאח"ז.

15) במפרשי רש"י כאן כתבו שכוונת רש"י לומר שאין פי'
"יחטא" לעתיד (ראה אוה"ח כאן) אלא שהוא חוטא כבר,
ו"תקצוף" הוא כפשוטו: ל' עתיד. אבל נוסף על המבואר לקמן
בפנים דא"כ הו"ל לרש"י להעתיק גם תיבות "יחטא" ו"תקצוף":
(א) הו"ל לרש"י לומר "חטא" או "חוטא" (לשנות מעתיד לעבר
או להווה) ולא "הוא החוטא" (בשם התואר ובהדגשת "הוא").
(ב) למה הוסיף רש"י תיבת "ואתה".

16) פרשתנו שם – ב, ג, ה, יא.

17) פרשתנו שם, ד. וראה גם פרש"י שם, ז.

18) ראה גם רמב"ן (כאן פסוק כא), ראב"ע, ספורנו (כאן).
פי' מהר"ו לבמדב"ר כאן.

19) פרש"י ריש פרשתנו. וראה שם: משך ראשי סנהדראות
שבהם בדברים כו'.

20) ראה בראשית ג, א ואילך ובפרש"י שם, יד. וראה קונטרס
ומעין ע' 98.

21) משא"כ לפי' התנחומא ובמדב"ר כאן. ראה לעיל הערה
12.

21 אלא גם דתן אבירם חטאו (משא"כ שאר העדה),
22 וזהו שאמר הקב"ה "העלו מסביב למשכן קרח דתן
23 ואבירם", כי שלשתם "חוטאים" הם.

24 ד. ההוראה בעבודת האדם – מפרש"י זה
25 בפנימיות הענינים:
26 מסופר בפרשה²⁷ ששלח "משה לקרוא לדתן
27 ולאבירם גו'" והם מיאנו לבוא וענו בעזות
28 גדולה²⁸: "המעט כי העליטנו . . להמיתנו במדבר
29 וגו' העיני האנשים ההם תנקר גו'", עד אשר
30 ש"יחר למשה מאד" – שכ"ז מורה שהשתתפותם
31 במחלוקת לא היתה באופן של "סרחון" בלבד, אלא
32 שחוטאים היו – ולאחר כ"ז דנם משה רבינו לכף
33 זכות ואמר "האיש אפד יחטא"²⁹!

34 ומזה ההוראה עד כמה צריך כאו"א (שבכאו"א
35 יש בו מבחי' מרע"ה³⁰) לפעול ולהשריש בנפשו
36 מדה זו – לדון את חבריו לכף זכות, ועד שאפילו
37 כשהנהגת חבריו היא באופן השולל לכאורה כל
38 לימוד זכות, בכ"ז עליו להפך בזכותו וכתוצאה
39 מזה – הרי גם יעשה כל התלוי בו להחזירו
40 ולהעמידו בדרך הישרה.

41 (משיחת ש"פ קרח תשל"א)

1 המסית והגורם להסרחון. משא"כ אנשי "מקצת
2 המדינה" שאין לקרותם "חוטאים"²² אלא
3 ש"סרחון" יש כאן²³.

4 ולכן במלך בו"ד מכיון שא"י מי החוטא ה"ה
5 נפרע מכולם, שהרי בפועל "סרחו" עליו כולם,
6 "אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה
7 מי החוטא", וא"כ לא יתכן שאלה שרק "סרחו"
8 ייענשו בעונש החמור של החוטא.

9 וטענתו זו של משה מבארה רש"י ומפרשה
10 בתיבות הכתוב (ואינו דיבור בפ"ע כפי שנדפס²⁴ -
11 אלא בהמשך למ"ש לפני"ז: "וידע אתה מי
12 החוטא"): "האיש אחד הוא החוטא (אבל שאר העם
13 רק "סרחו") ואתה (היודע מחשבות) על כל העדה
14 תקצוף, בתמי'!

15 ובתשובה לטענתו של משה "אמר הקב"ה יפה
16 אמרת" והכוונה בזה לכללות טענתו²⁵ של משה
17 שאין להעניש אלא את "החוטא" ולא אלו שרק
18 "סרחו". אולם בנוגע לפרט, אין הדבר כמו שמשה
19 הי' יודע וסבור שהי' חוטא אפד, אלא ש"אני
20 יודע²⁶ ומודיע מי חטא" – שלא קרח בלבד חטא

יודע") כי לפי התנחומא גם משה ידע שכמה מהם חטאו*) (וכנ"ל
הערה 11 שבתנחומא אי' שמרדו וכו' עשרה או עשרים*) (מהם
והחידוש שבמענה הקב"ה הוא ש"אני מודיע" לכל בני' (ע'
העונש) מי חטא כו'. אבל לפרש"י החידוש הוא גם שרק "אני
יודע" כי בזה שלל טענתו של משה שאיש אפד הוא החוטא, כי
משה לא ידע שג' בגדר "חוטאים" הם.

(*) ולפי התנחומא צ"ל ש"האיש אחד" הוא החוטא העיקרי,
וכיו"ב. וראה רבינו בחיי כאן.

(**) וי"ל שכולל גם ב"ב דקרח ודתן ואבירם וכדו"ל שגם
נשיהם כו' השתתפו במחלוקת ואדרבא (סנהדרין ק', א. תנחומא
פרשתנו ג. במדב"ר יח, ד) ובני קרח הוצרכו לעשות תשובה
(פרש"י פנחס כו, יא) וכיון שגם "יונקי שדים" היו ביניהם
(תנחומא שם. במדב"ר שם. פרש"י טז, כז), לכן ב' סברות:
עשרה או עשרים.

27 פרשתנו שם, יב ואילך.

28 ראה מו"ק טז, א: מתפקר בעל דין בשלוחו דב"ד כו'.

29 ראה מנחות סה, א: משה רבינו אוהב ישראל הי'.

30 תניא רפמ"ב.

22) ומ"ש (פרשתנו יז, ג) "את מחתות החטאים האלה
בנפשותם", ובפרש"י (טז, ז): "הם חטאו על נפשותם כו'" הנה
הר"נ איש – סוג בפ"ע

(שהרי ל"נ העלו בנוגע להם – כי עמדו פתח אוה"מ, ו"נחלקו
על הקב"ה" עי"ז שהקריבו קטורת ב"כלי שרת" בחוץ. ולכן
עונשם ב"אש יצאה מאת הוי"ו" – בדוגמת (ולא ממש) נדב
ואביהוא – ראה פרש"י יז, יג)

וצ"ע איך הוא ע"פ פשוטו של מקרא.

23) ומ"ש רש"י (שם, ד): שכבר זה בידם סרחון רביעי חטאו
בעגל כו'. כי גם בעגל הי' זה ע"י מפתים (ערב רב וכן במתאוננים
כו'). גם י"ל: יש בכלל חטא (דעגל וכו') – סרחון, ולכן הי' סרחון
רביעי אף שאינו חטא רביעי (כי בפרשתנו אינו אלא
סרחון) – אבל לא משמע כן מפרש"י (טז, ד): "ססרח על אביו
ופייס", היינו שגם בפעם הראשונה הי' פיוס דסרח.

24) וכן משמע בדפוס ראשון, ושני, ובפרש"י כתי, שבכולם
חסרה הנקודה (המפסקת בין התיבות שרש"י מעתיק – לפירושו)
בין תיבות "האיש אחד" לתיבת "הוא".

25) כי ד"ה אחד הוא, כנ"ל בפנים.

26) משא"כ בתנחומא לא נזכר אלא "אני מודיע" (ולא "אני

ויין ע"ש⁶.

וזהו שהקדים יוסף לשלוח היין ישן כשירד יעקב למצרים, שמאז מתחיל גלות מצרים רד"ו שנה, כדי שע"ז יהי' הגאולה אח"כ, כי הד' כוסות הם לנגד הד' לשונות של גאולה⁷.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רצט

(6) "וזהו במגלת איכה שקורין בתשעה באב, שתשעה באב* הוא בו ביום שחל א' דפסח, וליל תשעה באב הוא לנגד ליל א' דפסח וכדרז"ל (פתיחתא דאיכה רבתי יח) ע"פ השביעני במרוצים הרוני לענה, שם הוא לענין המרוץ, ואי' דגן ויין הוא הלחם דמצה והיין דכוסות. ואותם התינוקות ששאלו הקושיות בליל א' דפסח שהבן אומר מה נשתנה כו', הם הם ששואלים אי' דגן ויין, והיינו שהדגן והיין הזה הוא מבחי' אי"ה, וכמ"ש בארוכה בהרשימה הנ"ל ב"ה" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(* ראה אור התורה מסעי עמוד א'פ9. נ"ך עמוד א'מה. א' פ9. לקוטי שיחות חלק יח עמוד 313. תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ז חלק ד עמוד 301. ועוד.

(7) ראה ירושלמי פסחים פ"י ה"א. "מנין לארבע כוסות, ר' יוחנן בשם ר' בנייה כנגד ארבע גאולות (שמות ו, ו) לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם וגו' ולקחתי אתכם לי לעם וגומר, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי". שמו"ר פ"ו, ד. ב"ר פפ"ח ס"ה.

בראשית מה, כג - ולאביו שלח כזאת עשרה חמרים¹* נשאים משוב מצרים ועשר אתנת נשאת בר ולחם ומזון לאביו לדרך

פ

יוסף שלח יין ישן (מגילה מז, ב). "יוסף" בגי' "כוס יין", רמז לגאולת מצרים - די כוסות יין לנגד די לשונות של גאולה

יש לומר, היין ישן ששלח יוסף (שהוא גימט' כוס² יין) ליעקב כדרז"ל³ על ולאביו שלח כו' משוב מצרים, הוא היין דהד' כוסות, ששרש היין⁴ הזה גבוה מאד נעלה, וכמ"ש ברשימה ע"פ⁵ לאמותם יאמרו אי' דגן

(1) עשרה חמרים, ראה גם לקוטי לוי יצחק הערות לזהר, שמות-דברים סוף עמוד קצא.

(2) יוסף בגי' 156, וכן כוס (86) + יין (70) = 156.

(3) מגילה טז, ב. "נושאות משוב מצרים, מאי טוב מצרים רבי בנימין בר יפת אמר רבי אליעזר שלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו". ראה הביאור לעיל סימן צט.

(4) ראה לעיל סימן צט הערות 8. 9.

(5) איכה ב, יב. ראה הערה 5.

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' ב

1 לאדם אחד ששתה מים מגולים, חד בלילא, וחד בוסתא דשיכרא
2 - ורד אחד וכוס שיכר אחת, שלקה, ואישקיתיה - והשקתה אותו
3 בזה, וישגרא תנוקא וגרפתיה - והסיקה תנור וגרפה אותו מגחלים
4 כדי שיצטנן קצת, ואותביניה לבניתא בגויה - והניחה לבינה
5 בתוכו, כדי שישב עליה ולא יכזה, ונפק בהוצא ירקא - והקיא
6 אותו אדם את הארס שבלע, והיה נראה כעלה של לולב ירוק.
7 הגמרא מביאה רפואות נוספות לשתה מים מגולים: רב אמיא אמר,
8 השותה מים מגולים, ישתה רביעיתא דחלבא מעין חורקא -
9 רביעית חלב מעז לבנה.
10 רב הונא בר יהודה אמר, מי ששתה מים מגולים, לייטי אתרוגא
11 חליטא - יביא אתרוג מתוק, ולחייקיה ולחליקיה דובשא - ויחקק
12 בתוכו, וימלא בו דבש, ולוחקה פי מילי דנורא ולחליקיה - ויניח את
13 האתרוג על גבי גחלים לוחשות שיתבשל האתרוג בדבש ויאכלנו.
14 רבי חנינא אמר, מי ששתה מים מגולים, ישתה מי רגלים בני
15 ארבעים יום - שעברו עליהם ארבעים יום. ברוינא לויבורא - כוס
16 קטנה מאד מאותם מי רגלים ישתה מי שנשכתו צירעה, ויתרפא,
17 רביעיתא לעקרקה - רביעית לוג ישתה מי שעקצו עקרב, פלגא
18 רביעיתא לגילויא - חצי לוג למי ששתה מים מגולים, רביעיתא אפילו
19 לכשפים מעלו - לוג שלם מועיל אפילו לכשפים.
20 אמר רבי יוחנן, אנגירין - מי שלקות של תרדין, ואבנגר - מי שלקות
21 של מין עשב הנקרא בנגרי, ותרדיקה - צרי, מעלו בין לגילויא בין
22 לכשפים - מועיל בין למי ששתה מים מגולים ובין לכשפים.

23 הגמרא מביאה רפואות לניזוק מנחש: האי מאן דבלע חיויא - מי
24 שבלע נחש, לוחליה בשותא במילחא - יאכילו אותו כשות במלח,
25 ולירקתיה תלתא מילי - ויריצו אותו שלשה מיל. רב שימי בר אשי,
26 חיויה לתהוא נברא דבלע חיויא - ראה אדם אחד שאכל נחש,
27 אידימי ליה כפרשא - נדמה בפניו רב שימי בר אשי כפרש שתופס
28 אנשים ומייסרם, אוכליה בשותא במילחא - האכילו רב שימי בר
29 אשי כשות במלח, וארקתיה קמיה תלתא מילי - והריצו לפניו
30 שלשה מיל, ונפק מיניה גופי גופי - ויצא הנחש ממנו חתיכות
31 חתיכות, שהפחד והמרוצה והכשות מתישים את כוחו ומתחמם,
32 ומת הנחש בתוכו.
33 איבא דאמר, שרב שימי בר אשי עצמו בלע חיויא - [נחש] אתא -
34 בא אליה, אידימי ליה כפרשא - נדמה בפניו אליה כפרש, אוכליה
35 בשותא במילחא - האכילו כשות במלח, וארקתיה קמיה תלתא
36 מילי - והריצו לפניו שלשה מילים, ונפק מיניה גופי גופי - ויצא
37 הנחש ממנו חתיכות חתיכות.
38 האי מאן דחקיה חיויא - מי שנשכו נחש, ליתי עוקרא דחמרא
39 חורקא - יביא עובר ממעי חמורה לבנה, ולירקתיה ולוחקה עילוייה
40 - ויקרענו ויניחו עליו את העובר. והני מילי - דברים אלו שאמרנו
41 שהעובר מועיל לרפאותו אינם אלא דלא אישתבח טרפה - שהאם
42 לא נמצאת טריפה.
43 הגמרא מביאה מעשה מענין רפואה זו: תהוא

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת קרח

טז, א – ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן

א. האר"י זצ"ל דרש על קרח פסוק (תהלים צב, יג) צדיק כתמר יפרח, שכן שמו רש"ם בסופי תיבות אלה ללמד² שבסוף תיקון עולם גם הוא יתקן, ויפה אמר שהרי הוא וסיעתו במדור גיהנם משעה ראשונה שירדו שם התחילו להצדיק עליהם דין שמים וכך הם אומרים משה אמת ותורתו אמת ואנו בדאים, ואין בעולם קלקול גדול כל כך שוידוי זה לא יספיק לתקנו.

והנה ראשי תיבות אלה צדיק כתמר יפרח הן בגי' ק"כ צרופים של שם אלקים כדאמור רבנן חמש אותיות ק"כ בתים ללמד שכל כתות הדין יגבו חובם תחלה ממנו ואחרי כן יפרח, וכן האותיות האמצעיות **ד"י ת"ם פ"ר** יש בהן רמז מפורש שהק"כ אלקים עתידים להכריז **ד"י** לצרותיו של קרח שהרי **ת"ם** ונשלם לפייס החמש גבורות שרשי הדין שהן אותיות³ מנצפ"ך מספרן **פ"ר**, וכמו שאמר הנביא (ישעי' ס, כ) ושלמו ימי אבלך, ע"ד מה שבארנו במאמרו חקור דין בריש חלק ה' בפירוש מלת גיהנם⁴ ושם זכרנו מה יקר חסדו ית' אפי' עם המורדים והפושעים להוציא יקר חסדו מזולל, וכן אמר המלך החכם (משלי טז, ד) כל פעל ה' למענהו ואמרו חכמים לקלוסו.

עשרה מאמרות – אם כל חי ח"ג פרק לד

ב. מבואר בחסידות⁵ בטענת קרח⁶ "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'" – שעצם טענתו של קרח היא נכונה, כיון שראה את המעלה שישנה דוקא אצל המקבל – כי הכוונה (דנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים) נשלמת דוקא בתחתונים; אמנם הטעות שלו היתה, כי המעלה בגלוי תהי' רק **לעתיד לבוא** (כאשר נקבה תשוב גבר'), לאחר שישנה הקדמת העבודה דהמשכה והשפעה מעליונים בהתחתונים, וגמר הבירור דהתחתון (לוי מבחי' גבורות) שבא על ידי זה שלפני זה הוא **מקבל** מהעליון (כהן איש החסד).

ועל פי זה יש לומר הפירוש הפנימי ("יינה של תורה") בפירוש רש"י הראשון בפרשתנו – "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא": חלק הדרוש (שבדרוש⁸) שבתורה

– "מדרש (רבי תנחומא)" מגלה הטוב וה"יפה" ב"פרשה זו", פרשת קרח (משא"כ על דרך הפשט, בגלוי ובחיצוניות – מעשה קרח אינו "יפה") – כפי שטענת קרח היא למעלותא, מצד (שראה את) הסדר שיהי' **בפועל** בגאולה העתידה לבוא, כשיהי' הענין ד"תנחומא" מלשון תנחומין ונחמה על הגלות.

בסגנון אחר: "פרשה זו" (טענת קרח) כפי שהיא כתובה ב"מדרש רבי" תנחומא – בגאולה העתידה לבוא – הרי היא בענין "יפה (נדרשת)", שלימות ותכלית הטוב. משא"כ על דרך **הפשט** – כפי שהענינים הם בזמן הזה, והיום לעשותם (עולם העשי', עולם הפשט) – העולם עדיין אינו בסדר דתכלית השלימות, זה יהי' רק לעתיד לבוא, לאחר **שלימות** בירור התחתון על ידי זה שהוא **מקבל** מלמעלה ממונו.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ט ח"ג, משיחות ש"פ קרח

יז, כ – והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשיכותי מעלי את תלונות בני ישראל אשר הם מלינים עליכם

ג. והי' האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח. במסורה יפרח גי', דין. ואידך (תהלים עב, ז) יפרח בימיו צדיק. [ג] צדיק כתמר יפרח (שם צב, יג). על פי מה ששמעתי בשם הגאון החתם סופר זצ"ל על הכתוב (שמות לג, כג) וראית את אחורי (היינו שזהו ההסתר פנים אחרי המעשה הלז הידוע במדבר שנאמר שם זה בפרשת תשא, כי מה שרואים טובת השם יתברך וצדקתו הוא רק אחורי כן. אבל) לפני לא יראו (מלפנים בתחלה לא יכירו ולא ידעו זה, איך הוא הכל כן ראוי להיות שהוא טובה וחסדי השי"ת), עד כאן דבריו ודברי פי חכם חן.

וזוהי יש לומר על פי הנודע מהאר"י הקדוש זצ"ל (שער הפסוקים תהלים שם) כי צדיק כתמר יפרח, ס"ת קר"ח⁹, היינו שיפרח לעתיד, אבל זהו החסרון ה' שהוא רק בסופי תיבת קר"ח, שהכיר רק בסוף, כי משה אמת ותורתו אמת (תנחומא קרח יא), אבל בתחלה חלק עליו, מה שאין כן במש"ה נאמר (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת, ר"ת למש"ה (כמבואר בסידור באותו מזמור בכתבי האריז"ל), היינו כי משה רבינו השיג מיד בראש"י תיבות בתחלה וראש האמת מראש ועד סוף, לא כמו קרח שהשיג רק בסופו כנזכר. וזה שכתוב **אשר אבחר בו מטהו יפרח** (בתחלה) כדרך פר"ח החנטה לידע האמת).

מביא פירוש ממדרש ואינו מזכיר שזהו ממדרש, וכן לאידך – ישנם דרשות שהובאו בספרי פשט (וגם בפירוש רש"י מובאים ענינים של דרש (ורש"י מדגיש שהוא דרש) אלא שהם קרובים לדרך הפשט); ואילו כאן כתב רש"י שפרשה זו נדרשת במדרש רבי תנחומא, היינו – דרש שבדרש.

(9) במסורה יפרח גי' עיין ילקוט משיח וגאולה פרשת קרח סימן קב. קג.

(10) צדיק כתמר יפרח, ס"ת קר"ח: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה פרשת קרח סימן א, ובחנמסן שם.

(1) והאר"י זצ"ל דרש על קרח פסוק (תהלים צב, יג) צדיק כתמר יפרח: עיין עוד בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת קרח סימן ב. ג. ד. ה. ו. ז. ח. ט. לו. קג. קה. (ועיין פרשת תזריע סימן קמט דפ" קרח הוא קכ"ה ע"ש).

(2) ללמד שבסוף התקון גם הוא כתמר יפרח.

(3) אותיות מנצפ"ך המורין על דין.

(4) בפ"י מלת גיה' שעל הנשמות שנטהרו בתוכ' אומרים הנם הא אתלבנו.

(5) ראה לקוטי תורה פרשתנו נד, ב ואילך. ושם נתבאר. אור התורה פרשתנו עמוד תרפז. תרצב. סד"ה ויקח קרח העת"ר. ספר המאמרים – מלוקט חלק ג עמוד רג ואילך. ובכמה מקומות.

(6) פרשתנו טז, טז.

(7) ירמ"י לא, כא.

(8) כי במדרש עצמו ישנם פירושים על דרך הפשט (כמובן מזה שרש"י בכמה מקומות

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת קרח

שנאמר עליו) **צדיק כתמר יפרח** (בסופי תיבות כנ"ל, היינו שרק לבסוף הכיר האמת לאמיתו) כנ"ל.

חיים ושלום¹¹

(11) האדמו"ר ר' חיים אלעזר ז"ל שפירא, בעמח"ס שו"ת מנחת אלעזר ועוד.

וזה שכתוב המסורה **יפרח בימיו צדיק** (שנאמר על משיח צדקנו, שצריך להיות מזרע שלמה בן דוד [כמ"ש הרמב"ם בפרק חלק (פ"י מ"א בא"ד יסוד י"ב)], והיינו שצריכין לעבוד לכתחלה ולידע האמת, ורק זה ה' מגמתינו ביאת בן דוד ומלכותו במהרה בימינו. ולאפוקי מדברי קרח

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' ב

47 פטור. **אמר רב יהודה אמר רב, רבי שמעון היא, דאמר מלאכה שאין**
48 **צריכה לגופה פטור עליה,** ובאשר צד שרצים שלא לצורך גופו
49 אלא רק כדי שלא יזיקו, הרי זה מלאכה שאינה צריכה לגופה
50 ופטור.
51 הגמרא מביאה שיש ששונים את דברי רב שהמשנה כרבי שמעון
52 על משניות אחרות: **איכא דמתני לה אהא – יש ששונים את דברי**
53 **רב על המשנה בעדיות (פ"ב מ"ה), תמשים מורקא – המבקע פצע**
54 **שיש בו מוגלה בשבת, אם כוונתו לבקע כדי לעשות לה פה –**
55 **שיחיה בה פתח מכאן ואילך, חייב, ואם כוונתו לבקע רק כדי**
56 **להוציא ממנה לחה –[מוגלה], ואינו חושש אם יסתם מיד, פטור.**
57 **מאן תנא – מיהו התנא הסובר שאם אינו צריך לפתח פטור, אמר**
58 **רב יהודה אמר רב, רבי שמעון היא, דאמר מלאכה שאין צריכה**
59 **לגופה פטור עליה.** ובאן שהמלאכה היא עשית פתח, כאשר אינו
60 צריך לפתח אלא צריך להוציא את המוגלה, הרי זו מלאכה
61 שאינה צריכה לגופה, ולכן הוא פטור.
62 **ואיכא דמתני לה אהא – ויש ששונים את דברי רב על המשך**
63 **המשנה בעדיות (שם), הצד נחש בשבת, אם מתעסק בו שלא ישכנו,**
64 **פטור, ואם צדו לצורך רפואה, חייב משום מלאכת צידה. מאן תנא**
65 **– מיהו התנא הסובר שהצד כדי שלא ישכנו פטור, אמר רב יהודה**
66 **אמר רב, רבי שמעון היא, דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור**
67 **עליה, ובאשר אינו צריך את צידת הנחש, אלא צדו רק שלא**
68 **ישכנו, ואם לא היה נושכו, לא היה צדו, הרי זו מלאכה שאינה**
69 **צריכה לגופה.**
70 הגמרא מביאה דין בענין השולח דג מן הים: **אמר שמואל, השולח**
71 **ו-המגביה ומוציא דג מן הים, כיון שביש בו – שהדג התייבש**
72 **בחלקו כשיעור רוחב סלע ו-מין מטבעו, חייב משום נטילת נשמה,**
73 **אף אם החזירו למים כשהוא עדיין חי, כיון שימות. אמר רבי יוסי**
74 **בר אבין, וכן כנפידיו – ודווקא שנתייבש בין סנפיריו חייב, שאו**
75 **דבאי שימות, אבל אם נתייבש במקום אחר, יכול לחיות, ופטור.**
76 **אמר רב אשי, לא תימא – אל תאמר שחייב רק כאשר יבש ממש,**
77 **אלא אפילו יבש קצת, דעבר ריר – שוב ריר ממנו ואם נוגעים בו**
78 **נמשך עם האצבע חוט מהריר, גם חייב.**
79 הגמרא מביאה דין בענין דלדול עובר במעי אמו: **אמר רב בר**
80 **המדרין אמר שמואל, הושיט אדם את ידו למעי בהמה, ודלדל**
81 **ו-עקר עובר בשפמיה ממקום חיבורו, והפילה על ידי זה את**
82 **עובריה, חייב. מבררת הגמרא: מאי טעמא – משום איהו מלאכה**
83 **ניתן לחייו. אמר רבא, בר המדרין אסגרא לי – הסביר לי טעמו של**
84 **דבר זה, לאו – וכי לא אמר רב ששית, האי מאן דתלש בשותא**
85 **מהימי והיני – התולש כשות שגדל על מיני קוצים ויונק דרכם**
86 **מהקרקע, מיתייב משום עוקר דבר מגידולו שהיא תולדת קוצר, ואף**
87 **על פי שאינו מחובר לקרקע. הרי שאפילו על דבר שאינו מחובר**
88 **לקרקע חייבים משום קוצר, הקא נמי – אף כאן בדלדול עובר במעי**
89 **אמו, מיתייב משום עוקר דבר מגידולו, שעקרו ממקום גידולו אף**
90 **שאינו מחובר לקרקע.**
91 דין נוסף בענין דבר מגידולו: **אמר אבין, האי מאן דתלש – מי**
92 **שתולש**

1 כינה פטור, והוא הדין שאר שרצים.
2 הגמרא דוחה את דברי רבי ירמיה ומבארת את המחלוקת של רבי
3 אליעזר וחכמים: **מתקין לה רב יוסף, מדוע העמיד רבי ירמיה דין**
4 **זה כרבי אליעזר ולא כחכמים, הרי ניתן לומר שעד כאן לא פליגי**
5 **– לא נחלקו רבנן עליה דרבי אליעזר ופוטרים את ההורגם בשבת,**
6 **אלא דווקא בכינה, משום דאינה פרה ורבה – שאינה באה מפריה**
7 **ורביה כדרך שאר בעלי חיים, אלא היא נוצרת מאליה מבשר**
8 **האדם, אבל בשאר שקצים ורמשים דפרין ורבין – שבאים מפריה**
9 **ורביה, לא פליגי – לא נחלקו רבנן על רבי אליעזר, וגם הם סוברים**
10 **שההורגם חייב. ושיניהם ו-רבנן ורבי אליעזר] לא למדוה לאיסור**
11 **הריגת בעלי חיים בשבת אלא מאילים מאדמים, שנשחטו במשכן**
12 **לצורך עורותיהם. אלא שנחלקו איהו בעלי חיים יש ללמוד מהם,**
13 **רבי אליעזר סבר, כאילים, מה אילים שיש בהן בהריגתם נטילת**
14 **נשמה, אף כל בעל חי שיש בו בהריגתו נטילת נשמה, ואף כינה יש**
15 **בהריגתה נטילת נשמה, ולכן חייב על הריגתה. ורבנן סברי,**
16 **כאילים, מה אילים דפרין ורבין, אף כל דפרה ורבה, אבל ההורג**
17 **כינה שאינה פרה ורבה פטור. ואם כן אין הכרח להעמיד את הדין**
18 **שיוצא מהמשנה 'שההורג שאר שרצים חייב' כרבי אליעזר, אלא**
19 **ניתן להעמיד את זה אף כרבנן.**
20 אבוי מקשה על מה שאמר רב יוסף שכינים אינם פרים ורבים: **אמר**
21 **ליה אבין, וכי כינה אין פרה ורבה, והאמר מר במסכת עבודה זרה**
22 **(א), שבחלקו השלישי של היום יושב תקדוש ברוך הוא וזן את כל**
23 **העולם, מקריני ראמים ו-חיה גדולה], ועד ביצי בינים. ומשמע**
24 **שכוונה היא לכינים קטנים בזמן שיוצאים מביציהם, ומוכח**
25 **שכינים פרים ורבים, שהרי יוצאים מביצים. מתרצת הגמרא: אין**
26 **הכוונה לכינים בזמן שיוצאים מביציהם, אלא מינא הוא – והו מין**
27 **שרץ דמיקרי ו-הנקרא ביצי בינים, אבל כינים אינם יוצאים כלל**
28 **מביצה אלא הם נוצרים מבשר אדם.**
29 הגמרא מקשה עוד על רב יוסף: **והתנא, טפיו ו-מין שרץ וביצי**
30 **בינים. ומשמע שכוונת הברייתא לכינים שיוצאים מביצים, ואם כן**
31 **מוכח שהכינים פרים ורבים שהרי הם יוצאים מביצים. מתרצת**
32 **הגמרא: שגם כאן יש לפרש שאין הכוונה לכינים בזמן שיוצאים**
33 **מביציהם, אלא מינא הוא דמיקרי ביצי בינים.**
34 הגמרא מקשה על רב יוסף שאמר שלפי כולם ההורג שאר שרצים
35 חייב: **והרי פרעוש דפרה ורבה, ותנא, הצד פרעוש בשבת, רבי**
36 **אליעזר מתייב, ורבי יהושע פטור. הרי שרבי יהושע פטור את הצד**
37 **פרעוש אף שהוא פרה ורבה, ואם כן גם ההורגו פטור. מתרצת**
38 **הגמרא: אמר רב אשי, צידה אחרונה קרמית – אתה מקשה מצידה**
39 **על הריגה, עד כאן לא פליגי ו-לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע,**
40 **אלא לענין צידה, דמר ו-רבי אליעזר] סבר, דבר שאין במינו ניצוד**
41 **– שאין דרך לצודו, כגון פרעוש, חייב, ומר ו-רבי יהושע] סבר**
42 **פטור, לפיכך הצד פרעוש פטור, כיון שאין הדרך לצודו, אבל לענין**
43 **היינה של פרעוש, אפילו רבי יהושע מודה שחייב, משום שהוא**
44 **פרה ורבה.**
45 שנינו במשנה: **הצדן לצורך חייב וכו' שלא לצורך פטור.**
46 מבררת הגמרא: **מאן תנא – מיהו התנא שסובר שהצד שלא לצורך**

♦ יום ראשון כ"ט סיון ♦

טז (א) וַיִּקַּח קָרַח בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קֵהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאֵין בֶּן־פֹּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן:

א וַאֲתַפְּלָג קָרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהָת בֶּן לֵוִי
וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאֵין בֶּן פֹּלֶת בְּנֵי
רְאוּבֵן:

עצמו, שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר (בראשית טז): "בקהלם אל-תחד כבדתי". והיכן נזכר שמו? על קרח? בהתייחסם על הדוכן ב'דברי הנמים', שנאמר (ד"ה א ט): "בן-אביסף בן-קרח בן-יצחק בן-קהת בן-לוי בן-ישראל". ודָתָן וַאֲבִירָם (תנחומא) בשביל שהיה שבת ראובן שריו בחנייתם תימנה, שכן לקחת ויבניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלוקתו: אוי לרשע, אוי לשכנו. ומה ראה קרח לחלק עם משה? נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עזיאל, שמנהו משה נשיא על בני קהת על-פי הדבור. אמר קרח:

כ"ט וַיִּקַּח קָרַח • פִּרְשָׁה זוּ יִפָּה נִדְרָשָׁתָּ בַּמִּדְבָּר רַבִּי תַנְחומא. וַיִּקַּח קָרַח • לָקַח אֶת עֲצָמוֹ לְצַד אֶחָד לְהִיּוֹת נֶחֱלָק מִתּוֹךְ הַעֲדָה לְעוֹרֵר עַל הַכְּהֻנָּה, וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקִלוֹס "וַאֲתַפְּלָג", נֶחֱלָק מִשְׁאָר הַעֲדָה לְהַחֲזִיק בַּמַּחֲלָקָה. וְכֵן (אייב טו): "מִה־יִּקְחֶךָ לְבָד", לֹקַח אוֹתוֹךָ לְהַפְלִיגָךְ מִשְׁאָר בְּנֵי־אָדָם. דָּבָר אַחֵר: "וַיִּקַּח קָרַח" מִשְׁךָ רִאשִׁי סִנְהֶדְרֹאוֹת שֶׁבָּהֶם בְּדָבָרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כ): "קַח אֶת־אֶהֱרֹן", (הושע יד): "קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים". בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קֵהָת בֶּן־לֵוִי • וְלֹא הִזְכִּיר "בֶּן־יַעֲקֹב", שֶׁבָּקֵשׁ רַחֲמִים עַל

שפתי חכמים

דתן ואבירם לא היה יכול להקשות מה ראה בו, לפי שגם הוא רצה להיות כהן, אבל עתה שפירש על דתן ואבירם בשביל שהיה שבת ראובן שריו בחנייתו גבי דגלים, אם בן שמע מינה שנה המחלוקת היה בשנה שניה ליציאת מצרים, שהרי הדגלים התחילו בשנה השניה, כמו שמבואר בפירוש במדבר, לכה מקשה רש"י מה ראה קרח לחלוק עם משה בשביל הכהונה בשנה שניה, למה לא חלק בשנה הראשונה מיד אחר הקמת המשכן. ותיירץ רש"י, נתקנא על נשיאותו של אליצפן וכו' שנתמנה גם בן בשעת סידור הדגלים. וכיון שנתקנס במחלוקת רצה לבטל את הכל אף בדבר שאין לו זכות: ט ואם תאמר, ולמה פירש רש"י לעיל לעורר על הכהונה. ויש לומר, דוודאי אם היה נותן משה לקרח הנשיאות ודאי לא היה חולק על הכהונה, אבל כיון שנתן הנשיאות לאליצפן בא קרח לחלוק על הכל, גם על הכהונה, לכה פירש רש"י הריני חולק עליו ומבטל את כל דבריו. ואם תאמר, למה לא חלק גם על המלכות. ויש לומר, לפי שבביר היה עבודה בבכורים, לכה נשתתפו עמו הבכורים לבטל דבריו של משה כדי שהם יהיו כהנים, אבל על המלכות

הזכיר שמו של יעקב על זמרי בו, והניח הדבר בצריך עיון. עיין במה שכתבתי בפירוש ויחי תירוצי על קושית הרא"ם: ו רצונו לתרץ, היאך בא דתן ואבירם לבני קהת להשתתף עם קרח שיעורר על הכהונה, שהרי הם לאו לויים, ולא בכורים ניהו, דכתיב 'נמואל דתן ואבירם'. ואם באים לחלוק על הכהונה בשביל נמואל אחיהם שהיה בכור, רחוק הוא שיבקשו לחלוק בשביל אחיהם, ונמואל עצמו שבבכורו המחלוקת לא נזכר בקרא שהיה מעורר: ז (מדרש) ומאבי מורי וקני קבלתי דהכי פירוש, כי אמר בתחלה יעקב ביקש רחמים וכו', ואם כן קשה דתן ואבירם שייחסם עד ראובן ולא אמר בן יעקב, ולא מצינו שביקש יעקב על ראובן שלא יתייחסו בניו אחריו במחלוקתו של קרח, על כן פירש אוי לרשע וכו', וממילא הם בכלל, ודו"ק. עד כאן: ח פירוש, אף על פי שקרח חשד את משה בכל מעשיו שעשה הכל מפי עצמו, מכל מקום לא היה לו לחלוק על הכהונה, שהרי אהרן בדין הוא קודם לו, להיותו בן עמרם הבכור. הרא"ם. ואם תאמר, ולמה לא פירש זה על הקרא, ואיך תלה קושיתו זו במה שפירש לעיל. ויש לומר, בשלמא קודם שפירש לעיל על

טז (א) א דקשה לרש"י, למה אמר לשון 'ויקח'. ולפי שפירש רש"י בפירוש בראשית 'ואני לא באתי לפירש רק פשוטו של מקרא ולא על פי המדרש', לכה פירש רש"י כאן 'פרשה זו יפה נדרשת וכו', שהוא קרוב לפשוטו, לכה אפרש אותו על פי המדרש ולא נצטרך לפירשו לפי פשוטו: ב פירוש, לקיחה זו מחשבת היא, והלב הוא הפועל וקרח הוא הפועל, אם כן 'ויקח' הוא כמו 'ויקח', כדעת המתרגם 'ואתפלג': ג דלפעם הראשון קשה שפירש 'ויקח' לשון 'ויקח', לכן פירש דבר אחר. ולפי דבר אחר קשה דלא פירש בקרא את מי לקח, כמו גבי משה דכתיב 'קח את אהרן', לכן פירש גם טעם ראשון: ד רצונו לומר, למה לא מייחסו גם בן אחר יעקב, ומתירץ יעקב ביקש וכו': ה כלומר, היכן נזכר שמו של יעקב אבינו על קרח עד שנצטרף לתת טעם פה על שלא הוזכר שמו, והלא אין דרך כל המתייחסים לעלות אלא עד השבת בלבד. כתב הרא"ם, אף קשה לפי המדרש שדרשו 'בסדם אל תבא נפשי' זה מעשה זמרי שנאמר בו 'זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני' ולא אמר בן יעקב, היכן נזכר שמו על זמרי עד שנצטרף לתת טעם על מה שלא

אחי אבא ארבעה היו, שנאמר (שמות ו): "ובני קהת וגו'". עמרם הבכור נטלו שני בניו גדלה: אחד מלך ואחד כהן גדול; מי ראוי לטל את השנה? לא אני, שאני בן יצהר, שהוא שני לעמרם? והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכלם! הריני חולק עליו ומבטל את דבריו! מה עשה? עמד וכנס מאתים וחמשים ראשי סנהדראות, רבן משבט ראובן שכניו, והם אליצור בן שדאור וחבריו וכיצא בו,

שנאמר: "נשיאי עדה קריאי מועד", ולהלן הוא אומר (במדבר א): "אלה קרואי העדה". והלבישן טליתות שכלן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו: טלית שכלה של תכלת, חיבת בציצית או פטורה? אמר להם: חיבת! התחילו לשחק עליו. אפשר? טלית של מין אחר, חוט אחד של תכלת פוטר. זו שכלה תכלת, לא תפטר את עצמה? בני ראובן • דתן ואבירם ואון בן פלת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה יוקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ו)

קרח שהיה לו, בחינת גבורה, חלק על אהרן שהוא בחינת החסד, לפי שרצה להגביר הגבורות על החסדים שיהיו הגבורות עיקר, כמו שהיה לעתיד לבא שיתעלו הגבורות,

וכמו שהוא גם עכשו בבחינת עתיד, שהגבורות בשרשן הן למעלה מהחסדים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח' עמ' 105)

ויקח קרח (טז, א) אוינקלוס תרגם "ויקח" "ואתפלג". וכן כתב רש"י: "**נחלק** משאר העדה להחזיק במחלקת". וקרח הוא מלשון "קרחה", שמשמעותה פלוג – נתוק והתחלקות (פגון תלישת השער מהראש). ולהעיר

מהסמיכות של "לא תתגודדו" (לא תעשו אגודות אגודות) ל"לא תשימו קרחה". ובפנים פות': קר"ח ע - גימטריא מחלק"ת (578).

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעיר' לקו"ש ח' עמ' 102 – מתוך 'לקראת שבת)

הרמז למחלקתו של קרח בשמו

ויקח קרח (טז, א) מהות מחלקתו של קרח ע"פ החסידות ובדרך הרמז: חטאו של קרח נרמז בכללות שמו: "קרח" – מלשון קרחה ומחלקת, שרצה לגרם מחלקת בין עליונים לתחתונים.

וכמו ש'ה'נועם אלימלך' שהוא על-דרך 'רקיע המבדיל', הפך התורה "שנתנה לעשות שלום בעולם". ובפרטיות יותר, רמזה שטתו באותיות שמו - ק' ר' ח': שלשת הקוים שבאותיות הללו רומזים לשלשת לבושי

שפתי חכמים

כולם מסכימים שהיא משה מלך, כי בדין הוא, שהוציא אותם ממצרים. ועוד, ולא בולם יהיו מלכים, ולכן לא נשתתפו עמו לחלוק על המלכות: יש מקשים, למה ליה להביא ראיה מהתם דכתיב 'קרואי העדה', והתם גופא מנלן אלא מדכתיב 'נשיאי משות', והא הכא נמי 'נשיאי עדה' כתיב. ויש לומר, דאי לאו מקרא דהתם הוה אמנא דלאו ראשי סנהדראות היו, מדכתיב 'קרואי מועד' שמע מיהא שלא היו נקראין לכל דבר שבקדושה אלא לעתים רחוקים. לכן מביא ראיה מהתם שנקראים בכל פעם לכל דבר שבקדושה, דכתיב 'קרואי עדה', כלומר לכל דבר שצריכין העדה, והא דהוסיף רש"י 'וכיצא בהם', משום דהאנשים אשר נקבו בשמות לא היו כי אם שנים עשר נשיאי השבטים, ואלה היו חמשים ומאתים, הוכרח לומר 'וכיצא בהם', שכולם היו ראשי בני ישראל, מהם נשיאי שבטים, ומהם ראשי סנהדראות. ומהני גזירה שוה ללמוד שהיו ממדרגה של אליצור וחבריו, ומהני קרא דחמשים ומאתים דלא תימא דוקא השנים עשר אשר נקבו בשמות ולא האחרים כיצא בהן. ראש: ב דבסוף פרשת שלח לה כתיב 'ציצית', וסמיך ליה 'ויקח קרח', כלומר נטל ציצית. ואם תאמר, והרי רש"י לא דריש סמיכות רק היכא שאינו מקומו, כמו שפירשתי בפרשת שלח לה. ויש לומר שגם כאן אינו מקומו, לפי מה שפירשתי שמחלוקתו של קרח היתה בשביל נשיאותו של אליצור, וזה היתה קודם נסיעתו מהר ה', אם כן למה נסמכה כאן, היתה לו לכתוב בפרשת במדבר סיני, לכך דרשינן סמיכות:

ל שלא תפרש 'בני ראובן' קאי על פלת, ופלת הוא פלוגא בן ראובן, שמצינו במקום אחר גם כן, כמו 'ובני שמצינו במקום אחר גם כן, כמו 'ובני דן חשים', 'ובני פלוגא אליצור', אף על פי שאינו אלא אחד קרא אותו בלשון רבים. לכך פירש רש"י 'בני ראובן' דתן ואבירם ואון בן פלת, ופלת גם כן מבני בניו של ראובן. והראש פתב, ויש מפרשים שפונתו לומר ש'בני ראובן' שב לדתן ולאבירם לבדם, רצונו לומר לא לאון, כאלו אמר: בני ראובן דתן ואבירם הם, אבל און - בן פלת הוא, ולא מבני ראובן. ויש מפרשים שפונתו שאדרבא שישב גם לאון, שלא תאמר ש'בני ראובן' ישוב לדתן ולאבירם ולא לאון, הואיל ולא מצינו נזכר בשום מקום לא און ולא פלת בבני ראובן. והוא דחה שני הפירושים האלה, והנראה לי כתבתי: תורה ב

הנפש: מחשבה דבור ומעשה. הקו העליון והקו הימני רומזים למחשבה ודבור, והקו השמאלי רומז למעשה. באות ה' – מקום קו המעשה בדיק במקומו הראוי; איננו עובר מתחת לגבולות המחשבה והדבור, וכן רוח מפסיק בינו אליהם. בשונה מהאותיות ק' ר' ח' – בהם הקו השמאלי, קו המעשה, אינו במקומו הראוי: באות ק' – הוא יורד למטה יותר מהקו הימני, רמז להוספה בלתי רצויה בקו המעשה מעבר לגבולות השו"ע. באות ר' – הוא לא קים, דבר הרומז לחסרון בקו המעשה, בנגוד לכללות קיום המצוות המעשיות. באות ח' – הוא מחבר לשני הקוים האחרים, הרומז על עמידתם של אנשי ה' המעשה מבלי רצון לצאת ממעבם ולהתעלות כבעלי התורה. אמן, מקומו של הקו השמאלי באות ה', מציג את מקומו

האמתי והדרך הנכונה בה ילך האדם במעשיו בעולם הזה, אשר דוקא בזה ימשיך את העליונים למטה. האות ה' מראה כי צריך להיות קו המעשה וכפי הוראות התורה, אף יחד עם זה ישנו הפסק בין המעשה לדבור ומחשבה – כי תמיד הוא מרגיש רחוקו מהתורה, ומצד זה שואף להגיע למדרגתם של בעלי התורה. (ועל-כן אמרו רז"ל "העולם הזה נברא ב[אות] ה'") (מנחות כט, ב). אף קרח בטענותיו רצה לחלק על דרך זו, ולשנות את מקומו האמתי של קו המעשה (ק' ח') או לשלל אותו לגמרי (ר'), ובכך לגרם 'קרחה' ומחלקת בין "עליונים" ל"תחתונים". [במקורו מקשר זאת לשלשת פרטי המחלקת: א) טלית שקלה תכלת. ב) בית מלא ספרים. ג) כהנת אהרן.]

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמות, התשכ"ז)

קראם אנשי שם, על שם שאמרו בעת דור הפלגה "ונעשה לנו שם", ואמרו רבותינו ז"ל אין "שם" אלא עבודה-זרה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 329 – מתוך 'לקראת שבת)

השמירה לתורה – אהבת ה' ויראתו

ויקח קרח (טז, א) ויקח קרח... קפץ קרח ואמר למשה... בית מלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזוזה (במדב"ר פ"ח) ויש לבאר הענין בדרך הדרוש: טענת קרח היתה, "בית מלא ספרים", היינו אדם שמלא וגדוש בתורה, יכול להסתפק בהיותו בעל תורה ו"פטור ממזוזה" מאהבת ה' ויראתו, דפרשיות "שמע" "והיה אם שמע" שבמזוזה

ענינם אהבה ויראה, בפרשת "שמע" נאמר "ואהבת", ופרשת "והיה אם שמע" – ענינה יראה. ועל זה ענה משה רבנו, "חייב במזוזה" שאהבה ויראה מכרחים ללמוד התורה, דכמו שהמזוזה שומרת על כל מה שבבית, כן "בית מלא ספרים" אדם המלא בתורה צריך לאהבה ויראה שישמרו על תורתו וכמאמר "ל" (אבות ג, ט) "כל שיראתו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת".

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמות, התשכ"ז)

נקראו "אנשי שם". ועל זה אמרו רבותינו ז"ל אין "שם" אלא עבודה-זרה.

קרח ועדתו לא רצו בחיבור של "שם" (מציאות היש) עם "שמים" (אלקות), אלא רצו שישאר היש דבר נפרד, שלכן

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמות, התשכ"ז)

ויהי מבדיל בין מים למים. והענין בזה, שההתחלקות בין מים למים הוא השורש ל(חטא עי'הדעת) דור הפלגה, ועד למחלוקת קרח ועדתו.

מה שכתוב "ואתפלג", הוא על-דרך רקיע המבדיל בין מים למים, שאוהי המחלוקת הראשונה שמצינו בתורה, והיא השורש לכל ענין של מחלוקת, וכדאיתא במדרש למה אין כתיב בשני "כי טוב" כו', שבו נבראת מחלוקת, שנאמר

(ב) ויקמו לבני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי-שם:

בוקמו לאפי משה וגבריא מבני ישראל מאתן וחמשין רבכבי כנשתא מערעי זמן אנשין דשמא:

(ג) ויקהל'ו על-משה ועל-אהרן ויאמרו אלהם רב-לכם פי כל-העדה כלם קדשים ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו על-קהל יהוה:

ג. ואתקנשו על משה ועל אהרן ואמרו להון סגי לכון ארי כל כנשתא פלהון קדישין וביניהון שריא שכנתא דיי ומא דין אתון מתברכין על קהל דיי:

אתה מלכות, לא היה לה לברר לאחיד כהנה, לא אתם לבדכם שמעתם בסניע "אנכי ה' אלהיך", כל העדה שמעו.

(ליקוטי שיחות כרך ד, עמ' 1048)

העקור, עמד קרח וטען: לו היה העקור למוד תורה - הרי שאין אדם היכול להדמות למשה רבנו, מקבל התורה; אף מאחר שהעקור הוא מעשה המצות, שבוה כל ישראל שוים - "מדוע תתנשאו?"

על כך ענה לו משה "בקר וידע ה'". כלומר: "בקר" - מעשה המצות צריך להיות מואר באור וחיית פנימיות של אהבת ה' ויראתו, וידע ה' - כך שיביאו לידי ידיעת וגלוי אלוות. ובכנות המצות הרי יש הבדל גדול בין זו של משה לזו של כל שאר ישראל.

(ליקוטי שיחות כרך ב עמ' 329)

שפידוע היה 'דור דעה' ולכלם היו נשמות דאצילות, דור כזה אינו זקוק למשה רבנו; אם כן - "מדוע תתנשאו!" ובכך היה טעותו, שכן הכל זקוקים לנשמת משה רבנו.

דו שמע משה ונפל על אפוהי:

במחלקתו של קרח נתרשלו ידיו. משל לבן מלך שפסח על אביו ופסע עליו אוהבו פעם ושתים ושלש, כשפסח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא, אמר: עד מתי אטריח על המלך, שמא לא יקבל עוד ממני.

כ"ט רב-לכם. הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדלה. כלם קדשים. (תנחומא) כלם שמעו דברים בסניי מפי הגבורה. ומדוע תתנשאו. אם לקחת

נקודות משיחות קודש ~

אחר ביאת מרגלים היה גליעת קרח (סדר עולם רבא פ"ח)

פרשת קרח ארעה לאחר שובם של המרגלים, משום שכל ענין המחלקת של קרח התעורר ועלה בהמשך לספור המרגלים:

המרגלים רצו להשאר במדבר ולהתמסר ללמוד התורה במנוחה ובשלחה, הרחק מטרדות העולם, ולא רצו לעסק בקיום המצות המעשיות, כפי המתחייב בארץ ישראל. כאשר הוכח לכל שטעו, ושצריכים בכל זאת להפגס לארץ ולקיים שם את המצות המעשיות, שכן "המעשה הוא

ומדוע תתנשאו על קהל ה' (טז, ג)

כך טען קרח: מילא בדורות רגילים, יש צורך במנהיגותו של משה רבנו, שהיה נשמה דאצילות. אף בדור המדבר,

(ד) וישמע משה ויפל על-פניו:

כ"ט ויפל על-פניו. (תנחומא. מ"ד) מפני המחלקת, שפסח זה בידם סרחון רביעי: חטאו בעגל (שמות לב): "ויחל משה", במתאוננים (במדבר יא): "ויתפלל משה", במרגלים (שם יד): "ויאמר משה אלהי ושמעו מצרים",

שפתי חכמים

מרגלים כתיב נמי ויפל משה ואהרן על פניהם. ויש לומר דלעיל יש לומר דנפלו על פניהם להתפלל, כיון דלא כתיב שם שדברו שום דבר יש לומר שהתפללו, אבל הכא כתיב וידבר אל קרח וגו', משמע שבשעת נפילתו דבר עמהם ולא התפלל, אם כן למה נפל, אלא מפני המחלוקת: ז ואם תאמר, והרי לא היה להם רק שלשה, שהרי מחלוקת של קרח היה קודם מרגלים כמו שפירש רש"י לעיל בפרשת שלח לה. ויש לומר, דלעיל בפרשת שלח לה פירש רש"י לפי פירוש הראשון, שפירש רש"י בפרשת ואלה הדברים, ששם פירש רש"י ויחצרות' מחלוקתו של קרח, אבל כאן פירש רש"י לפי דבר אחר שפירש שם, ויחצרות' קאי על מרים, אם כן יכול להיות שמרגלים היו לפני מחלוקת של קרח, אם כן היה זה סרחון רביעי: תורה ה

פי שהעדה היא קדושה אבל משה ואהרן יש בהם קדושה יתירה שהם נביאים ושמעו הדבור מפי הקדוש ברוך הוא, לכן פירש כלם שמעו וכו': ׀ (נחלת יעקב) והכי פירוש, אם לקחת אתה מלכות הוא כדון, שאתה שמעת כל הדברות וכל העדה לא שמעו אלא 'אנכי' ולא יהיה לה, אבל מפל מקום לא היה לה לברר לאחיד כהונה, דהא אחיד לא שמע יותר מכל העדה, וזה שאמר 'מדוע תתנשאו' שניכם, אתה ואהרן, והיה די בנשיאותך לבד. אבל לא תפרש שכונתו היה לחלוק גם על המלכות, דהא לא מצינו בכל הפרשה מחלוקת כי אם על הכהונה לבד: ע נוד איה ואם רצה לחדש להם דבר, גם כן היה אומר זה לכולם, ולא לה בפרט, שיהא אהרן כהן ואליעזר נשיא: תורה ד

(ג) מ תקן בזה הרבה, פירוש 'רב' שהוא שם, כמו הרבה. והוסיף 'יותר מדאי', שבזולת זה יתכן לומר שאותו הרבוי שלקחו הוא כראוי להם. וגם הוסיף מלת 'לקחתם', מפני שמלת 'לכם' לבדה אין לה מובן בלתי שתחבר לה מלת 'לקחתם'. ומפני שהמחלוקת היתה על הלקחה לכן אמר פה 'לקחתם לכם' ולא מלת 'יש לכם', ואמר 'יותר מדאי' לא על מה שיש בידם, גם פירש מלת 'לכם' לעצמכם, שבזולת זה יתכן שלקח וחלק לאחרים. גם הוסיף מלת 'גדולה', מפני שמלת 'הרבה' נופל על השפלות כמו על הגדולה והמעלה, לכן הוסיף מלת 'גדולה': ג כתב הרא"ם, לא ידעתי למה לא פירש זה במלת 'קדושים תהיו' והתקדשתם והייתם קדושים' כי עם קדוש וגו'. ונראה לי דאם לא כן, יש לו להשיב כאן אף על

(ד) ז ואם תאמר, והא לעיל גבי

(ה) וַיְדַבֵּר אֶל-קָרַח וְאֶל-פִּלְעָדָתוֹ לֵאמֹר בֶּקֶר וַיֵּדַע יְהוָה אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ וְאֶת-הַקְדוֹשׁ וְהַקְרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר-בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו:

הוּמַלִּיל עִם קָרַח וְעִם כָּל כְּנִשְׁתָּהּ לְמִימַר בְּצִפְרָא וַיהוָה יֵי יֵת דְּכִשְׁר לָהּ וַיֵּת דְּקִדִּישׁ וַיִּקְרַב לְקַדְמוֹהִי וַיֵּת דִּי תַרְעִי בַּהּ יִקְרַב לְשִׁמּוּשָׁה:

וַיִּקְרַב לְקַדְמוֹהִישׁ, יִקְרַב לְשִׁמּוּשָׁה. וּמִדְּרָשׁוֹ: בֶּקֶר – אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: גְּבוּלוֹת חֶלֶק הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָמוֹ, יִכּוּלִים אֲתֵם לְהַפִּךְ בֶּקֶר לְעֶרֶב? כֵּן תִּיכְלוּ לְבַטֵּל אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א): "וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר... וַיִּבְרָא". כֵּן (דה"א כג): "וַיִּבְרָא אֶת־הָרֶגֶץ לְהַקְדִּישׁוֹ וְגו'".

כ"ט◀ בֶּקֶר וַיֵּדַע וְגו' • עֲתִידָא (במדבר רבה) עַת שְׁכָרוֹת הֵיא לָנוּ וְלֹא נִכּוֹן לְהִרְאוֹת לְפָנֵינוּ, וְהוּא הִיא מִתְפַּנֵּן לְדַחוֹתָם שְׁמָא יִחְזְרוּ בָּהֶם. בֶּקֶר וַיֵּדַע ה' אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ • לְעִבּוּדֵי ה' וְיָהּ. וְאֶת-הַקְדוֹשׁ • לְכַהֲנָה. וְהַקְרִיב • אוֹתָם אֵלָיו (תנחומא). וְהַתְרַגּוּם מוֹכִיחַ כֵּן:

(ו) זֹאת עָשׂוּ קְחוּ-לָכֶם מַחֲתוֹת קָרַח וְכָל-עֲדָתוֹ: וַיָּדָא עֲבִידוֹ סְבוּ לִכְוֹן מַחֲתָנָן קָרַח וְכָל כְּנִשְׁתָּהּ:

מִכָּל הַקְרַבְנוֹת, וְסֵם הַמָּוֶת נִתָּן בְּתוֹכָו, שְׁבוּ נִשְׁרְפוּ נָדָב וְאֶבְיָהוּא, לְפִיכָף הַתֵּרָה בָּהֶם: "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' הוּא הַקְדוֹשׁ", כִּכָּר הוּא בְּקִדְשָׁתוֹ. וְכִי אֵין אֲנוּ יוֹדְעִים, שְׁמִי שְׁיִבְחַר הוּא הַקְדוֹשׁ? אֵלָא אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: הֲרִינִי אוֹמֵר לָכֶם שְׁלֹא תִתְחַיְבוּ: מִי שְׁיִבְחַר בּוֹ יֵצֵא חַי, וְכָלֶכֶם אוֹבְדִים (במדבר רבה). מַחֲתוֹת • פְּלִים שְׁחוֹתִין בָּהֶם גְּחָלִים וַיֵּשׁ לָהֶם בֵּית יֵד.

כ"ט◀ זֹאת עָשׂוּ קְחוּ-לָכֶם מַחֲתוֹת • מָה רָאָה לוֹמַר לָהֶם כֵּן? אָמַר לָהֶם: בְּדִרְכֵי הַעֲפוּ"ם יֵשׁ גִּימּוּסִים הַרְבֵּה וּמִקְרִים הַרְבֵּה, וְכָלֶם (ס"א: וְאֵין כָּלֶם) מִתְקַבְּצִים בְּבֵית אֶחָד; אֲנוּ אֵין לָנוּ אֵלָא ה' אֶחָד, אֲרוֹן אֶחָד וְתוֹרָה אֶחָת וּמִזְבֵּחַ אֶחָד וְכֵהֵן גְּדוֹל אֶחָד – וְאֲתֵם ר"נ אִישׁ מִבְּקָשִׁים כְּהֵנָּה גְּדוֹלָה? אַף אֲנִי רוֹצֶה בִּכְךָ, הֵא לָכֶם תְּשַׁמִּישׁ חֲבִיב מִכָּל, הֵיא הַקְטָרֶת הַחֲבִיבָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ח עמ' 187 ואילך – מתוך 'לקראת שבת)

רצון קרח ועדתו לשמש בכהונה גדולה

יט, ט), ואיך חלקו עליו "ר"ן ראשי סנהדראות" (רש"י טז, א ד"ה ודתן)? ועל כן צריך לומר שגם קרח ועדתו האמינו במשה, וטענותם "ובקשתם גם כהונה" – "אתם ר"ן איש מבקשים כהונה גדולה" נבעה מרצונם להגיע למעלת הכהונה. והינו, שפאשר הבינו את גדל המעלה בכהונה גדולה, ש"עומד לפני ה' לשירתו", "ויבדל גו' להקדישו קדש קדשים" (דה"א כג, יג) הנה גם הם נשתוקקו לזה. וחשבו דכמו שתפלה יכולה לפעל אצל הקב"ה לבטל גזר דין

זֹאת עָשׂוּ קְחוּ-לָכֶם מַחֲתוֹת אֲנוּ אֵין לָנוּ אֵלָא ה' אֶחָד כו' וְכֵהֵן גְּדוֹל אֶחָד, וְאֲתֵם ר"ן אִישׁ מִבְּקָשִׁים כְּהוֹנָה גְּדוֹלָה, אַף אֲנִי רוֹצֶה בִּכְךָ (טז, ו. ובפרש"י) לכאורה תמויה, הרי קרח ועדתו נחלקו על כהנתו של אהרן, ואיך מתאים שכלל משה את עצמו עמיהם אפי' בדבור, באמרו "אף אני רוצה בכך"? ויש לבאר זה בהקדים תמיהה בעקר מחלקתו של קרח, הרי הקב"ה הבטיח למשה ש"גם כִּי יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם" (יתרו

שפתי חכמים

אֵלָיו' כְּמוֹ לְפָנָיו, וְאֵין יִבְחַן מִי הוּא הַקְדוֹשׁ, וַיֵּדַע הַכֹּל כִּי אֶהְיֶה הוּא הַקְדוֹשׁ לְכַהֲנָה בְּשִׁיתְקַבֵּל הַקְטָרֶת שְׁלוֹ, וְהַלּוּיִם הֵם הָרְאוּיִם לְעִבּוּדֵי הַלּוּיִם, כִּי כַּאֲשֶׁר יִשְׁרְפוּ כָּל מִקְרִיבֵי הַקְטָרֶת, וּבִתּוֹכָם הִיא קָרַח שְׁהִיָּה לְוִי וְנִשְׂרָף, יִתְבַּטֵּל תְּרַעוּמַת הַלּוּיִם. וְהַתְרַגּוּם מוֹכִיחַ כֵּן, שְׁהִירָאוּן מִתְרַגֵּם לְקַדְמוֹהִי וְהַשְׁנִי לְשִׁמּוּשָׁה, וְאֵלָיו' שֶׁבְּפִסּוּק שֶׁאֲחִירֵי יְחִיבֵי שְׁפִירוּשׁוֹ הוּא שְׁהִיָּה לְעִבּוּדֵי הַכַּהֲנָה: תוֹרָה וְ

יִחְלְקוּ עַל הַלּוּיָהּ, וְהוּא בְּדִין, מֵאַחֵר שְׁהִיָּה בְּכוֹרִים וְהַלּוּיִם בָּאִים תַּחֲתֵיהֶם, לְכֹן פִּירֵשׁ וכו': שׁ וְהָיָה פִירוּשׁוֹ, בֶּקֶר וַיֵּדַע ה' מִי הוּא אֲשֶׁר לוֹ לְעִבּוּדֵי הַלּוּיָהּ, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה לִי הַלּוּיִם, וְכִי שְׁהוּא קְדוֹשׁ לְכַהֲנָה כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּבְרָא אֶת־הָרֶגֶץ לְהַקְדִּישׁוֹ קְדֵשׁ קְדָשִׁים. וְלִפִּי זֶה יִשְׁאַר מֵלֶת וְהַקְרִיב אֵלָיו' בְּלִי מוֹבָן, לְכֹן הוֹסִיף מֵלֶת 'אוֹתָם', וְאֵיךְ יִהְיֶה זֶה, שְׁיִקְרִיבוּ כָּל הַמֵּאִתִּים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ הַמִּבְּקָשִׁים הַכַּהֲנָה וַיִּקְרִיבוּ הַקְטָרֶת לְפָנָיו, וּמֵלֶת

(ה) ק שְׁהִיָּה עוֹסְקִין בְּמַחֲלֻקָּת כָּל הַיּוֹם, לְכָךְ אָמַר עַת שְׁכָרוֹת הֵיא לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ 'שְׁכָרוֹת וְלֹא מִיָּין', שְׁמַע מִיָּהּ אַף עַל פִּי שְׁלֹא שָׁתוּ נִקְרָאוּ שְׁכוֹר. וְתוֹ קִשָּׁה לְרִשִּׁי, לְמָה לֹא עָשָׂה מֹשֶׁה לְעַצְמוֹ דַּעַת מִיּוֹשְׁבָתָהּ, לְכֹן פִּירֵשׁ רִשִּׁי הוּא הִיא מְכֻיֵּן כו': ר' דְּכָתִיב בְּהו' וְהָיָה לִי הַלּוּיִם. וְאֵם תֹּאמַר, וְהָלֹא לֹא הָיָה חוֹלְקִים רַק עַל עִבּוּדֵי הַכַּהֲנָה. וַיֵּשׁ לוֹמַר, כֵּן אָמַר מֹשֶׁה, אִם אוֹמֵר לָהֶם וְאֶת הַקְדוֹשׁ לְכַהֲנָה, כִּיּוֹן שְׁהֵם רוֹאִין שְׁאֵין לָהֶם כֹּחַ לְחַלּוֹק עַל הַכַּהֲנָה

אי אָפּשׁר לָהֶם לְהוֹיֹת כְּהֹנִים גְּדוֹלִים, דְּכֻמוֹ שׁ"אִין לָנוּ אֵלָא ה' אֶחָד אָרוֹן אֶחָד וְתוֹרָה אַחַת" כְּמוֹ"כ אִי אָפּשׁר לְהוֹיֹת יוֹתֵר מִ"כֹּהֵן גְּדוֹל אֶחָד".

וכיו"ב, כְּמוֹ"כ יְכוּלִים הֵם לַפְעֵל שִׁזְפוּ לַכְּהוֹנָה גְּדוֹלָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה "אֶף אֲנִי רוֹצֶה בְּכֶךָ". דִּתְשׁוּקָתָם וְרָצוֹנָם לְשִׁמּוֹשׁ בַּכְּהוֹנָה גְּדוֹלָה, רָצוֹן טוֹב הוּא. וְרַק שֶׁבַּפֶּעַל

וְהִבּוּ בַּהֲוֵן אֲשָׁמָא וְשׁוּיָו עֲלִיהוֹן קְטוֹרֶת בּוֹסְמִין קָדָם יי מַחֵר וַיְהִי בִּבְרָא דִּיתְרַעֲי יי הוּא קָדִישׁ סְגִי לְכוֹן בְּגִי לוי:

(ז) וּתְנִי-בָהֶן | אֲשׁ וְשִׁימוּ עֲלֵיהֶן | קְטֹרֶת לְפָנֵי יְהוָה | מַחֵר וְהִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחָר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב-לָכֶם בְּגִי לוי:

בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (ד"ה א כה): "כָּל-אֵלֶּה בָּנִים לְהִימָן". אָמַר: אָפּשׁר כָּל הַגְּדֹלָה הַזֹּאת עֲתִידָה לַעֲמֹד מִמֶּנִּי, וְאֲנִי אָדָם? לָכֵף נִשְׁתַּתֵּף לְבָא לְאוֹתָהּ חֲזָקָה שֶׁשֶּׁמַּע מִפִּי מֹשֶׁה שֶׁכָּלֵם אוֹבְדִים וְאֶחָד נִמְלֹט: "אֲשֶׁר-יִבְחָר ה' הוּא הַקָּדוֹשׁ" – טַעַם וְתֵלֶה בְּעַצְמוֹ. וְלֹא רָאָה יָפֶה, לְפִי שֶׁבָּנִיו עָשׂוּ תְּשׁוּבָה, וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹאֶה יָפֶה. (תַּחֲנוּמָא). רַב-לָכֶם • דְּכָר גְּדוֹל נִטְלָתָם בְּעַצְמָכֶם לְחַלֵּק עַל הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּחַ-הוּא.

ז"ל • רַב-לָכֶם בְּגִי לוי • דְּכָר גְּדוֹל אֲמַרְתִּי לָכֶם. וְלֹא טַפְשִׁים הָיוּ, שֶׁכֵּף הַתִּרְה בָּהֶם וְקָבְלוּ עֲלֵיהֶם לְקָרֵב, אֵלֶּא הֵם חֲטִאוּ עַל נִפְשׁוֹתֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת מַחֲתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בִּנְפְשֵׁתָם". וְקָרַח שֶׁפָּקַח הָיָה, מָה רָאָה לְשִׁטּוֹת זֶה? עֵינָיו הִטְעִימוּ, רָאָה שֶׁלְשָׁלַת גְּדוֹלָה יוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ: שְׁמוּאֵל שֶׁשֶּׁקוּל כִּנְגֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. אָמַר: בְּשִׁבְלִי אֲנִי נִמְלֹט! וְעֹשִׂים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמֵרוֹת עוֹמְדוֹת לְבִגֵּי בָּנָיו, כָּלֵם מִתְנַבְּאִים

ח וְאָמַר מֹשֶׁה לְקָרַח שְׁמַעְנִי כַּעַן בְּגִי לוי:

(ח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-קָרַח שְׁמַעְנִי בְּגִי לוי:

עֲמוּ, אֲדַבֵּר גַּם אֵל כָּלֵם. הַתְּחִיל לִזְרוּ בָהֶם: "שְׁמַעְנִי בְּגִי לוי".

ז"ל • וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-קָרַח שְׁמַעְנִי בְּגִי לוי • הַתְּחִיל לְדַבֵּר עִמּוֹ דְּבָרִים רַבִּים. כִּיֹּן שֶׁרָאָהוּ קִשָּׁה עֲרֵף, אָמַר: עַד שֶׁלֹּא יִשְׁתַּתְּפוּ שְׁאֵר הַשִּׁבְטִים וַיֵּאבְדּוּ

ט הַזֶּעַר לְכוֹן אַרְי אֲפִרְשׁ אֵלֶּהָ דִּישְׂרָאֵל יִתְכּוֹן מִכְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל לְקָרַב יִתְכּוֹן קְדַמּוּהִי לְמַפְלָח יֵת פִּלְחוֹן מִשְׁכָּנָא דִּיִּי יִלְמָקָם קָדָם כְּנִשְׁתָּא לְשִׁמּוֹתָהוּן:

(ט) הַמַּעֲט מִכֶּם כִּי-הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדְת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לְפָנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם:

ז"ל • וְלַעֲמֹד לְפָנֵי הָעֵדָה • לְשִׁיר עַל הַדּוּכָן.

י וַיִּקְרַב יִתְדָּ וַיֵּת כָּל אַחֲיָהּ בְּגִי לוי עִמּוֹ וַיַּעֲזֵן אֶתְוִן בְּעֵין אֶף כְּהִנָּתָא רַבָּתָא:

(י) וַיִּקְרַב אֶתְדָּ וְאֶת-כָּל-אֲחֵיָּהּ בְּגִי-לוי אִתְדָּ וּבִקְשָׁתָם גַּם-כְּהִנָּה:

ז"ל • וַיִּקְרַב אֶתְדָּ • לְאוֹתוֹ שְׂרוֹת שֶׁהִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁאָרֵי עַדְת יִשְׂרָאֵל.

שפתי חכמים

בְּעַצְמָם וְלֹא לְקוֹחָה מִן הַחוּץ, לָכֵף פִּירֵשׁ 'לָכֶם' – בְּעַצְמָכֶם; וְלַעֲמִיל הָיָא לְקוֹחָה, כִּי הִשְׁרָרָה שֶׁלְקָחוּ הָיָה מִן הַחוּץ, לָכֵף פִּירֵשׁ 'לָכֶם' – לַעֲמִילָם: תוֹרָה ח (י) בִּלֹּא וַיִּקְרַב אֶתְדָּ אֵלָיו, שֶׁכִּבֵּר אָמַר 'לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו': תוֹרָה יא

לַעֲמִילָם, לָכֵן פִּירְשׁוּ מַעֲנִין רַבּוּי, וְכָאֵן תְּמִיחָת מֹשֶׁה לֹא הָיְתָה רַק עַל גּוֹדֵל עֲזוֹת פְּנִיָּהם לְחַלּוֹק עַל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לָכֵן פִּירֵשׁ מֵלֵת 'רַב' דְּהִכָּא מַעֲנִין גּוֹדֵל, וּבְלִי תוֹסַפֵּת 'נִטְלָתָם' אִין מוֹכֵן מֶאֱמַר 'רַב לָכֶם'. וְאָמַר 'בְּעַצְמָכֶם' וְלֹא 'לַעֲמִילָם' כִּדְלַעֲמִיל, מִפְּנֵי שֶׁהָעֲזוֹת שֶׁהוּא הִדְבֵּר הַגְּדוֹל שֶׁנִּטְלוּ הָיָא דְּבוֹקָה

(ז) תִּרְצוֹנוּ לוֹמַר, מֵאַחֵר שֶׁלֹּא קָרְאוּ הַכְּתוּב חוֹטָא בְּנִפְשׁוֹ, אִם כֵּן בּוֹדְאִי הָיָה לוֹ אֵינָה טַעַם שֶׁסָּמַךְ עָלָיו: א וְרַב' דְּהִכָּא פִּירֵשׁ רַש"י שֶׁהוּא תֹאֵר כְּמִשְׁפָּט, וְחִסְרַת הַדְבֵּר הַמְתוֹאָר, וּמֵלֵת 'רַב' הָרִאשׁוֹנָה פִּירֵשׁ אוֹתוֹ 'הַרְבֵּה', שֶׁהוּא שֵׁם וְלֹא תֹאֵר. מִפְּנֵי שֶׁשֵּׁם הָיָה קָרַח הַחוּלֵק עַל רִיבָיו הַמַּעֲלֹת שֶׁלְקָחוּ

(יא) לָכֵן אֶתָּה וְכָל־עֲדֶתְךָ הַנֹּעֲדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מִהֲהוּא כִּי תִלְּנוּ עָלָיו:

כ"י • לָכֵן • בַּשִּׁבִּיל כָּף, אֶתָּה וְכָל־עֲדֶתְךָ הַנֹּעֲדִים אֶתָּךְ עַל־ה', כִּי בַשְּׁלִיחוֹתוֹ עָשִׂיתִי לַתַּת כְּהֵנָה לְאַהֲרֹן, וְלֹא לָנוּ הוּא הַמַּחֲלֶקֶת הַזֶּה.

(יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וּלָאֶבִּירָם בְּנֵי אֶלְיָאב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה:

כ"י • וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה וְגו' • (סנהדרין ק) מִכָּאן, שְׁאִין מִחֲזִיקִין בַּמַּחֲלֶקֶת, שֶׁהִיא מִשְׁחָר מְחֹזֵר אֶתְרֵיהֶם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג פרשת קרח)

ההוראה עד כמה צריך כל אחד ואחד (שבכל אחד ואחד יש בו מבחינת משה רבינו עליו-השלום) לפעול ולהשריש בנפשו מדה זו - לדון את חבירו לכף זכות, ועד שאפילו כשהנהגת חבירו היא באופן השולל לכאורה כל לימוד זכות, בכל זאת עליו להפך בזכותו, וכתוצאה מזה - הרי גם יעשה כל התלוי בו להחזירו ולהעמידו בדרך הישרה.

(יג) הַמַּעֲט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זִבְתַּח חֶלֶב וּדְבַשׁ לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר בִּיתְשִׁתָּר עָלֵינוּ גַם־הַשִּׁתָּר:

יג הַמַּעֲט אֲרִי אֶסְקֶנָא מֵאֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ לְקַטְלוּתָנָא בַּמִּדְבָּרָא אֲרִי אֶתְרַבְּרָתָא עֲלָנָא אֶף אֶתְרַבְּרָתָא:

♦ יום שני ל' סיון ♦

(יד) אֲף לֹא אֶל־אֶרֶץ זִבְתַּח חֶלֶב וּדְבַשׁ הֵבִיאָתָנוּ וַתִּתֵּן־לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וְכָרֶם הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר לֹא נַעֲלֶה:

כ"י • וַתִּתֵּן־לָנוּ • הַדָּבָר מוֹסֵב עַל "לֹא" הָאֵמֹר לְמַעַלְהָ, כְּלוּמַר לֹא הֵבִיאֹתָנוּ וְלֹא נָתַתָּ לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וְכָרֶם, אֲמַרְתָּ לָנוּ (שמות א): "אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מִעֵינֵי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְגו'" - מִשֶּׁם הוֹצֵאתָנוּ וְלֹא אֶל אֶרֶץ זִבְתַּח חֶלֶב וּדְבַשׁ הֵבִיאֹתָנוּ, אֶלָּא גִזְרַת עָלֵינוּ

לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר, שְׁאִמְרַתָּ לָנוּ (במדבר יד): "בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יָפְלוּ פְגָרֵיכֶם". הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר וְגו' • אֲפֹלוּ אֶתָּה שׁוֹלַח לִנְקֹר אֶת שְׁעֵינֵינוּ אִם לֹא נַעֲלֶה אֵלֶיךָ, לֹא נַעֲלֶה. הָאֲנָשִׁים הָהֵם • כְּאֵדָם הַתּוֹלֶה קַלְלָתוֹ בַּחֲבֵרוֹ.

שפתי חכמים

(יא) ג פירוש, אין הל"מ שורש כמו האל"ף שבמלת 'אבן', שהיא מלה מורכבת מ'אב' ו'בן', והכ"ף משמשת ל"ף ממלת 'אב' ולכ"ף ממלת 'בן', אבל למ"ד של מלת 'לכן' היא שימוש בל"מ ד' 'אמרי לי אחי', בשבילי; אף כאן, 'לכן' - בשביל בן: תורה יב (יד) ד כלומר, ולולא שגדר להם להביאם לא אמרו לו זה, כי לא היה מחויב להביאם. והפך המקרא,

הרעה היינו מקבלים. שאם נפרש בן ה'יה קשה, מה הוא שהתרגמו על הטובה, כיון שימותו מה להם לארץ זבת חלב ודבש, לכן מהפך רש"י הכתוב, כי לפי פירושו יהיו שני דברים, ולא עוד אלא שגזרת עלינו מיתה. ודו"ק: ה דקשה, פשיטא שאם ינקר עיניהם שלא יוכלו לעלות: תורה טו

להורות שהיה המקרא ראוי להיות 'המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש, ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו, להמיתנו כדי שתשתרר, שלפי זה לא תצטרך למלת 'אף', ולכן השמיטה. אבל לפי סדר הכתוב צריך לומר, לא די שעשית לנו הרעה למות במדבר, אלא אף הטובה שגזרת לנו לא עשית, שאלו עשית לנו הטובה גם

(טו) וַיַּחֲדָר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אֶל־תִּפְּן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמֹר אַחַד מֵהֶם נִשְׂאתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם:

כ"ט וַיַּחֲדָר לְמֹשֶׁה מְאֹד • נִצְטָעַר עַד לְמָאֵד • אֶל־תִּפְּן אֶל־מִנְחָתָם • לְפִי פִשּׁוּטוֹ: הִקְטַרְתִּי שְׁהֶם מִקְרִיבִים לִפְנֵיךָ מִחֹר, אֵל תִּפְּן אֲלֵיהֶם. וּמִדְּרָשׁוֹ: אָמַר: יוֹדַע אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בְּתַמִּידוֹ צָבוּר, אֵף חֵלֶקם לֹא יִקָּבֵל לִפְנֵיךָ לְרִצּוֹן, תַּנִּיחֵנּוּ הָאֵשׁ וְלֹא תֵאכְלֵנוּ. לֹא חֲמֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאתִי • לֹא חֲמֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם

(טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח אַתָּה וְכָל־עֲדֹתְךָ הָיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֹר: כ"י וְהֵם • עֲדֹתְךָ.

(יז) וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ וּנְתַתָּם עֲלֵיהֶם קִטְרֹת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מִחֲתָתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֹתָיִם מִחֲתָת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מִחֲתָתוֹ: כ"י וְהִקְרַבְתֶּם וְגו' אִישׁ מִחֲתָתוֹ • הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֹתָיִם אִישׁ שְׂבָבָם.

(יח) וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עֲלֵיהֶם קִטְרֹת וַיַּעֲמֵדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: (יט) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה: כ"י וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח • (תַּנְחוּמָא) בְּדַבְּרֵי לַצִּנּוֹת; כָּל הַלִּילָה הַהוּא כִּי הָלַךְ אֶצֶל הַשֹּׁבְבִים וּפְתָה אוֹתָם:

שפתי חכמים

(טו) וַיַּחֲדָר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אֶל־תִּפְּן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמֹר אַחַד מֵהֶם נִשְׂאתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם: לְשׁוֹן הַרְימוּת: הַשְׁוֹצֵרְכָתִי לְחֲמֹר, מִכָּל מְקוֹם לֹא לְקָחְתִּי. דָּאֵם לֹא כֵן, בְּמֵאִי מִשְׁתַּבֵּחַ, דִּילְמָא מִשּׁוּם שְׂלֵא הִיָּה צְרִיךְ מִשּׁוּם הָכִי לֹא לְקַח, וְאֵלּוּ הִיָּה צְרִיךְ הִיָּה לֹקֶחַ: תוֹרָה טז (טז) * וְאֵם תֹּאמַר, וְהֵלֵא כְּתִיב בְּאוֹתוֹ פֶּסוּק 'אַתָּה וְכָל עֲדֹתְךָ' וַיֵּשׁ לֹמַר, לְפִי שְׂקָרָה הִיָּה סְבוּר שֶׁמֶשֶׁה יִלֵּךְ עִמָּהֶם, וְאָמַר קָרַח אֵלָיו לֹא תִלָּךְ עִמָּנוּ כִּי אֵין בְּלָבָנוּ עֲלֶיךָ אֵלָא עַל אַהֲרֹן אַחִיךָ, וְאִזּוּ הַשִּׁיב מֹשֶׁה וְאָמַר לוֹ אַתָּה וְאַהֲרֹן וְהֵם מִחֹר כִּי מִצָּאֵתִי. וְהָרָא"ם פִּירֵשׁ, שְׂלֵא

נִחְשָׁב שְׂמֵלֵת 'הֵם' מוֹרָה עַל אֲנָשִׁים אַחֲרֵים חוּץ מִהַנּוֹכְרִים לְעֵיל דְּהֵם מֵאֲתָנִים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ, דּוּמִיָּא דְאַהֲרֹן שְׁהוּא חוּץ מִהַנּוֹכְרִים, שְׁהִיָּה כְּתִיב אַחֲרָיו 'חֲמִשִּׁים וּמֵאֹתָיִם מִחֲתָת וְאַתָּה' וְגו', שְׁהֵם הַנּוֹכְרִים לְעֵיל: תוֹרָה יז (יט) כִּי דָאֵם לֹא כֵן, אִיךְ הִקְהִיל עֲלֵיהֶם כָּל יִשְׂרָאֵל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְהֵלֵא לֹא הָיוּ בְּמַחְלֻקָּת רַק קָרַח וְדָתָן וְאַבְיָרָם וּמֵאֲתָנִים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ, דְּאֵילוּ הָיוּ מִתְחַלְּקִים בְּמַחְלֻקָּת הָיוּ נִקְהָלִים גַּם הֵם עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן, אֵלָא עַל

וְהָיָה פִּירוּשׁוֹ, אֶפִּילוּ הָעֵשָׂן אֵל תַּעֲלֶה לִפְנֵיךָ: דְּקָשָׁה לוֹ, דְּבִקְרָא כְּתִיב 'מִנְחָה' וְקִטְרֹת אֵינָה נִקְרָאֵת מִנְחָה, וּפִירֵשׁ עַל הַתַּמִּידִים, שְׂמִקְרִיב גַּם כֵּן מִנְחָה עִם הַתַּמִּיד: ח פִּירוּשׁ, לֹא שִׁיָּהֵה מֵלֵת 'אַחַד' תֹּאֵר לְחֲמֹר, וַיְהִיָּה פִירוּשׁוֹ 'חֲמֹר אֶחָד מֵהֶם' שְׁהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲבַדְתִּי לִי, וְקוֹרָא לְיִשְׂרָאֵל חֲמֹרִים, חִלְּלָה שִׁיאֲמַר בְּאֵלָה. רַק 'חֲמֹר' סְמוּךְ לְאַחַד, פִּירוּשׁ, חֲמֹר שֶׁל אֶחָד מֵהֶם. וְאָמַר 'נִטְלָתִי' בְּמִקּוֹם 'נִשְׂאֵתִי', שְׂלֵא תַחֲשׁוּב שֶׁנִּשְׂאֵתִי הוּא

”בסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד? איני מקפיד | לו המלכות ולאחיו הכהנה! עד שנתפתו כלם. אלא בשביל כלכם! אלו באין ונוטלין כל הגדלות: וירא-כבוד ה' • בא בעמודל ענן.

♦ יום שלישי א' תמוז ♦

כ ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(כ) וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:

(כא) הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם פרגע: כא אתפרשו מגו פנשתא הדא ואשעי יתהון בשעה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לא עמ' 146)

משכינתא דשריא עליה, עד שהיה מתבטל ממצאותו לגמרי. במעמד עשר נפשות אלקיות יש השפעת השכינה באפן נעלה. ומלאך, שאין לו גוף הפעלים, רואה זאת ומתבטל לגמרי.

הבדלו מתוך העדה הזאת (טז, כא) דבר שבקדשה לא זה פחות מעשרה, כתיב . . ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתב . . הבדלו מתוך העדה הזאת (ברכות כא, ב) כתב רבנו הזקן: "אלו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל ביחד . . תפל עליו אימתה ופחד . .

כב ונפלו על אפיהון ואמרו אל אלה רחמא לכל בשרא גברא חד יחוב ועל כל פנשתא יהי רגזא:

(כב) ויפלו על-פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות לכל-בשר האיש אחד יחמא ועל פל-העדה תקצף: ם

כל המושבות, ויודע אתה מי החוטא. האיש אחד • הוא החוטא, ואתה על כל העדה תקצף? אמר הקדוש-ברוך-הוא: יפה אמרת, אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא.

כש"א אל אלהי הרוחות • יודע מחשבות. אין מדתך כמדת בשר-ודם: מלך בשר-ודם שסרחה עליו מקצת מדינה, אינו יודע מי החוטא, לפיכך כשהוא כועס נפרע מכלם, אבל אתה לפניה גלויות

כג ומליל יי עם משה למימר:

(כג) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כד מלל עם פנשתא למימר אסתלקו מסחור סחור למשקנא דקרח דתן ואבירים:

(כד) דבר אליהעדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירים:

כש"א העלו וגו' • פתגומו: "אסתלקו" מסביבות משכן קרח.

כה וקם משה ואזל לות דתן ואבירים ואזלו בתרוהי סבי ישראל:

(כה) ויקם משה וילך אל-דתן ואבירים וילכו אחריו זקני ישראל:

כש"א ויקם משה • (מדרש רבה) כסבור שישאו לו פנים, ולא עשו.

שפתי חכמים

במשמעו, שהרי עדין לא קצף רק רצה לקצוף: תורה כג (כד) ם ויהעלו' כמו 'יצועי עלה: ולמ"ד 'למשכן' נוסף, ולכן כתב 'מסביבות' במקום 'סביב', כדי שישמור למלת 'המשכן', מפני ש'סביב' אינו נסמך: תורה כה

מ'הרוחות', שמה ענין זה לכאן ומה טעם להאיש אחד יחטא' הבא אחריו. אבל פירשו, אתה היודע מחשבות ותוכל לדעת מי החוטא וכו'; נ מפני שאין פגנתו על מי שחטא להבא, רק על זה המחלוקת שבכך היה קרח חוטא. אבל מלת 'תקצף' הוא

קרח בדברי ליצנות פתה אותם בליזה ההוא לבד: ל דקשה לרש"י, הלא כבוד ה' תמיד שוכן במשכן. והרא"ם פירש, לא שהשרה עליהם שכינה, שהרי אמר 'הבדלו מתוך העדה' וגו': תורה כ (כב) מ לא 'אלהי הנשמות' כמובן

(כו) וַיִּדְבֹּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל־תִּגְעוּ בְּכָל־אִשׁ לָהֶם פֶּן־תִּסְּפוּ בְּכָל־חַטָּאתָם:

כו ומליל עם כְּנַשְׁתָּא לְמִימַר זורו סורו מעלוי משכני גבריא חִיבִינָא האלִין וְלֹא תִקְרְבוּן בְּכָל דִּי לְהוֹן דְּלִמָּא תִלְקוּן בְּכָל חֻבִּיהוֹן:

(כו) וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וְאַבִּירָם מִסִּבִּיב וּדְתָן וְאַבִּירָם יֵצְאוּ נֹצְצִים פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם:

כו ואסתלקו מעלוי משכנא דְקֹרַח דָּתָן וְאַבִּירָם מִסִּבִּיב מִסְחֹר סחור וְדָתָן וְאַבִּירָם נִפְקוּ קִימִין בתרע משכניהוֹן וּנְשֵׁיהוֹן וּבְנֵיהוֹן וְטַפֵּיהוֹן:

המחלקת: שְׁהָרִי בֵּית־דִּין שֶׁל מִטָּה אֵין עוֹנָשִׁין אֶלָּא עַד שְׂיָבִיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, וּבֵית־דִּין שֶׁל מִעֲלָה עַד עֲשָׂרִים שָׁנָה, וְכָאן אָבְדוּ אֶף יוֹגְלֵי שְׂדִים.

כס"ו יֵצְאוּ נֹצְצִים • (תנחומא) בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְחֹרֵף וּלְגֻדָּף, כְּמוֹ (שמראל א ח): "וַיִּתְּצֵב אַרְבָּעִים יוֹם" דְּגֻלְתָּ. וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם • בָּא וּרְאָה כְּמָה קִשָּׁה

(כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה בִּי לֹא מִלִּבִּי:

כח ואמר משה בְּזֹאת תִּדְעוּן אֲרִי יִי שְׁלַחְנִי לְמַעַבְדַּי יֵת כָּל עוֹבְדֵי־אֵלִין אֲרִי לֹא מִרְעוּתִי:

כס"ו לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה • שְׁעִשִּׁיתִי עַל־פִּי הַדְּבוּרָה לַתֵּת לְאַהֲרֹן כְּהֵנָה גְּדוֹלָה, וּבְנָיו - סִגְנֵי כְּהֵנָה, וְאַלִּיצְפָּן - נְשִׂא הַקֹּהֲנֵיתִי.

(כט) אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יִמְתּוֹן אֵלֶּה וּפְקַדְתָּ כָּל־הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה שְׁלַחְנִי:

כט אם כְּמוֹתָא דְכָל אֲנָשָׁא יְמוֹתוֹן אֵלִין וּסְעָרָא דְכָל אֲנָשָׁא יִסְתַּעַר עֲלֵיהוֹן לֹא יִי שְׁלַחְנִי:

כס"ו לֹא ה' שְׁלַחְנִי • אֶלָּא אֲנִי עֲשִׂיתִי הַכֹּל מִדַּעֲתִי, וּבְדִין הוּא חוֹלֵק עָלַי.

(ל) וְאִם־בְּרִיָּאָה יִכְרָא יְהוָה וּפְצַתָּה הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אִשׁ לָהֶם וּיִרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֻתָם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה:

ל ואם בְּרִיָּאָה יִכְרִיא יְהוָה וּפְצַתָּה אֲרַעָא יֵת פּוּמָה וּבִלְעַת תְּהוֹן וְיֵת כָּל דִּי לְהוֹן וְיִחַתוֹן כַּד חִיין לְשָׂאֹל וְתִדְעוּן אֲרִי אֲרַגִּיזוּ גְּבִרְיָא הָאֵלִין קָדָם יִי:

אמרתִי. וַרְבוּתֵינוּ פִּירְשׁוּ (סנהדרין ק): "אִם בְּרִיָּאָה" פֶּה לְאַרְץ מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית - מוֹטָב, וְאִם לֹא "יִכְרָא ה'". (ר"ל יִכְרָא ה' הִפָּה לְכָאן).

כס"ו וְאִם בְּרִיָּאָה • חֲדָשָׁה. יִכְרָא ה' • לְהַמִּית אוֹתָם בְּמִיתָה שְׁלֹא מֵת בָּה אָדָם עַד הַנְּהַק, וּמָה הִיא הַבְּרִיָּאָה? "וּפְצַתָּה הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ" וְתִבְלַעֶם, אֲזַ וַיִּדְעֻתָם כִּי נִאֲצוּ" הֵם אֵת ה', וְאֲנִי מִפִּי הַגְּבוּרָה

שפתי חכמים

חולק עָלַי: תורה כט (ל) ק תִּיקוּן בְּזוּה, דְּהָא כְּתִיב 'אֵין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ', לָכֵן פִּירֵשׁ לְהַמִּית אוֹתָם בְּמִיתָה כּו': ר' רַצּוֹנוּ לוֹמַר, דְּהוֹקְשָׁה לָהֶם, וְהָא עֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרָאוּ בְּעֶרֶב שַׁבַּת בֵּין הַשָּׁמָשׁוֹת, וְאַחַד מֵהֶן פִּי הָאָרֶץ: תורה לא

(כח) צ דָּאָם לֹא כּוּן, כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה לְמָה לִי, הָא לֹא חֲלָקוּ אֶלָּא עַל אַהֲרֹן, מֵאִי כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה, וְאִם עַל פִּי שְׂאִינָם נִזְכָּרִים לְעִיל, הֵם מִהַמְּפֹרָסִים לָהֶם, וְכֵאלּוּ הֵם נִזְכָּרִים. דָּאָם לֹא כּוּן, הֲרִי הִסְפֵּק עַל הַסִּגְנוֹת וְהַנְּשִׂאוֹת עֲדִיין בְּמִקּוּמָה עוֹמֶדֶת. וּמָה שְׁלֹא הִזְכִּיר הַמִּלְכוּת, מִשּׁוּם שְׂאִין

(כו) ע דְּקִשָּׁה לְרִשְׁי, מֵאִי יֵצְאוּ נֹצְצִים, מִסְתַּמָּא לֹא יֵצְאוּ בְּשֵׁהֶם יוֹשְׁבִים. ר"ם. וְעוֹד קִשָּׁה לוֹ, מֵאִי יֵצְאוּ נֹצְצִים, דְּמִלַּת 'יֵצְאוּ' מִשְׁמַע הִלְכוּ, וּמִלַּת 'נֹצְצִים' מִשְׁמַע שְׁעִמְדוּ, וְעַל זֶה פִּירֵשׁ רִשְׁי לְחֹרֵף וּלְגֻדָּף: פ פִּירוּשׁ, וְשֵׁם כְּתִיב 'אֲנִי חֲרַפְתִּי אֵת מַעֲרֻכּוֹת (אֲלֵהִי) יִשְׂרָאֵל': תורה כח

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסי' י"ד בסיוון)

לעשות תשובה (שהרי תשובה מועילה רק כל עוד האדם חי). זהו שנאמר (פינחס כו, יא) "ובני קרח לא מתו", "נתבצר להם מקום גבוה בגיהנום וישבו שם" (רש"י), ונעשו תשובה.

וירדו חיים שאולה (טז, ל) גם מי שמצוי ב'שאול' חושב שהוא חי. אף גם ברכה יש בדבר, והיא, שגם ב'שאול' יהיו חיים, ויוכלו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 329)

גם תורתו שבה עמו). הדבר נרמז בפסוקנו – התורה, "תורת חיים", יורדת לשאול תחתית.

וירדו חיים שאולה (טז, ל) פאשר אדם לומד תורה שלא לשמה, כגון כדי להיות תלמיד חכם, התורה שלומד יורדת לגלות בתוך הקלפות (עד שעושה תשובה, שאז

לא והיה בד שצי למלא ית כל פתגמיא האלין ואתבוצע ארעא די תחתיהון:

(לא) ויהי ככלתו לדבר את כל־הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם:

לב ופתחת ארעא ית פומה ובלעת יתהון וית אנש בתיהון וית כל אנשא די לקרה וית כל קננא:

(לב) ותפתח הארץ את־פיה ותבלע אתם ואת־בתיהם ואת כל־האדם אשר לקרח ואת כל־הרכוש:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חל"ג עמ' 170 – מתוך 'לקראת שבת)

טעם בליעת בני קרח באדמה

אשר על כן, נתקנים בהם מדה כנגד מדה: כיון שלעיני הרואים עדין החזיקו במחלקת, ע"כ כשנענשו לעיני כל ישראל נבלעו יחד עם בעלי המחלקת באדמה. אף בפעל כיון שהרהרו תשובה בלבם, לא היה עליהם דין מיתה ולכן "נתבצר להם מקום גבוה בגיהנום".

ותפתח הארץ את־פיה ותבלע אתם ואת־בתיהם ואת כל־האדם אשר לקרח ואת כל־הרכוש: . . ויאבדו מתוך הקהל: (טז, לבי"ג)

כאן נאמר על בני קרח שנבלעו עמו, ואלו בפרשת פנחס (כו, יא) נאמר: "ובני קרח לא מתו". ומפרש רש"י (שם): "הם היו בעצרה תחלה, ובשעת המחלקת הרהרו תשובה בלבם. לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנום וישבו שם". ולכאורה תמונה ביותר: אם הם חזרו בתשובה – למה בכלל נבלעו, ובאם לא – במה זכו שישארו בחיים. והבאור בזה:

אכן ודאי שבני קרח חזרו בהם ממחלקתם ונעשו תשובה, דבלעדי זה אין להם שום זכות, אלא שלא הראו זאת בגלוי ובחיצוניות אלא שבו רק בסתר לבם, וכדייק לשון רש"י (שם) "הרהרו תשובה בלבם".

לג ונתתו אנני וכל די להון בד חיינ לשאול וחספת עליהון ארעא ואבדו מגו קהלא:

(לג) וירדו הם וכל־אשר להם חיים שאולה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל:

לד וכל ישראל די בסחריהון ערקו לקלהון ארי אקרו דלמא תבלענא ארעא:

(לד) וכל־ישראל אשר סביבתיהם נסו לקלם פי אמרו פן־תבלענו הארץ:

כז"ל נסו לקלם • בשבילש הקול היוצא על בליעתן.

לה ואֲשָׁמָא נִפְקַת מִן קֳדָם יי ואֲכַלְתָּ יֵת
מֵאֲתָן וְחִמְשִׁין גְּבֵרָא מִקְרִבֵּי קִטְרֵת
בּוֹסְמֵיָא :

א ומליל יי עם מִשָּׁה לְמִיָּקֶר :

(לה) וְאִישׁ יֵצֵאָה מֵאֵת יְהוָה וְתֹאכַל אֶת הַחֲמִשִּׁים
וּמֵאֲתָיִם אִישׁ מִקְרִבֵּי הַקִּטְרֵת: ם

יז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ב אָמַר אֶל־אֱלֹעֶזֶר בֶּר אֶהְרֹן פֹּהֲנָא וְנִפְרַשׁ יֵת
מִחֲתִיתָא מִבֵּין יִקְיִדְיָא וְיֵת אֲשָׁמָא יִרְחִיק
לְהֵלֵא אַרִי אֲתַקְדָּשׁוּ :

(ב) אָמַר אֶל־אֱלֹעֶזֶר בֶּן־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וְיִרְם אֶת־
הַמִּחִיתִת מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זֶרֶה־הֵלָאָה כִּי
קָדְשׁוּ:

כז"א וְאֶת־הָאֵשׁ שְׂבִתוּדָתָהּ הַמִּחִיתוֹת. זֶרֶה־הֵלָאָה לְאֶרֶץ מַעֲלֵא הַמִּחִיתוֹת. כִּי קָדְשׁוּ הַמִּחִיתוֹת. וְאֶסּוּרִין
בְּהִנָּאָהִי, שְׁהָרִי צִשְׂאוּם כְּלֵי שְׂרֵת.

ג יֵת מִחִיתָתָהּ הַכֹּהֵן הָאֵלֶּיךָ דְּאֲתַקְדָּבוּ
בְּנִפְשִׁיתְהוֹן וְנִפְקְדוּן יִתְהֵן טָסִין בִּידִידִין
חֹפְאָה לְמִדְבָּחָא אַרִי קִרְבָּנוֹן קֳדָם יי
וְאֲתַקְדָּשׁוּ וְיִהְיוּ לְאֵת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ג) אֵת מִחִיתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשֹׁתָם וְעִשׂוּ
אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צָפוּי לְמִזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבֶם לִפְנֵי־
יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וַיְהִיו לְאוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

ד בְּלַעַז. צָפוּי לְמִזְבֵּחַ־חִי. לְמִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת. וַיְהִיו
לְאוֹת. לְזִכְרוֹן, שִׂיאֵמְרוּ: אֵלֵינוּ הָיוּ מֵאוֹתָן שְׁנַחֲלָקוּ
עַל הַכֹּהֲנָה וְנִשְׂרָפוּ.

כז"ב הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשֹׁתָם • (יִצְחָא לו) שְׂנַעֲשׂוּ
פּוֹשְׁעִים בְּנִפְשֹׁתָם, שְׁנַחֲלָקוּ עַל הַקִּדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא.
רִקְעֵי • רִידִין. פָּחִים • טָסִין מִרְדִּין טִיבִי"ש

ה וְנִסִּיב אֶלְעֶזֶר פֹּהֲנָא יֵת מִחֲתִיתָא דְנִחְשָׁא
דְּקִרִיבֵי יִקְיִדְיָא וְרִידִינֵן חֹפְאָה
לְמִדְבָּחָא :

(ה) וַיִּקָּח אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן אֶת מִחִיתוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר
הִקְרִיבוּ הַשְּׂרָפִים וַיִּרְקְעוּם צָפוּי לְמִזְבֵּחַ:

כז"ג וַיִּרְקְעוּם • אִינִטִּינִדֵּר"ש בְּלַעַז.

ו דְּקִרְבָּנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דִּי לֹא יִקְרַב
גְּבֵר חִלּוּנִי דִּי לֹא מִזְרַעָא דְאֶהְרֹן הוּא
לְאַסְקָא קִטְרֵת בּוֹסְמִין קֳדָם יי וְלֹא יִהִי
קִרְחָא וְכִנְשֵׁתָהּ כְּמָא דִּי מִלִּיל יי בִּידָא
דְּמִשָּׁה לֵה:

(ו) וּזְכָרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ
זֶר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע אֶהְרֹן הוּא לְהִקְטִיר קִטְרֵת לִפְנֵי
יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְּקִרְחָא וְכַעֲדָתוֹ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ: פ

שפתי חכמים

לְשׁוֹן מֶרֶד, שְׁמִרְדּוֹ בְּרִצּוֹנָם לְחִלּוֹק עַל
הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: ד לֹא לְמִזְבֵּחַ הַזֶּהֱבָה,
שֶׁהַמִּחִיתוֹת הָיוּ נְחוֹשֶׁת, וְהֵיכָא הָיוּ
עוֹשִׂין נִחְשֵׁת עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהֱבָה. ר"א"ם.
וְעוֹד מִצָּאֵתִי, לְפִי שְׂכִתוֹב וַיְהִיו לְאוֹת
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֵין יִשְׂרָאֵל יְכוֹלִין
לִיכְנֹס לְמִזְבֵּחַ הַזֶּהֱבָה: תוֹרָה ד

לְאֶרֶץ. וּפִירֵשׁ אַחֵר כִּף מִזֶּה טַעַם קָדְשׁוֹ,
שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּהִנָּאָה, שֶׁעֲשָׂאוּם
מִקְרִיבֵי הַקִּטְרֵת כְּלֵי שְׂרֵת וְטַעוּנִים
גְּנִיּוֹה: תוֹרָה ג
(ג) ג דְּקִשָּׁה, וְהָא הִתְרָה בְּהֵם מִשָּׁה,
וְאֵם בֵּן לְמָה כְּתִיב 'הַחֲטָאִים' שֶׁהוּא
לְשׁוֹן שׁוּגָג. לָכֵן פִּירֵשׁ פּוֹשְׁעִים, וְכֵן
כְּתִיב 'כִּי נִאְצּוּ הָאֲנָשִׁים הָהֵם' שֶׁהוּא

שֶׁהוּא אֵינוֹ קוֹל מִבְּרִית, אֲדִרְבָּה מִקְבִּץ
לְרֵאוֹת הַפֶּלֶא: תוֹרָה ל
יז (ב) ת לֹא גַם הָאֵשׁ שְׁעַל הַמִּזְבֵּחַ,
דָּאֵם בֵּן מֵאִי 'כִּי קָדְשׁוֹ' דְּקִאָמֹר, מִזֶּה
מוֹנַעַת הָאֵשׁ שְׁעַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ
מִקְדוּשָׁתוֹ: א לֹא לְמִקּוֹם רְחוֹק, דָּאֵם בֵּן
הָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ לְאִיּוֹה מְקוֹם: ב אֲבָל לֹא
הָאֵשׁ, דָּאֵם לֹא כֵן לֹא הָיָה לָהֶם לְרוֹק

וְלֹא־יְהִיָּה כְּקֶרַח • כְּדִי שְׁלֹא־יְהִיָּה כְּקֶרַח • כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ • כִּמוֹ "עֲלִיו", עַל אֶהְרֶן דִּבֶּר אֶל מֹשֶׁה, שִׁיְהִיָּה הוּא וּבָנָיו כֹּהֲנִים, לְפִיכָף "לֹא־יִקְרַב אִישׁ זֶר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אֶהְרֶן וְגו'". וְכֵן כָּל "לִי" וְ"לוֹ" וְ"לָהֶם" הַסְמוּכִים אֶצֶל "דְּבוּר" –

פְּתוּרָנָם כִּמוֹ "עַל". וּמִדֶּרְשׁוֹ: עַל קֶרַח. וּמִהוּ "בְּיַד מֹשֶׁה", וְלֹא פָתַח "אֶל מֹשֶׁה"? רָמַז לַחֲזוּלָקִים עַל הַכֹּהֲנִים, שְׁלֹזְקִין בְּצִרְעָתוֹ, כִּמוֹ שְׁלָקָה מֹשֶׁה בְּיָדוֹ, שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוֹת ד'): "וַיִּצְיֹאֶה וְהָיָה יָדוֹ מִצִּרְעָתוֹ כְּשֶׁלֶּג". וְעַל כֵּן לָקָה עֲזִיָּה בְּצִרְעָתוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 204 – מתוך 'לקראת שבת)

בטול המחצות מפלג

לְמַדָּה, שֶׁבְּטוֹל הַמַּחְצוֹת שֶׁקִּבְּעָה הַתּוֹרָה בֵּין הַסּוּגִים הַשּׁוֹנִים שְׁבַע־יִשְׂרָאֵל (כֹּהֲנִים, לְוִיִּם, יִשְׂרָאֵלִים, "רֹאשִׁיכִם", "שׂוֹאֵב מִמִּיכֶם") לֹא זָז בְּלִבָּד שְׂאִינוֹ גּוֹרֵם לַאֲחֻדוֹת, אֲלָא גּוֹרֵם לְפִלּוּג וּפְרִיד בִּיְנֵיהֶם. וְנִקָּא כְּשֶׁכָּל אֶחָד מִבְּצַע אֶת תְּפִקִּידוֹ הַרְאִי לוֹ, בָּזָה הוּא מִמִּלָּא אֶת שְׁלֻמוֹת פִּנְתַּת הַבְּרִיאָה, שְׁלִשְׁמָה בְּרָאוֹ הַקִּבְּ"ה. וְלֹא – גּוֹרֵם הוּא לְבִלְבּוֹל סְדְרֵי בְּרִאשִׁית.

וְנִתְּנָה עָלָיו כָּל כְּשֶׁשָּׂא דְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא דְּבִתְרוּהֵי עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהְרֶן לְמִיָּמָר אֲתוֹן גְּרַמְתוֹן דְּמִית עָמָא דִּינִי:

וְהָיָה בְּאֶתְכַנְשׁוֹת כְּשֶׁשָּׂא עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהְרֶן וְאֶתְפָּנְאוֹ לְמִשְׁכַּן זִמְנָא וְהָא חֲפָהִי עֲנָנָא וְאֶתְגַּלִּי יִקְרָא דִּינִי:

ח וְעַל מֹשֶׁה וְאֶהְרֶן לְקֶדֶם מִשְׁכַּן זִמְנָא:

וְלֹא־יְהִיָּה כְּקֶרַח וְכַעֲדָתוֹ (יז, ה) טַעֲנָתוֹ שֶׁל קֶרַח הִיָּתָה: אֲחֻדוֹת. הוּא דֶרֶשׁ שֶׁכָּל הָעָם יִהְיוּ שְׂוִים בְּמַעֲלָה וּמִדְרָגָה, כְּאֲמָרוֹ "כָּל הָעֵדָה כָּלָם קְדוֹשִׁים וּבִתּוּכִם ה' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קֹהֶל ה'". אֶף־עַל־פִּי־כֵן, הוּא עֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה סֶמֶל לְמַחֲלָקָה וּלְפְרִיד. וְכִפִּי שְׁמִתְרָגֵם אוֹנְקְלוֹס: "וַיִּקַּח קֶרַח" – "וְאֶתְפִּלַּג". וְעַד שְׂאֲמָרוֹ חֲז"ל "כָּל הַמַּחְזִיק בְּמַחֲלָקָה עוֹבֵר בָּלָאוּ, שְׁנֶאֱמַר וְלֹא יְהִיָּה כְּקֶרַח וְכַעֲדָתוֹ" (סְנִהֲדְרִין קי).

(ו) וַיִּלְנֹו כָּל־עֵדָת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרַת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אֶהְרֶן לֵאמֹר אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת־עַם יְהוָה:

(ז) וַיְהִי בַּחֲקִיָּהּ הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אֶהְרֶן וַיִּפְּנוּ אֶל־אַהֵל מוֹעֵד וְהָיָה כִּסְהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה:

(ח) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאֶהְרֶן אֶל־פְּנֵי אַהֵל מוֹעֵד: ם

♦ יום רביעי ב' תמוז ♦

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י אֲתַפְּרֹשׁוּ מִגֹּד כְּשֶׁשָּׂא הָדָא וְאֲשַׁצִּי יְתִהוֹן כְּשַׁעָה וּנְפִלּוּ עַל אֲפִיָּהוֹן:

(י) הִרְמֹו מִתּוֹף הָעֵדָה הַזֹּאת וְאָכְלָה אֹתָם כְּרִנֶּה וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם:

שפתי חכמים

מֹשֶׁה, וּבְכֹתִיב הָתָם הֶבֶא נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ, מִה הָתָם צִרְעָתוֹ, אִף הֶבֶא כָּל הַחוֹלְקִים יִלְקוּ בְּצִרְעָתוֹ: ז וְכִיּוֹן שֶׁהַמִּדְרָשׁ דּוֹרֵשׁ כֵּן, שְׁמַע מִיָּהּ דְּהָאִי 'לוֹ' עַל קֶרַח קָאָמַר, כְּלוֹמַר עַל הַחוֹלֵק עַל הַכֹּהֲנִים, דִּיאִין לומר שֶׁהֵם סוֹבְרִים דְּמִלַּת 'לוֹ' שֶׁב אֶל אֶהְרֶן, דְּמָה עֲנִין צִרְעָתוֹ לְעֲנִין אֶהְרֶן: תוּרָה ו

דִּיאִין לומר דְּעַל יְדֵי מֹשֶׁה אָמַר לְקֶרַח שִׁיעֲנוּשׁ אוֹתוֹ אִם יִחְלֹק עַל הַכֹּהֲנִים, דְּלֹא מְצִינוּ וְהַ בְּקֶרַח, וְעוֹד דְּלִמָּה צָוָה לְקֶרַח יוֹתֵר מִשְׁאֵר יִשְׂרָאֵל, דְּעַל כְּרִחָךְ הָאִי 'לוֹ' עַל קֶרַח קָאָמַר לְפִי הַמִּדְרָשׁ דְּאָמַר רָמַז לַחוֹלְקִים, כְּלוֹמַר קֶרַח שְׁחֻלְק, אֲלָא עַל כְּרִחָךְ הָאִי 'בְּיַד מֹשֶׁה' דִּיהָבָא לְמִדְרָשׁ אֲתָא רָמַז לַחוֹלְקִין, פִּירוּשׁ דְּכֹתִיב הֶבֶא 'בְּיַד

(ה) הַ פִּירוּשׁ, הוּא נִתְיַנֵּת טַעַם וְלֹא אוֹהֲרָה. וּמִה שְׂאֲמָרוֹ כָּל הַמַּחְזִיק בְּמַחֲלָקָה עוֹבֵר בָּלָא תַעֲשֶׂה שְׁנֶאֱמַר 'וְלֹא יְהִיָּה כְּקֶרַח' וְגו', אִינוּ אֲלָא אֲסַמְכָתָא: ז וְאִף עַל גַּב דְּכֹתִיב בְּמָה פְּעָמִים בְּקֶרַח 'בְּיַד מֹשֶׁה', בְּפִרְשָׁת בְּהַעֲלוֹתְךָ 'עַל פִּי ה' בְּיַד מֹשֶׁה', וְכֵן בְּפִרְשָׁת בְּחֻקֵּי וְכֵן בְּפִרְשָׁת פִּנְחָס. וְגַם לומר, דְּקִשָּׁה לְרַשִּׁי מֵאִי 'בְּיַד מֹשֶׁה',

יא ואמר משה לאהרן סב ית מחיתא והב עלה אשתא מעלוי מדבחה ושו קטרת בוסמיא ואוביל בפריע לכנשתא וכפר עליהון ארי נפק רגזא מן קדם יי שרי מותנא :

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱרֹן קַח אֶת־הַמִּחָתָה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעֵל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קֶטֶרֶת וְהוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל־הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחֹל הַנֶּגֶף:

תבונה. וכזה מתורץ מה שכתב אחר-כך שלא הניח המלאך את אהרן לעצור בקטרת, והלא הוא מסר לו רז זה? אלא שהיה גזירת הקדוש-ברוך-הוא, כמו שאמר: אני שלוחו של מקום, ודו"ק) כדאיתא במסכת שבת (שבת פט) •

כ"י • וכפר עליהם. רז זה מסר לו מלאך המות בשעלה לרקיע, שהקטרת עוצר המגפה (ר"ל כשנתן רשות למשחית, אז אין מבחין בין טוב לרע. ועל מה שמוסיף מדיליה יש תקון בקטרת, אבל מה שגזר הקדוש-ברוך-הוא בהדיא, אין חכמה ואין

יב ונסיב אהרן כמא די מליל משה ויהט לגו קהלא והא שרי מותנא בעמא ויהב ית קטרת בוסמיא וכפר על עמא :

(יב) וַיִּקַּח אֶהֱרֹן כַּאֲשֶׁר ׀ דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֵּרֶץ אֶל־תּוֹךְ הַקֹּהֵל וְהִנֵּה הַחֹל הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת־הַקֶּטֶרֶת וַיִּכָּפֶר עֲלֵיהֶם:

(יג) וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמֹּתִים וּבֵין־הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמִּגָּפָה:

שנאמר: "וישב אהרן אל-משה" (מכילתא). דבר אחר: למה בקטרת? לפי שהיו ישראל מליזין ומרגננים אחר הקטרת, לומר: סם המות הוא, על-ידו מתו נדב ואביהוא, על-ידו נשפרו חמשים ומאתים איש. אמר הקדוש-ברוך-הוא: תראו שעוצר מגפה הוא, והחטא הוא המית!

כ"י • ויעמד בין המתים וגו'. אחז את המלאך והעמידו על פרחו. אמר לו המלאך: הנח לי לעשות שליחותי! אמר לו: משה צוני לעבד על ידך! אמר לו: אני שלוחו של מקום, ואפה שלוחו של משה! אמר לו: אין משה אומר כלום מלבד, אלא מפי הגבורה. אם אין אפה מאמין, הרי הקדוש-ברוך-הוא ומשה אל פתח אהל מועד, בא עמי ושאל. וזהו

יד ויהו דמיתו במותנא ארבעת עשר אלפין וישבע מאה פר מדמיתו על פלגתא דקרח:

(יד) וַיְהִי הַמֹּתִים בַּמִּגָּפָה אַרְבָּעָה עָשָׂר אֵלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלֶּכֶד הַמֹּתִים עַל־דִּבְרֵי־קֹרַח:

טו ותב אהרן למשה לתרע משכן זמנא ומותנא אתפלי:

(טו) וַיָּשָׁב אֶהֱרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמִּגָּפָה נִעְצְרָה: פ

♦ יום חמישי ג' תמוז ♦

טז ומליל יי עם משה למימר:

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

שפתי חכמים

הוא. ולפי דבר אחר קשה, שלא מצינו שאמר לו הקדוש ברוך הוא זה, משום הכי פירש טעם ראשון רז זה וכו'; תורה יד

דלטעם ראשון קשה, למה לא התפלל מיד כדי שלא יתחיל הנגף, או לכל הפחות בשהתחיל הנגף, לכן פירש דבר אחר, שהיה גזירת הקדוש ברוך

(יג) ח דאם לא כן, מאי 'בין החיים ובין המתים, וכי החיים היו לצד אחד והמתים לצד אחד שהיה אהרן עומד ביניהם. ואי קאי על המלאך אתי שפיר, ופירושו שלא מתו עוד: ט

(י) וַיֹּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּקֶחַ מֵאֲתָם מִטָּה מִטָּה לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל־נְשֵׁי־אֲהֵיהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מִטָּהוּ:

(יח) וְאֵת שֵׁם אֲהֵרֹן תִּכְתֹּב עַל־מִטָּה לְוִי כִּי מִטָּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם:

כ"י • פי מטה אחד • אף-על-פי שחלקתים לשתי משפחות — משפחת כהנה לבד ולויה לבד, מפל-מקום שבט אחד הוא.

(יט) וְהִנַּחְתֶּם בְּאֶהָל מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶנְעֵד לָכֶם שָׁמָּה:

(כ) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲבַחֲרֶבוּ מִטָּהוּ יִפְרָח וְהִשְׁכַּתִּי מֵעָלַי אֶת־תְּלֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִים עֲלֵיכֶם:

כ"י • וְהִשְׁכַּתִּי • כמו (בראשית ח) "וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם", (אסתר ז) : "וַיַּחַמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה".

(כא) וַיֹּדְבַר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּתֵנוּ אֵלָיו כָּל־נְשֵׁי־אֲהֵיהֶם מִטָּה לְנָשִׂיא אֶחָד מִטָּה לְנָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִטָּה אֲהֵרֹן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם:

כ"י • בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם • הניחו באמצע, שלא יאמרו: מפני שהניחו בצד שכינה, פרח.

(כב) וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמִּטּוֹת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֶהָל הָעֵדוּת:

(כג) וַיְהִי מִמַּחֲרֹת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֶהָל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מִטַּה־אֲהֵרֹן לְבֵית לְוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵן צִיץ וַיַּגְמַל שְׂקָדִים:

כ"י • וַיֵּצֵא פָּרַח • כמשמעו. ציץ • הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל. וַיַּגְמַל שְׂקָדִים • כשהפרח הפרי, הפרי ולשון זה מצוי בפרי האילן, כמו (ישעיה יח) : "וּבִסֵּר שֶׁזֶן שְׂקָדִים, לְשׁוֹן (בראשית כא) : "וַיַּגְדֵּל הַיֶּלֶד וַיַּגְמַל",

שפתי חכמים

(כא) * מִדְּכָתִיב שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת, לְמַה לִּי וּמִטָּה אֲהֵרֹן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם. אֶלֶּא לְלַמֵּד בָּא, שְׂקוּדִים שְׁנֵתָנוּ בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ מְסֻדְרִין הַמִּטּוֹת בַּפְּנִיָּה, וְהָיָה תוֹרָה כֵּב וְהָיָה בְּאֶמְצַע. וְהָרָא"ם כְּתַב, וְאֶפְשָׁר שֶׁרִש"י וְכַרְוֵנוּ לְכַרְכָּה מִצָּא פֶה אֲגִידָה כְּדַבְּרִיו, וְלֹא שְׁמַלְת 'בְּתוֹךְ' מוֹדָה עַל זֶה: תוֹרָה כֵּב

(כג) כ' לִפִּי שְׁמִצֵּינוּ 'צִיץ' קוֹדֵם לְפָרַח, שְׁנֵאָמַר 'צִיץ' וּפָרַח, לְכֹן פִּירֵשׁ רִש"י 'פָּרַח' כְּמִשְׁמַעוֹ, וְאִם תֹּאמַר, וְלִמָּה לֹא פִירֵשׁ 'צִיץ' כְּמִשְׁמַעוֹ, וּפָרַח' הוּא דָּבָר

”והצרעת זרחה במצחו“. ותרגומו: ”וכפית שגדין“, כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה על זה.

גמל יהיה נצה. ולמה שקדים? הוא הפרי הממחר להפריח מכל הפרות, אף המעורר על הפנהה פרענותו ממהרת לבא, כמו שמצינו בעזיה (ד"ה ב כו):

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר ש"פ קרח, א' דר"ח תמוז התשל"ג)

העם, נמשך השפע למטה במהירות גדולה בלי עכובים. הגם שבפרת כהנים היה לפני שפרח מטה אהרן ויגמל שקדים, כמו שכתוב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ופירש רש"י ויברכם בפרת כהנים [וגם אז היה ההמשכה בפרת כהנים במהירות], מכל-מקום לאחר שפרח מטה אהרן נתוסף עליו בזה. כי כיון שהענין דפרח מטה אהרן גו' ויגמל שקדים בא על-ידי הערעור על הפנהה, הרי זה דוגמת שטר שיצא עליו ערעור והוחזק בבית-דין, שיש לו תוקף יותר משטר שלא היה עליו ערעור. וכיתרון האור מן החושך.

והטעם שגמל שקדים דוקא הוא פי שקדים הם ממהרים להגמר יותר מכל הפרות [ומוסיף ב'לקוטי תורה' שם, שלכן נקראים בשם שקדים מלשון שקידה ומהירות, כמו שכתוב מקל שקד גו' פי שוקד אני על דברי לעשותו. ויש לומר, שהפנהה בהוספה זו היא לרמז דמהירות שבשקדים הוא ענינם, וכדוע ששמו של דבר מורה על ענינו], ולכן רומזים על הפנהה, פי ההשפעות הנמשכות על-ידי אהרן הכהן [אהרן אותיות נראה] הן במהירות. ועל-דבר זה הוא בנוגע לכל הכהנים בני אהרן, דכשהכהנים מברכים את

כה ואפק משה ית כל חטריא מן קדם יי לות כל בני ישראל ואשתמודעו ונסיכו גבר חטרה:

(כד) ויצא משה את-כל-המטות מלפני יהוה אל- כל-בני ישראל ויראו ויקחו איש מטהו: פ

♦ יום שישי ד' תמוז ♦

כה ואמר יי למשה אתב ית חטרא דאהרן לקדם סהדימא למטרא לאת לעמא סרבנא ויסופן תרעמתהון מן קדמי ולא ימותון:

(כה) ויאמר יהוה אל-משה השב את-מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני-מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימתו:

בין "תלונותם" ל"תלנתם"; "תלנתם" – תלונה אחת, "תלונותם" – שם דבר בלשון יחיד, ואפלו הם תלונות הרבה.

וה' למשמרת לאות. לזכרון שבחתי באהרן לכהן, ולא ילוננו עוד על הפנהה. ותכל תלונתם. כמו ותכלה תלונתם. לשון זה שם מפעל יחיד לשון נקבה, כמו תלונתם מרמורי"ש בלעז. ויש חלוק

שפתי חכמים

משה רק הוא מתחייב מהפעל הזה מעצמו: מ שפאחר שיפרח מטהו, והוא הנותן המטה ולא אלעזר בנו שהוא נשיא לשבט לוי כשאר נשיאים, ובזה יודע שבחר באהרן, שעיקר המחלוקת הזה היה בשביל הפנהה ולא בשביל התקרבות שבט לוי, ואין צריכין לאות ולזכרון רק על הפנהה. ודי גם בן בפריחת מטה אהרן על שירות הלויים כי מטה אחד על שבט לוי. כל זה תורף דברי רא"ם. ונראה כי כל פריחת המטה של אהרן שהוא משבט לוי הוא עדות שבחר השם בתבחר בשבט לוי יותר מבשאר שבטים. וכיון שהפריחות היה בשם של אהרן ולא במקום אחר של מטה,

ואשם כמשמעו, בין דצבור ובין יחיד. ולפי סברת הרב שבפרשת וישב שכתב שהפרח הוא הנץ אלא שהנץ גדול מפרח, יהיה 'פרח' מורה על הנץ הקטן, 'ויצא פרח' וגו' מורה על הנץ הגדול, כי שניהם נקראים 'פרח', והיינו נמי בשהפרח גדול לא נפל נקרא גם הנץ 'פרח', אלא שנה גדול ונה נקרא נץ קטן, אבל כשהפרח נפל כמו הקא נקרא הנשאר בשם 'ציץ': תורה כד (כה) ל דאם לא כן, 'ותכלינה' מיבעי ליה. ומה שלא פירש 'ותכל' לנוכח משה שאמר לו השם שבנה הפעל תכלה תלונותם מעלי, הוא מפני שבלי התלונות אינו מפעולותיו של

הקא קודם הציץ, כגון לחלוח של אילן. ויש לומר, לפי שנאמר אחר הציץ ויגמל שקדים, ומהו הדבר שלפני גמול שקדים, חנטת הפרי. מצאתי. ועוד מצאתי, היכן שיש שתי לשונות, כגון הקא 'פרח' והדר 'ויצץ ציץ', ופרח הוא ידוע לשון מה הוא, וציץ אין ידוע מה לשון הוא, לקח פירש רש"י פרח כמשמעו ואין צריך פירוש, אבל ציץ אין ידוע וצריך פירוש, והוא חנטת פרי. וכן מנחתם 'חטאתם' ואשם' כמשמעו דבסמוך, לפי שהם ידועים מה הם, אבל אשר ושיבו לי צריך לפרש זה גול הגר, כי לא הייתי יודע מה פירוש של אשר ושיבו לי, אבל מנחתם חטאתם

(כו) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ בֶּן עֲשָׂה:

כּוּ וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמֹא דִּי פִקִּיד יְיָ יְהִי בֶּן עֲבָד:

(כו) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גִּוְעֵנוּ אֲבָדְנוּ פָלְנוּ אֲבָדְנוּ:

כּוּ וַאֲמָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה לְמִימָר הָא מִנָּא קָטַלְת חֲרָבָא הָא מִנָּא בְּלַעַת אֲרַעָא וְהָא מִנָּא דִּמִּיתוּ בְּמוֹתָנָא:

(כח) כָּל הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הָאֵם תִּמְנוּ לָנוּעַ: ם

כח כל דְּקָרֵב מִקָּרֵב לְמִשְׁכָּנָא דִּי מֵאִית הָא אֲנִיחָא סִיפִין לְמִתָּה:

מוֹעֵד, יָמוּת. הָאֵם תִּמְנוּ לָנוּעַ. שְׁמָא הַפְּקָרְנוּ לְמִיתָה.

כח"א כל הַקָּרֵב הַקָּרֵב וְגו' • אֵין אָנוּ יְכוּלִין לְהִיּוֹת זְהִירִין בְּכָף, פָּלְנוּ וְרָשָׁאִין לְהַפְּגֵס לְחֹצֵר אֹהֶל מוֹעֵד, וְאַחַד שִׁיקְרִיב עֲצָמוּ יוֹתֵר מִחֲבָרְיוּ וְיַפְּגֵס לְתוֹךְ אֹהֶל

יח (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבֵית־אֲבִיךָ אֵתְךָ תִּשָּׂאוּ אֶת־עֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אֵתְךָ תִּשָּׂאוּ אֶת־עֹן כְּהִנָּתְכֶם:

א וַאֲמָר יְיָ לְאַהֲרֹן אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבֵית־אֲבִיךָ עִמָּךְ תִּסְלַחֲנוּ עַל חֻבֵּי מִקְדָּשָׁא וְאַתָּה וּבְנֶיךָ עִמָּךְ תִּסְלַחֲנוּ עַל חֻבֵּי כְּהוֹנָתְכוֹן:

הַמְּסוּרִים לָכֶם, הוּא הָאֹהֶל וְהָאָרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ – אַתֶּם תִּשְׂבּוּ וְתִזְהָרוּ עַל כָּל זֶר הַבָּא לָנוּעַ. וְאַתָּה וּבְנֶיךָ • הַכֹּהֲנִים. תִּשָּׂאוּ אֶת־עֹן כְּהִנָּתְכֶם. שְׂאִינָה מְסוּרָה לָלוּיִם. וְתִזְהָרוּ הַלוּיִם הַשּׁוֹגְגִים, שְׂלֹא יָנֻעוּ אֲלֵיכֶם בְּעֹבְדֹתְכֶם.

כח"א וַיֹּאמֶר ה' אֶל־אַהֲרֹן • (פסוק) לְמֹשֶׁה אָמַר, שִׂיאֵמַר לְאַהֲרֹן, לְהִזְהָרוּ עַל תַּקְנֵת יִשְׂרָאֵל שְׂלֹא יִפְּגֹסוּ לְמִקְדָּשׁ. אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבֵית־אֲבִיךָ • הֵם בְּנֵי קֹהֲלֵת אֲבִי עֹמֶרֶם. תִּשָּׂאוּ אֶת־עֹן הַמִּקְדָּשׁ • עֲלֵיכֶם אָנִי מְטִיל עֹנֶשׁ הַזֶּה שִׁיחַטָּאוּ בְּעֶסְקֵי הַדְּבָרִים הַמִּקְדָּשִׁים

שפתי חכמים

שאל משה להקדוש ברוך הוא והקדוש ברוך הוא השיבו על זה, כי אין דבר ארץ שמשנה ישאל להקדוש ברוך הוא והקדוש ברוך הוא ישיב לאהרן, אלא ודאי למשה אמר שיאמר לאהרן. בן נראה לי, ולא כמו שעלה על דעת הרא"ם: ם מודכתיב בסוף הענין 'תשאו את עון המקדש', ופירש רש"י דברים המקודשים, כגון האהל וארון ושלחן וכלי הקדש, וכלים הללו נושאים בני קהת, ולכן פירש רש"י הם בני קהת. ואם תאמר, 'עון המקדש' במקדש ממש מיירי, שהזהיר שלא יפגסו בו זרים, אם כן מה נשתנו בני עמרם יותר משאר לויים שיהיו אלו מן המזוהרים ולא שאר לויים: תורה ב

יח (א) ע דָּוָה אַחַד מִשְׁלָשָׁה עֶשֶׂר מִיעוּטִים, כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רִש"י בְּרִישׁ פָּרָשַׁת וַיִּקְרָא שֶׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן. וְהָרָא"ם דָּחָה פִּירוּשׁ זֶה, דְּשִׁמָּא לֹא בָּאוּ מִיעוּטִים אֱלֹו לְמַעַט אַהֲרֹן לְפָרֵשׁ שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה שִׂיאֵמַר לְאַהֲרֹן, אֲלֵא הֵיכָא שְׁנוּכֵר שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עִם שְׁמוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, אֲבָל הֵיכָא שְׁלֹא נִזְכֵּר שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה שְׁמָא לְאַהֲרֹן נֶאֱמַר וְלֹא לְמֹשֶׁה. וְהָרָא"ם הִבִּיא הַסְּפָרִי, אֲבָל הִיא שְׁנוּיָה בְּפָרִשָׁה שֶׁלֹּא־חֲרִיָּה, עֵינֵין שֶׁם כִּי הָאֲרִיָּה. וְלִי נִרְאֶה דְּהֻכַּחַת רִש"י מִדְּכִתִּיב לְעֵיל מִינִיָּה וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵל מֹשֶׁה לֹא־מֹר, דְּקָשָׁה לְרִש"י 'לֹא־מֹר' לְמָה לִי, אֲלֵא וְדָאִי שְׂאֵמָרוּ לְמֹשֶׁה שִׂישָׁאֵל לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל זֶה, וּמִסְתַּמָּא

כמו שכתבתי בסמוך, זה עדות שבחר השם ותברך באהרן יותר מבשאר בני לוי: תורה כו (כח) ג פירוש, 'הקרב' הראשון בחצר אהל מועד, 'הקרב' השני בתוך האהל, ובאלו אמר, 'כל הקרב לחצר אהל מועד, משיקרב לתוך אהל מועד ימות'. ומה שלא אמר 'כל הקרב אל משכן ה' ימות', מפני שאין הדבר מצוי מי שהוא חוץ לעזרה שיקנס לתוך אהל מועד אלא המעט, ואין ראוי שידאגו בעבור זה לומר 'האם תמנו לגוע', אבל העומדים בחצר קרובים הם ליפגס לתוך אהל מועד ויעליהם יש לידאג. רא"ם: ם לא שתמנו בך, שאין נופל על זה ה"א התיימה של 'האם', ועוד שהרי לא מתו, אלא ששם וכו': תורה א

(ב) וגם את־אחִיךָ מִטָּה לֹא־שָׁבַט אֲבִיךָ הַקָּרֵב אֹתָךְ וַיִּלְווּ עִלְיָךְ וַיִּשְׁרְתוּךָ וְאֹתָהּ וּבְנֶיךָ אֹתָךְ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדוּת:

ש"י • וגם את־אחִיךָ • בְּנֵי גֵרְשֹׁן וּבְנֵי מְרִי • וַיִּלְווּ • וַיִּתְחַבְּרוּ אֲלֵיכֶם לְהַזְהִירָם גַּם אֶת הַזָּרִים מִלְּהִתְקַרֵּב

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות כרך כז, עמ' 115)

וגם את אחִיךָ מִטָּה לֹא... הַקָּרֵב אֹתָךְ וַיִּלְווּ עִלְיָךְ וַיִּשְׁרְתוּךָ (יח, ב)
'לוי' מורה על התקשרות ודבקות בהקב"ה (כמו "הפעם ילנה אישי אלי"). מצד שני, עבודת הלויים היא רק לסייע לכהנים, ואילו הם עצמם אינם משרתים בקדש; איך מתגלים שני הדברים?

(ג) וַשְׁמְרוּ מִשְׁמֶרֶתְךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אֲף־אֶל־כָּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא־יָמְתוּ גַם־הֵם גַּם־אֹתָם:

(ד) וּנְלֹוּ עִלְיָךְ וַשְׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכָל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם:
ש"י • וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם • אֲתֶכֶם אֲנִי מִזְהִיר עַל כֵּךְ.

(ה) וַשְׁמְרוּתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ש"י • וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף • (ספרי) כְּמוֹ שֶׁהָיָה כְּבֹרֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יז): "כִּי־יֵצֵא הַקֶּצֶף".

(ו) וְאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתֻנִים לִיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:

שתי חכמים

(ב) צ לא שיתחברו באותה האוהרה שאתם מוזהרים להזהיר הלויים בעבודת הבהוזה, שהרי אין עבודת הבהוזה מסורה להם ואיך יוזהירו הלויים על עבודת הבהוזה, אלא כמו שהבחנו מצוה להזהיר הלוי שלא יגע לעבודת הבהוזה, ככה הלוי מצוה להזהיר את ישראל שלא יקרב לעבודת לויים, ושניהם ישאו את עונם

אם לא יוזהירו: ק לשון 'אמרפל', בספר ירמיה בסמן נ"ב פירש רש"י: אמרפל, שמפתחות העזרה מסורות להם. ואם תאמר, ודלמא 'ישרתוך' בעבודת חול. ויש לומר דהוכחת רש"י מדכתיב בסוף 'לכם מתנה נתונים לה' וגו', משמע דוקא עבודת הקדש: תורה ג (ד) ר פירוש, אֲתֶכֶם אֲנִי מִזְהִיר שתוזהירו את ישראל שלא יקרב

לעבודת בהוזה. כי למעלה הוזהירם על הלויים, ועתה מוזהירם על ישראל. ואף על פי שקל וחמר הוא, אם הלויים מוזהרים קל וחמר ישראלים, אין עונשין מן הדין: תורה ה (ה) ש הוצרך לומר 'כמו שהיה כבד' בעבור מלת 'עוד', שפירשו שפבר קצף פיוצא בו: תורה ו

כ"א לָכֶם מִתֵּנָה נִתְּנִים • יָכוֹל לַעֲבֹדְתֶכֶם שֶׁל הַדְּיוֹט? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "לֹא", כִּמּוֹ שֶׁמִּפְּרֹשׁ לְמַעַלָּה, לְשִׁמְרַת מִשְׁמֶרֶת גִּזְרֵינָּה וְאַמְרָלִין.

(ז) וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אֶתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־
דִּבְרֵי הַמִּזְבֵּחַ וְלַמִּבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעַבְדְּתֶם עֲבֹדַת מִתֵּנָה
אֶתְּכֶם אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת: פ

כ"א עֲבֹדַת מִתֵּנָה • בְּמִתֵּנָה נִתְּנָה לָכֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם 12 עמ' 233)

עֲבֹדַת מִתֵּנָה אֶתְּכֶם (יח, ז) גַּם דָּבָר שֶׁבֶּאֱמָר מִלְּמַעַל בְּתוֹרַת מִתֵּנָה - אֵין זֶה בְּאִפְסוֹ שֶׁהָאֱדָם הוּא רַק
מִקְבֵּל וְתוֹ לֹא מִיָּדִי, אֲלָא גַם בְּזֶה דְּרוּשָׁה עֲבֹדַתוֹ ("עֲבֹדַת מִתֵּנָה"). הַעֲבֹדָה הִיא - לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַדָּבָר בְּפִנְיֵימִיּוֹת.

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן וְאָנֹכִי הִנֵּה נִתְּנִי לָךְ
אֶת-מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי לְכָל-קֹדְשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לָךְ
נִתְּנִים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָה לְחֻק־עוֹלָם:

כ"א וְאָנֹכִי הִנֵּה נִתְּנִי לָךְ • (ספרי) בְּשִׁמְחָה. לְשׁוּבָה
שִׁמְחָה הוּא זֶה, כִּמּוֹ (שְׁמוֹת ד') "הִנֵּה הוּא יוֹצֵא לְקִרְאָתְךָ
וְרָאָךְ וְשִׂמַּח בְּלִבּוֹ". מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁנֶּתֶן שָׂדֶה לְאוֹהֲבּוֹ,
וְלֹא כֹתֵב וְלֹא חֹתֵם וְלֹא הֵעֵלָה בְּעֶרְפָּאִין. בֶּאֱחָד
וְעֶרְעֵר (עֲלִיו) עַל הַשָּׂדֶה, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: כָּל מִי
שִׁירְצָה יָבֹא וְיַעֲרֹר לְנִגְדְּךָ? הָרִינִי כֹתֵב וְחוֹתֵם לָךְ

וּמַעַלָּה בְּעֶרְפָּאִין. אִף כָּאֵן, לְפִי שֶׁבֶּאֱמָר קִרְחָה וְעֶרְעֵר
כְּנֶגֶד אַהֲרֹן עַל הַכְּהֻנָּה, בֶּאֱמָר הַכְּהֻנָּה נִתְּנָה לוֹ (חולין קלג)
עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה מִתְּנוּתֵי כְּהֻנָּה בְּכִרְיִת מֶלֶח עוֹלָם,
וְלִכְךָ נִסְמְכָה פֶּרֶשָׁה זֹאת לְכָאֵן. מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי •
שֶׁאִתָּה צָרִיךְ לְשַׁמְרֵן בְּטָהֳרָה. לְמִשְׁחָה • לְגִדְלָה

♦ (ספרי)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 219)

וְאָנֹכִי הִנֵּה נִתְּנִי לָךְ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי (יח, ח) טַעֲנִתוֹ
שֶׁל קִרְחָה הִתְּנָה: הַכְּהֻנִּים מִנְּתָקִים מִהַעוֹלָם וְעֹסָקִים רַק
בְּקֹדֶשׁ, וְאֵלּוּ כָּל הַעֲדָה עוֹסָקִים עִם עֲנִיֵּי הָעוֹלָם עַל מִנְּתָה
לַעֲשׂוֹת מִהֶם כְּלִים לְאַלְקוּת. וְאֵם כֵּן, מְדוּעַ צָרִיכִים אֶת

(ט) זֶה יְהוָה לָךְ מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים מִן-הָאֵשׁ כָּל-קֹרְבָנֶם
לְכָל-מִנְחָתָם וְלְכָל-חֻטָּאתָם וְלְכָל-אֲשָׁמָם אֲשֶׁר
יַעֲשׂוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים לָךְ הוּא וּלְבִנְיָה:

ט דִּין יְהִי לָךְ מִקֹּדֶשׁ קֹדְשִׁי מוֹתֵר מִן
אֲשָׁמָה כָּל קֹרְבָנֵיהוֹן לְכָל מִנְחָתוֹן וְלְכָל
חֻטָּאתוֹן וְלְכָל אֲשָׁמָהוֹן דִּי יַעֲשׂוּן קֹדְמִי
קֹדֶשׁ קֹדְשִׁין דִּי לָךְ הוּא וּלְבִנְיָה:

שפתי חכמים

וְעֶשְׂרָה בְּגָבֻלִים - תְּרוּמָה. וְתְרוּמָה
מַעֲשֵׂר. חֶלֶה. רִאשִׁית הַגֹּז. מִתְּנוּת.
פְּדִיּוֹן הַבֶּן. וּפְטֹר חֲמוּר. שָׂדֶה הַחֶרֶם.
שָׂדֶה אֲחוּזָה. וְגִלְגָּל הַגֶּר. וְכוּלָּן מִבּוֹאֲרֵין
בְּפֶרֶשָׁה זֹאת וּבִמְקָרָא בְּמִקּוֹם אַחֵר:
ד' כְּלוּמֵר, וְלֹא לְשַׁמְרֵן מִן הַזֵּרִים דּוּמִיָּא
דִּי-יִשְׁמְרָתָם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ, שֶׁאֵין
נוֹפֵל בְּתְרוּמָה רַק שֶׁלֹּא לְטִמְאָה אוֹתָהּ
בְּיָדִים: ה' שֶׁהֵרִי אֵין מִשִּׁיחָה בְּדָגָן
וְתִירֹשׁ: תוֹרָה ט

(ח) ב' וְאֵם תֹּאמַר, וְהָאֵת כְּתִיב וְאָנֹכִי הִנֵּנִי
מִבִּיא אֶת הַמִּבּוּל מִיָּם' וְגו', כְּבָר תִּרְצֹו
בְּסִפְרֵי אֵין שִׁמְחָה לְפָנֵי הַמִּקְדָּשׁ אֲלָא
כְּשִׁיאֲבִדּוֹ מִכְּעִיסָיו מִן הָעוֹלָם: א' חולין
קלג וְהֵם: עֶשֶׂר בְּמִקְדָּשׁ - חֲטָאֵת
בְּהִמָּה. וְעוֹף. אֲשָׁם וְדָאִי. וְתִלְוִי. וְכִחִי
שְׁלָמִי צְבוּר. וְלֹג שְׁמֹן שֶׁל מִצֹּרֶעַ.
שְׁתֵּי הַלֶּחֶם. וְלֶחֶם הַפָּנִים וְשִׁירֵי
מִנְחוֹת. וּמִנְחַת הָעֶמֶר. וְאַרְבַּע
בִּירוּשָׁלַיִם - בְּכוֹר. בִּיבּוּרִים. וּמוֹרֵם
מִתּוֹדָה וּמֵאִיל נֹזֵר. וְעוֹרוֹת קֹדְשִׁים.

(ו) ת' וְאֵם כֵּן אוֹתָהּ מִשְׁמֶרֶת שֶׁל
גִּזְרֵים שְׁלָכֶם הִיא, שֶׁאֲלֻמָּלָא לְוִיִּם
עוֹשִׂים אוֹתָהּ חֲיִיבִים אֶתָּם לַעֲשׂוֹת
אוֹתָהּ: תוֹרָה ז'
(ז) פִּירוּשׁ, עֲבֹדָה שֶׁהִיא מִתֵּנָה,
כְּלוּמֵר הַעֲבֹדָה עֲצֻמָּה הִיא הַמִּתֵּנָה,
לֹא עֲבֹדָה שֶׁל מִתֵּנָה, שֶׁאֵין תְּהִיָּה
הַמִּתֵּנָה וּזְלוּת הַעֲבֹדָה, וְכִמּוֹ שֶׁפִּירֵשׁ
אַחֵר זֶה, שֶׁהַעֲבֹדָה שֶׁהִיא בְּמִתֵּנָה הִיא
שֶׁאֵתָּן לָכֶם אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְכו'.
הָרִא"ם: תוֹרָה ח'

סח שיעור יומי ליום שישי ד' תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - יח - פרשת קרח

כ"י • מן-הָאֵשׁ • לְאַחַר הַקָּטֶרֶת הָאֵשִׁים. כָּל-קָרְבָּנָם • כְּגוֹן זֶבְחֵי שְׁלָמֵי צִבּוּר. מִנְחָתָם חֲטָאתָם וְאַשְׁמָם • כְּמִשְׁמְעוּ. אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי • זֶה גְזֻלַּח הָהָר.

(י) בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל-זֶכֶר יֹאכֵל אֹתוֹ
קֹדֶשׁ יִהְיֶה-לָּךְ:

כ"י • בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ וְגו' • לִמַּד עַל קֹדְשֵׁי קֹדֶשִׁים, שְׂאִין נֶאֱכָלִין אֲלֵאִ"כ בְּעֶזְרָה וּלְזִכְרֵי כְּהֻנָּה.

(יא) וְזֶה-לָּךְ תְּרוּמַת מִתְּנֶם לְכָל-תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לָךְ נִתְּנִים וּלְבִנֶיךָ וּלְבִנְתֶיךָ אֹתָךְ לַחֲקֵעוֹלָם
כָּל-טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכֵל אֹתוֹ:

כ"י • תְּרוּמַת מִתְּנֶם • הַמּוֹרָם מִן הַתּוֹדָה וּמִהַשְׁלָמִים
וְאֵיל נִזִּיר. לְכָל תְּנוּפֹת • שֶׁהָרִי אֵלָיו טְעוּנִין תְּנוּפָה.

(יב) כָּל חֶלֶב יִצְהָר וְכָל-חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם
אֲשֶׁר-יִתְּנוּ לַיהוָה לָךְ נִתְּנִים:

כ"י • רֵאשִׁיתָם • הִיא תְּרוּמָה גְדוֹלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר-שיחות כרך ב עמ' 326)

כָּל חֶלֶב יִצְהָר... אֲשֶׁר יִתְּנוּ לָהּ (יח, יב)
וְהוּא-הַדִּין בְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא לְשֵׁם הָאֵל-הַטּוֹב, שִׁיחָה מִן
הַנָּהָ וְהַטּוֹב... וְכֵן הוּא אוֹמֵר כָּל חֶלֶב לָהּ (רמב"ם סוף ה'לכות
אסורי-ימצא).
כְּשֶׁהִתְעוֹרָה שְׂאֵלֶת סֵדֶר הַלְמוּדִים בִּישִׁיבוֹת וּבִתְיֵי-הַסֵּפֶר

(יג) בְּבוּרִי כָּל-אֲשֶׁר בְּאַרְצָם אֲשֶׁר-יִבְיֹאוּ לַיהוָה לָךְ
יִהְיֶה כָּל-טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכֵלֶנּוּ:

יג בְּבוּרֵי כָּל דֵּי בְּאַרְעֵהוּ דֵּי יִתְּנוּ קֳדָם יי
דֵּי לָךְ יִהְיֶה כָּל דְּדִכִּי בְּבֵיתְךָ יִכְלֶנָה:

יד כָּל חֶרְמָא בִּישְׂרָאֵל דֵּי לָךְ יִהְיֶה:

(יד) כָּל-חֶרֶם בִּישְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה:

שפתי חכמים

(ט) וְכָלֹא אָמַר מֵאַחֵר הָאֵשׁ, כְּלוּמַר
מֵאַחֵר שֶׁהוּקְטְרוּ בָּאֵשׁ. וְאִין לְפָרֵשׁ מִן
הָאֵשׁ מִן הַנִּקְטְרִים בָּאֵשׁ, שְׂאִין
הַכֹּהֲנִים זֹכִים מִהֶאֱיֻמּוֹרִים שֶׁבִּתּוֹךְ
הָאֵשׁ, שֶׁכָּבֵד הוּקְצוּ לְגִבּוֹהַ, אֲלֵא
פִּירוֹשׁ שְׂאִין הַכֹּהֲנִים זֹכִים אֲלֵא
לְאַחֵר הַקָּטֶרֶת הָאֵשׁ מֵאִימּוֹרִים: ז' לְפִי
שְׂנֵאֲמַר כָּאן מִקְדָּשֵׁי הַקֹּדֶשִׁים, וְשְׁלָמֵי
יְחִיד קֹדְשִׁים קָלִים הֵם. אֲבָל אִין לְפָרֵשׁ
'לְכָל קָרְבָּנָם כְּמִשְׁמְעוּ, שֶׁהָרִי מִנְחָתָם'
'וְחֲטָאתָם' וְאַשְׁמָם' אַחֵר כִּף כְּתִיב:

ח דִּילְפִּינִין בְּגִזְיָה שְׁוָה, כְּתִיב הֵתָם
'הָאֲשֶׁם הַמּוֹשֵׁב לָהּ לִכְהֹן, וּכְתִיב הָכָא
'אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי': תוֹרָה י
(י) ז' וְיִהְיֶה פִּירוֹשׁ בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים
וְגו', בְּדֶרֶךְ קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים, שֶׁפִּירוֹשׁוֹ
בְּדֶרֶךְ אֲכִילַת קֹדֶשִׁי קֹדְשִׁים, שֶׁהוּא
בְּמִקּוֹם קָדוֹשׁ שֶׁהוּא הָעֶזְרָה בְּדִמְפוּרָשׁ
בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְנִשְׁנָה כָּאן
לְעִיבּוּבָא: תוֹרָה יא
(יא) * הוּא חוּהַ וְשׁוֹק וְלָחֶם אֶחָד מִן
הָעֶשְׂרֶה הֶבֶא עֲמּוֹ. וְאֵם תֹּאמַר, מִנָּא

לִיָּה לְרַש"י, דְּלָמָּא 'תְּרוּמַת מִתְּנֶם' מִן
תְּבוּאָה, לְכָף פִּירוֹשׁ רַש"י שֶׁהָרִי אַחֵר
כִּף כְּתִיב 'לְכָל תְּנוּפּוֹת', שֶׁהָרִי אֵלָיו
טְעוּנִין תְּנוּפָה, כְּגוֹן תּוֹדָה כּו';
ב כְּלוּמַר, אֵינָה מִצְוֹת עֲשֵׂה לְטָהוֹרִים
רַק אֲזִהְרָה לְטָמְאִים, שֶׁמְכַלֵּל הֵן וְכו';
ל דְּלִפְיִירוֹשׁ רֵאשׁוֹן קִשּׁוּהַ, הָיָה לוֹ לומר
'כָּל אֲשֶׁר טָהוֹר', דִּהְיָה מִשְׁמַע וְלֹא
טָמְאִים, לְכֵן פִּירוֹשׁ דָּבָר אַחֵר. וְלְפִי
דָּבָר אַחֵר קִשּׁוּהַ, לָמָּה מִרְמּוֹ אֲשִׁיתוּ
בְּמַלְת' כָּל טָהוֹר': תוֹרָה יב

טו כל פתח ולדא לכל בשרא די יקרבון
קדם יי באנשא ובכעירא יהי לה ברם
מפרק תפרוק ית בוכרא דאנשא וית בוכרא
דכעירא מסאבא תפרוק:

טז ופרקנה מבר ירחא תפרוק בפרסנה כסף
חמש סלעין בסלעי קודשא עשרין מעין
הוא:

יז ברם בוכרא דתורא או בוכרא דאמרא או
בוכרא דענא לא תפרוק קודשא אנון ית
דמהון תזריק על מדבחה וית תרביהון תסק
קרבן לאתקבלא ברעוא קדם יי:

(טו) כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה
בְּאֹדָם וּבִבְהֶמְתָּה יְהִי־לָהּ אֵף. פָּרָה תִּפְדֶּה אֶת
בְּכוֹר הָאֹדָם וְאֶת בְּכוֹר־הַבְּהֶמְתָּה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה:

(טז) וּפְדוּיוֹ מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְפָּךָ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת
שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא:

(יז) אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אֹי־בְכוֹר פֶּשֶׁב אֹי־בְכוֹר עַז לֹא
תִּפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת־חֵלְבָם תִּקְטִיר אֵשָׁה לַרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקווישיחות כרך כג עמ' 139)

לחטאת ואשם, שכן אפילו הנפש הבהמית (מצד עצמה)
אינה שזכת כלל לחטא ועון, והיא איננה מתאנה אלא
לדברים המתירים בלבד.

אף רש"י שולל אפילו את ההשואה בין בכור לתודה.
המשמעות הפנימית של קרבן זה היא שהאדם היה בסכנה
רוחנית, עמד בפני נסיון גדול ונצל ממונו בעבודה 'ניסית',
עבודה של מסירות-נפש. רש"י מלמדנו אפוא, כי אין כאן
שום דמיון לתודה, שכן אצל 'יהודי משללת לחלוטין
האפשרות של פרוד מהקב"ה, ואין צורך ב'גס' כדי לעמוד
בנסיון. 'יהודי אינו זקוק ל'גס' זה אלא-אם-כן נקלט בתוכו
מבחינת 'אינו יהודי'.

אך בכור שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור עַז לֹא תִפְדֶּה
קֹדֶשׁ הֵם... פְּחֻזָּה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הִימִין לָהּ יְהִיָּה (יח,
יז-יח)

שלא תאמר פְּחֻזָּה וְשׁוֹק של תודה (רש"י)
ב'ספרי' יש קא-סלקא-דעתך להשוות בכור לחטאת ואשם
("מה חטאת ואשם ליום ולילה, אף בכור ליום ולילה"),
ואלו רש"י אינו מזכיר אלא תודה בלבד.
הטעם הפנימי לכך, על דרך הרמז ברש"י:
'בכור' רומז לעם-ישראל, פנאמר (שמות ד) "בני בכורי
ישראל". בכור אדם - הינו הנפש האלקית; ובכור בהמה -
הנפש הבהמית. לכן אין אפילו סלקא-דעתך להשוות בכור

יח ובשרהו יהי לה פחזא דאמרא
וכשוקא דמינא לה יהי:

(יח) וּבִשְׂרָם יְהִי־לָהּ פְּחֻזָּה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הִימִין
לָהּ יְהִיָּה:

עקיבא ולמד: הוסיף לה הפתוב "הויה" אחרת, שלא
תאמר: פְּחֻזָּה וְשׁוֹק של תודה, שאינו נאכלי אלא
ליום ולילה.

יח- פְּחֻזָּה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הִימִין • (זבחים טז) שֶׁל
שְׁלָמִים שְׁנָאָכְלִים לַפְּהִנִּים לַנְּשִׁיָּהם וּלְבָנֵיהֶם
וּלְעַבְדֵיהֶם לִשְׁנֵי יָמִים וּלְיֵלָה אֶחָד, אֵף הַבְּכוֹרִי נֶאֱכָל
לִשְׁנֵי יָמִים וּלְיֵלָה אֶחָד. לָהּ יְהִיָּה • (ספרי) בָּא רַבִּי

יט כל אפרשות קודשין די יפרשון בני
ישראל קדם יי יחבית לה ולבניה ולבנותיה
עמך לקנים עלם קנים מלח עלם הוא קדם
יי לה ולבניה עמך:

(יט) כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לַיהוָה נִתְּתִי לָהּ וּלְבָנֶיהָ וּלְבָנוֹתֶיהָ אִתָּךְ לַחֲקֵעוֹלָם
בְּרִית מְלַח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי יְהוָה לָהּ וּלְזֶרְעָךְ אִתָּךְ:

שפתי חכמים

לשני ימים ולילה אחד. ונראה לי, דאי
לאו קרא ד'לה יהיה, הנה אמיןא שנה
בשנה איפכא, שאם שחטו בסוף שנה
יהא נאכל דוקא באותו יום ולא בשנה

היקשא, תיפוק ליה מקרא ד'שנה
בשנה' ופירש רש"י שם שאם שחטו
בסוף שנתו אוכל אותו היום ויום אחד
בשנה האחרת, למד שנאכל הבכור

(יח) מ פירוש, שהפתוב הקיש בכור
לחזה ושוק של שלמים, שהם קדשים
קלים שנאכלין לשני ימים ולילה אחד:
נ כתב הר"א, ויש לתמוה למה לי

כ"י • כל תרומת הקדשים • מתבתה של פרשה זו, כללה בתחלה וכללה בסוף ופרט באמצע. ברית מלח עולם • ברית עם אהרן בדבר הבריא ומתקנים ומבריא את אחרים. ברית מלח • פברית הברותה למלח, שאינו מסריח לעולם.

(כ) ויאמר יהוה אל־אהרן בארצם לא תחל וחלק לא־יהיה לך בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל:

כ"י • וחלק לא־יהיה לך בתוכם • (ספר) אףם בבזה.

♦ שבת קודש ה' תמוז ♦

(כא) ולבני לוי הנה נתתי כל־מעשר בישראל לנחלה חלק עבדתם אשר־הם עבדים את־עבדת אהל מועד:

(כב) ולא־יקרבו עוד בני ישראל אל־אהל מועד לשאת חטא למות:

(כג) ועבד הלוי הוא את־עבדת אהל מועד והם ישאו עונם חקת עולם לדריכתם ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה:

כ"י • והם • הלויים ישאו עונם שלע ישראל, שעליהם להזהיר הזרים מגשת אליהם.

(כד) כי את־מעשר בני־ישראל אשר ירימו ליהוה תרומה נתתי ללויים לנחלה על־בן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה: פ

כ"י • אשר ירימו לה' תרומה • (ספר) הפתוב קראו "תרומה" עד שיפריש ממנופ תרומת מעשר.

(כה) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

כה ומליל יי עם משה למימר:

שפתי חכמים

אל הלויים, ו'עונם' שבה אל ישראל הסמוך. ואחר כך פירש מהו נשיאות עון, שאם לא יזהירו וכו'; תורה כד (כד) • דאם לא בן 'תרומה' למה לי, הא כבר נאמר 'אשר ירימו לה'. ועוד, מעיקרא קרי ליה 'מעשר' ובסוף 'תרומה'; תורה כה

נטל אלעזר הכהן בבזה כמו שמבאר בפ' ששט מוטות. ויש לומר, שכאן מדבר בארץ ישראל, ושם לא נטלו בזה, ולכך בתיב כאן 'בארצם', שמשמע בארץ ישראל: תורה כא (כג) ע לא שתאמר שמלת 'והם' ומלת 'עונם' שבה אל ישראל, רק 'והם' שבה

האחרת, לכך כתב 'לך יהיה' להוסיף הויה אחרת וכו', וממילא דרשינן 'שנה בשנה' שאם הוא בסוף שנתו וכו'; תורה יט (כ) רצונו לתרץ, הרי בתיב 'בארצם' לא תנחל, ולמה כתב 'חלק לא יהיה' וגו', אלא אף בבזה. ואם תאמר, והרי

כִּי וּלְלוֹאֵי תִמְלֵל וְתִימַר לְהוֹן אֲרִי תִסְבּוֹן מִן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מַעֲשָׂא דִּי יְהִיבִית לְכוֹן
מִנְהוֹן בְּאַחְסָנְתְּכוֹן וְתַפְרִישׁוֹן מִנְהָ
אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ מַעֲשָׂא מִן מַעֲשָׂא :

(כו) וְאֶל־הַלְוִיִּם תִּדְבֹּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשָׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֲתָם
בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר
מִן־הַמַּעֲשֵׂר:

כִּי וְתִתְחַשֵּׁב לְכוֹן אַפְרָשׁוּתְכוֹן כַּעֲבוּרָא מִן
אֲדָרָא וְכַמְלָאָתָא מִן מַעֲצָרְתָא :

(כו) וְנָחֲשָׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדִגְוֹן מִן־הַגֶּזֶן וְכַמְלָאָה
מִן־הַיָּקָב:

תְּבוּאָה שְׁנַתְמַלְאָת. יָקָב. הוּא הַבּוֹר שְׁלִפְנֵי הַגֶּת,
שְׁהִינָן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ. וְכָל לְשׁוֹן יָקָב חֲפִירַת קֶרֶקַע הוּא,
וְכֵן (זכריה יד): "יָקָבִי הַמֶּלֶךְ הוּא יִם" - אוֹקְנִינוֹס חֲפִירָה
שְׁחָפֵר מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם.

כִּי־יָ וְנָחֲשָׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדִגְוֹן מִן־הַגֶּזֶן •
תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁלָכֶם אֲסוּרָה לְזָרִים וּלְטַמְאִין, וְחֲזִיבִין
עָלֶיהָ מִיתָה וְחִמּוּשׁ כְּתֻרֻמָּה גְדוֹלָה שְׁנִקְרָאת "רֹאשִׁית
דִּגְוֹן" מִן הַגֶּזֶן. וְכַמְלָאָה מִן־הַיָּקָב • כְּתֻרֻמַת תִּירוֹשׁ
וְיִצְהָר הַנִּשְׁטֶלֶת מִן הַיָּקָבִים. מְלָאָה • לְשׁוֹן בְּשׁוּל,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 63)

מִן־נָחֲשָׁב). וּמִקְאֵן הוֹרָאָה עַד כַּמָּה יֵשׁ לִיצְהָר מִמְחֻשְׁבָּה
רָעָה, כִּי נוֹסֵף עַל חֲמֹר הַדְּבַר מִצַּד עֲצֻמוֹ, יֵשׁ בּוֹ נֶזֶק לְעוֹלָם
שְׁמֻסָּבִיב. וְכֵן - גְּדֹל הַנְּחִיצוּת שֶׁל מְחֻשְׁבָּה טוֹבָה, לְחֻשָּׁב
טוֹב עַל הַזֹּלָת, כִּי גַם מְחֻשְׁבָּה טוֹבָה מוֹעִילָה הַרְבֵּה.

וְנָחֲשָׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם (יח, כז) מִקְאֵן לְמַדּוֹ חֲז"ל
שֶׁ"בְּמִחְשְׁבָה בְּלִבָּד תִּהְיֶה תְרוּמָה". וְגַם לְדַעוּת שְׁאִין
תְרוּמָה בְּמִחְשְׁבָה, מוֹעִילָה הַמְחֻשְׁבָּה לְהַתִּיר אֶת הַטָּבֵל,
שְׁנוֹתָן עֵינָיו בְּצַד זֶה וְאוֹכֵל בְּצַד זֶה (וְגַם זֶה נִלְמַד

כַּח כֵּן תַּפְרִישׁוֹן אֶף אֲתוֹן אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ
מִכָּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶון דִּי תִסְבּוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתִתְנוֹן מִנְהָ יֵת אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְאַהֲרֹן
כַּהֲנָא :

(כח) כֵּן תְּרִימוּ גַם־אֲתָם תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל
מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתֶּם
מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

כִּי־יָ כֵן תְּרִימוּ גַם־אֲתָם • כִּמוֹ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגִּרְגָם וּמִיִּקְבֵיהֶם, תְּרִימוּ גַם אֲתָם מִמַּעֲשֵׂר שְׁלָכֶם, כִּי
הוּא נִחְלַתְכֶם.

כַּס מִכָּל מִתְנַתְּיכֶון תַּפְרִישׁוֹן יֵת כָּל אַפְרָשׁוּתָא
דִּי מִכָּל שׁוּפְרָה יֵת מְקֻדָּשָׁה מִנְהָ :

(כט) מִכָּל מִתְנַתְּיכֶם תְּרִימוּ אֶת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה
מִכָּל־חֻלְבּוֹ אֶת־מְקֻדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ:

תְרוּמָה גְדוֹלָה מִן הַכָּרִי, צָרִיף לְהַפְרִישׁ הַלּוֹי מִן
הַמַּעֲשֵׂר תַחֲלָה אַחַד מִחֲמִישִׁים לְתְרוּמָה גְדוֹלָה, וְיִחְזֹר
וְיִפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר.

כִּי־יָ מִכָּל מִתְנַתְּיכֶם תְּרִימוּ אֶת כָּל־תְּרוּמַת ה' •
בְּתְרוּמָה גְדוֹלָה - הַפְּתוּב מִדְּבַר, שְׁאֵם הַקֳּדִים לּוֹי
אֶת הַכֹּהֵן בְּכָרִי וְקָבֵל מַעֲשֻׂרְתּוֹ קֳדָם שְׂיִטֵּל כֹּהֵן

ל וְתִימַר לְהוֹן בְּאַפְרָשׁוּתְכוֹן יֵת שׁוּפְרָה מִנְהָ
וְיִתְחַשֵּׁב לְלוֹאֵי כַּעֲלָלִית אֲדָרָא וְכַעֲלָלִית
מַעֲצָרְתָא :

(ל) וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהִרְיַמְכֶם אֶת־חֻלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנָחֲשָׁב
לְלוֹיִם כְּתֻבּוֹת גֶּזֶן וְכְתֻבּוֹת יָקָב:

כִּי־יָ בְּהִרְיַמְכֶם אֶת־חֻלְבּוֹ מִמֶּנּוּ • לְאַחַר שְׁתְּרִימוֹת תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִמֶּנּוּ. וְנָחֲשָׁב • הַמּוֹתֵר לְלוֹיִם חֲלִין

שפתי חכמים

ליתן לו רק תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר: תורה ל
(ל) כן שְׁפִירוֹשׁ הַמּוֹתֵר מִהֲרַמַת חֻלְבּוֹ,
לֹא בַעַת הֲרִימְכֶם. וּבִי"ת 'בְּהִרְיַמְכֶם'
כִּמוֹ בַּעֲבוּר, דְּהִינּוּ אַחֵר: ר וְיִי

יְהִיָּה זֶה, הָא כְּכָר נָתַן יִשְׂרָאֵל תְּרוּמָה
גְדוֹלָה. וְאָמַר, כְּגוֹן שֶׁהַקֳּדִים לּוֹי אֶת
הַכֹּהֵן, דְּהִינּוּ אַחֵר הַדִּישָׁה וְלֹא
בְּשַׁבְּלִים, שְׁאֵם הַקֳּדִים אִזְ אִינוּ חַיִּיב

(כט) ז משום ד'כֵּן תְּרִימוּ מִכָּל
מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשְׁמַע,
וְאֵם כֵּן 'תְּרִימוּ אֶת כָּל תְּרוּמַת ה' עַל
כְּרִיךְ בְּתְרוּמָה גְדוֹלָה קְמִירָה וְאִיךְ

אָסור? תלמוד-לומר "ונחשב ללויים כתבואת גרין".
מה של ישראל חלין, אף של לוי חלין.

גמורין. כתבאת גרין • לישאל, שלא תאמר: הואיל
וקראו הכתוב "תרומה"ש, שנאמר: "כי את-מעשר
בני-ישראל אשר ירימו לה' תרומה". יכול יהא פלו

לא ותיכלין זהה בכל אתר אתון ואנש
בתיכון ארי אנרא הוא לכוין חלף פלחנכו
במשפן זמנא:

(לא) וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם כִּי־
שָׂכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י • בכל-מקום • אפלו בבית הקברות.

לב ולא תקבלין עלוהי חובא באפרשותכו
נת שופרה מנה ונת קודשאי דבני ישראל
לא תחלין ולא תמותון: פ פ פ

(לב) וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלֶיךָ חֲטָא בְּהִרְיֻמְכֶם אֶת־חֻלְבּוֹ
מִמֶּנּוּ וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלּוּ וְלֹא
תָמוּתוּ:

כ"י • וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלֶיךָ חֲטָא וְגו' • (יבמות פט) הא אם לא תרימית, תשאו חטא. ולא תמותו • (בכורות נו) הא
אם תחללו, תמותו:

צ"ה פסוקים, דניאל סימן. חסלת פרשת קרח

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רכד - רכו

שפתי חכמים

וְלֹא תָמוּתוּ' הָא אִם תַּחֲלִילוּ תָמוּתוּ,
דְּמַכְלָל לֹא אִתָּה שׁוּמַע הָן, דָּאִם לֹא
כֵן לָמַד לִי וְלֹא תָמוּתוּ, מְהִי תִיתִי
לְחֵיב דְּאֶצְטְרִיךְ קָרָא לְפִטוּר. הָרָאִם:
חסלת פרשת קרח

משום שלא תאמר וכו': תורה לא
(לב) ת פירוש, האי קרא לא לפטור
הקרימים אתי, דמהיכי תיתי לחייב,
אלא לחייב אתא. ומכלל לאו אתה
שומע הן. ומנה הטעם עצמו פירש גבי

ד'ונחשב' הוא וי'ו נוסף, שפירוש:
אחר הרימכם חלבו יחשב המותר וכו':
ש פירוש, דרש"י מפרש מעצמו שאל
יקשה לומר מהיכא תיתי לאסור את
המותר דאיצטריך קרא להתיירו,

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

18 שמואל, כי מוכח שעושה כן לרפואה.
19 הגמרא מביאה מעשה בענין קילורין: שלח ליה רבי ינאי לומר
20 עוקבא, לישדר לן מר מהנך קילורין דמר שמואל - ישלח לנו מר
21 מהקילורין של שמואל, שלח ליה מר עוקבא, שדורי משדרנא לך -
22 אני שולח לך את הקילורין, דלא תימא - שלא תאמר צד עין אנא,
23 אלא תדע דהכי [וכן] אמר שמואל, מוכה טיפת צונן לתת בעיניו
24 שחרית ורחיצת ידים ונגלים בחמין ערבית מכל קילורין שבעולם,
25 שדברים אלו מאירים את העינים יותר מקילורין.
26 תניא נמי הכי - שנינו כן בברייתא כמו שאמר שמואל, אמר רבי
27 מונא משום רבי יהודה, מוכה טיפת צונן שחרית ורחיצת ידים
28 ונגלים ערבית מכל קילורין שבעולם.
29 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בשם רבי מונא: הוא [רבי מונא]
30 הך אומר, דהנוגעת לעין קודם שיטול ידי שחרית, נוח לו לאדם
31 שתקצץ ולא תיגע בעין, שרוח רעה שורה על היד קודם נטילה
32 ומעוררתה, וכן דלחוטם קודם שיטול ידי שחרית, נוח לאדם
33 שתקצץ, וכן דלפה תיקצץ, דלאוון תיקצץ, דלחטודה - למקום
34 נקב הקות הדם תיקצץ, דלאמה תיקצץ, דלפי טבעת תיקצץ, ד

1 דוחה הגמרא: וליטעמך - ולשיטתך שיש להוכיח מדברי שמואל
2 שאביו אמרם, אם כן הא דאמר שמואל, רוק תפל אפילו על גב העין
3 אסור ושזו המימרא השניה שהוזכרה לעיל, דשמייעא ליה כמאן -
4 ממי שמע שמואל דין זה, אילימא דשמייעא ליה מאבות - אם נאמר
5 ששמעו מאביו, אלא לוי ולא תדא אמר - וכי לוי לא אמר אפילו
6 דין אחד, והלא דין אחד נאמר בשם לוי, כפי שאמרנו לעיל, אלא
7 אין להוכיח מכאן מה אמר אביו של שמואל, ורק תדא שמייעא ליה
8 מאבות ודא שמייעא ליה מלוי - דין אחד שמע מאביו ודין אחד
9 מלוי, ולא ידעין הי מאבות הי מלוי - ואיננו יודעים איזה דין שמע
10 מאביו ואיזה מלוי.
11 הגמרא מביאה דין נוסף בענין רפואה בשבת: אמר מר עוקבא אמר
12 שמואל, שורה אדם במים קילורין - מיני עשבים או סממנים
13 שנותנים כח במים ומועילים להאיר את העינים, מערב שבת, ונותן
14 על גב עיניו בשבת ואינו חושש משום רפואה בשבת, פר לויא הוי
15 קאי קמיה - עמד בפניו דמר עוקבא, תווייה דהנה מיין ופתח - ראה
16 מר עוקבא את בר לויא נותן קילורין ועוצם ופותח את עיניו, אמר
17 ליה מר עוקבא, כולי האי - עד כדי כך ודאי לא שרא [התירו] מר

דְּבָרָךְ: ג ז גִּמְלָה עַל־עַבְדְּךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבָרָךְ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עַתָּה:
 כא גְּעֻרַת זָדִים אֲרוּרִים הַשִּׁנִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גִּל
 מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים בִּי נִדְּפְרוּ עֲבָדְךָ יֵשִׁים בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי בְּדִבְרֶךָ: כו דְּרָכִי סִפְרָתִי וְתַעֲנֵנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 בְּדִבְרֶךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִּי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בַּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְלִשְׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ בִּי תִרְחֹב לִפִּי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרִנָּה עֲקֹב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תוֹרָתְךָ
 וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חִפְצָתִי: לו הִטִּלְפִּי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל
 אֶל־בָּצַע: לו העֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדִרְכְּךָ
 חֲיִנִּי: לח הִקֵּם לַעֲבָדְךָ אֱמֶרְתְּךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ:
 לט העֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִּי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲנִנִּי:
 ו זִבְאֹנִי חֲסִדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעֲתֶךָ בְּאֱמֶרְתְּךָ:
 זב וְאַעֲנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־כִטַּחֲתִי בְּדִבְרֶךָ: זג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֵד בִּי לְמִשְׁפָּטְךָ
 יִחְלָתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְּחַלֵּכָה בִּרְחֹבָה בִּי פִקְדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבָּרָה בַּעֲדִיתִךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשִׂא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבָדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתֵנִי: נ וְאֵת
 נַחֲמָתִי בַעֲנִי בִּי אֱמֶרְתְּךָ חֲתִנִּי: נא זָדִים הִלִּיצִנִי
 עַד־מָאֵד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: נ גִּיָּה וְאַתְּנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחֻזָּתִי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תוֹרָתְךָ: נד זְמֵרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תוֹרָתְךָ: נו זֹאת הִיתָה־לִּי בִּי פִקְדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמַרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
 נח חֲלִיתִי פִגְנֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִּי בְּאֱמֶרְתְּךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבַלִּי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִקְדֶיךָ: סד חֲסִדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עַם־עַבְדְּךָ יְהוָה
 בְּדִבְרֶךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי בִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הֶאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שִׁגְגָה וְעִתָּה אֱמַרְתְּךָ
 שְׁמָרְתִּי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֵר וְזִדִּים אֲנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פִקְדֶיךָ: ע טַפַּשׁ כַּחֲלָב לִפְּנֵי אֲנִי תוֹרָתְךָ
 שָׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמַד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלָפִי זָהָב וְכֶסֶף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנֵנִי הִבִּינִי וְאַלְמַדָּה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ בִּי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלָתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדְקָה מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתֵנִי: עו יִהְיֶנָּה חֲסִדְךָ לְנַחֲמֵנִי בְּאֱמֶרְתְּךָ
 לַעֲבָדְךָ: עז יִבְאֹנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תוֹרָתְךָ
 שָׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׂוּ זָדִים כִּי־שֹׁקֵר עוֹתוֹנִי אֲנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקְדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ
 יוֹדְעֵי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיֶה־לִּפִּי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָלְתָה לְתִשְׁוַעֲתֶךָ נִפְשִׁי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלָתִי: כב כָּלוּ עֵינִי לְאֱמֶרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִנַּחֲמֵנִי: כג כִּי־הֵייתִי כְּנָאֵד בְּקִטְשׁוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמְהָ יִמְיַעֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרָדְפִי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוּלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִתּוּרְתְּךָ: כו כָּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֵר יִדְפוּנִי
 עוֹרֵנִי: כז כִּמְעַט כָּלוּנִי בָאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֲזַבְתִּי

פְּקוּדֵי: פח כַּחֲסִדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרֵה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנַתְךָ כּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וּתְעֹמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי תִפֹּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שְׁעִשְׁעִי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעֵינַי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁפֵּחַ
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לֵךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דָּרַשְׁתִּי: צה לִי קִוּוּ רַשְׁעִים לְאַבְדְּנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכַל־תִּכְלֶה רְאִיתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצּוֹתְךָ מְאֹד: מז מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמְנִי מִצּוֹתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מוֹזְקִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְקוּדֶיךָ
 נִצְרַתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּלֵאתִי רִגְלִי לְמַעַן
 אֲשָׁמֹר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי בִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּךְ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שָׁנְאֹתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֶר: נ קה גֵּר־לִרְגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיִמָּה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מְאֹד יִהְיֶה חִינִי כַּדְבָּרְךָ: קח גִּדְּבוֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רַשְׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם בִּישׁוּשׁוֹן לִבִּי הִמָּה: קיב נִטִּיתִי לִבִּי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיד לְעוֹלָם עֶקֶב: קיג סַעֲפִים שָׁנְאֹתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יִחַלְתִּי: קטו סוֹרוּ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרֵה מִצּוֹת
 אֱלֹהִי: קטז סִמְכְנִי כְּאֲמַרְתָּךְ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיִשְׁנִי
 מִשֹּׁבְרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשַׁעַה וְאַשְׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׂוֹגִים מִחֲקִיד בִּישְׁקֹר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רַשְׁעֵי־אֶרֶץ לָכֵן
 אֶהְבֵּתִי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחָדְךָ בִּשְׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 בְּלִיתִּיחִנִּי לְעֹשִׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשִׁקֵנִי וָדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אֲמַרְתָּ
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסִדְךָ וְחֲקִיד

לְמַדְנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יִהְיֶה הַפְּרוֹ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֶהְבֵּתִי מִצּוֹתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֶר שָׁנְאֹתִי:
 פ קכט כָּלֵאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצְרַתֶם נַפְשִׁי:
 קל פִּתַּח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא פִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצּוֹתֶיךָ יֶאֱבֹתִי: קלב פִּנְה־אֱלִי וְחִנִּי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֶהְבִּי שְׁמֶךָ: קלג פַּעַמִּי הִכֵּן בְּאֲמַרְתָּךְ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֹנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשָׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרֵה פְּקוּדֶיךָ: קלה פִּנְיֶה הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלְמַדְנִי
 אֶת־חֲקִיד: קלו פִּלְגִּי־מִים יִרְדּוּ עֵינִי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֵת צִדֵּק עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מְאֹד:
 קלד צִמְתַּתִּנִּי קִנְאֹתִי בִישְׁכְּחוּ דְבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אֲמַרְתָּךְ מְאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבְוָה פְּקִידֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקַתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צֹר־
 וּמִצּוֹק מִצָּאוֹנִי מִצּוֹתֶיךָ שְׁעִשְׁעִי: קמד צִדֵּק
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק קמה קָרָאתִי
 בְּכָל־לַב עֲנִי יִהְיֶה חֲקִיד אֲצִרָה: קמו קָרָאתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרֵה עֲדוֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשׁוּעָה לְדְבָרְךָ יִחַלְתִּי: קמח קִדְמוֹ עֵינִי אֲשַׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּךְ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כַּחֲסִדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרוֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קִדְּם יִדְעָתִי מִעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קנג רֹאה־עֲנִי וְחַלְצֵנִי בִּיתוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבִי וְגֵאלֵנִי לְאֲמַרְתָּךְ חִינִי:
 קנה רַחוּק מִרַשְׁעִים יִשׁוּעָה בִּישְׁחִידֶיךָ לֹא דָרָשׁוּ:
 קנו רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנז רַבִּים
 רִדְפִי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נִטִּיתִי: קנח רְאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּטָטָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּךְ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנט רֹאה בִּישְׁחִידֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כַּחֲסִדְךָ חִינִי:
 קס רֹאש־דְּבָרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פָּתַח לִבִּי:

קסב שִׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אֲמֶרְתְּךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רֵב:
 קסג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאֶתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 קסד שִׁבְעַת בַּיּוֹם הִלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָתְךָ:
 קסה שְׁלוֹם רֵב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
 קסו שִׁבְרַתִּי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שְׁמִרָה נִפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ וְאַהֲבֶם מְאֹד:
 קסח שְׁמִרַתִּי פִּקּוּדֶיךָ וְעֲדוֹתֶיךָ כִּי כָל־דְּרָכֶי נִגְדָּה:
 ת קסט תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרֶךָ הַבִּינֵנִי:

שְׂכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
 ק'רָאֲתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רְמִיָּה: ג מִהִיתִי לְךָ וּמִה־יִסְיָף לְךָ
 לִשְׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גִּחְלִי

קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לְפָנֶיךָ כְּאֲמֶרְתְּךָ הִצִּילָנִי:
 קעא תַּבְּעֵנָה שְׁפָתַי תְּהַלֵּה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיד:
 קעב תַּעַן לִשְׁוֹנִי אֲמֶרְתְּךָ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קעג תִּהְיֶיךָ לְעֹזְרִנִּי כִּי פִקּוּדֶיךָ בַּחֲרַתִּי:
 קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעֵי:
 קעה תַּחֲיֶינִפְשִׁי וְתִהְלֶלְךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תַּעֲלִיתִי כְּשֶׁה אֶבְדָּה בְּקֶשׁ עֲבָדֶיךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי:

רְתָמִים: ה אֹזִיחֵלִי כִּי־נִגְרַתִּי מִשֶּׁדַּךְ שְׂכָנָתִי
 עַם־אֲהֵלִי קָדָר: ו רַבַּת שְׂכָנָה־לָּהּ נִפְשִׁי עִם
 שׁוֹנָא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הַמָּה
 לַמַּלְחָמָה:

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

עורותיהם מטמאים כבשרם, אפשר ליישב, שעד כאן לא פליגי -
 לא חולקים רבנן עליה דרבי יוחנן בן נורי, אלא לענין טומאה, שהם
 סוברים שעורותיהם מטמאים כבשרם, משום דכתיב (ויקרא יא לא)
 לאחר שהתורה מנתה את שמונת השרצים, אלה הטמאים לכם,
 והאות ה"א בתיבה 'הטמאים' שהיא יתירה, באה לרבות
 שעורותיהן של שרצים אלו מטמאים כבשרן, אבל לענין שבת,
 אפילו רבנן מודו שיש להם עור, והחובל בהם חייב.
 הגמרא מקשה על רב מברייטא: וכי לענין שבת לא פליגי רבנן על
 רבי יוחנן בן נורי, וסוברים שהחובל בהם חייב, והתניא, הוציא אחד
 משמנה שרצים האמורים בתורה, או תחובל בהן, חייב, לפי שיש
 להם עור, דברי רבי יוחנן בן נורי. והכמים אומרים, אין עור אלא

1 אף שלא יצא דם, מכלל דאית' להו עור - משמע שיש לשרצים אלו
 2 עור, ולפיכך חייב. מאן תנא - מי הוא התנא הסובר כן. משיבה
 3 הגמרא: אמר שמואל, רבי יוחנן בן נורי היא, דתנן במשנה (חולין קכב)
 4 רבי יוחנן בן נורי אומר, שמנה שרצים האמורים בתורה יש להן
 5 עורות, וכיון שיש להם עור ממש, עורותיהם אינם מטמאים כבשר
 6 נבלתם, אבל רבנן סוברים שחלק משרצים אלו אין להם עור
 7 ממש, ולכן עורותיהם מטמאים כבשרם, ולדבריהם, החובל באלו
 8 שאין להם עור, פטור כשאר שרצים ורמשים האמורים במשנתנו
 9 שאין להם עור.
 10 רב חולק על שמואל וסובר שאין מחלוקת כלל לענין שבת אלא
 11 רק לענין טומאה: דבה בר רב הונא אמר רב, אפילו תימא - אפילו
 12 תאמר שהמשנה נשנתה כדעת רבנן הסוברים שחלק משרצים אלו

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' א

12 ומתקל וזוהא בורכמא רישקא - ובמשקל זוז כרכום הגדל בגינה,
 13 ולישחקניהו בהדי הדדי - ויכתשום יחד, לזכה - אם נותנה לזבה
 14 לרפאותה, תלתא בחמרא - יערבו שלשה מינים אלו ביין, ולא
 15 מיעקרא - ואינה נעקרת מלהוליד, לפי שהיין מפיג את חוזקם של
 16 סממנים אלו, ולירקווא - לרפאות חולי של ירקון, תרין בשיקרא -
 17 יערבו שנים מסממנים אלו בשיכר, ומיעקך - ונעקר מלהוליד לפי
 18 שאין השיכר מפיג את חוזקם של הסממנים.
 19 הגמרא חוזרת לדברי רבי יוחנן בענין רפואת הזבה: רבי יוחנן אמר
 20 לעיל, לזכה תלתא בחמרא ולא מיעקרא. הגמרא מביאה רפואות
 21 נוספות לזבה: ואי לא - ואם אין לו סממנים אלו, או שלא הועיל
 22 לו, ליתיה תלתא - יביאו שלשה

1 ומי אמר שנותנים שעורים, סיקאני -כלי שנותנים בו תמרים, ושם
 2 הכלי הזה שיש בו שתי אותיות סמ"ך הוא סימן שרב יוסף שיש
 3 בשמו סמ"ך, אמר שנותנים בו שעורים שיש בהם ש"ן שנהגית
 4 כסמ"ך.
 5 ופתי להו בין דבחה לעקרתא - ושותה את הזיתום המצרי בין פסח
 6 לעצרת, דקמיט - מי שהוא עצור בנקביו מרפי ליה - משלשלו,
 7 ודרפי, קמיט ליה - ומי שהוא משלשל, עוצרו.
 8 שנינו במשנה: וכל המשקין שותה חוץ ממי דקלים ובוט עקריין.
 9 מבררת הגמרא: מאי - מהו? בוט עקריין. אמר רבי יוחנן, ליתיה מתקל
 10 וזוהא - יביאו במשקל זוז קומא אלכסנדריא - שרף אילנות של
 11 אלכסנדריא, ומתקל וזוהא נבא גילא - וכן יביאו במשקל זוז 'צריך'

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ט סיון מפרק קמ עד סוף פרק קמד	יום רביעי - ב' תמוז מפרק י עד סוף פרק יז
יום שני - ל' סיון פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ	יום חמישי - ג' תמוז מפרק יח עד סוף פרק כב
יום שלישי - א' תמוז פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	יום שישי - ד' תמוז מפרק כג עד סוף פרק כח
שבת קודש - ה' תמוז פרק כ מפרק כט עד סוף פרק לד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ט סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פו, רק מפני שאין... עד עמ' פז, ידוע למשכילים.

שער היחוד והאמונה

רק מפני שאין נבנראים כח להשיג רק ההשתלשלות ממדרגת חכמה שהיא ראשיתם למדרגת עשיה השפלה לכך אנו אומרים שלגבי הקדוש ב"ה נחשבת מדרגת החכמה כמדרגת עשיה ממש דהיינו לומר שהוא רם ונשא ונעלה עליו רב מאד מאד ממדרגת החכמה ולא שייך כלל לייחס אצלו שום ענין המתייחס לחכמה אפילו בדרך מעלה ועילוי רב כגון לומר עליו שא"א לשום נברא עליונים ותחתונים להשיג חכמתו או מהותו כי ענין ההשגה מתייחס ונופל על דבר חכמה ושכל לומר שאפשר להשיגו או אי אפשר להשיגו מפני עומק המושג אבל הקדוש ברוך הוא שהוא למעלה מן השכל והחכמה לא שייך כלל לומר בו שאי אפשר להשיגו מפני עומק המושג כי אינו בבחי' השגה כלל והאומר עליו שאי אפשר להשיגו הוא כאומר על איזו חכמה רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים מפני עומק המושג שכל השומע יצחק לו לפי שחוש המישוש אינו מתייחס ונופל אלא על עשייה גשמית הנתפסת בידים וככה ממש נחשבת לגבי הקב"ה מדרגת השכל וההשגה כעשייה גשמית ממש ואפילו השגת שכלים שבעולמות עליונים ואפילו מדרגת חכמה עילאה המחיה את כולם כדכתיב כולם בחכמה עשית. ומה שהקדוש ברוך הוא נקרא ככתוב וגם חז"ל כינו לו מדרגת ומעלת החכמה היינו משום שהוא מקור החכמה שממנו ית' נמשך ונאצל מהות מדרגת חכמה עילאה שבעולם האצילות וכן רחום וחסיד על שם שהוא מקור הרחמים והחסדים וכן שאר המדות שכולן נמשכו ונאצלו ממנו יתברך

1 רק – אם כך הדבר, מדוע אנו אומרים רק שחכמה לגבי הקב"ה
2 היא כמו עשיה לגבי חכמה, הרי ה"עצם" הוא למעלה מעלה
3 בהרבה מאשר עשיה לגבי חכמה? – הרי זה מפני שאין
4 נבנראים כח להשיג רק ההשתלשלות ממדרגת חכמה,
5 שהיא ראשיתם, – איך
6 שהיא יורדת למדרגת
7 עשיה השפלה, לכך אנו
8 אומרים שלגבי הקדוש ב"ה
9 נחשבת
10 מדרגת החכמה
11 כמדרגת עשיה ממש, –
12 שמחכמה עד עשיה
13 נבנראים היא הירידה
14 הגדולה ביותר של
15 מדרגות שבאפשרותם
16 להשיג, דהיינו לומר –
17 כלומר, שהוא – יתברך,
18 רם ונשא ונעלה עליו
19 רב מאד מאד ממדרגת
20 החכמה. ולא שייך כלל
21 לייחס אצלו שום ענין
22 המתייחס לחכמה, אפילו
23 – לא בדרך מעלה ועילוי
24 רב, – אפילו התייחסות
25 לחכמה כדי לציין איך
26 הוא ברוך הוא למעלה
27 מחכמה – גם זה אינו
28 מתאים, כגון לומר עליו
29 – על הקב"ה, שאי אפשר
30 לשום נברא עליונים
31 ותחתונים להשיג
32 חכמתו או מהותו, –
33 כאן הרי משתמשים בענין
34 ההבנה באופן של שלילה
35 ועליונות, שאי אפשר
36 להבין את הקב"ה – ובכל

37 זאת לא שייך לומר כך אודות הקב"ה, כי ענין ההשגה מתייחס
38 ונופל – רק על דבר חכמה ושכל, לומר שאפשר להשיגו,
39 או אי אפשר להשיגו מפני עומק המושג; אבל הקדוש ב"ה
40 ברוך הוא שהוא למעלה מן השכל והחכמה – לא שייך
41 כלל לומר בו שאי אפשר להשיגו מפני עומק המושג, –
42 וזאת מפני כי – הקב"ה אינו בכחינת השגה כלל, והאומר
43 עליו – על הקב"ה, שאי אפשר להשיגו – הוא כאומר על
44 איזו חכמה רמה ועמוקה, שאי אפשר למששה בידים מפני
45 עומק המושג, שכל השומע – דברים אלה, יצחק לו, לפי
46 שחוש המישוש אינו מתייחס ונופל אלא על עשייה גשמית
47 הנתפסת בידים, – דבר גשמי, הנעשה ונלקח בידים, מתאים

48 לומר עליו, שיכולים למששו בידים, ואילו ענין של שכל,
49 ה"מתקבל" בשכל בלבד, לא מתאים כלל לומר שהחכמה היא
50 כליך עמוקה, שאי אפשר למשש אותה בידים. וככה ממש
51 נחשבת לגבי הקדוש ברוך הוא מדרגת השכל וההשגה
52 כעשיה גשמית ממש,
53 ואפילו השגת שכלים –
54 נמצאים בעלי הבנה
55 גדולה, שבעולמות
56 עליונים, ואפילו מדרגת
57 חכמה עילאה – החכמה
58 העליונה, שבעולם
59 האצילות, המהיה את
60 כלם, – כל הנבראים וכל
61 עניני שכל, כדכתיב: –
62 כמו שכתוב: "כלם
63 בחכמה עשית". –
64 שהתהוות כל הנבראים
65 וחיותם היא מ"חכמה",
66 היינו חכמה דאצילות,
67 אף-על-פי-כן נחשבת גם
68 חכמה עילאה (עליונה)
69 שבאצילות כעשיה לגבי
70 הקב"ה, כי הקב"ה הוא
71 שלא בערך למעלה
72 מחכמה שבאצילות –
73 ממילא לא מתאים כלל
74 לומר, שאי אפשר להבינו
75 בחכמה ושכל, כיוון שענין
76 החכמה והשכל אינו
77 ה"חוש" כלל שעל-ידו
78 אפשר להשיגו, כי הוא
79 למעלה לגמרי מכך. ומה
80 שהקדוש ברוך הוא
81 נקרא "חכם" כדכתיב, –
82 הרי שכן מייחסים לו ענין
83 החכמה, וגם חכמינו
84 וברונים לברכה כנו לו מדרגת ומעלת החכמה, – שהוא
85 יתברך חכם, היינו משום שהוא מקור החכמה, שממנו
86 יתברך נמשך ונאצל – לגבי נבראים נאמר הלשון "נברא",
87 דבר שנוצר, ולגבי מדרגה שמעולם האצילות, הלשון הוא
88 "נאצל", שנאצל ונפרש ממנו יתברך מדרגה זו ונאצל זה,
89 מהות מדרגת חכמה עילאה – עליונה, שבעולם האצילות.
90 וכן – מה שקוראים לקב"ה בשם: "רחום" ו"חסיד", – למרות
91 שהוא למעלה לגמרי ממדות רחמים וחסד, הרי זה מפני על שם
92 שהוא מקור הרחמים והחסדים. וכן שאר המדות, – שמה
93 שמצינים את הקב"ה במדות האחרות, הרי זה מפני שהוא מקור
94 למדות אלו, שכלן – כל המדות, נמשכו ונאצלו ממנו

- 1 יתברך. ודרך וענין המשכה והאצילות, - כיצד נמשכו
- 2 ונאצלו חכמה ומדות
- 3 מהקב"ה, שהוא למעלה
- 4 לגמרי מחכמה ומדות,
- 5 ואף גם אחרי שנמשך ענין
- 6 החכמה והמדות, הן דבר
- 7 אחד אתו יתברך, איך -

שער היחוד והאמונה

1 ודרך וענין המשכה והאצילות איך ומה ידוע
2 למשכילים

יום שני ל' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פז, הגה"ה (סוד הצמצום... עד עמ' פז, מן השכל:

- 15 (הגהה: - ב"הגהה" זו מוסבר בקיצור ענין הצמצומים שהיו
- 16 נדרשים כדי שמאור איך-סוף, יאצל ענין של חכמה ומדות: סוד
- 17 הצמצום באור איך-סוף ברוך-הוא, - שלפני הצמצום האיר
- 18 האור הבל-גבול, והצמצום פעל שיתגלה כוח הגבול שבאור
- 19 איך-סוף, וצמצום "אדם
- 20 קדמון", - היינו
- 21 המחשבה הראשונה
- 22 הכוללת את כל סדר
- 23 ההשתלשלות - נעשה
- 24 כבר כאן ענין של
- 25 מחשבה, אבל מחשבה כזו
- 26 הכוללת את כל סדר
- 27 ההשתלשלות, וסוד -
- 28 הצמצום של הדיקנא, -
- 29 זקן ושערות, שהם ענין
- 30 של צמצומים: כשם
- 31 שבשערה
- 32 מצומצמת ביותר, עד שגם
- 33 כשחותכים את השערה
- 34 אין האדם חש בכאב, כך
- 35 מהווה "סוד הדיקנא" אופן
- 36 נוסף בצמצומים³, שסוד

שער היחוד והאמונה

הגה"ה

- 49 עשיה ולכל אשר בהם. - לכל הנבראים שבעולמות. וב"ידיעת
- 50 עצמו" שבכלים דאצילות, הוא יודע כל הנבראים של בריאה -
- 51 יצירה - עשיה המקבלים חיותם מהם. אך, כל זה שייך אחרי
- 52 שהואר מצטמצם על-ידי צמצומים שונים, עד שיוכל האור
- 53 להתלבש בכלים
- 54 שבאצילות. אבל בלי
- 55 צמצום והלכשה הנזכר
- 56 לעיל - כאמור לעיל, של
- 57 האור בכלים, לא שייך
- 58 כלל לומר "הוא היודע,
- 59 והוא המדע וכו'", -
- 60 כלומר, לא שייך כלל
- 61 לומר בו ענין של ידיעה,
- 62 גם לא באופן של "הוא
- 63 היודע הוא המדע וכו'",
- 64 כי - הקב"ה, אינו
- 65 בבהינת ונדר דעת ומדע
- 66 כלל חס-ושלום, אלא -
- 67 הוא, למעלה מעלה עליו
- 68 רב עד אין קץ אפילו
- 69 מבהינת ונדר חכמה, -
- 70 שגם האופן של "הוא

(סוד הצמצום באור א"ס ב"ה וצמצום א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים לצמצום האור שיתלבש בבחי' כלים ד"ס והנה אחר שנתלבש אור א"ס בבחי' כלים רחב"ד או שייך לומר מ"ש הרמב"ם הוא היודע והוא המדע והוא היודע ובידיעת עצמו וכו' לפי שבחי' כלים דאצילות נעשים נשמה וחיות לבי"ע ולכל אשר בהם אבל בלי צמצום ותלבשה הנ"ל לא שייך כלל לומר הוא היודע והוא המדע וכו' כי אינו בבחי' ונדר דעת ומדע כלל ח"ו אלא למעלה מעלה עילוי רב עד אין קץ אפי' מבחי' ונדר חכמה עד שבחי' חכמה נחשבת אצלו ית' בבחי' עשיה גשמיית):

- 71 היודע והוא המדע כו" הוא גדר פרטי של חכמה, כלומר, וזהו
- 72 חכמה ולא ענין של חסד - הנה הוא יתברך למעלה מעלה
- 73 לגמרי מכר, עד שבהינת חכמה נחשבת אצלו יתברך
- 74 בבהינת עשיה גשמיית): על-כל-פנים הרי אמר, שהדרך
- 75 והאופן כיצד נמשך ונאצל מאור איך-סוף ענין של חכמה ומדות,
- 76 ובכל זאת תהיינה דבר אחד עם אור איך-סוף, עד ש"הוא המדע
- 77 וכו'" - דבר זה ידוע למשכילים, ורבנו דוקן ממשיך ואומר:
- 78 והנה, אין לנו עסק בבהינת, - כיצד נאצלו הספירות מאור
- 79 איך-סוף, ובאופן זה שהן דבר אחד עם אור איך-סוף. אך
- 80 "הנגלות לנו", - הוא, להאמין אמונה שלמה דאיהו
- 81 ונרמוהי חד, - הוא יתברך ו"גרמוהי" הכלים והספירות שלו
- 82 הם דבר אחד, דהיינו מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא ורצונו

- * והנה אין לנו
- עסק בנסתרו' אך הנגלות
- לנו להאמין אמונה שלמה
- דאיהו ונרמוהי חד דהיינו
- מדותיו של הקדוש ב"ה
- ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו
- עם מהותו ועצמותו המרומם
- לבדו רוממות אין קץ מבחי'
- חכמה ושכל והשגה ולכן
- גם יחודו שמתייחד עם
- מדותיו שהאציל מאתו ית'
- ג"כ אינו בבחי' השגה
- להשיג איך מתייחד בהן
- ולכן נקראו מדותיו של

- 37 כל הצמצומים - הוא, לצמצום האור - כדי שיוכל, שיתלבש
- 38 בבהינת כלים דעשר ספירות. - שבעולם האצילות. "כלים"
- 39 הם ענין של חכמה וחסד, ואילו "אור" הוא פשוט, בלי ציור של
- 40 חכמה וחסד; הנה בשעה שהוא מצמצם את עצמו ונעשה ענין
- 41 של כלים, של חכמה וחסד, בהם מתלבש ומתייחס האור, אז
- 42 מתהווה ענין החכמה והחסד ובאופן שהם דבר אחד אתו
- 43 יתברך. והנה, אחר שנתלבש אור איך-סוף בבהינת כלים
- 44 דחכמה-בינה-דעת, אז שייך לומר מה שכתב הרמב"ם: -
- 45 שהדעת והידיעה שלמעלה הן באופן ש"הוא היודע, והוא
- 46 המדע, והוא הידוע, - הכל זה "הוא", הוא יתברך, ובידיעת
- 47 עצמו וכו'", - יודע כל הנבראים. לפי שבהינת כלים
- 48 דאצילות נעשים נשמה וחיות ל - עולמות בריאה-יצירה

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי" יותר בכ"מ בדא"ח - לדוגמא מצות האמנת אלקות וכו'". מראי-מקומות בענין זה אפשר למצוא גם ב"ספר הערכים - חב"ד", כך ד', ערך "אורות דספירות - פשיטותם או ציורם". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי" יותר בכ"מ בדא"ח לדוגמא ש' היחוד וכו' - "שער היחוד" לאדמו"ר האמצעי (בספר "נר מצוה ותורה אור").

- 1 וְהִכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ – הם דבר אחד עם מהותו וְעֲצֻמּוֹתוֹ,
 2 הַמְדוּמָם לְבָדוֹ רוּמָמוֹת אֵין קֵץ מִכְחִינַת חֻכְמָה וְשִׁכְלָה
 3 וְהַשְׁגָּה. וְלִכְבֵּן, – מפני
 4 שהוא למעלה לגמרי
 5 מענין של שכל והשגה,
 6 גַם יְחִידוֹ שְׁמִתִּיחַד עִם
 7 מְדוּתָיו שֶׁהָאֵצִיל מֵאֵתוֹ
 8 יְתִבְרָה, גַם־כֵּן אֵינוֹ בְּכִחִינַת הַשְׁגָּה – שיוכלו לְהַשִּׁיג אֵיךְ
- 9 מִתִּיחַד בְּהֵן. – אלא זה ענין שיש "לקחתו" באמונה. וְלִכְבֵּן
 10 נִקְרָאוּ מְדוּתָיו שֶׁל הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא – שֶׁהֵן הַסְפִּירוֹת –
 11 בְּזִהַר הַקְדוּשָׁה: "רְוָא
 12 דְּמַהִּימְנוּתָא", – סוד
 13 האמונה, שְׁחִיא הָאֵמוּנָה
 14 שְׁלִמְעָלָה מִן הַשִּׁכְלָה: –
 15 שכן, אין השכל יכול
 16 להשיג זאת, ואפשר "לקבלו" רק באמונה.

שער היחוד והאמונה

הקדוש ב"ה שהן הספירות בזה"ק רוא דמהימנותא
 שהיא האמונה שלמעלה מן השכל:

יום שלישי א' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פז, פרק י אך מכל מקום... עד עמ' 174, אתכסיאת כו'.

- 17 פֶּרֶק י. בסוף הפרק הקודם, פרק ט', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהקב"ה
 18 למעלה אין קץ מחכמה, שכל והשגה, לכן גם היחוד – שהוא ברוך־הוא
 19 מאחד עם הספירות והמדות שבעולם האצילות (שלמרות שהם ענין של
 20 מדת החכמה ומדת החסד – הן בכל זאת מאוחדות עם אור איך־סוף
 21 ברוך־הוא באופן של "חד") –
 22 הוא למעלה מהשגת אנוש.
 23 ולכן נקראות בזהר הקדוש,
 24 מדותיו של הקב"ה, שהן
 25 ה"ספירות", בשם "רוא"
 26 דמהימנותא, סוד האמונה,
 27 שהרי ענין ה"ספירות" קשור
 28 באמונה, שהיא למעלה
 29 משכל והשגה.
 30 אַךְ מִכָּל־מָקוֹם, –
 31 למרות שה"ספירות" הן
 32 למעלה משכל והשגה,
 33 הוֹאִיל וּדְבָרָה תוֹרָה
 34 כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, לְשִׁכְחַה
 35 אֶת הָאֵין מִה שְׁחִיא
 36 יְכוּלָה לְשַׁמַּע, לִכְבֵּן –
 37 לכן, נִתֵּן רִשׁוֹת לְחֻכְמֵי הָאֵמֶת – חכמי תורת הקבלה, לְדַבֵּר
 38 בְּסִפִּירוֹת בְּדֶרֶךְ מִשְׁלֵי, – ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 39 "בשאוּמִים "משל" הרי זה מדגיש שאינם אותו הענין
 40 (הנמשל), כִּי־אֵם שיש דוגמא בשייכות דפרטי המשל ביניהם –
 41 להשייכות בין פרטי הנמשל, אף דפרטי המשל והנמשל אין כל
 42 ערך ושייכות ביניהם (על־דֶּרֶךְ־זוֹ בְּנִידוּךְ־דִּין אין ערך כלל
 43 לאור ושמש עם הספירות ומקורם – כִּי־אֵם המשל הוא על
 44 יְחִידוֹם (שייכותם) דהאור והשמש שמקיל ההבנה בהיחוד
 45 דהספירות במקורם כו'). וְקִרְאוּ – המקובלים, אוֹתָן – את
 46 ה"ספירות", בשם "אורות", – משל מענין אור וגילוי, כְּדִי
 47 שְׁעַל־יְדֵי הַמִּשְׁל תִּהְיֶה – מאור, וְיִכֵּן לָנוּ קִצְתָּ עֲנָן – ואופן,
 48 תִּיחַד שֶׁל הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא וּמְדוּתָיו, – ב"ספירות", שְׁחִיא
 49 בְּדֶרֶךְ־מִשְׁל כְּעֵין יְחִיד אֹר הַשֶּׁמֶשׁ שְׁבִתוֹךְ גּוֹף כְּדוֹר
- הַשֶּׁמֶשׁ – כמו שאור השמש הנמצא בתוך גוף כדור השמש
 מתאחד עם גוף הַשֶּׁמֶשׁ שְׁנִקְרָא 'מֵאֹר', – לא רק "שמש",
 אלא גם "מאור" – היא מקרינה מתוכה אור. כְּמוֹ שְׁבִתוֹכָּ:
 "אֶת הַמֵּאֹר הַגָּדוֹל וְגו'", – כלומר: הקב"ה ברא את השמש,
 הנקראת "מאור", שהיא
 המקור והשייכות לאור
 הבא ממנה, וְהָיָה
 וְהִנְיֻצִין הַמִּתְפַּשֵּׁט
 וּמֵאִיר מִמֶּנּוּ –
 מה"שמש", נִקְרָא "אור",
 כְּמוֹ שְׁבִתוֹכָּ: "וַיִּקְרָא
 אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם",
 וּבִשְׁהָאֹר הוּא בְּמִקְוֵוֹ
 בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ – הוא
 מִיִּחַד עֲמוֹ – עם השמש,
 בְּתִכְלִית תִּיחַד, כִּי אֵין
 שֵׁם – בגוף השמש, רַק
 עֲצָם אֶחָד שְׁחִיא גּוֹף
 הַמֵּאֹר הַמֵּאִיר, – אין
 מקום לומר, שישנם שם
 שני דברים – ה"מאור" עצמו, וה"אור" הבא מן המאור, אלא שם
 קיים דבר אחד בלבד – והוא ה"מאור", כִּי הָיָה וְהָאֹר – הם,
 שֵׁם – בגוף השמש, עֲצָם אֶחָד מִשְׁל עִם גּוֹף הַמֵּאֹר הַמֵּאִיר,
 וְאֵין לוֹ – לזיו, שוֹם מְצִיאוֹת כָּלֵל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. – כלומר:
 לכאורה, למרות שדבר ברור הוא, שבגוף השמש ישנו בודאי
 אור השמש – שהרי כיוון שאור השמש מתפשט למרחק רב כזה
 עד שהוא מאיר את האדמה, ודאי הדבר שהוא נמצא גם
 בשמש עצמה – אלא, יְחִידוֹ שֶׁם הוּא באופן שהוא כולו מאוחד
 עם ה"מאור" עצמו, ואי אפשר לציין אותו שם בשם "אור" ו"זיו",
 כִּי שֵׁם אֵין הוּא מְצִיאוֹת לְעַצְמוֹ כִּלְל – שם קיים במציאות רק
 ה"מאור" והמקור של האור.³ וּבְכִבְרֵים הָאֵלֶּה מִשְׁל, – אודות
 יְחִידוֹ שֶׁל אֹר הַשֶּׁמֶשׁ כשהוא נמצא במאור עצמו, וְיִתְרָה מִזֶּה,
 – כלומר: יותר מאשר הוסבר בקשר ליחוד ואיחוד אור השמש

1. בראשית א, טז. 2. שם א, ה. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל "אין ואפס" מצד המאור – שהרי מציאות ענין מאור – מחשיב הענין דאור (שעש"ז נקרא מאור)".

1 עם ה"מאור", הן מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא ורצונו
2 וחכמתו בעולם האצילות — "ספירות" עולם האצילות
3 ביחודם, עם מהותו ועצמותו — של הקב"ה, כביכול,
4 המתלבש בתוכם — מהותו ועצמותו כביכול המתלבש בתוך
5 ה"ספירות", ומתנחל
6 עמהם בתכלית היחוד,
7 — שכך ויותר מכך — הוא
8 למשל יחודו של אור
9 השמש עם השמש,
10 בשעה שהאור נמצא
11 בגוף השמש, מאחר
12 שנמשכו ונאצלו —
13 ה"ספירות", מאתו
14 ותברך, על-דרך-משל
15 בדרך התפשטות האור
16 מהשמש. אך — ביחס
17 ל"ספירות" ולמאציל
18 ברוך-הוא, הרי זה לא
19 ממש בדרך זה, — כפי
20 שהדבר הוא באור
21 המתפשט מהשמש, רק
22 בדרך רחוקה ונפלאה
23 מהשגתנו, כי נבחר
24 דרכיו — של הקב"ה,
25 מדרכיו. ומכל-מקום,
26 — למרות שזה באופן

שער היחוד והאמונה

מזה הן מדותיו של הקב"ה ורצונו וחכמתו בעולם
האצילות עם מהותו ועצמותו כביכול המתלבש בתוכם
ומתייחד עמהם בתכלית היחוד מאחר שנמשכו ונאצלו
מאתו ית' ע"ד משל בדרך התפשטות האור מהשמש
אך לא ממש בדרך זה רק בדרך רחוקה ונפלאה
מהשגתנו כי גבהו דרכיו מדרכיו ומ"מ לשכך האון
נשמע ונתבונן ממשל אור השמש המיוחד ובטל במקורו
ואינו עולה בשם כלל בפ"ע רק שם המקור לבדו כך כל
מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחכמתו אינן עולות
ונקראות בשמות אלו כלל אלא לגבי הנבראים עליונים
ותחתונים שהווייתם וחיותם והנהגתם שהקב"ה מהוה
ומחיה אותם ומנחיהם הוא ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו
המתלבשות במדותיו הקדושות כדאיתא במדרש בעשרה
דברים נברא העולם בחכמה כתבונה ונדעת וכו' דכתיב
ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים כתבונה בדעתו תהומות
נבקעו וגו' וכמאמר אליהו דאפיקת עשר תיקונין וקרינן
להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא
אתגליין ועלמין דאתגליין ובהון אתכסיאת כו'
נעלה ביותר מאשר אצל האדם, בכל זאת, כדי לשכך האון,
נשמע ונתבונן ממשל אור השמש, המיוחד ובטל במקורו,
ואינו עולה — האור בהיותו בשמש עצמה, בשם כלל
בפני-עצמו רק שם המקור לבדו — גם, כל מדותיו
של הקדוש-ברוך-הוא ורצונו וחכמתו, אינן עולות
ונקראות — לגבי הקב"ה, בשמות אלו — של מדות, רצון
וחכמה, כלל אלא לגבי הנבראים — בלבד, הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "שהם למטה מאצי" — בבריאה יצירה ועשי'
— והיינו, עליונים ותחתונים, — הנבראים העליונים
והנבראים התחתונים, שהווייתם וחיותם והנהגתם,

יום רביעי ב' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 174, עד"מ ביום ראשון... עד עמ' פח, מדות כלל:

שער היחוד והאמונה

73 על-דרך-משל: ביום
74 ראשון מששת ימי
75 בראשית — נגלית מדת
76 החסד, — כפי שהיא,
כלולה מכל מדותיו הקדושות ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו
של הקב"ה, מלבשין בה,
על-מ"מ ביום
ראשון מששת ימי
נגלית מדת
כפי שהיא,

- 1 - במדת החסד, וּבְרָא בָהּ - במדת החסד, אֶת הָאוֹר בְּמֵאֲמֹר
2 "יְהִי אוֹר", - כי ענין האור הוא התהוות הבאה מהתגלות מדת
3 החסד, והשייכות שבין "אור" ל"חסד", היא בכך: שֶׁהָיָא בְּחִינַת
4 הַתַּפְשׁוּת וְהַמְשַׁכְת הָאוֹר לְעוֹלָם מְלַמְעָלָה, וְהַתַּפְשׁוּתוֹ
5 - של האור, בְּעוֹלָם מְסוּפֹה
6 הָעוֹלָם עַד סוּפּוֹ, שֶׁהָיָא
7 בְּחִינַת מִדַּת חֶסֶד; -
8 שהרי ענינה של חסד הוא:
9 התפשטות וגילוי. רַק
10 מִפְּנֵי שֶׁכְּלוּלָה - מִדַּת
11 החסד, נִם מִמִּדַּת גְּבוּרָה,
12 - שהרי מדות וספירות
13 (שבעולם האצילות) הן
14 בהתכללות אחת בשניה,
15 ומדת החסד כוללת בה גם
16 מדת הגבורה, לְכֵן לֹא
17 הָיָה - האור שנוצר ממדת
18 החסד, רוֹחֲנִי בְּאוֹר שֶׁל
19 מְעָלָה מִפְּשָׁה, וְנִם נִתְלַבֵּשׁ
20 - אור זה, בְּעוֹלָם הָהָה
21 שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּל
22 וְתַכְלִית, שֶׁהוּא מְחַלֵּךְ
23 ת"ק - חמש מאות, שָׁנָה
24 מִהֶאָרֶץ לְרִקִּיעַ וּמִמִּדַּת
25 לְמַעְרַב⁸. - כל ההגבלות
26 הללו לא היו קיימות אילו
27 התהוות העולם היתה ממדת החסד עצמה, שהרי חסד הוא
28 התפשטות בלי הגבלה; אלא, מִפְּנֵי שֶׁהַתְהוּוּת הִיא מִחֹסֶד כְּפִי
29 שהיא כלולה גם מגבורה - ומצד הצמצום של מדת הגבורה,
30 באות ההגבלות האמורות. - אך, כיוון שבים ראשון של ששת
31 ימי בראשית נתגלתה ופעלה מדת החסד, נתהוו או הנבראים
32 שיש להם שייכות למדת החסד, המציאות של אור וכו'. וְכֵן
33 בְּיוֹם שְׁנִי - של ששת ימי בראשית, נִגְלִית מִדַּת גְּבוּרָה - כְּפִי
34 שהיא כְּלוּלָה מִשְׁאֵר מִדּוֹת, וּרְצוֹנוֹ כו', - וכן רצון, חכמה,
35 בינה, דעת, מלובשים בה, וּבְרָא בָהּ - והקב"ה ברא במדת
36 הגבורה את הָרִקִּיעַ בְּמֵאֲמֹר "יְהִי רִקִּיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְיִהְיֶה
37 מִבְּדִיל בֵּין מַיִם לְמַיִם", - כך, שהמאמר והנברא שנתהווה
38 ממנו - הרקיע - יש להם שייכות למדת הגבורה, שֶׁהָיָא -
39 ההבדלה שברקיע, בְּחִינַת צְמֻצוֹם וּגְבוּרוֹת לְהַעֲלִים מַיִם
40 הָעֲלִיּוֹנִים הַרוֹחֲנִים מִמֵּי הַתַּחְתּוֹנִים, וְעַל־יְדֵי־הָהֵם נִתְגַּשְׁמוּ

שער היחוד והאמונה

מְלוּבָשִׁין בָּהּ וּבֵרָא בָּהּ אֶת הָאוֹר כְּמֵאֲמֹר יְהִי אוֹר שֶׁהָיָא
בְּחִי' הַתַּפְשׁוּת וְהַמְשַׁכְת הָאוֹר לְעוֹלָם מְלַמְעָלָה
וְהַתַּפְשׁוּתוֹ בְּעוֹלָם מְסוּפֹה הָעוֹלָם עַד סוּפּוֹ שֶׁהָיָא בְּחִי'
מִדַּת חֶסֶד רַק מִפְּנֵי שֶׁכְּלוּלָה גַם מִמִּדַּת גְּבוּרָה לְכֵן לֹא
הָיָה רוֹחֲנִי כְּאוֹר שֶׁל מְעָלָה מִמַּשׁ וְגַם נִתְלַבֵּשׁ בַּע"הוּ
שֶׁהוּא בְּחִי' גְּבוּל וְתַכְלִית שֶׁהוּא מְחַלֵּךְ ת"ק שָׁנָה מִהֶאָרֶץ
לְרִקִּיעַ וּמִמִּדַּת לְמַעְרַב וְכֵן בְּיוֹם שְׁנִי נִגְלִית מִדַּת גְּבוּרָה
כְּלוּלָה מִשְׁאֵר מִדּוֹת וּרְצוֹנוֹ כו' וּבֵרָא בָּהּ הָרִקִּיעַ כְּמֵאֲמֹר
יְהִי רִקִּיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְיִהְיֶה מִבְּדִיל בֵּין מַיִם לְמַיִם שֶׁהָיָא
בְּחִי' צְמֻצוֹם וּגְבוּרוֹת לְהַעֲלִים מַיִם הָעֲלִיּוֹנִים הַרוֹחֲנִים
מִמֵּי הַתַּחְתּוֹנִים וְעַל יְדֵי זֶה נִתְגַּשְׁמוּ הַתַּחְתּוֹנִים בְּהַבְדֵּלם
מִהָעֲלִיּוֹנִים וּמִדַּת חֶסֶד כְּלוּלָה בָּהּ כִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה
שֶׁהַכֹּל כְּדִי שֶׁתִּרְאֶה הִיבִשָּׁה וְאֵדָם עָלֶיהָ לְעִבּוֹד ה' וְכֵן
כּוֹלֵן וּז"ש אֱלֹהֵינוּ בְּתִיקוּנֵם שֶׁם לֹאחֻזָּא אֵיךְ אֲתַנְהִיג
עֲלֵמָא בְּצִדְקָה וּמִשְׁפָּט כו' צִדְקָה אִיהוּ דִּין מִשְׁפָּט אִיהוּ
רַחֲמֵי כו' כּוֹלָא לֹאחֻזָּא אֵיךְ אֲתַנְהִיג עֲלֵמָא אֲבָל לֹא
דֹּאית לָךְ צִדְקָה יִדְעָא דֹּאיתוּ דִּין וְלֹא מִשְׁפָּט יִדְעָא דֹּאיתוּ
רַחֲמֵי וְלֹא מִכָּל אֵינוֹן מִדּוֹת כָּלל:

- הָעוֹלָם בְּצִדְקָה וּמִשְׁפָּט וְכו', צִדְקָה אִיהוּ דִּין, - "צִדְקָה" הוּא מִדַּת
הַדִּין וְהַגְּבוּרָה, מִשְׁפָּט אִיהוּ רַחֲמֵי כו', - "מִשְׁפָּט" הוּא רַחֲמִים
כו', כּוֹלָא לֹאחֻזָּא אֵיךְ אֲתַנְהִיג עֲלֵמָא, - כל זאת, כל המדות
והספירות, הן כדי להראות כיצד מונחג העולם, אֲבָל לֹא דֹּאית
לָךְ צִדְקָה יִדְעָא דֹּאיתוּ דִּין, - אבל לא שאתה, הקב"ה, יש לך
"צִדְקָה" הַיְדוּעָה לִנְבֵרָאִים, שֶׁזֶה דִּין, וְלֹא מִשְׁפָּט יִדְעָא דֹּאיתוּ
רַחֲמֵי, - ולא, שיש לך, ענין ה"משפט" הַיְדוּעָה לִנְבֵרָאִים, שֶׁהוּא
רַחֲמִים, וְלֹא מִכָּל אֵינוֹן מִדּוֹת כָּלל: - ולא מכל מדות אלו
כָּלל. כְּלוּמָר, "צִדְקָה" ו"מִשְׁפָּט" מְצוּיִנִים כְּמִדּוֹת אֵלּוּ רַק לִגְבִי
הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבֵרָאִים, וְאִילוּ לִגְבִי הַקְּבָ"ה, הָרִי "לֹא דֹּאית לָךְ" -
אֲצִלּוֹ יִתְבָּרַךְ לֹא שִׁיךְ צִדְקָה זֶה וּמִשְׁפָּט זֶה, כִּי לִגְבִי אֵין מִדּוֹת אֵלּוּ
דְּבַר לְעַצְמָם כָּלל, הֵן מֵאוֹחֲדוֹת לִגְמַרִי בְּהַקְּבָ"ה עַצְמוֹ, כְּמוֹ אוֹר
הַשֶּׁמֶשׁ בְּהִיּוֹתוֹ בְּמֵאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ עַצְמוֹ, שֶׁם אֵין הוּא "מְצִיאוֹת"
כָּלל, אֵלּא הוּא בָטֵל לִגְמַרִי וּמֵאוֹחֵד בְּשִׁמְשׁ עַצְמוֹ.

יום חמישי ג' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פה, פרק יא והנה גם... עד עמ' 176, וסתום בלבו.

- 81 פָּרָק יא. בפרק הקודם, פרק י"ד, הסביר רבנו הזקן, שהספירות,
82 (מדותיו של הקב"ה וחכמתו ורצונו) נקראות בשמותיהן, לגבי הנבראים
83 בלבד, המתהווים, מקבלים חיותם ומונהגים על ידן. ואילו לגבי הקדוש

1 - שאינם עולים בשם להיקרא "אור", מפני שהם מאוחדים שם עם המאור.

2
3 בפרק זה, פרק יא, יסביר רבנו הזקן, שלא רק המדות והספירות נקראות בשמותיהן לגבי הנבראים בלבד, אלא גם "עשרה מאמרות", שעל ידם

5 מתגלות המדות והספירות
6 להוות, להחיות ולהנהיג את

7 הנבראים - גם הם נקראים

8 "מאמרות" לגבי הנבראים

9 בלבד, אבל לא לגבי למעלה,

10 כיוון שהם מאוחדים עם

11 המדות והספירות המאוחדות

12 בתכלית עם הקדוש-ברוך

13 הוא.

14 והנה, גם עשרה

15 מאמרות, גם כן נקראו

16 בשם "מאמרות" לגבי

17 הנבראים בלבד. -

18 "מאמר" הוא ענין של

19 התגלות, כפי שרבנו הזקן

20 מפרש מיד להלן, כי כמו

21 שהמדות שבנשמת

22 האדם, בשבבות

23 להתגלות במעשה, -

24 בפעולה הנוצרת מאותה

25 מדה, הן באות מלבוש

26 באותיות המחשבה, -

27 לפני שהמדה באה

28 במעשה, היא באה

29 בהתלבשות באותיות

30 המחשבה. כגון מדת

31 חסד ורחמים שבנשמה,

32 אי אפשר לבא לידי

33 התגלות בפעל ממש, -

34 לעשות פעולה של חסד

35 ורחמים, בייאם עלידי שמחשב - בתחילה, בדתו ומתקדד

36 מעשה הצדקה וחסד לעשותה בפעל ממש, כי אי אפשר

37 לעשות - שום פעולה, בלי מחשבה, - וישנו אופן, שלפני

38 התגלות המדה במעשה, עליה להתלבש לא רק במחשבה, אלא

39 גם בדיבור - כפי שיוסבר להלן. ואם מצוה לאחרים לעשות,

40 כמו המלה, - המצווה לאחרים לעשות, אי מתלבשת מדת

41 החסד וגם אותיות המחשבה באותיות הדיבור [וכן

42 בשמירת דברי חסד ורחמים לרעהו] - שגם אז מתלבשות

43 מדות חסד ורחמים יחד עם אותיות המחשבה, באותיות הדיבור.

44 הרי שהתגלות הכוחות והמדות של הנפש, היא דוקא עלידי

45 אותיות - אותיות המחשבה או אותיות הדיבור. כך על דרך

46 משל, מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא, בשבבות לבחינת

47 התגלות פעלתו בתחתונים, נקרא גלוי זה והמשכת פעלה

48 זו בשם "מאמר" וצירוף אותיות, שהרי אי אפשר שתהיה

49 שום פעלה נמשכת ממדותיו הקדושות בלי צירופים

שער היחוד והאמונה

פרק יא והנה גם עשרה מאמרות ג"כ נקראו בשם מאמר' לגבי הנברא' בלבד כי כמו

שהמדות שבנשמת האדם כשבאות להתגלות' במעשה הן באות מלבושות באותיות המחשבה כגון מדת חסד

ורחמים שבנשמה א"א לבא לידי התגלות בפועל ממש כ"א ע"י שמחשב בדעתו ומהרהר מעשה הצדקה וחסד

לעשותה בפ"מ כי א"א לעשות בלי מחשבה ואם מצוה לאחרים לעשות כמו המלך אזי מתלבשת מדת החסד

וגם אותיות המחשבה באותיות הדיבור [וכן כשמדבר דברי חסד ורחמים לרעהו] כך עד"מ מדותיו של הקב"ה

כשבאות לבחי' התגלות פעולתו בתחתוני' נקרא גלוי זה והמשכת פעולה זו בשם מאמר וצירוף אותיו' שהרי א"א

שתהיה שום פעולה נמשכת ממדותיו הקדושות בלי צירופים הנקרא' בשם אותיות כגון לבריאת האור ממדת

החסד נמשך ממנה המשכת פעולה וכן לפעול ולברוא בו את האור והמשכת כח זה וחיות זו נקראת בשם

מאמר ואותיות יהי אור כי אף שאינן באותיות מחשבה שלנו ח"ו מ"מ הם ענין המורה על התהוו' האור מאין

ליש שלכן נברא האור מהמשכת כח זה ולא נבראו ממנו דברים אחרים שנבראו ג"כ ממדת חסד כמו מים

וכיוצא בהם מפני שנתלבשו בהם כחות בבחי' צירופים אחרים המורים על התהוות המים וכיוצא ונמצא כי כל

חיות וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים לבראם מאין ליש ולהחיות ולקיימם נקראו' בשם אותיו'

הקדושות שהן בחי' המשכת החיות מרצונו וחכמתו ומדותיו להתהוות עולמות ולהחיותם והם שני מיני

עולמות: עולמות סתמיים דלא אתגלויי, - עולמות

הדבר כך חסד ושלום, מכל מקום הם - בדומה לאותיות שהן, ענין המורה על התהוות האור מאין ליש, - שזה הכוח

הפרטי לבריאת האור, שלכן נברא האור מהמשכת כח זה, ולא נבראו ממנו דברים אחרים שנבראו גם כן ממדת

חסד, כמו מים וכיוצא בהם, - הרי, שהרכב אותו כוח הוא באופן שהוא בורא את האור דוקא, ולכן מכונה כוח זה כ"מאמר

יהי אור". העובדה שמאותה מדת חסד מתהווים מים וכיוצא בהם - ולא אור, הרי זה, מפני שנתלבשו בהם כחות בבחינות

צירופים אחרים, המורים על התהוות המים וכיוצא. ונמצא, כי כל חיות וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים לבראם מאין ליש ולהחיותם ולקיימם - נקראות

- ההמשכות של חיות וכחות בשם "אותיות הקדושות", שהן בחינת המשכת החיות מרצונו וחכמתו ומדותיו להתהוות

עולמות ולהחיותם. והם - העולמות הנוצרים מהאותיות, שני מיני עולמות: עולמות סתמיים דלא אתגלויי, - עולמות

50 הנקראים בשם "אותיות". - כדי שתהיה התגלות של "פעולה" הבאה ממדותיו הקדושות, הרי זה דוקא באופן של התגלות

51 כוחות פרטיים, שהרכבם הוא ההתגלות שממנה באה ה"פעולה". כגון לבריאת האור ממדת החסד - נמשך ממנה

52 - ממדת החסד, המשכת

53 פעלה וכן לפעל ולברא

54 בו - באותו כוח, את

55 האור, - שכן, כפי שיסביר

56 להלן, יכולות להיות

57 ממדת החסד פעולות

58 שונות וסוגי התהוויות

59 שונות, הרי כדי שיתהווה

60 ממנה אור ולא דבר אחר,

61 היה צריך להימשך ממדת

62 החסד התגלות וכוח פרטי

63 המורכב באופן כזה

64 שממנו ייברא אור,

65 והמשכת כח זה וחיות

66 זו נקראת בשם מאמר

67 ואותיות "יהי אור". כי

68 אף שאינן - ענין של

69 אותיות ממש, באותיות

70 מחשבה שלנו חסד

71 ושלום, - בהביאו המשל

72 האמור, שכשם שהתגלות

73 הנפש באדם היא דוקא

74 עלידי אותיות המחשבה,

75 כך גם למעלה, שהתגלות

76 מדותיו הקדושות היא על-

77 ידי ענין של אותיות -

78 מודגש כאן: שלמרות

79 שבנפש הן אותיות ממש,

80 עם כל ההגבלות שיש

81 לאותיות, הרי למעלה אין

82 הדבר כך חסד ושלום, מכל מקום הם - בדומה לאותיות שהן, ענין המורה על התהוות האור מאין ליש, - שזה הכוח

83 הפרטי לבריאת האור, שלכן נברא האור מהמשכת כח זה, ולא נבראו ממנו דברים אחרים שנבראו גם כן ממדת

84 חסד, כמו מים וכיוצא בהם, - הרי, שהרכב אותו כוח הוא באופן שהוא בורא את האור דוקא, ולכן מכונה כוח זה כ"מאמר

85 יהי אור". העובדה שמאותה מדת חסד מתהווים מים וכיוצא בהם - ולא אור, הרי זה, מפני שנתלבשו בהם כחות בבחינות

86 צירופים אחרים, המורים על התהוות המים וכיוצא. ונמצא, כי כל חיות וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים לבראם מאין ליש ולהחיותם ולקיימם - נקראות

87 - ההמשכות של חיות וכחות בשם "אותיות הקדושות", שהן בחינת המשכת החיות מרצונו וחכמתו ומדותיו להתהוות

88 עולמות ולהחיותם. והם - העולמות הנוצרים מהאותיות, שני מיני עולמות: עולמות סתמיים דלא אתגלויי, - עולמות

89 מיני עולמות: עולמות סתמיים דלא אתגלויי, - עולמות

90

91

92

93

94

95

1	סְתוּמִים שְׁאִינֶם מֵתַגְלִים, הֵם הַמִּתְהוּיִם וְחַיִּים וְקִנְיָמִים מִבְּחֹת	הַמִּחְשָׁבָה, וְכִשְׁהֵן - הַכּוּחוֹת הַגְּנוּזִים, אוֹתִיּוֹת הַמִּחְשָׁבָה,	15
2	וְהַמְשָׁכוֹת נְעֻלְמוֹת, כְּמוֹ אוֹתִיּוֹת הַמִּחְשָׁבָה שֶׁבִּנְשָׁמָה	בְּבִחִינַת הַתְּגִלּוֹת לְהַחֲיוֹת עֲלִמִּין דַּתְּגִלְיִין - הַעוֹלָמוֹת	16
3	הָאָדָם עַל־דֶּרֶךְ־מִשָּׁל, -	הַגּוֹלִיִּים, נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם	17
4	שִׁבְשֵׁם שְׁאוֹתִיּוֹת	"מֵאֲמָרוֹת" וְ"דִבְרֵי ה'	18
5	הַמִּחְשָׁבָה סְמוּיּוֹת	וְ"רוּחַ פִּי", כְּמוֹ -	19
6	מִזְהוּלָת, כִּךְ הַכּוּחוֹת	לְמִשָּׁל, אוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר	20
7	סְמוּיִים מִהִנְבְּרָאִים, וּמֵהֶם	בְּאָדָם עַל־דֶּרֶךְ־מִשָּׁל,	21
8	מִתְהוּיִים הַעוֹלָמוֹת	שֶׁהֵן מְגֻלּוֹת לְשׁוּמְעִים	22
9	הַסְּתוּמִים, וְעֲלִמִּין	מִה שֶׁהִיא צָפוֹן וְסִתּוּם	23
10	דַּתְּגִלְיִין, - עוֹלָמוֹת	בְּלִבּוֹ. - כִּךְ הָאוֹתִיּוֹת	24
11	גּוֹלִיִּים, נִקְרָאוּ וְחַיִּים	וְהַמְשָׁכוֹת הֵן הַתְּגִלּוֹת	25
12	מִתְגִּלּוֹת שֶׁנִּתְגַּלּוּ בְּחֹת	לְנִבְרָאִים, לְהַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת	26
13	וְהַמְשָׁכוֹת הַנְּעֻלְמוֹת,	לְנִבְרָאִים שֶׁבִּבְחִינַת	27
14	הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם "אוֹתִיּוֹת"	"עֲלִמִּין דַּתְּגִלְיִין".	28

שער היחוד והאמונה

עוֹלָמוֹת עֲלִמִּין סְתִימִין דְּלֹא אֵתְגִלְיִין הֵם הַמִּתְהוּיִם וְחַיִּים וְקִינְיָמִים מִבְּחֹת וְהַמְשָׁכוֹת נְעֻלְמוֹת כְּמוֹ אוֹתִיּוֹת הַמִּחְשָׁבָה שֶׁבִּנְשָׁמָה הָאָדָם עַד־מ' וְעֲלִמִּין דַּתְּגִלְיִין נִבְרָאוּ וְחַיִּים מִתְגִּלּוֹת שֶׁנִּתְגַּלּוּ בְּחֹת וְהַמְשָׁכוֹת הַנְּעֻלְמוֹת הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם אוֹתִיּוֹת הַמִּחְשָׁבָה וְכִשְׁהֵן בְּבִחִי הַתְּגִלּוֹת לְהַחֲיוֹת עֲלִמִּין דַּתְּגִלְיִין נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם מֵאֲמָרוֹת וְדִבְרֵי ה' רוּחַ פִּי כְּמוֹ אוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר בְּאָדָם עַד־מ' שֶׁהֵן מְגֻלּוֹת לְשׁוּמְעִים מִה שֶׁהִיא צָפוֹן וְסִתּוּם בְּלִבּוֹ

יום שישי ד' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 176, אבל באמת בחי' אותיות... עד עמ' פט, כמ"ש במ"א:

29	אָבֵל בְּאֵמָת, בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר שֶׁל מַעְלָה - הִיא	הַשִּׁכָּל שֶׁלֹּהֶם הוּא מִדְרִיגָה עֲלִינָה יוֹתֵר גַּם מִשִּׁכָּל הַמַּלְאָכִים -	56
30	לְמַעְלָה מַעְלָה מִמְּדִרְגַּת וְיִהְיֶה חֻקָּהּ וְשִׁכָּל הַנִּבְרָאִים, -	וְכָל זֶה הַתְּהוּוֹה מִהַדְּבֹר וְהַהֲבֵל הַעֲלִיּוֹן, וְהִנֵּנוּ, לְפִי שְׁאוֹתִיּוֹת	57
31	שֶׁלֹּא בְּאוֹתִיּוֹת הָאָדָם שֶׁהֵן עֵנִין שֶׁל דּוּמָה וְלִמְטָה מִהַשִּׁכָּל,	דְּבֹר וְיִתְבָּרֵךְ הֵן בְּחִינַת הַמְשָׁכוֹת בְּחֹת וְחַיּוֹת מִמְּדוּתֵינוּ	58
32	שֶׁהִרְי - רֹאיה שְׁאוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר שֶׁלִּמְעֵלָה הֵן לְמַעְלָה בְּהִרְבָּה	יִתְבָּרֵךְ, הַמִּיחֲדוֹת בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ בְּתַכְלִית הַיְּחִיד,	59
33	מִשִּׁכָּל הַנִּבְרָאִים הִיא מִה	שֶׁהוּא - יִתְבָּרֵךְ, לְמַעְלָה	60
34	שֶׁבְּמֵאֲמָר וְאוֹתִיּוֹת	מַעְלָה לְאִין קִין מִמְּדִרְגַּת	61
35	"נִעְשָׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ	חֻקָּהּ שֶׁבִּנְבְּרָאִים. -	62
36	וְגו' - נִבְרָא הָאָדָם בְּעַל	וְלִכֵּן גַּם הָאוֹתִיּוֹת	63
37	חֻקָּהּ וְשִׁכָּל, - וְכִיּוֹן	הַנְּמֻשָׁכוֹת בַּעֲנִין הַחֲכָמָה	64
38	שֶׁמֵּאוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר בָּאִים	וְהַשִּׁכָּל שֶׁל נִבְרָאִים, וְלֹא	65
39	חֲכָמָה וְשִׁכָּל, הִרְי שֶׁהֵן	נִקְרָאוּ בְּשֵׁם "אוֹתִיּוֹת"	66
40	לְמַעְלָה מַעְלָה מִחֲכָמָה	לְגַבִּי הַנִּבְרָאִים, - מִה	67
41	וְשִׁכָּל, אוֹ אִפְּלוֹ -	שְׁקוּרָאִים לְהֵן "אוֹתִיּוֹת",	68
42	שֶׁהָאָדָם וְחֲכָמָה וְשִׁכָּל	שֶׁלִּמְטָה מִחֲכָמָה וְשִׁכָּל,	69
43	נִתְהוּוּ בְּתַכְלִית הַעֲלִיּוֹן	אִין זֶה לְגַבִּי נִבְרָאִים. שֶׁהֵן,	70
44	לְבַד, בְּדִבְרֵינוּ: - כְּמוֹ	כְּאִמּוֹר, הֵן לְמַעְלָה מַעְלָה	71
45	שֶׁכְּתוּב: "וַיִּפְחַח בְּאִפִּי"	מַעֲנִין הַחֲכָמָה וְהַשִּׁכָּל,	72
46	נִשְׁמָת חַיִּים ² , -	אִלֹּא לְגַבִּי מְדוּתֵינוּ	73
47	וְ"וַהֲבִל" זֶה, שְׁנוּפָה	יִתְבָּרֵךְ בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ.	74
48	בְּאָדָם, נִתְהוּוֹה יְצוּר בַּעַל	- הֵן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם	75
49	שִׁכָּל וְחֲכָמָה. וְאִם בֵּן -	"אוֹתִיּוֹת", כִּפִּי שֶׁהֵן לֹא	76
50	שֶׁמֵּהַדְּבֹר וְהַהֲבֵל נִתְהוּוֹה	יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אוֹתִיּוֹת	77
51	אָדָם בַּעַל חֲכָמָה וְשִׁכָּל,	וְגִלְיִים הַנְּמֻשָּׁכִים	78
52	הִרְי, הַדְּבֹר וְהַהֲבֵל	מִמְּדוּת. וְהִנֵּה, - הָאוֹתִיּוֹת	79
53	הַעֲלִיּוֹן, הוּא מְקוֹר חֻקָּהּ וְהַשִּׁכָּל שֶׁבִּנְשָׁמָה אָדָם	שֶׁלִּמְעֵלָה, הֵן כ"ב מִינֵי הַמְשָׁכוֹת חַיּוֹת וְכֹחוֹת שְׁנוּיִם זֶה	80
54	הָרֵאשׁוֹן, הַבּוֹלְלָת - נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן כּוֹלֵלָת כָּל	מִזֶּה, שֶׁבִּתְּחִלָּה נִבְרָאוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּחוּנִים וְכָל	81
55	נִשְׁמָת הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֵּלְאֲכֵי הַשָּׁרָה. - וּמִמִּילָא	הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּתוֹכָם, שֶׁכָּךְ עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ וְחֻקָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ	82

1. בראשית ב, כ. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מדקאמר 'אפילו' מוכח שזוהו מדר' דלמטה מ'מאמר ואותיות' ובח"א רפ"ב דויפח גו' הוא מתוכיותו ופנימי' כו' ממח' וחכמתו ית' ! - והבי' עפמש"נ באגה"ת פ"ד שתחלה נמשכת מבחי' פנימי' ואח"כ ירדה כו' עיי"ש."

1	לְכָרָא הָעוֹלָם בְּכ"ב מִיָּנִי הַמְּשֻׁכּוֹת - כּוּחוֹת, שְׁנוֹת דּוֹקָא,	הַמְּקוּבֵּלֶת - כַּגּוֹן: "ר" הִיא "י"ו"ד" מִלְמַעְלָה וְקו הַנִּמְשָׁךְ מִה"י"ו"ד",
2	לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. - מֵאֲשֶׁר כ"ב, וְהֵן הֵן כ"ב אוֹתִיּוֹת	הִיא מוֹרָה עַל צִיּוֹר הַהֶמְשָׁכָה, - בְּאִיזָה אֹפֶן הַהִמְשָׁכָה, כְּמוֹ
3	הַקְּבֻעוֹת בְּפָה וְלִשּׁוֹן, -	שְׂתִיבָאָה לְקֻמָּן] - שְׁנֵים
4	בְּפִיו וּבְלִשְׁוֹנוֹ שֶׁל הָאָדָם,	אוֹתִיּוֹת הַדְּבָר
5	כִּדְתָנָן - כְּמוֹ שֶׁלְּמִדְנָו	וְהַחֲשָׁכָה שְׁבִנְפֶּשׁ
6	בְּסִפְרָא יִצִּירָה - שֶׁהִבָּה"ה	הָאָדָם, הֵן הַמְּשֻׁכּוֹת
7	קָבַע אֶת הָאוֹתִיּוֹת בְּפָה	מֵהַשְׁכָּל וְהַמְּדוּת
8	וְלִשּׁוֹן. [וְתִמְנוּתָן בְּכֶתֶב	שְׁבִנְפֶּשׁ, מִמְּהוּתָן
9	- תִּמְנוּת הָאוֹתִיּוֹת בְּכֶתֶב,	וְעִצְמוֹתָן, - שֶׁל הַשְׁכָּל
10	כִּפִּי שֶׁהָן מוֹפִיעוֹת בְּתוֹרָה	וְהַמְּדוּת, כְּמוֹ שְׁתִּיבָאָה
11	(בְּמֵאמֶר) בְּצוּרְתָן	בְּמָקוֹם אַחֵר:

יום שבת קודש ה' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פט, פרק יב רק שהברואים... עד עמ' 178, מהאותיות עצמן.

23 **פָּרָק יב.** בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו חזקן שאותיות ה"עשרה
24 מאמרות" הן המשכות ממדותיו הקדושות של הקדוש־ברוך־הוא
25 המאחדות בתכלית היחוד עם הקב"ה עצמו (ולכן, למרות שזן
26 נקראות אותיות, מתהווה מהן ענין החכמה והשכל של נבראים.
27 כלומר, אותיות "עשרה

שער היחוד והאמונה

פרק יב דק שהברואים מתחלקים למיניהם בכללות
ובפרטות ע"י שינויי הצירופים וחילופים
ותמורות כנ"ל כי כל אות היא המשכת חיות וכח מיוחד
פרטי וכשנצטרפו אותיות הרבה להיות תיבה אזי מלבד
דיבוי מיני כחות וחיות הנמשכים כפי מספר האותיות
שבתיבה עוד זאת העולה על כולנה המשכת כח עליון
וחיות כללית הכולל' ושקולה כנגד כל מיני הכחו' והחיות
פרטיות של האותיות ועולה על גביהן והיא מחברתן
ומצרפתן יחד להשפיע כח וחיות לעולם הנברא

56 חילופים ותמורות, שאות
 57 אחת מתחלפת באות
 58 אחרת, והנבראים
 59 ששמותיהם אינם נזכרים
 60 ב"עשרה מאמרות", נמשך
 61 חיותם מעשרה מאמרות
 62 על-ידי שאותיות העשרה
 63 מאמרות מתחלפות
 64 באותיות אחרות, כִּי כָּל
 65 אֹת הִיא הַמְשַׁכֶּת חַיִּים
 66 וְכֵן מִיָּחֵד פְּרָטִי, והערת
 67 ב"ק אדמו"ר שליט"א:
 68 "ולבאורה קשה - כיין

40 להעצור שאלה: כיוון שישנם רק כ"ב סוגי המשכות בלבד, כיצד
41 מתהווה מהם ריבוי עצום כל כך של נבראים שונים אחד מהשני – יסביר
42 זאת רבנו הקדוש בפרק זה, פרק י"ב.
43 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עוד (ועפ"ז תוכן אריכות הב"י לקמן בזה
44 – דלכאורה שייך לס' יצירה וכיו"ב הדנים בס' ההשתל' ואופנה – ולא
45 בשער המוקדש לבי' ענין היחוד – אלא) שמדגיש ענין היחוד עוד יותר
46 ובפועל: דכל הנבראים הם רק כ"ב המשכות וכו'".
47 רק – מה, שֶׁהַנְּבִיאִים מְתַחַלְלִים לְמִינֵיהֶם – השונים,
48 בְּכָל־לֵוֹת – כגון מין ה"מדבר" או מין ה"חז" – ההבדל הכללי
49 בנבראי העולם הזה, וּבַפְּרָטִית, – ובמינים פרטיים. במין כללי
50 אחד, כמו: במין החי עצמו ישנם כל סוגי מינים – בהמות וחיות,
51 עופות וכדומה, – הבדלים רבים מספור, אלה של כל כך הרבה

3. ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: " (מחברתן) מלשון חבר – שנעשים שייכים זל"ז. (ומצרפתן יחד) נעשים דבר ונבחר ותיבה א'. וכל' רש"י מצרף – חתיכה אחת חגיגה כ. כ. ובלא כף הדמיון. ובכ"מ ולהלכה למעשה".

מִהֶם וְחִי וְנָקִים מֵאִיזָה צִרוּף אוֹתִיּוֹת מִתְּבוֹת אֶלָּא, אוֹ
חֲלוּפִיָּהוּ וְתַמּוּרְתֵיהֶן, שֶׁהֵן - הַצִּירוּפִים וְחֲלוּפֵיהֶם
וְתַמּוּרְתֵיהֶם, כִּפִּי בְּחִינַת חַיִּית הַנִּבְרָא הַפְּרָטִי הַהוּא. -
שְׂבָאוֹתוֹ צִירוּף מִסּוּיִים מִתְּהוּהָ בַּמַּדְיִיק הַכּוּחַ וְהַחַיּוֹת
הַמֵּתֵאִמִּים וְנִדְרָשִׁים
לְחַיּוֹתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ נִבְרָא.

כִּי כָּל שְׁנוֵי צִרוּף, הוּא
הַרְכָּבָת וְאִרְיַגַּת הַכּוּחוֹת
וְהַחַיּוֹת בְּשְׁנֵי, - לְמַשֵּׁל,
הַאֲוִתוֹת
אֶבֶן, -

הַמִּצְטָרְפוֹת לְמַלְא "אֶבֶן"
(הַשֵּׁם, הַחַיּוֹת וְהַכּוּחַ שֶׁל
אֶבֶן) - הִרִי זֶה דּוֹקָא
כִּשֶׁהַצִּירוּף הוּא לְפִי סֹדֶר
זֶה: אֶבֶן, אֶךְ בִּשְׁעָה

שֶׁסֹּדֶר הַאֲוִתוֹת מִשְׁתַּנָּה,
מִתְקַבֵּל צִירוּף אַחֵר שֶׁל
שֶׁלשׁ אוֹתִיּוֹת - לְמִרּוֹת
שְׂכִיּוֹן שְׁדֵן אוֹתֵן אוֹתִיּוֹת,

וּמִמִּילָא, לְכַאוּרָה, גַּם
אוֹתֵן כּוּחוֹת - אֶךְ כִּיּוֹן
שׁוּה בְּאוֹפֶן הַרְכָּבָה אַחֵר
שֶׁל כּוּחוֹת, מִתְּהוּהָ מוֹדָה
סוּג אַחֵר שֶׁל כּוּחַ וְחַיּוֹת,

שֶׁכָּל אוֹת הַקּוֹדֶמֶת
בְּצִירוּף - לְדוּגְמָה: בְּמַלְא
אֶבֶן, שֶׁהִיא "א" הִיא
הָרַשׁוּנָה בְּצִירוּף מִלָּה זֶה,
הִיא הַנּוֹבְרָת וְהִיא

הַעֲקָר בְּכִרְיָאָה זֶה, - הַכּוּחַ שֶׁל הָאוֹת הָרַשׁוּנָה, הוּא כּוּחַ
הַעֲקָרִי וְהָרַשִׁי בְּהַרְכָּבָת וְאִרְיַגַּת הַכּוּחוֹת - אִם הוּא כּוּחַ שֶׁל
חֶסֶד, חֶסֶד דּוּא בְּהַתְּגַבְּרוֹת; וְאִם כּוּחַ אַחֵר, הִרִי אוֹתוֹ כּוּחַ הוּא
בְּהַתְּגַבְּרוֹת, וְהַשָּׂאָר - שְׂאֵר הַאֲוִתוֹת, וְהַכּוּחוֹת שֶׁהֵן מִבְּטָאוֹת,

מִפְּלוֹת אֱלֹהִים - לְאוֹת (לְכוּחַ) הָרַשׁוּנָה, וְנִבְלָלוֹת בְּאוֹרָה,
- שֶׁל אוֹתָהּ אוֹת, וְעַל־יִדְיָהּ - שְׂצִירוּף הַאֲוִתוֹת הוּא אַחֵר,
וְהָאוֹת הָרַשׁוּנָה בְּצִירוּף זֶה הִיא אַחֶרֶת, נִבְרָאָת בְּרִיָּה חֲדָשָׁה.

- שֶׁכֵּךְ הַדְּבַר בְּצִירוּף אַחֵר שֶׁל אוֹתִיּוֹת. וְכֵן בְּחֲלוּפֵי אוֹתִיּוֹת
אוֹ תַּמּוּרְתֵיהֶן, - כְּשִׁאוֹת "א" לְדוּגְמָה מִתְּחַלֶּפֶת בְּאוֹת "ע",
וּכְדוּמָה, שְׂכָאן לֹא רַק שְׁנוֹנָה צִירוּפֵן שֶׁל אוֹתֵן אוֹתִיּוֹת, אֲלָא
שְׂבִצִירוּף הַחֲדָשׁ יִשְׁנן כִּבֵּר אוֹתִיּוֹת אַחֶרֶת לְגַמְרִי, הַמְּחַלִּיפּוֹת
אֵת הַאֲוִתוֹת הַקּוֹדֶמּוֹת, נִבְרָאוֹת בְּרִיאוֹת חֲדָשׁוֹת פְּחוּתֵי
הַמַּעֲלָה בְּעֶרְךְ הַנִּבְרָאִים מִהָאוֹתִיּוֹת עֲצָמָן.

אוֹת וְאוֹת מִכ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, הִיא הַמְּשֻׁכֶּת חַיִּית וְכֵן
מִיָּחָד פְּרָטִי שְׂאִינוֹ נִמְשָׁךְ בְּאוֹת אַחֶרֶת, לְכָךְ גַּם תַּמּוּנָתָן
בְּכֶתֶב - כָּל אוֹת הִיא בְּתַמּוּנָה מִיָּחָד פְּרָטִית, - בְּצִירוֹ
פְּרָטִי מִיָּחָד, הַמּוֹרָה - תַּמּוּנַת הָאוֹר מֵרָאָה עַל צִירוֹ
הַמְּשֻׁכָּה - בְּאִיזָה צִירוֹ
וְאוֹפֶן - הַהִמְשָׁכָה,

וְהַתְּגַלּוֹת הָאוֹר וְהַחַיּוֹת
וְהַכֵּחַ הַנִּגְלָה וְנִמְשָׁךְ
בְּאוֹת זֶה, אֵיךְ הוּא
נִמְשָׁךְ וְנִתְּגַלָּה מִמְּדוּתוֹ
שֶׁל הַקּוֹדֶשׁ-בְּרִיָּה הוּא
וְרִצּוֹנוֹ וְחִכְמָתוֹ (וְכו'): -
לְהֵלֵךְ מִבֵּיא רִבְנוֹ הַזֶּקֶן,
בְּפָנִים הַסֵּפֶר, דּוּגְמָה אֵיךְ
נִבְרָאִים מִמֵּאֵמֶר אֶחָד
("יְהִי רְקִיעַ" לְמַשֵּׁל)

הַנִּבְרָאִים הַפְּרָטִיִּים
וְהַכְּלָלִיִּים שֶׁל הָעוֹלָמוֹת.
הָעֵרַת כ"ק אֲדָמוֹר
שְׁלִיט"א: "וְגוֹדֵל עֵנִין
וְהַיָּחִיד גַּם כְּמוֹ שֶׁהַעֲנִינִים
הֵם בְּעוֹה", דְּכָל ז'
הַרְקִיעִים וְכָל צֶבֶא
הַשָּׁמַיִם - חַיּוֹת כו'
מִמֵּאֵמֶר הָאֶחָד דִּיהִי רְקִיעַ
וְגו'!" בְּגִין דְּרָךְ מִשָּׁל,
בְּתִבּוֹת שְׂבָמָאֵמֶר: "יְהִי
רְקִיעַ וְגו'", שְׂנִבְרָאוֹ
בְּהֵן - בְּמַלִּים "יְהִי רְקִיעַ",

וְרְקִיעִים וְכָל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם - הַנִּבְרָאִים שְׂבָשָׁמַיִם, אֲשֶׁר
בָּהֶם, מִמֵּאֵמֶר רְבוּתֵינוּ וְכִרְוֹנֵם לְבִרְכָּהּ: "שְׂחָקִים, -
הַרְקִיעַ שְׂנִקְרָא "שְׂחָקִים", שְׂבָו רְחִים עוֹמְדוֹת וְמוֹתְנוֹת מִן
לְצִדִּיקִים וְכו', וְכוּל, - הַרְקִיעַ שְׂנִקְרָא "וְכוּל", שְׂבָו יְרוּשָׁלַם
בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְמוֹתְנוֹת וְכו', מְכוּן, - הַרְקִיעַ שְׂנִקְרָא "מְכוּן",
שְׂבָו אוֹצְרוֹת שְׁלֵג וְאוֹצְרוֹת בְּרָד וְכו', - הִרִי יֵשׁ לְכָל אֶחָד
מִשְׁבַּעַת הַרְקִיעִים, עֵינֵינוּ הַכְּלָלִי מִזֶּה שְׁהוּא רְקִיעַ, וְהַעֲנִינִים
הַפְּרָטִיִּים הַנִּמְצָאִים בּוֹ: ב"שְׂחָקִים" - "רְחִים וְכו'", ב"וְכוּל" -
"יְרוּשָׁלַם וְכו'" וְכך הֵלָא. שְׂפָלָלוֹת הַרְקִיעִים - מִזֶּהוּתָם

הַכְּלָלִי בְּתוֹר רְקִיעִים, נִבְרָאוֹ וְחִיִּים וְקִנְיָנִים בְּכָלָלוֹת תִּבּוֹת
אֵל, שְׂבָמָאֵמֶר "יְהִי רְקִיעַ וְכו'" - בְּאוֹר הַכְּלָלִי הַגָּלוּם
בְּמַלִּים "יְהִי רְקִיעַ" וְגו', נִתְּהוּ שְׁבַעַת הַרְקִיעִים בְּתוֹר כָּלֵל שֶׁל
רְקִיעִים; וְפְרָטִי הַנִּבְרָאִים שְׂבָו רְקִיעִים, נִבְרָא כָּל פְּרָט

וְהַחֲלָלוֹת הָאוֹר וְהַחַיּוֹת
וְהַכֵּחַ הַנִּגְלָה וְנִמְשָׁךְ
בְּאוֹת זֶה, אֵיךְ הוּא
נִמְשָׁךְ וְנִתְּגַלָּה מִמְּדוּתוֹ
שֶׁל הַקּוֹדֶשׁ-בְּרִיָּה הוּא
וְרִצּוֹנוֹ וְחִכְמָתוֹ (וְכו'): -
לְהֵלֵךְ מִבֵּיא רִבְנוֹ הַזֶּקֶן,
בְּפָנִים הַסֵּפֶר, דּוּגְמָה אֵיךְ
נִבְרָאִים מִמֵּאֵמֶר אֶחָד
("יְהִי רְקִיעַ" לְמַשֵּׁל)
הַנִּבְרָאִים הַפְּרָטִיִּים
וְהַכְּלָלִיִּים שֶׁל הָעוֹלָמוֹת.
הָעֵרַת כ"ק אֲדָמוֹר
שְׁלִיט"א: "וְגוֹדֵל עֵנִין
וְהַיָּחִיד גַּם כְּמוֹ שֶׁהַעֲנִינִים
הֵם בְּעוֹה", דְּכָל ז'
הַרְקִיעִים וְכָל צֶבֶא
הַשָּׁמַיִם - חַיּוֹת כו'
מִמֵּאֵמֶר הָאֶחָד דִּיהִי רְקִיעַ
וְגו'!" בְּגִין דְּרָךְ מִשָּׁל,
בְּתִבּוֹת שְׂבָמָאֵמֶר: "יְהִי
רְקִיעַ וְגו'", שְׂנִבְרָאוֹ
בְּהֵן - בְּמַלִּים "יְהִי רְקִיעַ",

וְרְקִיעִים וְכָל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם - הַנִּבְרָאִים שְׂבָשָׁמַיִם, אֲשֶׁר
בָּהֶם, מִמֵּאֵמֶר רְבוּתֵינוּ וְכִרְוֹנֵם לְבִרְכָּהּ: "שְׂחָקִים, -
הַרְקִיעַ שְׂנִקְרָא "שְׂחָקִים", שְׂבָו רְחִים עוֹמְדוֹת וְמוֹתְנוֹת מִן
לְצִדִּיקִים וְכו', וְכוּל, - הַרְקִיעַ שְׂנִקְרָא "וְכוּל", שְׂבָו יְרוּשָׁלַם
בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְמוֹתְנוֹת וְכו', מְכוּן, - הַרְקִיעַ שְׂנִקְרָא "מְכוּן",
שְׂבָו אוֹצְרוֹת שְׁלֵג וְאוֹצְרוֹת בְּרָד וְכו', - הִרִי יֵשׁ לְכָל אֶחָד
מִשְׁבַּעַת הַרְקִיעִים, עֵינֵינוּ הַכְּלָלִי מִזֶּה שְׁהוּא רְקִיעַ, וְהַעֲנִינִים
הַפְּרָטִיִּים הַנִּמְצָאִים בּוֹ: ב"שְׂחָקִים" - "רְחִים וְכו'", ב"וְכוּל" -
"יְרוּשָׁלַם וְכו'" וְכך הֵלָא. שְׂפָלָלוֹת הַרְקִיעִים - מִזֶּהוּתָם

הַכְּלָלִי בְּתוֹר רְקִיעִים, נִבְרָאוֹ וְחִיִּים וְקִנְיָנִים בְּכָלָלוֹת תִּבּוֹת
אֵל, שְׂבָמָאֵמֶר "יְהִי רְקִיעַ וְכו'" - בְּאוֹר הַכְּלָלִי הַגָּלוּם
בְּמַלִּים "יְהִי רְקִיעַ" וְגו', נִתְּהוּ שְׁבַעַת הַרְקִיעִים בְּתוֹר כָּלֵל שֶׁל
רְקִיעִים; וְפְרָטִי הַנִּבְרָאִים שְׂבָו רְקִיעִים, נִבְרָא כָּל פְּרָט

וְהַחֲלָלוֹת הָאוֹר וְהַחַיּוֹת
וְהַכֵּחַ הַנִּגְלָה וְנִמְשָׁךְ
בְּאוֹת זֶה, אֵיךְ הוּא
נִמְשָׁךְ וְנִתְּגַלָּה מִמְּדוּתוֹ
שֶׁל הַקּוֹדֶשׁ-בְּרִיָּה הוּא
וְרִצּוֹנוֹ וְחִכְמָתוֹ (וְכו'): -
לְהֵלֵךְ מִבֵּיא רִבְנוֹ הַזֶּקֶן,
בְּפָנִים הַסֵּפֶר, דּוּגְמָה אֵיךְ
נִבְרָאִים מִמֵּאֵמֶר אֶחָד
("יְהִי רְקִיעַ" לְמַשֵּׁל)
הַנִּבְרָאִים הַפְּרָטִיִּים
וְהַכְּלָלִיִּים שֶׁל הָעוֹלָמוֹת.
הָעֵרַת כ"ק אֲדָמוֹר
שְׁלִיט"א: "וְגוֹדֵל עֵנִין
וְהַיָּחִיד גַּם כְּמוֹ שֶׁהַעֲנִינִים
הֵם בְּעוֹה", דְּכָל ז'
הַרְקִיעִים וְכָל צֶבֶא
הַשָּׁמַיִם - חַיּוֹת כו'
מִמֵּאֵמֶר הָאֶחָד דִּיהִי רְקִיעַ
וְגו'!" בְּגִין דְּרָךְ מִשָּׁל,
בְּתִבּוֹת שְׂבָמָאֵמֶר: "יְהִי
רְקִיעַ וְגו'", שְׂנִבְרָאוֹ
בְּהֵן - בְּמַלִּים "יְהִי רְקִיעַ",

2. בראשית א, ו. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כפסק הוזהר (י, ב. ובכ"מ) במחלוקת ר' יודא ור"ל (חגיגה יב, ב). ובזח"א (לב, ב) משמע דגם ר' יודא ס"ל ד' רקיעים הם וזוהו סיוע להמפרשים בחגיגה דלא פליגי וזר אמר חדא כו'. וראה מפרש לרמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ג. 4. חגיגה יב, ב. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוף הפרק. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וייל הדיוק בזה, כי פרט הרקיע (דשחקים וכו') נקרא ונתהווה משמו שיקרא לו בלה"ק (שחקים וכו'). עיין לעיל ספ"א". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כולל הרקיע עצמו. כנ"ל". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"י יובן ענין הר"ת ועד שאחז"ל שהוא מן התורה (שבת קה, א)."

יום ראשון

יום שישי

כט סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: והחשבון . . . האותיות עצמן.

עבודת האדם על פי תורת הקסידות, להרגיל את עצמו לראות ענין השגחה פרטית, איך כי בטיבו יתברך מחדש את העולם והנבראים בכל רגע בהשגחתו הפרטית, אשר זה אף זה הוא מציאות הנבראים חיותם וקיומם.

יום שני

שבת

ל סיון, שר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמה"קנ.

תניא: פרק ח. והנה . . . ומקור החיות.

העברת הפרשה שמו"ת – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטר, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.

מענה רבינו הזקן לאברך עילוי מצוין ובעל כשרון מפורסם כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות זיינען הפכים בעצם מהותם. דאס וואס עס איז א מעלה אין גשמיות, איז א חסרון אין רוחניות.

אין גשמיות איז א שמח בחלקו דער גרעסטער בעל מעלה. און דורך עבודה וועט אזא איינער צוקומען צו די העכסטע מדריגות. אין רוחניות אבער איז א שמח בחלקו דער גרעסטער חסרון, און ער ווערט, ר"ל, א יורד ונופל.

העברת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטר, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ראש חדש, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.

מענה רבינו הזקן לאברך עלוי מצוין ובעל כשרון מפורסם, כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות הם הפכים בעצם מהותם. מה שהוא מעלה בגשמיות, הוא חסרון ברוחניות.

בגשמיות – השמח בחלקו הוא בעל מעלה הגדולה ביותר, ועל ידי 'עבודה' יגיע אחד בזה למדרגות הגבהות ביותר. אבל ברוחניות – השמח בחלקו הוא החסרון הגדול ביותר, והוא נהיה, רחמנא לצלן, יורד ונופל.

יום שלישי

יום ראשון

א תמוז, ב דר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: פרק ט. אבל . . . אין קץ.

מסירות נפש הראויה לבני תורה הוא כדרשת רז"ל "אדם כי ימות באהל", להמית את כל התענוגים בעניני עולם. כי אפלו דברים קלי הערך בתענוגי עולם, מונעים המה מלהיות מסור ונתון באהלה של תורה.

יום רביעי	יום שני	ב תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: חוקת, שני עם פירש"י תהלים: י"ז. תניא: רק מפני . . . למשכילים. רבנו ה'קן כותב בסדורו: נכון לומר קדם התפלה "הריני מקבל עלי מצות-עשה של ואהבת לרעך כמוך". זאת אומרת, אשר מצות אהבת ישראל היא שער הכניסה, אשר דרך בו יכול האדם לבוא לעמד לפני ה' אלקים להתפלל, בזכותה תקבל תפלת המתפלל.			

יום חמישי	יום שלישי	ג תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: חוקת, שלישי עם פירש"י. תהלים: יחכב. תניא: הגהה. סוד . . . מן השכל. אאזמו"ר אמר: א אידישער קרעכץ וואס קומט ח"ו בסבה פון א ניט גוט גשמי איז אויך א תשובה גדולה, בפרט א קרעכץ בסבה פון א ניט גוט רוחני איז אודאי און אודאי א תשובה מעליתא. דער קרעכץ שלעפט ארויס פון עומק רע, און שטעלט אנדער אין א מעמד טוב. אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר: אנחה יהודית הבאה חס-ושלום בסבת לא טוב גשמי – גם היא תשובה גדולה, במיוחד אנחה בעקבות לא טוב רוחני – היא ודאי וודאי תשובה מעלה. האנחה מחלצת מעמק רע, ומציבה במעמד טוב.			

יום שישי	יום רביעי	ד תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: חוקת, רביעי עם פירש"י. תהלים: כג-כח. תניא: פרק י. אך . . . 174- מדרכנו. חסיד אחד, או תלמיד אחד, כאשר נותן לבו דעתו ונפשו על התורה וחזוקה, פועל ישועות בעיר גדולה בכל עניני העיר, והוא בדרך מלמעלה מדרך הטבע בזכות אבות העולם.			

שבת קודש	יום חמישי	ה תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: חוקת, חמישי עם פירש"י. תהלים: כט-לד. תניא: ומ"מ . . . 174- אתכסיתא כו'. רבנו ה'קן שאל את אחד החסידים הגדולים המקרבים ביותר, בהיותו אצלו ביחידות, למצבו. ויתאונן החסיד כי ירד מנכסיו וכו'. ויענהו רבנו: לך זקוקים – שתאיר סביבתך בתורה ועבודה שבלב. פרנסה ומה שאתה צריך – זאת צריך הקדוש-ברוך-הוא לתת לך. עשה מה שאתה צריך, יעשה ה' יתברך את מה שהוא צריך.			

מותר לקלל רשע בישראל? יום ראשון כ"ט סיון ה'תש"פ

ולפי זה הקשה:

בנביא (מלכים ב, ב, כד) מסופר, שכאשר 'נערים קטנים' ('המנוערין מן המצוה' – רש"י) העליבו והתקלסו בנביא אלישע, פנה אליהם "ויראם ויקללם בשם ה'". ונשאלת השאלה: איך קילל אלישע את הנערים בשם ה', ואף אם היו רשעים, "איך עבר חסיד-שלום על איסור עשה"? ואין לומר שקיללם כיון שציערוהו, כי הרי לא הובא בהלכה שמותר לקלל את מי שמצער אותו!

וגם המהרש"א (סוטה מו, ב) הקשה: מה ראה אלישע לקלל בשם, הרי יש איסור בזה? וביאר שזו כוונת הגמרא (שם) המדייקת בלשון הפסוק "ויראם ויקללם בשם ה'" – מה ראה? אמר רב, ראה ממש", היינו שלא קיללם בפה שהוא איסור לאו אלא שקיללם בראייה ממש, שכל מקום שנתנו חכמים עניניהם – או מיתה או עוני (גדרים ז, ב).

הלכות סנהדרין פרק כו, הלכה ב: המקלל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל – בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה, בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן – לֹקֵה אֶחָת. כתב ב'הגהות מיימוניות': "לא הזהירה התורה על כולם אלא בכשרים, שנאמר ונשיא בעמך לא תאור, בעושה מעשה עמך". והרב"ז תמה: מדוע השמיטו הרמב"ם? וכתב ה'כנסת הגדולה' (יור"ד, לשונות הרמב"ם) שסמך על מה שכתב בהלכות ממרים (פ"ה ה"ב) שלוקים על קללת אדם כשור מִיִּשְׂרָאֵל.

וה'מנחת חינוך' (מצוה רלא) כתב כי משמעות לשון הגמרא (סנהדרין פה, א) היא שהמקלל את מי שאינו עושה מעשה עמך אמנם אינו לוקה, אבל אסור מדרבנן לקלל בכינוי (רחום, חנון), ואם קילל בשם מן השמות המיוחדים, הוא בכלל מוציא שם שמים לבטלה ועובר על ה'עשה' את ה' אלקיך תירא' (כמבואר בתמורה ג, ב).

עדות שבשטר יום שני ל' סיון ה'תש"פ

ומיישב הגר"ח מבריסק:

כאשר מדובר בשטר קנין, באמצעותו נעשית פעולה קניינית – כגון קידושין, גירושין, שחרור עבד וכדומה – יש לו דין שטר מן התורה, והוא מועיל הן לפעולת הקנין והן בתור עדות. אי לכך, אשה שיש בידה גט, יכולה להינשא על פי העדות הכתובה בו;

מה שאין כן שטר שלא נעשית בו פעולת קנין, וענינו רק להוות ראיה והוכחה – אין דינו כשטר. חתימות העדים שבתוכו הם בבחינת עדות מן הכתב, שהיא פסולה, היות ועדות צריכה להיות "מפיהן ולא מפי כתבן".

(חידושי רבינו חיים המי)

הלכות עדות פרק ג, הלכה ד: דִּין תוֹרָה, שְׁאֵין מְקַבְּלִין עֵדוּת, לֹא בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת וְלֹא בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת, אֲלָא מִפִּי הָעֵדִים... אֲבָל מִדְּבַרֵּי סוֹפְרִים, שְׁחֻתְבִּין דִּינֵי מְמוֹנוֹת בְּעֵדוּת שֶׁבַשְׁטָר. על דברים אלו, שעדות בשטר אינה עדות מן התורה ("מפיהן ולא מכתב דין"), מקשה הרמב"ן בהשגותיו שבספר המצוות (שורש ב):

כידוע, אשה יכולה להינשא על סמך הגט שבידה – אף שאין לה עדים המעידים שהתגרשה – כי אנו סומכים על עדי החתימה. ואם כן, לפי הרמב"ם, איך סומכים אנו על עדים אלו, הרי עדות כתובה אינה עדות מן התורה?

מתי עדים פסולים פוסלים את העדות? יום שלישי א' תמוז ה'תש"פ

אם לא העידו, כי הכוונה להעיד מצרפת אותם, וכן גם שיטת רש"י והרשב"ם (ב"ב קיג, ב. ד"ה שלשה). והוסיף הש"ך שהלכה כשיטת הרמב"ם שהרי לא נזכר בש"ס שרק עדות בפועל של הפסולים פוסלת, ומה שכתבו התוספות שנתנית הגט במעמד הקרובים מוכיחה שעדים המתכוונים לראות ולא להעיד אינם מצטרפים – אפשר לומר שאין זו ראייה, כי אכן משום כך מזמנים את העדים הכשורים ומייחדים אותם לפני נתינת הגט, ועל ידי זה אין הקרובים נכללים בעדות ואינם מבטלים אותה.

אך ה'משכנות יעקב' (חור"מ סי' יח) תמה על דברי הש"ך: הרי בימי חז"ל לא היה מקובל לייחד עדים בשעת הגירושין, ואם-כן מזה שלא חששו לפסול את הגט בגלל הקרובים יש ללמוד שהקרובים שאינם באים להעיד אינם מצטרפים. ולדעתו, גם הרמב"ם סובר שהעדים הפסולים פוסלים רק אם העידו בפועל, ואת דברי הרמב"ם "אם נמצא באלו שנתכוונו

הלכות עדות פרק ה, הלכה ה: בְּשִׁבּוּאוֹ לְבֵית דִּין עֲדִים מְרִבִּין... אִם נִמְצָא בָּאֵלוֹ שְׁנֵתְבָּנוּ לְהַעֲדִיר קְרוֹב אוֹ פְּסוּל, עֲדוּת בָּלֵן בְּטִלָּה.

לדעת התוספות (ב"ב קי"ד א, ד"ה אבל) עדים פסולים שראו את המעשה פוסלים אותה רק אם באו לבית-דין והעידו, אבל אם ראו את המעשה ולא העידו אינם מבטלים את העדות, כי "אמר קרא יקום דבר" – במקיימי דבר הכתוב מדבר, דהיינו: עדים שהדבר מתקיים על ידיהן אין נפסלין עד שיעידו בבית דין ויקיימו דבר". ובמקום אחר (מכות ו, א ד"ה אמר שמואל) כתבו שראיית עדים פסולים לא פוסלת, שאם לא כן "היאך מצינו דינו ורגלינו כשנותנין גט, שיש במעמד קרובים, והיה לנו לומר שעדות הכשרים בטל".

אבל הרמב"ם כאן כתב: "אם נמצא באלו שנתכוונו להעיד קרוב או פסול, עדות כולם בטלה". ומזה מדייק הש"ך (חור"מ סי' לו סק"י) שלדעת הרמב"ם הפסולים פוסלים את העדות גם

להעיד קרוב או פסול עדות כולם בטלה", הוא מפרש כך: כאשר העדים באים לבית דין, מפרידים בין העדים שהתכוונו להעיד לאלו שלא התכוונו להעיד. ואם אחרי הגדת העדות של אלו שהתכוונו להעיד יתברר שאחד מהם פסול – העדים הכשרים שלא התכוונו להעיד לא נפסלו בעדות זו (כיון

שהפרידו ביניהם). ומעתה מקבלים את עדותם של העדים שבתחילה לא התכוונו להעיד, כי "הואיל וראה הדבר וכיוון עדותו... חותכין הדין על פיו", ואף שלא התכוונו להעיד, נעשו עדים עתה בעת הגדת העדות.

יום רביעי ב' תמוז ה'תש"פ

עדות על פי תזכורת

כאשר העד נזכר בעדות על פי מה שרשם בעצמו, יש לחשוש שבעצם אינו נזכר עתה בפרטי המקרה אלא מסתמך על מה שכתב, שהרי הוא סומך על עצמו שלא כתב דבר שאינו נכון, אך לאמיתו של דבר עדות זו איננה כשרה, כי התורה דרשה שהעד יעיד על סמך ידיעתו האישית ולא על סמך מקור אחר, אפילו אם אמינותו אינה מוטלת בספק. ומחמת חשש זה, בעדות הנוגעת לדיני נפשות, אין להסתמך כלל על מה שרשם לעצמו, ורק בדיני ממונות הקילו חכמים והתירו זאת, אבל בעדות הנסמכת על תזכורת של אדם אחר, אין לחשוש שיעיד אם לא ייזכר בעצמו באירוע, כי בוודאי לא יעיד על פי שמועה מאדם אחר בלבד, ואם מעיד בודאי נזכר בכך בעצמו, ולכן עדות זו כשרה גם בדיני נפשות.

(אילת אהבים כותבות כ. א. קנח)

הלכות עדות פרק ח, הלכות ב"ג: אחד הוֹזֵכֵר אֶת הָעֵדוֹת מֵעֲצָמוֹ אַחֵר שָׂרָאָה בְּתָב יָדוֹ, או שְׁהוֹבִירוּהוּ אַחֲרֵי וְנִזְכָּר... הָרִי זֶה מַעֲיָד... קָל הוּא שֶׁהִקְלָו בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, שָׂאָה עַל פִּי שֶׁשָּׂכַח הַדָּבָר מִכַּמָּה שָׁנִים, וְהִכְתֵּב הוּא שֶׁהוֹבִירוּ הַדָּבָר - הָרִי זֶה מַעֲיָד.

הרמב"ם מפרט כאן שני אופנים שבהם רשאי העד להעיד על סמך תזכורת חיצונית: על פי רישום שרשם לעצמו בשעת מעשה או על פי אדם אחר שהזכיר לו. ולגבי האופן הראשון, הרמב"ם מוסיף שזוהי קולא מיוחדת שנאמרה בדיני ממונות, ומזה מובן שלגבי דינים אחרים אין עדות כזו מועילה, ומאחר שלא הזכיר זאת גם לגבי האופן השני (שאדם אחר מוכיחו) משמע שבזה אין חילוק בין דיני ממונות לדינים אחרים, ועדות כזו מועילה בכל אופן. והטעם:

יום חמישי ג' תמוז ה'תש"פ

יום ההולדת של גר

וה'שפת אמת' ביאר (פסח תרמ"ה, בתחילתו): "גר שנתגייר כקטן שנולד, והטעם, שאז נתוסף להגר נפש חדשה, וכמו שנאמר 'הנפש אשר עשו בחרן' – שגיירוס וקבלו נפשות חדשות".

והרבי כתב במענה לשאלה מתי יחוגג גר את יום הולדתו: "מסתבר לומר שיום הולדת דגר הוא יום שנתגייר, כיון שאמרו חז"ל שהוא כקטן שנולד" (אגרות קודש ל, עמ' יח). ויש שהסתפקו בדין גר שהתגייר עם בניו ושניים מהם מתו לאחר שנימולו – האם יש להימנע מלמול את השלישי, כדין מי שמתו אחיו מחמת מילה שאין מלים אותו משום סכנה (שכתב משפחה זו שעלולים למות על ידי המילה) או שמאחר וגר שנתגייר כקטן שנולד הרי בטלה הקירבה ביניהם, ואם המילה מסכנת אחד אין לכך שייכות לשני (דרך פקודין מצוה ב, ל). אך יש שכתבו שבדינים התלויים בטבע האדם, יש להתחשב בקרבה הביולוגית ואין אומרים לגביהם 'כקטן שנולד', כי דינו משתנה על ידי הגירות להיחשב כברייה חדשה אך לא הטבע הקודם שלו (ראשית בכורים בכורות מז, א).

הלכות עדות פרק יג, הלכה ב: אִפְּלוּ שְׁנֵי אָחִים תְּאוֹמִים שֶׁנִּתְגַּיְרוּ, מַעֲיָדִים זֶה לָזֶה; שֶׁהָיָה שְׁנֵיתָיִם, כְּקָטָן הַנּוֹלָד הוּא חָשׁוּב.

מעמדו של הגר כקטן שנולד מחדש, בא לידי ביטוי בהלכות שונות. ראשית, בהלכות הנוגעות לקשר שבין אדם לקרוביו, כמבואר בהלכה זו שאחים גרים אינם פסולים לעדות זה לזה, כי הגרות נחשבת כלידה חדשה המנתקת את הקשר המשפחתי הקודם ביניהם. ולכן מן התורה מותר לגר להינשא לקרובותיו הביולוגיות (הל' איסורי ביאה פ"ד הי"א) ואיננו צריך להתאבל על קרוביו שהתגיירו (הל' אבל פ"ב ה"ג).

והרמ"א פסק בהלכות ברכות השחר (אור"ח סי' מו ס"ד) שגר יברך 'שעשני גר' (במקום ברכת 'שלא עשני גוי' שמברך יהודי מלידה), והקשה על כך הב"ח: הרי הגירות איננה 'עשייה' חדשה של הקב"ה אלא בחירה של האדם לקבל על עצמו דת ישראל, ומה שייך לברך 'שעשני' (הקב"ה) גר? ומבאר הב"ח (שם סק"ד): מאחר וגר שנתגייר הוא כקטן שנולד מחדש, הרי בשעת הגירות יש כאן 'עשייה' חדשה, כאילו נברא מחדש כגר.

יום שישי ד' תמוז ה'תש"פ

כשדיין פסול הצטרף לבית דין – הדין בטל?

לאחד הדיינים – דינם קיים, אך המהרח"ש (רבינו חיים שבתי) סובר שדין הדיינים כדין העדים. שאף מאה עדים, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול בטלה העדות" (לעיל פ"ה ה"ג). וכן בדיינים, גם אם הם יותר משלשה, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, הדין בטל.

הלכות עדות פרק טז, הלכות ד"ה: בְּשֵׁם שְׂפוֹסְלִין בְּעֵדִים, כִּדּוּ שְׂפוֹסְלִין בְּדִינֵין. וְלִפְיָקָה, אֵין סוּמְכִין בְּסִנְהֶדְרִין שָׁנִים תְּקָרְבִים זֶה לָזֶה.

כתב המשנה למלך' בשם הריב"ש (סי' תיג) שאם היו שלשה דיינים כשרים והצטרף אליהם דיין רביעי הקרוב

וה'קצות החושן' (סי' לו סק"ז) הביא ראייה לשיטת הריב"ש: מבואר בגמרא (סנהדרין ג, א), שמדין תורה דיין אחד כשר לדון (בדינים מסוימים) אך חכמים הצריכו שלשה דיינים "משום יושבי קרנות", היינו שמא הדיין הוא מ'יושבי קרנות' ואינו בקי בדיני ממונות. ושואלת הגמרא: הרי גם בשלושה דיינים יש לחוש שמא הם 'יושבי קרנות', ומתרצת: לא יתכן שאין בהם אחד שלמד. ולדברי המהרש"ש, הרי אם אחד הדיינים פסול ("מי שלא גמיר ולא סביר אין דינו דין") - הדין בטל, ומה תועיל ידיעתו של היחיד, אלא מכאן שאין הדין מתבטל אם אחד הדיינים קרוב או פסול.

ובספר 'שער משפט' (סי' יג סק"ב) דחה ראייה זו: לעולם כל הדיינים צריכים להיות ראויים ואם אחד מהם אינו ראוי הדין בטל, ואכן אם רק דיין אחד בקי בדין וחבריו

'יושבי קרנות' אין בכך כל תועלת. ודברי הגמרא שלא יתכן שאין בהם אחד שלמד, יתפרשו כך: אין הדיינים יושבים לדון אם אין ביניהם אחד בקי בדינים, כדי שלא יבואו לידי טעות, כי אם יטעו יצטרכו לשלם. ואם כן דיין זה לא יסכים לדון בצירוף מי שאינו בקי כי הדין יהא בטל ובסופו של דבר יהיו כל הדיינים ראויים לדון.

וה'אור גדול' (משניות ריש סנהדרין) הביא את דעת הרמב"ם ב'פאר הדור' (סי' קפו) שאין הדין בטל אם נמצא אחד הדיינים קרוב או פסול, ובית-דין של שלשה דיינים כשרים, דינם דין גם אם הצטרף אליהם דיין הפסול לדון, אך הוסיף: "שצריכים אותם שלשה לחתום בסוף, כדי שלא יצטרפו עם מי שאינו ראוי לחתום לשום קרבות או לשום פסלות".

דין הזמה בעדים שבשטר

שבת קודש ה' תמוז ה'תש"פ

שבשטר כי העדים האחרונים אינם נאמנים יותר מעדי השטר (לחם משנה בשם הר"ן שם).

והקשה ה'לחם משנה':

הרי בכרייתא (סנהדרין שם) נאמר שעדי השטר כשרים (אף שבא עדים והכחישו אותם) משום שיש לחשוש שמא כתבו בשטר תאריך מאוחר מזמן ההלוואה, ואם כדברי בעל המאור שאין בשטר דין הזמה, הרי גם אם נכתב בשטר תאריך אמיתי אין בו דין הזמה!

ומבאר (ע"פ דיוק לשון בעל המאור):

החידוש בעדים זוממים הוא שמאמינים לעדים האחרונים ומחייבים את הראשונים, ועל זה נאמר שעדות בשטר אין בה דין הזמה ואין לחייבם מדין עדים זוממים, אבל מכל-מקום עדותם מתבטלת, כדין עדים המכחישים זה את זה שאין מאמינים לאף אחד מהם (לעיל פ"ח ה"ב).

ואם כן, הברייתא האומרת שהשטר כשר והעדים נכשרים (ולא רק שאינם נעשים זוממים) הוצרכה לבאר שזהו משום "שמא איחרוהו וכתבוהו" כי לולי טעם זה היתה עדות האחרונים גורמת שהעדות בשטר מוכחשת והשטר פסול (אף שאכן אינם עדים זוממים).

הלכות עדות פרק יט, הלכה ג: אין עדי השטר נעשין זוממין, עד שיאמרו בבית דין: 'השטר זה בזמנו כתבנוהו, ולא אחרנוהו'. אבל אם לא אמרו כן - אף על פי שזמנו של השטר באחד בניהן בירושלים, וכאן עדים והעידו שעדי השטר היו עמיהם בבבל ביום זה - השטר כשר והעדים כשרים; שאפשר שאחרוהו וכתבוהו, וכשהיו בירושלים באחד בארץ כתבו השטר זה שם, ואחרו זמנו וכתבו זמנו נכון.

אף שבאו עדים ואמרו שכתבתיך הרשום בשטר היו העדים החתומים רחוקים מהמקום שבו ניתנה ההלוואה (לפי השטר) אינם נעשים זוממים והשטר כשר, כי יתכן שכתבו את השטר בזמן ההלוואה ורשמו בו תאריך מאוחר וכתבתיך הרשום בשטר אכן לא היו באותו מקום (סנהדרין לב, א). אך אם אמרו העדים שכתבוהו בזמנו ולא איחרוהו (או שכתבו בשטר שנכתב בזמנו - ר"ן כתובות סוף"ב) - לדעת הרמב"ם נעשים העדים זוממים.

אך לדעת בעל המאור, רק בעדות על-פה יש הזמה, ואילו בעדות שבשטר אין הזמה, כי הזמה חידוש הוא (מה ראית להאמין לעדים האחרונים ולא לראשונים - ב"ק עב, ב) ואין לך בו אלא חידושו, ודין הזמה נאמר רק בעדות בעל פה ולא בעדות

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' ב

11 ונמצא שהקשר שבפי הקדירה הוא של קיימא ואסור לקשרו
12 בשבת, קא משמע לן שאין חוששים לכך, ומותר לעשות קשר בפי
13 הקדירה.
14 שנינו במשנה: רבי אליעזר בן עקיבא אומר, (קושרה) [קושרין] בו'
15 לפני הבהמה בשביל שלא תצא.
16 מקשה הגמרא: פשיטא שמותר לקשר בפני הבהמה, שהרי הוא
17 קשר שעומד להתירו בכל יום. מתרצת הגמרא: לא צריקא, דאית
18 לה תרתי איסרי - שהוא קושר ברוחב הפתח שני חבלים, זה מעל
19 זה, מהו דתיקא

1 מכלל לה - נחשוש שיבטל אחד מהקשרים, ונמצא שאותו הקשר
2 הוא של קיימא, וכיון שאין יודעים איזה יבטל יהיה אסור לקשרו
3 את שניהם, קא משמע לן שאין חוששים לזה, ומותר לקשרו את
4 שני הפתחים.
5 שנינו במשנה: קושרת אשה מפתח חלוקה וכו' וקדירה של כשר.
6 מקשה הגמרא: פשיטא שמותר לקשר קשר בפי הקדירה, שהרי
7 הוא עומד להתירו בכל יום. מתרצת הגמרא: לא צריקא, אלא
8 בקדירה דאית לה שלאבא - שיש לה בצידה פתח נוסף בעין ברו, שאפשר להוציא דרכו את מה שבקדירה, מהו דתיקא פשויל מכלל
9 לה לקשר שבפי הקדירה, ויוציא את מה שבתוכה דרך השלאבא,
10

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – כ"ט סיון-ה' תמוז ה'תש"פ

יום ראשון כ"ט סיון ה'תש"פ

הלכות סנהדרין

פרק חמשה ועשרים

ג. כִּדְרָךְ שְׁנַצְטָנָה הִדִּין לְהַג בְּמַצָּה זו, כִּף נִצְטוּ 19
הַצְבּוֹר לְהַג כְּבוֹד בְּדִין. שְׁנֵאמַר: וְאַצָּה אֶתְכֶם. זו 20
אֲזָהְרָה לַצְבּוֹר שֶׁתִּהְיֶה אִימַת הַדִּין עֲלֵיהֶן¹¹. וְלֹא 21
יִתְבָּה בְּפִנְיָהּ, וְלֹא יִנְהַג קְלוֹת רֹאשׁ בְּעַצְמוֹ¹². 22

(11 סנהדרין שם. 12) כמבואר בסמוך הלכה ד.

ד. פִּיּוֹן שְׁנֵתְמָנָה אָדָם פִּרְנָס עַל הַצְבּוֹר, אָסוּר 23
בְּעֲשִׂית מְלָאכָה בְּפִנְי שְׁלִשָּׁה, כְּדִי שְׁלֹא יִתְבָּה 24
בְּפִנְיָהּ¹³. אִם הַמְּלָאכָה פְּרָבִים אָסוּרָה עָלָיו, קֵל 25
וְחֹמֶר לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת¹⁴ וְלִהְשֹׁתָּהּ בְּפִנְי רַבִּים 26
וּבְכַנְסֵת עֲמֵי הָאָרֶץ וּבְסַעֲדַת מַרְעוּת¹⁵. אוֹי לָהֶם 27
לְאוֹתָן הַדִּינִים שֶׁנִּהְיָו בְּכִף מַעֲלָבוֹן תּוֹרַת מֹשֶׁה! 28
שִׁבּוּז דִּינִיָּה, וְהַשְׁפִּילוּהָ עַד אָרֶץ, וְהִגְיעוּהָ עַד 29
עַפְרָה¹⁶, וְגִרְמוּ רָעָה לָהֶן וּלְבָנֵי בְנֵיהֶם בְּעוֹלָם הָהָה 30
וְלַעוֹלָם הַבָּא¹⁷. 31

(13) קידושין ע, א. שגנאי הוא ושפלות לדור שכפופים לזה, שאין לו מי שיעשה מלאכתו (רש"י). ובירושלמי סנהדרין פרק ב, הלכה ו אמרו: כל דיין, שאין לו מי שישמשנו אסור לו לקבל מינוי דיין, וכן בשולחן ערוך חושן משפט ח, ד. (14) אפילו בסעודת מצוה. (15) שהיא סעודת הרשות, הרי זה קל וחומר בנו של קל וחומר (סמ"ע שם סעיף קטן כב). (16) על פי מליצת הכתוב בישעיה כה, יב. (17) פסחים מט, א "וגורם שם רע לו ולבניו עד סוף כל הדורות". והשווה הלכות דעות פרק ה, הלכה ב"ג, ובביאורנו שם אות יד בשם "הזוהר".

ה. אָסוּר לְהַג קְלוֹת רֹאשׁ בְּשָׁלִיחַ בֵּית דִּין¹⁸. וְהָרִי 32
הַשְּׁלִיחַ נֶאֱמַן שְׁנֵים לְעֵנֵן הַנְּדִי. שְׁאֵם אָמַר: פְּלוֹנִי 33
הַקְּלָנִי¹⁹, או הַקְּלָה הַדִּין, או לֹא רָצָה לְבֹא לְדִין - 34
מִשְׁמַתִּין²⁰ אוֹתוֹ עַל פִּי. אָכַל אֵין פּוֹתְכִין פִּתְחָא²¹ 35
עָלָיו עַד שְׂיִבּוּאוֹ שְׁנֵים וְיַעֲדוּ עָלָיו שְׁנִמְנַע לְבֹא 36
לְבֵית דִּין²². 37

(18) ההולך להזמין איש לדין. (19) ביזה אותי. (20) מנדים, וכמבואר לעיל פרק כ"ד, הלכה ז ובביאורנו שם. (21) שטר-שמטא. המודיע שפלוני נתנדה על שלא רצה לבוא לדין. ומוסרים אותו בידי התובע, ראה בהלכות מלווה פרק כ"ב, הלכה ג. ונקרא פיתחא - שזוהי הפתיחה וההתחלה לסדר הפעולות שבית דין נוקט לגביית החוב מידי הלווה למלווה (הערוך). ויש מפרשים: לשון חרב שלופה, ככתוב (תהילים נה, כב) "והמה פתיחות". ורש"י שם מפרש: לשון קללה הוא בארמית, כמו פתיחה שבש"ס, שהוא "שטר שמטא". (22) בבא קמא קיב, ב, כי הואיל ויצטרך לשלם דמי סופר הדיינים, כשיתירו לו את נידויו, כמבואר בסמוך הלכה ח, אין אנו מוציאים ממון פחות משני עדים (שם).

ו. אֵין שְׁלִיחַ בֵּית דִּין חֵיב בְּאֲמִירַת דְּבָרִים²³ מִשּׁוּם 38

(1) האיסור לפרנס ומנהיג, לנהוג בשררה ובגסות על הציבור. הכיבוד ההדדי בין הדיין והציבור. שאסור לפרנס ולדיין להתבזות בפני הציבור. שלא לפגוע בכבודו של שליח בית דין, המוזמן לבוא לבית דין ולא בא, מה עונשו. זמנים ידועים שאין קובעים בהם ימי דיון לבעלי דין.

א. אָסוּר לְאָדָם לְהַג בְּשָׁרָה עַל הַצְבּוֹר וּבְגִסוֹת 1
הָרוּחַ², אֲלֹא בְּעֵנָה וִירָאָה. וְכָל פִּרְנָס³ הַמְטִיל אִימָה 2
יִתְרָה עַל הַצְבּוֹר שְׁלֹא לְשֵׁם שְׁמִים - וְעַנְשׁ, וְאִינוּ 3
רֹאָה לוֹ בֶּן תִּלְמִיד חָכֵם. שְׁנֵאמַר: לָכֵן יִרְאוּהוּ 4
אֲנָשִׁים, לֹא יִרְאָה כָּל חַכְמֵי לְבָא. 5

(2) היירות. (3) מנהיג. "את שלושת הרועים" (זכריה יא, ח) מתורגם יונתן: ית תלתא פרנסיא. (4) ראש השנה יז, א, אליהוא אמר לאיוב: לפי שהיית מטיל אימה יתירה על דורך חניס, לפיכך, לא זכית להתקיים לך בנים חכמי לב (רש"י לאיוב שם), ובסנהדרין צב, א אמרו: "כל פרנס שמנהיג את הציבור בנחת, זוכה ומנהיגם לעולם הבא". והשווה הלכות תשובה פרק ג, הלכה י"ג.

ב. וְכֵן אָסוּר לוֹ לְהַג בְּהֵן קְלוֹת רֹאשׁ, אִף עַל פִּי 6
שְׁהֵן עֲמֵי הָאָרֶץ⁵. וְלֹא יִפְסִיעַ עַל רֹאשִׁי עִם הַקֶּדֶשׁ⁷. 7
אִף עַל פִּי שְׁהֵן הַדִּיּוֹטוֹת וְשִׁפְלִים - בְּנֵי אַבְרָהָם 8
יִצְחָק וְיַעֲקֹב הֵם, וְצַבָּאוֹת הַשֵּׁם שְׁהוּצִיא מֵאֶרֶץ 9
מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבְכִד חֲזָקָה. וְסוֹבֵל טַרַח הַצְבּוֹר 10
וּמִשְׁאָן. כְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שְׁנֵאמַר בּוֹ: כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאִמָּן 11
אֶת הַיֵּיבֹק⁸. וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: וְאַצָּה אֶת שְׁפָטִיכֶם. זו 12
אֲזָהְרָה לְדִין, שִׁיִּסְבֵּל אֶת הַצְבּוֹר כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאִמָּן 13
אֶת הַיֵּיבֹק. צֹא וּלְמַד מִמֹּשֶׁה, רַבֵּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים. 14
פִּיּוֹן שֶׁשְׁלַחֹה הַקֶּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, וְנֵאמַר⁹: 15
וַיֵּצֵאוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אָמְרוּ מִפִּי הַקְּבִלָה¹⁰, שְׁאָמַר 16
לָהֶם לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן: עַל מִנַּת שִׁיחֵיו מְקַלְלִים אֶתְכֶם 17
וְסוֹקְלִין אֶתְכֶם בְּאֲבָנִים. 18

(5) שאינם בני תורה, וחכמינו אמרו (נדרים פא, א) "מפני מה אין מצויים תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהם... משום שקורים לאנשים חמורים" (=מבזים אותם מפני תורה שבהם, רש"י). (6) בכתב יד תימן: ולא יפסע. (7) סנהדרין ז, ב. כשהיה המתורגמן דורש היו הציבור יושבים לארץ, והמפסיע ביניהם לילך ולישב במקומו, נראה כמפסיע על ראשם (רש"י). (8) שם ח, א. (9) בכתב יד תימן: הקדוש-ברוך-הוא להם במצרים נאמר וכו'. (10) ספרי פרשת בהעלותך אות צא.

1 לְשׁוֹן הָרָעָה²⁴. וְכָל הַמַּצְעֵר שְׁלִיחַ בֵּית דִּין - יֵשׁ לְבֵית
2 דִּין רְשׁוּת לְהַכְּתוּתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת²⁵.

(23) דברי הגנאי של הנתבע לדיין. (24) מועד קטן טז, א. שנאמר: "העיני האנשים ההם תנקר" ומניין ידע משה לכתוב את זה בספר, אם לא שהשליח סיפר לו (רש"י שם). (25) קידושין יב, ב. מכת מרדות - מפורשת לעיל פרק י"ח, הלכה ה.

3 ז. שְׁלִיחַ שְׁאֵמֵר: פְּלוֹנִי שֶׁלַּחֲנִי בִשְׁם אֶחָד מִן
4 הַדִּינִים, וְלֹא רָצָה בַּעַל דִּין לְבֹא - אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו
5 פְּתִיחָא שֶׁל שְׁמָתָא, עַד שְׂיֵאמֵר מִשֵּׁם שְׁלִשְׁתָּן. בְּמָה
6 דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁהֵלֵךְ הַשְּׁלִיחַ בַּיּוֹם שְׂאִינֵי יָדוֹעַ
7 לִישִׁיבַת הַדִּינִים; אֲבָל בַּיּוֹם הַיָּדוּעַ שֶׁהַדִּינִים יוֹשְׁבִים
8 בּוֹ לְדִין - הַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁכָּל הַדִּינִים מְקַבְּצִין, וְאִף
9 עַל פִּי שְׂבָא הַשְּׁלִיחַ בִּשְׁם אֶחָד - בָּאֵלּוּ בָּא בִּשְׁם
10 שְׁלִשְׁתָּן²⁶.

(26) סנהדרין ח, א. ודווקא, שיהא שווה לשני הדיינים הנשארים, אבל לא שיהא הפחות שבכולם (ש"ך לחושן משפט יא, ג).

11 ח. מִי שֶׁשָּׁלַחוּ לוֹ בֵּית דִּין לְבֹא, וְלֹא בָּא לְדִין -
12 מְנַדִּין אוֹתוֹ²⁷, וְכוֹתְבִין עָלָיו פְּתִיחָא, וְנוֹתֵן שָׂכָר
13 הַסּוֹפֵר²⁸. וּבָעֵת שֶׁיֵּבֹא קוֹרְעִין הַפְּתִיחָא²⁹. כְּתָבוּ לוֹ
14 פְּתִיחָא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קָבַל הַדִּין, בִּינֵן שְׁאֵמֵר: הֲרִינִי
15 מְקַבֵּל הַדִּין - קוֹרְעִין נְדוּיוֹ³⁰. קָבְעוּ לוֹ בֵּית דִּין זְמַן
16 שֶׁיֵּבֹא הַיּוֹם, וְלֹא בָּא כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם - כּוֹתְבִין עָלָיו
17 פְּתִיחָא לְעֶרֶב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהִיָּה
18 בְּמִדְּיָה³¹, וּמֵרֵד וְלֹא בָּא; אֲבָל אִם הָיָה בְּכַפְרִים³²
19 וְיוֹצֵא וְנוֹכֵס - קוֹבְעִים לוֹ זְמַן שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשָׁנִי³³.
20 וְאִם שְׁלֹם יוֹם שְׁנֵי וְלֹא בָּא - אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו פְּתִיחָא
21 עַד לְמַחֲרָא³⁴.

(27) מרחיקים אותו מן הציבור, אין כוללים אותו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה ואין יושבים עימו בארבע אמותיו, כמבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ז, הלכה ד. (28) כשיבוא לבקש היתר נידויו, משלם שכר כתיבת הפיתחא. (29) אבל לא כשיבטיח לבוא ועדיין לא בא. (30) אף על פי שעדיין לא קיימו בפועל, כי שמא אין לו כסף כעת, ומשתדל להשיג, אבל כשלא הופיע לפני בית הדין, הרי זו חציפות ואין מתרצים לו עד שיבוא ממש (בבא קמא קיג, א וברש"י). (31) בעיר. (32) שהם חוץ לעיר והרי הוא טרוד ואנוס. (33) שהם ימי ישיבה קבועים של הדיינים, ואם לא יבוא ביום שני, מזמנים אותו ליום חמישי, ואם לא יבוא, מזמנים אותו שוב ליום שני הבא (רש"י שם). והוא הדין אם הדיינים יושבים בקביעות בכל יום, שולחים לו שלוש הזמנות זו אחר זו בכל יום שהוא, וכמבואר בחושן משפט יא, א. (34) בבא קמא שם.

22 ט. אֵין קוֹבְעִין זְמַן³⁵ לֹא בִימֵי נִסָּן וְלֹא בִימֵי תִשְׁרִי,
23 מִפְּנֵי שֶׁהָעַם טְרוּדִין בְּמוֹעֲדוֹת. וְלֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא

בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב. אֲבָל קוֹבְעִין בְּנִסָּן שֶׁיֵּבֹא אַחֵר נִסָּן,
וּבְתִשְׁרִי שֶׁיֵּבֹא אַחֵר תִּשְׁרִי. אֲבָל לֹא קוֹבְעִין בְּעֶרֶב
שַׁבָּת שֶׁיֵּבֹא אַחֵר שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל טְרוּדִין בְּעֶרֶב
שַׁבָּת³⁶.

(35) לבוא לדין. (36) ויכול להתנצל ולומר: מפני טרדות שבת ויום-טוב שכחתי את דבר ההזמנה (בבא קמא שם).

י. מִי שֶׁהוּא בְּמִדְּיָה, וְהֵלֵךְ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין וְלֹא
מָצָאוּ - אֵין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן עַד שְׂיֵמָצָא אוֹתוֹ הַשְּׁלִיחַ
וְיֵאמֵר לוֹ. הִנֵּה בְּכַפֵּר חוּץ לְמִדְּיָה, אִם דָּרְכּוֹ לְבֹא
בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם - אוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ אֶפְלוֹ לְאֶחָד מִן
הַשְּׂכָנִים, אֶפְלוֹ לְאַשָּׁה: אִם יָבוֹא פְּלוֹנִי, הוֹדִיעֵוָהוּ
שֶׁבֵּית דִּין קָבְעוּ לוֹ זְמַן שֶׁיֵּבֹא³⁷ לְבֵית דִּין. וְאִם לֹא
בָּא - מְנַדִּין אוֹתוֹ לְעֶרֶב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
כְּשֶׁאֵין הַדֶּרֶךְ שֶׁדָּרְכּוֹ לֵילֵךְ בַּה³⁸ עַל מְקוֹם בֵּית דִּין;
אֲבָל אִם דָּרְכּוֹ עֲלֵיהֶן - אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שִׁיּוֹדִיעוּ
הַשְּׁלִיחַ בְּעֶצְמוֹ; שְׂמָא לֹא אָמְרוּ לוֹ הַשְּׂכָנִים, שְׁהָרִי
הֵם אוֹמְרִין: דָּרְכּוֹ עַל פְּתַח בֵּית דִּין, וּכְבֹּד הַלֵּךְ
אֲלֵיהֶם וּנְפֻטָר³⁹. וְכֵן אִם לֹא בָּא בְּמִדְּיָה עַד לְמַחֲרָא
- אֵין סוֹמְכִין עַל הַשְּׂכָנִים, שְׂמָא שָׁכְחוּ וְלֹא אָמְרוּ
לוֹ.

(37) ובכתב יד תימן: שיבוא היום. (38) חזרה לביתו. (39) נמצא שלא קיבל בכלל את ההזמנה, וצריך השליח להזמינו בעצמו (שם).

יא. מִי שְׂבָא לְבֵית דִּין וְקָבַל הַדִּין, וְאָמְרוּ לוֹ לְשֹׁלֵם,
וְהֵלֵךְ וְלֹא שֹׁלֵם - אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ⁴⁰ עַד שֶׁיִּתְּרוּ בּוֹ
שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשָׁנִי, וְאַחֵר כֶּף מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שִׁיתָן
מָה שֶׁהוּא חֵיב. וְאִם עֲמֵד שְׁלִשִּׁים יוֹם וְלֹא תָבַע
לְהַתִּיר נְדוּיוֹ - מְחַרְימִין אוֹתוֹ⁴¹.

(40) לאלתר, שהרי לא התחצף, אלא משתמט מלשלם. (41) והחרם חמור מהנידוי, שאינו שונה לאחרים ואין שונים לו ואינו נשכר ואין נשכרים לו, כמבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ז, הלכה ה. ולדעת הרשב"א הובאה ברדב"ז כאן: החרם - הוא מן התורה; ונידוי אינו אלא מדברי חכמים. וראה תשובות הרשב"א תקצא וב"נודע ביהודה" מהדורא תניינא יורה דעה קמו. ודווקא כאן, שהסירוב הוא בענייני ממון - אזי מתרים בו תחילה, אבל כשהתחצף כלפי הדיינים, או שאמר איני מקבל עלי הדין, מנדים אותו לאלתר, כמבואר במועד קטן טז, א. ואם עמד שלושים יום ולא ביקש להתירו מנדים אותו שנית, וכשישב שלושים יום אחרים בנידויו - מחרימים אותו, כמבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ז, הלכה ו. נמצאת ההתראה שמתרים במסרב לשלם, משמשת כנידוי של שלושים יום הראשונים, ואם ישב אחריה שלושים יום בנידוי ולא יתבע להתירו, מחרימים אותו (כסף משנה).

פֶּרֶק שֶׁשֶׁה וְעֶשְׂרִים

(1) דיני מקלל נשיא, דיין, אביו, או אחד משאר ישראל.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) 'תורת כהנים' פ' קדושים: "לא תקלל חרש - אין לי אלא חרש, מניין לרבות כל אדם? תלמוד-לומר: ונשיא בעמך (=כל מי שבעמך) לא תאור, אם כן למה נאמר חרש? מה חרש מיוחד שהוא בחיים (=שאינו חסר לו, אלא חוש השמע בלבד), יצא המת שאינו בחיים". וכן אמרו (סנהדרין פה, א) "ונשיא בעמך - במקוויים שבעמך" ולא מי שנגמר דינו למיתה, שאין חייבים על קללתו, כמבואר בהל' ממרים פ"ה, ה"ב. וראה שם ה"א. 8) למעט גויים, כמו ששנינו במס' סופרים פ"ד, ה"ט: "גויים ומתים פטור", וכגירסת הגר"א שם. 9) כך הוא הנוסח בכת"י התימנים. ובדפוסים כתוב: וכן נשיא, וזוהי טעות גלויה וניכרת. 10) ובמכילתא (שמות כב, כז) אמרו: "מכאן אמרו: יש מדבר דבר אחד, וחייב עליו משום ארבעה דברים: משום האב, ומשום דיין, ומשום נשיא, ומשום בעמך".

חומר עוון מחרף תלמיד חכם, או המבזה את בית הדין. האיסור להישפט בפני ערכאות של גויים.

1 א. כל המקלל דין מדיני ישראל - עובר בלא תעשה, שנאמר: אלהים לא תקלל². וכן אם קלל הנשיא, אחד ראש סנהדרין גדולה או המלך³ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: ונשיא בעמך לא תאור. ולא דין ונשיא בלבד, אלא כל המקלל אחד מישראל - לוקה, שנאמר: לא תקלל חרש. ולמה נאמר חרש? שאפילו זה שהוא אינו שומע ולא נצטער בקללה זו - לוקה על קללתו⁴. ויראה לי, שהמקלל את הקטן הנכלם - לוקה. (הרי הוא פחורש⁵).

19 ג. המקלל עצמו - לוקה, כמו שקלל אחרים. 20 שנאמר: השמר לך ושמור נפשך¹¹. ואחד המקלל עצמו או חברו או נשיא או דין - אינו לוקה עד שיקלל בשם מן השמות, כגון יה ואלהים וישי ויפיצא בהן¹², או בכינוי מן הפנויים¹³, כגון חנון וקנא ויפיצא בהן¹⁴. הואיל והוא חייב אם קלל בכל הפנויים, כך אם קלל בכל לשון - חייב; שהשמות שקוראין בהן הגוים להקדוש ברוך הוא - הרי הן בכל הפנויים¹⁵. ואורר - בו שבועה, בו קללה, בו 28 נדוי¹⁶.

2) אלהים זה, חול הוא (סנהדרין סו, א), ומכוון אל הדיין המכונה בשם זה, ככתוב (שמות כב, ז) "ונקרב בעל הבית אל האלקים". 3) ובספר המצוות ל"ת שטז, כותב רבינו: "ושם זה כלומר: נשיא, מניחו הכתוב על המלך אשר בידו השלטון, והוא אמרו: "אשר נשיא יחטא" (ויקרא ד. כב). והחכמים אומרים אותו בסתם על ראשי ישיבה של שבעים זקנים בלבד... לפי שענין לאו זה להזהיר מלקלל כל מי שיש בידו שלטון, והוא במעלה הגבוהה ביותר, בין שזו מעלה שלטונית או מעלה תורנית, והיא הישיבה". וכן אמרו (בבא-בבא ד, א) "ולא יהא אלא נשיא, וכתוב ונשיא בעמך לא תאור". 4) שבועות לו, א. 5) כמו שאמרו במכילתא (שמות כא, יז) "לא תקלל חרש - דיבר הכתוב באומללים שבאדם". ובספר המצוות ל"ת שיז, כותב רבינו: "והיה עולה על דעתנו שכוונת התורה, שאסרה קללת אדם מישראל, היא: אם הוא שומע את זה, מחמת הבושה והצער המגיעים לו, אבל קללת החרש כיון שאינו שומע... אין חטא בדבר - לפיכך השמיענו שאסור... לפי שאין התורה מביטה על מצב המתחרף בלבד, אלא הביטה גם על מצב המחרף, שהוזהר שלא יעורר נפשו לנקמה ולא ירגילנה לכעוס". ומקור הדברים ב'פסיקתא' הובאה בכסף-משנה: "ולא תקלל חרש - מרבה אני אפילו בר ישראל שאינו שומעך, ק"ו לפניו". וצ"ל: ק"ו לפקח (באר אליהו להרב קוק לחו"מ ס" כז, ס"ק ה), וראה בסמוך בבאורנו אות ו. 6) כמו שאמרו (בבא-קמא פו, ב) קטן יש לו בושת - שכשמכילים אותו הוא נכלם, ומכאן למד רבינו לענין חיוב קללתו (כסף-משנה). וראוי להעיר, שב'טור' חו"מ סימן כז מביא דברי רבינו בנוסח זה: שהמקלל את הישן חייב מפני שהוא כחרש, והכסף-משנה סובר שזוהי הגירסה הנכונה.

11 ב. המקלל את המת - פטור. הואיל ומקלל כל אדם מישראל⁸ - חייב, למה יחד לאו על דין ולאו על נשיא? לחיבו שתיים. נמצאת למד: שהמקלל אחד מישראל, בין איש בין אשה, בין גדול בין קטן - לוקה אחת; ואם קלל דין - לוקה שתיים; ואם קלל נשיא - לוקה שלש. וכן נשיא שקלל אביו - חייב משום ארבעה שמות: שלשה של כל אדם, ואחד משום האב¹⁰.

11) שבועות לו, א, "וכל מקום שנאמר: השמר, פן ואל - אינו אלא לא-תעשה" (שם). 12) והם מנויים בהל' יסודי התורה פ"ו, ה"ב. 13) תארי כבוד שמכנים בהם את שם ה'. 14) כגון רחום, אך אפים ורב חסד (שבועות לה, א) "בכולם עובר בלא-תעשה", והשווה הל' שבועות פ"ב, ה"ב. ולדעת הראב"ד אינו לוקה כשמקלל בכינוי מן הכינויים עד שיקלל בשם מן השמות שאינם נמחקים, והוא סובר שכן הוא בירושלמי, וכוונתו לירושלמי שבועות פ"ד, ה"י: "קללם בכינוי, רבי מאיר מחייב, וחכמים פוטרים" (פרי חדש). אבל יש לדחות שזה מדובר במקלל אביו ואמו ולענין מיתה, כמבואר במשנה, שם לה, א. אבל המקלל את חבריו, שהוא בלאו, לוקה גם בכינוי, כמפורש במשנה שם, וכמבואר שם בגמרא (לו, א) "אמר רבי ינאי ודברי הכל", שגם החכמים מודים לרבי מאיר בזה. 15) השווה הל' שבועות פ"ב, ה"ה ובבאורנו שם. והגר"א לחו"מ כז, ב מביא ראייה לזה מדברי הש"ס (סנהדרין ס, א) בקשר לפסוק (שופטים ג, כ) "ויאמר אהוד, דבר אלקים לי אליך ויקם מעל הכסא" - ומה עגלון מלך מואב שהוא גוי ולא ידע אלא בכינוי - עמד, ישראל ושם המפורש על-אחת-כמה וכמה (=שצריך לקום עם הזכרתו), הרי שהשמות שקוראים הגויים נקראים כינוי. 16) כל הלשונות הללו הוא משמש: אם חכם נידהו בלשון ארור צריכים לפרוש ממנו; אם השביעו חבריו ב"ארור" וקיבלו עליו - הרי זו שבועה, וכן המקלל את חבריו בלשון: ארור הוא לה', קללה היא וחייב המקלל (שבועות לו, א וברש"י). והשווה הל' תלמוד תורה פ"ה, ה"ג.

המדיני - אין כבודו מחול (קידושין לב, ב). וראה הל' מלכים פ"ב, ה"ג. (28) כיון שהתורה חייבתו מלקות, חטא למקום, ואין מחילת זה מועילה לו (כסף-משנה). וב"אור שמח" מסביר, שאין זה עדיף ממקלל עצמו שלוקה כלעיל ה"ג. ובוודאי המקלל עצמו מחל על כבודו כלפי עצמו. ומה גם לפי המבואר לעיל אות ד שהחטא הוא מצד המחרף, שלא ירגיל את נפשו לנקמה וכעס, ובמובן זה אין מחילת המקולל מצילתו. (29) התחצף. (30) שאפילו נשיא שמחל על כבודו - כבודו מחול (קידושין לב, ב). ומצינו ברבי יהושע בן לוי ששלח לקרוא לאדם אחד שלש פעמים - ולא בא, שלח לו: אלמלא אני שלא החרמתי אדם מימי הייתי מחרימך, שעל עשרים וארבעה דברים מנדים - וזה אחד מהם (ירושלמי מו"ק פ"ג, ה"א). והשווה הל' תלמוד תורה פ"ז, הי"ג: "אע"פ שיש רשות לחכם לנדות לכבודו, אינו שבח לתלמיד להנהיג עצמו בדבר זה... וחכמים גדולים היו משתבחים... שמעולם לא נידו אדם... וזו היא דרכם של תלמידי חכמים שראוי לילך בה". (31) כפרו ופרקו העול. (32) וכן אם ביזו תלמיד-חכם או חרפוהו בפרהסיא "אסור לו למחול על כבודו, ואם מחל נענש, שזה בזיון תורה". וראה בבאורנו שם.

ז. כל הדין בדיני עובדי פוכבים³³ ובפערקאות³⁴ שלחן, אף על פי שהיו דיניהם בדיני ישראל - הרי זה רשע, וכאלו חרף וגדף והרים יד בתורת משה רבנו. שנאמר: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. לפניהם - ולא לפני עובדי פוכבים³⁵; לפניהם - ולא לפני הדיוטות³⁶. היתה יד העובדי פוכבים תקיפה, ובעל דינו אדם, ואינו יכול להוציא ממנו בדיני ישראל - יתבענו לדיני ישראל תחלה. אם לא רצה לבוא - נוטל רשות מבית דין, ומציל בדיני עובדי פוכבים מיד בעל דינו³⁷.

(33) בכתב-יד התימנים: בדיני גוים. (34) מקום מושב משפטיהם. (35) מדרש תנחומא פ' משפטים אות ג: "שכל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני גוים, כפר בהקב"ה תחילה ואחרי-כן כפר בתורה, שנאמר: כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים" - כשאווינו פלילים, זוהי עדות לעילוי יראתם (רש"י לשמות שם). (36) שאינם מומחים (גיטין פח, ב). ובשו"ע חו"מ סי' כו סע' א "ויש ביד בית-דין לנדותו ולהחרימו עד שיסלק יד עכו"ם מעל חבריו". (37) שלא לתת יד לבעלי זרוע שאינם מציינים לדינו (רדב"ז). ומקור הדברים בתשובת רב פלטי גאון, הובאה ברא"ש לב"ק פ"ח אות יז, בקשר למה שאמרו (שם צב, ב): קראת חברך ולא ענך, דחה קיר גדול והשלך עליו - "מכאן לראובן שיש לו תביעה על שמעון ומסרב לבוא עמו לדין, שרשאי להביאו לערכאות של נכרים, כדי להוציא את שלו מתחת ידו", וכן בהגהות מיימוניות.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות עדות

יש בכללן שמונה מצות: שלש מצות עשה, וחמש

ד. אינו לוקה עד שיתרו בו בפני עדים, פשאר כל חיבי לאוין¹⁷. אבל אם לא היתה שם התראה¹⁸; או שקלל בלא שם ובלא פנוי, כגון שאמר: ארור פלוני; או שהיתה הקללה באה מקלל הדברים, כגון שאמר: אל יהי פלוני ברוך לני, או אל יברכהו אלו¹⁹, וכיוצא בדברים אלו - אינו לוקה²⁰.

(17) ראה לעיל פט"ו, ה"ד. וכבר ביארנו לעיל פ"ח ה"ב, למה לוקה המקלל את חברו, למרות שהוא לאו שאין בו מעשה. (18) רבינו משמיענו, שלא נאמר הואיל ודרך המקלל לקלל מתוך ריתחא וכעס, לא יצטרך התראה (כסף-משנה). (19) שמשמעו: יהיה מקולל, שכשהקב"ה מסתיר פניו ממנו מלברכו, הרי הוא מקולל ממילא (סמ"ע לחו"מ כז, ז). (20) משנה בשבועות לה, א וכדעת החכמים, שאין אומרים בזה: "מכלל לאו אתה שומע הן", וכהסבר הרמב"ן הובא בר"ן שם, שהתורה כתבה (ויקרא ה, א) "ושמעה קול אלה" - אינו חייב (=בשבועת העדות) עד שישמע קול אלה עצמה, ולא ששמעה ברכה הנשמעת מתוכה קללה. וכן לענין מקלל חברו.

ה. אף על פי שאינו לוקה, אם חרף תלמיד חכם - מנדין אותו²¹. ואם רצו הדינים להפלותו מפת מרדות²² - מפין. ועונשין אותו כפי מה שיראו²³, שהרי בזה את הדין²⁴. ואם חרף עם הארץ - עונשין הדינים בדבר כפי מה שהשפעה צריכה לו²⁵ לפי המקרה ולפי זה שנתחרף²⁶.

(21) קידושין ע, ב. (22) נוסף על הנידוי, או שרואים שהנידוי קל בעיניו וההכאה קשה לו (סמ"ע שם כז, ט). (23) קידושין שם. (24) זה שקנה חכמה. וראה ברכות יט, א "בית-דין מנדים על כבוד הרב". והשווה הל' תלמוד תורה פ"ו, הי"ב. (25) דעת רב שרירא גאון, הובאה ברא"ש לב"ק פ"ח אות טו, בקשר למה שאמרו בגמרא שם צא, א "ביישו בדברים - פטור מכלום" - שמנדים אותו עד שייפסנו כראוי לפי כבודו, וכמו שאמרו בערכין טו, א "נמצא האומר בפיו, חמור מן העושה מעשה". וראה הל' חובל ומזיק פ"ג, ה"ה. (26) כמו שאמרו (ב"ק פג, ב) "הכל לפי המבייש והמתבייש" - שאינו דומה מתבייש מן הקטן, למתבייש מאדם גדול ומכובד, שזה שביישו זה הקל - בשתו מרובה (הל' חובל פ"ג, ה"א).

ו. אף על פי שיש לו לדין או לנשיא²⁷ למחול על כבודו - אינו יכול למחול על קללתו. וכן שאר העם, אף על פי שמחל המקלל - מלקין את המקלל; שפכר חטא ונתחייב²⁸. אבל מי שנתחייב נדוי מפני שהפקירו²⁹ בבית דין, ורצו בית דין למחול על כבודו ולא נדוהו - הרשות בידן³⁰. והוא שלא יהיה בדבר הפסד בכבוד הבורא. כגון שהיו העם מבצעין בדברי תורה ובדינים, הואיל ופקרו³¹ העם בדבר - צריכין לחזק ולענש כפי מה שיראה להם³².

(27) בנשיא תורה ידובר כאן, אבל נשיא שהוא מלך במובן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החכמים, ככתוב: "והדרת פני זקן" וכמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ו, ה"א. (9) שבועות ל, ב. (10) אינו חייב לילך, אבל בית-דין שולח אליו שלשה אנשים ומעיד בפניהם (חו"מ סי' כח סעיף ה, ובסמ"ע שם). (11) כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה להנשא, ועד זה יודע שבעלה חי. (12) שיודע להעיד זכות על הנידון, ובעדותו יצילנו מעונש מות. וכן להיפך, אם בעדותו יכורו את האמת ויחייבוהו מיתה, חייב להעיד, כדי לקיים: ובערת הרע מקרבך, ואם לא יעיד - הרי זה כאילו הרג את הנרצח, כיון שיודע לנקום את נקמתו ואינו נוקם (כסף-משנה). (13) אם דנים את הנידון על עבירה שיש בה עונש מלקות, אם יודע לו זכות לפטור, יעיד משום פגמו של לוקה, שהתורה קוראת: רשע. וכן שמא תארע לו תקלה ע"י ההכאה והרי זו כדיני נפשות, ואם יודע לו חובה - מצוה להעיד, משום: ובערת הרע מקרבך (משנה-למלך). (14) לגדול (שבועות ל, ב). ובכת"י התימנים: "אין משגיחים על כבוד הרב". והשווה הל' תלמוד תורה פ"ה, ה"ג. ועד אחד לא יעיד אלא כשרוצה להפריש מן האיסור שעדיין לא נעשה, אבל אם כבר נעשה האיסור, לא יעיד - שאינו אלא כמוציא שם רע על חברו, שהרי עדותו של אחד אינה מתקבלת בבית-דין, ואין זו אלא הוצאת שם רע (הגהות מיימוניות לקמן פ"ה, ה"א). וכן בחו"מ סי' כח, סעיף א.

- ג. פהן גדול - אינו חבב להעיד¹⁵. אלא עדות שהיא
למלך ישראל בלבד¹⁶ - הולך לבית דין הגדול
ומעיד בה. אבל בשאר העדיות - פטור¹⁷.

(15) שזולזל הוא לו לבוא להעיד לבעל-דין (סנהדרין יח, ב וברש"י). (16) שם, כרב יוסף. וכל זה מצד הדין, אבל ממעשה שאירע בימי שמעון בן שטח, שגזרו חכמים לא לדון את מלכי ישראל, שאינם נכנעים לדברי תורה, כמבואר לעיל בהל' סנהדרין פ"ב, ה"ה ובביאורנו שם - אינו מעיד אלא למלכי בית דוד בלבד, שכשרים הם ודנים אותם, כמבואר שם יט, א (כסף-משנה להל' כלי המקדש פ"ה, ה"ט). וראה לקמן הל' מלכים פ"ג, ה"ז. (17) שאין זה כבוד לילך ולהעיד (הל' כלי המקדש פ"ה, ה"ט). ומובן, שבעדות להפריש בה מן האיסור, גם כהן גדול מעיד, כמבואר לעיל ה"ב, ש"אין חולקים כבוד לרב" (לחם-משנה, וכן ב'תוספות' לסנהדרין יח, ב, דיבור-המתחיל: מעיד), וראה הל' שגגות פ"י, ה"ז: "המלך וכהן משיח מביאים קרבנם על שבעת העדות".

- ד. מצות עשה לדרש את העדים¹⁸ ולחקרן¹⁹
ולתקנות בשאלתן. ומדקדקין עליהן, ומסיעין²⁰
אותן מענין לענין בעת השאלה, כדי שישקטו²¹ או
יחזרו בהן²² אם יש בעדותן דפי²³. שנאמר: ודרשת
וחקרת ושאלת היטב. וצריכין הדינים להזהר בעת
חקירת העדים²⁴, שמא מתוכה ילמדו לשקר. ובשבע
חקירות בודקין אותם: באי זה שבוע? ²⁵ באי זה
שנה? באי זה חדש? בכמה בחדש? באי זה יום
מימי השבת? ובכמה שעות ביום? ובאי זה
מקום? ²⁶ אפלו אמר: היום הרגו, או אמש הרגו -

- 1 מצות לא תעשה, וזה הוא פרט: (א) להעיד לבית
2 דין למי שיש לו עדות. (ב) לדרש ולחקר העדים.
3 (ג) שלא יורה העד בדין זה שהעיד עליו בדיני
4 נפשות. (ד) שלא יקום דבר בעד אחד. (ה) שלא
5 יעיד בעל עברה. (ו) שלא יעיד קרוב. (ז) שלא
6 להעיד בשקר. (ח) לעשות לעד זומם באשר זמם.
7 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) מתבאר בו המצוה, על היודע עדות לחבירו שיבוא לפני בית-דין ויעיד. האישים הפטורים מלהעיד, משום כבודם. חקירת העדים ובדיקתם בשאלות שונות.

- א. העד מצוה להעיד בבית דין בכל עדות שיודע.
9 בין בעדות שיחייב בה את חברו²⁷, בין בעדות שיזכרו
10 בה³. והוא שיתבענו להעיד⁴ בדיני ממונות⁵.
11 שנאמר: והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא
12 עונו⁶.

(2) לשלם לתובע כפי תביעתו, נמצא שהוא מעיד לטובת התובע ולרעת הנתבע. (3) כגון שיודע ששטר זה הוא פרוע, ומעיד לטובת הלווה ומזכהו מלשם. ודקדק רבינו לכתוב: "את חברו" למעט גוי, שאינו חייב להעיד לו (סמ"ע לחו"מ סי' כח, ס"ק ב). (4) אבל אם לא תבעו הבעל-דין, אינו חייב להעיד מעצמו, שנאמר: אם הוא יגיד וגוי' לו - בוא'ו, קרא בו: לו לא יגיד, ונשא עונו, ואם לאחר לא יגיד - פטור (שבועות לה, א). (5) אבל בדיני נפשות אפילו לא תבעוהו חייב להעיד, כדי להנקם מהרוצח, וכדברי הרא"ש (מכות פ"א, אות יא), שכל הרואה דבר ערוה חייב להעיד, לקיים מה שנאמר: ובערת הרע מקרבך (כסף-משנה). (6) זה מוסב על תחילת ההלכה, לומר שמכאן אתה שומע שמצוה להעיד, שהרי אם לא יגיד ישא עוון. ושיעור הכתוב כך הוא: או ראה או ידע - יגיד, ואם לא יגיד - ונשא עונו (רדב"ז). ומדברי רבינו משמע, שאפילו עד אחד חייב להעיד, שאע"פ שאין עד אחד מחייבו ממון - מחייבו שבועה, ואולי לא ירצה הנתבע להשבע וישלם, נמצא מרויח התובע בעדותו, אבל אם אינו יכול לחייבו גם שבועה, פטור מלהעיד (חו"מ סי' כח סעיף א), וראה בסמוך ה"ב בביאורנו אות יג, והשווה לקמן פ"ז, ה"ז "עד אחד שכבש עדותו - פטור מדיני אדם, וחייב בדיני שמים" (ע"פ בבא-קמא נו, א).

- ב. היה העד חכם גדול, והיה בבית דין⁷ פחות ממנו
14 בחכמה, הואיל ואין כבודו שילך לפניהם - עשה
15 של כבוד תורה⁸ עדיף⁹, ויש לו להמנע¹⁰. במה
16 דברים אמורים? בעדות ממון; אבל בעדות
17 שפפריש בה מן האסור¹¹, וכן בעדות נפשות¹² או
18 מפות¹³ - הולך ומעיד. שנאמר: אין חקמה ואין
19 תבונה לגיד יי. כל מקום שיש חלול השם - אין
20 חולקין כבוד לרב¹⁴.

(7) בכת"י התימנים: והיה בית-דין. (8) שנצטוונו לכבד את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דבריהם לומדים העדים לשקר (אבות פ"א, מ"ט): "הוי מרבה לחקור את העדים, והוי זהיר בדברין" וכו'. (25) שמיטה, של יובל. (26) סנהדרין מ, א, שכל שבע חקירות אלו, מביאות העדים לידי הזמה, שיבואו עדים אחרים ויאמרו: והלא עמנו הייתם באותו יום במקום פלוני. ולפיכך שואלים אותם באיזו שעה? כי שמא אין עדים להזימם לכל היום, ויש עדים להזימם לאותה שעה (רש"י שם). וכן אמרה תורה (דברים יג, טו) "ודרשת וחקרת ושאלת היטב" - הרי שלש חקירות: "והוגד לך ושמעת ודרשת היטב" (שם יז, ד) - הרי שתיים אחרות: "ודרשו השופטים היטב" (שם יט, יח) - הרי שתיים נוספות, נמצאו שבע חקירות הן (גמרא שם). (27) שם עמ' ב, והכל כדי להטריחם ולהכביד עליהם, אולי ישתקו או יחזרו בהם, כלעיל אות כ (רש"י, שם). (28) בכל עדות שהיא. (29) לאליל פעור או מרקוליס (ובמשנה, שם: את מי עבד). (30) בזביחה או בהשתחוואה. שאלו החקירות שייכות לגוף המעשה, בעוד ששבע חקירות הקודמות הן חקירות חיצוניות ואינן בגוף המעשה. (31) ביחיד, או בשנים בשותפות, נתכוון לאותה מלאכה, או נתכוון לעשות מלאכה זו ונעשתה לו אחרת (ראה הל' שבת פ"א, ה"ח, טו). (32) כשיעור החיוב, או פחות ממנו (ראה הל' שביתת עשור פ"ב, ה"א-ה). (33) בסיף או ברומח. (34) כדין החקירות, אבל שמן הנכון הוא: "דרישות", כמבואר בסמוך ה"ה. והשווה לקמן פ"ג ה"ג: "שהרי הכחישו בדרישה".

ה. החקירות והדרישות הן הדברים שהן עקר העדות³⁵, ובהן יתחייב³⁶ או יפטר. והן פונת המעשה שעשה³⁷, וכוונת הזמן וכוונת המקום³⁸, שבהן יזמו³⁹ העדים או לא יזמו; שאין אנו יכולים להזם העדים עד שייכנונו הזמן והמקום⁴⁰.

(35) בניגוד לבדיקות, שאינן בגוף העדות, וכפי שיתבאר בסמוך ה"ו. (36) הנידון. (37) מה עשה ואיך עשה. (38) מתי עשה, ואיפה מקום המעשה. (39) יוכחשו, ע"י שיבואו עדים אחרים להזימם. (40) ואז ישמעו אחרים ויבואו להזים, לומר: והלא באותו מקום ובאותו יום עמנו הייתם. וכלל הוא: "כל עדות שאי-אפשר יכול להזימה - לא שמה עדות" (סנהדרין מא, א), הואיל ואי-אפשר לקיים בה: ודרשת וחקרת ודרשו השופטים והנה עד שקר העד (רש"י שם). וראה ברש"י לפסחים יב, א ד"ה: דהויא ליה, שהתורה אמרה: ודרשו השופטים והנה עד שקר העד... ועשיתם לו כאשר זמם וגו' - עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה - היא עדות, ואם לא - לא. ובנוגע לדרישות, שהן כוונת המעשה, אע"פ שאין בהן משום הזמה - בכל זאת הואיל והן נוגעות בגוף המעשה שהוא עיקר העדות, ודאי שהן מעכבות, שבלעדן אין העדות ראויה להתקיים (לחם-משנה).

ו. ועוד מרבין לבדק העדים בדברים שאינן עקר בעדות ואינה תלויה בהם. והם הנקראים בדיקות⁴¹. וכל המרבה בבדיקות - הרי זה משבח. פיצד הן הבדיקות? הרי שהעידו עליו שהרג, ונחקרו בשבוע

שואלין להן: באי זה שבוע? באי זה שנה? באי זה חדש? בכמה בחדש? באי זה יום? באי זה שעה?²⁷ ומקלל החקירות, יתר על השבוע השוות בכלל²⁸: שאם העידו עליו שעבד עבודה זרה - שואלין להן: את מה עבד?²⁹ ובאי זה עבודה עבד?³⁰ העידו שחלל את השבת - שואלין אותן: אי זו מלאכה עשה? והיאך עשה?³¹ העידו שאכל ביום הכפורים - שואלין אותן: אי זה מאכל אכל? וכמה אכל?³² העידו שהרג את הנפש - שואלין אותן: במה הרגו?³³ וכן כל פיצא בזה - הרי הוא מקלל החקירות³⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות עשה לדרוש את העדים..... אם יש בעדותן דופי".

עניין זה הובא בסיום מסכת יבמות, כי יש בו תוכן זהה לכללות ויסוד המסכת.

בסיום המסכת נאמר: "דבר תורה, אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה, שנאמר: משפט אחד יהיה לכם. ומפני מה אמרו (חכמים) דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה, כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין".

ואף "שנצטוינו לחתוך את הדין על-פי שני עדים כשרים", והגם שיתכן שהעידו שקר - הואיל וכשרים הם אצלנו מעמידין אותן על כשרותן, ואעפ"כ מצוה לחקור את העדים ולהרבות בשאלתן, כי אף שהתורה מצד עצמה כפי שהיא מצד 'גדרי הנותן' קובעת ש"על-פי שני עדים יקום דבר" יש בה גם מ'גדרי המקבל', שמצדם יתכן שיש דופי בעדותן, ולכן אמרה תורה ש"אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות, בדרישה וחקירה".

באו חכמים והתחשבו עוד יותר בגדרי העולם והמקבל, ומצד החשש שלא תנעול דלת בפני לוויין, עקרו דין תורה שחייב חקירה ודרישה בדיני ממונות.

זהו גם תוכנה הכללי של מסכת יבמות, שמצד דין תורה "מצות יבום קודמת למצות חליצה", אבל חכמים שהתחשבו בגדרי העולם - באו ותיקנו ש"עכשיו שאין מתכווין לשם מצוה" ולדעת אבא שאול "הכונס את יבמתו לשם נוי ולשם אישות ולשום דבר אחר - כאילו פוגע בערוה, וקרוב אני בעיני להיות הולד ממזר" - "אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום".

(מתוך 'ההדרן' למסכתות בני"ה, סה"ש תנש"א ח"ב ע' 848).

(18) לבדקם, אם עדותם מכוונת. (19) שבע חקירות המנויות להלן. (20) מעבירים. (21) ימנעו עצמם מלהעיד מחמת ריבוי השאלות ועומק החקירה. סנהדרין לב, ב: "מסיעים את העדים ממקום למקום" - ומפרש רבינו: מענין לענין. (22) על מה שכבר הספיקו להעיד לפני גמר החקירה. (23) פגם וספק. (24) שלא יאמרו: שמא כך וכך היא מעשה, או אם הדבר היה כך היה פלוני זכאי, ומתוך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נכון הדבר" - שיהיו דבריהם מכוונים (שם מא, א) וראה בביאורנו לקמן סוף הלכה ב. (8) דרישה זו אינה מכלל שבע החקירות, אלא מתוך שהיא נוגעת בגוף המעשה הרי היא מעיקרי העדות, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ד"ה. (9) שאם לא ידע לכוון את גוף המעשה אין כאן עדות כלל. (10) של הנהרג או ההורג. (11) משנה בסנהדרין מ, א וכפי שנתבאר בגמרא שם מא, ב, הואיל ואתה יכול לקיים בה תורת הזמה בשטח החקירות - עדותם קיימת.

ב. אָמַר אֶחָד: פְּלִים שְׁחָרִים הָיָה לְבוּשׁ, וְהַשְּׁנִי אָמַר: לֹא כֵן, אֲלֵא לְבָנִים הָיָה לְבוּשׁ - הָרִי עֲדוּתָן בְּטֵלָה; וְכֵאלוֹ אָמַר אֶחָד בְּרִיבִיעִי בְּשִׁבְתָּ, וְהַשְּׁנִי בְּחִמְשִׁי, שְׁאִין פָּאן עֲדוּת; אוֹ שְׁאֵמַר הָאֶחָד בְּסִיף הָרִגוֹ, וְהַשְּׁנִי אָמַר בְּרִמָּח, שְׁאִין פָּאן עֲדוּת. שְׁנֵאמַר: נִכּוֹן הַדָּבָר, וְכִיּוֹן שֶׁהַכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה פָּאִי זֶה מְפָל הַדְּבָרִים - אִין זֶה נִכּוֹן.¹²

(12) ברייתא שם מא, א, וכן דעת רבא שם ל, ב. ובנוגע להכחשת העדים בבדיקות - דיני ממונות, ראה לקמן פרק ג, הלכה ג.

ג. הִיוּ הָעֲדִים מְרֻבִּים, שְׁנַיִם מֵהֶן פִּגְנוּ עֲדוּתָן בְּחִקְרִיּוֹת וּבְדִרִישׁוֹת, וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמַר: אִינִי יוֹדֵעַ - תִּתְקַצְּמוּ הָעֲדוּת בְּשְׁנַיִם, וְיִהְיֶה¹³. אָבָל אִם הַכְחִישׁ אֶת שְׁנֵיהֶן, אָפְלוּ בְּבִדְיוֹתָן - עֲדוּתָן בְּטֵלָה.¹⁴

(13) שם מא, ב כדברי רבא, שהרי אפשר לקיים תורת הזמה בעדות השניים, ואף על פי שלקמן פרק כ, הלכה ג פסק רבינו, שאם היו שלושה והוזמו מקצתם אינם נענשים עד שיוזמו כולם - שם ידובר כשהעיד כל אחד בתוך כדי דיבור של חברו, ואילו כאן ידובר שכל אחד העיד אחר שיעור כדי דיבור חברו ואז נענשים השניים, אף על פי שלא הוּם השלישי, כמבואר בדברי רבינו שם (לחם משנה). ואין זה דומה למה שאמרו; נמצא אחד מהם קרוב או פסול לעדות בטלה עדות כולם, ראה לקמן פרק ה, הלכה ג - שהואיל ואינו יודע לכוון עדותו אינו נחשב כעד כלל. (14) שם מ, א "אחד חקירות ואחד בדיקות - בזמן שמכחישים זה את זה עדותם בטילה" וסובר רבינו שזה מוסב על כל מה ששנינו במשנה שם, אפילו כשהם שלושה עדים (כסף משנה). כיוון שבאו כולם להעיד על דבר אחד, והוכחשו - בטלה עדותם, כמבואר לקמן פרק ה, הלכה ג ובביאורנו שם.

ד. עַד אֶחָד אוֹמַר: בְּרִיבִיעִי בְּשִׁבְתָּ, בְּשְׁנַיִם לַחֲדָשׁ, וְהַשְּׁנִי אוֹמַר: בְּרִיבִיעִי בְּשִׁבְתָּ, בְּשִׁלְשָׁה לַחֲדָשׁ - עֲדוּתָן קִימָת; שְׁזֵה¹⁵ יוֹדֵעַ בְּעִבּוּרוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ¹⁶, וְזֵה אִינוֹ יוֹדֵעַ¹⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? עַד חֲצוֹת הַחֹדֶשׁ; אָבָל אַחֵר חֲצוֹת הַחֹדֶשׁ, כְּגוֹן שְׁאֵמַר הָאֶחָד: בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בַּחֹדֶשׁ, וְהַשְּׁנִי אוֹמַר: בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בַּחֹדֶשׁ, אָף עַל פִּי שְׁפִנוּ שְׁנֵיהֶם יוֹם אֶחָד מִימֵי הַשִּׁבְתָּ - עֲדוּתָן בְּטֵלָה; שְׁאִין חֲצִי הַחֹדֶשׁ פָּא וּכְבָר יִדְעוּ הַפֶּלֶל¹⁸ אִימָתִי הָיָה רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ.¹⁹

חֲקִירֹת שְׁמַנִּינוּ, שֶׁהֵן בְּכֹנֶת הַזְּמַן וּבְכֹנֶת הַמָּקוֹם, וְנִדְרָשׁוּ בְּכֹנֶת הַמַּעֲשֶׂה, וְכֹנֶנוּ הַמַּעֲשֶׂה⁴² וְכֹנֶנוּ הַפְּלִי שֶׁהֲרִגוֹ בּו⁴³, בּוֹדֵקִין אוֹתָן עוֹד וְאוֹמְרִים לָהֶן: מָה הָיָה לְבוּשׁ הַנֶּהָרֵג אוֹ הַהוֹרֵג, בְּגָדִים לְבָנִים אוֹ שְׁחָרִים? עֶפֶר הָאָרֶץ שֶׁנֶּהָרֵג עָלֶיהָ - לָכֵן אוֹ אָדָם? אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן הֵם הַבִּדְיוֹת. מַעֲשֶׂה שְׁאֵמַר הָעֲדִים: הָרִגוּ בַּמָּקוֹם פְּלוֹנִי תַּחַת הַתְּאֵנָה⁴⁴. וּבִדְקוּ הָעֲדִים וְאָמְרוּ לָהֶם: תֵּאֲנִים שָׁלָה שְׁחָרֹת הָיוּ אוֹ לְבָנוֹת? עֶקְצִין⁴⁵ שֶׁל אוֹתָם הַתְּאֵנִים אֲרָפוֹת הָיוּ אוֹ קִצְרוֹת? וְכֵל הַמְרָבָה בְּבִדְיוֹת וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - הָרִי זֶה מְשֻׁבָּח⁴⁶.

(41) סנהדרין מ, א. וחילוק בדין ישנו בין חקירות ודרישות לבדיקות, כמבואר בסמוך פ"ב, ה"א. (42) בכת"י התימנים, תיבות אלו אינן. (43) ראה לעיל ה"ד ובביאורנו אות לא. (44) עץ התאנה. (45) עוקץ - זנב הפרי במקום חיבורו לאילן. (46) סנהדרין שם.

יום שני ל' סיון ה'תש"פ

פרק שני

(1) הבדלים דיניים בין חקירות לבדיקות. סטיות והכחשות בעדים והעדויות קיימת.

א. מָה בֵּין חֲקִירֹת וּדְרִישׁוֹת² לְבִדְיוֹת³? בְּחִקְרִיּוֹת וּדְרִישׁוֹת, אִם פִּגְנוּ הָאֶחָד אֶת עֲדוּתוֹ⁴, וְהַשְּׁנִי אוֹמַר: אִינִי יוֹדֵעַ - עֲדוּתָן בְּטֵלָה⁵; אָבָל בְּבִדְיוֹת, אָפְלוּ שְׁנֵיהֶן אוֹמְרִין: אִין אָנוּ יוֹדְעִין - עֲדוּתָן קִימָת⁶. וּבִזְמַן שֶׁהֵן מְכַחֲשִׁין זֶה אֶת זֶה, אָפְלוּ בְּבִדְיוֹת - עֲדוּתָן בְּטֵלָה⁷. פִּיעֵד? הָעִידוּ שֶׁהֲרִג זֶה אֶת זֶה, וְאָמַר הָאֶחָד כְּשֶׁנֶּחָקַר: בְּשָׁבוּעַ פְּלוֹנִי, בְּשִׁנָּה פְּלוֹנִית, בַּחֲדָשׁ פְּלוֹנִי, כִּכָּךְ וְכִכָּךְ בַּחֲדָשׁ, בְּרִיבִיעִי בְּשִׁבְתָּ, בְּשִׁשָּׁה שָׁעוֹת בַּיּוֹם, בַּמָּקוֹם פְּלוֹנִי הָרִגוֹ. וְכֵן בְּשִׁדְרָשׁוֹ: בְּמָה הָרִגוֹ? אָמַר: הָרִגוֹ בְּסִיף⁸. וְכֵן הָעֵד הַשְּׁנִי כִּי עֲדוּתוֹ בְּפֶל, חוּץ מִן הַשְּׁעוֹת, שְׁאֵמַר: אִינִי יוֹדֵעַ כִּכְמָה שְׁעוֹת הָיָה בַּיּוֹם; אוֹ שְׁפִין אֶת הַשְּׁעוֹת, וְאָמַר: אִינִי יוֹדֵעַ בְּמָה הָרִגוֹ, וְלֹא הַבְּנָתִי בְּפֶלִי שֶׁהָיָה בִּידּוֹ - הָרִי עֲדוּתָן בְּטֵלָה⁹. אָבָל אִם פִּגְנוּ הַכֹּל, וְאָמְרוּ לָהֶן הַדְּנִינִים: פְּלוֹנִי¹⁰ הָיוּ שְׁחָרִים אוֹ לְבָנִים? וְאָמְרוּ: אִין אָנוּ יוֹדְעִים, וְלֹא שְׁמָנוּ לִפְנֵי לְדְבָרִים אֵלּוּ שְׁאִין לָהֶן מְשֻׁבָּח - הָרִי עֲדוּתָן קִימָת¹¹.

(2) נתפרשו לעיל פרק א, הלכה ה. (3) נזכרו לעיל, שם, הלכה ו. (4) שהשיב תשובות מליאות על כל מה שנשאל. (5) סנהדרין מ, א. כיוון שאמר איני יודע אי אתה יכול להזימו באותה חקירה, וכל עדות שאין אתה יכול להזימה אינה עדות (רש"י שם), וראה בביאורנו לעיל פרק א. (6) שם, שאין ההזמה תלויה בהן, אלא בחקירות, לומר: עימנו הייתם באותה שעה במקום אחר. (7) שם, שאין זו עדות מכוונת, והתורה אמרה (דברים יג, טו) "והנה אמת

עדות מוכחשת היא זו ובטילה. (29) אחד אמר לפני השקיעה היה מעשה, והשני אומר בתוך השקיעה, שאף היא משמשת סימן מובהק ואין טועים בה, ודין זה נלמד מהדין הקודם של "הנץ החמה" המבואר בפסחים שם ובסנהדרין מב, א.

פרק שלישי

(1) החקירות בדיני ממונות ובדיני קנסות. קבלת עדות בכתב. דין חזרת העדים לאחר העדותם. קבלת עדות שלא בפני בעל דין.

- 10 א. אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה
- 11 וחקירה². שגאמר: משפט אחד יהיה לכם³. אכל
- 12 אמרו חכמים: כדי שלא תנעל דלת בפני לוין⁴, אין
- 13 עדי ממון צריכין דרישה וחקירה. כיצד? אמרו
- 14 העדים: בפנינו הלך זה את זה מנה⁵ בשנה פלונית,
- 15 אף על פי שלא פגנו את החדש, ולא את המקום
- 16 שהלך בו, ולא את המנה אם היה ממטבע פלוני
- 17 או ממטבע פלוני⁶ - עדותן קימת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות, בדרישה וחקירה". וצריך להבין, איך יתכן שהתורה תצווה על דרישה וחקירה, הגם שעלולים לבוא עליהם ל"תנעול דלת בפני לוין" הרי זה בגדר ש"לפני עיור לא תתן מכשול". והביאור בהקדים: בחיובי האדם בהודאת פיו, יש חילוק אם מודה בדיני נפשות ש"אין ממיתין בית-דין ולא מלקין את האדם על-פי הודאת פיו אלא על-פי שני עדים", אבל בממון "הודאת פיו כמאה עדים דמי". וידוע הביאור בזה, שאין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, שנאמר "הנפשות לי הנה", אבל ממון הוא שלו. ואע"פ שגם הממון הוא של הקב"ה, הרי שנתנו לבעלות האדם, ולכן בנוגע לממון מורגשת בעלותו, משא"כ על גופו ובוודאי על נפשו.

אמנם, כל זה הוא בחיצוניות, אבל בפנימיות ובאמת, גם הנפשות וגם הממון הם של הקב"ה, ומכיון שציווי התורה מתייחסים למצבו של יהודי כשהוא כדבעי - "אלוקים עשה את האדם ישר" - אין חשש שאדם ינעול את דלתו בפני הלווין אם יאבד ממון בהלוואה, כי יודע היטב שממילא כל רכושו הוא של הקב"ה, אבל מצד ירידת הדורות לא "מונח" אצל האדם שבאמת גם ממון הוא כולו של הקב"ה, ולכן באו הגזירות והתקנות שנתחדשו בימי בית שני, שאז הוצרכו להוסיף גזירות וסיגים על ציווי התורה, ואמרו שא"צ דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין.

על-פי"ז יובן דין נוסף ברמב"ם "אין אדם נפסל (לעדות) על-פי עצמו. כיצד, הרי שבא לבית-דין ואמר שגנב או גזל או הלווה בריבית, אע"פ שמשלם על-פי עצמו אינו נפסל",

(15) האומר בשניים לחודש. (16) שהחודש העבר היה מלא, ויום ראשון של חודש, שהוא יום שלוש מחודש העבר היה. (17) וסובר שחודש העבר חסר היה ומנה מיום השלושים (סנהדרין מ, א). (18) ובדפוס וינציאה ש"א: אלא כבר ידעו. (19) ולפיכך, אין לתלות, שהשני טעה, אלא יש כאן הכחשה בחקירות ועדותם בטלה (שם מא, ב). ומדברי רבינו נראה, שאם עד אחד אמר: בחמישה עשר לחודש, והשני אמר: בשישה עשר לחודש - עדותם קיימת, שאין עדותם בטלה אלא אם הייתה כולה ברובו של חודש (רדב"ז).

- 1 ה. אמר האחד: בשלשה²⁰, והשני אמר: בחדשה
- 2 - עדותן בטלה²¹. אמר עד אחד: בשתי שעות ביום,
- 3 והשני אמר: בשלש שעות - הרי עדותן קימת²²;
- 4 שדרוך העם לטעות בשעה אחת²³. אכל אם אמר
- 5 האחד: בשלש שעות, והשני אמר: בחדש - עדותן
- 6 בטלה²⁴. אמר עד אחד: קדם הנץ החמה, ואחד
- 7 אומר: בהנץ החמה²⁵ - עדותן בטלה²⁶, אף על פי
- 8 שהיא שעה אחת²⁷; שהדבר נפר לכל²⁸. וכן אם
- 9 נחלקו בשקיעתה²⁹.

(20) בחודש. (21) שבשני עיבורים וודאי לא טעה לחשבם חסרים. ומה גם שנתבאר בהלכה הקודמת, שאחרי עיבור רוב ימי החודש וודאי שמע אימתי היה ראש חודש, נמצא, שידע על החודש שעבר, שהיה מעובר ולא היה לו לטעות, ועל כורחך שהוכחו בחקירות ועדותם בטילה (סנהדרין מא, ב). (22) שם מ, א. (23) לפי מסקנת הסוגייה בפסחים יב, א "אדם טועה שתי שעות חסר משהו" - ואפילו בדקנו את העד הראשון ואמר שנתכוון לתחילת השעה השנייה, ובדקנו את השני ואמר שנתכוון לסוף השעה השלישית אין זו עדות מוכחשת, שאחד מהם טעה בשתי שעות חסר משהו, ולפי זה מה שכתב רבינו "בשעה אחת" - כוונתו, שהוא מחליף שם השעה השנייה בשלישית או להיפך, שכשעומד בשעה השלישית קורא אותה שנייה וטועה מתחילת השעה השנייה עד סוף השלישית, ומפני שאין הטעות אלא בשעה אחת, שהשלישית הוא קורא שניה, מנסח רבינו: "בשעה אחת" כלומר, הוא טועה בשם השעה, ולמעשה נמשכת טעותו מתחילת שעה אחת עד סוף השעה שאחריה (כסף משנה). והשווה הלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ט "שלא יטעה בין חמישית לשישית". (24) סנהדרין שם. וכדעת החכמים, שאין אדם טועה שתי שעות מליאות, ועדות מוכחשת היא ובטלה. וראה בתוספות שם מא, ב דיבור המתחיל אחד אומר בשלושה. (25) כשמתחיל הנץ. (26) שאין כאן טעות אלא כזב (פסחים יב, ב וברש"י). (27) משעה שהתחילה לזרוח על ראשי ההרים עד שתעלה השמש כולה על פני הארץ. אמנם בהלכות קריאת שמע פרק א, הלכה י"א כותב רבינו: "ושיעור זה כמו עישור שעה קודם שתעלה השמש" אולם בדפוסים רומי ר"מ ושונצינו הנוסח: "כמו שיעור שעה קודם שתעלה השמש", ובגירסה זו תומך גם הרמ"א ב"דרכי משה" לטור אורח חיים סימן נח, האומר, שהיא ההתאם לחכמת התכונה. (28) ואין מי שיטעה בו, ועל כורחך

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13) שמכיר בתובע שהוא רמאי או שמבין טענת רמאי בדבריו (רש"י שם לב, ב). (14) שם לב, ב. ואין צורך לומר אם יודע הדיין בוודאי שהדין מרומה, שמחוייב לחקור בו הרבה כבדיני נפשות, כמבואר לעיל הל' סנהדרין פכ"ד, ה"ג (הגהות רבי עקיבא איגר). וראה לעיל בבאורינו שם.

- ג. אף על פי שאין עדי ממונות צריכין דרישה וחקירה, אם הכחישו העדים זה את זה בדרישות או בחקירות - עדותן בטלה¹⁵. ואם הכחישו העדים זה את זה בבדיקות - עדותן קימת¹⁶. כיצד? אחד אומר: בניסן לנה מננו, והשני אומר: לא פי, אלא באיר; או שאמר האחד: פירושלים, והשני אומר: לא פי, אלא בלד היינו - עדותן בטלה¹⁷. וכן אם אמר האחד: חבית של יין הללו, והשני אומר: של שמן היתה - עדותן בטלה; שהרי הכחישו בדרישה¹⁸. אכל אם אמר האחד: מנה שחור¹⁹, והשני אומר: מנה לבן היה²⁰; זה אומר: בדיוטא²¹ העליונה היו כשהללו, והשני אומר: בדיוטא התחתונה²² היו - עדותן קימת²³. אפלו אמר האחד: מנה הללו, והשני אומר: מאתים²⁴ - חייב לשלם מנה; שיש בכלל מאתים מנה²⁵. וכן אם אמר האחד: דמי חבית של יין יש לו בידו, וזה אומר: דמי חבית של שמן²⁶ - משלם בפחות שבדמים. וכן כל פיוצא בזה²⁷.

15) הואיל וההזמה תלויה בהן, דין הוא - אם הוכחשו בהן הרי הם כאילו הוכחשו בגוף העדות ובטלה (רדב"ז). וראה באות הבאה. (16) סנהדרין ל, ב, כדברי רב יהודה, והואיל והדגיש בדבריו: "הוכחשו בבדיקות - כשירה" - מכאן אתה למד שהוכחשו בחקירות פסולה. כי דווקא הבדיקות שאינן נוגעות לגוף העדות אין קפידא בהכחשתן, ואע"פ שהתורה אמרה: "והנה אמת נכון הדבר" - שיהיו דברים מכוונים אפילו בבדיקות (ראה לעיל פ"ב, ה"ג) - אין זה אלא בדיני נפשות בלבד (רדב"ז). (17) שהרי הוכחשו בחקירות, שהן: בזמן ובמקום, כמבואר לעיל פ"א, ה"ד. (18) שהיא נוגעת בגוף העדות, ודינה כחקירות (שם, ה"ה). (19) שהכסף הושחר מחמת יושנו. (20) והמלוה תובעו שניהם, כי אם לא תבעו אלא מנה אחד, הרי בהכרח עד אחד מוכחש מפי התובע עצמו, ואיך יצטרף לעדות (ח"מ סי' ל, סעיף ב. ובסמ"ע שם ס"ק יא). (21) בכת"י תימן: בדייטי, דיוטא - קומה. ורש"י בסנהדרין לא, א מפרש: "עליה הבולטת לרשות הרבים על פני רוחב הבית, ובני רה"ר עוברים תחתיה". (22) וכגון שכל אחד מהם יכול לראות שתי הדיוטות כאחת, שאם לא כן הרי הוכחשו בחקירת המקום ועדותם בטלה, כלעיל (כסף-משנה). (23) סנהדרין לא, א כחכמי נהרדעא, ורבי - שם. (24) וזה תובעו שניהם, כנ"ל באות יט. (25) כיון ששניהם מעידים על מנה, ובאותו מנה אין הם מכחישים זה את זה, והלך אחרי פחות שבהם (סנהדרין שם, וברש"י). (26) זה אומר: בפני הודה לו על דמי חבית יין, וזה אומר: בפני הודה לו על דמי חבית שמן,

כי הדין הוא ש"פליגין דיבוריה" (מחלקים את דבריו), בנוגע לחיוב הממון מקבלים את דבריו, אבל את אותם הדברים עצמם אין מקבלים לשים את עצמו רשע. והלא כל חיוב הממון שאנו מחייבים אותו הוא מכיון שמאמינים לדבריו, וא"כ מדוע שלא יפסל על סמך דבריו.

והביאור הוא עליפי המבואר לעיל שגם ממונו של אדם הוא של הקב"ה, וזה שאנו מחייבים אותו ממון הוא לא בהכרח מפני שמאמינים לדבריו (כי אז היה גם נפסל לעדות), אלא שיתכן באמת שלא היו דברים מעולם, וכשבית-דין רואים אדם שטבעו להיות "בהול על ממונו" ואומר שחייב ממון לפלוני, הרי זו הוכחה שרצונו של הקב"ה (שהוא גם בעל הממון) שממון זה יגיע לפלוני. כלומר, אילו בפנימיות ובאמיתיות היה הממון של האדם, לא יתכן להאמין לדבריו ולא לפוסלו, אבל מכיון שהממון הוא של הקב"ה, יתכן באמת שלא היו דברים מעולם, ובכל זאת הקב"ה רצה שממון מסוים משלו יגיע לפלוני.

(ע"פ י"ן מלכות ספר שופטים סימן יג)

2) שדורשים את העדים וחקרים אותם שבע חקירות, כמבואר לעיל פ"א, ה"ד. (3) דיני ממונות כדיני נפשות, וכיון שבדיני נפשות נאמר (דברים יג, טו) "ודרשת וחקרת" - הוא הדין לדיני ממונות (סנהדרין לב, א). (4) שהמלווים ימנעו מלהלוות, שמא יכפור הלווה והעדים יטעו ולא יכוונו עדותם - ויפסיד (שם, ורש"י שם ג, א). (5) מאה זה. (6) מנה שחור או לבן, כמבואר בסמוך ה"ג.

- ב. במה דברים אמורים? בהודאות והלואות⁷,
ממונות ומכירות⁸ וכיוצא בהן; אכל בדיני קנסות⁹ -
צריכין דרישה וחקירה¹⁰. ואין צריך לומר במלקות¹¹
ובגלות¹². וכן אם ראה הדין שהדין מרמה¹³ וחשש
לו - צריך דרישה וחקירה¹⁴.

7) הודאות - שמביא המלוה עדים, האומרים: בפנינו הודה לו הלווה, שחייב כך וכך; הלואות - שהעדים מעידים: בפנינו הלווה כך וכך, והלווה כופר בשתיקה. (8) כיון שהן מצויות ויש בהן חסרון כיס דינן כהלואות (סמ"ע לחו"מ סי' ל, סעיף א, וראה ב'תוספות' לסנהדרין ג, א דיבור המתחיל שלא תנעול). (9) כגון גזילות וחבלות ותשלומי כפל וכו' המנויים לעיל הל' סנהדרין פ"ה ה"ח, וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין שם. (10) סנהדרין לב, ב שמתוך שאינם מצויים, ומקצתם אין בהם חסרון כיס, אין לחוש בהם לנעילת דלת, והעמידום על דין תורה, השווה הל' סנהדרין שם, ה"ט. (11) שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות, ש'מלקות - במקום מיתה היא עומדת', ודינה כדיני נפשות לענין דרישה וחקירה (הל' סנהדרין פט"ז, ה"א, ד). (12) שהרג נפש בשגגה ונתחייב לגלות ודינו כדיני נפשות, שהרי התורה קוראתו רוצח, ככתוב (במדבר לה, ו) "לנוס שמה הרוצח", וכבר כתב רבינו בהל' סנהדרין פ"א, ה"ד: "אחד דיני נפשות ואחד דיני מלקות ואחד דיני גלות - הדינים האלו שוים בהן", ומקורו בסנהדרין לג, ב.

13 אָפֿלוּ נִתְּן טַעַם לְדַבְּרִי³⁸. וְכֵן אֵינוּ יָכוֹל לְהוֹסִיף
14 בְּעֵדוּתוֹ תִּנְאִי³⁹. כָּלָלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל דְּבָרִים שְׂאִימֵר
15 הָעֵד אַחֵר שֶׁנִּחְקְרָה עֲדוּתוֹ, שְׂבִיבָא מִפְּלֶזֶן בְּטוֹל
16 הָעֲדוּת אוֹ הוֹסֶפֶת תִּנְאִי בָּהּ - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ⁴⁰.

(34) כתובות יח, ב שנאמר (ויקרא ה, א) "אם לוא יגיד ונשא עונו" - כיון שהגיד, שוב אינו חוזר ומגיד, שהגדה אחת נכתבה בה (רש"י שם), וראה במשנה שבועות לא, ב "הואיל ואינם יכולים לחזור ולהעיד". ובתוספתא כתובות פ"ב, מ"א "עד שלא נחקרה עדותם בבית-דין, אמרו בדאים אנו - הרי אלו נאמנים; משנחקרה עדותם בבית-דין, אמרו: בדאים אנו - אינם נאמנים". (35) טעיתי במה שהגדתי מתחילה. בבא-בטרא קסז, ב בעובדא של רב ירמיה. (36) שכוח הייתי. (37) הוכרחתי מחמת איומיו עלי להעיד שקר במזיד, ואנוס הייתי (כתובות יח, ב). (38) למה העיד מתחילה אחרת (סנהדרין מד, ב). (39) לומר על תנאי זה מכר פלוני שדחו, שיעשה לו הלוקח כך וכך, והמוכר טוען לא קיים לי תנאי ואינו מכר (כתובות יט, ב וברש"י). (40) ומסתבר, אם יש בלשון עדותו שתי משמעויות - נאמן לומר: כך נתכוונתי להגיד (רדב"ן). וכן אם טעה בעדותו טעות מוכחת מאליה, כגון שהצריכוהו בית-דין להביא עדים שאינו רמאי והביא עדים, ושאלם בית-הדין: יודעים אתם בו שהוא רמאי? ואמרו כן. העיר בעל הדין: וכי אני רמאי? אמרו, לא אמרנו אלא שאינך רמאי - שומעים להם, שבוודאי אין אדם מביא עדים להעיד חובה לעצמו, ומקורו בבבא-מציעא כח, ב וכן בחו"מ סי' כט, סעיף א. ורבינו רמז על כך לקמן פכ"א ה"ז, וכביאורנו שם.

17 ו. עֲדִים הִתְנוּמִים עַל הַשְּׁטָר - הָרִי זֶה כָּמִי
18 שֶׁנִּחְקְרָה עֲדוּתָן בְּבֵית דִּין⁴¹, וְאֵין יָכוֹלִין לְחֹזֵר
19 בְּהֵן⁴². בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁאֲפָשֵׁר לָקִים
20 הַשְּׁטָר⁴³ שְׁלֹא מִפִּיהֶן, כְּגֹזֶן שֶׁהָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁזֶה
21 כְּתֹב יָדָן, אוֹ שֶׁהָיָה כְּתֹב יָדָן יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר⁴⁴;
22 אָבֵל אִם אֵי אֲפָשֵׁר לָקִים אֶת הַשְּׁטָר אֲלֵא מִפִּיהֶן⁴⁵,
23 וְאֲמָרוּ: כְּתֹב יָדָנוּ הוּא זֶה, אָבֵל אֲנוּסִים הָיִינוּ⁴⁶,
24 קִטְנִים הָיִינוּ, קְרוֹבִים הָיִינוּ, מְטַעִים הָיִינוּ - הָרִי
25 אֵלוֹ נֶאֱמָנִים⁴⁷, וְיִבְטֹל הַשְּׁטָר.

(41) שאין אדם חצוף לזייף חתימתם (גיטין ג, א וברש"י). (42) כתובות יח, ב. (43) לאשר את חתימת ידם. (44) שהם חתומים על שטר אחר שהחזיק כבר בבית-דין ואושר, וכשהופיע שטר חתום זה, אנו מדמים חתימות זה לזה ואין אנו זקוקים לקיומם. (45) שאנו זקוקים לאישור חתימת ידם. (46) מחמת איום נפשות. (47) שם, כיון שאין כתב-ידם ניכר אלא על פיהם, הפה שאסר הוא הפה שהתיר, כשם שאתה מאמינם על זה, כך האמינם על זה, והכל הגדה אחת היא (רש"י שם).

26 ז. אָמָרוּ: פְּסוּלֵי עֲדוּת הָיִינוּ בְּעֵבְרָה⁴⁸, אוֹ שֶׁחָד
27 לָקַחְנוּ עַל עֲדוּת זֹאת⁴⁹ - אֵין נֶאֱמָנִים; שְׂאִין אָדָם
28 מִשִּׁים עֲצָמוֹ רְשָׁעוֹ⁵⁰, עַד שֶׁיַּעֲדִידוּ עָלָיו עֲדִים שֶׁהוּא

ששניהם מעידים על דמי חבית יין הפחותה שבשניהם (שם וברש"י). שדרך בני אדם לטעות בזה, וכן במנה שחור ולבן ואין זו עדות מוכחשת, וכן אמרו (בבא-בטרא נו, ב) לענין חזקה, שבין חייטים לשעורים אין דרך העדים לדקדק בהן (נמוקי יוסף' שם) והשווה ה' טוען ונטען פט"ו ה"ב: "שאין העד מדקדק בזה". (27) כל מקום שנוכל ליישב דברי העדים שאינם מכחישים זה את זה - מיישבים דבריהם, כמבואר ברמ"א חו"מ סי' ל, סעיף ב.

1 ד. דִּין תוֹרָה: שְׂאִין מְקַבְּלִין עֲדוּת, לֹא בְּדִינִי
2 מְמוֹנוֹת וְלֹא בְּדִינִי נִפְשׁוֹת, אֲלֵא מִפִּי הָעֲדִים.
3 שְׂנֵאָמֵר: עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים - מִפִּיהֶם וְלֹא מִכְּתֹב
4 יָדָן²⁸. אָבֵל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים: שֶׁחֹתְכִין²⁹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת
5 בְּעֲדוּת שֶׁבְּשֵׁטֶר, אָף עַל פִּי שְׂאִין הָעֲדִים קְיָמִים³⁰,
6 כְּדִי שְׁלֹא תִנְעַל דְּלֶת בְּפִנֵּי לִוְיָן³¹. וְאֵין דִּינֵין בְּעֲדוּת
7 שֶׁבְּשֵׁטֶר בְּדִינֵי קִנְסוֹת³², וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר מִמְּכּוֹת
8 וּבְגָלוֹת; אֲלֵא מִפִּיהֶן, וְלֹא מִכְּתֹב יָדָן³³.

(28) גיטין עא, א וכן בירושלמי יבמות פט"ז ה"ז: "על-פי עדים, לא על-פי כתבם ולא על-פי מתורגמן". ולפי זה, אין העדים יכולים לשלוח עדותם בכתב לבית-דין, וכן דעת רש"י בפירושו לתורה דברים יט, טו. אבל דעת רבינו-תם - הובאה ב'תוספות' ליבמות לא, ב - שנוהגים עכשיו לשלוח עדות בכתב לבית-דין, כל זמן שזוכרים עדותם. ודווקא אילם, שאינו ראוי להגיד בפה, אינו יכול להעיד בכתב. ובהתאם לכך - כתב הסמ"ע לחו"מ סי' כח, ס"ק מב, - נהגו מורי הוראה, שלא להטריח על תלמידי חכמים, ושולחים עדותם בכתב-ידם לבית-דין. וראה בסמוך אות לב, דעת רבינו בזה. (29) פוסקים ומחלטים. (30) שמתו. (31) שידאג המלוה שמא יכפור הלווה והעדים אינם, וימנע מלהלוות (גיטין לו, א) "תקינו רבנן עדי חתימה מפני תיקון העולם, דזימנין דמיייתי סהדי או דאזלי למדינת הים". וסובר רבינו, שזה מוסב על כל השטרות ולא על גט נשים בלבד (הגר"א לחו"מ סי' כח, ס"ק נו). רמז לכך דברי הנביא (ירמיה לב, מד) "שדות בכסף יקנו, וכתוב בספר וחתום, והעד עדים". (32) שאין לחוש בהם מפני נעילת דלת, וכמבואר לעיל אות ט. (33) ולדעת הלחם-משנה, יתכן שרבינו יודה לדעת רבינו-תם לשלוח העדות בכתב לבית-דין כל זמן שהעדים חיים וראויים להגיד, ולא נתכוון אלא למעט שטר המופיע חתום לפנינו, ועדיו אינם קיימים עוד, שמתו ואינם ראויים להגיד, ובשטר כזה סובר רבינו שאינו מועיל מדין תורה. ראייה להבדל דברי רבינו לקמן פ"ט, ה"א: "צריך להעיד בבית-דין בפיו, או שיהיה ראוי להעיד בפיו", פרט לחרש שאינו ראוי לזה, כמבואר שם. וראה ה' גירושין פ"ג הכ"ח שמתירים אשה להנשא ע"פ שטר שמצאו כתוב בו: מת איש פלוני בן פלוני, שהקילו בהתרת עגונה אפילו כשהעד אינו ראוי להגיד, כמבואר שם.

9 ה. כָּל עַד שֶׁנִּחְקְרָה עֲדוּתוֹ בְּבֵית דִּין, בֵּין בְּדִינִי
10 מְמוֹנוֹת בֵּין בְּדִינִי נִפְשׁוֹת - אֵין יָכוֹל לְחֹזֵר בִּי³⁴.
11 פִּיצֵד? אָמֵר: מְטַעַה הָיִיתִי³⁵, שׁוֹגֵג הָיִיתִי³⁶, וְנִזְכַּרְתִּי
12 שְׂאִין הַדָּבָר כֵּן, לְפַחְדוֹ עֲשִׂיתִי³⁷ - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ,

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאפילו כתב־ידים יוצא ממקום אחר, נאמנים לומר תנאי היו דברינו, שאין זו הגדה שניה, שהרי השטר חל ויהיה כשר כשיתקיים התנאי, והרבה מן הראשונים סוברים כמותו, אולם הרמב"ם ז"ל הכריע כדעת רבינו, ונימוקיו הובאו בר"ן לכתובות שם. וראה בש"ך לחו"מ סימן סב, ס"ק לד.

- י. אָמַר אֶחָד מִן הָעֵדִים: עַל תְּנַאי הָיוּ הַדְּבָרִים⁶⁴,
וְהַשְּׁנִי אוֹמֵר: לֹא הָיָה שָׁם תְּנַאי⁶⁵ - הֲרִי פָאן עֵד
אֶחָד⁶⁶.

(64) והואיל ואין כתב־ידו יוצא ממקום אחר הרי הוא נאמן, כאמור בהלכה הקודמת. (65) ולדבריו, הרי זה מכר גמור וחייב המוכר להעביר את ממכרו ללוקח. (66) נמצא שאין השטר חתום אלא בעד אחד (כתובות יט, ב) כדעת רב הונא בריה דרב יהושע, ולפי זה אם המכר הוא מטלטלין, יצטרך המוכר שהוא הנתבע ע"י הלוקח, להישבע שבועת התורה להכחיש את העד האומר שלא היה שם תנאי, כדין כל עד אחד המחייב שבועה את הנתבע (ראה הל' טוען ונטען פ"ג, ה"ו), ואפילו העד האומר תנאי היה שם - מסייע למוכר, אין הוא פוטרו מלהשבע, וזה שדקדק רבינו: הרי כאן עד אחד, כלומר וחייב שבועה. וכן היא דעת רבי מאיר הלוי ב'טור' חו"מ סימן מו (לחם-משנה).

- י.א. גַּם בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת⁶⁷ אֵין מְקַבְּלִין עֲדוֹת אֶלָּא בְּפָנֵי
בַּעַל דִּין⁶⁸. אִם הָיָה בַּעַל דִּין⁶⁹ חוֹלָה, אוֹ שֶׁהָיָה
הָעֵדִים מְבַקְּשִׁים לִילֹךְ לַמְּדִינָה הֵם וְשִׁלְחוּ⁷⁰ לְבַעַל
דִּין וְלֹא בָּא - הֲרִי אֵלּוּ מְקַבְּלִים עֵדִים שְׁלֹא בְּפָנֵיו⁷¹.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעֲדוֹת עַל פֶּה; אֲכַל בְּשֵׁטֶר
- מְקַבְּלִין בֵּית דִּין אֶת עֲדֵיו⁷² שְׁלֹא בְּפָנֵי בַּעַל דִּין⁷³.
וְאֶפְלוּ הָיָה עוֹמֵד⁷⁴ וְצוּרֹת וְאוֹמֵר: שֵׁטֶר מְזִיפָה
הוּא⁷⁵! עֲדֵי שֶׁקֶר הֵן⁷⁶! פְּסוּלֵי עֲדוֹת הֵן⁷⁷! - אֵין
מְשַׁגְּחִין בּוֹ; אֶלָּא מְקַבְּלִין אֶת הַשֵּׁטֶר, וְאִם יֵשׁ לוֹ
רְאִיָּה לְפִסְלָה⁷⁸ - וְפִסְלָה⁷⁹.

(67) כבדיני נפשות, בניגוד לדרישה וחקירה שנוהגת רק בדיני נפשות ולא בדיני ממון, כמבואר לעיל ה"א. (68) הנתבע, שנאמר (שמות כא, כט) "והועד בבבלי" - אמרה תורה: יבוא בעל השור (=שהזיק) ויעמוד על שורו (בבא־קמא קיב, ב) וב'ספרי' שופטים אות קצ, דרשו: ועמדו שני האנשים אשר להם הריב - יבוא בעל השור ויעמוד על שורו. (69) ושם ימות טרם שיקבלו העדות. (70) הדיינים. (71) בבא־קמא שם. ובירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ט, משמע שאם בעל הדין אינו מצוי בעיר, מקבלים עדים שלא בפניו, ואין אומרים נחכה עד שישלחו לו, כי בינתיים ילכו העדים למדינת הים (וכן בחו"מ סי' כח, סעיף טז). וכתב הרדב"ז: אם ראה בית־דין שהנתבע משתמט מלבוא, כדי שלא יקבלו העדות, מנדים אותו עד שיבוא, ואם לא בא - מקבלים העדים, אפילו שאין בדעתם ללכת למדינת הים, וכך נהג במצרים. וכתב הר"ן לכתובות פ"א בענין המוכרת שלא בבית־דין צריכה שבועה (שם צח, א), שכל נתבע הבא לפטור עצמו, מקבלים עדים אפילו שלא בפני בעל דינו התובע, וכן בחו"מ סי' כח, סעיף יח. ומקורו בבבא־מציעא לב, א שאלמנה צריכה בית־דין של הדיוטות

- 1 רָשָׁע. וְכֵן אִם אָמְרוּ: אֲמָנָה הָיָה דְּבָרֵינוּ⁵¹ - אֵין
נֶאֱמָנִים; שֶׁהַמַּעֲיֵד עַל שֵׁטֶר אֲמָנָה - כְּמַעֲיֵד בְּשֶׁקֶר⁵².

(48) שעברנו עבירה שחייבים עליה מלקות, והרשעים פסולים לעדות, כמבואר לקמן ס"ו, ה"א־ב. (49) וחתמנו שקר. (50) לפסול עצמו מחזקתו, שקרוב הוא אצל עצמו, וקרוב פסול לעדות (כתובות שם, וברש"י) והשווה לקמן פ"ב, ה"ב. (51) חתימתנו. שהאמינו הלווה למלוה ולא לוה ממנו כלום, אלא כתב לו שטר ומסרו למלוה, שאם יצטרך ללוות ילווה, והאמינו שלא יתבענו אלא־אם־כן מלווה. (52) שאסור לו לאדם שישעה שטר אמנה בתוך ביתו, שנאמר (איוב יא, יד) "ואל תשכן באהלך עֲוֹלָה" - ואסור לעדים לחתום על "עֲוֹלָה", וכשאמרו: אמנה היו דברינו, אינם נאמנים להרשיע את עצמם (כתובות יט, א). ובכל זאת לא נפסלו בזה להעיד עדות אחרת כאילו העידו עדות שקר ממש, וזה שהדגיש רבינו: "כמעיד בשקר" שדומה למעיד שקר, אבל אין לו דין מעיד שקר ממש (רדב"ז).

- 3 ח. אָמְרוּ הָעֵדִים: שֵׁטֶר מְכַר זֶה מוֹדְעָה נִמְסְרָה לָנוּ
עָלֵינוּ⁵³, אָף עַל פִּי שֶׁכָּתַב יָדָן⁵⁴ יוֹצֵא מְקוֹמָם אַחֵר⁵⁵
5 - הֲרִי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין⁵⁶.

(53) המוכר הודיע לנו לפני כתיבת השטר, שהוא מוכר מחמת אונס והכרנו באונסו, והרי המכר בטל, כמבואר בהל' מכירה פ"י, ה"א. (54) חתימתם. (55) ואין אנו זקוקים לקיים השטר על פיהם, נמצא שאין לומר כאן: הפה שאסר הוא הפה שהתיר. (56) והמכר בטל (כתובות יט, ב) כרב אשי האומר: זה ניתן להכתב. ומפרש הר"ן: שבידם לכתוב נוסח המודעה של המוכר, ולציין בו תאריך שלפני זמן שטר המכר, נמצא שאין אלו חוזרים ומגידים, שעדיין לא הגידו כלום, כיון שבידם לפסול הגדת המכר משעה ראשונה, ולפיכך אפילו כשכתב־ידים יוצא ממקום אחר - נאמנים. ולדעת רש"י ו'תוספות' שם, דיבור־המתחיל: אמר רב נחמן, אינם נאמנים אלא כשאין כתב־ידים ממקום אחר, שהם מפרשים: "זה נותן להכתב" שמותר היה להם לחתום על שטר המכר כדי להציל האנוס מאונסו, ולפ"ז אינם עדיפים מאנוסים היינו מחמת נפשות שאינם נאמנים אלא כשאין כתב־ידים יוצא ממקום אחר, כאמור לעיל ה"ו.

- 6 ט. אָמְרוּ: עַל תְּנַאי הָיָה שֵׁטֶר זֶה⁵⁷: אִם הָיָה כָּתַב
יָדָן יוֹצֵא מְקוֹמָם אַחֵר - אֵין נֶאֱמָנִין⁵⁸; וְאִם אֵין
הַשֵּׁטֶר מְתָקִים אֶלָּא מִפִּיהֶם - נֶאֱמָנִים⁵⁹. וְאוֹמֵר⁶⁰
9 לְבַעַלֵּי הַדִּין⁶¹: קִנְיָמוֹ הִתְנַאי⁶² וּבּוֹאוּ לְדוֹן⁶³.

(57) שטר מכר זה, ועל תנאי מסויים מכר זה את מקחו, והואיל ולא קיים הלוקח את תנאו - רוצה המוכר לבטל את שטר המכר. (58) הואיל ולא נזכר בשטר שום תנאי, אין הם יכולים לבטלו בהגדתם השניה, שאין עדים מגידים וחוזרים ומגידים. (59) שהפה שאסר - הוא הפה שהתיר, והכל הגדה אחת היא. (60) הדיין. (61) לבעלים המוכרים. (62) אם עדיין יעכבו את המכירה (כתובות יט, ב). כדעת רבינו היא גם דעת רש"י שם. אבל רב האי גאון (הובאו דבריו ב'טור' חו"מ סימן מו) סובר,

17 שְׁעוֹשָׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת וְאֶחָד מִתְּרֵהּ בּוֹ, וְהַכְּנִיס
18 רֹאשׁוֹ, וְחָזַר הָעֵד הַשֵּׁנִי וְהוֹצִיא רֹאשׁוֹ מֵאוֹתוֹ הַחֲלוֹן
19 וְרָאָהוּ¹⁰ - אֵין מְצַטְרְפִין, עַד שֶׁיָּרְאוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד¹¹.
20 הָיוּ שְׁנֵי עֲדִים רֹאִין אוֹתוֹ מִחֲלוֹן זֶה, וְשְׁנֵי עֲדִים
21 רֹאִין אוֹתוֹ מִחֲלוֹן אֲחֵר, וְאֶחָד מִתְּרֵהּ בּוֹ בְּאֶמְצַע:
22 בְּזִמָּן שֶׁמִּקְצָתָן רֹאִין אֶלּוֹ אֶת אֶלּוֹ - הָרִי זֶה עֲדוֹת
23 אֶחָד¹²; וְאֵם לֹא הָיוּ רֹאִין אֶלּוֹ אֶת אֶלּוֹ וְלֹא צָרָף
24 אוֹתָן הַמִּתְּרֵה¹³ - הָרִי אֵלּוֹ שְׁתֵּי עֲדוֹת. לְפִיכָף, אִם
25 נִמְצְאָת פֶּת אֶחָת מֵהֶן זֹמָמִין - הוּא וְהֵן נִהְרָגִין,
26 שְׁהָרִי הוּא נִהְרָג בְּעֲדוֹת הַפֶּת הַשְּׁנִיָּה¹⁴.

(2) המעידים על אדם שעבר עבירה שחייבים עליה עונש מיתת בית-דין. (3) פרט לראוהו זה אחר זה, וכמבואר בסמוך. (4) זה במעמד זה, בניגוד לעדי ממונות, ששומעים דבריו של זה היום, וכשיבוא חבירו למחר שומעים לו, כמבואר בסמוך ה"ד. (5) שכל אותם כ"ג דינים שקיבלו עדותם, הם-הם ידונו אותו, לא שיצטרפו קצת מבית-דין זה וקצת מבית-דין אחר (=כגון שהעידו עדותם גם לפני בית-דין שני) וידונו אותו, בניגוד לדיני ממונות, שבא אחד מכל בית-דין, ושלשם לדונו, כמבואר בסמוך ה"ו (כסף-משנה). (6) זה חזר אל דיני נפשות. (7) מכות ו, ב "מנין לעדות מיוחדת (=אחד רואהו מחלון זה, ואחד מחלון זה) שהיא פסולה, שנאמר (דברים יז, ו) "לא יומת על-פי עד אחד" - אחד - אחד. (8) בעברייך, שאין עונש בלא התראה, "ובין שהתרה בו אחד מן העדים, ובין שהתרה בו אחר בפני עדים... הרי זה נהרג" (הל' סנהדרין פ"ב, ה"ב). (9) מכות שם, אלא שגירסת התלמוד שם: "אם היו רואים את המתרה, או המתרה רואה אותם מצטרפים". וגירסת רבינו שם, כנראה "היו רואים את המתרה והמתרה רואה אותם" (כסף-משנה). וכן בדן, שאיך אפשר להסתפק באמירת המתרה שראה אותם, ולהרוג העברייך על פיו, והלא עד אחד הוא? אבל לגירסת רבינו אינו נהרג עד שהעדים יראו את המתרה והם יעידו שראוהו. וראה ב'תוספות' שם ד"ה או מתרה. (10) אע"פ שכל אחד מהם ראהו עושה כדי חיוב מלאכה גמורה. (11) מכות, שם. (12) ואם נמצא אחד מהם קרוב או פסול לעדות - בטלה העדות כולה. וכן אם נמצאה כת אחת מהן זוממת - אינה נהרגת עד שיוזמו כולם. ואפילו אלה שלא ראו זה את זה מצטרפים לעדות אחת, כמבואר ב'תוספות' שם ד"ה שמקצתן. (13) צירוף הדדי, כאמור לעיל אות ח. (14) שלא הזומה (שם).

27 ב. אֶכָּל בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא רָאוּ אֶלּוֹ אֶת
28 אֶלּוֹ - עֲדוֹתָן מְצַטְרְפִת¹⁵. פִּיזָד? אִמָּר הָאֶחָד: בְּפָנֵי
29 הַלְלוּהוּ בְּיוֹם פְּלוֹנִי, אוּ בְּפָנֵי הוֹדָה לּוֹ¹⁶, וְאִמָּר הָעֵד
30 הַשֵּׁנִי: וְכֵן אֲנִי מַעֲיֵד שֶׁהַלְלוּהוּ בְּפָנֵי אוֹ הוֹדָה בְּיוֹם
31 אֲחֵר - הָרִי אֵלּוֹ מְצַטְרְפִין¹⁷.

(15) לעדות אחת, וכמבואר לעיל אות יא. ובכת"י תימן: אע"פ שראו זה אחר זה - עדותן מצטרפת. (16) שהוא חייב לו. (17) מכות שם, שנאמר: לא יומת על-פי עד אחד - בדיני נפשות הוא דאין כשירה (=עדות מיוחדת), אבל

להעיד עליה שלא מכרה בזול, ועדותם מועילה, אע"פ שהיתומים קטנים הם, וראה ביאור הגר"א שם. (72) מאשרים את חתימת ידיהם. (73) שמן התורה - עדים החתומים על השטר, הרי הם כנחקרה עדותם בבית-דין, ואינו צריך קיום אלא מדבריהם, ולפיכך מקיימים אפילו שלא בפניהם (בבא-קמא שם, וכפירוש ה'תוספות' דיבור-המתחיל: מקיימים). (74) הנתבע. (75) המלוה זייף את חתימת העדים וחיקה את חתימתם, כפי שחתמו בשטרות אחרים שמהם בית-הדין רוצה לקיימו. (76) וחתמו למלוה בשקר. (77) רשעים, כמבואר לקמן פ"י, ה"א. (78) את העדים או השטר. (79) וכל שלא הביא, הרי השטר בכשרותו וגובים על פיו (בבא-קמא שם). והשווה הל' מלוה פכ"ב, ה"ב: "אם נראה לדיינים שיש ממש בדבריו, קובעים לו זמן להביא עדיו. ואם נראה להם שאינו בא אלא בעלילות דברים ובטענות של דופי - אומרים לו: שלם, ואח"כ אם יש לו ראייה יחזיר".

1 יב. כָּל מִי שֵׁשׁ לוֹ רֵאִיָּה בְּעֲדִים⁸⁰ - מְטַפֵּל בְּעֲדִים
2 עַד שֶׁיָּבִיאֵם לְבֵית דִּין⁸¹. וְאִם יָדְעוּ בֵּית דִּין שֶׁפָּעַל
3 דִּינוֹ אֵלֶם⁸², וְטָעַן הַתּוֹבֵעַ שֶׁהָעֲדִים מִתְּפַחְדִּים מִפְּעַל
4 דִּינוֹ שֶׁיִּבְאוּ וְיַעֲדוּ לוֹ - הָרִי בֵּית דִּין כּוֹפִין אֶת פְּעַל
5 דִּינוֹ שֶׁיָּבִיא הוּא הָעֲדִים⁸³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּדִבְרֵים
6 אֵלּוֹ דִּינִין בְּהֵן לְאֵלֶם.

(80) להוציא ממון מידי הנתבע. (81) בבא-קמא מו, ב שנאמר (שמות כד, יד) "מי בעל דברים (=תובע) יגש אליהם" - יגיש ראייה אליהם. (82) הנתבע הוא תקיף ואיש זרוע. (83) שיעידו כדבריו, שאינו חייב לתובע כלום, והם אינם חשודים לשקר מחמת יראה, כי די להם שישחקו מחמתו, אבל לא יעזו בשום פנים להעיד שקר בגלל אלמותו (בבא-מציעא לט, ב). ושמה תאמר, אם כן לא הנחת חיים לאֱלָמִים, שבעל-דינו יטעון שעדי מתפחדים ממנו, ונמצאו מפסידים כל אשר להם? - כיון שֶׁאֱלָמִים הם, לא איכפת לנו בהפסדם, וכך נידונם עד שיחזרו בתשובה והיו כשאר כל אדם, ויידונו כמותם (כסף-משנה). וראה ב'תוספות' שם ד"ה זיל את.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) ראייה מאוחרת בעדות נפשות. עדות נפרדת בדיני ממונות. צירופים חלקיים בעדות ממון. הצורך בכל אחד מהעדים להעיד על כל הדבר.

7 א. עֲדֵי נְפֻשׁוֹת² צְרִיכִין שִׁיהִיו שְׁנֵיהֶם רֹאִים אֶת
8 הָעוֹשָׂה עֲבֵרָה בְּאֶחָד³. וְצְרִיכִין לְהַעֲדִי בְּאֶחָד⁴,
9 וּבִבְּתֵי דִין אֶחָד⁵. אֶכָּל דִּינֵי מְמוֹנוֹת אֵין צְרִיכִין לָקֶף.
10 פִּיזָד⁶? הִיָּה אֶחָד רֹאֵהוּ מִחֲלוֹן זֶה פֶּשַׁעֲבֵר הָעֲבֵרָה,
11 וְהָעֵד הָאֲחֵר רֹאֵהוּ מִחֲלוֹן אֲחֵר: אִם הָיוּ שְׁנֵי
12 הָעֲדִים רֹאִין זֶה אֶת זֶה - מְצַטְרְפִין, וְאִם לֹא - אֵין
13 מְצַטְרְפִין⁷. הִיָּה זֶה הַמִּתְּרֵה בּוֹ⁸ רֹאֵה הָעֲדִים,
14 וְהָעֲדִים רֹאִין אוֹתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין רֹאִין זֶה אֶת
15 זֶה - הַמִּתְּרֵה מְצַרְפִין⁹. הָיוּ שְׁנֵי הָעֲדִים בְּבֵית אֶחָד,
16 וְהוֹצִיא אֶחָד מֵהֶן רֹאשׁוֹ מִן הַחֲלוֹן, וְרָאָהוּ זֶה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשאלו אם מסכים הוא לכתובה, ש'כלל' הוא (בבא-בתרא מ, א) "סתם קנין לכתובה עומד". (26) לשון זה תמוה, שהרי כבר נתבאר לעיל את כג שאפילו אין למלוה אלא עד אחד בכתב, אין הלווה יכול לטעון פרעתו, שהמלוה יכול להשיבו: שטרך בירי מה עושה, למה לא לקחתיו ממני, ולפיכך נכונה היא גירסת ה'טור' בחו"מ סי' נא המצטט את דברי רבינו: "מצטרפים ונעשה מלוה בשטר גמורה" - כלומר, שהמלוה יכול לטרוף אפילו מן הלוקחות כשטר גמור, בניגוד לדין הקודם שאין שם קנין, אינו גובה אלא מנכסים בני חורין כדין כל מלוה על-פה (ב"ח שם). ולדעת ה'בית יוסף' שם אין צורך להגיה כאן בדברי רבינו, אלא נקט אחד מהענינים, שמלוה בשטר מועיל להם, והוא-הדין לכולם, כגביה מן המשועבדים וכדומה. וראה ב'דרישה' שם.

- 14 ו. העיד האחד בבית דין זה²⁷, והעיד השני בבית דין
- 15 אחר - יבוא בית דין אצל בית דין ויצטרפו עדותן²⁸.
- 16 וכן אם העידו שני העדים בבית דין זה²⁹, והעידו
- 17 והעידו בבית דין אחר³⁰ - יבוא אחד מקל בית דין³¹
- 18 ויצטרפו³². אבל העיד עם העידו שני העדים
- 19 בפניו³³ - אין מצטרפין³⁴.

(27) על הלוואה או הודאה, כנ"ל ה"ב. (28) ושני בתי-הדין ישפטו יחד לפי העדות המצטרפת, שהרי נתבאר לעיל ה"ד שבדיני ממון אין צורך ששניהם יעידו כאחד, וכאן החידוש שעדותם כשרה אפילו לפני שני בתי-דין נפרדים (בבא-בתרא קסה, ב). וכתב הסמ"ע לחו"מ סי' ל, ס"ק לד: דוקא כל שני בתי הדין מצטרפים, אבל מקצת מבית-דין אחד ומקצת מבית-דין שני אינם מצטרפין להעשות בית-דין חדש, כיון שלא העיד אלא אחד מהעדים בכל בית-דין, הרי זה כעד מפי עד. (29) לקיים חתימת ידי עדי השטר. (30) והלכו להם שנים מבית-הדין למדינת הים, ולא נשאר אלא דיין אחד. (31) ובחו"מ סי' ל סי"ב, הנוסח: וחזרו והעידו בבית-דין אחר וחזרו והעידו בבית-דין שלישי, יבוא אחד מכל בית-דין וכו'. כלומר, שמכל שלשה בתי-הדין נשארו אחד-אחד. (32) לקיים השטר (בבא-בתרא שם) וכאן, אפילו דיין אחד מכל בית-דין מצטרף, הואיל ומתחילה העידו שני עדים לפניו ונתקבלה עדותם, אין זה כעד מפי עד, אלא דיין המאשר את הקיום שנתאשר לפניו (סמ"ע שם). (33) כשישב עם עוד שני דינים כאחד. (34) אחרי שהלכו שני הדינים, אין הדין הנשאר יכול להצטרף עם עד אחד להעיד לפני בית-דין אחר על קיום השטר, מפני שאין עדותם אחידה, העד מעיד שמכיר חתימת עדי השטר, והדין מעיד שנתקבלה העדות לפניו במושב שלשה חברי בית-דין (כתובות כא, א), וראה ברי"ף לבבא-בתרא קסה, ב.

- 20 ז. אף על פי שמצטרפין העדות³⁵ בדיני ממונות,
- 21 צריך שיעיד כל אחד משניהם בכל דבר³⁶, כמו
- 22 שבארנו³⁷. אבל אם העיד עד אחד במקצת דבר,
- 23 והעיד השני במקצתו - אין מקימין הדבר מעדות
- 24 שניהם. שנאמר: על פי שנים עדים יקום דבר³⁸.
- 25 פיצד? זה אומר: פלוני אכל שדה זו שנה פלונית,

בדיני ממונות כשירה. וכן בסנהדרין ל, א "רבי יהושע בן קרחה אומר: אפילו בזה אחר זה", שהרי מבין שניהם הוא חייב מנה מכל-מקום. וכן הכתוב אומר (ויקרא ה, א) "והוא עד או ראה או ידע" - מכל-מקום, אפילו כל אחד ראה לעצמו (שם).

- 1 ג. וכן אם אמר האחד: בפני הלווה, והשני אומר:
- 2 בפני הודה³⁹; או שאמר הראשון: בפני הודה,
- 3 והשני שהעיד אחר זמן אומר: בפני הלווה⁴⁰ - הרי
- 4 אלו מצטרפין⁴¹.

(18) ויתכן, ששניהם מעידים על מנה אחד, שהודאת העד השני מכוונת לאותה ההלוואה של העד הראשון. (19) נמצאת ההלוואה אחרי ההודאה, ושני מנים נפרדים הם, וכל אחד מהם מעיד על מנה אחר (לחם-משנה). ובכל זאת, הואיל ושניהם מעידים שחייב לו מנה - מצטרפים. ומדובר כאן, שהמלוה תובעו שני מנים, אחד מניסן ואחד מתשרי, אבל אם אינו תובעו אלא מנה אחד והם מעידים על שני מנים, על-כרחך אחד מהם שקרן לפי דברי התובע, שהוא נאמן על עצמו, ולפיכך נשבע הלווה שבועה מן התורה להכחיש את העד האמיתי ונפטר (כסף-משנה, וכן בחו"מ סי' ל, סעיף ז). (20) סנהדרין ל, ב כחכמי נהרדעא ע"פ רבי יהושע בן קרחה, וכדעת רב אלפס שם.

- 5 ד. וכן בעת שמעידין בבית דין - יבוא אחד
- 6 ושומעין דבריו היום, וכשיבוא העד השני לאחר
- 7 זמן - שומעין דבריו. ומצטרפין זה לזה, ומוציאין
- 8 בהן הקמזין⁴².

(21) שם עמ' א וכדעת רבי נתן. וכן רבן שמעון בן גמליאל סובר כמותו כהכרעת הסוגיא בכתובות כו, ב. וכל זה בדיני ממונות, אבל בדיני נפשות הרי צריכים שיראו שניהם את העדות כאחת, ומשווים אנו את הגדת העדות בפני בית-דין לראיית העדות, שנאמר: "או ראה... אם לוא יגיד", מה הראיה כאחת, אף ההגדה כאחת (קריית ספר) ע"פ הסוגיא בסנהדרין שם עמ' ב.

- 9 ה. וכן אם היה עד אחד בכתב⁴³ ואחד על פה⁴⁴ -
- 10 מצטרפין⁴⁵. ואם אמר זה שלא כתב עדותו: אני
- 11 קניתי מידו⁴⁶ על דבר זה, ולא בא המלוה הזה ולא
- 12 שאל ממני לכתב - שניהם מצטרפין לעשות המלוה
- 13 בשטר, ואינו יכול לומר פרעתו⁴⁷.

(22) חתום בשטר. (23) המעיד שראה ההלוואה או שמע הודאת הלווה בפני המלוה. (24) ואפילו אם יכפור הלווה ויטעון לא לווייתו, אינו נאמן להכחיש השנים ואפילו בשבועה (בבא-בתרא קסה, א). אבל אם טען הלווה: פרעתו, אינו נאמן אפילו אם אין למלוה אלא עד אחד בכתב בלבד, ואין עמו עד בעל-פה, כדברי רבינו בהל' מלוה פי"ה, ה"י: "הוציא עליו שטר-חוב בעד אחד, ולווה טען פרעתי - הרי זה מחוייב שבועה, ואינו יכול להשבע ומשלם" (פרישה לחו"מ סימן נא). (25) קיבלתי קנין סודר מידו של הלווה לכתוב שטר ולחתום עליו ולמסרו למלוה, ואילו רציתי לכתוב שטר הייתי זכאי לכך ולא הוצרכתי להמלך שנית

חתימתו מרובים ואחד מהם קרוב או פסול לעדות. לימוד זכות או חובה על ידי עד המעיד. המקרים בהם יכול עד להיעשות דיין.

- א. אין חותכין² דין מן הדינין על פי עד אחד, לא¹⁶ דיני ממונות ולא דיני נפשות. שנאמר: לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת³. ומפי השמועה⁴ למדנו שקם הוא לשבועה⁵, כמו שבארנו בהלכות טועין⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין חותכין דין מן הדינין על-פי עד אחד."

וממשיך: "בשני מקומות האמינה תורה עד אחד, בסוטה שלא תשתה מי מרים" (שנאמר: ועד אין בה, והרי כאן עד) ובעגלה ערופה שלא תיערף (שנאמר ולא נודע מי הכה, הא אם נודע לא היו עורפין, אפילו אם ראה ההורג עד אחד).

ויש לחקור בגדר הדין של עד אחד, מפני מה אין חותכין הדין על פיו:

א. עד אחד הוא סוג בירור אחר לגמרי (באיכות) משני עדים, ועל סוג בירור זה אמרה תורה שאין לסמוך עליו מפני שהוא "סוג" אחר של עדות. ולפי-זה יש להסביר שלסוג האחר של העדות האמינה תורה רק בשני מקרים; סוטה שלא תשתה, ועגלה ערופה שלא תיערף.

ב. הבירור שעושה עד אחד, הוא מאותו הסוג והגדר דשני עדים, אלא שיש כאן חסרון בכמות, ולכן מכיון שבדיני ממונות ודיני נפשות יש צורך בבירור גמור, לא מספיק הבירור דעד אחד, ובכל זאת בנוגע שלא להשקות סוטה ולא לערוף את עגלה ערופה, מספיק גם "קצת" בירור אף שאין זה בירור בשלימות לענין חיוב מיתה. ועל-פי-זה יש לפרש כך גם בשבועה, שגם על-ידי עד אחד נעשה חיוב השבועה, כיון שה"קצת" בירור שגורם העד האחד אינו מספיק לחייב ממון, אבל כן מספיק לחייבו שבועה.

אמנם, כל זה הוא בעדי בירור שמעידים על המציאות, אבל בעדי קיום מסתבר לומר (גם לאופן השני) שעד אחד הוא כלום, ולא נעשה על-ידו מאומה, כי גם אם החסרון הוא בכמות, הרי כל זמן שחסר בשיעור זה של שני עדים לא נפעל דבר! בדיוק כמו משא כבד שצריך שני אנשים להרימו, ואדם אחד לבד אינו יכול להרימו כלל.

(ע"פ יין מלכות ספר שופטים סימן יד)

- (2) פוסקים, מוציאים החלטה. (3) ספרי שופטים אות קפח: "אין לי אלא לדיני נפשות (=עון) - משמעו חטא שיש בעונשו מיתה ככתוב בעובד עבודה זרה "עוונה בה", במדבר טו, לא), לדיני ממונות מניין, תלמוד לומר לכל עון" כל - בא לרבות דיני ממונות (רבינו הלל). (4) שקיבלו רבותינו איש מפי איש עד למשה מסיני. (5) שאם כפר הנתבע ועד אחד מעיד, שהוא חייב לתובע הרי

- 1 וזה העיד שאכלה שנה שניה, וזה העיד שאכלה שנה שלישית³⁹ - אין מצטרפין עדות שלשתן ואומרים: הרי אכלה שלש שנים; שכל אחד ואחד העיד במקצת הדבר⁴⁰. וכן אם העיד זה: אני ראיתי שערה אחת בצד ימינו של זה, וזה אומר: אני ראיתי שערה אחת בצד שמאלו של זה באותו היום⁴¹ - אין מצטרפין⁴² דברי שניהם כדי שנאמר: הרי העידו שניהם שהיה זה גדול ביום פלוני; לפי שכל אחד מהם לא העיד אלא במקצת הסימנין⁴³. אפילו העידו שנים בשערה אחת, והעידו שנים בשערה אחרת⁴⁴; שהרי כל פת מהם העידה על חצי דבר, ואין זו עדות⁴⁵. אבל אם העידה האחת שראתה שתי שערות בצד ימין, והעידה השניה שראתה שתי שערות בצד שמאל⁴⁶ - מצטרפין⁴⁷. וכן כל פיוצא בו.

(35) בכת"י תימן: העדים. (36) בכת"י הנ"ל: הדבר. (37) לעיל ה"ב, ששניהם מעידים על אותו הסכום. ככתוב שם: "וכן אני מעיד שהלווהו בפני". (38) "דבר - ולא חצי דבר" (בבא-קמא ע, ב). (39) והרי היא חזקה, להעמיד השדה בידו, ראה ה' טוען ונטען פ"א ה"ב, כי אין אדם נזהר בשטרו כל ימיו אלא עד שלש שנים, שם ה"ד. (40) בשליש החזקה, שכל אחד אינו מעיד אלא על שנה אחת. וראה לקמן פכ"א ה"ז, ובביאורנו שם. (41) שמבן שלש-עשרה שנה ומעלה, אם הביא שתי שערות למטה במקומות הידועים לשיער - נקרא גדול (הל' אישות פ"ב, ה"י). (42) בכת"י תימן: מצרפין. (43) ששערה אחת אינה אלא מקצת סימני הבגרות (סנהדרין ל, ב) "אחד אומר אחת בגבה, ואחד אומר אחת בכריסה - חצי דבר וחצי עדות היא", ומפרש רבינו: גבה וכריסה - צד ימין וצד שמאל (כסף-משנה). (44) אין מצרפין עדותם. (45) [בבא-בתרא נו, ב]. (46) נוסח זה משובש הוא, שהרי אם כת אחת מעידה על שתי שערות, למה לנו לצרף עדות הכת השניה, ובדפוס וינציאה ש"א, וכן בכת"י תימן, הנוסח: "אבל אם העיד האחד שראה שתי שערות... והעיד השני שראה שתי שערות". (47) שהרי כל אחד משניהם העיד על דבר שלם (סנהדרין שם). וכתב הכסף-משנה: דוקא לעניני ממונות מצרפים עדותם, שיחשב כגדול לענין מקח וממכר, או להעיד עדות שבממון, אבל לעניני נפשות כגון קידושין וגיטין וכדומה, אינו נעשה גדול עד ששני העדים יראו שתי השערות כאחד, כמבואר לעיל ה"א. וכן נראה מדקדוק לשון רבינו בתחילה הלכה זו: "אע"פ שמצטרפים העדות בידי ממונות" וכו' - הרי שכל הלכה זו עוסקת בידיני ממונות בלבד. וכן ב'בית יוסף' לחו"מ סוף סימן ל.

יום שלישי א' תמוז ה'תש"פ

פרק חמישי

- (1) המקומות שבהם האמינה התורה עד אחד. דין עדים רבים שבאו להעיד וביניהם אחד קרוב או פסול. שטר שעדי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(16) שהרי לא נשאר אלא עד אחד. (17) שנאמר: עדים, אפילו מאה במשמע. (18) משנה במכות ה, ב וכדעת רבי שם.

זה נשבע מן התורה (ספרי שם ושבעות מ, א). (6) פרק א הלכה א.

ד. במה דברים אמורים? בזמן שנתפנונו בלן להעיד; אבל אם לא נתפנונו בלם להעיד - מה יעשו שני אחים בכלל העם, וראו העם¹⁹ כשהרג זה את זה, או כשהכל בו²⁰, או כשהטף חפץ מידו²¹.

ב. בשני מקומות האמינה תורה עד אחד: בסוטה שלא תשתה מי מרים⁷, ובעגלה ערופה שלא תערף, כמו שבארנו⁸. וכן מדבריהן, בעדות אשה⁹ שיעיד לה שמת בעלה¹⁰.

(19) בדפוסים קדומים: וראו כשהרג. ותיבת: העם, אינה. (20) בגופו. (21) האם תיפסל עדות כולם, בגלל האחים שראו אף הם את המעשה, ועל כורחך, אינם פוסלים אם לא נתכוונו להעיד (משנה שם).

(7) שאם קינא לה בעלה ונסתרה אחר הקינוי בעדים והרי היא עומדת לשותות מי המרים לבדקה אם טמאה היא, ובא עד והעיד עליה שנטמאה בפניו, אינה שותה, שנאמר (במדבר ה, יג) "ועד אין בה" - והרי עד (הלכות סוטה פרק א, הלכה י"ד). (8) בהלכות רוצח פרק ט, הלכה י"ב, שאם בא עד אחד והעיד שראה את הרוצח אינה נערפת, שנאמר (דברים כא, א) "כי ימצא חלל באדמה... לא נודע מי היכהו" - והרי נודע. (9) להחזירה להינשא. (10) הרי זה נאמן, "שהדבר עשוי להיגלות" (הלכות גירושין פרק י"ב, הלכה ט"ו), וגם הקלו חכמים בדבר זה, כדי שלא יישארו בנות ישראל עגונות (שם פרק י"ג, הלכה כ"ט, ובביאורנו שם).

ה. וכיצד בודקין את הדבר²²? כשיבואו לבית דין עדים מרבין בת אחת, או מר²³ להם: כשראייתם זה שהרג או חבל, להעיד באתם או לראות? כל מי שאומר: לא להעיד עליו, אלא לראות מה הדבר, ובכלל העם באתי - מפרישין אותו. וכל מי שאומר: לא הייתי עומד אלא להעיד ולכונן העדות - מפרישין אותו. אם נמצא באלו שנתפנונו להעיד קרוב או פסול - עדות כלם בטלה²⁴. במה דברים אמורים²⁵? כשהיה בהן קרוב או פסול; אבל אם כלם כשרים - אחד שנתפנון להעיד או שלא נתפנון להעיד, הואיל וראוהו הדבר וכוון עדותו והיה שם התראה²⁶, חותכין הדין על פיו. בין בדיני ממונות²⁷, בין בדיני נפשות.

ג. וכל מקום שעד אחד מועיל, אשה ופסול¹¹ כמו כן מעידים¹². חוץ מעד אחד של שבועה, שאין מחייבין שבועה אלא בעדות פשר, הראוי להצטרף עם אחר¹³. ויתחייב זה הנשבע מומן על פיו. על פי¹⁴ שנים עדים או על פי שלשה עדים¹⁵ - לעשות שלשה בשנים: מה שנים, נמצא אחד מהן קרוב או פסול - בטלה העדות¹⁶; אף שלשה, והוא הדין למאה, נמצא אחד מהן קרוב או פסול - בטלה העדות¹⁷. בין בדיני ממונות, בין בדיני נפשות¹⁸.

(22) אם מתחילה נתכוונו להעיד או לראות בלבד. (23) ובכתב יד תימן: אומרים. (24) שם, ו, א. ואפילו של אלה שלא באו אלא לראות בלבד, כיוון שבעדים העיקריים נמצא פסול (לחם משנה). (25) בכתב יד תימן: והייתה. (26) בדיני נפשות אין עונשים בלא התראה, ואפילו התרה בו אחר בפני העדים, נענש, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ב, הלכה ב. (27) בבא בתרא קיג, ב "שלושה שנכנסו לבקר את החולה (=ולא להעיד) רצו כתבים" - מעידים על מה ששמעו מפי החולה המצווה, הרי שאפילו לא נתכוונו להעיד עדותם כשרה, וכפירוש הרשב"ם שם. אולם בכריתות יב, ב אמרו: "דאי בעי אמר לא נתכוונתי לעדות", הרי שצריך כוונה להעיד.

(11) לעדות מדבריהם, אבל גזלן גמור, וכן כל הפסול בעבירה מן התורה, אינו נאמן להתיר אשה להינשא (הלכות גירושין פרק י"ב, הלכה י"ז). (12) שכן שנינו (סוטה מז, א) שאפילו העידה אשה שראתה את הרוצח אין העגלה נערפת. וביבמות קכב, א שנינו: "הוחזקו להיות משיאין (=אשה) עד מפי עד, מפי עבד, מפי אשה". וכן בסוטה לא, א לענין עדות סוטה שלא תשתה מי מרים. והשווה הלכות סוטה פרק א, הלכה ט"ו. (13) כדקדוק לשון הבריייתא (שבועות מ, א) "כל מקום ששנים מחייבים אותו מומן - עד אחד מחייבו שבועה". ובתורת כהנים פרשת ויקרא (דבורא דחטאות) פרק ז: "הודע אליו - ולא שאמרו לו אחרים (=והוא מכחישם)... מניין אפילו אמרה לו אשה, אוציא - אשה, שאין אשה כשרה לעדות, מניין אפילו אמרו לו קרובים (=שהם כשרים להעיד במקום אחר), אוציא... קרובים שאינם כשרים להעיד בו, מניין אפילו אמר לו עד אחד, אוציא... עד אחד שאין מחייבו אלא שבועה, מניין אפילו אמרו לו שניים" וכו', הרי שקרוב ואשה אינם מחייבים שבועה, אלא עד אחד כשר בלבד. וראה בתשובות רבי עקיבא איגר קעט ראייה לדברי רבינו. (14) בדפוסים קדומים וכן בכתב יד תימן כאן תחילת ההלכה. (15) "אם מתקיימת העדות בשניים למה פרט הכתוב בשלושה?"

ו. שטר שהיו עדים מרבין, ונמצא אחד מהן קרוב²⁸ או פסול, או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה, והרי אין העדים קיימין כדי לשאל אותן²⁹: אם יש שם עדות ברורה שכלם יושבו לחתם³⁰, שהרי נתפנונו להעיד³¹ - הרי זה בטל; ואם לאו - תתקנים העדות בשאר. ולמה מקיימין העדות בשאר³²? שהרי אפשר שתתמו הפשרים והניחו מקום לגדול לחתם³³, וכא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם³⁴.

(28) ללווה או למלווה. (29) אם נתכוונו להעיד, או לשם מילוי המקום החלק שבשטר חתמו. (30) כאחד, זה בפני

והרשב"ם בבבא בתרא קיד, א מפרש: שגזירת הכתוב היא, שנאמר (דברים יט, יז) "וועמדו שני האנשים (=העדים)... לפני ה'" - אלו הדיינים, ראה שבועות ל, א, צריך שהעד יעיד לפני הדיין, אבל אין העד יכול להיעשות דיין בעדות עצמו. ודווקא עד שהעיד, כגון, אם העיד אחד מהדיינים בפני חבריו על מעשה שראה אינו יכול להצטרף עימם לדון על אותו מעשה. אבל אם לא העיד כלל אלא ראה את המעשה וראוי להעיד, אינו נפסל משום כך להיות דיין, כדברי רבי טרפון האומר (בבא קמא שם) "סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש מקצתם נעשו עדים ומקצתם נעשו דיינים" (כסף משנה וכן בחושן משפט ז, סעיף ה). והשווה הלכות סנהדרין פרק ג, הלכה ו והלכות קידוש החודש פרק ב, הלכה ט).

זה. (31) הרי זה כאילו אמרו; להעיד באנו. (32) והלא חתימתם מוכיחה, שנתכוונו להעיד. (33) שיחתם מלמעלה, משום כבודו. (34) ואין זו עדות אחת, אלא עדות אחרת לגמרי ואין בכוחם לבטל את הכשרים, שחתמו במעמד נפרד, ואין לומר בהם: "נמצא אחד מהם קרוב" וכו' שאין לפסולים שום שייכות לכשרים (רי"ף למכות ו, א בשם גאון). ומקורו בבבא בתרא קסב, ב "תתקיים עדות בשאר" ומפרשים, כשאין שם עדים כשישבו כולם לחתום (כסף משנה). והשווה הלכות גירושין פרק ט, הלכה כז. וכתב הרדב"ז אף על פי שהדבר ספק הוא אם חתמוהו כאחד או לא - בכל זאת מוציאים מן הלקוחות על פי שטר זה, כי כל הדין שקרוב או פסול מבטלים כל העדות בדיני ממונות - אינו אלא חומרא מדרבנן, ומכיוון שאין זה אלא ספק ב"דרבנן" הולכים להקל ומקיימים השטר.

1 ז. אף על פי³⁵ שהעד שחתמו מתחלה בפשטר הוא
2 הפסול - הרי הפשטר פשוט³⁶.

13 ט. במקום דברים אומרים⁴¹? בדבר שצריך עדים מן
14 התורה, וצריך דיינים לדון באותו הדבר מן
15 התורה⁴²; אבל בפשל דבריהם - עד נעשה דין.
16 פיצד? אחד שהביא הגט⁴³, ואמר: בפני נכתב ובפני
17 נחתם⁴⁴ - הוא וישנים⁴⁵ נותנין אותו לה⁴⁶, ונמצא
18 פאלו נטלוהו⁴⁷ מבית דין⁴⁸. וכן כל פיוצא פזה⁴⁹.

(35) בדפוסים קדומים, אין כאן תחילת הלכה ומשפט זה קשור עם ההלכה הקודמת. (36) ואין אומרים השניים הראשונים ישבו לחתום כאחד עם האחרים הכשרים. וכל שכן אם הפסולים חתמו בסוף וודאי שיש לתלות שחתמו שלא מדעת הראשונים והם כעדות אחרת, וכן דעת רבינו תם בתוספות, גיטין יח, ב דיבור המתחיל אמרי לה. וראה בחושן משפט מה, סעיף יב ברמ"א שם, שיש אומרים, שאין להכשיר שטר שחתומים בו פסולים, אלא אם כן שני האחרונים הם כשרים, שאז תולים לומר, שהרחיקו האחרונים את חתימתם, בכוונה להשאיר מקום חלק למי שגדול מהם, ומילא המלווה את הרווח בחתימת הקרובים, שלא מדעתם. והשווה גיטין י, ב "רווחא שביק למאן דקשיש מיניה".

3 ח. כל עד שהעיד בדיני נפשות - אינו מורה בדין
4 זה הנהרג, ולא ילמד עליו לא זכות ולא חובה. ואם
5 אמר: יש לי ללמד עליו זכות - משתקין אותו.
6 שנאמר: ועד אחד לא יענה בנפש למות - בין
7 לזכות בין לחובה. ומהו זה שנאמר למות³⁷?
8 כלומר: עד שהעיד בנפש למות - לא יענה דבר,
9 אלא יעיד וישתק³⁸. אבל בדיני ממונות - יש לו
10 ללמד עליו זכות או חובה³⁹. אבל לא ימנה עם
11 הדיינים, ולא יעשה דין; שאין עד נעשה דין אפלו
12 בדיני ממונות⁴⁰.

(41) שאין עד נעשה דיין. (42) כגון, קידוש החודש, שאינו אלא על פי דיינים, וכן התוקע לחבירו נותן לו סלע (ראה בבבא קמא ז, ב), שהוא חייב לשלם לו מן התורה, ואינו אלא על פי דיינים, ראה הלכות חובל ומזיק פרק ג, הלכה ט. (43) מארץ ישראל לחוץ לארץ. (44) שהצריכוהו חכמים לומר כן, להעיד על זהות הגט וזוהו הוא מקויים, ראה הלכות גירושין פרק ז, הלכה ה. (45) מצטרפים עימו, להיות בית דין של שלושה כדי לקיים את הגט. (46) ואין הבעל יכול עוד לערער עליו לומר, גט שנמסר לה מזויף הוא. (47) בדפוס וינציאה ש"א ובכתב יד תימן: נטלתו. ומוסב אל האשה. (48) ואף על פי שהשליח המביא הוא עצמו עד - ומן התורה עדים החתומים על השטר כמו שנחקרה עדותם בבית דין - ובשל "דבריהם" עד נעשה דיין (גיטין ה, ב והלכות גירושין פרק ז, הלכה י"ט). (49) כגון, האמור לקמן פרק ז, הלכה ו, ומקורו בכתובות כא, ב "הנח לעדות החודש דאורייתא; וקיום שטרות דרבנן".

פרק נשיין

(1) חמישה דרכים בהם מאשרים את זהות השטר בבית-דין. אין בית-דין בודק אחר בית-דין אחר, אבל בודק הוא אחר העדים. שלושה דיינים שישבו לאשר השטר ומת אחד מהם לפני חתימתם.

19 א. כבר בארנו², שקיים שטרות³ מדבריהם⁴, פרי
20 שלא תנצל דלת בפני לוי⁵. אף על פי כן, אין
21 מקימין שטרות אלא בשלשה⁶, אפלו שלשתן
22 הדיוטות⁷, מפני שהוא דין⁸. ולפיכך⁹ אין מקימין
23 שטרות בלילה, כמו שבארנו¹⁰.

(2) לעיל פ"ג, ה"ד. (3) אישור חתימת ידי העדים החתומים בשטר. (4) ומן התורה אין צורך בקיום, שעדים החתומים על השטר נעשו כמו שנחקרה עדותם בבית-דין (גיטין ג,

37) שמשמעו: לימוד חובה המביא לידי המתה?
(38) סנהדרין לד, א, שנראה כנוגע בעדותו. שמתחרט ודואג שמה ייגמר הדין לחובה ויביא הנידון עדים להזימו, והעד אינו יכול לחזור בו לאחר כדי-דיבור, מכיוון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד (רש"י שם). (39) שם לב, א "דיני ממונות הכול מלמדים עליו זכות וחובה", ופירשו שם (לג, ב): הכול - ואפילו עדים. (40) בבא קמא ז, ב בעובדה של רבי יהודה נשיאה העוסקת בדיני ממונות. והטעם, שעדות - אינה כשרה עד שאתה יכול להזימה וכיוון שהוא העד והוא הדיין, לא יקבל הזמה על עצמו (תוספות שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וְהוּא שֶׁיֵּצֵאוּ שְׁנֵי הַשְּׁטָרוֹת מִתַּחַת יָדֵי אֶחָד, לֹא
מִתַּחַת יָדֵי זֶה שְׂרוּצָה לָקִים שְׁטָרוֹ, שֶׁמָּא הוּא זֶה
הַכֹּל²⁵. וְכֵן מִקְיָמִין הַשְּׁטָר מִשְׁטָר שֶׁקָּרָא עָלָיו
עֶרְעָר²⁶ וְהַחֲזֹק בְּבֵית דִּין²⁷. מִקְיָמִין מִמֶּנּוּ לְבִדּוֹ²⁸,
כְּמוֹ שֶׁמִּקְיָמִין מִשְׁטָרֵי שְׁתֵּי שְׁדוֹת אוֹ מִשְׁתֵּי
כְּתוּבוֹת²⁹.

(19) שטרי מכר של שתי שדות. (20) הלקוחות. (21) לעיני כל. (22) שלא ערער עליה מערער, לומר שהשדה היא שלו, ודאי שטר מכר זה כשר הוא, ואינו מזויף ע"י הלוך. (23) השווה ה' טוען ונטען פ"א ה"ב: "כדרך שנהנים כל אדם באותה קרקע". (24) של שתי נשים היושבות תחת בעליהן בכתובות אלו, והדבר ידוע שאסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה, כמבואר בה' אישות פ"י ה"י. (25) שגם שני השטרות מזויפים הם על-ידו (כתובות כ, א). ורש"י שם, מפרש: שמא הסתכל בכתב אותם שטרות וחיקה לחתום דוגמת חתימתם. ולדבריו אפילו שני השטרות מקוימים הם ע"י בית-דין, יש לחוש שמא זיף החתימה בשטר השלישי שבידו. (26) שהלווה ערער עליו לומר מזויף הוא. ערער = ערר. התנגדות, טענה מנומקת נגד פסק-דין או החלטה מסוימת, מלשון הכתוב (שם טו, ה) "זעקת שבר יעערו". (27) קויים בבית-דין ע"י זהות חתימת העדים. (28) אפילו אין עמו שטר אחר. (29) שלא הוחזקו בבית-דין. נמצא כל שטר שהוחזק בבית-דין, ואפילו יצא עליו ערער, וכל-שכן לא יצא עליו ערער כלל והוחזק בבית-דין, מקיימים ממנו לבדו (כתובות שם) וכגירסת הרי"ף שם: "אין מקיימים את השטר משטר שקראו עליו ערער אלא-אם-כן הוחזק בבית-דין". וכן דעת הרי"ן שם בכוונת דברי רבינו. ורש"י שם גורס: "אין מקיימים את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בבית-דין". ולדבריו, כל שלא קראו עליו ערער אין מקיימים ממנו אפילו הוחזק בבית-דין, שחוששים שמא מזויף הוא כולו. אבל אם קראו עליו ערער, עמדו עליו ודקדקו בו, ולא קיימוהו אלא-אם-כן נתברר להם שזוהי חתימת העדים. וראה בחור"מ סי' מ"ו, סעיף לו.

ד. בֵּית דִּין שֶׁקָּבְעוּ: בְּמוֹשֵׁב שֶׁלֹּשָׁה חֵינִים וְנִתְקַנְסוּ
שְׁטָר זֶה בְּפָנֵינוּ - הֲרִי זֶה מְקִיָּם, אָף עַל פִּי שְׁלֹא
פָּרְשׁוּ בְּאֵי זֶה דֶּרֶךְ מִחֲמַשָּׁה דְּרָכִים נִתְקַנְסוּ; שְׁאִין
חוֹשְׁשִׁין לְבֵית דִּין שֶׁמָּא יִטְעֶנּוּ³⁰. וְכֵכָּר נִתְּגוּ כָּל בְּתֵי
דִּינֵין שֶׁרָאִינוּ וְשִׁמְעֵנוּ, שֶׁיִּקְבְּעוּ הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּתְקַנְסוּ בָּהּ
לְפָנֵינוּ³¹.

(30) בבא-בבא קלח, ב. והשווה ה' יבום פ"ד, הכ"ט. (31) כתובות כא, א בסדר קיום השטר של בית-דינו של שמואל, שפורטו בו דרכי הקיום, וכביאור הגר"א חור"מ סי' מ"ו, ס"ק כח. וזהו סדר הקיום המנוסח בחור"מ סי' מ"ו, סעיף ג, ותרומתיו ללשון-הקודש: "במושב שלשה כאחד היינו, ובא פלוני ופלוני והעידו לפנינו על חתימת ידיהם, ומשנתברר לנו שזוהי חתימת ידם, אישרנוהו וקיימנוהו כראוי".

ה. וּלְעוֹלָם אֵין בֵּית דִּין בּוֹדֵקִין אַחֶר³² בֵּית דִּין אֶחָד, 30

(5) שאם לא היו מצריכים קיום, לא היה לשטר שום ערך, שמא יבוא כל מי שירצה ויזייף חתימת העדים, ומתוך שהקיום הוא לצורך השטר ולתועלתו, והשטר עצמו תוקן, שלא לנעול דלת בפני לוויים, נמצא שהקיום עצמו הוא: שלא לנעול דלת (לחם-משנה). (6) בבא-בבא קלח, מ, א. (7) שכבר נתבאר לעיל ה' סנהדרין פ"ה ה"ח, שדיני ממונות אינם צריכים דיינים מומחים. (8) ושנים שדנו - אין דיניהם דין (שם, פ"ב, ה"י). (9) הואיל וזה נקרא דין. (10) שם פ"ג, ה"ג "שהדינים כנגעים... מה ראיית נגעים ביום בלבד, אף הדינים ביום בלבד". וראה בחור"מ סי' מ"ו סעיף ד, שנהגו: שהרב התופס ישיבה מקיים ביחיד.

ב. בְּאֶחָד מִחֲמַשָּׁה דְּרָכִים מִתְקַנְסִים הַשְּׁטָר בְּבֵית דִּין.
הַדֶּרֶךְ הָאֶחָד: שֶׁיְהִיוּ דִּנְיָנִים מִקְרִיִּין כְּתֹב יָדֵי הָעֵדִים,
שֶׁזֶוּ עֲדוֹת פְּלוֹנִי וְזֶוּ עֲדוֹת פְּלוֹנִי¹¹. הַדֶּרֶךְ הַשְּׁנִי:
שֶׁיִּחְתְּמוּ הָעֵדִים בְּפָנֵינוּ¹². הַדֶּרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי: שֶׁיִּבְאוּ
הָעֵדִים הַחֲתוּמִּים בְּפָנֵינוּ, וְיֹאמְרוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד:
זֶה כְּתֹב יָדִי¹³, וְאֵנִי עֹד בְּדָבָר הַזֶּה¹⁴. הַדֶּרֶךְ הָרְבִיעִי:
שֶׁאִם מֵתוּ עַדֵי הַשְּׁטָר אוֹ שֶׁהָיוּ בְּמִדִּינָה אַחֶרֶת -
יָבֹאוּ עֲדִים וְיַעֲדוּ עַל כְּתֹב יָדוֹ שֶׁהוּא זֶה¹⁵. הַדֶּרֶךְ
הַחֲמִישִׁי: שֶׁיְהִיָּה כְּתֹב יָדוֹ יוֹצֵא מִשְׁטָרוֹת אַחֲרֵים,
וְעוֹרְכִין¹⁶ בֵּית דִּין זֶה הַכְּתֹב לְאוֹתוֹ הַכְּתֹב שֶׁבִּשְׁטָרוֹת
אַחֲרֵים, וְיְהִיָּה דוֹמָה זֶה לַזֶּה, וְיִרְאֶה לָהֶם בִּיחָד¹⁷
שֶׁקָּבְעוּ יָדֵי אֵלוֹ הוּא כְּתֹב יָדֵי אֵלוֹ¹⁸.

(11) כתובות כא, ב "דיינים המכירים חתימות ידי העדים, אינם צריכים להעיד בפניהם" וכן פסק הרי"ף שם. (12) שאם בהכרת כתב ידי העדים מקיימים, כל-שכן אם העדים חתמו בפניהם (כסף-משנה). (13) שם, כ, ב. וכדעת החכמים, שאין צריכים לצרף עמהם עד אחר להעיד על חתימות שניהם, כי כל אחד מהם מתכוון להעיד על הסכום שבשטר. כלומר, ראינו המלווה וחתמנו, נמצא שיש כאן שני עדים על המלווה, וראה לקמן פ"ז ה"ד, ובביאורנו. (14) כלומר, בהסתכלי בכתב-ידי אני נזכר במלווה עצמה, אבל אם לא יזכור העדות כלל אינו יכול להעיד על כתב-ידו, כמבואר לקמן פ"ח ה"א (לחם-משנה). ובכל זאת, אם לא הדגיש בפירוש שהוא עד בדבר, מקיימים השטר, שמן הסתם הוא זוכר עדותו (סמ"ע לחור"מ סי' מ"ו, ס"ק טו), וכן מנהג העולם, שאינו אומר, אלא: זה כתב-ידי ומקיימים השטר (רדב"ז). (15) כתובות כא, א. והוא-הדין אפילו הם במדינה יכולים אחרים לקיים חתימתם, וכמשמעות דברי רבינו לעיל פ"ג ה"ו: "כגון שהיו שם עדים שזה כתב ידם" (כסף-משנה). (16) מדמים, ככתוב (ישעיה מ, יח) "ומה דמות תערכו לו". (17) לכל שלושת הדיינים. (18) כתובות יח, ב "או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר". וראה לקמן פ"ז, ה"ה.

ג. אֵין מִקְיָמִין אֶת הַשְּׁטָר מִשְׁטָרוֹת אַחֲרֵים, אֶלָּא
מִשְׁנֵי שְׁטָרוֹת שֶׁל שְׁתֵּי שְׁדוֹת¹⁹ שֶׁאֶכְלוּם בְּעִלְיָהן²⁰
שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים אַכִּילָה גְלוּיָה²¹, נְכוּנָה, בְּלֹא שׁוּם יִרְאָה
וְלֹא פֶחַד מִתְכַּבֵּיעָה בְּעוֹלָם²², בְּדֶרֶךְ שְׁאוּכְלִין כָּל
בְּעִלֵי שְׁדוֹת שְׁדוֹתֵיהֶן²³. אוֹ מִשְׁנֵי שְׁטָרֵי כְּתוּבוֹת²⁴.

תמן: כגון. (48) משפחותה, וכנענית היתה. (49) שנשתחררה אמו ואח"כ ילדתו, או שנשתחרר העבד לפני שישב בדין. (50) הוברר הדבר שלא היה פסול בשעת החתימה, ולא נתבטלה ההתוועדות הראשונה, בניגוד לגזלן שחזר בתשובה, שלא נתכשר אלא מיום שהועד עליו בבית-דין והלאה ('תוספות' שם). ולדעת רש"י שם, הכוונה, שהדיינים שחתמו אינם מעידים על השלישי להכשירו, שהם כנוגעים בעדותם, שגנאי הוא להם לישב עם דין פסול בדין, ועד שלא חתמו אינם כנוגעים בדבר ומעידים עליו להכשירו.

ח. מִתֵּר לְכַתֵּב הַקִּיּוֹם⁵¹ בַּשָּׁטֶר קֶדֶם שְׂתִיקָם⁵² הַשָּׁטֶר⁵³; שְׂאִין הַכְּתִיבָה עָקֵר, אֲלֵא הַחֲתִימָה⁵⁴. וְאִין הַדִּינִים צְרִיכִין לְקִרְוֹת הַשָּׁטֶר שְׂמֻקְמִין אוֹתוֹ, אֲלֵא מְקִימִין אוֹתוֹ מֵעִדְיוֹ⁵⁵, אִף עַל פִּי שְׁלֹא יִדְעוּ מֶה כְּתוּב בּוֹ⁵⁶.

(51) טופס הקיום ללא חתימת הדיינים. (52) ואין זה נראה כשקר, מה שכתוב בטופס שהעידו על החתימה - ועדיין לא זיהו את חתימתם (כתובות פה, א). (53) ובית-הדין לא יחתום עד שיקיימוהו עדיו. (54) מהעדת עדיו. ובדפוס ינציאה ש"א: "לקרות השטר, שמקיימים אותו מעדיו" וכו'. (55) כתובות קט, ב, שהרי אינם מעידים אלא ששטר זה בא לפניהם, והעדים הכירו חתימתו. וכתב הר"ן שם, שבכל זאת צריכים הדיינים לקרוא בשטר מי הם המלוה והלווה, כדי שלא יהיו קרובים לדיינים ולא לעדי הקיום. והשווה הל' טוען ונטען פט"ז, ה"ב.

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

(1) עדות הקרוב על חתימת יד קרובו. מת אחד מעידי חתימת השטר, ואין אלא עד אחד המכיר את חתימתו. בקיום שטרות גם העד נעשה דיין.

א. מַעֲיֵד קְרוֹב עַל כְּתָב² קְרוֹבוֹ. מֵיֵצֵד? שָׁטֶר שְׂעִדְיוֹ²⁷ רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, וּמִתָּה אוֹ שְׁהִלְכוּ לְמִדִּינַת הַיָּם, וּבָא בְּנֵי שֵׁל רְאוּבֵן וְאָמַר: זֶה כְּתָב יְדוֹ שֵׁל אָבִי, וּבָא בְּנֵי שֵׁל שִׁמְעוֹן וְאָמַר: זֶה כְּתָב יְדוֹ שֵׁל אָבִי - הָרִי אֵלּוּ כְּשִׁנֵּי עֲדִים כְּשִׁרִים שְׂאִינָן קְרוֹבִים³; וְאִם יִצְטָרֵף עִמָּהֶם שְׁלִישִׁי וְהָעִיד עַל כְּתָב יְדוֹ שֵׁל שְׁנֵיהֶם - הָרִי נִתְקַנָּם הַשָּׁטֶר⁴.

(2) חתימת-עד. (3) שאלו הן שתי עדויות נפרדות, שהאב חתם על הממון שבשטר, ובנו מעיד על זהות חתימתו, וכיוצא בזה שנינו (בבא-בבא נז, ב) "שלשה אחים ואחד (=מן השוק) מצטרף עמהם, הרי אלו שלש עדויות" לענין שלש שנות חזקה, וכל אח מעיד על אכילת שנה אחת, ועדותם כשירה, הואיל ואין כאן עדות קרובים בעדות אחת, אע"פ שעדותם מצטרפת להשלים את החזקה, ועל-ידיה אנו מוציאים את הקרקע מידי המערער (ר"ן לכתובות כח, א). (4) שצריך שני עדים על כל כתב-יד משניהם, כמבואר בסמוך ה"ג.

ב. וְאֵלּוּ⁵ מְדַבְּרִים שְׂנֵאֲמָנִים הַגְּדוֹלִים לְהָעִיד בְּגִדְלָם³⁴

1 אֲלֵא מִחֲזִיקִין אוֹתוֹ שֶׁהֵן בְּקִיָּאִין וְלֹא יִטְעוּ. אֲבָל
2 בּוֹדְקִין אַחֵר הָעֲדִים.

(32) שמא טעו, או לא דקדקו בעדותם כל הצורך (בבא-בבא שם).

3 ו. שְׁלֹשָׁה שְׂיִשְׁבּוּ לְקִנֵּים אֶת הַשָּׁטֶר, וּמִתְּ אֶחָד מֵהֶם³³
4 - צְרִיכִין לְכַתֵּב: בְּמוֹשֵׁב שְׁלֹשָׁה הֵינּוּ וְהָאֶחָד
5 אֵינְנוּ³⁴. שְׂמָא יֹאמַר הַרוֹאֶה: בֵּית דִּין³⁵ בְּשָׁנִים
6 קִיְמוּהוּ³⁶. אֲפֹלוּ הִיָּה כְּתוּב בּוֹ 'בְּבֵית דִּין'³⁷, יֹאמַר:
7 שְׂמָא דְמוֹ³⁸ שְׁשָׁנִים בֵּית דִּין הֵם³⁹. וְאִם יֵשׁ בּוֹ
8 מְשָׁמַע שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה⁴⁰ - אֵינּוּ צְרִיף⁴¹.

(33) עד שלא חתמו. (34) שמת, עד שלא הספיק לחתום. (35) בכת"י תימן, תיבת בית-דין איננה. (36) וכבר נתבאר לעיל ה"א, שאין קיום שטרות אלא בפני שלשה. (37) ואין בית-דין פחות משלשה. (38) בטעות. (39) כדברי שמואל, האומר (סנהדרין ג, א) "שנים שדנו דיניהם דין, אלא שנקראו בית-דין חצוף", בעוד שהלכה היא: אין דיניהם דין, כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"י. (40) כגון שהיה כתוב בו: ואמר לנו פלוני, או: ואמרנו לו לפלוני, שמוכח הדבר שקיימוהו בשלשה, ראה 'טור' חו"מ סי' מ"ו, ומקורו ברש"י לכתובות כב, א דיבור-המתחיל: ואמר לנו, כלשון השני שם. (41) להדגיש: ואחד איננו, שהרי סגנונו מוכיח עליו שנתקיים בפני שלשה, למרות שלא חתמו בו אלא שנים (כתובות כב, א). והשווה הל' טוען ונטען פ"ז, ה"ד.

9 ז. שְׁלֹשָׁה שְׂיִשְׁבּוּ לְקִנֵּים אֶת הַשָּׁטֶר, וּבָאוּ שְׁנֵי עֲדִים
10 וְעָרְעְרוּ עַל אֶחָד מֵהֶן שֶׁהוּא גִזְלָן וּכְיוּצָא בּוֹ⁴², וּבָאוּ
11 שְׁנֵים אֲחֵרִים וְהָעִידוּ שֶׁחֲזַר בְּתִשְׁבָּה⁴³: אִם עַד שְׁלֹא
12 חָתְמוּ הָעִידוּ שֶׁחֲזַר - הָרִי זֶה חוֹתֶם עִמָּהֶם, שֶׁהָרִי
13 שְׁלֹשָׁה הָיוּ⁴⁴; וְאִם אַחֵר שֶׁחָתְמוּ הַשָּׁנִים הָעִידוּ עָלָיו
14 שֶׁחֲזַר בְּתִשְׁבָּה - אֵינּוּ חוֹתֶם עִמָּהֶן, שֶׁהָרִי הוּא כְּמִי
15 שְׂאִינוּ בַּעַת חֲתִימַת הַשָּׁנִים⁴⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
16 כְּשֶׁעָרְעְרוּ עָלָיו בְּעִבְרָה⁴⁶; אֲבָל עָרְעְרוּ עָלָיו בְּפֶגֶם
17 מְשֻׁפָּחָה, כְּמוֹ⁴⁷ שְׂאִמְרוּ: אִמּוֹ לֹא נִשְׁתַּחֲרָה⁴⁸ וְעָבַד
18 הוּא, אוֹ לֹא נִתְגַּיֶּרָה וְעָבַד כּוֹכָבִים הוּא, וְנִזְדַּע אַחֵר
19 שֶׁחָתְמוּ הַשָּׁנִים שְׂאִין בְּמִשְׁפָּחָתוֹ פֶּגֶם וְשֶׁהוּא בִּשְׂרָ⁴⁹
20 - הָרִי זֶה חוֹתֶם עִמָּהֶם, שֶׁהָרִי גִלּוּי דְּבָר שֶׁהָיָה מִקֶּדֶם
21 הוּא⁵⁰.

(42) נמצא שהוא פסול לדין, וקיום שטרות הוא דין, כמבואר לעיל ה"א. (43) לפני שישב לקיים השטר. (44) שלשתם היו כשרים בשעת החתימה, וקיומם קיום, והרי זה כאילו ישב בית-דין אחר שהכשירוהו. (45) שאותה שעה עדיין פסול היה, ונתבטלה ההתוועדות הראשונה, ואפילו יוכשר אח"כ, יצטרכו לחזור ולהתוועד ולחתום מחדש (כתובות כב, א) וכפירוש 'תוספות' שם, בשם רבינו חננאל. ויתכן, שיצטרכו לקבל העדות שנית ולחתום (סמ"ע לחו"מ סי' מ"ו, ס"ק סג). (46) שהוא גזלן או עבר שאר עבירה, שנפסל עליה לדרן, ראה לקמן פ"י, ה"א-ב. (47) בכת"י

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 17 **על כתב ידי השני - לא נתקיים; שהרי שלש רבעי**
18 **הממון תלוי בעדות הקרובים¹⁸.**
- 14) והרי הוא נאמן לבדו על חתימתו, כמבואר לעיל אות יא. (15) כגון שהלך השני, ואינו לפנינו. (16) שבעדות על חתימת השני, יוצא רבע הסכום על פיו, והוא כבר העיד על חצי הסכום עם קיום כתב-ידו, והתורה אמרה (דברים יט, טו) "על-פי שני עדים... יקום דבר" - חצי דבר על-פי זה, וחצי דבר על-פי זה (כתובות כא, א וברש"י). אבל בדין שבהלכה הקודמת, מתוך שכל אחד מהעדים זקוק לעדות חברו, ואחד משלים את השני, יוצא כל הסכום שבשטר על-פי כולם שוה בשוה. (17) שקיים את כתב-ידי עצמו. (18) שהראשון ואחיו קרובים הם זה לזה (בבא-בבא נז, א).
- 19 **ה. שנים שחתמו על השטר, וזאת אחת מהן¹⁹ -**
20 **צריך שני עדים להעיד על כתב ידו של מת. ואם**
21 **לא נמצא אלא עד אחד עם זה העד החי - פותח**
22 **חתימת ידו בפני עדים²⁰, אפלו על החרס²¹,**
23 **ומשליכו בבית דין, עד שתחזק²² כתב ידו בבית**
24 **דין²³, ולא יהיה צריך לומר שזה כתב ידו, ויעיד**
25 **הוא ואחר על כתב ידי המת, ויתקיים כתב ידו שלא**
26 **בפניו²⁴.**
- 19) והרי נתבאר לעיל ה"ד, שאין הראשון יכול להצטרף עם אחר להעיד על כתב יד המת. (20) והם יעידו שזוהי חתימתו, כדי לקיים השטר ממנה. (21) אע"פ שאין כותבים עליו שטר חוב, שהוא ניתן להזדייף, שאדם יכול למחוק כתבו, ומניח חתימת העדים, וכותב למעלה ממון הרבה (גיטין יא, א וראה הל' מלוה פכ"ז, ה"א) - בכל זאת מותר לקיים ממנו כתב-ידו, וכל-שכן אם יחתום על מגילת קלף בראשה, שמקיימים ממנה, אבל באמצע המגילה אסור לו לכתוב כתב-ידו, שמא ימצאנה אדם רמאי ויכתוב מעליה כל מה שירצה, כגון: "אני פלוני הח"מ לוי"ת מנה מפלוני" (כתובות כא, א וב'תוספות' שם) וראה בסמ"ע לחור"מ סי' מ"ו ס"ק לו. (22) ובכת"י תימן: שיוחזק. (23) ע"י השוואת כתב זה לכת"י שבשטר, ראה לעיל פ"ו, ה"ב. (24) ובכת"י תימן: שלא מפיו. והוא ואחד יצטרפו על כתב-יד השני, ורק חצי הסכום שבשטר יהיה תלוי בעדותם (כתובות שם). והוא-הדין אם יש שנים המכירים את חתימת יד החי, אינו מעיד על כתב-יד עצמו, אלא מצטרף עם השני להעיד על כתב המת (חור"מ סי' מ"ו, סעיף יג).
- 27 **ו. שלשה שנישבו לקים את השטר, שנים מהן**
28 **מפירין חתימת ידי עדים, ואחד אינו מפיר: עד**
29 **שלא חתמו - מעידין בפניו²⁵ וחותרם²⁶; שהעדים**
30 **נעשים דינים בדבר שהוא מדבריהם, כמו**
31 **שבארנו²⁷. אבל אחר שחתמו - אין מעידין בפניו**
32 **וחותרם; [שהרי בעת שחתמו לא היו מפירין אלא**
33 **השנים²⁸, ואין מקיימין²⁹ אלא עד שיהיו שלשתן**
34 **מפירין, או יעידו העדים על הפתב בפני כל אחד**
35 **ואחד.**
- 25) שזוהי חתימת יד העדים. (26) עמהם, על אישור
- 1 **מה שראו בקטנם⁶: נאמן אדם לומר פשהוא גדול:**
2 **זה כתב ידו של אבי, זה כתב ידו של רבי, זהו**
3 **כתב ידו של אחי, שהייתי מפיר בכתב ידם**
4 **פשהייתי קטן⁹. והוא שיעטרף עמו אחר שפמפיר**
5 **כתב ידן פשהוא גדול¹⁰.**
- 5) עדי קיום אלה, ונמשך רבינו אחרי לשון המשנה בכתובות כח, א הפותחת בנוסח זה: "ואלו נאמנים להעיד בגודלם מה שראו בקוטנם". (6) אע"פ שתחילתו בפסלות, שהרי עדות קטן אינה כלום, ראה לקמן פ"ד, ה"ב. (7) אע"פ שאינו רגיל עמו, ולא הרבה לתת עיניו בכתב-יד בקטנותו. (8) אע"פ שאינו רגיל עמו הרבה, וגם אין אימתו עליו, בניגוד לרבו שאימתו עליו וידקדק שלא לשקר בכתב-ידו. (9) כתובות שם, הואיל וקיום שטרות אינו אלא מדבריהם (ראה לעיל פ"ו ה"א, ובבאורנו) האמינוהו חכמים בשל דבריהם. והשווה לקמן פ"ד, ה"ג. אבל בדבר שצריך עדות מן התורה, נתבאר שם ה"ב "כל שתחילתו בפסלות, אע"פ שסופו בכשרות - פסול". (10) שהרי צריך שני עדים על כל כתב-יד משניהם (כתובות שם). ואפילו אותו אחר הוא קרוב לעדי השטר, הרי הם כשרים לקיימו, שכן אמרו שם: "והוא שיש גדול עמו" - ולא אמרו: "והוא שיש רחוק עמו" (ר"ן שם, וכן בבאור הגר"א חור"מ סי' מ"ו, ס"ק מב). אבל עדי הקיום עצמם לא יהיו קרובים זה לזה, כמבואר בחור"מ שם.
- 6 **ג. שטר שעדי ראובן ושמעון, וכאו שנים והעידו**
7 **שזה כתב ידו של ראובן וזה כתב ידו של שמעון -**
8 **נתקיים השטר¹¹. אבל אם העיד זה על כתב ידו של**
9 **ראובן, והשני העיד על כתב ידו של שמעון - לא**
10 **נתקיים השטר; לפי שצריך שני עדים על כתב כל**
11 **אחד משניהם¹². ואם יש שלישי מעיד על כתב**
12 **ראובן ושמעון כאחד - נתקיים¹³.**
- 11) כתובות יט, ב "אבל אנוסים היו... הרי אלו נאמנים" ומשמע, אילו לא היו אומרים: אנוסים היו, הרי הם נאמנים לקיימו (כסף-משנה). (12) ובכת"י תימן: על כל כתב-יד אחד משניהם. וכל זה, כשאחרים מאשרים כתיבת-יד עדי השטר, אבל אם עדי השטר עצמם מעידים על השטר לקיימו, אין צורך בשנים על כל חתימה, שהרי על הממון שבשטר הם מעידים, כלומר: ראינו המלוה וחתמנו, וממילא יש כאן שנים, כמבואר בכתובות כא, א. וזהו שהדגיש רבינו לעיל פ"ו, ה"ב: "שיבואו העדים החתומים בפניהם, ויאמר כל אחד ואחד: זה כתב ידי, ואני עד בדבר הזה". והשווה דברי רבינו לקמן פ"ח, ה"א: "שאין אדם מעיד על כתב-ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה". (13) שהרי יש שני עדים על כל חתימה, וכן אמרו במשנה (שם כ, ב) "צריכים לצרף עמהם אחר".
- 13 **ד. אמר הראשון: זה כתב ידי¹⁴, והעיד הוא ואחר**
14 **על כתב ידי השני¹⁵ - לא נתקיים; לפי שנתמצא**
15 **שלש רבעי הממון שפשטר תלוי בעדות האחד¹⁶.**
16 **וכן אם העיד אחיו או בנו של ראשון¹⁷ עם אחר**

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"רבי יוחנן (=האומר אף על פי שאינו זוכר מעצמו) כרבנן", האומרים על ממון שבשטר הם מעידים, וזכירה מתוך השטר חשובה זכירה, אבל כל שאין זוכרים כלל אפילו מתוך השטר - אינם מעידים. וזה שדקדק רבינו לעיל פרק ו', הלכה ב ואמר: "ויאמר כל אחד ואחד זה כתב ידי ואני עד בדבר הזה", כלומר, אני זוכר את העדות. והשווה לקמן הלכה ד.

ב. אחד הזכיר את העדות¹⁷ ואחד שראה כתב ידו¹⁸ או שהזכירוהו אחרים ונזכר, אפילו הזכירו העד¹⁹ השני שהעיד, אם נזכר - הרי זה מעיד²⁰. אבל אם הזכיר אותו התובע עצמו, אף על פי שנזכר - אינו מעיד²¹; מפני שזה דומה בפניו בעל דין²² פאלו העיד שער בדבר שלא ידע¹⁰.

(6) בטרם ראותו את כתב ידו. (7) ונזכר ממנו. (8) כתובות שם. ואין אומרים עד שני נוגע בעדותו הוא, שנוה לו שחבירו יסכים עימו כדי שייאמנו דבריו ויעשו פרי (סמ"ע לחושן משפט סימן כח, סעיף קטן מה). (9) התובע. (10) ונמצא התובע חושדו כשקרן (שם).

ג. לפיכך, אם היה התובע תלמיד חכם, והזכיר התובע הזה את העד ונזכר - הרי זה יעיד לו; שתלמיד חכם יודע, שאילו לא זכר הדבר - לא היה מעיד¹¹. וכל הוא שהקילו בדיני ממונות, שאף על פי ששכח הדבר מכמה שנים, והכתב הוא שהזכירו - הרי זה מעיד¹².

(11) שם עמוד ב. "ואי צורבא מרבנן הוא אפילו עצמו". ומפרש רבינו, שזה מוסב אל התובע. אבל רש"י שם מפרש, שהעד הוא תלמיד חכם, ולפיכך אינו חשוד להעיד שקר בדבר שאינו יודע. וכן נוסחה ההלכה בשולחן ערוך חושן משפט סימן כח, סעיף יד, שהכול תלוי בעד. והטור שם מצטט את דברי רבינו כך: לפיכך אם היה הבעל דין תלמיד חכם וכו', וייתכן שזה מוסב אל הנתבע, שאם הוא תלמיד חכם לא יחשוד בעד שאינו זוכר (כסף משנה). (12) כמו שמצינו לעיל פרק ג הלכה א שהקילו בדיני ממונות שאינם צריכים דרישה וחקירה, כדי שלא תנעל דלת בפני לוויין. אבל בדיני נפשות מבואר ביבמות לא, ב שאם לא יזכרו העדים את עדותם אלא מתוך הכתב, אסור להם להעיד, כמו שאמרו שם: "זימנין דחזי מכתבא ואתו מסהדי ורחמנא אמר: מפייהם ולא מפי כתבם", וסובר רבינו שאפילו בזוכרים עדותם מתוך הכתב ידובר שם (כסף משנה).

ד. הואיל והדבר פן¹³, שטר שצא לבית דין, ובאו עדים ואמרו: כתב ידנו הוא זה, אבל מעולם לא ידענו עדות זו, ואין אנו זוכרים שזה לזה מזה או מזה לו - לא נתקיים השטר, והרי הן פחרשים¹⁴ עד שיוזכרו עדותן. וכל מי שאינו דן פן - לא ידע בדיני ממונות בין ימינו לשמאלו¹⁵. אבל אם היה כתב ידו יוצא ממקום אחר, או שהיה שם עדים שזה כתב ידו¹⁶ - מקמיין את השטר, ואין משגיחין על

בית-הדין. (27) לעיל פ"ה, ה"ט. ואע"פ שבשעת קבלת העדים אין כאן אלא דיין אחד - בשל דבריהם, אפילו בשעה שמעידים נעשים דיינים (כסף-משנה). (28) נמצא שחתמו שער, שהעידו ששלשתם מכירים, ולא הכירו אלא שנים (כתובות כא, ב). (29) בכת"י תימן: אלא שנים, ואין מקיימים בשנים, אלא.

ז. שנים שהיו חתומין על השטר ומתו, ובאו שנים ואמרו: כתב ידן הוא זה, אבל אנסיס היו, קטנים היו, פסולי עדות היו³⁰, אף על פי שיש שם עדים אחרים שזה כתב ידן³¹, או שהיה כתב ידן יוצא משטר אחר שקרא עליו ערער והחזק בבית דין³² - הרי זה לא נתקיים³³; אלא מעמידין³⁴ השנים שבשטר כנגד השנים שהעידו עליהן שהן פסולין, ואין גובין בו כלום³⁵.

(30) בעבירה, נמצאת עדותם בטלה, ראה לעיל פ"ג, ה"ו. (31) ואפשר איפוא לקיים השטר על-ידם שלא מפי המעוררים. (32) ראה לעיל פ"ו, ה"ג. (33) שהרי אלו השנים פוסלים אותו. (34) בכת"י תימן: מעמידים. (35) כי מעמידים הממון בחזקתו - בחזקת הלווה (כתובות יט, ב - כ, א), ואם תפס המלוה מידי הלווה, ובא הלווה לתבוע ממנו, אין מוציאים ממנו, הואיל ושנים כנגד שנים הם - העמד ממון על חזקתו (רש"י שם). וכל זה, כשמעידים פסולים היו באותה השעה ועתה כשרים הם, נמצא שלא באו לפסול אלא את השטר, אבל אם אמרו פסולים הם גם עכשיו, נמצא שבאו לפסול את העדים הראשונים - ודאי נאמנים הם לפסולם, והשטר בטל מאליו, ואפילו תפס המלוה מוציאים ממנו (רדב"ז, וכן בחו"מ סי' מ"ו, סעיף לז בשם הר"ן).

יום רביעי ב' תמוז ה'תש"פ

פרק שמיני

(1) דין המכיר חתימת ידו ואינו זוכר את גוף העדות. הנזכר בעדות מתוך הכתב.

א. מי שחתם על השטר, ובא להעיד על כתב ידו בבית דין, והפיר כתב ידו שזהו בודאי, אבל אינו זוכר העדות כלל, ולא ימצא בלבו זכרון כלל שזה לזה מזה לעולם² - הרי זה אסור להעיד על כתב ידו שהוא זה³ בבית דין. שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה⁴; וכתב ידו הוא פדי להזכירו הדבר, אבל אם לא נזכר - לא יעיד⁵.

(2) ובכתב יד התימנים: מעולם. (3) בכתב יד הנ"ל: על כתב ידו זה בבית דין. (4) כתובות כא, א. וכדעת החכמים שם. (5) שם כ, א "רבי יוחנן אמר אף על פי שאינו זוכר מעצמו". ומפרש רש"י: אלא לאחר שראה בשטר נתן בליבו ונזכר... אבל אינו נזכר לגמרי לא, דרחמנא אמר: מפייהם ולא מפי כתבם. ובירושלמי שם פרק ב, הלכה ד אמרו:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(=שלא שיבר את הלוחות עד אשר קרב אל המחנה וראה בעיניו?) אלא, הודיע משה דרך ארץ לישראל, אפילו שיהא אדם שומע דבר מן יחידי נאמן, אסור לקבל עדותו לעשות דבר על פיו אם אינו רואה". ובירושלמי תענית פרק ד, הלכה ה אמרו בקשר לזה: "מכאן שלא יהא אדם דן אומדות".

פָּרֶק הַשִּׁיעוּי

(1) עשרה מיני פסלות בעדים. שלבים שונים בעדות השוטים וחולי נכפה.

- א. עֲשָׂרָה מִיְּנֵי פְסָלוֹת הֵם. כָּל מִי שֶׁנִּמְצָא בּוֹ אֶחָד מֵהֶן - הֵרִי הוּא פְסוּל לְעֵדוּת. וְאֵלּוּ הֵן. הַנָּשִׁים, וְהַעֲבָדִים, וְהַקְטָנִים, וְהַשּׁוֹטִים, וְהַחֲרָשִׁים, וְהַסּוּמִים,² וְהַרְשָׁעִים,³ וְהַבְּזוּיִין,⁴ וְהַקְרוּבִין,⁵ וְהַנּוֹגְעִין בְּעֵדוּתָן.⁶ הֵרִי אֵלּוּ עֲשָׂרָה.⁷

(2) העוֹרִים. וכל אלה מפורשים לפנינו בפרק זה. (3) כגון שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות, או שלקח ממון שאינו שלו בחמס, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב-ד. (4) שאינם מקפידים על בשותם, וכמבואר לקמן פ"א ה"ה. (5) לבעלי הדין, או שהעדים קרובים זה לזה בינם לבין עצמם, וכמבואר לקמן פ"ג ה"א, ופי"ד ה"ו. (6) שעדותו מביאה לו תועלת והנאה, והרי זה כ"מעיד על עצמו", לקמן פט"ו, ה"א. (7) וכולם מתבארים והולכים מכאן עד פט"ז, ה"ד.

- ב. נָשִׁים פְסוּלוֹת לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה. שְׁנֵאֲמַר: עַל פִּי נְשִׁים עֲדִים - לְשׁוֹן זָכָר, וְלֹא לְשׁוֹן נִקְבָּה.⁸

(8) שנים, ולא שתיים. ובשבועות ל, א דרשו: "ועמדו שני האנשים (דברים יט, יז) בעדים - הכתוב מדבר (=ללמדך) שאין עדות בנשים, רש"י), ...ונאמר כאן שני, ונאמר להלן (שם, טו) שני (=על-פי שני עדים), מה להלן בעדים - אף כאן בעדים". וכן ב'ספרי' שם אות קצ. ומקור דרשת רבינו - אינו ידוע.

- ג. וְכֵן הַטְּמֵאִים⁹ וְהַנִּדְרָגִינוֹס¹⁰ פְסוּלִין. מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק אֲשֶׁה¹¹. וְכָל מִי שֶׁהוּא סֶפֶק פֶּשֶׁר סֶפֶק פְסוּל - הֵרִי הוּא פְסוּל. שְׁאִין הָעֵד בָּא אֶלָּא לְהוֹצִיא מִמּוֹן עַל פִּי אוֹ לְחַיֵּב¹² עַל פִּי¹³, וְאִין מוֹצִיאִין מִמּוֹן מִסֶּפֶק¹⁴ וְאִין עוֹנְשִׁין מִסֶּפֶק דִּין תּוֹרָה¹⁵.

(9) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, וערוותו אטומה. (10) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות (הל' אישות פ"ב, הכ"ד-כה). (11) תוספתא ביכורים פ"ב, מ"ד: "ופסול לכל עדות שבתורה כנשים". (12) עונש, מכות או מיתה. (13) ובכת"י תימן: על פיו עוון. רומז לדברים יט, טו. (14) כתובות כ, א ובבא-קמא מו, א. (15) שאם ממון (=שניתן לחזרה) אין מוציאין, עונש הגוף לא כל-שכן (ע"פ הכסף-משנה). ובשו"ע חו"מ סי' לה, סעיף יד, כתב הרמ"א: תקנת קדמונים היא, שבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בבית-הכנסת של נשים, ...שאשה רגילה ולא אנשים... נשים נאמנות.

- ד. הַעֲבָדִים פְסוּלִין לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה. שְׁנֵאֲמַר: ³⁰

- דְּבָרֵיהֶן שְׁאֻמְרִין: אִין אָנוּ זוֹכְרִין עֲדוּת זו; שְׁמָא חֲזָרוּ בָּהֶן, וְזֶה שְׁאֻמְרו: אִין אָנוּ זוֹכְרִין - פְּדִי לְבַטֵּל הַשְּׁטֵר. וְכֵאלוֹ אָמְרו: קִטְנִים הֵיינו, פְסוּלֵי עֲדוּת הֵיינו - שְׁאִינָן נֶאֱמָנִים, הוֹאִיל וּמִתְקַיֵּם הַשְּׁטֵר שְׁלֹא עַל פִּיהֶם¹⁷. וּמִפְּנֵי טַעַם זֶה מְקַיֵּמִין כָּל הַשְּׁטֵרוֹת, וְאִין אָנוּ צְרִיכִין לְהִבְיֵא עֲדִים לְשֹׂאֵל אוֹתָם אִם הֵם זוֹכְרִים עֲדוּת זו אוֹ אֵינֶם זוֹכְרִים אוֹתָהּ; שְׁאֻפְלוּ בָּאוּ וְאָמְרו: אִין אָנוּ זוֹכְרִים אוֹתָהּ - אִין שׁוֹמְעִין לָהֶן, הוֹאִיל וְאֻפְשָׁר לְקַיְּמוֹ שְׁלֹא מִפִּיהֶן¹⁸.

(13) שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה אלא על הממון שבשטר, שזה חייב לזה, לעיל הלכה א. (14) כחרישים, שאינם שומעים ואינם מדברים, שפסולים לעדות הואיל ואינם בני דעת והרי הם כשוטים, כמבואר לקמן פרק ט, הלכה י"א. ובכתב יד התימנים: והרי הוא כחורש. כלומר, השטר אינו אלא כחורש. וכן נוסח המהרי"ק בסוף שורש עד. (15) אינו יודע כלום, אפילו להבחין בין ידו הימנית לשמאלית, כלשון הכתוב וינה ד, יא. והשווה אמרה זו במדרש עשרת הדברות ז. והראב"ד חולק: "ויש מי שאין מורים כן ויודעים בדינים כמות" וידעתו מה שאמר רב יוחנן (כתובות כ, א): "אף על פי שאינו זוכר מעצמו" - כוונתו, אפילו שאינו זוכר כלל את עדותו אלא מכיר את כתב ידו, הרי זה מעיד על השטר ומקיימו. ומובן, שבאופן זה יצטרך שיעיד כל אחד על כתב ידו ועל כתב יד חבירו, או שיצטרף עימם אחר שיעיד על כתב-יד שניהם, כדי שתהא על כל חתימה שני עדים, שהרי אינם מעידים על ההלוואה אלא על כתב ידיהם (חושן משפט מו, סעיף י). וכדעת רבינו מבואר בהלכות גדולות סימן נא בשם רבנן בתראי החולקים על מר יהודאי גאון, ודעתם מסכמת לגמרי כדברי רבינו כאן. (16) ראה לעיל פרק ו, הלכה ב"ג. (17) כמבואר לעיל פרק ג, הלכה ו. (18) כדעת רבנן בתראי בהלכות גדולות סימן נא.

- ה. אֶחָד הַכּוֹתֵב עֲדוּתוֹ עַל הַשְּׁטֵר¹⁹, אוֹ שֶׁנִּמְצָא אֶצְלוֹ כְּתוּב בְּפִנְקָסוֹ בְּכֵתֵב יָדוֹ: פְּלוֹנִי הָעֵיד אוֹתִי עָלַי בְּיוֹם פְּלוֹנִי בְּכָף וְכָף: אִם זָכָר מַעֲצָמוֹ²⁰, אוֹ הַזְכִּירוֹהוּ אַחֲרָיו וְנִזְכָּר - מַעֲדִי²¹; וְאִם לָאוּ - אֶסוּר לְהָעִיד. שְׁאִין זֶה דוּמָה אֶלָּא לְמִי שְׁאֻמְרָ לֹא אָדָם נֶאֱמָן: פְּלוֹנִי יֵשׁ לוֹ אֶצֶל פְּלוֹנִי כָף וְכָף, וְהָעֵיד הוּא שִׁישׁ לָזֶה אֶצֶל זֶה, וְהוּא אֵינִי יוֹדֵעַ מִן הַדָּבָר פְּלוֹם, אֶלָּא מִפִּי הָאֶחָד שֶׁמַּעַ וְהָעֵיד²².

(19) שהוא חתום כהלכה בשני עדים ונמסר ליד המלווה. (20) אפילו אחרי שהסתכל בכתב ידו. (21) כתובות כ, א "כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים". ומפרש רבינו שזה מכון גם לשטר ממש, וגם לרשימה שבפנקסו, ובלבד שיזכור עדותו, כמבואר שם (כסף משנה). (22) ואין זה אלא "עד מפי עד" ופסול, כמבואר בסנהדרין כט, א ולקמן פרק י"ז, הלכה א. ובמדרש רבה שמות פרשה מ"ו, אות א: "אפשר שלא היה משה מאמין בהקדוש-ברוך-הוא שאמר לו: כי שיחת עמך

1 וְעִשְׂתֶּם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו. מִפְּלֵל
2 שְׂאֵחִיו כְּמוֹהוּ: מִה אָחִיו בֶּן בְּרִית¹⁶, אִם הָעֵד בֶּן
3 בְּרִית¹⁷. קָל וְחֹמֶר לַעֲבֹדֵי כּוֹכְבִּים¹⁸: אִם עֲבָדִים,
4 שֶׁהֵן בְּמִקְצֵת מִצְוֹת, פְּסוּלִין; הָעֹבְדֵי כּוֹכְבִּים לֹא כָל
5 שֶׁבֶן¹⁹?

27 בבא-בבא קנה, ב. 28 למטה, במקומות הידועים
לשיעור (הל' אישות פ"ב, ה"י). 29 ששערו לקוי, ובשרו
מחליק, ואין מימי רגליו מחמיצים, ועוד (שם, ה"י).
30 ולפיכך לא הביא שתי שערות, ודינו כדן גדול לכל
דבריו (שם, ה"י). 31 עד שיהיה בן שלשים וחמש שנים
ויום אחד, שזהו רובן של שבעים שנה, שהן שני חיי האדם,
ככתוב (תהלים צ, י) "ימי שנותניו בהם שבעים שנה" (שם,
ובבא-בבא קנה, ב). 32 פ"ב, שם.

ח. קָטָן שֶׁהֵגִיעַ לְכָלֵּל שְׁנוֹתָיו שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ סִמְנֵי
18 בְּגָרוֹת מִלְּמַעְלָה³³ - אֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה³⁴; וְאִם לֹא
19 - אֵין מִקְבְּלִין עֵדוּתוֹ עַד שֶׁיִּבְדֹּק³⁵. וְכֵן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
20 שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁהִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ
21 בְּטֵיב מִשָּׂא וּמִתֵּן³⁶ - אֵין עֵדוּתוֹ עֵדוּת בְּקִרְקָעוֹת,
22 מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִדְּקָדֵק בְּדִבְרֵים, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ³⁷.
23 אֲבָל בְּעֵדוּת מִטְּלָטְלִין - מִקְבְּלִין עֵדוּתוֹ, הוֹאִיל וְהוּא
24 גְּדוּלָּה³⁸.

33 שערות הזקן ושערות בית השחי. 34 בסימנים של
מטה, שכלל הוא: "אי-אפשר לעלוין לבוא עד שלא בא
התחתון" (נדה מח, א). וראה בפירושונו להל' אישות פ"ב,
אות ע. 35 לראות אם יש בו סימנים של מטה, כמפורש
במשנה שם: "אפשר לתחתון לבוא עד שלא בא העלוין".
36 מקח וממכר. 37 בבא-בבא קנה, ב. ועדות קרקעות
צריכה דקדוק גדול, שחיות האדם תלויה בהן (רדב"ז).
38 ואינו שוטה (בבא-בבא קנה, ב). והשווה הל' מכירה
פכ"ט, ה"י-ב"ג, שבקרקע שירש מאבותיו, אפילו הוא בקי
במשא ומתן והוא גדול, אין ממכרו ממכר עד שיהיה בן
עשרים שנה, "שמא ימכור בזול, מפני שדעתו נוטה אחר
המעות, ועדיין לא נתיישרה דעתו בדרכי העולם".

ט. הַשּׁוֹטָה פְּסוּל לַעֲדוּת מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן
26 מִצְוֹת³⁹. וְלֹא שׁוֹטָה שֶׁהוּא מִהֵלֶךְ עִרְם וּמִשְׁבֵּר פְּלִים
27 וְזוֹרֵק אֲבָנִים בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל מִי שֶׁנִּטְרָפָה⁴⁰ דַּעְתּוֹ,
28 וְנִמְצְאָת דַּעְתּוֹ מִשְׁבֵּשֶׁת תְּמִיד בְּדִבְרֵי מִן הַדְּבָרִים⁴¹,
29 אִם עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבֵּר וְשׁוֹאֵל כְּעִנְיָן בְּשָׂר דְּבָרִים
30 - הָרִי זֶה פְּסוּל, וּבְכָלֵּל שׁוֹטִים יִחְשָׁב⁴². הַנִּכְפָּה⁴³:
31 בַּעַת כְּפִתּוֹ - פְּסוּל, וּבַעַת שֶׁהוּא בָּרִיא - כְּשָׂר⁴⁴.
32 וְאֶחָד הַנִּכְפָּה מִזְמָן לְזְמָן אוֹ הַנִּכְפָּה תְּמִיד בְּלֹא עַת
33 קְבוּעָה⁴⁵. וְהוּא שֶׁלֹּא תִהְיֶה דַּעְתּוֹ מִשְׁבֵּשֶׁת תְּמִיד,
34 שֶׁהָרִי יֵשׁ שָׁם נִכְפִּים שֶׁגַּם בַּעַת בְּרִיאֻתָם דַּעְתָּם
35 מִטְּרָפֶת עֲלֵיהֶם. וְצָרִיךְ לְהַתִּישָׁב בְּעֵדוּת הַנִּכְפִּין
36 הַרְבֵּה⁴⁶.

39 שהוא פטור מכל המצוות, הואיל ואינו בר דעת,
כמבואר בחגיגה ב, ב. ובבא-בבא קנה, א אמרו: "שפוי
(=חכם) ונשתטה פסול". ומקורו בתוספתא שבועות פ"ג,
ה"י: "והוא עד... או ידע (ויקרא ה, א) - להוציא את
השוטה". 40 נתבלבלה. 41 כגון שהוא מקרע את

16 שחייב בכל המצוות, שנכרת עליהן בברית, ככתוב (שם
כח, ט) "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרות
את בני ישראל". 17 והעבד אינו חייב אלא במצוות
שהנשים חייבות (בבא-קמא פח, א): "אף אני אביא את
העבד שאינו בכל המצוות ופסול להעיד". 18 שאינם
אלא בשבע מצוות בלבד. 19 וכן אמרו (שם יד, ב)
"ועל-פי עדים בני חורין בני ברית". ופירשו בגמרא, שם טו,
א: בני חורין - למעט עבדים; בני ברית - למעט נכרים.
ולדעת רש"י בגיטין כג, ב עבד - בן-ברית הוא, ככתוב
(דברים כט, ייא) "מחוטב עציך עד שואב מימך", לעברך
בברית ה' אלקיך". ויתכן, שלא נתכוון רבינו אלא לומר,
שאינו "בכל המצוות" (אור שמח).

ה. מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין²⁰ - פְּסוּל²¹.

20 כגון עבד של שני שותפים, ושחרר אחד מהם חלקו,
ראה הל' עבדים פ"ז, ה"ד. 21 להעיד, שעדיין אינו בן
ברית עד שישתחרר לגמרי, וכן אסור הוא בבית ישראל,
כמבואר שם, ה"ז. ובבא-קמא פח, א אמרו: "ומה אשה
שהיא ראויה לבוא בקהל - פסולה לעדות, עבד שאינו ראוי
לבוא בקהל - אינו דין שפסול לעדות".

ו. כָּל מִי שֶׁנִּשְׁתַּחֲרַר²² וְהָרִי הוּא מַחֲסֵר גִּט שְׁחִירוֹ²³
8 - פְּסוּל²⁴; עַד שֶׁיִּגְיַע גִּט לִידּוֹ²⁵, וְיַעֲשֶׂה מִפְּלֵל בְּנֵי
9 בְּרִית, וְאַחֵר כֶּן יַעֲיֵד²⁶.

22 כגון שהפקירו רבו, שאינו יכול להשתעבד בו עוד,
כמבואר בגיטין לח, ב, או עבד שברח מבית האסורין
ונתייאר ממנו רבו, שם ע"א. 23 שטר שחרור הנתירו
בבית ישראל, שם. 24 שעדיין אינו בן-ברית גמור.
25 ובכת"י תימן: הגט לידו, ויטבול ויעשה. והכוונה
לטיבילה לשם גירות שהיא אחר שחרורו, כמבואר בהל'
איסורי ביאה פ"ג, ה"ב. 26 ומקור הדברים, בירושלמי
יבמות פ"א, ה"ה: כהנה שנתערב ולדה בולד שפחתה, הרי
כל אחד מהם הוא ספק כהן - ספק עבד, וכשיגדילו חייבים
לשחרר זה את זה כמבואר שם ה"ו, ובכל זאת אמרו שם
ה"ה, שכל עוד שלא נשתחררו אינם יכולים להעיד שום
עדות, והרי הללו דינם כמעוכבי גט שחרור בלבד, כמבואר
בגיטין מב, ב - ובכל זאת אינם מעידים (אור שמח). ומכאן
גם המקור להלכה ג', שכל ספק כשר ספק פסול - אינו מעיד
(קריית מלך).

ז. הַקְּטָנִים פְּסוּלִין לַעֲדוּת מִן הַתּוֹרָה. שֶׁנֶּאֱמָר
10 בְּעֵדִים: וְעִמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים. אֲנָשִׁים - וְלֹא
11 קְטָנִים²⁷. אֲפִלּוּ הִיָּה הַקָּטָן נָבוֹן וְחָכָם - הָרִי הוּא
12 פְּסוּל, עַד שֶׁיִּבְיֵא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת²⁸ אַחֵר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
13 שָׁנָה גְּמוּרוֹת. וְאִם הֵגִיעַ לַעֲשָׂרִים שָׁנָה לֹא הִבִּיא
14 שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, וְנִלְוָד בּוֹ סִמְנֵי מִסִּמְנֵי סְרוּס²⁹ - הָרִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אילם מחמת חולי, בניגוד ל"שומע ואינו מדבר" - שהוא מלידה. (58) ששואלים אותו שאלות שונות בסירוגין, אם אמר על לאו - לאו, ועל הן - הן, סימן שדעתו מיושבת עליו, כמבואר בהל' גירושין פ"ב, הט"ז. (59) גיטין ע"א, א. (60) להעיד עליה שמת בעלה להתירה להנשא (שם). (61) שאפילו עד מפי עד, וקרוב או שפחה התיירו בעדות עגונה, כמבואר בהל' גירושין פ"ב, הט"ו. פ"ג, הכ"ט.

יב. הסומים, אף על פי שפכירין הקול⁶² וידעו¹⁷ האנשים⁶³ - הרי אלו פסולין מן התורה⁶⁴. שגאמר: 18 והוא עד או ראה. מי שהוא ראוי לראות - הוא שמעיד⁶⁵. והסומא באחת מעיניו - פשר להעיד⁶⁶. 20

(62) גיטין כג, א. (63) מכירים הם את בעלי הדין. (64) בבא-בבא קמא, א. (65) תוספתא שבועות פ"ג, ה"ו: "או ראה - להוציא את הסומא". והשווה דברי רש"י נדה מט, ב: "אבל בשתי עיניו פסול, דכתיב או ראה". (66) נדה שם. והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"א.

פרק עשירי

(1) שאסור להצטרף לעדות הרשע אפילו בעדות אמת. איזהו רשע הפסול לעדות. סוגים שונים בגזלנים הפסולים לעדות.

א. הרשעים פסולין לעדות מן התורה. שגאמר: אל תשת ידך עם רשע להית עד חמס. מפי השמועה למדו²: אל תשת רשע עד³. ואפילו עד פשר שידע⁴ בחברו שהוא רשע, ואין הדינים מכירין רשעו - אסור לו להעיד עמו, אף על פי שהוא עדות אמת; מפני שמצטרף עמו, ונמצא זה הפשר השית ידו עם הרשע עד שנתקבלה עדותו⁴. ואין צריך לומר עד פשר שהוא יודע בעדות לחברו, וידע שהעד השני עמו עד שקר, שאסור לו להעיד. שגאמר: אל תשת ידך עם רשע⁵. 30

~ נקודות משיחות קודש ~

"הרשעים פסולין לעדות מן התורה..".

בגדר הפסול של עד רשע, ישנה חקירה ב"צפנת פענח" האם הפסול הוא שמפני רשעותו חשוד על עדות שקר ולכן אינו נאמן, או שאין זה קשור עם נאמנות אלא שהוא פסול עצמי שהתורה פסלתו לעדות.

ויש לפשוט החקירה שאין הפסול מצד נאמנות אלא מכיון שפסלתו תורה, ושלוש ראיות לדבר:

א: הדין הוא "אי זה הוא רשע, כל שעבר עבירה שחייבין עליה מלקות" (הל' עדות פ"ה ה"א), והרי מצינו שמי שנחשד על דבר אחד אינו חשוד על עניין אחר, וא"כ מדוע ייחשד על עדות שקר כשעבר עבירה שאינה שייכת כלל לגדר נאמנות. ב: "אפילו עד כשר שיועד בחברו שהוא רשע... אסור לו להעיד עמו אע"פ שהוא עדות אמת" (רמב"ם ריש פ"י מהל' עדות), והגם שאין כאן חשש של עדות שקר - אסור לו להעיד משום "אל תשת ידך עם רשע".

בגדיו. (42) חגיגה ג, ב וכדעת רבי יוחנן שם. וראה נדה יג, ב: "שנטרפה דעתה, היינו שוטה". (43) נופל לארץ בהכרח מחמת חולי המשגע אותו לעתים. (44) ראש השנה כח, א. (45) הרי זה כשר כשהוא בריא. (46) כמו שאמרו (גיטין סז, ב) "נשתתק... בודקין אותו". ומפרש רש"י לראות אם דעתו מיושבת (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לה, ס"ק יח).

י. הפתאים ביותר, שאין מכירין דברים שפותרין זה את זה⁴⁷, ולא יבינו עניני הדבר בדרך שמכירין שאר עם הארץ, וכן המבטלים והנחפזים בדעתם⁴⁸ והמשתגענים ביותר⁴⁹ - הרי אלו בכלל השוטים⁵⁰. ודבר זה לפי מה שיראה הדין, שאי אפשר לבין הדעת⁵¹ בכתב. 6

(47) זה ההבדל בין פתי לשוטה, שהשוטה דעתו מטורפת לגמרי בדבר מהדברים, והפתי אינו מטורף לגמרי בשום דבר, אבל גרוע מהשוטה שאין לו שכל גמור ואינו מבין שום דבר, כדרך שמבינים אותו שאר בני אדם. בעוד שהשוטה, בשאר דברים הוא מבין כשאר בני אדם (סמ"ע לחו"מ שם, ס"ק כא). (48) אינם מבינים לרדת לסוף הענין ולתכלית המעשה. (49) כמו שאמרו (בבא-בבא קמא, ב) "שטותא יתירתא חזא ביה" (=ראה בו שטות יתירה), וביטל את ממכרו, כדין שוטה שממכרו בטל. (50) מקורו בתשובת הרי"ף, הובאה ב"העיתור" אות ק (כסף-משנה). (51) ובכת"י ימין: הדעות.

יא. החרש - פשוטה, שאין דעתו נכונה ואינו בן מצות⁵². ואחד חרש מדבר ואינו שומע, או שומע ואינו מדבר⁵³, אף על פי שראיתו ראייה מעלה וידעתו נכונה - צריך להעיד בבית דין בפיו⁵⁴, או שיהיה ראוי להעיד בפיו⁵⁵, ויהיה ראוי לשמע הדינים והאיומים שמאמימן עליו⁵⁶. וכן אם נשתתק⁵⁷, אף על פי שנבדק בדרך שבודקין לענין גטין⁵⁸ ונמצאת עדותו מכוונת, והעיד בפנינו בכתב ידו - אינו עדות כלל⁵⁹. חוץ מעדות אשה⁶⁰, לפי שבעגונה הקול⁶¹. 16

(52) וזה בחרש, שאינו שומע ואינו מדבר, כמו שאמרו (חגיגה ב, ב) "חרש שדיברו חכמים בכל מקום (=להשוותו כשוטה) - שאינו שומע ואינו מדבר", ומפרש רש"י: שאינו בן דעת. (53) עדותו פסולה. (54) גיטין ע"א, א שנאמר (דברים יז, ו) "על-פי שנים עדים" - מפיהם ולא מפי כתבם. (55) מלשון זה משמע, שאם פיקח שלח עדותו בכתב - עדותו כשירה, שהרי ראוי הוא להעיד בפיו. וכן דעת ה'תוספות' ביבמות לא, ב, וכבר העירונו על זה בפירושונו לעיל פ"ג אות לב. אבל ה'טור' חו"מ סימן לה, מצטט דברי רבינו כך: צריך להעיד בבית-דין בפיו, ויהיה ראוי לשמוע הדינים. ואם כן, אין מכאן ראייה, ויתכן שרבינו סובר כדעת רש"י (דברים יט, טו) שאין אדם שולח עדותו בכתב בשום פנים. (56) כמבואר לקמן פ"י, ה"ב. ובתוספתא שבועות פ"ג, ה"ו שנינו: "ושמעה - להוציא את החרש... אם לא יגיד ונשא את עונו - להוציא את האילם". (57) נעשה

שאינו חשוד על חינוך ממון - בכל זאת "רשע" הוא, והתורה אמרה: אל תשת רשע עד (סנהדרין כז, א) וכדעת אביי. (12) חלק, וסרוק במסרק, ומעורב מצמר ופשתים. (13) שמערב צמר ופשתים, וטווה מהם חוטים. (14) שארג אריגה מחוטי צמר ופשתים כאחד. והשווה כלאים פ"ט, מ"ח: "לא תלבש שעטנז - דבר שהוא שוע טווי ונוז". שעטנז - נוטריקון: שוע טווי ונוז. וכן בתרגום ירושלמי (דברים כב, יא) "בכסו דשיע ועזיל (=טווי) וניז". וכן אמר רב אשי (נדה סא, ב) "או שוע או טווי או נוז". וראה ברב"ז להל' כלאים פ"י ה"ב, המצטט נוסח ערבי של פירוש המשנה (כלאים פ"ט, מ"ח) לרבינו: "וזה אצלי מאמר בלתי אמיתי, אלא שכל אחד מהם, כלאים של תורה". (15) שעושים אותו רק בגולה, שלא ידעו מתי נקבע החודש בארץ ישראל. (16) שארוג בו חוט אחד של פשתן ואין מקומו ניכר, ולא שהוא ידוע בוודאי שהוא בבגד, שאם כן, יש בו איסור תורה (ראה נדה סא, ב), אלא שהוא ספק אם נארג שם או לא (לחם-משנה), והשווה הל' כלאים פ"י הכ"ז: "וכבר ביארנו... שכל איסור ספיקות - מדברי סופרים". (17) כל אלה אין איסורם מן התורה אלא מדברי חכמים, ואינו לוקה עליהם אלא מכת מרדות בלבד, שהיא מדבריהם. וההבדל בין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם, מבואר לקמן פ"א, ה"ו. (18) לעיל הל' סנהדרין פ"ט, ובסוף הפרק מסכם שם רבינו: "נמצאו כל הלוקים ר"ז". (19) בכת"י תימן: שאיסורם.

ד. ועוד יש שם רשעים שהן פסולין לעדות, אף על פי שהן בגי' תשלומין ואינן בגי' מלקות.¹⁹ הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמס - פסולין.²⁰ שגאמר: פי יקום עד חמס באיש. כגון הגנבים והחמסנים.²¹ אף על פי שהחזיר - פסול לעדות מעת שגנב או גזל.²² וכן עד זומם,²³ אף על פי שהזם בעדות ממון ושלם - הרי זה פסול מן התורה לכל עדות.²⁴ ומאימתי הוא נפסל? מעת שהעיד בבית דין, אף על פי שלא הזם על אותה עדות אלא אחר כמה ימים.²⁵ וכן המלוה ברבית, אחד המלוה ואחד הלוה - שניהם פסולין לעדות.²⁶ אם רבית קצוצה²⁷ עשו - הרי הן פסולין מן התורה, ואם אבק רבית²⁸ עשו - הרי הן פסולין מדבריהם. וכן כל העובר על גזל של דבריהם - הרי הוא פסול מדבריהם. פיצד? החמסנים, והם הלוקחים קרקע או מטלטלין שלא ברצון הבעלים, אף על פי שנותנין הדמים - הרי אלו פסולין מדבריהם.²⁹ וכן הרועים, אחד רועי בהמה דקה³⁰ ואחד רועי בהמה גסה³¹ של עצמן - הרי הן פסולין; שחזקתן פושטין ידיהן בגזל, ומניחים בהמתן לרעות בשדות ופרדסים של אחרים. ולפיכך, סתם רועה³² - פסול.³³ ומגדלי בהמה דקה בארץ ישראל³⁴ - פסולין;³⁵ אבל בחוצה לארץ - כשרין.³⁶ ומת' לגדל בהמה גסה בכל מקום.³⁷ וכן המוכסין³⁸ - סתמן³⁹ פסולין; מפני שחזקתן לקח יותר מדבר הקצוב להם

ג: הפסול של עד רשע הוא גם בעדי קיום (כעדי קידושין) שאין שם ספק בנוגע למציאות אלא שנוכחותם של העדים פועלת את חלות הדבר ובכל זאת הוא פסול, וא"כ משמע שאינו פסול מצד הנאמנות אלא שהוא פסול עצמי שפסלתו התורה.

(על פי י"ן מלכות ספר שופטים סימן טו)

(2) סנהדרין כז, א. (3) שכונת הכתוב: אל תשת ידך עם רשע - לא לקבלו כעד. וב"ספר המצוות" לרבינו, ל"ת רפו: "בא הפירוש: אל תשת רשע עד, אל תשת חומס עד", והוא ב"מכילתא" פ' משפטים לפסוק זה. (4) שבועות ל, ב שגורם לפסוק הדין ע"פ שנים עדים, ואין כאן אלא עד אחד (רש"י שם). (5) ועד שקר זה, רשע הוא ברמותו את בית-הדין. ונמצא גם העד הכשר המצטרף עמו הופך להיות עד חמס, בהיותו גורם להוציא ממון על-פיו שלא כדין. ראה בסמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק א.

ב. אי זהו רשע? כל שעבר עברה שחיבין עליה מלקות⁶ - זהו רשע, ופסול. שהרי התורה קראה למחב מלקות רשע, שגאמר: והיה אם בן הכות הרשע. ואין צריך לומר מחב מיתת בית דין, שהוא פסול. שגאמר: אשר הוא רשע למוות.

(6) ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ח ה"א, על איזו עבירה חייבים מלקות. (7) וכן אמרו (סנהדרין כז, ב) "ארבעים בכתפיה וכשר"? - הרי שאם הוא חייב מלקות, לא יתכן שיכשר לעדות.

ג. עבר עברה שחיבין עליה מלקות מן התורה - הרי זה פסול מן התורה; ואם היה החיוב שבה מדבריהם - הרי זה פסול מדבריהם. פיצד? אבל בשר בהמה בחלב, או שאכל נבלות⁸ ושקצים⁹ וכיוצא בהן, בין לתאבון¹⁰ בין להכעיס¹¹, או שחלל את יום טוב הראשון, או שלבש שעטנז שהוא שוע¹² או טווי¹³ או נז¹⁴ - הרי זה פסול לעדות מן התורה. אבל אם אכל בשר עוף בחלב, או שחלל יום טוב שני של גליות¹⁵, או שלבש בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן¹⁶ וכיוצא בו - הרי הוא פסול מדבריהם.¹⁷ וכבר מונינו¹⁸ כל עברה שחיבין עליה מלקות. וכבר נתבאר בכל מצוה ומצוה דברים שאסורין¹⁹ מן התורה ודברים שאסורין מדבריהם.

(8) בהמה שמתה מאליה, או שאירע פיסול בשחיטתה הרי היא כמתה, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פ"ד, ה"א. ובהל' שחיטה פ"ג, ה"ח: "שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה". (9) כל המינים הטמאים שאסרתם התורה באכילה, כלשון הכתוב (ויקרא יא, יא): "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו". וראה בתוספות יו"ט למכות פ"ג, מ"ב. (10) כגון שהמינים הטמאים הם בזול יותר מהמינים הטהורים, וזה בוודאי פסול לעדות, שמשום חינוך ממון - חשוד הוא להעיד שקר, והרי זה "עד חמס". (11) אע"פ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חושב לעשות בו עסקיו, עובר על לאו: לא תשיך לאחריך (רא"ש שם). אבל הערב והעדים והסופר הכותב את השטר אע"פ שעוברים על לאו: לא תשימון עליו נשך, כמבואר בהל' מלוה פ"ד ה"ב - אינם נפסלים לעדות, שהרי אינם חייבים מלקות על לאו זה, וגם לא נטלו ממון על כך שיחשבו כעירי חמס (כסף-משנה). ולדעת המגיד-משנה בהל' מלוה (שם ה"ו), אין העדים נפסלים משום שלא זה (=לא תשימון עליו נשך) אינו ידוע לכל, ורבים סוברים שאינו אלא אזהרה למלוה בלבד. (29) ששיעורה קבוע מראש, כגון המלוה את חבריו ארבעה דינרים להחזיר לו חמשה, והיא האסורה מן התורה. (30) מעין ריבית, כאבק הזה שאינו עפר ממש אלא כעין עפר. כגון הנותן מעות לחבריו לישא וליתן בהן, קרוב לשכר ורחוק מהפסד, שאם יהיה רווח תתן לי חלקי מן הרווח, ואם יהיה הפסד יפסיד הלווה לבד, הרי זה אבק ריבית, ואינו אסור אלא מדבריהם (הל' מלוה פ"ד ה"ד, ופ"ה ה"ח). (31) סנהדרין כה, ב כיון שחוטפים הם, יש לחוש שמשום חימוד ממון - חשוד הוא להעיד שקר. והשווה הל' גזילה פ"א, ה"א: "התאזהר מביאה לידי חימוד, והחימוד מביא לידי גזל, שאם לא רצו הבעלים למכור, אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים, יבוא לידי גזל, שנאמר: וחמדו בתים וגזלו". (32) כגון עזים וצאן. (33) בקר וכיוצא בו. (34) שעדיין לא ראינו שיכנסו בהמותיו בשדות אחרים. (35) סנהדרין שם, אבל רועה בהמות אחרים בשכר, ואין לו חלק אפילו בוולדות - כשר לעדות, שאין אדם חוטא ולא לו, ונזהר יפה שלא יכנסו בשדות אחרים (בבא-מציעא ה, ב), וזהו שדקדק רבינו, וכתב: בהמה גסה של עצמם. (36) אפילו בביתם ובחצרם, ואינם מרעים אותה בשדה כלל. (37) סנהדרין שם, שאי-אפשר לשמרה, והיא משתמטת ובורחת לשדות אחרים ומפסידתן. (38) שלא גזרו אלא בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל, שלא תחרב ע"י היזקה של זו, כמבואר בבבא-קמא ע"ט, ב. והשווה הל' נזקי ממון פ"ה, ה"ב. (39) אפילו בא"י, שאפשר לשמרה שלא תזיק, וגם היא דרושה מאד ליישוב למשא ולחרישה (בבא-קמא שם). וכל זה לגדל בביתו, אבל לרעותה בשדה אסור, שהרי היא נכנסת בשדות אחרים ומפסידתם וכאמור לעיל, אם לא שעומד עליה לשמרה שלא תזיק. (40) קונה מנת המלך בסכום קצוב לשנה, והוא גובה את המס לעצמו מכל יחיד ויחיד (כסף-משנה). (41) והרי הם כגזלנים (סנהדרין שם). (42) ממונים מטעם המלך לגבות מס גולגולת וארנוא מן ישראל חבריהם, ואינם קונים את הכנסת המסים מאת המלך בסכום קצוב לשנה. (43) כל עוד לא שמענו שהם לוקחים יותר מהראוי. (44) שם. ובסמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק לד, מגדיר: מוכסן - הוא הגובה למלך לפי הסחורה או לפי ממונו של אדם, ובדבר שאינו ידוע לכל, יוכל ליטול יותר מהראוי, ואין מרגיש בו, ולפיכך סתמו פסול; גבאי - שגובה לפי הגולגולת או לפי הבתים דבר השוה לכל, ובקושי יוכל ליטול יותר מקצבתו, ולפיכך סתמו כשר. ולדעת הכסף-משנה כל שנודע שהוא לוקח היתר לעצמו - הרי הוא פסול מן התורה כגזולן גמור. ולדעת ה'תוספות' בסנהדרין שם, אלה גרועים מגזולן, שאינם יודעים למי להחזיר. וגם, כיון שהם עוסקים עדיין בגבאות ובמוכסנות

בדין המלכות, ולוקחין היתר לעצמן⁴¹. אַבְל גַּבְאֵי
מִנְת הַמֶּלֶךְ⁴² - סְתָמָן⁴³ בְּשָׂרִים. וְאִם נֹדַע שֶׁלֹּקְחוּ
אֶפְלוּ פַעַם אַחַת יִתֵּר מִן הָרְאוּי לָהֶם לְגִבּוֹת - הָרִי
אֵלּוּ פְּסוּלִין⁴⁴. וְכֵן מִפְּרִיחֵי יוֹנִים בִּישׁוּב - פְּסוּלִין;
מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקָתָן שְׁגוּזָלִים יוֹנִים שֶׁל אֲחֵרִים בְּחֻמָּם⁴⁵.
וְכֵן סוֹחְרֵי שְׂבִיעִית. וְהֵם בְּנֵי אָדָם שְׂוִישְׁבִין בְּטָלִים,
וְכִינּוּ שֶׁבָּאָה שְׂבִיעִית⁴⁶ פּוֹשְׁטִים יְדֵיהֶן וּמַתְחִילִין
לִשְׂאֹל וּלְתַן בְּפִירוֹת⁴⁷; שֶׁחֲזָקָת אֵלּוּ שֶׁהֵן אוֹסְפִין פְּרוֹת
שְׂבִיעִית וְעוֹשִׂין בָּהֶן סוֹחֶרָה⁴⁸. וְכֵן מִשְׁחָק בְּקוֹבְנֵי⁴⁹.
וְהוּא שֶׁלֹּא תִהְיֶה לוֹ אֲמֻנָה⁵⁰ אֲלָא הוּא. הוּאִיל וְאִינוּ
עוֹסֵק בִּישׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת שְׂאוּכָל
מִן הַקּוֹבְנֵי, שֶׁהוּא אֶבֶק גְּזוּל⁵¹. וְלֹא בְּקוֹבְנֵי בְּלִבָּד,
אֲלָא אֶפְלוּ מִשְׁחָקִים בְּקָלְפֵי אֲגוּזִים וּקְלָפֵי רְמוּנִים⁵².
וְכֵן לֹא יוֹנִים בְּלִבָּד אֲמֻרִים⁵³, אֲלָא אֶפְלוּ הַמִּשְׁחָקִים⁵⁴.
בְּבִהְמָה חִיָּה וְעוֹף, וְאוֹמֵר: כָּל הַקּוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ, אוֹ
כָּל הַנוֹצֵחַ אֶת חֲבֵרוֹ - יִטַּל בְּעָלָיו אֶת שְׁנֵיהֶן. וְכֵן
כָּל פְּיוּצָה בְּשָׁחוֹק זֶה. וְהוּא שֶׁלֹּא תִהְיֶה לוֹ אֲמֻנָה
אֲלָא שָׁחוֹק זֶה - הָרִי הוּא פְּסוּל. וְכָל אֵלּוּ פְּסוּלִין
מִדְּבָרֵיהֶם⁵⁵.

(20) וכלל הוא: "כל לאו שניתן לחשלומין, כגון לא תגזול ולא תגנוב - אין לוקים עליו" (לעיל הל' סנהדרין פ"ה, ה"ב) אלא משלם מה שגזל ונפטר לו. (21) שחשודים הם לקבל ממון ולהעיד שקר. (22) שחוטף מהבעלים חפץ בעל-כרחם, ואע"פ שנותן דמיו, אין הבעלים רוצים למכרו בכלל. ויש להעיר, שבסנהדרין כה, ב אמרו שחמסן אינו פסול אלא מדבריהם, ורבינו עצמו מביא להלן בהלכה זו בין אלה שפסולים מדבריהם, ולפיכך החליט הכסף-משנה לגרוס כאן: והגזלנים, ואמנם בכת"י תימן הנוסח: הגנבים והגזלנים. (23) עד שישבו וינדע שחזר בו מדרכו הרעה, כמבואר לקמן פ"ב, ה"ד. ואפילו העדות שראה אחר החזרת הכסף פסול לה, עד שיחזור בתשובה, שעדיין יש לחוש, שמא משום סכום גדול יותר מזה שהחזיר, יעיד שקר (רדב"ז). וכן אמרו (סנהדרין כה, ב) "ואימתי חזרת... ויחזרו בהם חזרה גמורה". (24) שהעיד בשקר, ונודע בעדים שהעיד בשקר, כלשון רבינו לקמן פ"ה, ה"א. (25) כי אם הוזהר בעדות שאינה של ממון - הרי הוא לוקה, ומכיון שלקה - חוזר לכשרותו, לקמן פ"ב ה"ד, ובוודאי אם לא ילקה לא יועיל לו כל סכום שהוא לחזור להכשרו, אלא אפילו זה שהוזהר בעדות ממון והחזיר הממון, פסול הוא עד שישבו בתשובה (כסף-משנה). (26) גם לעדות ממון, וגם לעדות נפשות, שהרי רשע הוא, והתורה אמרה: אל תשת רשע עד (סנהדרין כז, א) וכרבי מאיר שם. ולא כרבי יוסי, האומר שם: "הוזהר בדיני ממונות - כשר לדיני נפשות", שהחשוד לדבר קל - אינו חשוד לדבר חמור. (27) שמשעה שהעיד - רשע הוא, ואסור לשית יד עם רשע (שם, וכאביי). (28) שם כה, א, ששניהם עוברים על לא-תעשה, וכיון שחימוד ממון מעבירו על דת, הרי זה כ"עד חמס" (רש"י שם). ואע"פ שהלווה אינו לוקח כלום אלא נותן למלוה - גם הלווה מחמת חימוד ממון, שהוא

בִּימֵי נִסְכֵּן יוֹמֵי תִּשְׁרִי⁵⁸ לְדָם שֶׁתִּגְמַר מִלֹּאכָתָן, אָף
עַל פִּי שְׁלֶקַח שְׁלֹא מַדְעֵת בְּעַל הַשָּׂדֶה - אֵינוֹ גָּנֵב⁵⁹
וְכָשֶׁר לְעֵדוּת⁶⁰; שְׁאִין בְּעַל הַשָּׂדֶה מִקְפִּיד עָלָיו⁶¹.
וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(56) פועל המעבד אדמת אחרים, בתנאי שיקח לעצמו חלק
מן היבול והשאר נותן לבעלים. (57) הקדימו להתבשל.
(58) ניסן - זמן קציר; תשרי - זמן בציר ואסיף.
(59) שמורה היתר לעצמו, כיון שעוסק במלאכה - מותר לו
ליקח דבר מועט, אבל משנגמרה מלאכתו אין כאן שום
היתר, ודרך גניבה הוא נוטל ופסול. (60) סנהדרין כו, ב,
ורבינו גורס שם: ובדבר שלא נגמרה מלאכתו, כגירסת
הרי"ף שם, וגירסת התלמוד שלפנינו: ובדבר שנגמרה
מלאכתו. וראה ברש"י שם. (61) הואיל והוא אריס ולוקח
דבר מועט. אבל שאר פועל, שאינו חולק בגוף הפירות,
ואינו נוטל אלא שכרו בלבד, אפילו לקח דבר מועט - הריהו
כגנב ופסול לעדות (כסף-משנה ע"פ משמעות הסוגיא שם).

יום חמישי ג' תמוז ה'תש"פ

פרק אחד עשר

(1) קבלת עדות מעם הארץ ומהבזויים. ההבדל בין פסול
לעדות מן התורה לפסול מדבריהם. עדות החשוד על דבר,
כלפי אחרים. העדות על מלכי ישראל וכהן גדול.

א. מִי שְׁאִינוֹ לֹא בְּמִקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה² וְלֹא בְּדִרְךְ
אֶרֶץ³ - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת רָשָׁע, וּפְסוּל לְעֵדוּת⁴
מִדְּבָרֵיהֶם⁵. שֶׁכֵּל מִי שֶׁיֵּרֵד עַד כָּף - חֻזְקָה שֶׁהוּא
עוֹבֵר עַל רֵב הַעֲבֵרוֹת שֶׁיִּבְאוּ לְדֹרוֹ⁶.

(2) שלא קרא מקרא ולא שנה משנה. (3) שאין משאו ומתנו
בנחת עם הבריות (רע"ב לקידושין פרק א, משנה י). ורבינו
בפירושו שם אומר: "דרך ארץ - חבורת בני אדם, חבורה
טובה בנחת ובמוסר". (4) קידושין מ, ב. (5) כפירוש רש"י
שם דיבור המתחיל ופסול לעדות: כיוון ש"אינו מן היישוב"
אין הוא מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים.

ב. לְפִיכָף, אֵין מוֹסְרִין עֵדוּת לְעַם הָאֶרֶץ וְאֵין
מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ עֵדוּת⁷. אֲלֵא אִם בֵּן הַחֹזֶק שֶׁהוּא עוֹסֵק
בְּמִצּוֹת וּבְגִמְלוֹת חֲסִידִים, וְנוֹהֵג בְּדִרְכֵי הַיִּשְׁרִים⁸,
וְיֵשׁ בּוֹ דֶּרֶךְ אֶרֶץ - מְקַבְּלִין עֵדוּתוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא
עִם הָאֶרֶץ וְאֵינוֹ לֹא בְּמִקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה⁹.

(6) אין מייחדים אותו מתחילה להיות עד. (7) אם ייחודהו
אין בית הדין מקבל ממנו עדותו (פסחים מט, ב). (8) הרגלים
טובים ונימוסים נאים. והרי"ף בפסחים שם מוסיף: שאינו
חשוד על שבועת שקר וגזל. (9) זהו שאמרו (חגיגה כב, א):
כמי מקבלים היום עדות מעם הארץ - כרבי יוסי, כלומר, שרבי
יוסי חושש לאיבה, שלא ייטור לנו עם הארץ שנאה, שאנו
מרחיקים אותו מחברתנו, לפיכך מקבלים ממנו עדות, וזה רק
כשישנו על כל פנים בדרך ארץ (רי"ף לפסחים שם).

ג. נִמְצְאָתָ אֹמֵר: כָּל תִּלְמִיד חָכָם - בְּחֻזְקַת כָּשֶׁר, 15

- חשודים הם לחזור לקלוקלם. (45) שמלמדים אותן
להביא יונים משוככות אחרים לבית בעלים על-כרחן, ויש
בוה משום גזל (סנהדרין כה, א). וכנימוקו של רבינו בהל'
גזילה פ"ו, ה"ז: "שהרי לוקח ממון אחרים שלא כדין, מפני
שמשלח זכר ויביא נקבה משוכך אחר או נקבה ותביא זכר,
ולא יונים בלבד, אלא כל העושה כזה בשאר עופות או חיה
ובהמה - הרי זה גזלן מדבריהם". ודוקא בישוב, אבל
במדבר אין לחוש לכך, שאם מרחיק את השוכך מן הישוב
ארבעה מילין, מותר לו להפריח משם יונים, כמו ששנינו
(בבא-קמא עט, ב) "אין פורסים נישוכים (=פחים) ללכוד
בהן יונים) ליונים, אלא-אם-כן היה רחוק מן הישוב שלשים
ריס". והשווה הל' גזילה שם ה"ח. (46) שנת השמיטה.
(47) שהם הפקר לכל. (48) והתורה אמרה (ויקרא כה, ו)
"והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" - לאכלה ולא לסחורה,
כמבואר בע"ז סב, א. ומתוך שחימוד ממון מעבירם על
דברי תורה - הרי הם כרשעי חמס, ופסולים להעיד נושטים
אחרי הבצע (סנהדרין כד, ב וברש"י). ובירושלמי שם פ"ג,
ה"ה אמרו: "איזהו תגר שביעית, זה שיושב ובטל כל שני
שבוע, כיון שבאה שביעית התחיל מפשט ידיו ונושא ונותן
בפירות שביעית", והם-הם דברי רבינו. אבל אם אינם
בטלים כל השנים, אזי אפילו אם הם עוסקים במכירת פירות
בשביעית, אין לפסלם, שיש לתלות שהם מוכרים פירות של
השנה השנית ואין להם עסק בפירות שביעית (כסף-משנה).
(49) עצמות או אבנים שמשחקים בהן משחקי מזל שונים,
וכפירוש המשנה לרבינו (סנהדרין פ"ג, מ"ג): "שחוק
ידוע... על תנאי שמשמין כספים, למי שיעשה כך או שלא
יעשה, שיקח אותם כפי שמסכימים באותו השחוק".
(50) התעסקות. (51) מעין גזל (משנה, שם כד, ב). וכפירוש
רבינו שם: "מיסודי התורה, שהאדם אין לו להתעסק בעולם
הזה אלא באחד משני דברים: או בתורה כדי שתשלם נפשו
בחכמתה, או במלאכה שתועיל לו בהתמדת המציאות...
אלא שראוי למעט בה, ולהרבות בתורה, כמו שאמרו: הוי
ממעט בעסק ועסוק בתורה". ובהל' גזילה פ"ו, ה"י-יא,
כותב רבינו: "המשחקים בקוביא כיצד, אלו שמשחקים
בעצים או בצרורות או בעצמות... ועושים תנאי ביניהם,
שכל הנוצח את חבריו באותו שחוק, יקח ממנו כך וכך...
אע"פ שברצון הבעלים לקח, הואיל ולקח ממון חבריו
בחינם דרך שחוק והיתול הרי זה גזול... והמשחק בקוביא
עם הגוי אין בו איסור גזל, אבל יש בו איסור עוסק בדברים
בטלים". (52) אע"פ שאינם מיוחדים לכך (סנהדרין כה, ב
וברש"י). (53) שם, "מפריחי יונים - אלו שממרים
(=מרגיזים אותן להלחם זו עם זו - רש"י) את היונים".
(54) ובכ"י תימן, וכן בדפוס רומי וויניציאה: הממירין
(=מתעריבים). (55) סנהדרין שם. שכל אלו, גזל מדבריהם
הוא, כמבואר בהל' גזילה פ"ו, ה"י. וראוי להעיר, שה'טור'
בחו"מ סימן לד - סובר, שלפיכך כל אלה שאינם עוסקים
ביישובו של עולם פסולים להעיד, מפני שאינם יודעים כמה
טורח האדם אחר הממון, ונקל בעיניהם להעיד שקר
להפסיד ממון חבריהם, ולפיכך אם יש להם אומנות אחרת
כשרים, שיודעים להעריך טרחתו של אדם להשיג ממנו.

ה. אֶרֶיס⁵⁶ שְׁלֶקַח דָּבָר מוּעָט מִן הַפְּרוֹת שֶׁבְּכִרְוֹ⁵⁷

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובזה יובן גם מדוע פסלו את הבזוין מדבריהם, כיון שתוכנו של יהודי הוא להיות עד על ה"טוב" של הקב"ה, ולכן לא יכול להיות איש בזוי כי הוא נוגד את כל תוכנו ועניינו - "אתם עדי", ואם אינו יכול להעיד על הקב"ה - מופקע ממנו גדר עד ופסול לעדות.

(ע"פ לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 58)

~ נקודות משיחות קודש ~

וכן האוכלין צדקה של גויים בפרהסיא.

בגמרא (סנהדרין כו, ב) "אמר רב נחמן, אוכלי דבר אחר פסולים לעדות, הני מילי בפרהסיא אבל בצנעא לא כו". ואם אי אפשר לי' מותר אף בפרהסיא. ופירשו כל המפרשים ש"אוכלי דבר אחר, היינו לוקחי צדקה מעכו"ם". ובטעם האיסור כתב רש"י שהוא "חילול ה' מחמת ממון, והוי לי' עד חמס מחמת ממון". אבל הרמב"ם כאן כתב הטעם, שהאוכלין צדקה של גויים בפרהסיא הם בכלל הבזוין שפסולים לעדות.

ויש לומר סיבת החילוק בין רש"י לרמב"ם בספר הי"ד, כי מקור הדין שהבזוין פסולים לעדות הוא בסוף פ"א דקידושין, בנוגע למי שאינו מן הישוב, ויש אומרים שפסול לעדות כיון שאינו מקפיד על עצמו ואין לו בוש פנים ואינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל.

רש"י בסנהדרין פירש אליבא דכו"ע, ולא רק כה"ש אומרים' שדווקא האוכל בשוק פסול לעדות, וממילא הלוקח צדקה מן העכו"ם לא נחשב לפסול לכולי-עלמא, ולכן הוצרך לפרש שלקחת צדקה מעכו"ם אסור מצד חילול ה'.

אבל הרמב"ם בספר הי"ד פירש אליבא דהלכתא של ה"ש אומרים' שאוכל בשוק "פסול לעדות", ולכן כתב ש"מכלל אלו האוכלים צדקה של עכו"ם בפרהסיא כו' מבזין את עצמן ואינן חוששין".

(ע"פ רשומות ח', ק"ט ס"א)

(15) קידושין מ, ב. אבל האוכל בשוק שלא בפני כל העם אינו נפסל לעדות, אבל יש בו משום גנאי לתלמיד חכם, כמו שאמרו בירושלמי (מעשרות פרק ג, הלכה ב) "אין שבחו של תלמיד חכם להיות אוכל בשוק" (כסף משנה). ולדעת הב"ח לחושן משפט סימן לד' כוונת רבינו שאינו נפסל לעדות אלא כשאוכל בשוק בפני הכול כשהוא מהלך ואם אוכל בשוק כשהוא יושב במקום אחד אין בו אלא משום גנאי לתלמיד חכם בלבד. (16) "שאין לך משוקן ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום" (יבמות סג, ב). (17) "הגרע (=מקיז דם) והבלן והבורסקי... רבי יוסי אומר פסולים לעדות הם" (תנא דבי אליהו זוטא פרק ט"ז). (18) קידושין מ, ב וכדברי רש"י שם: "הואיל ואינו מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו ולהיפסל. (19) סנהדרין כו, ב "אוכלי דבר אחר פסולים לעדות" ומפרש רש"י: מקבלי צדקה מן הגויים, והרי זה חילול השם מחמת ממון. והשווה הלכות

1 עד שִׁיפְסֹל¹⁰. כָּל עִם הָאָרֶץ¹¹ - בְּחֻזְקָה שֶׁהוּא
2 פְּסוּל¹², עַד שֶׁיִּחְזַק שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַיְשָׁרִים¹³.

(10) בעבירה, או באיסורי גזל המגויים לעיל פרק י, הלכה ד. (11) שאינו במקרא ובמשנה. (12) שמן הסתם אינו גם בדרך ארץ, וכמשמעות לשון הסוגיא בפסחים מט, ב שסתם עם הארץ אינו בכולן. (13) ואותו הכשירו בחגיגה כב, א - על פי רבי יוסי, וכתב הרדב"ז: ובוה טועים כמה מקבלי עדות שמקבלים עדות מכל הבא לפנייהם וסומכים לומר: כל ישראל בחזקת כשרים הם. וזה אינו, שאף על פי שהם בחזקת כשרות, שאינם עוברים עבירות - אינם בחזקת כשרים להעיד אלא אם-כן הם תלמידי חכמים.

3 ד. וְכָל מִי שֶׁיִּקְבֹּל עֲדוּת עִם הָאָרֶץ טָרֵם שֶׁתִּהְיֶה לוֹ
4 חֻזְקָה זוֹ, אִלּוּ קִדְּם שֶׁיִּבְאֹוּ עִידִים וְיַעֲדוּ שֶׁהוּא נֹהֵג
5 בְּמַצְוֹת וּבְדֶרֶךְ אֶרֶץ - הָרִי זֶה הָדִיט, וְעֲתִיד לִתֵּן אֶת
6 הַדִּין¹⁴; שֶׁהָרִי מְאֻבָּד מִמּוֹנֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל פִּי
7 רְשָׁעִים.

(14) כיוון שאינם ראויים להעיד נמצא הדין שקיבל עדותם מוציא ממון של ישראל שלא כדין. ובקידושין מ, ב אמר: "כל שאינו לא במקרא... ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב" ומפרש רבינו שם: אין תועלת בו ביישוב העולם, אבל להוציאו מן המקום - תועלת למדינה.

8 ה. וְכֵן הַבְּזוּיִין פְּסוּלִין לְעֲדוּת מְדַבְּרֵיהֶם. וְהֵם
9 הָאֲנָשִׁים שֶׁהוֹלְכִין וְאוֹכְלִין בְּשׁוּק בְּפָנֵי כָּל הָעָם¹⁵,
10 וּבְגוֹן אֱלֹו שֶׁהוֹלְכִין עֲרָמִים בְּשׁוּק¹⁶ בָּעֵת שֶׁהֵן
11 עוֹסְקִין בְּמִלְאכָה מְנוּלָת, וְכִינִצָּא בְּאֱלֹו¹⁷ שֶׁאֵין
12 מְקַפְּדִין עַל הַבִּשָּׁת. שֶׁכָּל אֱלֹו חֲשׁוּבִין כְּכֹלֵב, וְאֵין
13 מְקַפְּדִין עַל עֲדוּת שֶׁקָּר¹⁸. וּמִכָּלֵל אֱלֹו: הָאוֹכְלִין
14 צִדְקָה שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּפִרְהֶסְיָא. אֵף עַל פִּי
15 שֶׁאֵפְשָׁר לָהֶן שִׁיזוֹנוּ בְּצַנְעָה, מְבֹזִים עֲצָמָן וְאֵינָן
16 חוֹשְׁשִׁין. כָּל אֱלֹו פְּסוּלִין מְדַבְּרֵיהֶם¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן הבזוין פסולין לעדות מדבריהם".

ההסבר לסיבת הפסול של הבזוין, יובן על-פי מה שכתב בפ"ז ה"ב שמזהירים את העדים "ומודיעין אותם כח עדות שקר, ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא", אזהרה שלא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע מיתות בית-דין. והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי עלי-ידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב" ו"היושר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג, י). לכן, כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו ממש כמו אדם שמביישים אותו, שאינו ניזק בדבר ממשי אלא שהמביישו נוטל ממנו את ערך תוכנו.

18 **בְּשָׂרָה בְּכֹרֶת לֹמֶר: בְּשָׂרָה זֶה שְׂמוֹכֵר פְּלוֹנִי חָלִין**
19 **הוּא. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה מְשָׂאֵר הָאֲסוּרִין. לְפִי**
20 **שְׂאִימַת הָאֲסוּרִים עַל הָרָשָׁעִים³³, וְאִין אִימַת**
21 **הַמְמוֹן³⁴ עֲלֵיהֶם.**

(30) כמו שאמרו (בבא מציעא ה, ב): "חזקה אין אדם חוטא ולא לו". (31) מעושרים הם, ואף על פי שעם הארץ חשוד שלא להפריש מעשרות מפירות שלו - נאמן הוא על אחרים, ובלבד "שלא יראה כעושה קנוניא" - כלשון רבינו בהלכות מעשר פרק י"ב, הלכה י"ז. (32) באטליו, שבכור אינו נמכר בשוק של טבחים, אלא בביתו של כהן, ואפילו נפל בו מום, כמבואר בהלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה י"ב. או שהוא חשוד למכור בשר בכור תמים, אף על פי שהוא קרבן, ובזמן הזה אין לשחטו עד שיפול בו מום. (33) ואינו עלול להכשיל אחרים באכילת איסור. (34) בדפוסים קדומים: בעל הממון. והכוונה, שלא איכפת להם להעיד שקר ולהפסיד בעדותם ממון אחרים שלא כדין, ולפיכך אינם נאמנים להעיד בעדות ממון. ומקור דברי רבינו מסתימת המשנה (דמאי פרק ד, משנה ו) "הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם, אמר מי כאן נאמן, מי כאן מעשר? אמר לו אחד, אני איני נאמן, איש פלוני נאמן, הרי זה נאמן" וכפירוש רבינו שם, שאין אדם חוטא ולא לו. וכן דעת רבן שמעון בן גמליאל בבכורות לה, א "נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו", וקבעו בגמרא שם עמוד ב הלכה כמותו, וכן ביומא עה, א. ולדעת הראב"ד אין החשוד נאמן על של אחרים. כדברי סתם משנה (בכורות פרק ד, משנה י) "החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו". אולם רבינו סובר שמשנה זו על פי רבי מאיר היא, החולק עם רבן שמעון שם פרק ה, משנה ד, וידוע, שסתם ואחרי כן מחלוקת אין הלכה כסתם. ומה גם שבגמרא שם לה, ב קבעו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל וכו"ל. והשווה הלכות שמיטה פרק ח, הלכה י"ז. ולדעת בעל "מחנה אפרים" מקור דברי רבינו בסנהדרין כו, ב: החשוד על העריות אינו נאמן להוציא (עליו) (=לומר) מת בעלה ותינשא, כי נוח לו שתהיה פנויה, ונאמן להכניסה (=לומר) פלוני קידשה, ואסורה לעולם).

22 **ט. מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל³⁵ - לֹא מְעִידִין³⁶ וְלֹא מְעִידִין**
23 **עֲלֵיהֶן; מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֱלֹמִים³⁷, בְּעֲלֵי זִרְעֵ, וְאִינֵן**
24 **נִכְנָעִין תַּחַת עַל הַדִּינִים³⁸. אֲבָל פֶּהֶן גְּדוֹל - מְעִידִין**
25 **עֲלֵיהֶן³⁹, וּמְעִיד הוּא לְמֶלֶךְ בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל, כְּמוֹ**
26 **שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁰.**

(35) לממשלת עשרת השבטים, בניגוד למלכי בית דוד הנקראים: מלכי יהודה, ראה מלכים ב כג, כב. (36) בדפוס רומי ווינציאה תיבות אלו אינן, שמלך אין כבודו להעיד, ואפילו מלכי בית דוד הכשרים אינם הולכים להעיד משום כבודם, קל וחומר מכהן גדול שאינו מעיד, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. וראה לקמן הלכות מלכים פרק ג, הלכה ז. (37) אימתנים. (38) ו"שמה תבוא מהם תקלה" כמו שאירע בינאי המלך והסנהדרין בימי שמעון בן שטח, כמסופר בסנהדרין יט, א וכמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה ה. ובנוגע למלכי יהודה דינם מתבאר

מתנות עניים פרק ח, הלכה ט: "אסור לישראל ליטול צדקה מן הגוי בפרהסיא" וכו'.

1 **ו. מֵה בֵּין פְּסוּל לְעִדוּת מִן הַתּוֹרָה²⁰ לְפִסּוּל**
2 **מִדְּבָרֵיהֶם? שֶׁהַפְּסוּל מִן הַתּוֹרָה שֶׁהֵעִיד - עִדּוּתוֹ**
3 **בְּטָלָה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכְרִיזוּ עָלָיו בְּכַתִּי כְּנִסְיוֹת**
4 **וּבְכַתִּי מִדְּבָרֵיהֶם²¹; וְהַפְּסוּל מִדְּבָרֵיהֶם - צָרִיךְ**
5 **הַכְרִיזָה²². לְפִיכֵךְ, כָּל עִדּוּת שֶׁהֵעִיד קִדְּם שֶׁהִכְרִיזוּ**
6 **עָלָיו - מְקַבְּלִין אוֹתָהּ, כִּדִּי שֶׁלֹּא לְאַבֵּד זְכוּת הָעָם,**
7 **שֶׁהָרִי לֹא יִדְעוּ שֶׁהוּא פְּסוּל²³, וְאִין פְּסוּלוֹ אֵלֹא**
8 **מִדְּבָרֵיהֶם²⁴.**

(20) ראה לעיל פרק י, הלכה ג"ד. (21) שעבירה שלו מפורסמת לכל (סנהדרין שם וברש"י). (22) להודיע פסולו ברבים. (23) ומסרו לו עדות על ממונם. (24) ולפיכך, כל עוד שלא נודע פסולו לא תיקנו חכמים לבטל עדותו. ומי שהוציאוהו הקהל מבית הכנסת מפני ששחק בקוביא, אין לך הכרזה גדולה מזו (בית יוסף לחושן משפט לד בשם הראב"י).

9 **ז. עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאֲסוּרִין²⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּסוּל**
10 **לְשָׂאֵר עִדּוּת. שֶׁהָרִי רָשָׁע בְּעֵבְרָה²⁶ שֶׁשָּׁחַט -**
11 **שֶׁחִטָּתוֹ כְּשֶׁרָה²⁷, וְנֶאֱמָן לֹמֶר: בְּהִלָּכָה שֶׁשָּׁחַטִּי.**
12 **אֲבָל הַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר - אִינוֹ נֶאֱמָן עַל שְׁלוֹ²⁸, אֲבָל**
13 **נֶאֱמָן הוּא עַל אֲחֵרִים²⁹.**

(25) להתיר, כגון שהיו לפנינו שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור, נאמן לומר זו של היתר (גיטין ב, ב). ובדבר שבידו לתקן נאמר להתיר אפילו בדבר שהוחזק בו איסור, וכדברי רש"י שם: "שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב". ומקור הדברים, ממה שהאמינה תורה לנידה לספור לעצמה שבעה נקיים, שנאמר (ויקרא טו, כח) "וספרה לה שבעת ימים" - לה לעצמה, כמבואר בכתובות עב, א (תוספות שם דיבור המתחיל עד אחד נאמן). ובנוגע לקביעת דבר איסור, וודאי שעד אחד נאמן להחזיק איסור בדבר שאין טיבו ידוע לנו, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ט"ז, הלכה ו ובביאורנו שם. (26) שעבר עבירה ופסול לעדות ממנו. (27) חולין ג, א ישראל מומר אוכל נבילות ותיאבון... מותר לאכול משחיטתו" ושם ד, ב אמרו: "מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה", והשווה הלכות שחיטה פרק ד, הלכה י"ד ט"ו. (28) להעיד על אותו דבר שהוא חשוד עליו, בשעה שהעדות נוגעת לעצמו. (29) כגון כהן, שהוא חשוד להטיל בעצמו מום בבכור, כדי שישחטנו במדינה ולא יצטרך להביאו קרבן - נאמן להעיד על בכור של כהן אחר ביום הראוי לבוא בידי אדם, שמאליו נפל, ולא הטילו בעליו בידיים (בכורות לה, א) וכדעת רבן שמעון בן גמליאל שם.

14 **ח. לְפִיכֵךְ, הַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר - יֵשׁ לוֹ לְדוֹן בּוֹ**
15 **וְלִהְיֶיד בּוֹ לְאַחֲרִים. חֲזָקָה אִין אָדָם חוֹטֵא כִּדִּי**
16 **שֶׁהֵנּוּ אֲחֵרִים³⁰. מֵיִצֵּד? נֶאֱמָן עִם הָאֶרֶץ לֹמֶר:**
17 **פְּרוֹת פְּלוֹנִי מִתְקַנְנִים הֵם³¹, וְנֶאֱמָן הַנְּחָשׁ לְמַכּוֹ**

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 לַהֲיֹת שׁוֹגֵג¹⁰ - צָרִיכִין לְהַזְהִירוֹ, וְאַחֵר כֶּן יִפְסֹל.
16 בִּיצֵד? רְאוּהוּ קוֹשֶׁר¹¹ אוֹ מְתִיר בְּשִׁבְתָּ - צָרִיכִין
17 לְהוֹדִיעוֹ שֶׁזֶה חֲלוּל שְׁבֵת, מִפְּנֵי שֶׁרֶב הָעַם אֵינֶן
18 יוֹדְעִין זֶה. וְכֵן אִם רְאוּהוּ עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ אוֹ
19 בְּיוֹם טוֹב - צָרִיכִין לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהַיּוֹם שְׁבֵת, שְׁמָא
20 שׁוֹכֵחַ הוּא. וְכֵן הַמְשַׁחֵק בְּקוֹבְאֵי תְּמִיד, אוֹ מִי
21 שֶׁנֶּעֱשֶׂה מוֹכֵס אוֹ גִּבְּאֵי שְׁמוּסִיף לַעֲצֻמוֹ¹² - צָרִיכִין
22 הָעֵדִים לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה פְּסוּל לַעֲדוּת.
23 שֶׁרֶב הָעַם אֵינֶן יוֹדְעִים דְּבָרִים אֵלּוּ¹³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
24 בְּזָה¹⁴. כָּלֹּל שֶׁל דָּבָר: כָּל עֲבֵרָה שֶׁהַדְּבָרִים מְרָאִים
25 לַעֲדִים שֶׁזֶה יָדַע שֶׁהוּא רָשָׁע וְעָבַר בְּזוּדוֹ, אָף עַל פִּי
26 שֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ - הָרִי זֶה פְּסוּל לַעֲדוּת, וְאֵינּוּ לֹקְהָ¹⁵.

(2) שלא לעשותה. (3) כאילו היה כתוב: והרי. (4) כי אין
מלקות בלא התראה, כמבואר בהל' סנהדרין פט"ז ה"ד,
וראה שם פ"ב, ה"ב. (5) מן התורה, הואיל וזוהי עבירה
שיש בה מלקות, אילו התרו בו, ראה לעיל פ"י, ה"ב (ש"ך
לחז"מ סי' לד ס"ק כד). (6) נפוך וידוע. (7) והתורה
אמרה (ויקרא יט, יב) "ולא תשבעו בשמי לשקר".
(8) שנשבע על דבר ידוע, שאין בו ספק לאדם שהוא כן, כגון
שנשבע על אבן זו, שהיא אבן (הל' שבוועות פ"א ה"ה),
והתורה אמרה (שמות כ, ו) "לא תשא את שם ה' אלהיך
לשוא". (9) אלו עבירות אין לוקים עליהן, שהרי לאו
שלהן ניתן לתשלומין (הל' סנהדרין פ"ח ה"ב), ובכל זאת
פסולים הם להעיד, הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם
בחמס, והם "עדי חמס", כמבואר לעיל פ"י, ה"ד.
(10) שאינו יודע שזוהי עבירה. (11) קשר של קיימא, והוא
מעשה אומן כגון קשר הגמלים וקשר הספנים (הל' שבת
פ"י, ה"א). (12) יתר על מה שקצוב לו בדין המלכות,
כלשון רבינו לעיל פ"י, ה"ד. (13) כמו שאמרו (בבא
מציעא ה, ב): לא תחמוד - משמע לאנשים בלא כסף, בעוד
שלפי הדין אפילו יתן כסף ואין המוכר רוצה למכרו, אסור
לחמוס החפץ ממנו, ובכל זאת אין החמסן פסול לעדות מן
התורה, ועל-כרחך משום שאינו יודע שזוהי עבירה (ביאור
הגר"א לחז"מ סי' לד ס"ק נג). (14) כמו שאמרו (סנהדרין
כו, ב) אלה הקוברים מת ביום-טוב אין לפסלם לעדות,
אע"פ שהם רשעים, שמחללים יום-טוב משום שכר ממון -
משום שהם טועים וסוברים שמצוה הם עושים בקבורת
המת. (15) שהרי בתחילה רצו בגמרא (שם) לפסול לעדות
את אלה הקבורים "הואיל והם רשעים". אע"פ שלא התרו
בהם - שאילו התרו בהם, אין להצדיקם ולומר: מצוה הם
עושים - הרי שאפילו לא התרו בהם, ואינם לוקים בפועל,
בכל זאת בדין הוא שיפסלו לעדות, אם לא שיש להצדיקם,
כי טועים הם לחשוב, שמצוה הם עושים (כסף-משנה).

27 ב. אֵין אָדָם נִפְסָל בְּעֲבֵרָה¹⁶ עַל פִּי עֲצֻמוֹ. בִּיצֵד?
28 הָרִי שְׁבָא לְבֵית דִּין וְאָמַר שְׁגָב אוֹ גָּזַל אוֹ הִלָּה
29 בְּרִבִּית, אָף עַל פִּי שְׁמִשְׁלָם עַל פִּי עֲצֻמוֹ¹⁷ - אֵינּוּ
30 נִפְסָל¹⁸. וְכֵן אִם אָמַר שְׁאֵכַל נִבְלָה אוֹ פֶּעַל אֲסוּרָה¹⁹
31 - אֵינּוּ נִפְסָל, עַד שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם שְׁנֵי עֲדִים; שְׂאִין אָדָם
32 מִשִּׁם אֶת עֲצֻמוֹ רָשָׁע²⁰. לְפִיכָּה, רְאוּבֵן שֶׁהָעֵד עָלָיו

לקמן הלכות מלכים שם. (39) סנהדרין יח, א. (40) לעיל
פרק א, הלכה ג ובביאורנו שם.

1. הַמוֹסְרִין⁴¹ וְהַפִּיקוֹרוֹסִין⁴² וְהַמוֹמְרִים⁴³ - לֹא
2 הַצְרִיכוּ חֻמִּים לְמַנְתֵּן בְּכָלֵל פְּסוּלֵי עֲדוּת; שֶׁלֹּא
3 מִנּוּ אֶלֶּא רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל⁴⁴, אֲכָל אֵלּוּ הַמוֹרְדִין
4 הַפּוֹפְרִין - פְּחוּתִין הֵן מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים. שֶׁהָעוֹבְדֵי
5 פּוֹכְכִים - לֹא מַעְלִין⁴⁵ וְלֹא מוֹרְדִין⁴⁶, וַיֵּשׁ
6 לְחִסְדִּיהֶן⁴⁷ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא⁴⁸; וְאֵלּוּ מוֹרְדִין וְלֹא
7 מַעְלִין⁴⁹, וְאֵין לָהֶן חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא⁵⁰.

(41) המוסר חבירו ביד גוי להורגו, או המוסר ממון חבירו
בידו, כמבואר בהלכות תשובה פרק ג, הלכה י"ב.
(42) האומר שאין נבואה כלל, או שאין הבורא יודע מעשה
בני אדם (שם, הלכה ח). ובכלל האפיקורסין כל מי שעושה
עבירה להכעיס, כמבואר בהלכות גזילה פרק י"א, הלכה ב,
וכלשון רבינו בהלכות רוצח פרק ד, הלכה י: "אפילו אכל
נבילה או לבש שעטנו להכעיס הרי זה אפיקורוס".
(43) מומר לעבירה אחת, שהורגל ונתפרסם בה, "כאילו
בטלה מצוה זו מן העולם אצלו" או שהוא מומר לכל
התורה, כגון, החזור לדתי הגויים בשעה שגוזרים גזירה
ויידבק בהם ויאמר: "מה בצע לי להידבק בישראל שהם
שפלים ונרדפים, טוב לי שאדבק באלו שידם תקיפה"
(הלכות תשובה פרק ג, הלכה ט). ובנוסף ה"לחם משנה"
תיבת "והמומרים" אינה, שהיא בכלל האפיקורסים, ראה
עבודה זרה כו, ב. וראוי להעיר שנוסח רומי ווינציאה ש"א
הוא: "המוסרים והאפיקורסים והמינים והמשומדים".
(44) העוברים עבירה להנאת עצמם, ואינם עומדים ברשעם
תמיד, ואמנות ה' בליבם, ראה הלכות רוצח פרק ד, הלכה
י"ב. (45) מן הבור להצילם. (46) לבור, להמיתם, ראה
הלכות רוצח שם, הלכה י"א, והלכות עבודה זרה פרק י,
הלכה א. (47) המקיימים שבע מצוות בני נח. (48) ראה
לקמן הלכות מלכים פרק ח, הלכה י"א ומקורו בסנהדרין
קה, א. (49) "מפני שהם מְצַרִים לישראל ומסירים את העם
מאחרי ה'", כצדוק ובייתוס ותלמידיהם שם רשעים ירקב"
(הלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א), כמו שאמרו (עבודה
זרה שם) "המינים והמסורות והמומרים מורידים ולא
מעלים". (50) השווה הלכות תשובה פרק ג, הלכה ו, על
פי הסוגיא בראש השנה יז, א.

פֶּרֶק שְׁנִים עָשָׂר

(1) על איזו עבירה נפסל אדם לעדות, ועל איזו אינו נפסל.
אם אדם נפסל על פי עצמו. תשובתם של פסולי עדות משום
ממון, ודרכי חזרתם.

8 א. כָּל הַנִּפְסָל בְּעֲבֵרָה, אִם הָעֵידוֹ עָלָיו שְׁנֵי עֲדִים
9 שֶׁנֶּעֱשֶׂה עֲבֵרָה פְּלוֹנִית, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְרוּ בּוֹ²,
10 שֶׁהָרִי אֵינּוּ לֹקְהָ⁴ - הָרִי זֶה פְּסוּל לַעֲדוּת⁵. בְּמָה
11 דְּבָרִים אָמוּרִים? כִּשְׁעָבַר עַל דְּבָרִים שְׁפִשְׁט⁶
12 בִּישְׂרָאֵל שֶׁהֵן עֲבֵרָה, כְּגוֹן שֶׁנֶּשְׁבַּע לְשַׁקֵּר⁷ אוֹ
13 לְשׁוּא⁸, אוֹ גָּזַל אוֹ גָּנַב⁹, אוֹ אָכַל נִבְלָה וְכִיּוּצָא בּוֹ;
14 אֲכָל אִם רְאוּהוּ עֲדִים עוֹבֵר עַל דְּבָר שֶׁקְרוֹב הָעוֹשֶׂה

1 שְׁמֵעוֹן שֶׁהָלָה בְּרִבִּית, וְהָעִיד לִי וְאָמַר: לִי הָלָה²¹
 2 בְּרִבִּית - הָרִי רְאוּבֵן נִפְסַל בְּעֵדוּת שְׁמֵעוֹן וְלִי. אָף
 3 עַל פִּי שֶׁהָרִי הוֹדָה לִי שֶׁלָּה בְּרִבִּית²² - אֵינִי מְשִׁים
 4 עֲצָמוֹ רִשְׁעִי, וְנִאֲמָן עַל רְאוּבֵן וְאֵינִי נִאֲמָן עַל
 5 עֲצָמוֹ²³. וְכֵן מִי שֶׁהָעִיד שֶׁפְּלוֹנִי רִבְעִי²⁴, בֵּין בָּאֲנָסוֹ²⁵
 6 שֶׁל נִרְבַּע בֵּין בְּרִצּוֹנוֹ - הוּא וְאַחֵר מִצְטָרְפִּין
 7 לְהִרְגוֹ²⁶. פְּלוֹנִי בָּא עַל אִשְׁתּוֹ - הוּא וְאַחֵר מִצְטָרְפִּין
 8 לְהִרְגוֹ, אֲבָל לֹא לְהִרְגָּהּ²⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזוֹה²⁸.
 9 פְּלוֹנִי רִבַּע אֶת שׁוּרִי - הוּא וְאַחֵר מִצְטָרְפִּין לְהִרְגוֹ²⁹;
 10 שְׂאִין אָדָם קָרוֹב אֶצֶל מְמוֹנוֹ³⁰.

18 ד. כָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִלְּקוּת, בֵּין שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה³⁷ בֵּין
 19 שֶׁלָּקָה בְּבֵית דִּין - חוֹזֵר לְכַשְׁרוֹתוֹ³⁸. אֲבָל שְׂאֵר
 20 פְּסוּלֵי עֵדוּת, שֶׁהֵן פְּסוּלִין מִשּׁוּם מָמוֹן שֶׁחֲמָסוֹ אוֹ
 21 שְׁגָזָלוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁשְׁלָמוֹ - צָרִיכִין תְּשׁוּבָה³⁹, וְהָרִי
 22 הֵן פְּסוּלִין עַד שֶׁיִּדְּעוּ שֶׁחֲזָרוּ בָּהֶן מִדְּרָפָן הָרַע⁴⁰.

37 כשלא היתה שם התראה, או שחשד דבר מהתנאים
 המחייבים אותו מלקות, ומספיקה לו התשובה בלבד
 (כסף-משנה). 38 כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ז, ה"ז:
 "שנאמר (דברים כה, ג) "ונקלה אחיך לעיניך" - כיון שלקה,
 הרי הוא אחיך", ע"פ המשנה במכות כג, א. ובהל' טוען
 ונטען פ"ב ה"י, כותב רבינו: "אם היו עליו (=על החשוד
 על השבועה) עדים שלקה ועשה תשובה, יחזור לכשרותו
 בין לעדות בין לשבועות". נראה מדבריו, שאפילו לכה, כל
 עוד שלא נכנע לבו - אינו חוזר לכשרותו עד שתצטרף
 התשובה עם המלקות (כסף-משנה). וראה בלחם-משנה שם.
 וראוי להעיר שבבכ"י תימן הנוסח כאן, כך הוא: "כל מי
 שנתחייב מלקות, כיון שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו".
 ותיבות: "בין שעשה תשובה" אינן. וכן הנוסח בסמ"ג לאוין
 ריד. 39 כיון שחמס או גזל, הרי הוא "רע לשמים ורע
 לבריות" ואינו חוזר לכשרותו עד שישוב גם לשמים
 (רדב"ז). 40 ומדברי רבינו לעיל פ"ו ה"ז, משמע שגזלן
 וכל פסולי עדות מחמת חמס אינם כשרים להעיד אלא
 משעה שיעידו עליהם בבית-דין שחזרו בתשובה, וכל
 השטרות שחתמו עליהם בינתיים (=בין התשובה עד
 שהעידו עליהם בבית-דין) פסולים (כסף-משנה שם), וכן
 נראה משו"ע חו"מ סימן מ"ו סעיף כ"ו (ש"ך שם ס"ק לד).

23 ה. מֵאִימָתִי חֲזָרָת מְלוֹים בְּרִבִּית? מִשְׁיָקְרָעוּ
 24 שְׁטָרוֹתֵיהֶן⁴¹ מֵעֲצָמָן, וְיִחְזְרוּ בָּהֶן חֲזָרָה גְּמוּרָה שְׁלֵא
 25 יָלוּ בְּרִבִּית אֶפְלוּ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים⁴².

41 השטרות שכתוב בהם קרן וריבית - קורעים, וגובים את
 הקרן בעל-פה (סמ"ע לחו"מ סי' לד, ס"ק עג).
 42 שבדרך כלל מותר להלוות להם בריבית כדי חייו,
 כמבואר בהל' מלוה פ"ה ה"ב, אבל אלה הפסולים צריכים
 להזהר מלהלוות להם בריבית, כדי שישתכח מהם שם
 ריבית (סנהדרין כה, ב וברש"י).

26 ו. מֵאִימָתִי חֲזָרָת הַמְשָׁחֵקִין בְּקוֹבֵיא? מִשְׁשִׁיִּשְׁבְּרוּ אֶת
 27 פְּסִיפְסִיָּהֶם⁴³, וְיִחְזְרוּ בָּהֶן חֲזָרָה גְּמוּרָה שְׁלֵא יַעֲשׂוּ
 28 אֶפְלוּ בְּחֻמָּם⁴⁴.

43 אבני משחקם, ובבכ"י תימן: פסיסיהן מעצמם. וראה
 לעיל פ"י, ה"ד: "ולא בקוביא בלבד, אלא אפילו משחקים
 בקליפי אגוזים וקליפי הרימונים". 44 שם.

29 ז. מֵאִימָתִי חֲזָרָת מְפָרִיחֵי יוֹנִים? מִשְׁשִׁיִּשְׁבְּרוּ אֶת

16 בכת"י תימן, תיבה זו איננה. 17 שהודאת בעל-דין
 כמאה עדים היא, כמבואר בבבא-מציעא ג, ב. 18 לעדות.
 19 אשה האסורה לו, או ביאת האסורה לו, כגון אשתו נדה.
 20 שאדם קרוב הוא אצל עצמו, והתורה פסלה קרוב
 לעדות (סנהדרין ט, ב וברש"י). 21 אותו ראובן.
 22 נמצא, שגם הוא רשע (ראה לעיל פ"י, ה"ד), ורשע
 פסול להעיד. 23 סנהדרין כה, א "פלגינן (=חולקים)
 דיבורו", כלומר מאמינים אותו לגבי המלוה, ולא לגבי
 עצמו, כמבואר שם י, א, והשווה הל' גירושין פ"ג, ה"י.
 24 במשכב זכור. 25 על כרחו. 26 אע"פ שלדבריו,
 שנרבע "ברצונו" - הרי זה רשע, אינו נפסל משום כך
 להעיד, שאין אדם משים עצמו רשע, ולפיכך נאמן הוא
 כלפי חבירו ואינו נאמן כלפי עצמו, ומאמינים לו שפלוני
 רבע, ולא רבע אותו (סנהדרין ט, ב ובי"טוספות' שם).
 27 לפי שקרוב הוא אצל אשתו ואינו נאמן עליה, וחולקים
 דיבורו, לומר: בא על אשת איש אבל לא על אשתו (שם י,
 א). 28 השווה הל' עבדים פ"ז, ה"ב. 29 את הרובע
 ואת שורו, כדן שור נרבע שהוא בסקילה. 30 ואין
 אומרים בזה: "חולקים דיבורו", כי גם על ממונו נאמן,
 שאין בזה פסול קרבה, שכבר נתבאר לעיל: אדם משלם
 ע"פ עצמו, הרי שאין בזה דין של קרבה לעצמו (סנהדרין
 שם, וכפירוש רש"י).

11 ג. שְׁנִים שֶׁהָעִידוּ עַל אֶחָד שֶׁהוּא פְּסוּל בְּעֵבְרָה
 12 מֵאֵלּוּ הַעֲבֵרוֹת³¹, וְבָאוּ שְׁנִים וְהָעִידוּ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה
 13 וְחָזַר בּוֹ, אוֹ שֶׁלָּקָה³² - הָרִי זֶה פֶּשֶׁר³³. אֲבָל אִם בָּאוּ
 14 שְׁנִים וְהִכְחִישׁוּם, וְאָמְרוּ: לֹא עָשָׂה עֲבֵרָה זֶה וְלֹא
 15 נִפְסַל - הָרִי זֶה סֶפֶק פְּסוּל³⁴. לְפִיכָךְ לֹא יַעֲדֵד, וְאֵין
 16 מוֹצִיאִין מִמּוֹן בְּעֵדוּתוֹ³⁵, וְלֹא יִדְּוֶנּוּ³⁶, עַד שֶׁיִּדְּעוּ
 17 שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה.

31 שאדם נפסל עליהן לעדות. 32 ובסמ"ך בהלכה
 הבאה יתבאר, שם"שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו".
 33 כתובות כב, א: "יודעים אנו בו שעשה תשובה". השווה
 לעיל פ"ו, ה"ז. 34 מאחר ששנים נגד שנים הם - הרי זה
 ספק פסול, ספק כשר (שם, וכפירוש רש"י). 35 ואין
 אומרים העמד עד זה על חזקת כשרותו, שחזקת ממון
 שכנגדה עדיפה, ולפיכך העמד ממון על חזקתו ואין
 להוציאו מידי המוחזק בעדות מסופקת זו (רי"ף שם). וכן
 אמרו (שם כ, א): העמד שנים נגד שנים, והעמד ממון

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכך, וכן ב'תוספות' שם בשם רבינו חננאל. (61) כיון שמחזירי אבידה בדבר חשוב, ודאי חזר בו מחמת ממון (סנהדרין כה, א וברש"י). אבל בעירו אין זו ראייה, כי שמא בהערכה עשה כן (גמרא שם). (62) ששחט בהמה משלו ויצאה טריפה, לא אכלה אלא מכרה לגויים, והפסיד ממון הרבה (סנהדרין שם). וכגירסת הר"ף שם שגורס: "ילבש שחורים ויתכסה שחורים... יוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב ומשלו". ובנוסף התלמוד שלפנינו, לא נזכר שילבש שחורים וכו'. וכתב ה'נמוקי יוסף': יצאה טריפה מתחת ידו - שחטה לעצמו ולא למכרה לאחרים, שהרי העבירו אותו בעירו מלהיות טבח לאחרים, ולשם כך הלך למקום שאין מכירים, לשוב בתשובה, ואיך ימכור לאחרים ויעבור על גזירת הדיינים.

י. וכן עד זומם⁶³ שְהִלֵּךְ לְמָקוֹם שְׁאִין מְפִירִין אוֹתוֹ, וְנָתַנוּ לוֹ מָמוֹן חָשׁוֹב לְהַעֲדִי בְּשָׂקֵר, וְלֹא רָצָה - הָרִי זֶה עֲשֵׂה תְשׁוּבָה, וְחֹזֵר לְכַשְׁרוֹתוֹ⁶⁴. וְכֵן כָּל פְּיֻצָּא בְּזָה.⁶⁵

(63) שהעיד שקר ונודע בעדים שהעיד שקר, כלשון רבינו לקמן פ"ח, ה"א. (64) זה נלמד מהדין של טבח, הנזכר בהלכה הקודמת (כסף-משנה).

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) מי הם הקרובים הפסולים להעיד. דין ארוסה וקרוביה לעניין עדות.

א. הַקְּרֹובִים פְּסוּלִים לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה. שְׁנֵאֲמַר: לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה² לְמָדוּ, שֶׁבְּכָלֵל לֹא זֶה: שֶׁלֹּא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל פִּי בָּנִים³, וְלֹא בָּנִים עַל פִּי אָבוֹת⁴. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר קְרֹובִים⁵. אֵין פְּסוּלִין מִדִּין תּוֹרָה אֲלָא קְרֹובִים מִמְּשַׁפַּחַת אָב בְּלִבְדֵּי⁶, וְהֵם: הָאָב עִם הַבֵּן וְעַם בֵּן הַבֵּן, וְהָאֲחִין מִן הָאָב זֶה עִם זֶה, וּבְנֵיהֶן זֶה עִם זֶה, וְאֵין צָרִיךְ לִזְכֹּר הַדּוּדִים⁷ עִם בֵּן אֲחִיו. אֲבָל שְׂאֵר הַקְּרֹובִים מִן הָאֵם אוֹ מִדֶּרֶךְ הָאִישׁוֹת⁸ - כֵּלֵן פְּסוּלִין מִדְּבָרֵיהֶם⁹.

(2) מתורה שבעל-פה, שקיבלו ממשה, כמבואר לקמן בהל' ממרים פ"א, ה"ב. (3) על-פי עדות בנים. (4) שאם ללמד שלא יומתו בנים בעוון אבות, הרי כבר נאמר (שם) "איש בחטאו יומתו", אלא לא יומתו בנים בעדות אבות וכו' (סנהדרין כז, ב). (5) כמבואר שם, הואיל ונאמר: "אבות על בנים", ולא נאמר: על בן - מכאן שאפילו הבנים עצמם פסולים זה לזה, כלומר: בני האבות, שהם בני אחי האב, והם שני בשני (ראה לקמן ה"ג), פסולים להעיד זה לזה, וכן לא יעידו שניהם לאחרים, כמבואר שם כח, א. וראה לקמן הט"ו, שפסול הקרובים אינו אלא גזירת הכתוב, לא מפני שהם אוהבים זה את זה, ועיין בבאורנו שם. (6) כדברי רבי עקיבא במשנה שם "וכל הראוי ליורשו", ומפרש רש"י: שהם קרובי האב, אבל קרובי האם אינם ראויים ליורשו, כמו ששנינו (בבא-בבא קמא קח, א): "ואחי האם מנחילים ולא נוחלים", וראה בפירוש המשנה לרבינו בסנהדרין שם. (7) בכת"י תימן: הדוד. (8) שבאו לו ע"י

הַפְּלִים שְׂעָדִין בֶּהֶן⁴⁵, וְיַחְזִירוּ בֶּהֶן חֲזָרָה גְּמוּרָה שְׁאֵפְלוּ בְּמִדְּבָר⁴⁶ לֹא יַעֲשׂוּ⁴⁷.

(45) וגוזלים יונים של אחרים, כמבואר לעיל פ"י, ה"ד. (46) שהוא מקום הפקר, ובדרך כלל מותר לצוד שם יונים, שאין להן שום בעלים. (47) סנהדרין שם. וכתב הרמ"א בחו"מ סי' לד סעיף לא: "יש אומרים שגם כאן, ובמשחקים בקוביא, צריכים להחזיר המעות שהרווחו".

ח. מֵאִמָּתִי חֲזָרָה סוֹחֲרִי שְׁבִיעִית⁴⁸? מִשְׁתַּגִּיעַ שְׁבִיעִית וְיִבְדֹּקוּ⁴⁹. וְלֹא חֲזָרָה דְּבָרִים בְּלִבְדֵּי⁵⁰, אֲלָא כּוֹתֵב⁵¹: אֲנִי פְלוֹנִי בֶּן פְלוֹנִי כְּנִסְתִּי מֵאֲתִים זֶזוּ מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית, וְהָרִי הֵם נְתוּנִים בְּמִתְנָה לְעֻנִיִּים.

(48) ראה לעיל פ"י, ה"ד: "שחזקת אלו שהם אוספים פירות שביעית ועושים בהם סחורה". (49) בסנהדרין שם: "משתגיע שביעית אחרת ויבדלו", כלומר, שלא ישאו ויתנו בפירותיהם, ויפקירו גינותיהם לעניים (רש"י שם). וכן הנוסח בשו"ע שם, סעיף לב. ורבינו נמשך אחר גירסת התוספתא שם פ"ה, ה"ב: "עד שתגיע שמיטה אחרת ויבדק", כלומר, יבדקו אחריו אם אינו נושא ונותן עוד. (50) "אלא חזרת ממון", כלשון הגמרא שם. ומפרש רש"י: "לא חזרת דברים - לומר: לא נוסף עוד, אלא חזרה הניכרת, שיפזרו פירות שביעית שבגינותיהם לעניים". (51) בגמרא שם: אומר: אני פלוני וכו', ורבינו מציין: כותב, ליתר קיום, שישמור לעשות מה שקיבל על עצמו (סמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק עט).

ט. מֵאִמָּתִי חֲזָרָה הַמוֹעֵל בְּשִׁבּוּעָה⁵²? מִשְׁיָבוֹא לְבֵית דִּין שְׁאִין מְפִירִין אוֹתוֹ, וְיֹאמַר לָהֶם: חֲשׂוֹד אֲנִי⁵³. אוֹ יִתְחַיֵּב שְׁבִיבָה בְּבֵית דִּין שְׁאִין מְפִירִין אוֹתוֹ בְּמָמוֹן חָשׁוֹב⁵⁴, וְיִשְׁלֹם וְלֹא יִרְצָה לְהִשְׁבַּע⁵⁵. וְכֵן טַבַּח⁵⁶ שֶׁהָיָה בּוֹדֵק⁵⁷ לְעַצְמוֹ וּמֹכֵר, וְיִצְאָת טְרֵפָה מִתַּחַת יָדוֹ⁵⁸, שֶׁהָרִי הוּא בְּכָלֵל אוֹכְלֵי טְרֵפָה⁵⁹ שֶׁהֵן פְּסוּלִין לְעֵדוּת - הָרִי זֶה פְּסוּל לְעֵדוּת, עַד שִׁירָאָה מִמַּעֲשָׂיו שֶׁנָּחַם עַל רָעָתוֹ. וְיִלְבֹּשׁ שְׁחָרִים⁶⁰, וְיִכְסֶּה שְׁחָרִים, וְיִלְלֵךְ לְמָקוֹם שְׁאִין מְפִירִין אוֹתוֹ, וְיַחְזִירוּ אֲבִידָה בְּמָמוֹן חָשׁוֹב⁶¹. אוֹ יוֹצִיא טְרֵפָה מִתַּחַת יָדוֹ בְּדָבָר חָשׁוֹב⁶².

(52) החשוד להשבע לשקר, ראה לעיל ה"א. (53) ואיני כשר להשבע, אבל בעירו אין זו חזרה, שהרי ממילא לא ישיביעוהו, כי מכירים אותו שהוא חשוד (סמ"ע לחו"מ שם ס"ק פ). (54) בסכום גדול. (55) כל זה בירושלמי שבעות פ"ז ה"ד, וראה ב"מראה הפנים" שם. (56) שוחט. (57) בודק סכינו, ואת סירכות הריאה בבהמות שלו. (58) נמצא שהכשיל את הציבור באכילת טריפה. (59) מכיון שהוא מאכיל טריפה, חזקה שהוא עצמו אוכל טריפה, וממילא פסול הוא לעדות, שעבר על לאו שיש בו מלקות (כסף-משנה). (60) שלבשת שחורים מכניעה את היצר הרע שבאדם, השווה קידושין מ, א דברי רש"י שם: "ילבש שחורים - שלא יראה עצמו בכבודו, אולי ירך לבבו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19) משנה שם כז, ב. שנאמר: "לא יומתו אבות על בנים" - שני אבות בעדות בניהם, ועל-כרחך בשני אחים ובניהם - הכתוב מדבר, שבאב ובנו לא היה הכתוב קוראם: "אבות", שהרי אב אחד הוא לבניו, ובוודאי הכונה לשני אחים שהם שני אבות לבניהם, שלא יעידו הם לבני אחיהם, ולא בני אחיהם להם, ולא בני האחים זה לזה - מכאן לראשון בשני, ושני בשני, שפסולים להעיד (רש"י שם).

- ה. הָאֵב עִם בְּנוֹ - פְּרָאשׁוֹן פְּרָאשׁוֹן הוּא. לְפִיכָף: 10
הָאֵב עִם בֶּן בְּנוֹ - פְּסוּל²⁰; וְעַם בֶּן בְּנוֹ, שֶׁהוּא 11
רְבִיעִי מִמֶּנּוּ - פֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי פְּרָאשׁוֹן²¹. 12
וְכֵן הִדְרָךְ בְּנִקְבֻת. בִּיצֵד? שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת אוֹ אֶחָ 13
וְאֶחָתוֹ, בֵּין מִן הָאֵב בֵּין מִן הָאֵם - הֲרִי הֵם רִאשׁוֹן 14
פְּרָאשׁוֹן. בְּנִיָּהֶם, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקֻבוֹת - שְׁנֵי בְּשָׁנִי. 15
בְּנֵי בְּנִיָּהֶם אוֹ בְּנוֹת בְּנוֹתֵיהֶן - שְׁלִישִׁי וּשְׁלִישִׁי. 16
כְּדָרָךְ שְׁאֵתָה מוֹנֶה בְּזָכָרִים רִאשׁוֹן שְׁנֵי וּשְׁלִישִׁי, כֶּף 17
אֵתָה מוֹנֶה בְּנִקְבֻת²². 18

~ נקודות משיחות קודש ~

"ועם בן בנו כשר."

לעניין כיבוד אב, אין חיוב על הנין לכבד את אבי אביו, וכל שמצינו בהלכה (שו"ע סי' ר"מ סכ"ד) הוא שחייב לכבד אביו,

ומקורו הוא ברש"י על הפסוק "ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (ויגש מזו, א.) "חייב אדם בכבוד אביו יותר מאביו אביו כו" (והיינו שיש גם חיוב על אבי אביו, אלא שהוא פחות), ולכן - עם בן בנו כשר.

והגם שלא מצינו ראייה לכיבוד אב ואם יותר משלושה דורות, יש רמז לכך ממאמר חז"ל (בבא בתרא צא, ב.) על הפסוק "וישם כסא לאם המלך", האמור בשלמה ומדבר ברות, ומ"מ אין זה אלא רמז בעלמא. ולעניין הלכה, בכיבוד אב ואם הוא עד אבי אביו, ובעדות עד בן בנו.

(ע"פ לקו"ש חלק כ' עמוד 644)

20) שזה ראשון בשני. 21) רי"ף שם, דיבור-המתחיל: קסבר מר בר רב אשי. 22) משנה שם ובגמרא.

- ו. כָּל אִשָּׁה שְׁאֵתָה פְּסוּל לָהּ²³, כֶּף אֵתָה פְּסוּל 19
לְבַעֲלָהּ; שֶׁהַבֶּעַל פֶּאֶשְׁתּוֹ. וְכָל בֶּעַל שְׁאֵתָה פְּסוּל 20
לָהּ²⁴, כֶּף אֵתָה פְּסוּל לְאִשְׁתּוֹ; שֶׁהָאִשָּׁה כְּבַעֲלָהּ²⁵. 21

23) כגון אחותך או אחות אביך. 24) כגון אחי אביך. 25) שם כח, ב "מנין שהאשה כבעלה, דכתיב (ויקרא יח, יד), ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו לא תקרב דודתך היא, והלא אשת דודו היא, מכלל דאשה כבעלה". וראה לקמן הי"ג.

- ז. כָּל שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהֵן זֹו עִם זֹו שְׁנֵי בְּשָׁנִי²⁶ - 22
בְּעֲלֵיהֶן מְעִידִין זֶה לָזֶה²⁷. אֲבָל אִם הָיוּ רִאשׁוֹן 23
פְּרָאשׁוֹן, כָּגוֹן שְׁלֵקָח זֶה אִשָּׁה וְזֶה בְּתוּלָה²⁸ - אֵין 24
מְעִידִין זֶה לָזֶה²⁹. 25

נישואין, כגון אחות אשתו או בתה. 9) ואע"פ שאמרו בסנהדרין כח, א "אמר קרא, "אבות" "אבות" שתי פעמים, אם אינו ענין לקרובי האב, תנהו ענין לקרובי האם" - סובר רבינו שאין זו אלא אסמכתא בלבד, וכמו שאמרו (קידושין כד, ב) "נראים דברי רבי עקיבא (=שהעבד צריך גט שחרור) בשאר איברים, הואיל...ומדרש חכמים הוא", ואע"פ שדרשום בכלל ופרט וכלל, אין להם תוקף אלא כמדרש חכמים בלבד (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לג ס"ק יב). וה"ק רית ספר" מסביר, שכונת הגמרא לרבות קרובי האם, שתחילת קריבתם מוצאה מצד האב, כגון בני ראובן לבני דינה, שהם קרובים להם מצד דינה אמם, אבל תחילת קריבתם היא מצד יעקב אבי ראובן ודינה, ואלה פסולים הוא מן התורה, אבל קרובי האם שאין קריבתם אלא מצד האם בלבד, כגון שני אחים מאם ולא מן האב, שאין תחילת קריבתם אלא מצד האם, אין פסולם אלא מדברי חכמים בלבד, ובהם עוסק רבינו לומר שאינם אלא מדבריהם.

- ב. הַגֵּרִים אֵינָן בְּדִין הַקְּרוֹבִים. אֲפֹלוּ שְׁנֵי אֲחִים 1
תְּאֻמִּים¹⁰ שְׁנִתְגַּדְּרוּ - מְעִידִין זֶה לָזֶה. שֶׁהֲגֵר שְׁנִתְגַּדְּרוּ 2
- כָּקֶטֶן שְׁנוּלָד הוּא חֲשׁוּב¹¹. 3

10) אע"פ ש"טיפה אחת היתה ונחלקה לשנים", ובוודאי מאב אחד הם (יבמות צח, א.). 11) והרי הם זרים זה לזה, ואין לגזור שמא יבואו להתיר עדות אחים ישראל, כי עדות לבית-דין מסורה, ובית-דין יודע, שגרים אין להם דין אחוה (שם כב, א), והשווה הל' איסורי ביאה פי"ד, הי"א-יב. ואם היתה הורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה, כגון שנתגיירה אמם בהיותה מעוברת, פסולים הם להעיד זה לזה, שהרי חייבים הם כרת משום אשת אח, כמבואר בהל' איסורי ביאה שם הי"ד, הרי שמן התורה הם אחים גמורים, ואין יעידו זה לזה (ש"ך לחו"מ סי' לג ס"ק ז).

- ג. הָאֲחִים זֶה עִם זֶה, בֵּין מִן הָאֵם בֵּין מִן הָאֵב¹² - 4
הֲרִי הֵן רִאשׁוֹן פְּרָאשׁוֹן. וּבְנִיָּהֶם זֶה עִם זֶה - שְׁנֵי 5
בְּשָׁנִי. וּבְנֵי בְּנִיָּהֶם זֶה עִם זֶה - שְׁלִישִׁי וּשְׁלִישִׁי¹³. 6

12) סנהדרין כח, ב "תנא, אחיו מן האב. וקתני - אחיו מן האם". 13) שם ע"א.

- ד. וּלְעוֹלָם שְׁלִישִׁי פְּרָאשׁוֹן¹⁴ - פֶּשֶׁר¹⁵, וְאֵין צָרִיךְ 7
לִזְמַר שְׁלִישִׁי בְּשָׁנִי¹⁶. אֲבָל שְׁנֵי בְּשָׁנִי¹⁷, וְאֵין צָרִיךְ 8
לִזְמַר שְׁנֵי פְּרָאשׁוֹן¹⁸ - שְׁנֵיָּהֶם פְּסוּלִים¹⁹. 9

14) כגון בן ימואל בנו של שמעון, לראובן אחי שמעון אבי אביו. 15) בבא-בתרא קכח, א וכדעת רבא. ולדעת רבינו-תם בסנהדרין כח, א שלישי בראשון פסול, כדעת רב שם, וכן משמע בירושלמי שם פ"ג ה"ו, ששאלו: "משה, מהו שיהא מותר באשת פינחס" (=בן אלעזר בנו של אהרן אחיו), ומתוך שלא שאלו אלא לאשת פינחס, משמע שלפינחס עצמו פסול הוא - הרי שראשון בשלישי פסול, ורבינו מכריע כסוגיית הבבלי בבבא-בתרא נגד הירושלמי (רדב"ז). 16) כגון בן חנוך בנו של ראובן, לימואל בן שמעון אחי ראובן, שאפילו רב הפוסל שלישי בראשון - מכשיר שלישי בשני, כמבואר בסנהדרין שם. 17) שני בני אחים זה לזה. 18) ימואל בן שמעון לראובן אחי אביו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(40) שיש לאחיו מאמו אח מצד האב. (41) נמצאים מנשה וראובן, אחים מן האב. (42) שאין ביניהם שום קריבה, אלא שראובן אחי יהודה מאמו - הוא אחי מנשה מצד אביו, וזהו שאמרו שם: "רב חסדא, הכשיר באחי האח". ומכאן למד רבינו דינו הנזכר לעיל ה"י, וכמבואר לעיל אות לו.

יג. האיש עם אשתו - ראשון בראשון. לפיכך אינו מעיד לא לבנה⁴³ ולא לאשת בנה⁴⁴, ולא לבתה ולא לבצל בתה⁴⁵, ולא לאביה⁴⁶ ולא לאמה⁴⁷, ולא לבצל אמה⁴⁸ ולא לאשת אביה⁴⁹.

(43) שהרי זה ראשון בשני. (44) שאשה כבעלה. (45) שבעל כאשתו, אבל לבן בנה כשר, שהרי זה ראשון בשלישי, וכן שנינו (שם כז, ב) "וחורגו לבדו" - ולא בנו וחתנו, ואע"פ שאשתו פסולה להעיד בבן-בנה, שהיא נקראת ראשון בשני, כמבואר לעיל ה"ה? - הבעל נחשב לגבי בן בנה ראשון בשלישי, שהוא ואשתו ראשון בראשון ואינם גוף אחד, והשני לאשתו הוא שלישי לו (סמ"ע לחו"מ סי' לג ס"ק טו). (46) שכן שנינו שם: וחמיו. (47) שאפילו לאחי חמותו אסור להעיד, כמבואר שם כח, א - לחמותו לא כל-שכן. (48) אע"פ שאינו חמיו, שהבעל כאשתו. (49) שהאשה כבעלה, ואע"פ שאינה חמותו. אבל לאבי אביה או אבי אמה כשר להעיד, שאינו אלא שלישי בראשון, ואע"פ שהיא אסורה להם - היא נחשבת "שני בראשון" והוא אינו כגופה, וכמבואר לעיל אות מד (סמ"ע שם ס"ק טז), וכן דעת הגר"א בביאורו שם.

יד. אשתו ארוסה, אף על פי שלא נגמרה האישות⁵⁰ - הרי היא כנשואה⁵¹ לענין עדות. [במה דברים אמורים?] בארוסתו עצמה, שאינו מעיד לה; אבל אם העיד לקרובי ארוסתו, כגון בעל אחותה או בנה ובתה וכיוצא בהן - אין פוסלין אותה⁵² עד שישארה⁵³.

(50) שעדיין לא נכנסה לחופה. (51) סנהדרין כח, ב שהרי נתקברה דעתו אליה. (52) העדות. ובדפוס וינציאה ש"א, וכן בכת"י תימן: אותו. (53) שעדיין לא נתקברה דעתו כלפי קרובה. וכוונת רבינו לומר, ודאי לכתחילה אסור לו להעיד גם לקרובה, אבל אם העיד אין פוסלים עדותו (הרי"ף בתשובותיו, וכן דעת גאון, הובאו בהגהות מרדכי לסנהדרין שם, וכן ב"העיסור" אות ק קבלת עדות). וכתב הרמ"א בחו"מ סי' לג סעיף ט: דוקא ארוסה, אבל שידוכין אינם פוסלים, אולם אם מעיד לזכותה בממונות, אפשר שהוא נוגע בדבר ופסול.

טו. זה שפסלה תורה עדות הקרובים - לא מפני שיש בהם חזקת אהבה⁵⁴ וזה את זה, שהרי אינו מעיד לו לא לטובתו ולא לרעתו⁵⁴, אלא גזרת הכתוב הוא⁵⁵. לפיכך, האזהב והשונא - פשוט לעדות, אף על פי שהוא פסול לדיונות⁵⁶; שלא גזרה תורה אלא על הקרובים⁵⁷.

(54) כדברי הכתוב: לא יומתו אבות על בנים וגו', והרי זו

(26) כגון בנות שתי אחיות. (27) שאין אומרים שתי פעמים "בעל כאשתו" אלא בקריבה קרובה, אבל בקריבה רחוקה כ"שני בשני", אין אומרים בה בעל כאשתו, וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין כח, ב (רדב"ז). וכן לא מצינו בכל הסוגיא שם בעל כאשתו אלא "ראשון בשני", כגון בעל חורגתו (=בת אשתו) ואשת חורגו, אבל לא מצינו בעל כאשתו ב"שני בשני" ומבואר שם עמ' א, שכל מה שלא נשנה לפסול, הרי הוא כשר ממילא, כלשון הגמרא שם: "שני בראשון - תנן, שלישי בראשון - לא תנן" (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לג ס"ק יד). (28) והן ראשון בראשון, כמבואר לעיל ה"ה. (29) כמבואר בירושלמי שם פ"ג ה"ו, שאסור לו להעיד לבעל חורגתו.

ח. וכן בעלי אחיות - פסולין זה לזה, והרי הן ראשון בראשון³⁰.

(30) וזהו "גיסו" ששנינו במשנה שם כז, ב, ומפרש רש"י: בעל אחות אשתו.

ט. וכן לא יעיד לבן אחות אשתו³¹, ולא לבצל בת אחות אשתו³². אבל מעיד הוא לבן בעל אחות אשתו שיש לו מאשה אחרת³³.

(31) שהרי זה ראשון בשני. (32) שהוא לו ראשון בשני, שהבעל כאשתו. (33) ירושלמי שם "גיסו" - יש מי ששונה: יש לו בנים וחתנים (=שהם קרובים, ואסורים להעיד), ויש מי ששונה: אין לו בנים וחתנים; מי שאומר יש לו - ממנה (=מאחות אשתו); מי שאומר אין לו - ממקום אחר, כלומר שיש לו מאשה אחרת, וכן פוסק הרי"ף בסנהדרין שם.

י. כל איש שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך³⁴ - הרי אתה מעיד לשאר קרוביו, כגון בנו³⁵ ואחיו. וכן כל אשה שאין אתה מעיד לה מפני שהיא אשת קרובך³⁶ - הרי אתה מעיד לשאר קרוביה³⁷.

(34) כגון בעל אחותך. (35) שיש לו מאשה אחרת. (36) כגון אשת אחיך. (37) שאינם מאחיך. הואיל ואין להם שום קריבה עמך, וזה נלמד מדין "אחי האח" הנזכר בסמוך ה"ב (כסף-משנה).

יא. אבי פלה ואבי חתן³⁸ - מעידים זה לזה³⁹.

(38) אפילו לאחר נישואי הזוג הצעיר, והם נקראים כיום: מחותנים. (39) סנהדרין כח, ב. ואין אומרים מחמת שנתקרב בנו של ראובן לשמעון (=שנעשה חתנו) יפסל ראובן לשמעון, כי אינם קרובים זה לזה אלא "כי אכלא לדנא", כמגופה (=מכסה) שאינה דומה לחבית.

יב. אחי האח מן האם⁴⁰ - מעידין זה לזה, שהרי אין ביניהם קרבה כלל. כיצד? רחל שנשא את ליוסף וילדה ממנו ראובן, והיה ליוסף בן מאשה אחרת והוא מנשה⁴¹, ומת ליוסף, ונשא את לשמעון וילדה ממנו יהודה - הרי מנשה ויהודה מעידין זה לזה⁴².

חובה לאב. (55) בבא-בבא קטנא, א שאפילו משה רבינו פסול להעיד לחותנו, ועל-כרחך שאינו חשוד לשקר, אלא "גזירת מלך היא". ובספר המצוות לרבינו ל"ת רפז, כותב: "והוא-הדין לדיני ממונות (=פסולים הקרובים להעיד), אלא שנזכר בדיני נפשות דרך הפלגה, שלא נאמר: כיון שיש כאן איבוד נפש, אין הקרוב חשוד על כך ונעשה ע"פ דבריו... לפיכך הביא למשל את הקרובים שאהבתם חזקה וגדולה ביותר... אפילו עדות האב על הבן, ואפילו היא לחיבו מיתה, לא נקבל - וזוהי גזירת הכתוב שאין לה טעם כלל". (56) ראה הל' סנהדרין פכ"ג ה"ו, ובביאורנו שם. (57) ובספר החינוך מצוה תקצו, משתדל להטעים גזירה זו: "כי מהיות הקרובים שוכנים תמיד זה אצל זה, ישיבתם וקמתם יחד אי-אפשר להם להנצל, שלא יתקוטטו זה עם זה לפעמים, ואילו יאמינו בעדותם זה על זה, אולי כבעסם תמיד אלו עם אלו, תעלה חמתם לפי שעה, ויבואו לפני הדין ויחיבו את ראשם למלך, וכשוך החימה, כמעט שיחנקו עצמו הקרוב מדאגתו על קרובו ועל מעשהו, וכל דרכי השם ישרים".

וראה לעיל פרק ט, הלכה י"א: "ויהיה ראוי לשמוע הדיינים, והאיום שמאיימים עליו". (6) שעיניו פתוחות ורואות, ונוסח התלמוד (בבא בתרא קכח, א): פתח. (7) נסתם מאור עיניו ואינו רואה, וכבר נתבאר לעיל פרק ט, הלכה י"ב שהסומא פסול להעיד, שנאמר: "והוא עד או ראה". (8) לטובת בעליה, עד היכן הוא שלהם, ומתכוון להוציאה מידי משיגי גבולם (רשב"ם לבבא בתרא שם). (9) מסמן גבולותיה, יש לו סימנים בשאר השדות הסמוכות לארבע רוחותיה. (10) חכם, מיושב בדעתו. (11) יצא מדעתו, והשוטה פסול לעדות, כמבואר לעיל פרק ט, הלכה ט. (12) שהרי בשעת הגדת העדות פסול הוא (בבא בתרא שם). (13) שעת ראיית העדות. (14) שעת הגדת העדות. (15) שם, שנאמר (ויקרא ה, א): "והוא עד או ראה" - משעת ראיית המעשה יהיה ראוי לעדות זו (רשב"ם שם). (16) בכתב יד תימן כאן התחלת ההלכה. (17) שהרי תחילתו בפסלות. וכן שנינו (כתובות כח, א) "אבל אין אדם (קטן שנתגדל) נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה".

- ג. וַיֵּשׁ דְּבָרִים¹⁸ שְׁסוּמְכִין בְּהֵן עַל עֲדוֹת שְׁמַעִיד
כְּשֶׁהוּא גָדוֹל, הוֹאִיל וְהֵם דְּבָרִים שֶׁל דְּבָרֵיהֶם. וְאֵלּוּ
הֵן הַדְּבָרִים שְׁאֵדָם נֶאֱמָן לְהַעֲדִיד בְּגָדָלָו עַל מֶה
שֶׁרָאָה בְּקִטְנֻוֹ: נֶאֱמָן אָדָם לֹמֵר: זֶה כָּתֹב יָדוֹ שֶׁל
אֲבִי¹⁹, או שֶׁל רַבִּי, או שֶׁל אָחִי; מִפְּנֵי שְׁקִיּוֹם
שְׁטוּת מִדְּבָרֵיהֶם²⁰. זְכוּר אֲנִי בְּפִלּוֹנִית שְׁנִשְׁאָתָה,
וְנַעֲשֶׂה לָּהּ מִנְהַג הַפְּתוּלוֹת²¹; הוֹאִיל וְרַב נָשִׁים
בְּתוּלוֹת נִשְׁאָוֹת²², וְכִתְּבָהּ מִדְּבָרֵיהֶם²³. שֶׁהַמָּקוֹם הַזֶּה
בֵּית הַפֶּרֶס²⁴; מִפְּנֵי שְׁטִמְאָתוֹ מִדְּבָרֵיהֶם²⁵. וְעַד כָּאן
הֵינּוּ בְּאֵין בְּשִׁבְתָּה²⁶; שְׁעִמְצוֹם הַתַּחֲנוּם עַד אֲלֻפִּים
אִמָּה בְּלִבָּד מִדְּבָרֵיהֶם²⁷. שֶׁהִיא אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹצֵא
מִבֵּית הַסֶּפֶר²⁸ לְטַבֵּל²⁹ וְלֵאכֹל בְּתוֹרְמוֹתוֹ לְעָרֵב³⁰;
וְשֶׁהִיא חוֹלֶק עֲמֻנוֹ תְּרוּמָה³¹; וְשֶׁהֵינּוּ מוֹלִיכִים חֻלָּה
וּמִתְּנוּת³² לְפִלּוֹנִי בְּהֵן עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ³³; וְאָמַר לִי
אָבָא: מִשְׁפָּחָה זֹאת כְּשֶׁרָאָה, מִשְׁפָּחָה זֹאת פְּסוּלָה³⁴;
וְאֶכְלֶנּוּ בְּקִצְצָהּ שֶׁל פְּלוֹנִי, שֶׁהָאִכְלוּנִי³⁵ אָחִי כְּדִי
לְהוֹדִיעַ שְׁאֲחִיהֶם פְּלוֹנִי נָשָׂא אִשָּׁה שְׁאִינָה הוֹגֵגֶת
לִּי³⁶. שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים - לְהַזְזִיק זֶה הַפֶּה לְאָכֹל
בְּתוֹרְמָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם³⁷ או לְדַחֲתוֹ מִמֶּנָּה³⁸.

(18) בכתב יד תימן משפט זה מחובר להלכה הקודמת וההלכה הבאה מתחילה ב"ואלו הם הדברים" וכו'. (19) החתום על השטר כעד. (20) שמן התורה עדים החתומים על השטר - הרי הם כמו שנחקרה עדותם בבית דין, וחכמים הצריכו עדים לקיים השטר, והם הכשירו בו עדות גדול שראה בקטנותו (כתובות שם וברש"י), והשווה לעיל פרק ז, הלכה ב, ושם מוסיף רבינו: "והוא שיצטרף עימו אחר שמכיר כתב ידם כשהוא גדול" והוא על פי התלמוד בכתובות שם. (21) כגון, מיני שמחה או כתרים או מלבוש ידוע... שאין עושים כך אלא לבתולה (הלכות אישות פרק ט"ז, הלכה כ"ה), וכתובת בתולה - מאתיים זה בניגוד לבעולה שכתובתה מאה. (22) ואין זה אלא גילוי הדבר בלבד, "שאיין הדבר צריך עדות אלא לפרסם שיצא

יום שישי ד' תמוז ה'תש"פ

פרק ארבעה עשר

(1) דין קרוב ונתרחק - לענין עדות. עדות שתחילתה בפסלות וסופה בכשרות. הדברים שאדם נאמן להעיד עליהם בגדלו, על מה שראה בקטנו. שני מקבלי מתנה רשומים בשטר אחד, ועדים קרובים לאחד מהם, מה דינו של השטר.

- 1 א. כָּל מִי שְׁאִין אִתָּה מַעֲדִיד לֹו מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַּעַל
- 2 קְרוֹבָתָךְ², אִם מֵתָה אִשְׁתּוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחָה לֹו
- 3 בָּנִים - הֲרִי זֶה נִתְרַחַק וְכִשְׁרִי³.

(2) ובעל כאשתו, כמבואר לעיל פרק י"ג, הלכה ו. (3) להעיד על עדות שיראה לאחר שנתרחק (משנה בסנהדרין כו, ב וכדעת החכמים). וכן אם נתגרשה אשתו, הרי זה נתרחק (ש"ך לחושן משפט לג סעיף קטן ח ומקורו בפירוש המשנה לרבינו שם).

- 4 ב. מִי שֶׁהִיא יוֹדֵעַ לְחַבְרוֹ עֲדוֹת עַד שֶׁלֹא נַעֲשֶׂה
- 5 חֲתָנָו, וְנַעֲשֶׂה חֲתָנָו; או שְׂעִידַת הָעֲדוֹת וְהוּא פְּקֻחָה⁴,
- 6 וְאַחֵר כֶּף נִתְחַרְשׁ⁵; פְּתוּחָה⁶ וְנִסְתָּמָה⁷, אָף עַל פִּי
- 7 שֶׁיִּכּוֹל לְכַוֵּן מִדַּת הַקְּרָקַע שֶׁהוּא מַעֲדִיד בָּהּ⁸ וּמִסִּים
- 8 מִצְרִיָּה⁹; שְׁפוּיָה¹⁰ וְנִשְׁטָפָה¹¹ - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה¹². אֲכָל
- 9 אִם הִיא יוֹדֵעַ לֹו עֲדוֹת עַד שֶׁלֹא נַעֲשֶׂה חֲתָנָו, וְנַעֲשֶׂה
- 10 חֲתָנָו, וּמֵתָה בְּתוֹ; פְּקֻחָה וְנִתְחַרְשׁ, וְחִזּוֹר וְנִתְפַקֵּחַ;
- 11 שְׁפוּיָה וְנִשְׁטָפָה, וְחִזּוֹר וְנִשְׁטָפָה; פְּתוּחָה וְנִסְתָּמָה, וְחִזּוֹר
- 12 וְנִתְפַתַּח - כְּשֶׁר. זֶה הַכֹּל: כָּל שֶׁתְּחַלְתָּו¹³ וְסוּפוֹ¹⁴
- 13 בְּכִשְׁרוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל בִּינֵתִים - כְּשֶׁר; תְּחַלְתָּו
- 14 בְּפְסוּלוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁסּוּפוֹ בְּכִשְׁרוֹת - פְּסוּלָה¹⁵.
- 15 לְפִיכָף¹⁶, מִי שֶׁהִיא יוֹדֵעַ בְּעֲדוֹת וְהוּא קָטָן, וְכֵא
- 16 וְהַעֲדִיד בָּהּ כְּשֶׁהוּא גָדוֹל - אִינָה כְּלוּם¹⁷.

(4) שאזניו פקוחות לשמוע. (5) נאטמו אזניו ואינו שומע,

הדין לאור בלא גמגום" (כתובות שם וברש"י).
(23) חכמים הם שתיקנו כתובה לבנות ישראל, כמבואר שם
י, א ולפיכך האמינו בה עדות הגדול, שראה בימי קטנותו.
(24) החורש את הקבר הרי זה עושה "בית הפרס" מאה אמה,
שכך שיערו חכמים, שהמחרישה מוליכה את עצמות המת
עד מאה אמה סביב, ולפיכך כהנים אסור להם ללכת שם
מפני הטומאה, ואם היינו מוחזקים בבקעה גדולה שנחרש
בה קבר והבקעה כולה בספק טומאה, נאמן זה לומר
"המקום הזה" בית הפרס הוא וכל מה שהוא חוץ ממנו
טהור (כתובות כח, א ובר"ן), וראה שם עמוד ב בתוספות
דיבור המתחיל ושהמקום הזה. בית הפרס - מקום
שהטומאה פרושה ומתפשטת שם. ויש מפרשים פרס - לשון
שבירה, שעצמות של מת נפרסו (=נשברו) שם (רע"ב
לאהלות פרק י"ז, משנה א) וראה הלכות טומאת מת פרק
י, הלכה א. (25) כדברי רבינו בהלכות טומאת מת פרק ט,
הלכה י"ב: "דבר ידוע שכל אלו הטומאות... שהן משום
ספק, הרי הן של דבריהם ואין טמא מן התורה אלא מי
שנטמא טומאת וודא". (26) שכאן הוא התחום לעירנו.
(27) כדברי רבינו בהלכות שבת פרק כ"ז, הלכה א "מדברי
סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפיים אמה...
שאלפיים אמה הוא מגרש העיר" אבל יש תחום "מורחב"
שאסור לצאת ממנו והלאה מן התורה, ככתוב (שמות טז,
כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" ותחום זה הוא
"חוץ לשנים עשר מיל (=אלפיים אמה הם מיל) כנגד מחנה
ישראל", כלשון רבינו שם. (28) כשלמדנו שם בהיותנו
ילדים. (29) מטומאתו, כגון מגע שרץ מת וכדומה.
(30) ככתוב (ויקרא כב, ז) "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן
הקדשים". (31) בגורן, כשבעל השדה מחלק תרומה
לכהנים, ואין חוששים שמא עבד כהן היה, ש"אין חולקים
תרומה לעבד אלא אם כן רבו עימו" (כתובות כ, ב).
(32) כגון, תרומה או הזרוע והלחיים והקיבה שהן מתנות
לכהנים, ככתוב בדברים יח, ג. (33) שעל ידו היה אביו
שולח המתנות, אבל על ידי אחר לא, שמא לא דקדק כל
כך (שם ובר"ן). (34) מדובר במשפחת כהנים, שיצא עליה
חשש פסול כהונה ואותה משפחה נחלקת לכמה בתי אבות
ומעיד זה להכשיר בית אב אחד, לומר אותו חשש על בית
אב פלוני הוא, ולא על בית אב זה, וסומכים על דבריו
להכשיר אותו בית אב לאכילת תרומה מדבריהם, אבל אם
לא יצא שום חשש על המשפחה אין הקטן נאמן לפסול
משפחה אפילו לתרומה מדבריהם, ואפילו אביו לא היה
נאמן על כך, שכלל הוא: אין ערעור פחות משניים (ר"ן
שם). (35) ובכתב יד תימן: שהאכילנו. (36) כמו ששינונו
בבביתא שם: "כיצד קצצה? אחד מן האחים שנשא אשה
שאינה הוגנת לו, באים בני המשפחה ומביאים חבית מלאה
פירות ושוברים אותה באמצע רחבה, ואומרים: אחינו בית
ישראל שימעו, אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו
ומתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו, בואו וקחו לכם
דוגמא (=זיכרון) לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו" וזהו
קצצה, שנקצץ פלוני ממשפחתו ומייחוסו בית-אבותיו.
והשווה ירושלמי קידושין פרק א, הלכה ה "התינוקות
מלקטים ואומרים נקצץ פלוני ממשפחתו - ובשעה שהוא
מגרשה היו עושים כן ואומרים: חזר פלוני למשפחתו".

ד. כָּל אֱלוֹ שִׁמְעִיד בֶּהֱן הַגְדוֹל בְּמָה שִׁיִּדַּע כְּשֶׁהָיָה
קָטָן, אִם הָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ עֶבֶד כְּשֶׁרָאָה דְּבָרִים
אֵלֹהִי, וְהָעִיד אַחֵר שֶׁנִּתְגַּדֵּר וְנִשְׁפָּטָהוּ - אֵינּוּ נֶאֱמָר.³⁹

(39) אפילו היה בדעתו להתגייר, אינו נאמן על מה שראה
בגיותו, כי אז לא דקדק כל הצורך (כתובות כח, ב).

ה. מִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לַחֲבֵרוֹ בְּעֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה
גִּזְלָן, וְנַעֲשֶׂה גִּזְלָן - הוּא אֵינוֹ מְעִיד עַל כֶּתֶב יָדוֹ;⁴⁰
אֲבָל אִם הִחֲזֹק כֶּתֶב יָדוֹ שֶׁבִּשְׁטָר זֶה בְּבֵית דִּין קָדָם
שֶׁנַּעֲשֶׂה גִּזְלָן⁴¹ - הָרִי זֶה שְׁטָר כְּשֶׁר⁴². וְכֵן אִם נַעֲשֶׂה
חֲתָנוּ⁴³ - הוּא אֵינוֹ מְעִיד עַל כֶּתֶב יָדוֹ⁴⁴, אֲבָל אַחֲרֵים
מְעִידִין. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִחֲזֹק בְּבֵית דִּין אֶלָּא אַחֵר
שֶׁנַּעֲשֶׂה חֲתָנוּ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר. שְׁאִינוֹ דוֹמֶה הַפְּסוּל
בְּעֵבֶרָה⁴⁵ לַפְּסוּל בְּקִרְיָה, שֶׁהַפְּסוּל בְּעֵבֶרָה חָשׁוּד
לִזְנוּף.⁴⁶

(40) שבשטר, לקיים חתימתו, כי יש לחוש שהוא זייף וכתב
השטר היום, וחתם בו, והקדים לכתוב בו תאריך שלפני
פסולו. (41) שבית הדין עצמו ראה שטר זה חתום בכתב
ידו קודם שנפסל. (42) בבא בתרא קנט, א וכפירוש
התוספות שם. (43) לאחר שחתם לחותנו בשטרו.
(44) שהקרב פסול להעיד. (45) כגון, גזלן וכיוצא בו.
(46) ויש לחוש שהוא כתבו וחתם בו היום בשקר, למרות
שתאריך השטר הוא לפני זמן פיסולו, אבל "פסול בקריבה"
אינו אלא משום "גזירת הכתוב", ולא משום שהוא חשוד
לזייף, שהרי אפילו משה רבינו פסול להעיד לחותנו,
ובוודאי שהוא נאמן, אלא "גזירת מלך" היא, ולפיכך
אחרים מעידים לו, שאין לחשוד בו, שמשנעשה חתנו, זייף
וכתב (בבא בתרא שם וברשב"ם). והשווה לעיל פרק י"ג,
הלכה ט"ו.

ו. שְׁטָר שִׁישׁ בּוֹ שְׁנֵי עֲדִים בְּלִבְדוֹ⁴⁷, וְשִׁנְיָהֶם קְרוּבִים
זֶה לָזֶה⁴⁸ אוֹ אֶחָד מִשְׁנִיָּהֶם פְּסוּל בְּעֵבֶרָה, אֵף עַל פִּי
שֶׁמָּסַר לוֹ⁴⁹ הַשְּׁטָר בְּפָנָיו עֲדִים כְּשֶׁרִים⁵⁰ - הָרִי הוּא
בְּחֶרֶס, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְזַיֵּן מְתוּכָו.⁵¹

(47) כי אילו חתמו בו הרבה עדים, הרי הוא כשר, אפילו
שניים מהם קרובים זה לזה, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ו.
(48) והרי הם פסולים להעיד לאחרים, כדברי הירושלמי
(סנהדרין פרק ג, הלכה ט) "מניין שלא יהו העדים קרובים
זה לזה? הגע עצמך, שאם הוזה אחד מהם, כלום נהרג עד

בהם "חולקים הדיבור", ואף על פי שהעבד גוף אחד, נידון כשני גופים, הואיל וכשישתחרר הרי הוא בן חורין, פנים חדשות באו לכאן, והרי זה כאומר: הריני משחרר פלוני עבדי, והריני נותן נכסי מתנה לאיש פלוני (כסף משנה).

פרק חמשה עשר

(1) דין הנוגע בעדותו, ובני עיר הפסולים כולם לעדות. עדותם של הארים והשוחר נגד המערער. עדותו של הערב נגד המערער על נכסי הלווה.

- א. כל עדות שתבוא הנאה לאדם ממנה - אינו מעיד בה; שנה הוא כמעיד על עצמו.² לפיכך, בני העיר שפא מערער לערער עליהם במרחץ³ או ברחוב של עיר⁴ - אין אחד מפעלי העיר מעיד בדבר זה⁵ ולא דן, עד שישלך עצמו⁶ בקנן גמור⁶, ואחר כך יעיד או ידון.⁷

(2) וחשוד הוא לשקר (בבא-בטרא מג, א ובסמ"ע לחו"מ סי' לו ס"ק א). וב"קריט ספר" מנמק: שאדם קרוב אצל עצמו, כמבואר לעיל פ"ב ה"ב, ולפי"ז אינו נפסל מחמת חשד, אלא משום קריבה, שהביא גזירת הכתוב, כמבואר לעיל פ"ג הט"ו. (3) המשותף לכולם, לומר שאינו שלהם. (4) מגרש ציבורי רחב ידיים, מלשון הכתוב (דברים יג, יז) "ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה", וכן שנינו (ביכורים פ"א, מ"ב) "ולנים ברחובה של עיר". (5) לטובת בני עירו, שהרי כולם שותפים בדבר, והם נוגעים בעדותם. (6) שיכתוב: דין ודברים אין לי על מרחץ זה, ונותן את חלקו לשאר אנשי העיר, ומעתה אין לו כל הנאה עצמית מעדותו. (6*) בקבלת קנין סודר ממנו, ואז סילוקו מועיל. (8) בבא-בטרא שם. ואע"פ שלא נתפרש שם "סילוק" מועיל אלא לגבי דינים בלבד, סובר רבינו שהוא-הדין לגבי עדות (רדב"ן). והגם שנתבאר לעיל (פ"ד, ה"ב) שכל עדות שתחילתה (=שעת ראייתה) בפסלות, אע"פ שסופה (=הגדתה) בכשרות - פסולה? בכל זאת כשרה עדותם של ה"מסתלקים", למרות שפסולים היו מתחילה, כיון שאין פיסולם תלוי בגוף - כשאר פסולי עדות, אלא מצד ממון, שהם נוגעים בדבר לטובתם, וכיון שנסתלקו - נסתלקו ('תוספות' שם ד"ה וליסלקו). ולדעת ה'תוספות' בנדה נ, א ד"ה ורבי מאיר, אין המסתלק כשר אלא לדון, אבל לא להעיד, שהרי תחילתו בפסול. ודעת השו"ע חו"מ סי' לו סעיף יח כדעת רבינו.

- ב. בני העיר שנגנב ספר תורה שלהן, הואיל ולשמיניה הוא עשוי⁸ שאי אפשר לאדם לסלק עצמו ממנו⁹ - אין דנין בדיני אותה העיר¹⁰, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר¹¹. וכן כל פיוצא בזה.

(8) לשמוע מה שקוראים בו בימי הקריאה. (9) שהרי נהנה בו ויוצא בשמיעתו. (10) את הגנב הטוען: לקחתיו בדמים, או שום טענה אחרת. (11) המעידים שראוהו גונב, או מעידים שזה ספר של עירם, שכולם שותפים בו ונוגעים בעדותם (בבא-בטרא שם). ובחו"מ סימן ז סעיף יב מכשיר להעיד, אם יש להם ספר תורה אחר, ואז אפילו הדיינים

שיוזם חבירו (=שהרי אין העדים נעשים זוממים עד שיזומו שניהם), אם אתה אומר כן, לא היה נהרג על פיו"? נמצאה עדות הקרוב, גרמה לו להיחרג, שאילו לא היה מעיד עימו, לא היה נהרג, שהרי אינו נעשה זומם עד שיזומו שניהם. וכעין זה בבבלי סנהדרין כת, א. (49) המוכר ללוקח או הלווה למלווה. (50) וכלל הוא: שטר שלא חתמו בו עדים כלל, אלא שנתנו בפני עדים, כשר, שאין העדים חותמים על השטר אלא מפני תיקון העולם, שמא ימותו עדי מסירה, ושוב אין לו עדות, לפיכך נהגו לחתום, שאם ימותו יראו חתימתם לאחרים ויכירוהו (גיטין ג, ב וברש"י) והשווה הלכות גירושין פרק א, הלכה ט"ו. (51) שחתמו בו עדים פסולים, ובגיטין י, ב מפרש רש"י: יש בו עדים פסולים, פסול מדרבנן, שמא יבוא (=הבעל) למוסרו (=את הגט לאשה) בפניהם ויסמוך עליהם, והשווה הלכות גירושין שם הלכה י"ז.

- ז. הפותב כל נכסיו לשני בני אדם בעדות אחת⁵², והעדים קרובים לאחד ממקבלי המתנה ורחוקים מן השני - הרי השטר פסול, מפני שהוא עדות אחת⁵³. אבל אם כתב בשטר אחד: שנתתי לראובן חצר פלונית, ושנתתי לשמעון שדה פלונית⁵⁴, ונמצאו העדים קרובים לזה ורחוקים מזה - זה שהם רחוקים ממנו מתנתו קיימת; שאלו שתי עדיות⁵⁵, אף על פי שהן בשטר אחד. למה זה דומה? לאומר: היו עלי עדים שנתתי לראובן כך וכך, ושנתתי⁵⁶ לשמעון כך וכך, ושלילתי מלוי כך וכך; שאף על פי שכתב בשטר אחד⁵⁷, והמקנה איש אחד - הרי אלו שלש עדיות שאינן תלויות זו בזו⁵⁸.

(52) בשטר אחד, ולא פירש לכל אחד את חלקו בפני עצמו. (53) ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (ירושלמי מכות פרק א, הלכה ז וכן בגיטין פרק א, הלכה א וכרבי יוחנן שם). שהואיל וכתב: כל נכסי נתונים לפלוני ולפלוני, הרי זה כמעשה אחד בשני גופים, ואין אומרים בזה: "חולקים דיבורו" להכשיר עדות הרחוק, שהכל עדות אחת היא (כסף משנה). (54) הרי אלו שני מעשים נפרדים לשני גופים. (55) והרי הם כשתי כיתי עדים נפרדות, המעידות לשני גופים, שאפילו בטלה כת אחת, הכת השנייה קיימת. (56) בכתב יד תימן: ושמכרתי לשמעון וכו'. (57) שהם כתובים בשטר אחד, ולשון השולחן ערוך חושן משפט נא, סעיף ו: "אף על פי שהם בשטר אחד". (58) וכן אמרו (בבא-בטרא קכט, א) ש"בשתי שדות ושני בני אדם" חולקים דיבורו, ואין מקצת דיבורו תלוי בחבירו. והשווה הלכות עבדים פרק ז, הלכה ב: "עבד שהביא גט (=שחרור) וכתוב בו: עצמך ונכסי קנוים לך, עצמו קנה והרי הוא בן חורין אבל הנכסים לא קנה עד שיתקיים הגט בחותמיו כשאר השטרות... שחולקים הדיבור ואומרים, עצמו קנה, מפני שהוא נאמן להביא גט שיחרורו ואין צריך לקיימו, אבל הנכסים שאין אדם קונה אותם אלא בראייה ברורה, לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר". והטעם, שאלו הדברים הם כשני מעשים נפרדים, שחרור העבד לחוד, ונתינת הנכסים לחוד, ואינם תלויים זה בזה, ולפיכך יוצדק לומר

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְהַעֲמִידָה בֵּיד בְּעֵלֶיהָ, כְּדִי שִׁטֵּל חֶלְקוֹ בַּפְּרוֹת²⁸; 17
וְאִם אֵין בָּהּ פְּרוֹת²⁹ - מַעֲיֵד³⁰. אָכֵל הַשּׁוֹכֵר³¹, אִם 18
לָקַח הַשְּׂכִירִי³² בִּידוֹ וְאָמַר: כָּל מִי שֶׁתִּתְּקֶנָּם שָׂדֶה 19
זוֹ בִּידוֹ יִטֵּל - הֲרִי זֶה מַעֲיֵד; וְאִם כִּכָּר נִתַּן הַשְּׂכִירִי 20
לִבְעַל הַשָּׂדֶה - אֵינוֹ מַעֲיֵד. כִּיִּן שָׂאֵם תִּצָּא הַשָּׂדֶה 21
לְמַעֲרָעַר - חֵיב לִתֵּן לוֹ שֹׁכֵר כָּל הַשָּׂנִים שֶׁיֵּשֵׁב בָּהּ, 22
אֵינוֹ מַעֲיֵד³³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. 23

(26) שטוען למחזיק: גזלתה ממני. (27) היורד לעבד שדה חבירו על-מנת שיתן לו בשכרו חלק מסויים בפירות, כפי מנהג המדינה. (28) שאם יזכה המערער, יטול השדה עם פירותיה כדין כל נגזל. (29) וגם לא טרח בה בשנה זו להוציא ממנו פירות שאכל כבר בשנים הקודמות, וגם אינו חש על עבודת אריסותו, שיפסיד - אם השדה תעבור לידי המערער, שהרבה שדות כמותה ימצא באריסות, וגם מי יודע אם בעליה הקודמים יורידוהו שוב לאריסות בשדה זו, אם ירצו יפסיקוהו (בבא-בבא-בבא, מו, ב וברשב"ם). (30) שאין לו שום הנאה מעדותו, שאין הנגזל יכול להוציא ממנו פירות שאכל כבר בשנים הקודמות, וגם אינו חש על עבודת אריסותו, שיפסיד, אם השדה תעבור לידי המערער, שהרבה שדות כמותה ימצא באריסות, וגם מי יודע אם בעליה הקודמים יורידוהו שוב לאריסות בשדה זו, אם ירצו יפסיקוהו (בבא-בבא-בבא, מו, ב וברשב"ם). (31) את השדה, וכל הפירות שלו, אלא שמשלם דמי שכירות השדה לבעליה. (32) דמי השכירות, שעדיין לא שילם. (33) שם כט, א. ואע"פ שיכול השוכר לחזור ולהוציא השכירות מידי המשכיר - לא נוח לו לאדם לעמוד בדיון ולהתדיין (רמב"ן שם), והשווה דברי ה'תוספות' שם מו, א ד"ה קבלן. ובשו"ע חו"מ סי' לז, סעיף יב, פסק: "אם לקח המשכיר דמי השכירות והחזירם לשוכר, כדי שיתנם למי שיזכה בדיון - הרי זה (=השוכר) מעיד לו".

ו. שְׁמַעוֹן שָׁלוֹה, וְהָיָה רְאוּבֵן עֶרְבִי³⁴, וְכָא יְהוּדָה 24
לְעֶרְעֵר עַל שְׁמַעוֹן הַלֵּוִי וְהוֹצִיא קֶרֶעַ מִתַּחַת יָדוֹ³⁵, 25
אִם יֵשׁ לְשְׁמַעוֹן שָׂדֶה אַחֶרֶת כְּנֶגֶד הַחוּב³⁶ - הֲרִי 26
רְאוּבֵן הָעֶרְבִי יֵשׁ לוֹ³⁷ לְהַעֲיֵד עַל אוֹתָהּ קֶרֶעַ שֶׁהָיָה 27
שָׁל שְׁמַעוֹן. שָׂאִין לוֹ הִנָּא בְּזֶה; שָׂאֵם לָקַחָהּ יְהוּדָה 28
- הֲרִי שָׂדֶה אַחֶרֶת שִׁפְרַע מִמֶּנָּה בְּעַל חוּבוֹ³⁸. וְכֵן 29
לוֹקֵחַ רֵאשׁוֹן מַעֲיֵד לְלוֹקֵחַ שְׁנֵי שְׁלָקָה אַחֲרָיו שָׂדֶה 30
הַשָּׂדֶה שְׁלֹשָׁ³⁹. וְהוּא שֵׁישׁ לְמוֹכֵר שָׂדֶה בֶּן חֹרֶי⁴⁰ 31
כְּנֶגֶד דְּמֵי שָׂדֶה שָׁל לוֹקֵחַ רֵאשׁוֹן. שָׂאִין לְלוֹקֵחַ 32
רֵאשׁוֹן הִנָּא בְּעַמְדִּית זֶה הַשָּׂדֶה בֵּיד הַלֵּוִי שְׁנֵי; 33
שְׁאֵפְלוֹ נִטְרָף - לוֹקֵחַ הָרֵאשׁוֹן⁴¹ עַל הַמוֹכֵר הוּא 34
חוֹזֵר⁴², וְהֲרִי יֵשׁ לוֹ שָׂדֶה אַחֶרֶת שִׁיגְבָה מִמֶּנָּה⁴³. 35

(34) אחראי למלוה לפרוע לו חובו, אם לא יהיה ללווה מה לשלם. (35) באיזו טענה שהיא. (36) שהיא שוה סכום החוב. (37) מותר לו. (38) אבל אם אין ללווה שדה אחרת, יש הנאה לערב להעמידה ביד הלווה, כדי שיפרע ממנה בעל חובו, ואינו מעיד (בבא-בבא, שם). והוא-הדין במלוה שיכול להעיד ללווה אם יש לו שדה אחרת כנגד

עצמם מותר להם לקרוא באותו הספר, שאין זו הנאה להם, הואיל ואם רצו קוראים הם מספר אחר, הנמצא באותו בית כנסת (סמ"ע שם ס"ק כח).

ג. הָאוֹמֵר: תִּנְנוּ מִנֶּה לְעַנְנֵי עֵירִי - אֵין דָּנִין בְּדִינֵי 1
אוֹתָהּ הָעִיר, וְאֵין מְבִיאִין רְאִיָּה מֵאֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר. 2
בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ הָעַנְיִים סְמוּכִים 3
עֲלֵיהֶם¹², וּפּוֹסְקִין עֲלֵיהֶן צִדְקָה¹³. אֶפְלוֹ אָמְרוּ שְׁנֵים 4
מֵאֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר: אָנוּ נִתַּן דְּבַר הַקָּצִיב עֲלֵינוּ¹⁴ 5
וְנַעֲדֵר - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם; שֶׁהִנָּא הוּא לָהֶם 6
שִׁיתַּעֲשֶׂרוּ עֲנִיִּים אֵלֵינוּ¹⁵, הוֹאִיל וְהֵן סְמוּכִין עַל בְּנֵי 7
הָעִיר¹⁶. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. 8

(12) על אנשי העיר. (13) נמצאו נוגעים בעדותם, שהרי אם ינתן המנה לעניים, לא יצטרכו הדיינים והעדים לתת להם משלהם. (14) לתת בכל שנה ושנה. (15) ולא יצטרכו לתת להם עוד בשנים הבאות. (16) בבא-בבא-בבא, שם. וכתב הרדב"ז: עניים שאינם סמוכים על בני העיר, כגון בירושלים, כיום, שאין הם מתפרנסים אלא ממה ששולחים להם קהילות חוץ לארץ, נראה שה"סילוק" יועיל לדון ולהעיד.

ד. קֶרֶעַ שְׁבִין¹⁷ שְׁנֵי שְׁתַּפִּין שְׂפָא מַעֲרָעַר לְהוֹצִיאָהּ 9
מִתַּחַת יָד הַשְּׂתַּף¹⁸ - אֵינוֹ מַעֲיֵד לְשְׁתַּפוֹ עֲלֵיהָ¹⁹; 10
אֲלָא אִם סִלַּק עֲצָמוֹ מִמֶּנָּה²⁰, וְקָנוּ מִידוֹ שְׁתַּתְּנָהּ 11
לְשְׁתַּף, וְשָׂאֵם²¹ כָּא בְּעַל חוּב שְׁלֹשָׁ²² וּטְרַפָּה מִיד 12
הַשְּׁתַּף²³ - מְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵיהָ²⁴, וְאַחֵר כֶּף מַעֲיֵד לוֹ 13
עֲלֵיהָ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה²⁵. 14

(17) בחו"מ סימן לז סעיף א, הנוסח: של שני שותפים. (18) לומר, שזה שמכרה להם גזלה ממנו. (19) לפסול עדי המערער, ואפילו על חלקו של השותף לא יעיד, שכל זמן שלא חלקו ביניהם, אם יטול המערער כלום מן השדה, יפסידו שניהם ונמצא זה מעיד לעצמו (בבא-בבא-בבא, מג, א וברשב"ם). (20) שכתב לו: דין ודברים אין לי על שדה זו, שהכל שלך. (21) כלומר, גם יקבל על עצמו תנאי זה. (22) המלוה, שלוה ממנו קודם שהקנה לשותפו את חלקו. (23) יקחנה מידו, שהרי חציה משועבדת לבעל חוב, ודינו לטרופ כנגד חובו מידי השותף הקונה. (24) שעכשיו אינו נוגע בדבר, שאם ירצה להעמידה אצל השותף מפני בעל חובו, שלא יהיה "לווה רשע ולא ישלם" (ראה לקמן פט"ז, ה"ג), הרי ממילא ישאר "לווה רשע" כלפי השותף שקיבל עליו לשלם דמיה (בבא-בבא-בבא, שם). ומדובר, שלא קיבל עליו שום אחריות אחרת, שאם יבוא איזה מערער ויטעון גזולה היתה בידו, אין נותן זה אחראי לו, שאם לא כן, הרי נותן זה נוגע בעדותו לטובת השותף, שלא יצטרך לפצותו כשיקחוה ממנו (שם). (25) אבל אם אין המערער טוען אלא על חלק השותף בלבד, שמכרה לו השותף, יכול זה להעיד לו בלא שום תנאי, שאז אינו נוגע בעדותו (חו"מ סי' לו סעיף א).

ה. הָעוֹרֵר עַל הַשָּׂדֶה²⁶: אִם יֵשׁ בָּהּ פְּרוֹת - אֵין 15
הָאָרִיס²⁷ מַעֲיֵד לוֹ עֲלֶיהָ, שֶׁהֲרִי רוֹצֶה הָאָרִיס 16

15 שְׁאִינָהּ שֶׁל יְהוּדָה; שְׁהָרִי אֵין טְלִית זו חוֹזֶרֶת
16 לְשִׁמְעוֹן לְעוֹלָם, שֶׁכֶּכֶר קָנָהּ הַלּוֹקֵחַ בְּיָאוֹשׁ¹² וְשִׁנּוּי
17 רְשׁוּת¹³, וְכֶכֶר מֵת רְאוּבֵן הַגָּזֵלָן וְאֵין לוֹ מִמִּי יִטַּל
18 דְּמִיָּה¹⁴. אָכֵל אִם עֲדִין רְאוּבֵן קָנָם - אֵין שִׁמְעוֹן
19 מַעֲיֵד אֵף עַל הַטְּלִית; שְׁהִנָּא הִיא לוֹ שְׁלֹא תַעֲמֹד
20 בְּיַד יְהוּדָה, כִּדִּי שְׁיָבִיא רְאִיָּה שְׁרָאוּבֵן גְּזֵלָה וְיִשְׁלֵם
21 דְּמִיָּה¹⁵. וְכֵן אִם הִיתָה הַטְּלִית בְּיַד יוֹרְשֵׁי רְאוּבֵן¹⁶ -
22 אֵין שִׁמְעוֹן מַעֲיֵד עָלֶיהָ¹⁷, מִפְּנֵי שְׁפוּפָה שָׂאֵם תַּעֲמֹד
23 בְּיַד הַיּוֹרֵשׁ לַחֲזוֹר לָהּ¹⁸. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.

(10) ראובן הגזול. (11) לומר שהיא שלו. (12) שהגזול נתייאש ממנה בעודה בבית ראובן הגזול. (13) שאחרי היאוש עברה הטלית מרשות הגזול לרשות הקונה, והלכה היא: יאוש ושינוי רשות קונה, כמבואר בהל' גזילה פ"ה ה"ז, והל' גניבה פ"ה, ה"ג. (14) שאפילו הניח לבניו מטלטלין, אינם חייבים לשלם לגזול, שרמי הגזילה חוב הם על הגזול, ואין המטלטלין משתעבדים לבעל-חוב, אבל אם הניח קרקעות - חייבים היורשים לשלם, כמבואר בהל' גזילה שם ה"ה. (15) נמצא שהוא נוגע בעדותו ואינו מעיד. וכל זה בטלית, אבל אם גזל שדה ומכרה, אין לומר בה: "יאוש ושינוי רשות - קנה הלוקח" - שקרקע אינה נגזלת, ותמיד היא ברשות בעליה החוקיים, ולפיכך מצפה שמעון הנגזל להוציאה מיד ראובן הגזול, או מיד בניו אם מת, והרי הוא נוגע בעדותו, וזהו שסתם רבינו לעיל סוף ה"א "מכר... השדה הגזולה... אין שמעון מעיד" כי תמיד צפויה לו הנאה, שלא תעמוד ברשות יהודה המערער (בבא-בבא-בבא, מד, א וברשב"ם). (16) שמת ראובן הגזול והניחה לבניו. (17) שאינה של יהודה המערער. (18) כי "רשות יורש אינה כרשות לוקח", ואינה נקראת שינוי רשות, ולא קנו הטלית ביאוש בלבד, ולפיכך נוגע בעדותו הוא, שמתכוון להחזיר לו טליתו מידי היורשים (שם).

24 ג. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות¹⁹,
25 וכא יהודה לערער על שמעון²⁰ ולהוציאה מתחת
26 ידו - אין ראובן מעיד לו עליה²¹. אף על פי שאין
27 עליה אחריות - הרי הוא רוצה שתעמוד ביד שמעון,
28 כִּדִּי שְׁיָבִיא בְּעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן²² וְיִטְרַפְּנָה בְּחוּבוֹ,
29 וְלֹא יִהְיֶה לָּהּ רֶשַׁע וְלֹא יִשְׁלֹם²³.

(19) שהתנה בפירוש שאינו אחראי לקונה, אם יטרפו את השדה ממנו מחמת איזו טענה שהיא. אבל אם כתב לו שטר מכירה סתמי ולא הזכיר בו אחריות, הרי זה כאילו כתובה בו "קבלת אחריות", שאחריות שלא נזכרה אינה אלא "טעות הסופר", כמבואר בהל' מכירה פ"ט, ה"ד. (20) לומר שהיא שלו. (21) לפסול עידי יהודה, או עידי שטרו. (22) שהלוה לראובן טרם שמכר שדהו לשמעון, והשדה נשתעבדה לו. (23) פסוק הוא בתהלים לו, כא. שאם תעבור לידי יהודה, ישאר חייב לבעל-חובו ויקרא "רשע", אבל מה שהפסיד את הלוקח לא איכפת לו, כי יאמר לו: מתחילה מכרתי לך בפירוש, שלא באחריות, וסברת וקבלת (בבא-בבא-בבא, מה, א). וכל זה כשאין לו שדה אחרת, אבל אם יש למוכר שדה אחרת כנגד חובו, אין בעל

החוב, כמבואר שם. (39) כגון לוי ויהודה שקנו שתי שדות מראובן זה אחר זה, הראשון - בניסן, והשני - באייר, ובא אחד לערער על שדהו של יהודה, לומר שהיא גזולה בידו, וכיוצא בזה, מותר לו ללוי הלוקח הראשון להעיד לטובת יהודה להעמיד בידו שדהו. (40) בחו"מ סי' לו סעיף יד, הנוסח: בת חורין. שדה שלא נמכרה ולא נשתעבדה לאיזה בעל-חוב מוקדם. (41) כגון שבא בעל-חובו של ראובן המוכר, אצל יהודה הלוקח האחרון, ולא מצא אצלו לגבות כלום, מפני שזכה בה המערער, והלך ללוי לטרופ ממנו שדהו בחובו. (42) שמכרה לו באחריות. (43) ולפיכך אינו נוגע בעדותו לטובת יהודה, אבל אם אין למוכר שדה אחרת, יש הנאה ללוקח הראשון להעמיד ללוקח השני את שדהו, כדי שאם יבוא בעל-חובו של ראובן לטרופ שדהו, ידחנו אצל הלוקח השני, ע"פ הדין: אין בעל-חוב גובה אלא מן הלוקח האחרון, כמבואר בהל' מלוה פ"ט ה"ה, "שהרי הלוקח הקודם אומר לטרופ: הנחת לך מקום לגבות ממנו", ולפיכך לא יעיד לו, שהרי נוגע הוא בעדותו (בבא-בבא-בבא שם).

פֶּרֶק שֵׁשֶׁה עָשָׂר

(1) דברים שונים הגורמים לצד הנאה בעדות, ועל הדין להתבונן בהם. פיסולים הפוסלים בעדות, פוסלים גם בדיינים. הכשרים להעיד ופוסלים לדון.

1 א. ראובן שגזל שדה או טלית משמעון, וכא יהודה
2 וערער על ראובן ואמר: שדה זו או טלית זו שלי
3 היא - אין שמעון יכול להעיד לראובן שאין זו
4 השדה של יהודה ולא זו הטלית של יהודה⁴; שהרי
5 שמעון רוצה להעמיד שדה זו או טלית זו ביד
6 ראובן, שהוא גזלה ממנו⁵, כִּדִּי שְׁיַחְזִירוּ לוֹ⁶ מִיַּד
7 הַגָּזֵלָן; שהרי אפשר שתהיה הראייה של שמעון,
8 שמוציא בה מיד ראובן, אפשר שאינו יכול להוציא
9 בה מיד יהודה⁷. וכן אם מכר ראובן השדה הגזולה
10 או הורישוה ללוי, וכא יהודה לערער על לוי⁸ - אין
11 שמעון מעיד שאינה של יהודה; שמה נחת רוח יש
12 לו להוציאה מיד לוי⁹.

(2) טען כנגדו. (3) הנגזל. (4) כגון שידוע שום עדות לפסול עדותו של יהודה המערער. (5) בכתי' תימן: שהוא טוען שהוא גזלם ממנו. (6) בית-הדין. (7) ולפיכך נוח לשמעון להעמידה ביד ראובן, ואח"כ יוציאה ממנו בעדים, שגזלה ממנו. ובש"ע חו"מ סי' לו סעיף יז, הנוסח: "מפני שאפשר שנזכר לו להוציאה מיד ראובן, יותר מלהוציאה מיד יהודה". ומתוך שהוא נוגע בעדותו - אינו מעיד, כמבואר לעיל פט"ו, ה"א. (8) שהוא בנו, או קרובו אחר הראוי ליורשו. (9) כלומר, נוח לו להוציאה מלוי, יותר מלהוציאה מידי יהודה, וכנ"ל (בבא-בבא-בבא, מג, ב. ומד, א). וכעין זה שינוי במשנה (כתובות קט, א): "השני נוח לי, והראשון קשה הימנו = שהוא אדם אדם, ולא אוכל לדון עמו.

13 ב. מכר הטלית הגזולה ללוי, וכא יהודה
14 לערער¹¹, אם מת ראובן - שמעון מעיד עליה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכירה פי"ט, ה"ח: "שכל תנאי שבממון - קיים" - נוגע בעדותו הוא, שלא נוח לו לראובן המוכר לעמוד בפני דין ודיינים, ותהיה לשמעון תרעומת עליו, שמכר לו דבר שאינו שלו (ב"ח לחו"מ שם). (30) שאקנה. (31) שכתב לו: כל נכסים שאני עתיד לקנות, בין קרקעות בין מטלטלין, הרי הם משועבדים לך להפרע מהם, ואז בעל-חוב טורף אף מן המטלטלין שקנה הלווה לאחר שלוה, שכל תנאי שבממון - קיים (מלשון רבינו הל' מלוה פי"ח, ה"ב). ובשו"ע חו"מ סי' לו סעיף טז, מעיר: "ובזמן הזה אפילו שעבד לו מטלטלין אגב קרקע, אינו טורף ממטלטלין שמכר" משום תקנת השוק, שאם לא כן, אין לך אדם קונה חפץ מחבירו, כמבואר שם סימן ס סעיף א. (32) ולא יהיה "לוה רשע ולא ישלם", כמבואר לעיל ה"ג (בבא-בתרא שם). (33) יסודם ובסיסם. (34) יוצאת מגדר הרגיל, ע"פ לשון הכתוב (דברים ל, יא) "לא נפלות היא ממך ולא רחוקה היא". (35) וכל זה כשמעיד לזכותו, אבל לחובתו מעיד, שהודאת בעל-דין דומה כמאה עדים (כסף-משנה בשם הראב"ד). (36) ירושלמי סנהדרין פ"ג, ה"ט: "ומנין שלא יהו הדיינים קרובים זה לזה? אמרה תורה: הרוג ע"פ עדים, הרוג ע"פ דיינים. מה עדים אין קרובים זה לזה, אף דיינים אין קרובים זה לזה", וכן משמעות המשנה בנדה מט, ב "כל הכשר לדון, כשר להעיד" - הרי שאי-אפשר להיות פסול לעדות וכשר לדיינות.

ה. ולפיכך³⁷ אין סומכין בסנהדרין שנים הקרובים זה לזה³⁸, בין בסנהדרי קטנה³⁹ בין בסנהדרי גדולה⁴⁰. אבל אלו שמוסיפין עד שבעה לעבר השנה⁴¹, כמו שבארנו בהלכות קדוש הקדש⁴², יראה לי, שאם היה⁴³ בהן קרובים - אין בך⁴⁴ פלוס.

(37) הואיל וכל מה שפוסל בעדים פוסל בדיינים. (38) שהם פסולים לעדות, כמבואר לעיל פי"ד ה"ו, ובביאורנו שם. (39) שהיא בית-דין של עשרים ושלשה חכמים. (40) שהיא בית-דין הגדול שבמקדש, המונה שבעים ואחד חכמים (לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"ג). והוא-הדין לכל בית-דין של שלשה הדין דיני ממונות בלבד, אין יושבים בו דיינים הקרובים זה לזה (כסף-משנה). (41) להוסיף לה חודש שלשה עשר. (42) פ"ד, ה"ט-י. והשווה הל' סנהדרין פ"ה, ה"ו. (43) בנוסח ה'לחם-משנה: היו. (44) כיון שאין מוסיפים אותם אלא לשם סמל בלבד, כמו שאמרו (סנהדרין י, ב) "כנגד ברכת כהנים", שבפסוק ראשון יש בו שלש תיבות; ובשני - חמש; ובשלישי - שבע, אף כאן מתחילים בשלשה, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה, אין לפסול בו אלא את השלושה הראשונים, שהם בית-דין בכל מקום, וגם כאן אם גמרו בשלשה - מעוברת, - הרי שהם העיקר. ולדעת הלחם-משנה, כל השלשה שעושים מעשה על פיהם צריכים להיות כשרים, ואפילו אלו הנוספים על שלושת הראשונים, כל שהם מצטרפים לעבר את השנה, וגומרים ע"פ שלשתם לעבר את השנה, צריכים להיות רחוקים זה מזה, ושאר הנוספים לא איכפת לנו בהם.

החוב טורף מהלוקח, אלא גובה חובו מהשדה בת-חורין של המוכר, ואין למוכר שום רווח בהעמדת השדה ביד הלוקח, ומעיד לו (שם).

ד. ראובן שמכר פרה או טלית לשמעון, ובא יהודה לערער ולהוציא מיד שמעון²⁴ - ראובן מעיד לו עליה²⁵ שהיא של שמעון; שאפילו עמדה ביד שמעון - אין בעל חובו של ראובן טורף מן המטלטלין²⁶, ואפילו היו אפותיקי²⁷. במה דברים אמורים? כשהיה שמעון מודה שזו הפרה והטלית הם של ראובן המוכר פודאי, והוא יודע שבאמת הן שלו; אבל אם לא הודה שמעון - אין ראובן מעיד לאבד זכות יהודה; שאם תצא מתחת ידי שמעון - יחזר שמעון ויתבע דמים, ויאמר לו: מכרת לי דבר שאינו שלך²⁸, שהרי באו עדים ואמרו שהן של יהודה²⁹. במה דברים אמורים שיעיד ראובן לאבד זכות יהודה ויעמיד המטלטלין ביד שמעון? כשבאו עדים והעידו, שהם יודעים שראובן זה לא היה לו קרקע מעולם; אבל אם לא באו עדים לכה - אף על הפרה והטלית אינו מעיד. ולמה אינו מעיד עליהן? שמא הקנה אותם לבעל חובו אגב קרקע, וכתב דאקני³⁰, והקנה לו מטלטלין אגב קרקע³¹, שנמצא בעל חובו טורף אף הפרה והטלית; לפיכך לא יעיד עליהן, שהרי רוצה להעמיד ביד שמעון, כדי שיבוא בעל חובו ויטרפם³², וכן כל פיוצא בדברים אלו. ודברים אלו אינן תלוין אלא בדעת הדין ועצם בינתו, שיבין עקר המשפטים³³, וידע דבר הגורם לדבר אחר, ויעמיק לראות. אם ימצא שיש לזה העד צד הנאה בעדות זו, אפילו בדרך רחוקה ונפלאה³⁴ - הרי זה לא יעיד בה³⁵, ובדרך שלא יעיד בדבר זה, שמא נוגע בעדותו הוא, כך לא ידון באותו דבר. וכן שאר מיני פסולין: פשם שפוסלין בעדים, כך פוסלין בדיינים³⁶.

(24) בטענה שקנאה מגולץ. (25) לפסול עידי יהודה. (26) שכלל הוא: אין בעל-חוב טורף מן המטלטלין, שאין להם קול ולא נזהרו הלקוחות. שאם לא כן, אין לך אדם לוקח עוד מטלטלין מחבירו, שמא יטרפם בעל החוב ממנו (שם מד, ב וברשב"ם). (27) שייחדם לבעל-חוב לגבות חובו מהם, אם לא יפרענו עד זמן פלוני. אפותיקי - "אפה תהא קאי" (=על זה תעמוד), כלומר: לא יהיה לך פרעון אלא מזה. ומכיון שאין שום הנאה לראובן מעדותו, מותר לו להעיד (שם). ומדובר שמכר לו שלא באחריות, שאם מכרה סתם, הרי ראובן נוגע בעדותו, שלא יחזור שמעון עליו לתבוע ממנו דמי טליתו, וכן ב"טור' חו"מ סימן לו, וכן נראה מלשון הגמרא שם: "להכי זביני לך שלא באחריות". (28) שהיתה גזולה בידך מידי יהודה. (29) ואע"פ שגם במקרה זה אין המוכר חייב לו כלום, שהרי התנה עמו שלא תהיה עליו אחריות, וכדברי רבינו בהל'

הם מתנה, או הלוואה, או פירעון, יבואו פלוני ופלוני ויעידו, זו היא ראייה בלא ידיעה (=שם הנתבע דרש מהתובע שיביא עדים כאלו ויעידו, אזי יפרע לו, הרי אלו מעידים, והלה משלם); ידיעה בלא ראייה כיצד? מנה הודית לי בפני פלוני ופלוני, יבוא פלוני ופלוני ויעידו זו היא ידיעה בלא ראייה, אבל בעדות נפשות אין העדות מתקיימת אלא על פי ראייה וידיעה כאחת. שאם הודה לו החייב שהרג, והעד לא ראה את המעשה, אסור לו להעיד. 6 שם לא, א.

16 ב. לפיכך מצינים אף על עדי הממוין. וביצד
17 מצינים עליהן? [מצינים עליהם] בפני הפלל,¹⁰
18 ומודיעין אותן כח עדות שקר,¹¹ ובשעת המעיד בה
19 בעולם הזה ובעולם הבא.¹² ואחר כך מוציאים את
20 כל האדם לחוץ, ומשירין את הגדול שבפועלים,
21 ואומר¹³ לו: אומר היאף אפה יודע שזה חייב לזה.
22 אם אומר: שהוא¹⁴ אומר לי חייב אני לו, או איש
23 פלוני אומר לי שהוא חייב לו - לא אומר פלוס¹⁵, עד
24 שיאמר: בפנינו הודה¹⁶ שהוא חייב לו¹⁷. והיו
25 מכניסין את העד השני ובדקין אותו כך. נמצאו
26 דבריהן מכניין - נושאין ונותנין בדבר, וגומרין
27 הדין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומודיעין אותם כח עדות השקר ובושת המעיד בה בעולם הזה ולעולם הבא."

ולכאורה, אזהרה זו לא מצינו דוגמאות אפילו בעבירות שעונשן ארבע מיתות בית-דין, וצריך להבין מהי החומרה הגדולה כ"כ בעדות שקר. והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי עלידי הנהגתו הטובה והישרה, הוא מעיד על ה"טוב" וה"ישר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג, י). לכן, כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר בושט לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו ממש, כמו אדם שמביישים אותו - שאינו ניזק בדבר ממשי אלא שהמביישו נוטל ממנו את ערך תוכנו.

(על"פ ל"ק"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 58)

7 הואיל וצריכים לראות הדבר בעיניהם, ואפילו העידו להם אנשים נאמנים ביותר, אסור להם להעיד. 8 מטילים אימה. 9 שלא יעידו שקר, כשם שמאיימים על עידי נפשות (סנהדרין כט, א) וראה לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ב, הלכה ג. 10 הנמצאים באותה שעה בבית דין. 11 חומר העוון ועונשו, שרעב וחרב באים לעולם על עדות שקר, ככתוב (משלי כה, יד) "נשיאים ורוח וגשם אין, איש מתהלל במתת שקר", וכן שם (יח) "מפיץ וחרב וחץ שנון, איש עונה ברעהו עד שקר". 12 שלא רק בעולם הבא הוא יישאר בזוי, אלא גם בעולם הזה הוא בזוי על שוכריו, ככתוב (מלכים-א, כא, י) "והושיבו שניים אנשים בני בליעל

1 ו. כל הפשר לדון - פשר להעיד⁴⁵. ויש פשר
2 להעיד, ואינו פשר לדון. האזהב והשונא⁴⁶, והגר⁴⁷
3 והמשחרר⁴⁸, וכן הזקן⁴⁹ והסריס, והממזר, וסומא
4 באחת מעיניו - פשרין להעיד, ואין פשרים לדון
5 דיני נפשות, כמו שבארנו⁵⁰.

45 נדה מט, ב. 46) שכשרים להעיד, כמבואר לעיל פי"ג הט"ו, ופסולים לדון, שהאזהב אינו יכול לראות חובה לנידון, והשונא אינו מסוגל להפוך בזכותו (סנהדרין כט, א. וכתובות קה, ב), והשווה לעיל הל' סנהדרין פכ"ג, ה"ו. 47) שפסול לדון עד שתהא אמו מישראל, ראה שם פ"ב ה"ט, ופי"א ה"א. 48) עבד כנעני שנשתחרר מעבדותו, ודינו כגר שכשר לעדות, כמבואר בבבא-קמא פה, א. אבל העבד שלא נשתחרר - פסול לעדות, כמבואר לעיל פ"ט, ה"ד. 49) עד כאן מנה רבינו אלה הפסולים לדון אפילו דיני ממונות, מכאן ואילך הוא מונה אלה הפסולים לדון דיני נפשות בלבד, ואילו לדיני ממונות כשרים הם לדון. 50) לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"ג: "לא זקן מופלג בשנים ולא סריס, מפני שיש בהם אכזריות", שהזקן שכח כבר צער גידול בניו, וכן סריס (סנהדרין לו, ב וברש"י). ושם פי"א ה"א, כותב רבינו: "וכן הממזר והסומא באחת מעיניו, כשר לדון דיני ממונות. אבל בדיני נפשות אין דנים אותם, אלא כהנים לויים וישראלים המשיאים לכהונה, ולא יהיה אחד מהם סומא" וכו'. והטעם, מבואר בסנהדרין לו, ב "כשם שבית-דין מנוקים בצדק, כך מנוקים מכל מום" (=פגם משפחה). וביבמות קא, א פסלו סומא לדון בסנהדרין, שנאמר (שיר ד, ז) "כולך יפה רעית, ומום אין בך", והשווה הל' סנהדרין פ"ב, ה"ט.

יום ש"ק ה' תמוז ה'תש"פ

פרק שבעה עשר

1) האיסור להעיד מפי אחרים בלא ראייה עצמית. האיום על עדים בענייני ממון. האיסור לאדם שאינו עד, לעמוד עם עד, כדי להראות ששניים הם, ולהפחיד את הלווה שיוודה מעצמו. דין עד אחד הכובש עדותו ואינו מעיד.

6 א. מי שהעיד לו אנשים רבים וגדולים בחכמה
7 וביראה, שהם אומרים² שראו פלוני שעבר עברה
8 פלונית או שלח מלונאי³, אף על פי שהוא מאמין
9 הדבר בלבד פאלו ראיה⁴ - לא יעיד, עד שיראה
10 הדבר בעיניו, או יודה לו הלוח מפי ויאמר לו:
11 היה עלי עד שפלוני הלוח לי מנה. שנאמר: והוא
12 עד או ראה או ידע; ואין לה עדות שמתקנת
13 בראיה או בידיעה אלא עדות ממוין⁵. וכל המעיד
14 מפי אחרים - הרי זה עד שקר, ועובר בלא תעשה⁶,
15 שנאמר: לא תענה ברעך עד שקר.

2) בכתב יד תימן הנוסח: שהם ראו. ותיבת: אומרים, איננה. 3) ומבקשים ממנו להעיד על כך. 4) ראה בסמוך הלכה ה מעין זה. 5) שבועות לג, ב: "ראיה בלא ידיעה כיצד? מנה מנית לך בפני פלוני ופלוני (=אבל לא הודעתים, אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ורק אז מוסרים השטר לידי המלווה, כמבואר בהלכות מלווה ולווה פרק י"א, הלכה א.

ה. תלמיד שאמר לו רבו: יודע אתה, שאם נותנין לי כל קמח העולם - איני משקר. מנה יש לי אצל פלוני, ויש לי עליו עד אחד, לך והצטרף עמו. אם נצטרף - הרי זה עד שקר²⁸.

(28) שבועות לא, א ועליו אמרה תורה: "לא תענה ברעך עד שקר", כמבואר לעיל הלכה א.

ו. אמר לו: בוא ועמד עם העד ולא תעיד, כדי שיראה הלוא ויפחד, ויעלה על דעתו שאתם שני עדים ויודה מעצמו - הרי זה אסור לעמד ולהראות שהוא עד, אף על פי שאינו מעיד²⁹. ועל זה וכיוצא בו נאמר: מדבר שקר תרחק³⁰.

(29) ואינו עובר משום: לא תענה ברעך וגו'. (30) שבועות שם, שמא על ידי פחד זה ישתווה עימו הנתבע, שלא כדין, שלא היה חייב לו ("סמ"ע לחושן משפט כת, סעיף קטן יד).

ז. השוכר עדי שקר להעיד לחברו³¹ - פטור מדיני אדם³², וחייב בדיני שמים³³. וכן עד אחד שפכש³⁴ עדותו ולא העיד - פטור מדיני אדם, וחייב בדיני שמים³⁵.

(31) להוציא כסף מראובן לשמעון חבירו. (32) אין בית הדין יכול לחייבו לשלם מה שהפסיד את ראובן, שאין זה אלא גורם לנזקין ופטור (בבא קמא נר, א). (33) כדי לצאת ידי שמים עליו לשלם מעצמו, מה שהפסיד את חבירו (שם). אבל אם שכר עידי שקר לעצמו, והוציא ממון שלא כדין, חייב בדיני אדם להחזיר אותו ממון שגזל, כמבואר שם ובחושן משפט לב, סעיף ב. (34) עצר והעלים, ככתוב (מיכה ז, יט) "כבוש עוונותינו" וכן שנינו בסנהדרין פט, א "הכובש את נבואתו". (35) שאילו היה מעיד היה מחייב את הנתבע שבועה, ושמא היה נמנע מלהישבע שקר, והיה משלם, נמצא שגרם לו הפסד ממון (בבא קמא שם וברש"י). ואין צורך לומר, בשני עדים שכבשו עדותם ולא העידו, שחייבים בידי שמים, ככתוב: "אם לא יגיד ונשא עונו" וכמבואר בגמרא שם, והשווה לעיל פרק א הלכה א. ואפילו לא נשבעו שאינם יודעים לו עדות, וכבשו עדותם בלא השבעת התובע, חטאם גדול ועוונם יישאו, כמבואר בתוספות שם דיבור המתחיל פשיטא.

פרק שמונה עשר

(1) דיני עד זומם; ומה בין הכחשה להזמה. עדים שהוכחו ולבסוף הוזמו. התראה והכרזה בעדים זוממים. דין חיוב תשלומי זוממים על פי הודאת עצמם.

א. מי שהעיד בשקר, ונודע בעדים שהעיד בשקר - זהו שנקרא עד זומם², ומצות עשה לעשות לו כמה שרצה לעשות בעדותו לחברו³. אם בעברה שתיבין עליה סקילה העידו והזמו⁴ - נסקלין כלן⁵; ואם בשרפה - נשרפין⁵; וכן שאר המיתות. ואם

נגדו ויעדוהו לאמר ברכת אלהים ומלך - הרי שאיזבל עצמה שוכרתם, קוראתם: בני בלעל (שם). (13) גדול שבדיינים. ובכתב יד תימן: ואומרים. (14) הלווה. (15) שאדם עשוי לומר פלוני נושה בי, כדי שלא יחזיקוהו עשיר, וכן אם אמר: "איש פלוני" אפילו הוא איש חשוב, אין זה אלא עד מפי עד (סנהדרין שם, ובדף לז, ב). (16) לתובע. (17) נתכוון שנהיה לו עדים בדבר (שם כט, א וברש"י).

ג. המטמין עדים לחברו, והודה לו בינו לבין עצמו¹⁸, והעדים רואין ושומעין שהוא אומר לו: ודאי יש לך אצלי כף וכו', אבל מתנא אני שמא תכפני בדין למחר - הרי זו אינה עדות, עד שייודה בפני עדים¹⁹.

(18) שלא ראה את העדים המוחבאים. (19) שיראה אותם (שם). והשווה הלכות טוען ונטען פרק ו, הלכה ז: "שמא תכפני בדין למחר, ואין לי מה אתן לך, ולמחר תבעו בדין באלו העדים, בין שטען ואמר משטה הייתי בו, בין שאמר: לא היו דברים מעולם, הרי זה נשבע היסט (=כדין כופר בכל) ונפטר, שאין כאן עדות, עד שיאמר הלווה "אתם עדי" וכו'.

ד. אחד המודה בפני עדים ואמר דרך הודאה²⁰: זה²¹ יש לו אצלי כף וכו', או שאמר: אתם עדי, או שאמר: היו עלי עדים²², בין שאמר הלוא, בין שאמר המלוה²³ ושתק הלוא דרך מאמין לדבריו²⁴ - הרי אלו עדים²⁵. ואין צריך לומר אם קנו מידו²⁶, או שאמר להם: כתבו עלי שטר שיש לזה אצלי כף וכו'. וכל פיוצא בדברים אלו - הרי הם הודאה ומעידין על פיו²⁷.

(20) כגון שאמר בפניהם: אני מודה לפניכם וכו'. (21) התובע הזה העומד בפנינו. (22) שאני חייב לו כך וכך. וכל זה הוציא רבינו מדברי התלמוד בסנהדרין שם בקשר למה ששנינו במשנה שם "עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו" - מסייע לו לרב יהודה, האומר: "צריך שיאמר אתם עדי", הרי שהשווה התלמוד דין "הודה לו" לאמירתו: "אתם עדי", שבכל אלה המקרים אינו יכול לטעון עוד: משטה הייתי בו, או; שלא להשביע (להיראות שבע ועשיר) את עצמי נתכוונתי (ש"ך לחושן משפט פא סעיף קטן לד). והשווה הלכות טוען ונטען פרק ז, הלכה א"ב. (23) היו עלי עדים שהלווה הודה לתביעתו ואמר לי הן. (24) פרט אם שתק דרך שחוק והיתול, שאינו אלא משטה בו. (25) סנהדרין כט, ב מאמרו של רבינא שם. (26) קיבלו קניין סודר מידי הלווה שהוא מודה לתביעת המלווה, שכלל הוא: הודה בפני שניים וקנו מידו, כותבים לו שטר הודאה, אף על פי שלא אמר; כיתבו, שסתם קניין לכתובה עומד (שם וברש"י). (27) לעשותו מלווה על פה, אבל אסור להם לכתוב עליו מלווה בשטר, כל עוד לא קנו מידו, ואפילו אמר להם: כיתבו עלי שטר, צריכים הם להימלך בו אחר שחתמו בשטר, אם מסכים הוא לעשותו "מלווה בשטר",

שלא היה. וההזמה - בעדים עצמן, ואלו העדים
 שהזמום¹⁴ אינן יודעים אם נהיה הדבר או לא היה.
 כיצד? עדים שבאו ואמרו: ראינו זה שהרג את
 הנפש, או הלזה¹⁵ מנה לפלוני, ביום פלוני במקום
 פלוני; ואחר שהעידו ובדקו באו שנים אחרים
 ואמרו: ביום זה ובמקום זה היינו עמכם ועם אלו
 כל היום, ולא היו דברים מעולם, לא זה הרג את
 זה ולא זה הלזה את זה - הרי זו הכחשה¹⁶. וכן
 אם אמרו להם: היאך אתם מעידים כך? וזה ההורג
 או הנהרג או הלזה או המלזה היה עמנו ביום זה
 במדינה אחרת! - הרי זו עדות מכחשת; שזה כמי
 שאמר: לא הרג זה את זה, ולא זה הלזה את זה,
 שהרי עמנו היו ולא נהיה דבר זה. וכן כל פיוצא
 בדברים אלו¹⁷. אבל אם אמרו להם: אנו אין אנו
 יודעים אם זה הרג זה ביום זה בירושלים כמו
 שאתם אומרים או לא הרגו, ואנו מעידים שאתם
 עצמכם הייתם עמנו ביום זה בבבל¹⁸ - הרי אלו
 זוממים, ונהרגין או משלמין¹⁹. הואיל והעדים
 שהזמום לא השגיחו על עצמה של עדות כלל אם
 אמת היה או שקר²⁰.

(12) בכת"י תימן: אין כאן עדות ואין עונשין וכו'.
 (13) יתברר. (14) את העדים הקודמים. (15) בכת"י תימן:
 לזה מזה ביום פלוני. (16) שהרי הכחישו את גוף העדות.
 (17) משנה במכות ה, א. ובתוספתא שם פ"א מ"א.
 (18) ולא יכולתם לראות את הנעשה באותו היום בירושלים.
 (19) כשהוזמו בעדות ממון. (20) אלא על העדים עצמם,
 ובמכות שם דרשו: "לענות בו סרה (דברים יט, טז) - עד
 שתסרה (=תוסר) גופה של עדות", שהוסרו העדים.
 ובירושלמי שם פ"א, ה"ז דרשו: לענות בו סרה - בו, לא
 בעדותו". כלומר, שהזוממים אינם משגיחים על העדות,
 אלא על העדים עצמם, וראה ב"מראה הפנים" שם.

ג. וזו שהאמינה תורה עדות האחרונים על העדים
 הראשונים - גזרת הכתוב הוא²¹. אפילו היו העדים
 הראשונים מאה²², ובאו שנים והזמום ואמרו להם:
 אנו מעידים, שאתם המאה כלכם עמנו הייתם ביום
 פלוני במקום פלוני - הרי אלו נענשין על פיהם.
 שהשנים כמאה, ומאה פשנים²³. וכן בשתי פתי
 עדים המכחישות זו את זו - אין הולכין אחר הרב,
 אלא דוחין את שתייהן²⁴.

(21) כי מה ראית לסמוך על האחרונים ולפסול את
 הראשונים, והלא שנים מול שנים הם! (בבא-קמא עב,
 ב. וסנהדרין כז, א.) וכתב החינוך מצוה תקא: "אכן הגיד
 לי אחד מן החכמים קצת טענה (=טעם) בדבר, כי התורה
 תאמין עדים, ואין ספק שאילו יעידו שני עדים כשרים על
 שלשה אנשים... שהרגו את הנפש שנאמנים השנים... מפני
 שאלו הם עדים, והאחרים בעלי דבר. ובעדים זוממים כמו
 כן, אחר שהאחרונים מעידים על העדים עצמם לומר: עמנו

העידו במלקות⁶ - לוקה כל אחד מהן פשאר מחיבי
 מלקות⁷. ואומדין פחו⁸ ומלקין אותו. ואם העידו
 לחיבו ממון - משלשין⁹ הממון ביניהן לפי מנן
 העדים, כל אחד ואחד יתן חלק המגיע לו¹⁰. ואין
 לוקין במקום תשלומין¹¹.

(2) חושב מחשבות רשע, שהרי הוכח שיקרו ע"י העדים
 המזימים אותו, והכתוב אומר (תהלים קמ, ט) "אל תתן ה'
 מאויי רשע, זממו אל תפק". (3) ככתוב (דברים יט, יט)
 "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו". (4) נמצאו
 שקרנים. (5) ראה לקמן פ"כ, ה"י. (6) על עבירה
 שחייבים עליה מלקות, כגון שהעידו עליו שאכל בשר
 בחלב, או לבש שעטנו. (7) כנ"ל באות ב. וראה לקמן פרק
 כ הלכה ט. (8) כמה מכות הוא יכול לקבל, כדין כל
 הלוקים שאין מלקים אותם אלא כפי כח בריאותם, וכלשון
 רבינו לעיל הלכות סנהדרין פ"ז, הלכה א: "אבל פוחתים
 לחלש, שאם יכה לחלש מכה רבה, בוודאי הוא מת".
 ואפילו העידו על אדם בריא שיכול לקבל מכות הרבה, אינם
 לוקים אלא כפי כוחם, שיכולים לומר לו: אילו היית חלש
 כמונו, גם אתה לא היית לוקה יותר מזה, וכן מוכח ממכות
 ב, ב "ולימרו ליה אי אנת הוה לך, מי הוה מידובנת" (קריית
 מלך). (9) מחלקים. (10) שאם היו שלשה והוזמו, כל
 אחד מהם משלם שליש הממון שרצה להפסידו, והרי קיבל
 הנידון מה שרצו להפסידו בין כולם. אבל אין משלשים
 במלקות אלא כל אחד לוקה שלשים ותשע מכות, ש"ממון
 מצטרף, מלקות אינה מצטרפת" (מכות ה, א), כלומר:
 במלקות אין אתה יכול לקיים "כאשר זמם" אם לא ילקו כל
 אחד מלקות שלימה, שהרי זממו להלקות את הנידון מלקות
 שלימה, לא כן בממון שהוא מקבל מהם, הרי הוא מקבל
 כל מה שרצו להוציא ממנו (תוספות יו"ט שם). ובשם רבינו
 חיים הלוי סולובייצ'ג מבריסק אומרים, שאינו דומה כאב
 המכה הי"ג, לעוצמת הכאב של המכה הי"ד, שכל מה
 שאתה מוסיף לו מכות, כאבו מתרבה והולך, מאחר שהוא
 כאוב ונסבל מהמכות הקודמות, ולפיכך אם תחלק המכות
 בין העדים כולם, וכל אחד מהם ילקה רק חלק ממספר
 המכות, הרי לא ירגיש את הכאב של המכות האחרונות,
 שהנידון היה מרגיש, נמצא שלא קיימת בהם את הדין של
 "כאשר זמם". (11) שאם נתחייבו לשלם ממון, אין
 אומרים שילקו גם משום: "לא תענה ברעך עד שקר",
 שכלל הוא: "כל המשלם אינו לוקה" (מכות ד, א).
 ובכתובות לב, ב אמרו: "בפירוש ריבתה תורה עדים זוממים
 לתשלומין (=שלא נאמר: ילקו ולא ישלמו)... שנאמר: ולא
 תחוס עינך... יד ביד - דבר הניתן מיד ליד, וזהו ממון".
 והשווה הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב: "וכל לאו שניתן
 לתשלומין... אין לוקין עליו".

ב. במה דברים אמורים? בעדים שהוזמו; אבל שתי
 פתות המכחישות זו את זו ואין¹² פאן עדות - אין
 עונשין את אחת מהן, לפי שאין אנו יודעים מי היא
 הפת השקרנית. ומה בין הכחשה להזמה? ההכחשה
 - בעדות עצמה. זאת אומרת: היה הדבר הזה, וזאת
 אומרת: לא היה הדבר הזה, או יבוא מפלל דבריה¹³

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הייתם... חזרו הראשונים - בעלי דבר, והאחרונים - עדים.
ומעין זה ברמב"ן לתורה, דברים יט, יח. (22) ואפילו היו
חמשים כת, ובאו שנים אחר שנים, כמבואר לקמן פ"כ,
ה"ה. (23) משנה במקור, ה' ב: "ומניין אפילו מאה?
תלמוד-לומר עדים" שלשון: על-פי שנים עדים - משמעה
שאינן עדיפות למאה על שנים. (24) אפילו אם כת אחת
היא של מאה, אינם אלא כשנים של הכת השניה, וכן אמרו
(בבא-קמא עד, ב): שנים נגד שנים הם, מה ראית לסמוך
על אלה, סמוך על אלה? ולפיכך שתיהן נדחות, שבהכחשה
אין 'גזירת הכתוב' להאמין האחת על פני השניה (רש"י
שם). ובתוספתא יבמות פ"ד, מ"ב שנינו: "שנים אומרים
מת (=בעלה של אשה עגונה), ומאה אומרים לא מת - הרי
מאה כשני עדים", ואם ניסת לאחד מעדיה, ואומרת: ברי
לי שבעלי מת - לא תצא.

אָבֵל בֵּית דִּין מִכֵּין אוֹתוֹן מִפֶּת מַרְדּוֹת כְּפִי מָה
שִׁירָא³⁸.

(33) ששנים אמרו: פלוני הרג את הנפש, ושנים אמרו: לא
הרג. (34) והוא חי לפנינו, והרי נתברר ששנים הראשונים
שקרנים גמורים הם. (35) משום: "לא תענה ברעך עד
שקר". (36) שלא בא לחייב מלקות, אלא להזהיר על מיתת
בית-דין אם יזומו, שכלל הוא: אין עונשים אלא-אם-כן
מזהירים. (37) בבא-קמא עד, ב. שמיתת בית-דין היא
עונשו של לאו זה, והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב.
(38) שאלו ראויים למכה רבה, שהרי העידו עדות נפשות
ונמצאת שקר (רדב"ז). וכבר נתבאר לעיל הל' סנהדרין פ"ז
ה"ג, מכת מרדות מהי.

ז. עֲדִים זֹמָמִים צְרִיכִין הַכְרֵזָה³⁹. וְהֵיאָף הִיא
הַהַכְרֵזָה שְׁלֵחָה? פּוֹחֲמִין וְשׁוֹלְחִין בְּכָל עֵיר וְעֵיר:
פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי הֵעִידוּ בְּכָךְ וּבְכָךְ, וְהוֹזְמוּ, וְהִרְגָנוּ, אוֹ
לָקוּ בְּפָנֵינוּ, אוֹ עָנְשָנוּ אוֹתָם כִּךְ וְכִךְ דִּינָרִין. שְׁנֵאֲמַר:
וְהַנְשָׁאִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ⁴⁰.

(39) לאחר שנענשו בבית-דין. (40) סנהדרין פט, א
"וכותבים ושלוחים שלוחין בכל המקומות" וכו' לענין זקן
ממרא, ומשם למד רבינו לעדים זוממים, והשווה הל'
ממרים פ"ג ה"ח, ופ"ז ה"ג.

ח. חֵיבוֹב הָעֵדִים זֹמָמִים⁴¹ לְשַׁלֵּם בְּמָקוֹם שֶׁחִבְּבוּ
לְשַׁלֵּם - קָנָס הוּא⁴², וּלְפִיכָךְ אֵין מְשַׁלְמִין עַל פִּי
עֶצְמָן⁴³. מֵיֵצֵד? הֲרֵי שֶׁהֵעִידוּ, וְנִחְקְרָה עֵדוּתָם בְּבֵית
דִּין, וְאַחֵר כִּךְ אָמְרוּ שֶׁנִּיהָם: עֵדוֹת שֶׁקֶר הֵעִדְנוּ,
וְאֵין לָזֶה אֶצֶל זֶה פְּלוֹם; אוֹ שֶׁאָמְרוּ⁴⁴: הֵעִדְנוּ עַל
זֶה כִּכְךָ וְכִכְךָ וְהוֹזְמוּ⁴⁵ - אֵין מְשַׁלְמִין עַל פִּיהֶן⁴⁶.
אָבֵל אִם אָמְרוּ: הֵעִדְנוּ עַל זֶה, וְהוֹזְמוּ בְּבֵית דִּין
שֶׁל פְּלוֹנִי, וְנִתְחַבְּבוּ לָתֵן לוֹ כִּךְ וְכִכְךָ - הֲרֵי אֵלֵינוּ
מְשַׁלְמִין; שֶׁזֶה הוֹדָאָה בְּמִמּוֹן שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְתַנּוּ⁴⁷.
וְאִם אָמַר הָאֶחָד כִּךְ - מְשַׁלֵּם חֻלְקִין⁴⁸.

(41) בכת"י תימן: הזוממין. (42) שכבר נתבאר לעיל ה"ג
ש"גזירת הכתוב היא". תדע, שהרי לא עשו מעשה
ומשלמים, "שהרי ממון ביד בעלים (=שלא שילם, אלא
נגמר דינו לשלם) ומשלמים" (מכות ב, ב). (43) שכל
המודה בקנס פטור, שנאמר (שמות כב, ח) "אשר ירשיעון
אלהים - ולא המרשיע את עצמו", שאפילו באו עדים אח"כ
לחייבו - אין הוא משלם את הכפל (בבא-קמא סד, ב).
(44) בדפוסים קדומים: שאמרו. (45) ועדיין לא חוייבו
לשלם, שלא הספיק הנידון להעמידנו בדיון על הזמתנו.
(46) מכות ג, א. (47) אחרי שהנידון העמידם לדיון, ומאותה
שעה ואילך הרי זה חייב ממון, כשאר כל חיובי בית-דין,
שאינן זה מרשיע את עצמו, אלא כבר הרשיעוהו אלהים (שם
וברש"י). והשווה הל' טוען ונטען פ"א, ה"ז. (48) אע"פ
שאינו נאמן לחייב את חבריו - חייב על הודאת עצמו
(מכות ג, א).

ד. עֲדִים זֹמָמִין אֵין צְרִיכִין הַתְּרָאָה²⁵. וְעֵדִים
שֶׁהִכְחָשׁוּ וּלְכַסּוֹף הוֹזְמוּ²⁶ - הֲרֵי אֵלֵינוּ נִהְרָגִין אוֹ
לֹקִין אוֹ מְשַׁלְמִין; מִפְּנֵי שֶׁהִכְחָשָׁה תַּחֲלֵת הַזְמָה
הִיא, אֶלָּא שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה²⁷.

(25) שאפילו לא התרו בהם קודם לעדותם - נענשים, שהרי
הם רצו להרוג בלא התראה (=שהרי הנידון לא הרג, ולא
הותרה ההתראה שהעידו עליה) והם יצטרכו התראה? והלא
התורה אמרה: ועשיתם לו כאשר זמם! (כתובות לג, א)
וראה לקמן פ"כ, ה"ד. (26) כגון שנים אמרו: הרג, ושנים
אמרו: לא הרג, ואח"כ באה כת שלישית ואמרה: איך אתם
מעידים שהרג, והלא עמנו הייתם באותו יום. (27) ואין
אומרים: כבר בטלה העדות משעת ההכחשה ואין ההזמה
חלה עליה עוד, אלא משעת ההכחשה החלה ההזמה
(בבא-קמא עג, ב).

ה. אֵין מְזַמִּין אֶת הָעֵדִים אֶלָּא בְּפָנֵיהֶם²⁸, וּמִכְחִישִׁין
אֶת הָעֵדִים שְׁלֵא בְּפָנֵיהֶם. וְעֵדִים שֶׁהוֹזְמוּ שְׁלֵא
בְּפָנֵיהֶם²⁹ - הֲרֵי הִכְחָשׁוּ³⁰. לְפִיכָךְ, אִם מָתוּ הָעֵדִים
שֶׁהוֹזְמוּ קֹדֶם שִׁזְמוּ אוֹתָם בְּפָנֵיהֶם³¹ - אֵין פָּאֵן
עֵדוֹת, שֶׁהֲרֵי הִכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה³².

(28) שהרי הם באים לחייבם עונש נפש או ממון, והתורה
אמרה: "והועד בבעליו" - יבוא בעל השור ויעמוד על
שורו, שאין גומרים את דינו שלא בפניו (כתובות כ, א
וברש"י), והשווה לעיל פ"ג, ה"א. (29) שאפילו היו
לפנינו ומכחישים אותם, הרי זו הכחשה. עכשיו שאינם,
וייתכן כי אילו היו לפנינו היו מודים למכחישים - לא
כל-שכן שזוהי הכחשה (כתובות שם). (30) ובטלה
עדותם. (31) ולא הספיקו לחייבם עונש. (32) שם. ואין
אומרים הואיל והכחשה תחילת הזמה היא, וכיון שאין כאן
הזמה, שהרי מתו המזימים, גם הכחשה אין כאן ועדותם
קיימת, אלא הכחשה גמורה היא ועדותם בטלה (רדב"ז).

ו. עֲדֵי נְפִשׁוֹת שֶׁהִכְחָשׁוּ³³ וְלֹא הוֹזְמוּ, אֶפְלוּ בָּא
הַנְּהִירָה בְּרִגְלֵיוֹ³⁴ - אֵינָם לֹקִין³⁵; מִפְּנֵי שֶׁהוּא לֹא
שָׁמַן לְאַזְהָרֵת מִיתַת בֵּית דִּין³⁶, וְאֵין לֹקִין עָלָיו³⁷.

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

1 העידו על מעשה שאירע במזרח העיר, והוזמו שבמערב העיר היו באותה שעה. הזמה המכוננת רק לתאריך, והודאה בגוף המעשה - שמה הזמה. עדים שבשטר כיצד נעשים זוממים.

2 א. שְׁנֵים שֶׁהֵעִידוּ וְאָמְרוּ: בְּמִזְרַח הַבִּירָה² הָרָג זֶה
3 אֶת הַנֶּפֶשׁ בַּשָּׂעָה פְּלוֹנִית, וּבָאוּ שְׁנֵים וְאָמְרוּ לָהֶן:
4 בְּמַעֲרֵב הַבִּירָה הַזֹּאת הָיִיתָם עִמָּנוּ בַּעַת הַזֹּאת: אִם
5 יָכוֹל הָעוֹמֵד בְּמַעֲרֵב לִרְאוֹת מֶה שֶׁבְּמִזְרַח - אֵינָן
6 זוֹמְמִין; וְאִם אֵינָן יָכוֹל לִרְאוֹת - הָרִי אֵלּוּ זוֹמְמִין.
7 וְאֵין אוֹמְרִין: שָׁמָּה מֵאוּר עֵינֵיהֶם שֶׁל רֹאשׁוֹנִים רַב,
8 וְרוֹאֵין מִרְחוֹק יָתֵר מִכָּל אָדָם³. וְכֵן אִם הֵעִידוּ שְׁנֵים
9 וְאָמְרוּ: בִּבְקֶר הָרָג זֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, וּבָאוּ
10 שְׁנֵים וְאָמְרוּ לָהֶן: בְּיוֹם זֶה בְּמַעֲרֵב הָיִיתָם עִמָּנוּ בְּלֹד:
11 אִם יָכוֹל אָדָם לְהֵלֵךְ אֶפְלוּ עַל הַסּוֹס מִירוּשָׁלַיִם לְלֹד
12 מִבְּקֶר עַד עֶרֶב - אֵינָן זוֹמְמִין; וְאִם לֹא - הָרִי אֵלּוּ
13 זוֹמְמִין. וְאֵין אוֹמְרִין: שָׁמָּה בֶּר קֶל⁴ בִּיּוֹתֵר נִדְמָן
14 לָהֶן וְקָפְלוּ⁵ אֶת הַדֶּרֶךְ. אֲלֹא בִּדְבַר הַמַּצּוּי הַיָּדוּעַ
15 לְכָל מַשְׁעֲרֵין לְעוֹלָם⁶, וּמִזְמִין אוֹתָן.

2 טרקלין גדול (רש"י מכות ה, א). ובבבא-בבארא ו, א אמרו: המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה וכו', ומפרש רש"י: בית ארוך מאד וחלוק מתוכו להרכבה חדרים. והשווה הל' שכירות פ"ה, ה"א. (3) מכות ה, א. (4) גמל קל רגלים במרוצתו, כלשון הכתוב (ישעיה טז, א) "שלחו כרו... מסלע מדברה אל הר בת ציון". (5) כרכו וגללו. ובחולין צא, ב אמרו: "מלמד שקפלה הקב"ה לכל ארץ-ישראל והניחה תחת יעקב אבינו". (6) מכות ה, א. וב'תוספות' יבמות קטז, א ד"ה הכא, כתבו שאם העדים טענו בעצמם: כר קל נזדמן לנו, אין מזימים אותם (הגהות רבי עקיבא איגר).

16 ב. שְׁנֵים שֶׁאָמְרוּ: בְּאַחַד בַּשָּׂעָה הָרָג זֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ
17 בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וּבָאוּ שְׁנֵים וְאָמְרוּ: בְּיוֹם זֶה עִמָּנוּ
18 הָיִיתָם בְּמָקוֹם אַחֵר רְחוֹק, אֲבָל בְּיוֹם שֶׁלְאַחֵר יוֹם
19 זֶה הָרָגוּ בְּרֹדֵאי; אֶפְלוּ הֵעִידוּ הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁקָּדָם כָּמָה
20 יָמִים הָרָגוּ⁷ - הָרִי זֶה הַהוּרָג עִם עֲדֵיו הָרֹאשׁוֹנִים
21 נְהַרְגִין, שֶׁהָרִי הוּזְמוּ⁸. שֶׁבַעֲת שֶׁהֵעִידוּ שֶׁהָרָג עֲדִין
22 לֹא נִגְמַר דִּינוֹ לְהָרָג⁹. אֲבָל בָּאוּ שְׁנֵי עֲדִים בְּשָׁלִישִׁי
23 בַּשָּׂעָה וְאָמְרוּ: בְּאַחַד בַּשָּׂעָה נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי
24 לְהָרִיגָה, וּבָאוּ שְׁנֵים וְאָמְרוּ: בְּאַחַד בַּשָּׂעָה עִמָּנוּ
25 הָיִיתָם בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי הָרְחוֹק, אֲלֹא מַעֲרֵב שָׁבַת אוֹ
26 בַּשָּׁנִי בַּשָּׂעָה נִגְמַר דִּינוֹ - אֵין עֲדִים אֵלּוּ שֶׁהוּזְמוּ
27 לְהָרִיגִין, שֶׁהָרִי מִכָּל מָקוֹם בַּעַת שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו כָּבֵר
28 נִגְמַר דִּינוֹ לְהָרִיגָה¹⁰. וְכֵן לְעֵנֶן תְּשֻׁלוּמֵי קֶנֶס¹¹.
29 בִּיצֵד? בָּאוּ שְׁנֵים בְּשָׁלִישִׁי בַּשָּׂעָה וְאָמְרוּ: בְּאַחַד
30 בַּשָּׂעָה גִּבַּב וְטָבַח¹² וְנִגְמַר דִּינוֹ, וּבָאוּ שְׁנֵים וְאָמְרוּ:
31 בְּאַחַד בַּשָּׂעָה עִמָּנוּ הָיִיתָם בְּמָקוֹם רְחוֹק, אֲבָל בְּמַעֲרֵב
32 שָׁבַת נִגְמַר דִּינוֹ; אֶפְלוּ אָמְרוּ: בְּאַחַד בַּשָּׂעָה גִּבַּב

33 וְטָבַח וּמָכַר¹³, וּבַשָּׁנִי בַּשָּׂעָה נִגְמַר דִּינוֹ¹⁴ - אֵין עֲדִים
34 אֵלּוּ שֶׁהוּזְמוּ מִשְׁלֵמִין, שֶׁהָרִי מִכָּל מָקוֹם בַּעַת
35 שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו חֵיב הָיָה לְשֵׁלֶם¹⁵. וְכֵן כָּל בִּיּוֹצֵא בָּזָה.

7) שהקדימו חובתו יותר מהראשונים. (8) הנידון נהרג ע"פ עדות האחורנים, והראשונים נהרגים, שהרי זוממים הם. (9) ולא היה עדיין בר חיוב מיתה, ומה גם שעדי נפשות צריכים דרישה וחקירה, ושמה לא היו מכוננים עדותם, והיו בית-דין פוטרים אותו לגמרי, נמצא שרצו לחייב מיתה את מי שאינו ראוי למות (מכות ה, א וב'תוספות' שם). (10) נמצא שהעידו באדם שנתחייב למות, והרי הוא כאדם שמת כבר (שם). והשווה לקמן הל' ממרים פ"ה, ה"ב: "אבל אחר שבא והכחו וקלל, אחר שנגמר דינו, אע"פ שעשה תשובה, הרי זה פטור, הואיל והוא הולך למיתה". (11) שהמודה בו פטור, דינו כדני נפשות לחלק בו בין עדות גוף המעשה, לעדות גמר הדין. (12) שורו של חבירו, והריהו חייב בתשלומי חמשה, ככתוב בשמות כא, לו. (13) או מכר. (14) ובכתב-יד תימן: אפילו אמרו בשבת גבב וטבח ונגמר דינו. (15) שכבר נגמר דינו. אבל אם לא העידו על גמר דינו, אלא על גוף המעשה, שאמרו הראשונים: באחד בשבת גבב וטבח, ובאו שנים ואמרו: באחד בשבת עמנו הייתם, אלא בערב שבת גבב וטבח, הרי הראשונים משלמים, שבשעה שהעידו בו עדיין לא נגמר דינו, ושמה היה הנידון מקדים ומודה והיה נפטר, כדן מודה בקנס ואח"כ באו עדים, נמצא שהפסידוהו לשלם (מכות שם). ודוקא בתשלומי קנס, אבל בעדות "חיוב ממון" פטורים, שהרי לא היו מפסידים אותו כלום, אחר שהוא מחוייב ועומד (רש"י שם), שאפילו לא באו עדים, יודע הנידון בעצמו שהוא חייב, ומוטל עליו לשלם אפילו כשלא חייבוהו בית-דין (רבי עקיבא איגר, שם).

36 ג. אֵין עֲדִי הַשָּׁטֵר נִעְשִׂין זוֹמְמִין¹⁶ עַד שִׁיאָמְרוּ בְּבֵית
37 דִין: שָׁטֵר זֶה בְּזִמְנוֹ כְּתִבְנוּהוּ¹⁷ וְלֹא אֲחֵרְנוּהוּ. אֲבָל
38 אִם לֹא אָמְרוּ בֵּן, אָף עַל פִּי שִׁזְמָנוּ שֶׁל שָׁטֵר בְּאַחַד
39 בְּנִיסָן בִּירוּשָׁלַיִם, וּבָאוּ עֲדִים וְהֵעִידוּ שֶׁעֲדִי הַשָּׁטֵר
40 הָיָה עִמָּהֶם בְּכָל יוֹם¹⁸ - הַשָּׁטֵר כָּשֵׁר וְהָעֲדִים
41 כָּשִׁירִים; שֶׁאִפְשָׁר שֶׁכְּתִבְנוּהוּ¹⁹ וְאֲחֵרוּהוּ, וּכְשֶׁהָיָה
42 בִּירוּשָׁלַיִם בְּאַחַד בְּאֶדֶר כְּתִבּוּ שָׁטֵר זֶה שָׁם, וְאֲחֵרוּ
43 זִמְנוֹ²⁰ וְכָתְבוּ זִמְנוֹ בְּנִיסָן²¹. אָמְרוּ: בְּזִמְנוֹ כְּתִבְנוּהוּ,
44 וְהוּזְמוּ²²: אִם יֵשׁ שָׁם עֲדִים שִׁיּוֹדְעִים הַיּוֹם
45 שֶׁחֲתִמּוּ²³ עַל הַשָּׁטֵר, אוֹ עֲדִים שֶׁרָאוּ זֶה הַשָּׁטֵר
46 וְחֲתִימָת יָדָם בּוֹ בְּיוֹם פְּלוֹנִי²⁴, כִּינֵן שֶׁהוּזְמוּ - הָרִי
47 נִפְסָלוּ לְמַפְרַע מִיּוֹם שֶׁנִּדְעַע שֶׁחֲתִמּוּ עַל הַשָּׁטֵר;
48 שֶׁהָעֲדִים הִתְתוּמִּים עַל הַשָּׁטֵר - הָרִי הֵן כָּמִי
49 שֶׁנִּחְקְרָה עֲדוּתָן בְּבֵית דִין בַּעַת הַחֲתִימָה²⁵. אֲבָל אִם
50 אֵין עֲדִים שֶׁרָאוּ עֲדוּתָן²⁶ וְלֹא רָאוּ הַשָּׁטֵר מִקֶּדֶם -
51 אֵין נִפְסָלִין אֲלֹא מֵעַתָּה שֶׁהֵעִידוּ בְּבֵית דִין שֶׁזֶה כָּתֵב
52 יָדוֹ²⁷ וְאָמְרוּ: בְּזִמְנוֹ כְּתִבְנוּהוּ; שֶׁאִפְשָׁר²⁸ שֶׁבָּיוֹם זֶה
53 שֶׁהֵעִידוּ בְּבֵית דִין, בּוֹ בְּיוֹם חֲתִמּוּ עַל הַשָּׁטֵר שִׁישׁ
54 לוֹ כָּמָה שְׁנֵים²⁹, וְהֵם שֶׁקָּרִי וְאָמְרוּ: בְּזִמְנוֹ כְּתִבְנוּ³⁰.

קלב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ט סיון - ספר שופטים - הלכות אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשטר. (25) נמצא, כשם שיש דין הזמה לעדות שבעל-פה, כך חלה הזמה על חתימת העדים בשטר (רי"ף לבבא-קמא עב, ב). (26) חתימתם, בשעה שחתמו. (27) לאשר חתימתם. (28) בכתי"י תימן: שאפשר. (29) שכתוב בו זמן מלפני כמה שנים. (30) ולפיכך אי-אפשר לפסול מספק את כל השטרות שנחתמו ע"י אלה העדים מזמן הכתוב בשטר שהזום, עד יום העדות בבית-דין, כי אין עדים זוממים נפסלים למפרע על-פי עצמם (הכל ברי"ף שם). ובי'נמוקי יוסף' שם מסביר: למה זה דומה? למעיד ואומר: לפני שלש שנים לזה פלוני מפלוני מנה, והזום, וכי תעלה על דעתך שיפסל שלש שנים למפרע, אינו נפסל אלא משעת עדותו, והוא-הדין בהזמה על עדות שבשטר. וראה בר"ן לכתובות סוף פ"ב.

(16) על חתימתם בשטר. (17) באותו הזמן הרשום בו, בו ביום חתמנו עליו. (18) ואי-אפשר היה להם לראות בבבל מה שנעשה בירושלים, נמצאו איפוא זוממים. (19) בירושלים, בראותם את מעשה העדות. (20) רשמו בו תאריך מאוחר. (21) סנהדרין לב, א "חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו". ושטר מאוחר כשר, שהרי מחל המלוה על שעבודו ולא יטרוף מן הלקוחות אלא מהתאריך המאוחר ואילך, והרי זו מעלה לגבי הלקוחות, כמבואר שם. ובבבא-בבא קעא, א אמרו: "שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי, שטר מאוחר הוא וכשר", שהדבר ידוע הוא, שאין כותבים בשבת ולפיכך אחרוהו, כדברי רבינו בהל' מלוה פ"ג, ה"ד. (22) והדבר ידוע, שעד זומם נפסל למפרע מעת שהעיד בבית-דין, כמבואר לעיל פ"י, ה"ד. ומעתה, מה דינם של כל העדויות, שהעידו מאותו זמן הכתוב בשטר ואילך? (23) ובכתי"י תימן: שחתמו בו על השטר. (24) באיזה יום שהוא, ואפילו אינו הזמן הכתוב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ט סיון-ה' תמוז ה'תש"פ

בפנים וקורע¹¹ בצנעה. ואינו חיב לקרע אלא בגד¹⁰
העליון בלבד¹².

(6) שנאמר (שמואל-ב א, יא) "ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם" - אין אחיזה פחות מטפח (מו"ק כב, ב). (7) אלא מניחה שלימה, וקורע משפת בית הצוואר ולמטה, ואע"פ שלמעלה היא שלימה, ואינה קרועה לשנים (שם). (8) בסכין, שלא יפסיד הבגד (שם וברש"י). (9) מותר לו. (10) מתחת למקטורן - הוא המעיל העליון. (11) את הבגד העליון. (12) שם.

ג. כל שבעת¹³ ימי אבלות הקרע לפנים¹⁴. ואם בא¹²
להחליף¹⁵ - מחליף, ואינו קורע קרע אחר; שכל¹³
קרע שאינו בשעת חמום¹⁶ - אינו קרע¹⁷. במה¹⁴
דברים אמורים? בשאר הממים חוץ מאביו ואמו;
אבל על אביו ועל אמו - קורע עד שמגלה את¹⁵
לבו¹⁸. ומבדיל שפת הבגד¹⁹. ואינו קורע בכלי, אלא¹⁷
בידו. מבחין, בפני כל העם. וקורע כל הבגדים¹⁸
שעליו. ובגד הנעשה הדבוק לכשרו - אינו מעבב²⁰.
ואם החליף בגד אחר - חיב לקרע כל שבעה²¹. וכן²⁰
על אביו ועל אמו - חולץ כתפו ומוציא זרועו מן²¹
החלוק עד שיתגלה כתפו וזרועו²², והולך כף לפני²²
המטה. ואחר שיקבר אביו ואמו - אינו חיב²³
לחליץ²⁴.

(13) בכתי"י תימן, אין כאן התחלת ההלכה, והכל נמשך להלכה הקודמת, עד לחיבות: במה דברים אמורים. (14) לפניו, שאינו מחזירו לאחריו, כמו בשבת, ראה לקמן פ"י, ה"א. (15) בגד אחר. (16) בשעת מיתה, שהיא התחלת הצער. (17) מו"ק כד, א וברש"י. (18) קרע ארוך יותר מטפח, עד שמגיע ללבו (שם כב, ב). ובירושלמי שם פ"ג ה"ח, אמרו: "מפני שבטלה ממנו מצוות כיבוד" -

יום ראשון כ"ט סיון ה'תש"פ

הלכות אבל

פרק שמיני

(1) חיוב הקריעה על מתו ומקורה בתורה. שיעור הקריעה ומהיכן קורע. המותר לקרוע חלוק שאול. סדר הקריעה על מתים הרבה ובכללם אביו או אמו. הקורע על חולה שנשתלף וסבור שמת, ואחר כך מת.

א. אבל חיב לקרע על מתו. שנאמר: ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו. הא אחר - חיב לפרם². ואין קריעה אלא מעמד. שנאמר: ויקם המלך ויקרע את בגדיו³. ומהיכן קורע? מלפניו⁴. והקורע מאחוריו או מן הצדדין או מלמטה - לא יצא ידי חובת קריעה. אלא כהן גדול, שהוא פורם מלמטה⁵.

(2) מועד קטן כד, א. ולדעת הרמב"ן הובאה בכסף-משנה, אין הקריעה אלא מדרבנן, וההוכחה מהפסוק הנ"ל אינה משמשת אלא אסמכתא בלבד, שהרי אפשר להבין את הכתוב: אתם לא תפרמו, ואילו אבלים אחרים רשאים לפרום אבל אינם חייבים. וכנראה שזוהי גם דעת רבינו (כסף-משנה ורדב"ז). (3) שם כא, א. ומשמע מדברי רבינו, שהעמידה מעכבת, שאפילו אם שכח וקרע מיושב, הרי זה חוזר וקורע מעומד, וכן עשה אמימר (שם כ, ב) וכך נפסקה ההלכה ביו"ד סי' שמ סעיף א. (4) מתחת לבית הצוואר. (5) מו"ק כו, ב. והשווה לעיל פ"ז, ה"ו. וב"פתיח תשובה" ליו"ד שם ס"ק ב מביא בשם הרדב"ז, שאם קרע לרוחב הבגד לא יצא, שזה נראה כאילו נקרע מעצמו.

ב. במה שעור הקרע? טפח⁶. ואין צריך להבדיל שפת הבגד⁷. ומתיר לו לקרע בכלי⁸. ויש לו לקרע בפנים¹⁰, שלא בפני אדם. לפיכך יש לו להקניס ידו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ט סיון - ספר שופטים - הלכות אבל קלג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קורע לעולם, ומקורו בירושלמי מו"ק פ"ג, ה"ה: "יש קריעה בלא איבול, שכן על אביו ואמו אפילו לאחר כמה חייב לקרוע" (ביאור הגר"א ס"ק מ). (33) קודם לכן. (34) כאילו הוא אומר. (35) שהרי הוא מרמה אותן, מראה עצמו שקרע ולא קרע. (36) מו"ק כו, ב.

ז. האומר לחברו: השאילני חלוקה ואבקר את אבי שהוא חולה, והלך ומצאו שמת - קורע³⁷ ומאחה³⁸, ומחזיר לו את חלוקתו³⁹, ונותן לו דמי קרעו⁴⁰, ואם לא הודיעו שהוא מבקר לו⁴¹ חולה - הרי זה לא יגע בו⁴².

(37) הואיל והודיע למשאל, שאביו חולה, והשאילו - הסכים מראש שיקרע, כדי שלא יתבייש שם. (38) תופר תפירה ישרה ומתוקנת. (39) שם. ואע"פ שהקרעים שאדם קורע על אביו - אינם מתאחים לעולם, ראה לקמן פ"ט, ה"א. בבגד שאול מתאחים, שלא הקנה לו הבגד, אלא הרשהו לקרוע כדי שלא יתבייש ('נמוקי יוסף' שם). (40) מה שנגרע הבגד מערכו בגלל הקרע (שם). (41) בכת"י תימן: בו. (42) מו"ק שם. ואם קרע לא יצא ידי חובת קריעה, שהרי זה שואל שלא מדעת. ונקרא גולן, והקורע בחלוק גולל, לא יצא ידי קריעה, כמבואר ביו"ד שם סעיף כט (ש"ך שם ס"ק ג).

ח. מי שהיה לו חולה בתוך ביתו ונתעלף, וסבור שמת וקרע, ואחר כך מת: אם בתוך כדי דבור⁴³ - אינו חוזר וקורע⁴⁴; ואם לאחר כדי דבור מת - חוזר וקורע קרע אחר⁴⁵. וכן מי שאמר לו מת אביו, וקרע, ואחר כך נמצא שמת בנו; אמרו לו מת לו מת, וקסבור שאביו וקרע, ואחר כך נמצא בנו: אם תוך כדי דבור נודע לו אמתת הדבר - יצא ידי קריעה; ואם לאחר כדי דבור - לא יצא, ויחייב לקרע קרע אחר⁴⁶.

(43) כדי שאילת שלום של תלמיד לרב: שלום עליך רבי, ראה הל' שבועות פ"ב, ה"ז. (44) נדרים פז, א. כיון שמת תוך כדי דיבור לקריעתו, הרי זה כאילו קרע עכשיו (ר"ן שם). (45) שהרי בשעה שקרע עדיין לא מת, וקריעתו אינה כלום (שם). (46) אע"פ שלא פירשו לו מי מת, ורק הוא בעצמו טעה וסבר שזהו אביו, בכל זאת חייב לקרוע קרע אחר (שם, ע"פ רב אשי), שהכל תלוי בכדי דיבור. וראוי לציין, שבכת"י תימן, כל המשפט: "אמרו לו מת לו מת... נמצא בנו" איננו, ורבינו אינו עוסק כשאמרו לו: מת לו מת סתם, אלא כשפירשו לו: מת אביו וכו'. ולפי זה, אם אמרו לו על מת סתם, אפילו נודעה לו אמתת הדבר לאחר כדי דיבור יצא, וזה ע"פ התירוצ' הראשון שבגמרא שם, ורב אשי לא בא לחלוק על התירוצ' הראשון, אלא מוסיף לחדש שאפילו כשפירשו לו מי מת, כל שמת בתוך כדי דיבור אינו חייב לקרוע קרע אחר, וכן ביו"ד סי' שמ, סעיף כד.

ט. מי שמתו לו מתים הרבה פאחד - קורע קרע אחד לכלם. היה בכללן אביו או אמו - קורע על פלן קרע אחד, ועל אביו ועל אמו קרע אחר⁴⁷.

(47) מו"ק כו, ב וכדעת רבי יהודה בן בתירה. ונראה מדברי

התלוי בלב, לפיכך יגלה את לבו. (19) את בית צוארו, שיראה הבגד קרוע ומובדל לשנים. (20) שם כב, ב "ואפיקרסותו אינה מעכבת". ומפרש רבינו: בגד הזיעה. ורש"י שם מפרש: הסודר שעל ראשו. (21) ואע"פ שאינה שעת חימום (שם כד, א), וגם קרעים אלה אינם מתאחים לעולם, כנראה מסתימת דברי רבינו לקמן פ"ט, ה"א. (22) וזה הפירוש של חולץ, המוזכר שם כב, ב. ובר"ף שם, מפרש: "חולץ כתיפו ומוציא זרועו מן הקרע של חלוקו, ונמצא זרועו עם כתיפו מגולין". (23) שכן מצינו (בבא קמא יז, א) "וכבוד עשו לו במותו - זה חזקיה מלך יהודה שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף". וסובר רבינו שחליצת כתף אינה אלא "לפניו" - לפני המיטה בלבד, ולא לאחר הקבורה (כסף-משנה). "ובזמן הזה לא נהגו לחלץ כתף כלל" (יו"ד סי' שמ סעיף יז).

ד. קורעין לקטן²⁴, מפני עגמת נפש²⁵. וחולה שמת לו מת - אין מקרעין לו, ולא מודיעין לו, שלא תטריף²⁶ עליו דעתו. ומשתקין את הנשים מפניו²⁷.

(24) את בגדיו. (25) שיבכו הוראים וידבר בכבוד המת, ולא מפני שהוא אבל (מו"ק יד, ב וברש"י). ואפילו שעדיין לא הגיע לחנינוך (רדב"ז). (26) תתבלבל. (27) שלא יבכו על המת בפניו (מו"ק כו, ב). וביו"ד סי' שלו סעיף א: "ואין מספידים בפניו, שלא ישבר לבו, ומשתיקים את המנחמים מפניו". ומפרש הש"ך שם ס"ק ב, אפילו על מת שאינו קרובו של חולה - אין מספידים, שלא ישבר לבו, בראותו פלוני זה מת, מפחד הוא שמא ימות גם הוא.

ה. וקורע אדם על חמיו ועל חמותו, מפני כבוד אשתו²⁸. וכן האשה קורעת על חמיה ועל חמותה, מפני כבוד בעלה²⁹.

(28) שם כו, ב. וקריעה זו אינה אלא כקריעה על שאר מתים, המבוארת לעיל ה"ג, ולא כקריעת אשתו, שהיא על אביה ואמה (רדב"ז), וראה בביאורנו לעיל פ"ב ה"ה, וביו"ד סי' שמ סעיף ד, שאין נוהגים עכשיו כן, לקרוע על חמיו וחמותו. (29) אם מפני כבוד אשתו חייב לקרוע, מפני כבוד בעלה לא כל-שכן (כסף-משנה). וכן אמרו (מו"ק כ, ב) "וכן היא שמת חמיה או חמותה... נוהגת עמו אבלות".

ו. מי שאין לו חלוק לקרע³⁰, ונדמן לו חלוק בתוך שבועה - קורע; לאחר שבועה - אינו קורע³¹. ועל אביו ועל אמו, אפילו לאחר שבועה - קורע כל שלשים יום³². וכל היוצא בבגד קרוע³³ לפני מתים, פלומר³⁴ שהוא קרע עתה עליהן - הרי זה גונב דעת הבריות³⁵, ויזלזל בכבוד החיים והמתים³⁶.

(30) כגון שהיה לובש בגדים שאולים (רמב"ן). (31) שכבר שלמו ימי האבילות, ואין קריעה בלא אבילות (מועד קטן, שם). (32) משום כבודם (שם). ואע"פ שאמרו שם: "על אביו ואמו קורע והולך", סובר רבינו שלאחר שלשים אינו קורע, שכן רבי חייא לא קרע על אביו ואמו כשהגיעה אליו השמועה לאחר שלשים, וכמבואר ב'תוספות' שם ד"ה קורע. אבל ביו"ד סי' שמ סעיף יח, פסקו: על אביו ואמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפרש: לשון שלל וביזה, שכן השלל מפוזר אחת הנה ואחת הנה, ואינו מונח וצבור. (3) תופר תפירה שווה ומתוקנת, וראה להלן הלכה ג בביאורנו ל"איחוי אלכסנדריי". "ועת לתפור" (קהלת ג, ז) מתרגם: "ועידן בחיר לאחזה בזיעה". (4) מועד קטן כב, ב. ולשון הגמרא שם: "מפני כבודה", ומפרש ה"נמוקי יוסף": שגנאי הוא לאשה אף על פי שאין ליבה מגולה, לעמוד בבגדים קרועים.

ב. בדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו, כן חייב לקרע על רבו שלמדו תורה,⁵ ועל הנשיא,⁶ ועל אב בית דין,⁷ ועל רב הצבור שנהרג, ועל ברפת השם,⁸ ועל ספר תורה שנשרף, ועל ערי יהודה, ועל ירושלים, ועל המקדש.⁹

על רבו מובהק, שלמד ממנו רוב חכמתו, "אבל אם לא למד ממנו רוב חכמתו, הרי זה תלמיד חבר... וקורע עליו כשם שהוא קורע על כל המתים" וכו' (לשון רבינו הלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה ט). (6) ראש הסנהדרין ונקרא גם כן ראש הישיבה, ראה לעיל הלכות סנהדרין פרק א, הלכה ג. ובנוגע למלך שמת - ראה לקמן פרק י"ד, הלכה כה. (7) זהו המשנה לנשיא, הגדול שבשבעים סנהדרין, כמבואר בהלכות סנהדרין שם. (8) גידוף שם שמים, ראה להלן הלכה ז. (9) שנחרבו, כמבואר להלן הלכה י. וכל אלה מקורם במועד קטן כו, א.

ג. כל אלו הקרעים קורע עד שמגלה את לבו¹⁰, ואינו מאחה לעולם¹¹. ואף על פי שאין מתאחין - מתר לשלל¹², למלל וללקט¹³, ולעשותם כמין סלמות¹⁴; ולא אסרו אלא באחוי אלכסנדר בלבד¹⁵. וכל הקורע מתוך השלל או המלל או הלקט - לא עשה פלוג¹⁶; אבל קורע מתוך האחוי האלכסנדר בלבד¹⁷. אפלו הפך הפך¹⁸ ונעשה¹⁹ שפתו למטה - לא יאחה²⁰.

(10) בניגוד לקריעה שעל שאר קרוביו, שאינה אלא טפח בלבד, ראה לעיל פרק ח, הלכה ב"ג. (11) שם כו, א, שנאמר באלישע שקרע על אליהו רבו (מלכים ב, יב) "ויחזק בבגדיו ויקרעם לשניים קרעים" - ממשמע שנאמר: ויקרעם, איני יודע שלשניים, אלא, מלמד שקרועים ועומדים לשנים לעולם" - שאינם מתאחים. ומכאן למד רבינו שיקרע עד שיגלה את לבו, שאז יש היכר שהוא קרוע לשנים, אבל בקריעת טפח בלבד אין היכר שהבגד קרוע לשנים (כסף משנה). (12) תפירה רחבה. (13) מלל - אוחד שני ראשי הקרע בין האצבעות וכורכם יחד כעין כריכת ספר, ותוחב שם שתיים או שלוש תפירות; לקט - אוגד כל הקרע ראשו על סופו ותוחב במחט שתיים או שלוש פעמים (רש"י לאלפסי שם). (14) כמעלות הסולם, שתופר שתי תפירות ומפסיק, וחוזר ותופר למטה, שמניח בין תפירה לתפירה הפסק, כסולם הזה שיש בו הפסק בין שלב לשלב (שם). (15) תפירה מתוקנת, שהיא שווה למעלה ובולטת למטה. והרמב"ן מפרש: סתם תפירה - שווה למעלה ובולטת למטה, ואיחוי אלכסנדר - שווה למעלה ומלמטה כעין

רבינו, שעל אביו ואמו שמתו כאחד, קורע קרע אחד על שניהם (רדב"ז), וכן ביו"ד שם סעיף כג.

י. מי שמת לו מת וקרע עליו, ואחר כך מת לו מת אחר: אם בתוך שבועה - קורע קרע אחר⁴⁸; ואם לאחר שבועה⁴⁹ - מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא⁵⁰. מת לו מת שלישי אחר שבועה של שני - מוסיף כל שהוא. וכן מוסיף והולך עד טבורו. הגיע לטבורו⁵¹ - מרחיק שלש אצבעות⁵² וקורע⁵³. נתמלא מלפניו - מחזירו לאחוריו. נתמלא מלמעלה - הופכו למטה⁵⁴. אמרו לו מת אביו, וקרע, ואחר שבועה מת בנו והוסיף - מתאחה התחתון⁵⁵ ולא העליון, כמו שיתבאר⁵⁶. אמרו לו מת בנו, וקרע, ואחר שבועה מת אביו - אינו מוסיף⁵⁷, אלא קורע קרע אחר; שאין אביו ואמו בתוספת⁵⁸.

(48) שבאותו קרע מוסיף וקורע עוד טפח, או מרחיק שלש אצבעות מצד הקרע, וקורע טפח (כסף-משנה בשם ה"טור"). (49) שכבר שללו, כמבואר להלן פ"ט, ה"א. (50) קורע תחילה כל השלילות ומוסיף כל שהוא, וניכר שעל מת אחר קרע (מו"ק כו, ב וברש"י). (51) ומת לו מת אחר. טבור - שרר, המקום השקוע בעור הבטן. (52) מצד הקרע הקודם. (53) וחוזר וקורע לפניו. (54) וחוזר וקורע מלמעלה (שם). ואם נתמלא מכאן ומכאן "נעשה כמי שאין לו חלוק שאינו קורע" (יו"ד ס' שמ, סעיף כא). (55) התוספת, שהקרעים שעל בנו, מותרים באיחוי = תפירה ישרה ומתוקנת. (56) לקמן פ"ט ה"א, שהקרע שעל אביו אינו מתאחה לעולם. (57) באותו קרע. (58) על קרע קודם, אלא חייב לקרוע עליהם קרע חדש (מו"ק כו, ב וכדעת רבי יהודה בן בתירה). אבל עליהם אפשר להוסיף, שאם קרע עליהם ואח"כ מת לו מת אחר, הרי זה מוסיף עליהם כלשהו, ויצא ידי קריעה, כאמור לעיל.

יום שני ל' סיון ה'תש"פ

פרק תשיעי

(1) מתי מותר לשלול את הקרעים, ואימתי מאחים אותם. הקריעה על רבו, ועל אב בית דין או נשיא. הקריעה על חורבן ערי יהודה וירושלים ושאר מאורעות לא טובים. הקריעה על המת בשעת יציאת נשמתו, אף על פי שאינו קרובו. קריעת תלמידי חכמים זה על זה למרות שהם שווים בחכמתם. האבל על אב"ד [=אב בית דין] ונשיא שנסתלקו.

א. כל הקרעים שקורע אדם על שאר קרוביו - שולל הקרע² לאחר שבועה, ומאחה³ לאחר שלשים. על אביו ועל אמו - שולל לאחר שלשים, ואינו מאחה לעולם. והאשה קורעת ושוללת מיד, אפלו על אביה ועל אמה, מפני הצניעות⁴.

(2) תופר תפירה בלתי ישירה, ואינה מעשה אומן. שלל - מלה ערבית, תפירה גסה, אחת הנה, ואחת הנה (הערוך השלם). ובתוספות יום טוב למועד קטן פרק ג, משנה ו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ל' סיון - ספר שופטים - הלכות אבל קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לה. (26) שכן כתוב (שם יט, א) "ויהי כשמוע המלך חזקיהו (דברי רבשקה, מפי אליקים וחביריו) ויקרע את בגדיו" (מועד קטן כו, א), והשווה הלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה י: "והוא שישמענה מישאל... אבל השומע מפי הגוי אינו חייב לקרוע; ולא קרעו אליקים ושבנא, אלא מפני שרבשקה היה ישראל מומר", ומקורו בסנהדרין ס, א.

ח. והעדים אין חזבין לקרע פשעידו בבית דין²⁷,
שפכר קרעו פשעה ששמעו²⁸.

(27) על ברכת המגדף. (28) מפי המגדף (שם). וכן הכתוב אומר: "ויקרע את בגדיו" - חזקיה קרע, והם לא קרעו. וראה הלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה ח.

ט. ומניין שקורעין על ספר תורה שנשרף? שנאמר:
ויהי פקדון יהודי שלש דלתות וארבעה וגומר, עד
תם כל המגלה על האש אשר על האה²⁹, ולא פחדו
ולא קרעו את בגדיהם המלה וכל עבדיו. מפלל
שחזבין לקרע. ואין חזבין לקרע אלא על ספר תורה
שנשרף בזרוע³⁰, כמעשה שהיה³¹. וחזב לקרע שתי
קריעות: אחת על הגליל³² ואחת על הכתב. שנאמר:
אחרי שרף המלה את המגלה ואת הדברים³³.

(29) מועד קטן כו, א, כיוון שקראו לפני המלך יהויקים בן יאשיהו, את הפסוק שבמגילת איכה (א, ה) "היו צריה לראש... כי ה' הוגה על רוב פשעה" - מיד קדר כל אזכורת שבה ושרפן באש. (30) בכוח ובזדון, שיש כאן חילול השם, פרט אם פרצה דליקה ואינו יכול להציל ונשרף ספר תורה, שאין כאן חילול השם. (31) על ידי שריפת יהויקים. והוא הדין הרואה תפילין, או אפילו מגילה אחת מן הנביאים, או מן הכתובים, שנשרפה, חייב לקרוע (יורה דעה שם סעיף לו). וכן כשנקרע או נמחק בזרוע - חייב לקרוע (ש"ך סעיף קטן נו). (32) הקלף המקיף את הכתב. (33) מועד קטן שם.

י. ומניין שקורעין על צרי יהודה ועל ירושלים ועל המקדש שחרבו? שנאמר: ויבאו אנשים משכם ומשילה ומשמרון שמנים איש מגלחי זקן³⁴ וקרעי בגדים³⁵.

(34) ומפרש רש"י שם: כשיצאו מביתם לא ידעו בחורבן הבית, ובדרך שמעו וקרעו בגדיהם וגילוהו זקנם. (35) ובהלכות תענית פרק ה הלכה ט"ז כותב רבינו: ראה ירושלים בחורבנה, אומר: ציון מדבר הייתה וגו' (ישעיה סד, ט); בית המקדש בחורבנו, אומר: בית קדשנו ותפארתנו וגו' (שם, י) וקורע", ומקורו במועד קטן שם.

יא. כל מי שעמד עם המלך בשעת יציאת נשמתו, אף על פי שאינו קרובו - חזב לקרע³⁶. וכן אדם פשוט³⁷ שמת - הפל חזבין לקרע עליו³⁸, אף על פי שאינו חכם. וקורעין טפח פשאר האבלים³⁹. אכל חכם⁴⁰ שמת - הפל קרוביו⁴¹, והפל קורעין עליו עד שמגלחין את לבם⁴², וחולצין מקמין⁴³. ובית מדרשו

אריגה (טור יורה דעה סימן שמ). ובירושלמי מועד קטן פרק ג, הלכה ז אמרו: "איזה איחוי? כל שאין מקומו ניכר". (16) שאין זה שלם, והרי זה כקרוע ועומד. (17) מועד קטן כו, ב. ובכתב יד תימן תיבת "בלבד" אינה. (18) הבגד. (19) בכתב יד תימן: ונעשית. (20) שם, וכדעת רבי שמעון בן אלעזר.

ד. ויכשם שהמוכר אסור לאחותו, כך הלוקח. לפיכך, המוכר צריך להודיע ללוקח שקרע זה אינו מתאחה²¹.

(21) שם. ואם מכרו לו בגד קרוע סתם, ולא הודיעוהו, אסור ללוקח לאחותו עד שידע, שקרע זה הוא מהמתאחים, וכן אסור למכרו לגוי (יורה דעה שם סעיף יט על פי מסכת שמחות פרק ט).

ה. ומניין שקורע על רבו בדרך שקורע על אביו? שנאמר: והוא מצעק אבי רבב ישראל ופרשיו, ולא ראהו עוד, ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים²². מפאן, שחזב להבדיל השפה²³.

(22) ואף על פי שאלהיו חי הוא? כיוון "שלא ראהו עוד" הרי הוא אצלו כמת (מועד קטן כו, א). (23) את פתיחת בית צווארו, שייראה כאילו קרוע הוא לשניים, בניגוד לקריעה שעל שאר קרוביו שאינו צריך להבדיל שפת הבגד, אלא קורע תחתיה ומניח השפה שלימה, כמבואר לעיל פרק ח, הלכה ב.

ו. ומניין שקורעין על הנשיא ועל אב בית דין ועל שמועה שפאה שנהרג רב צבור? שנאמר: ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם, וגם כל האנשים אשר אתו. ויספדו ויבכו ויצמזמו עד הערב, על שאול - זה נשיא, ועל יהונתן בנו - זה אב בית דין, ועל עם יי ועל בית ישראל כי נפל בחרב - זו שמועה רעה²⁴.

(24) ואין לדחות, שלא קרע דוד אלא על כל הצרות כולן, שהתרגשו ובאו עליו כאחת, שהרי "על - על" הפסיק העניין, לומר, שעל כל צרה מהן, חייבים לקרוע (מועד קטן שם). מדברי רבינו נראה שאינו חייב לקרוע אלא אם נהרג רוב הציבור, אולם דעת הרמב"ן והנמוקי יוסף שם, אם נקבץ רוב הציבור למלחמה, ונשמע שניגף לפני האוייב ואפילו לא נהרג אלא המיעוט, חייבים לקרוע. וכן ביורה דעה סימן שמ סעיף לו, והוא הדין אם הלכו בשבי (יורה דעה שם).

ז. ומניין שקורעין על ברפת השם? שנאמר: ויבאו אלליקים בן חלקיהו אשר על הבית ושכנא הספר ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים²⁵. אחד השומע ואחד השומע מפי שומע חזבין לקרע²⁶.

(25) על דברי החירוף והגידוף של רבשקה שליחו של סנחריב מלך אשור באמרו: "מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי, כי יציל ה' את ירושלים מידי" (שם

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושאר דיני אבלות. וביותר דעה רמב סעיף כה מסיים: "מקצת יום המיתה או מקצת יום השמועה", ודין רבו שאינו מובהק, נראה שהוא כ"חכם שמת" ואף על פי שהתלמיד גדול ממנו בחכמה ואין הגדול קורע על הקטן ממנו? כיוון שלימדו תורה חייב לקרוע עליו ומאחה למחר (רדב"ז בדעת רבינו). (50) בניגוד לקורע על קרוביו, שאינו שולל אלא לאחר שבעה ימים, ראה לעיל הלכה א. וכן אמרו בירושלמי מועד קטן פרק ג, הלכה ז לעניין רבו מובהק: "הורה רב יסא לשלול למחר".

11 יג. חכם שפאה שמועתו שמת - אין קורעין עליו
12 אלא בשעת הספדו, וזהו כבודו⁵¹. ושולל בו פיום,
13 ומאחה למחר⁵².

(51) מועד קטן כה, א "חכם כבודו בהספדו". וכל זה כשהספדו בתוך שלושים לקבורתו, אבל לאחר שלושים אין קורעים אפילו בשעת הספדו (ש"ך לורה דעה סימן שמ סעיף קטן יד). (52) כמבואר בהלכה הקודמת.

14 יד. אב בית דין שמת - הפל קורעין עליו, וחולצין
15 משמאל⁵³, וכל בתי מדרשות שפעריו בטלין⁵⁴. ובני
16 בית הכנסת נכנסין לבית הכנסת, ומשניין את
17 מקומן: היושבין בדרום ישובו בצפון, והיושבין
18 בצפון ישובו בדרום⁵⁵.

(53) וחליצת שמאל עדיפה מימין, שהיא מגלה את לבו (רדב"ז לעיל הלכה י"א). (54) מלימוד תורה, כדי שיהיו פנויים להתעסק בהספדו (רמב"ן). (55) מועד קטן כב, ב.

19 טו. נשיא שמת - הפל קורעין עליו, וחולצין שתי
20 הידים מפאן ומפאן⁵⁶, ובכל בתי מדרשות⁵⁷ בטלים.
21 ובני בית הכנסת נכנסין בשפת לבית הכנסת וקוראין
22 שבעה⁵⁸. ולא יטילו בשוק, אלא יושבין משפחות
23 משפחות דוים⁵⁹ כל היום⁶⁰.

(56) שם. (57) ובכתב יד תימן וכן בדפוס רומי ר"מ: וכל בתי מדרשות וכו'. ובשולחן ערוך יורה דעה סימן שדמ סעיף יח: "כל בתי מדרשות שבכל מקום שמספידים אותו בטלים". (58) בתורה. אבל אין מתפללים שם לגמרי אלא בבית האבל. והוא הדין ביום שני וחמישי קוראים בתורה בבית הכנסת, וכל אנשי אותה עיר מתפללים בבית האבל (כסף משנה וכן ביורה דעה שם). (59) כואבים ומצטערים. (60) מועד קטן כג, א ושם הנוסח: "יושבים ודוים". וגירסת רבינו כגירסת הר"ף שם: "יושבים ודוים". ובטור שם כתב בשם רבינו האי גאון: "חכם ואלוף וגאון מכניסים אותו לבית הכנסת ומניחים המיטה במקום שהיה דורש, וסופדים התלמידים וקהל ישראל, וכשמציאים המיטה סופדים אותו עד לבית הקברות" וכו'.

יום שלישי א' תמוז ה'תש"פ

פרק עשירי

(1) דיני אבלות בשבת; ואם השבת עולה למניין האבילות. דין אבילות ברגלים ובראש השנה ויום הכיפורים. ביטול

1 ש'ל אותו חכם בטל כל שבעה⁴⁴. וכבר נהגו תלמידי
2 חכמים בכל מקום לקרע זה על זה טפח, אף על פי
3 שהן שוין ואין אחד מהם מלמד את חברו⁴⁵.

(36) מועד קטן שם. "למה זה דומה לספר תורה שנשרף שחייב לקרוע" ומפרש רש"י: התורה קרויה נר שנאמר: כי נר מצוה ותורה אור, ונשמה נקראת נר, ככתוב: נר ה' נשמת אדם. ובשבת קה, ב מפרש רש"י: "אף נשמת ישראל הניטלת דומה לו (=לספר תורה), שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצוות". ולדעת רבי מאיר מרוטנברג, הובאה בכסף משנה, חייבים לקרוע אפילו על אדם רשע, חוץ מעל מומר לעבודה זרה, או עובר על אחת מכל המצוות שבתורה להכעיס, שנחשב כמומר. (37) שאינו חשוד על שום עבירה, ולא על שום ביטול מצוה ואין שמועתו רעה, אף על פי שאינו גדול בתורה (לשון היוורה דעה שם סעיף ו). (38) אפילו שלא במעמד יציאת נשמתו. (39) מועד קטן שם. (40) ממונה על העיר שמבקשים ממנו הוראה (רש"י שם כב, ב). (41) בקרוביו. (42) כדין קריעה על אביו ואמו, ראה לעיל פרק ח, הלכה ג, בניגוד ל"אדם כשר" שאין קורעים עליו אלא טפח. (43) חליצת כתף המפורשת לעיל שם, ולא ביאר רבינו שם בדין: חולץ לאביו, אם מימין, או משמאל, כדין אב בית דין המבואר להלן הלכה י"ד, וכנראה שהכל תלוי ברצון הבן, שאם רצה חולץ משמאל ואפילו אם רצה לחלוץ שתי הידיים מכאן ומכאן כדין נשיא, ראה להלן הלכה ט"ו - חולץ (רדב"ז). (44) לפי שמספידים אותו, ואין עוסקים בתורה בבית מדרשו, שלא יתעצלו בהספדו (רמב"ן). ואחר ההספד אין תלמידיו מתקבצים בבית מדרשו, אלא מתחברים שניים שניים ולומדים בבתייהם (יורה דעה סימן שדמ סעיף יח). (45) בבא מציא לג, א ומפרש רש"י: לפי שהיו יושבים בבית המדרש יחד, ומקשים ומפרקים זה לזה, וכולם למדים זה מזה. נמצאו ארבע חלוקות הן: רבו מובהק, מפורש לעיל הלכה ב. ורבו שאינו מובהק, שלא למד רוב חכמתו ממנו, דינו מבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה ט שאינו קורע עליו אלא טפח, כשם שהוא קורע על כל המתים. חכם שהוא גדול ממנו, שקורע עליו מצד הדין כמבואר לפנינו. ותלמידי חכמים השווים זה לזה בתורתם, אינם קורעים אלא מחמת מנהג (רדב"ז).

4 יב. כל הקורעים על החכם שמת, פיון שהחזירו
5 פניהן מאחורי המטה שוללין⁴⁶. ויראה לי, שהקורע
6 על החכם - מאחה למחר⁴⁷; שאפילו רבו⁴⁸ שמת -
7 אין מתאבל עליו אלא יום אחד בלבד, או יום מיתה
8 או יום שמועה⁴⁹. וכן יראה לי, שהקורע על הנשיא
9 וכיוצא בו - שולל למחר⁵⁰, אף על פי שאינו מאחה
10 עליהם לעולם.

(46) מועד קטן כה, א. (47) ולדעת הרמב"ן מותר לו לאחות אפילו בו ביום. אולם דעת רבינו, הואיל ואמרו שם: כיוון שהחזיר פניהם... שוללים" הרי שלא התירו אלא לשלול, ולא לאחות באותו יום. (48) רבו מובהק. (49) שם עמוד ב. ולדעת הרמב"ן מתאבל עליו בחליצת נעל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי א' תמוז - ספר שופטים - הלכות אבל קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(11) עד למחרת בבוקר, שמקצת היום ככולו, כמבואר לעיל פ"ו ה"ב (שם כז, א).

ג. הרגלים, וכן ראש השנה ויום הכפורים - אין דבר מדברי אבילות נהג בהן¹². וכל הקובר את מתו אפילו שעה אחת קדם הרגל או קדם ראש השנה ויום הכפורים - בטלה ממנו גזרת שבועה¹³. נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים¹⁴ שלשה ועשרים יום¹⁵, ולאחר הפסח - ששה עשר יום; שהרי בטלה גזרת שבועה, ושבעת ימי החג - הרי ארבעה עשר. וכן אם קבר קדם עצרת¹⁶ - מונה אחריה ששה עשר יום; אף על פי שהוא יום אחד - הרי היא רגל ועולה לשבעה ימים¹⁷.

(12) ואפילו דברים שבצנעה, וכלשון רבינו לקמן ה"ח: "לא חלה עליו אבילות כלל". ואע"פ שאמרו (כתובות ד, א): "אע"פ שאמרו אין אבילות במועד, אבל דברים של צנעה נהגו" - גירסת רבינו שם: בשבת, ולא: במועד, וכן גירסת 'בעל המאור' שם. וביו"ד סי' שצט סעיף א פוסק שדברים שבצנעה נהג בהם אבילות אפילו ברגל, וכגירסת הגמרא בכתובות שלפנינו. וכן בירושלמי מו"ק פ"ג, ה"ה. וראה ביתוספות' למו"ק יט, ב ד"ה דלא נוהגין. (13) מו"ק יט, א "רגלים מפסיקים", ורבן גמליאל אומר: "ראש השנה ויום הכיפורים כרגלים". וראה שם כ, א "אפילו יום אחד, ואפילו שעה אחת". ובירושלמי שם ניםק: "אפשר לשבעה בלא רגל (=ולפיכך היא מפסקת), אבל אי אפשר לשבעה בלא שבת". ואם השבת תפסיק כמו רגל, לא תמצא לעולם אבילות שבעה. (14) אם קבר מתו לפני יום הכיפורים. (15) להשלים גזירת שלשים. ואין אומרים: ראש השנה הפסיק גזירת שבעה, ויוהכ"פ שלאחריו יפסיק גזירת שלשים. או כשקבר מתו לפני יוהכ"פ ובטלה ממנו גזירת שבעה, יבוא חג הסוכות ויבטל גזירת שלשים, כמבואר בסמוך ה"ה? כי אין עושים שתי הפסקות באבילות אחת, הואיל ולא מנה שבעה ימי אבילות כדרכה, בגלל הפסקת הרגל הראשון, מעתה עליו למנות כרגיל גזירת שלשים לפחות (כסף-משנה ע"פ הראב"ד, הובא ברא"ש למו"ק פ"ג אות כח). והראב"ד קורא: "שיבוש יש כאן", שהרי יום אחד לפני ראש השנה הרי הוא כשבעה, וראש השנה עצמו שבעה, הרי כאן ארבעה עשר יום ולא נשארו לגזירת שלשים אלא ששה עשר יום! ואמנם במו"ק כד, ב פוסק כך רב פפא, אולם רבינו סובר כרבי אושעיא שם, שדוקא עצרת (חג השבועות) נמנית כשבעה, שיש לה תשלומין כל שבעה (שם לא הביא קרבנות חגיגתו ביום הראשון, מביא והולך כל שבעה), אבל ראש השנה ויוהכ"פ, שאין טעם זה שייך בהם, שאין חוגגים בהם כלל, אינם נמנים כשבעה, ודי להם שיפסיקו גזירת שבעה או שלשים כרגלים (לחם-משנה). (16) דינה כרגל של פסח או של סוכות העולה לשבעה ימים. (17) שנאמר (דברים טז, טז) "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות" - מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה (=שם לא חג והביא קרבנות החג ביו"ט, הראשון חוגג את כל הרגל), אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבעה (מו"ק כד, ב). ובשו"ע יו"ד סי' שצט

האבילות לקובר את מתו קודם הרגל. דין האבילות ביום טוב שני של גלויות, ואם עולה למניין שבעה.

א. השבת עולה למנין אבילות². ואין אבילות בשבת אלא בדברים שבצנעה, כגון עטיפת הראש³ ותשמיש המטה ורחיצה בחמין⁴; אבל דברים שבגלוי - אינו נהג בהן אבילות, אלא לובש מנעלי⁵, וזוקף את המטה⁶, ונותן שלום לכל אדם⁷. ואם יש לו בגד - מחליף, ולא ילבוש בגד⁸ קרוע בשבת, אפילו על אביו ועל אמו⁹. ואם אין לו להחליף - מחזיר את הקרע לאחוריו¹⁰.

(2) מצטרפת למנין שבעה (מו"ק יט, א), שהרי נהג בה אבילות בדברים שבצנעה, כבסמוך. בניגוד לרגל שאין אבילות נוהגת בה כלל, ולפיכך אינה עולה לו כלל, כמבואר להלן ה"ח. (3) שחייב לכסות את ראשו עד לפיו, כמבואר לעיל פ"ה ה"ט, והואיל ואינו חייב בעטיפת הראש אפילו בימי החול - בפני אחרים, אלא בינו לבין עצמו, כמו ששינוי במס' שמחות פ"י: "בא לעמוד בשורה, מגלה את ראשו. יצא חוץ לשורה, מכסה את ראשו ונכנס לביתו. באו אחרים לנחמו, הרי זה מגלה את ראשו ופוטרים", נמצא שכל עטיפת הראש אינה אלא בצנעה, ולפיכך מכסה גם בשבת (רדב"ז). (4) רחיצת ידים ורגלים, וכגון שהוחמו בערב שבת, שאם הוחמו בשבת, אסור לרחוץ בהם משום שבת (מו"ק כד, א וב'נמוקי יוסף' שם). (5) ואע"פ שבגמרא שם אמרו: נעילת הסנדל בשבת רשות, שאפילו אינו נועל, אין זה נראה כאבל - שמא בימי התלמוד היו נוהגים לילך יחף, אבל בימי רבינו לא הלכו יחפים אלא האבל בלבד, ולפיכך אם ילך יחף בשבת - יהא נראה לכל שנוהג בה אבילות (כסף-משנה). (6) שהיתה כפויה בימי האבל, ראה לעיל פ"ה ה"ח. (7) ירושלמי שם פ"ג, ה"ה: "מקום שנהגו לשאול בשלום אבילים בשבת - שואלים" - וכיון ששואלים בשלום, מכאן שהם משיבים שלום לכל שואליהם. שוב אמרו שם: רבי הושעיה הגדול, הלך למקום אחד, ראה אבילים בשבת ואמר: "איני יודע מנהג מקומכם, אלא שלום עליכם, כמנהג מקומנו". (8) שאינו קרוע. (9) ראה לעיל פ"ח ה"ג, שעל אביו ואמו אם החליף בגד אחר, חייב לקרוע כל שבעה. (10) שבית צואר שלהם היה מתוקן, כדי שיוכל להפוך חלוקו מה שלפנים לאחור (מו"ק כד, א וברש"י לרי"ף שם). וכל זה מפני כבוד השבת, שאין אבילות נוהגת בה בפרהסיא, כמו שאמרו בירושלמי שם ה"ה: "ברכת ה' היא תעשיר (משלי י, כב) - זו ברכת שבת (=שנאמר בה: ויברך אלקים את יום השביעי); ולא יוסיף עצב עמה - זו אבילות, ככתוב (שמואל-ב יט, ג) נעצב המלך על בנו" - מכאן שאין אבילות בשבת. ובכל זאת דברים שבצנעה נוהגים בה, מפני שלא כתוב בה: שמחה, אבל ברגל אין אבילות נוהגת בה כלל, שנאמר בה: ושמחת בחגך (תוספות' למו"ק כג, ב ד"ה מאן דאמר).

ב. מאימתי זוקפים את המטות בערב שבת? מן המנחה ולמעלה. ואף על פי כן, לא ישוב עליה עד שתחשף. ואף על פי שלא נשמר לו אלא יום אחד, חזר וכופה אותן במוצאי שבת¹¹.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְגַלְתָּ בַשִּׁבְתָּ²⁹. וְכֵן מְגַלְתָּ אַחֵר עֲצֶרְתָּ³⁰ או אַחֵר
רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁהָיָה בְטֻלָּה גְזֵרָה
שְׁלֹשִׁים, וְיֵשׁ לוֹ לְגַלְתָּ בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָהּ³¹.

27) שאסור לו להסתפר בה. 28) בחול המועד.
29) ואנוס מותר בגילוח במועד, כמבואר בהל' יו"ט, פ"ז
הי"ד יח (מו"ק יז, ב). 30) בשחל שביעי שלו בשבת, ערב
עצרת. 31) כאבא שאל, האומר (שם יט, ב) "מותר לגלח
אחר הרגל".

ח. הקוֹבֵר אֶת מֵתוֹ בְּתוֹךְ הָרְגֵל - לֹא חָלָה עָלָיו
אֲבִלוּת כָּלֵל³², וְאֵינוֹ נוֹהֵג אֲבִלוּת בְּרֵגֶל. אֲלֵא לְאַחֵר
הָרְגֵל מִתְחִיל לְמָנוֹת שְׂבָעָה, וְנוֹהֵג בָּהֶן כָּל דְּבָרֵי
אֲבִלוּת³³. וּמוֹנֶה שְׁלֹשִׁים מִיּוֹם הַקְּבוּרָה³⁴, וְנוֹהֵג
בְּשָׂאֵר הַשְּׁלֹשִׁים בְּכָל גְּזֵרוֹת שְׁלֹשִׁים.

32) אפילו בדברים שבצנעה, כמבואר לעיל אות יא. וכמו
שכתבו ה'תוספות' במו"ק כג, ב ד"ה מאן דאמר: שברגל
נאמר: "ושמחת בחגך" ואין להתאבל בה כלל. 33) שם
כ, א, אלא שמלאכתו נעשית ע"י אחרים, כמבואר שם. וכן
ביו"ד סי' שצט סעיף ב: "ולכשיכלו שבעה למיתת המת,
אע"פ שעדיין לא כלו שבעת ימי האבילות, מלאכתו נעשית
ע"י אחרים בבתייהם". 34) שם.

ט. הַמְּקוֹמוֹת שְׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹכִים³⁵ - מוֹנֶה
הַשְּׂבָעָה מִיּוֹם טוֹב שְׁנֵי הָאַחֲרוֹן³⁶, אֵף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ
נוֹהֵג אֲבִלוּת³⁷. הוֹאִיל וּמִדְּבָרֵיהֶם הוּא - עוֹלָה לוֹ מִן
הַמִּנְחָה³⁸, וּמוֹנֶה אַחֲרָיו שְׂשָׁה יָמִים בְּלִבָּד. וּמוֹנֶה
שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם הַקְּבוּרָה, כְּמוֹ שְׂאֻמְרָנוֹ³⁹.

35) המקומות הרחוקים מארץ ישראל, שאין שלוחי בית-דין
מגיעים אליהם, היו עושים שני ימים מפני הספק, לפי
שאינם יודעים יום שקבעו בו בית-דין את החודש איזה יום
הוא, מלשון רבינו בהל' קידוש החודש, פ"ג הי"א.
36) קדושתו אינו אלא מדרכנו, שמן התורה אינו קדוש אלא
היום הראשון בלבד, וביחוד בזמננו, שאנו בקיאים בקביעת
החודש. ראה שם פ"ה ה"ו. 37) אם קברו המת בימים
שלפניו, אבל אם קברוהו ביום-טוב שני, דינו יתבאר בסמוך
ה"י. 38) רי"ף למו"ק, פ"ג דף רפט. 39) לעיל ה"ח.

י. הַקוֹבֵר אֶת מֵתוֹ בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי, שֶׁהוּא יוֹם טוֹב
הָאַחֲרוֹן⁴⁰, או בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל עֲצֶרְתָּ⁴¹ - נוֹהֵג בּוֹ
אֲבִלוּת. הוֹאִיל וְיוֹם טוֹב שְׁנֵי מִדְּבָרֵיהֶם, וְאֲבִלוּת יוֹם
רֹאשׁוֹן שָׁל תּוֹרָה⁴² - יִדְחָה עֲשָׂה שָׁל דְּבָרֵיהֶם⁴³ מִפְּנֵי
עֲשָׂה שָׁל תּוֹרָה⁴⁴. אֲבָל אִם קָבַר בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל
רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵינוֹ נוֹהֵג בּוֹ אֲבִלוּת; שֶׁשְּׂנִיָּהּ בְּיוֹם
אֲרוֹךְ הַיָּד⁴⁵, מִטַּעַם שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַיָּדִים⁴⁶.

40) של פסח או סוכות, בניגוד ליו"ט שני של התחלת החג,
שאינו נוהג בו אבילות, כלעיל ה"ח. 41) חג השבועות,
שאינו לו אלא שני ימים ובחזק לארץ. 42) ראה לעיל פ"א,
ה"א. 43) שמחת החג של יו"ט שני. 44) האבילות,
ככתוב (ויקרא י, יט) "ואכלתי חטאתי היום הייטב בעיני

סעיף ו פוסק, שראש-השנה ויוהכ"פ דינם כשלש רגלים
לבטל האבילות. ואם נהג שעה אחת לפני ראש השנה,
בטלה ממנו גזירת שבעה, ויוהכ"פ מבטל גזירת שלשים,
ואחרי יום הכיפורים אינו מונה כלום, כמבואר שם סעיף ט,
באופן שעושים שתי הפסקות אפילו באבילות אחת, ולא
כדעת הראב"ד, שהזכרה לעיל אות יד.

ד. קָבַר אֶת מֵתוֹ קֹדֶם חַג הַסְּפֹת - מוֹנֶה אַחֵר הַחַג
תְּשַׁעָה יָמִים בְּלִבָּד; שֶׁהָיָה שְׂמִינִי עֲצֶרְתָּ רֵגֶל בְּפָנָי
עֲצָמוֹ, וְנִמְצָא יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן מִפְּסִיק שְׂבָעָה,
וְשִׁבְעַת יָמֵי הַחַג, וְשְׂמִינִי שָׁל חַג רֵגֶל אֶחָד - הָיָה
אֶחָד וְעֶשְׂרִים יוֹם¹⁸.

(18) מו"ק שם.

ה. הַקוֹבֵר אֶת מֵתוֹ שְׂבָעַת יָמִים קֹדֶם רֵגֶל מִן
הָרְגֵלִים או קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים - בְּטֻלָּה
גְּזֵרָה שְׁלֹשִׁים¹⁹. וּמִתֵּר לְסַפֵּר וּלְכַסֵּס בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב
או בְּעֶרֶב יוֹם הַכַּפּוּרִים²⁰, שֶׁמִּקְצַת הַיּוֹם כְּכֹל²¹,
וְאֵינוֹ מוֹנֶה לְאַחֲרֵיהֶם כְּלוּם. וְאִם עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ
הוּא מִתְאַבֵּל, אֲפִלּוּ מֵתוֹ קֹדֶם הָרְגֵל שְׁלֹשִׁים יוֹם -
אֵינוֹ מְגַלְתָּ עַד שְׁיִשְׁלַח פְּרַע²² או עַד שְׁיִגְעֲרוּ בּוֹ
חֲבֵרָיו, וְאֵין הָרְגֵלִים מִפְּסִיקִין דְּבָר זֶה²³.

(19) שם יט, כ. 20) אחר תפילת מנחה לפני שקיעת החמה
(רדב"ז). 21) ועולה לכאן ולכאן, נחשב כשביעי וכשמיני,
והרי הוא כאילו נהג גזירת שלשים בקצת אותו יום (שם
וברש"י). 22) יגדל שיער ארוך יותר מדאי, ראה לעיל
פ"ו. 23) ירושלמי שם פ"ג, ה"ח: "כל דבר שהוא תלוי
בשבעה ושלשים - הרגל מפסיק. ברם כאן, עד שישלח פרע,
או עד שיגערו בו חבריו". וראה ב'תוספות' למו"ק כב, ב
ד"ה עד שיגערו.

ו. חָל שְׂשִׁי שָׁלוּ בְּעֶרֶב הָרְגֵל, וְאֵין צְרִיף לִזְמַר
חֲמִישִׁי או שְׁלִישִׁי - אֵינוֹ מְגַלְתָּ, וְלֹא בְטֻלָּה מִמֶּנּוּ
אֲלֵא גְזֵרָה שְׂבָעָה בְּלִבָּד²⁴. וְאֵינוֹ מִתֵּר לְרַחֵץ וּלְסוּף
וְלַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד שְׁיִכָּנס יוֹם טוֹב²⁵. וְיוֹם טוֹב מִפְּסִיק
שָׂאֵר הַשְּׂבָעָה, וְלְאַחֵר יוֹם טוֹב מִשְׁלִים כָּל שְׁלֹשִׁים
יוֹם מִיּוֹם הַמִּיתָה, וְאִסּוּר בָּהֶן בְּכָל חֲמִשָּׁה דְּבָרִים²⁶.

24) ועדיין הוא נוהג אבילות שלשים, שאסור לו להסתפר
בהם, כמבואר לעיל פ"ו, ה"ג. 25) וביו"ט אינו נוהג
אבילות כלל (מו"ק יט, ב): "הכל מודים כשחל שלישי שלו
להיות ערב הרגל, שאסור ברחיצה עד הערב". ומפרש
רש"י: ולערב רוחץ בצונן, או ימתין עד חולו של מועד
וירחץ בחמין, ואע"פ שאמרו שם: "כשחל שלישי שלו"
וכו' - כבר העיר הר"ף שם: הוא הדין אפילו יום ששי,
שהרי עדיין לא שלמה אבילות שלו. 26) המנויים לעיל
פ"ו, ה"ב.

ז. חָל שְׂבִיעִי שָׁלוּ לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב הָרְגֵל, וְהָיָה הוּא
שִׁבְתָּ²⁷ - בְּטֻלָּה מִמֶּנּוּ גְזֵרָה שְׁלֹשִׁים. וּמִתֵּר לְגַלְתָּ
בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד²⁸, שֶׁהָיָה אָנוֹס הֵיחָ, וְאֵי אֲפָשָׁר לוֹ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ב' תמוז - ספר שופטים - הלכות אבל קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. אין קורעין במועד ולא חולצין אלא הקרובים
שחיבין באבל, או הקורע והחולץ על החכם⁶ או
על אדם פשרי, או מי שהיה עומד בפשעת יציאת
נשמה¹⁰. ומברין הכל¹¹ על החכם במועד לתוף
הרחבה¹², פדרף שםברין את האבלים¹³; שהכל
אבלים עליהם¹⁴.

7) פרט לאלה שאינם חייבים לקרוע, ורוצים לקרוע מפני
הכבוד, שאסורים (מו"ק כד, ב). 8) הממונה על העיר
ומבקשים ממנו הוראה (רש"י שם כב, ב). 9) שאינו חשוד
על שום עבירה ולא על שום ביטול מצוה, אע"פ שאינו
גדול בתורה (לשון השו"ע יו"ד סי' שמ, סעיף ו).
10) ואפילו אינו אדם כשר, ועל כל אלה חייבים לקרוע
וקורעים במועד, כמבואר במו"ק כה, א. והשווה לעיל פ"ט,
ה"א. וראה ביו"ד סי' תא סעיף ג "שמע שמועה קרובה
(=תוך שלושים יום למיתתו) בחול המועד - חייב לקרוע".
11) את הכל. וכל אחד מאכיל את חבריו ומחליף סעודתו
עמו, כמו שמצינו ברכה ורב יוסף (מו"ק כז, ב) שהיו
מחליפים סעודותיהם זה לזה. 12) ככר העיר. 13) על
מות קרובם, שהיו מברים אותם ברחבה, כמבואר בכתובות
ח, ב וברש"י שם. 14) "שהכל כקרוביו" (מו"ק כה, א),
והשווה לעיל פ"ט, ה"א.

ג. פשםברין את האבלים במועד - אין מברין אלא
על משות זקופות¹⁵. ואין אומרים ברפת אבלים
במועד¹⁶, אבל עומדין בשורה¹⁷ ומנחמין ופותרין¹⁸.
ואין מניחין את המטה¹⁹ ברחוב, שלא להרגיל את
ההספד²⁰; שהמועד אסור בהספד ובהענית²¹. וכן
אין מלקטים עצמות אביו ואמו²² במועד, שאכל
הוא לו²³; ואין צריך לומר שאר קרובים²⁴. וכן אין
מספידין את המת בחנכה²⁵ ובפורים²⁶ ולא בראשי
חגשים²⁷, אבל נוהגין בהן כל דברי אבלות²⁸. ומתיר
לספד לפני חנכה ופורים ולאחריהן²⁹.

15) בניגוד לימי החול, שאין האבלים אוכלים אלא על
מיטות כפויים לארץ, ראה לעיל פ"ד ה"ט, שביום הראשון
לאבלו חייב האבל לישב על מיטה כפוייה, ואילו במועד
אוכל האבל על מיטה זקופה (שם כד, ב). שאין כפיית
המיטה נוהגת במועד כלל (נמוקי יוסף שם), וראה
ב'תוספות' שם כ, א ד"ה שכבר, שרש"י היה אומר: שאין
עושים הבראה ברגל, הואיל ואין בה אבלות.
16) כשחזרו מהלוויה, עמדו כולם ברחוב, ועמד אחד ואמר
ברכה מיוחדת לאבלים לנחמם, ומסיים בה: "בעל נחמות
ינחם אתכם, ברוך מנחם אבלים" (כתובות ח, ב), וראה
במגילה כג, ב וברש"י שם ד"ה אין אבלים (מו"ק כז, א).
והואיל וברכה זו היא ברחבה, במקום פומבי ביותר, אין
לאמרה בחול המועד (רדב"ז). 17) המלווים את המת,
כשחוזרים מהקבורה, עומדים בשורה בצד בית הקברות
לנחם האבלים, ראה לקמן פ"ג, ה"א. 18) את המנחמים
לביתם, ולא ילכו לביתו של האבל (מו"ק שם).
19) שהמת מוטל עליה. 20) שם, ומטעם זה "אין מוליכים

ה" (רי"ף שם). "יבוא עשה דחיד, (=האבל) וידחה עשה
דרבנן". וכל זה בשעה מתים שמתאבל עליהם מדין תורה,
אבל אלה שהוסיפו עליהם מדבריהם, כגון אשתו, או אחיו
מאמו (ראה לעיל פ"ב, ה"א) - אין מתאבלים עליהם ביו"ט
שני, שהרי אין בהם 'עשה' של תורה, יבוא 'עשה' של רבים
(=רגל) מדבריהם, וידחה 'עשה' של יחיד מדבריהם (כסף-
משנה בשם הרמב"ן). 45) ודינו כיו"ט ראשון.
46) פ"ה, ה"ח: "הואיל והיו עושים אותו שני ימים, ואפילו
בזמן הראיה, התקינו שיהיו עושים - אפילו בני ארץ ישראל
- אותו תמיד שני ימים, בזמן הזה שקובעים על החשבון".
והטעם, שעשו אותו שני ימים אפילו בזמן הראיה, לפי שלא
ידעו יום שקבעו בו בית-דין את החודש, שאין השלוחים
יוצאים ביום-טוב (שם ה"ז), וראה ביצה ד, ב "נולדה בזה
אסורה בזה", שכיום אחד ארוך הם, וכן בהל' יו"ט, פ"א
הכ"ד. ולדעת הרדב"ז, אין יו"ט שני של ראש השנה עולה
לו למנין שבעה, שהרי כיום אחד ארוך הוא, ודינו כיו"ט
ראשון. ובשו"ע יו"ד סי' שצט סעיף יג פסק, שנוהגים לא
להתאבל בשום יו"ט שני של גלויות על שום מת, אפילו
הוא יום מיתה וקבורה, שסוברים כדעת האומרים שאין שום
אבילות מן התורה, "וכן המנהג פשוט ואין לשנות".

יום רביעי ב' תמוז ה'תש"פ

פרק אחד עשר

1) דיני אבילות בחול המועד. אבילות והספד בחנוכה
ובפורים ובראשי חדשים. שלא לעורר אבל על המת,
שלושים יום קודם לחג. שבעת ימי המשתה לנישואי חתן
וכלה דינם כרגל. חתן שהכין כל צרכי סעודת נישואיו, ומת
לו מת קודם שייכנס לחופה - מה דינו.

א. אף על פי שאין אבלות במועד², קורע על מתו
במועד וחולצין כפתוי³. ומברין את האבלים להם⁴
במועד⁵. כל אלו בחלו של מועד; אבל ביום טוב,
אפילו ביום טוב שני⁶ - אין קורעין ולא חולצין ולא
מברין.

2) שנאמר (דברים טז, יד) "ושמחת בחגך", ואין 'עשה' של
אבילות יחיד דוחה 'עשה' של רבים (מועד קטן יד, ב),
וראה לעיל פ"י, ה"ח. 3) מוציא זרועו מן החלוק עד
שיתגלה כתיפו וזרועו, כלשון רבינו לעיל פ"ח, ה"ג.
4) מאכילים אותם משל אחרים, שהאבל אסור לאכול ביום
הראשון לאבלו משלו, ראה לעיל פ"ד, ה"ט. 5) מו"ק כד,
ב. 6) שאינו אלא מדבריהם, ראה לעיל פ"י ה"ט,
ובביאורנו. ואע"פ שאמרו (ביצה ו, א): יו"ט שני לגבי מת
כחול עשאוהו חכמים - אין זה אלא בצרכי המת עצמו, כגון
לקברו או לתפור לו תכריכין, אבל הקריעה היא צרכי החיים
של המתאבלים (ר"ן שם, וכן ברדב"ז). ואם מת ונקבר
ביו"ט, אין לקרוע בחול המועד עד אחרי יו"ט כשיתחיל
להתאבל, שחול-המועד אינו שעת חימום, ולא שעת
שמועה, ומכיון שנדחת הקריעה ביו"ט, תידחה עד זמן
האבל, שהוא לאחר החג (משנה-למלך, וכן ב"מגן אברהם"
או"ח סי' תקמז ס"ק ג). והשווה הל' יו"ט, פ"ו הכ"ג.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב), אלא ששם אינו מודגש: "אע"פ שהיא רחוקה". וראה
בינמוקי יוסף שם שיטה אחרת בזה.

- ו. לא תעורר אשה⁴⁰ על מת שלה שלשים יום קדם
לחג, כדי שלא יבוא החג והם דוים⁴¹; שאין המת
משפחת מן הלב שלשים יום. במה דברים אמורים?
במת ישן; אבל אם מת בתוך שלשים יום סמוך לחג
- מעוררת⁴².

(40) לא תביא ספדן לערער על מתה, שמת זה ימים רבים,
לחזור אחרי קרובי המת, כדרך שחזור הספדן, שצועק
ואומר: בואו בכו עמי כל מרי לב, ומי שלבו דוה עליו הולך
ומספיד על קרובו (מ"ק פ"א מ"ה, וברע"ב שם).
(41) מ"ק ח, ב. וכדברי רבינו בהל' יו"ט, פ"ו הכ"ד: "כדי
שלא יבוא הרגל והוא נעצב, ולבו דואג וכואב מזכרון
הצער". ושם תפס רבינו לשון "ואסור לאדם שיעורר וכו'"
כלשון המשנה במועד קטן, וכאן נקט רבינו לשון: לא
תעורר אשה וכו', ע"פ לשון הירושלמי שם פ"א ה"ה: "לא
תעורר אשה לוייתה (=אבל בעלה, שהוא חיבורה) במועד".
וכתב הכסף-משנה: כל זה לפי מנהגם שהיו מעוררים בכו
ויללה. אבל מה שאנו נוהגים, שבגמר השנה, מספידים המת
ומזכירים נשמתו - מותר, שאין זה "עירור" שלא ישכח מן
הלב, אדרבה דעתו להפסיק ע"ז אבילותו, וכן בשו"ע או"ח
ס' תקמז סעיף ה. (42) שבין כך, המרידות חרותה בלבה
ואין בה תוספת בגלל ההספד (ירושלמי שם). ושם אמרו:
"איזה עירור? מזכירתו בין המתים; הספד - שהוא עושה
לו הספד בפני עצמו".

- ז. שבעת ימי התננות⁴³ - הרי הן כרגל⁴⁴. ומי שמת
לו מת בתוך ימי המשחה, אפילו אביו ואמו -
משלים שבעת ימי המשחה, ואחר כך נוהג שבעת
ימי אבילות⁴⁵. ומונה השלשים מאחר ימי המשחה⁴⁶.

(43) ימי המשחה, שמשח רבינו תיקן לישראל, שהנושא
בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים, כמבואר בהל' אישות
פ"י הי"ב, ולעיל פ"א ה"א. (44) שאין אבילות נוהגת
בהם (כתובות ד, א). (45) כדין הקובר את מתו ברגל,
המבואר לעיל פ"י ה"ח. (46) והראב"ד שואל: למה לא
יעלו ימי המשחה למנין השלושים, כמו ששינונו לעיל (שם)
לענין הרגל ש"מונה שלשים מיום הקבורה? והרמב"ן
(הובא ב"טור" יו"ד ס' שמב) מתרץ, שברגל נוהג ממילא
מצות שלשים, לענין גיהוץ ותספורת שאסור בהם מחמת
הרגל, ולפיכך עולה לו למנין שלשים, אבל בשבעת ימי
המשחה מותר בגיהוץ ותספורת, ולפיכך אינם עולים לו.
ועדיין קשה, לפי שיטת רבינו לעיל פ"א ה"א, שאבילות יום
ראשון היא מן התורה, איך דוחה שמחת ימי המשחה
שאינה אלא מדבריהם, מצות אבילות שהיא מן התורה?
והר"ן בכתובות שם מתרץ: יש כח ביד החכמים לבטל דברי
תורה ב"שב ואל תעשה", שאינו חייב לעשות בימי שמחתו
מעשה אבילות. ולפי זה, אסור יהיה לו לעסוק בפועל בדברי
שמחה כל אותו היום, שאסור לו לדחות את אבולו ב"קום
ועשה". ונראה, שנוהג הוא בדברים שבצנעה, ולא ישמש
מיטתו, כמבואר בסמוך בהלכה הבאה. והרדב"ז מתרץ,

המת לבית-הקברות בחול-המועד עד שיהיה כל הקבר
מתקן ומזומן (יו"ד ס' תא, סעיף א). (21) שהמועד
כיו"ט, שחייב לשמוח בו (תענית יז, ב). (22) להוליכין
למקום אחר לקברן בקברות אבותם. (23) צער יש לו
בשעת לקיטתן (מ"ק ח, א). (24) שאינו שמח בהם כ"כ
לקברם בקברות אבותם, ובוודאי יש לו צער בלקיטתן.
וב'פרישה' ליו"ד ס' תג אות ח, מפרש: שעצמות שאר
קרוביו ודאי אסור ללקט מפני שאינו חייב לכבדם. ובמס'
שמחות פ"ב, שנינו: "כל שקורעים עליו בשעת מיתתו,
קורעים עליו בשעת ליקוט עצמות". וראה לקמן פ"ב, ה"ח.
(25) שבת כא, ב. (26) מגילה ה, ב שנאמר בהם (אסתר ט,
כב) "לעשות אותם ימי משחה ושמחה". (27) תענית יז, ב
"ראש-חדש גופו יום-טוב הוא". (28) שאינם כרגלים
המפסיקים את האבילות, וגם אינם כשבת, שאין אבילות
נוהגת בה, והרי אמרו (מ"ק כח, ב): נשים מענות ומטפחות
בהם (ביאור הגר"א לאו"ח ס' תרצו ס"ק ה). והרמ"א
באו"ח שם מסכם: שאין אבילות נוהגת בפורים אלא
בדברים שבצנעה בלבד. (29) אע"פ שאמרו (תענית יז, ב)
"הימים האלה הכתובים במגילת תענית (=שלא להספיד
בהם, וחנוכה ופורים בכללם), לפנייהם ולאחריהם, אסורים"
- כבר אמרו (ר"ה יח, ב) "בטלה מגילת תענית", ואע"פ
שאמרו (שם יט, ב): חנוכה ופורים לא בטלו - הכוונה להם
עצמם, ולא לימים שלפניהם ולאחריהם, שאינם עדיפים
משאר ימי המגילה שבטלו (כסף-משנה).

- ד. הנשים: במועד - מענות אבל לא מטפחות³⁰;
ובראשי חדשים ובחגגה ובפורים - מענות³¹
ומטפחות. אבל אין מקוננות לא בזה ולא בזה.
נקבר המת - לא מענות ולא מטפחות³².

(30) מספקות כף אל כף. (31) יתבאר בסמוך בהלכה הבאה.
(32) מ"ק כח, ב.

- ה. אי זהו ענוי? שכלן עונות פאחת³³. קינה?
שאחת אומרת וכלן עונות אחריה. שנאמר: ולמדנה
בנתיכם נחי, ואשה רעוטה קינה³⁴. במה דברים
אמורים? בשאר העם שמתו; אבל תלמיד חכם
שמת - סופדים אותו במועד, ואין צריך לו³⁵
בחגגה ובפורים וראשי חדשים³⁵, אבל לא ביום
טוב שני³⁶. ואין סופדין אותו בימים אלו אלא
בפניו³⁷. נקבר - אסורין בהספד. ויום שמועתו³⁸ -
בפניו הוא, וסופדין אותו, אף על פי שהיא
רחוקה³⁹.

(33) מרימות קולן בדברי קינות ונחי. (34) שאחת מלמדת
את חברתה קינה, כשהיא תתחיל, תדע חברתה מה תענה
(שם). (35) שהם מותרים בעשיית מלאכה, בניגוד לחול-
המועד שאסור במלאכה (שם כז, ב). (36) של גלויות,
שהוא במקום יו"ט ראשון, שאסור להספיד בו מן התורה
(כסף-משנה). (37) טרם שנקבר, והוא מוטל לפנינו.
והשווה הל' יו"ט, פ"ז הכ"ב. (38) שהגיעה השמועה
שחכם פלוני מת. (39) לאחר שלשים יום למותו (מ"ק כז,

לכלה. והעיר הר"ן שם, כגון שהתמרוקים והקישוטים אינם מתקיימים. שאם לא כן, תינשא לאחר שבעת ימי האבלות באותם תמרוקים, שהכינה לה אמה מקודם.

שכאן אין החכמים מבטלים את האבילות לגמרי, אלא דוחים אותה ליום אחר, ולפי זה אפילו בדברי שמחה בפועל, מותר לו לעסוק באותו יום.

יום חמישי ג' תמוז ה'תש"פ

פרק שנים עשר

(1) דיני הספד, ושבעה מעמדות למת. דיני ליקוט עצמות ופינוי ארון המת ממקום למקום - לענין אבל והספד. בן כמה שנים יהיה הקטן, ויהיה ראוי להספד. סדרי הלווייה שונים בקטנים - בהתאם לגילם. עבדים ושפחות - לענין הספד ותנחומים.

- א. ההספד כבוד המת הוא.² לפיכך כופין את היורשין לתן שכר מקוננים והמקוננות³ וסופדין אותו. ואם צוה שלא יספדוהו - אין סופדין אותו.⁴
- אבל אם צוה שלא יקבר - אין שומעין לו;⁵
- שהקבורה מצוה, שנאמר: פי קבור תקברנו.⁶

(2) ולא כבוד החיים ויקרם. (3) מלשון הכתוב (ירמיה ט, טז) "קראו למקוננות ותבואינה". (4) אבל אילו היה ההספד "כבוד החיים" לא היינו שומעים לו. שלא לפגוע בכבודם (סנהדרין מו, ב). (5) אלא שמסופקים בגמרא שם, אם המצוה היא "משום כפרה", שמורידים ומשפילים אותו בתחתיות (רש"י שם), ולפיכך אם ציווה שלא לקברו - שומעים לו, שהרי אינו רוצה בכפרה, או "משום בזיון" היא, שלא יתבזה על החיים, שיראוהו מת ונרקב ונבקע, ולפיכך אפילו ציווה שלא לקברו אין שומעים לו, לבזות את החיים בגללו, ומתוך שזוהי בעייה שלא נפשטה, הולכים בה להחמיר (שם), והשווה הלכות זכייה ומתנה פרק י"א, הלכה כ"ד "שאסור להניחו בלא קבורה, אלא כופים את היורשים לקברו מנכסיו". וראה הלכות אישות פרק י"ד הלכה כ"ג-כ"ד בענין חיובי הבעל בקבורת אשתו.

- ב. כל המתעצל בהספדו של חכם - אינו מאריך ימים.⁶ וכל המתעצל בהספד אדם פשוט - ראוי לקבר בחייו.⁷ וכל המוריד דמעות על אדם פשוט - הרי שקרו שמו על כך אצל הקדוש ברוך הוא.⁸

(6) שבת קה, ב "מידה כנגד מידה" - הוא לא התאבל על שנתקצרו ימי החכם, אף לחייו לא יחוו מן השמים (רש"י). (7) שם, שנאמר (יהושע כד, ל) "ויקברו אותו (את יהושע) בגבול נחלתו... מצפון להר געש" - מלמד שרגש עליהם ההר להרגם על שלא הספידוהו כראוי (שם וברש"י). וגם עונש זה הוא "מידה כנגד מידה" - כי אם הוא מתעצל בהספדו, הרי הוא מחשיבו כחי, והרי הוא כאילו מונח בקבר כשהוא חי, לפיכך ענשו להיקבר בחייו (מהרש"א שם). וראוי להעיר כי הנוסח שלפנינו בגמרא שם הוא: המתעצל בהספדו של חכם, ורבינו כנראה נמשך אחרי גירסת הרי"ף במועד קטן פרק ג דף רצג, שהיא: "בהספד של אדם כשר". (8) שבת שם, "הקדוש-ברוך-הוא סופר ומניח בבית גזויו", שנאמר (תהלים נו, ט) "נודי ספרת אתה, שימה דמעתי בנאדך".

- ח. הכין כל צרכי הסעדה ואפה פתו וטבח טבחיו כדי שיפנסו לשמחה, ומת לו מת קדם שיפנסו לשמחה: אם לא נתן מים על גבי פשוט⁴⁷ - מוכר הפשוט והפת, ונוהג שבעת ימי אבלות, ואחר כך נוהג שבעת ימי המשטה⁴⁸; ואם נתן מים על גבי פשוט, שהרי אי אפשר למכרו - מכניסין את המת לחדר⁴⁹, ואת החתן ואת הפלה לחפה, ובוטל בעילת מצוה⁵⁰ ופורש⁵¹, ונוהג שבעת ימי המשטה, ואחר כך נוהג שבעת ימי אבלות. וכל אותן הימים נוהג בדברים שבצנעה כשבת⁵². לפיכך הוא ישן בין האנשים, ואשתו ישנה בין הנשים, כדי שלא ישמש מטתו⁵³. ואין מונעין תכשיטין מן הפלה כל שלשים יום⁵⁴. היו במקום שאפשר למכר הפשוט אף על פי שנתן עליו מים - מוכר, ונוהג אבלות תחלה. היו במקום שאי אפשר למכר הפשוט אף על פי שלא נתן עליו מים - נוהג שבעת ימי המשטה תחלה. במה דברים אמורים? בשמת אביו של חתן או אמה של פלה; שאם נפסידו סעדה זו - אין להם מי שיטרח להם. אבל אם מת אביה של פלה או אמו של חתן או שאר קרוביהם - נוהגין שבעת ימי האבל תחלה, ואחר כך תכנס לחפה וינהגו שבעת ימי המשטה⁵⁵.

(47) עדיין ראוי הבשר למכירה. (48) הראב"ד שואל: למה לא יחכה עד שיעברו עליו שלשים יום של אבילות, כמבואר לעיל פ"ו ה"ה, שהאבל אסור בנישואין כל שלשים יום. והרמב"ן - הובא ב"טור" י"ד ס' שמב - אומר, הואיל וכבר התכונן לחופה וטרח בה הרבה, אין לאחר החופה עד לגמר שלשים. (49) שלא יקברוהו, כדי שלא תחול עליו אבילות מיד לאחר סתימת הגולל, ואז לא יוכל לנכנס עד שתעבור האבילות. (50) הבעילה הראשונה שהחתן בועל את אשתו הבתולה, נקראת "בעילת מצוה", כי ע"ז עשאה כלי, וכמו שאמרו (סנהדרין כב, ב) "אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי", ובאים לידי פריה ורביה, וכן הכתוב אומר (ישעיה נד, ה) "כי בועליך עושיך" (תוספות' לכתובות ד, א ד"ה בעילת מצוה). (51) אחרי שקוברים את המת, אסור הוא בדברים שבצנעה, מחמת אבלו, כבסמוך. (52) ראה לעיל פ"ה ה"א. אבל ברגל ממש, מותר הוא אפילו בדברים שבצנעה, כמבואר שם ה"ג ובביאורנו. (53) כתובות שם. והשווה הל' איסורי ביאה פכ"ב, ה"א. וכתוב ב"הגהות מיימוניות": מיעוט אנשים שנים, ומיעוט נשים שתים. וביו"ד ס' שמב סעיף א, מעיר הרמ"א, שאסורים להתייחד גם ביום, ואם אינם ישינים בחדר אחד, אינם צריכים שימור כלל. (54) שם. כדי שלא תתגנה על בעלה. (55) שם. ולדעת רש"י שם ג, ב ד"ה אביו של חתן: אמה של כלה - אינה משמשת גורם לסעודה, אלא היא המכינה תכשיטין

הספידה רבן גמליאל הספד גדול (ראש השנה כה, א). וכן במגילה כח, ב "פרס הספיד לכלתו בבית הכנסת". (21) אפילו שלא בימי חול המועד, אלא בכל ימות השנה, ראה לעיל פרק י"א, הלכה ג. (22) להיות מונחת מתה ברחוב לעיני הכל. (23) מועד קטן כח, א, שנאמר (במדבר כ, א) "ותמת שם מרים ותיקבר שם" - סמוך למיתה קבורה, ולשון ה"נמוקי יוסף" למשנה שם: "שגנאי הוא לנשים החיות, כשאשה מתה עומדת [שוכבת] בתכריכה לבושה לפני האנשים".

- ו. הַמִּלְקֻט עֲצָמוֹת²⁴ - אֵין אוֹמְרִים עֲלֵיהֶם קִינִים²⁰
וְנֶהְיִי²⁵, וְלֹא בִרְפֹת אֲבָלִים וְלֹא תִנְחוּמֵי אֲבָלִים²⁶.
אֲבָל אוֹמְרִים עֲלֵיהֶן דְּבָרֵי שְׂכַח לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא²⁷
וְדְבָרֵי כְבוֹדֵיהֶם²⁸.

(24) מן הקבר, לקברן במקום אחר. (25) דברי בבי ומספד. (26) מפורש בסמוך בהלכה הבאה. (27) שהוא ממית ומחיה, מוריד שאל ויעל (ירושלמי מועד קטן פרק א, הלכה ה וכפירוש הטור ביורה דעה סימן תג). (28) דברי מוסר, הכובשים את לבו של אדם ומכניעים את יצרו.

- ז. הַמִּפְנֵה אַרְוֹנוֹ שֶׁל מֵת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם: אִם
שָׁדְרוּ²⁹ קִימָת - עוֹמְדִין עָלָיו בְּשׁוּרָה³⁰, וְאוֹמְרִים
עָלָיו בִּרְפֹת אֲבָלִים וְתִנְחוּמֵי אֲבָלִים³¹, וּמִסְפִּידִין
אוֹתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהֻעֲבִירוּהוּ לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר
חֳדָשׁ³²; וְאִם אֵין שָׁדְרוּ קִימָת - אֵין מִסְפִּידִין אוֹתוֹ,
וְאֵין עוֹמְדִין עָלָיו בְּשׁוּרָה, וְאֵין אוֹמְרִין עָלָיו בִּרְפֹת
אֲבָלִים וְלֹא תִנְחוּמֵי אֲבָלִים. וְאֵלּוּ הֵן: בִּרְפֹת אֲבָלִים
- דְּבָרִים שְׂאוֹמְרִים בְּבֵית הָאֲבָלִים³³, תִּנְחוּמֵי אֲבָלִים -
שְׂאוֹמְרִים בְּשׁוּרָה³⁴.

(29) מערכת החוליות בגבו, וכן בבבא קמא טז, א "שדרו של אדם". (30) לנחמו, ראה לקמן פרק י"ג, הלכה א. (31) מועד קטן כה, א. אלא, ששם הנוסח: "שלדו קיימת" ומפרש רש"י: גופו קיים, ורבינו סובר, כיוון ששדרתו קיימת, הרי זה כ"שלדו קיים" שהשדרה היא עיקר בניין הגוף (לחם משנה). (32) ואין מספידים אפילו את החכם לאחר שנים עשר חודש למיתתו, ראה לקמן פרק י"ג, הלכה י, זה שהעבירו את ארונו ממקום למקום - מספידים הואיל ושלדו קיים ונקבר מחדש. (33) בברכת ה"טוב והמטיב" שבברכת המזון, שמוסיף בה דברים: דיין אמת, שופט בצדק, שליט בעולמו לעשות בו כרצונו וכו', כדברי רבינו בהלכות ברכות פרק ב, הלכה ח. ובירושלמי מועד קטן פרק א, הלכה ה: ברכת אבלים - מה שאומרים בבית הכנסת, ומפרש ה"קרבן העדה" "ברוך מנחם אבלים", וכן בירושלמי פסחים פרק ח, הלכה ח. וראוי להעיר שבכתובות ח, ב אמרו: "ברכת אבלים ברחבה" ומפרש רש"י: כשמברכים את האבל סעודה ראשונה משל אחרים, היו מברים אותו ברחבה (רחוב העיר), ומברכים שם ברכת אבלים, ונוסח הברכה מפורש בגמרא שם: "אחינו המיוגעים המדוכאים באבל הזה... ברוך מנחם אבלים". (34) ירושלמי פסחים שם. כשחזרו מקבורת המת היו עומדים בצד בית הקברות לנחמו, כמבואר לקמן פרק י"ג, הלכה א.

- ג. אֵין מְנִיחִין סֵפֶר תּוֹרָה עַל מִטָּתוֹ שֶׁל חָכָם⁹. וְאֵין
מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ מִמִּטָּה לְמִטָּה¹⁰. וְאֵין מוֹצִיִּין מִטָּתוֹ
אֶלָּא דֶּרֶךְ פְּתָחַיִם, לֹא שִׁישְׁלִישִׁיהָ דֶּרֶךְ גִּגּוֹת¹¹.
וּבִשְׁעָר הָעַם - מִתָּר לַעֲשׂוֹת¹².

(9) לומר: "קיים זה מה שכתוב בזה", כי אסור לישוב על גבי מיטה שספר תורה מונה עליה, כמבואר בהלכות ספר תורה פרק י, הלכה ו (מועד קטן כה, א). ודווקא על מיטתו, אבל להניח הספר לפניו על גבי ספסל, הותר רב האי גאון לאדם חשוב וגדול בתורה ויחיד בדורו, כמבואר בטור יורה דעה סימן שדמ וכן בש"ך שם ובטור יורה דעה סימן שנג. (10) אלא מוציאים אותו במיטה הראשונה שעשו לצרכו (מועד קטן שם) ובטור יורה דעה סימן שנג. (11) כגון, אם הייתה המיטה רחבה מפתח הדלת, שוכרים הקיר ומרחיבים הפתח (מועד קטן שם). (12) שלא אמרו אלא: "חכם כבודו דרך הפתח", וכן: "חכם כבודו במיטה הראשונה".

- ד. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁבְּעָה מַעֲמָדוֹת לְמֵת¹³. וְאֵין עוֹשִׂין
מַעֲמָד וּמוֹשֵׁב בְּפָחוֹת מַעֲשָׂרָה¹⁴. וְאֵין עוֹשִׂין אֶלָּא
בְּקִרְוֵי¹⁵. וְאֵין עוֹשִׂין אֶלָּא בְּיָם רֵאשׁוֹן¹⁶, וּבְבֵית
הַקְּבֻרֹת, וּבְמָקוֹם שְׁנֶהְיִי¹⁷. פִּיצֵד עוֹשִׂין בְּמָקוֹם
שְׁנֶהְיִי? מַעֲמִידִין שְׁעָר הַקְּבֻרֵי וּבְנֵי מִשְׁפָּחָה
שְׂאִינָן בְּנֵי אָבִל, וְאוֹמְרִין לְפָנֵיהֶם דְּבָרֵי קִינּוֹת
וְכִיּוּצָא בִּהֵן. וְאַחַר כֵּן אוֹמֵר: שְׂבוּ יִקְרִים שְׂבוּ!
וְאוֹמֵר לְפָנֵיהֶם דְּבָרִים אַחֲרִים כְּשֶׁהֵן יוֹשְׁבִין. וְאַחַר
כֵּן: עֲמִדוּ יִקְרִים עֲמִדוּ! וְאוֹמֵר כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין.
וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר כֵּן עַד שֶׁיִּשְׁבַּע פְּעָמִים¹⁸.

(13) בחזרתם מן הקבר הולכים מעט ויושבים, לנחם האבלים, או להרבות צער על המת ולתת איש אל לבו לשוב בתשובה, כי חיי האדם הבל. ועומדים, והולכים מעט וחוזרים ויושבים מעט, כך עושים שבע פעמים, כנגד שבעה הבלים הכתובים בקהלת (א, ב) "הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים (=הבלים שניים במשמע) הכל הבל" (בבא בתרא ק, ב וברשב"ם שם). ורש"י למגילה כג, ב אומר: "כשנושאים את המת לקברו היו יושבים שבע פעמים לבכות את המת, והרוצה לספדו יספוד". (14) אנשים (מגילה כג, ב). (15) קרובי המת שאינם מתאבלים באים למעמדות לכבוד המת. (16) לקבורת המת. (17) בבא בתרא שם. (18) ולדעת הרשב"ם שם, לאחר שישבו מעט, היה הממונה אומר להם עמדו ולכו אל מקום אחר. ובטור יורה דעה סימן שעו מביא בשם גאון: "וצריך לישוב שבע פעמים מפני שהרוחות מלוות אותו, ובכל שעה שיושב בורחות ממנו".

- ה. בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׂין מַעֲמָד וּמוֹשֵׁב לְאַנְשִׁים בְּמָקוֹם
שְׁנֶהְיִי, כֵּן עוֹשִׂין לְנָשִׁים¹⁹. וּמִסְפִּידִין הַנָּשִׁים
כְּאֲנָשִׁים בְּכָל מָקוֹם²⁰. אֲבָל אֵין מְנִיחִין מִטָּת הָאִשָּׁה
בְּרָחוֹב לְעוֹלָם²¹, שְׁנֶה גִנָּאי לְאִשָּׁה²², אֶלָּא סְמוּךְ
לְמִיתָתָהּ קְבוּרָתָהּ²³.

(19) בבא בתרא שם. (20) כשמתה אמו של בן זוא,

19 נָכַר לְרַבִּים - אֵין רַבִּים חִיבִין לְהַתְעַסֵּק בּוֹ. וּמָקוֹם
20 שְׁנֵהֲגוּ נָשִׁים לְצֵאת לִפְנֵי הַמָּטָה - יוֹצְאוֹת לִפְנֵי
21 הַמָּטָה⁴⁸; לְאַחַר הַמָּטָה - יוֹצְאוֹת לְאַחַר הַמָּטָה⁴⁹.

(45) שרויים בצער וסופדים. (46) שהיה רגיל לצאת מן הבית, והכירו אותו. (47) לספרו וללוותו. (48) ואין לחוש להרהור עבירה בשעת צער ואבל. (49) סנהדרין כ, א. ובירושלמי שם פרק ב, הלכה ד אמרו: לפני המיטה - שהן גרמו מיתה. לאחר המיטה - מפני כבוד בנות ישראל, שלא יהו (האנשים) מביטים בנשים. ובירורה דעה סימן שנט סעיף א מסכם: "ועכשיו נהגו שאין יוצאות אלא לאחר המיטה, ואין לשנות".

22 יב. הַעֲבָדִים וְהַשְּׁפָחוֹת⁵⁰ - אֵין מְסַפְּדִין אוֹתָן, וְאֵין
23 עוֹמְדִין עָלֵיהֶן בְּשׁוּרָה, וְאֵין אוֹמְרִים עָלֵיהֶן בְּרַפְת
24 אֲבָלִים וְתַנְחוּמֵי אֲבָלִים; אֲלָא אוֹמְרִין לוֹ כְּשֵׁם
25 שְׁאוֹמְרִין לוֹ עַל שׁוּרֵי וְעַל חֲמוּרוֹ: הַמָּקוֹם יִמְלֵא
26 חֶסֶד וְנֶחֱמָה⁵¹.

(50) הכנענים. (51) ברכות טז, ב. ושם אמרו: "רבי יוסי אומר: אם עבד כשר הוא, אומרים עליו, הוי איש טוב ונאמן, ונהנה מיגיעו, אמרו לו: אם כן, מה הינחת לכשרים".

יום שישי ד' תמוז ה'תש"פ

פרק שלשה עשר

(1) סדר ניהום אבלים. מת שאין לו אבלים להתנחם עליו, כיצד עורכים לו אבל וניחומים. באיזה כלים מביאים את המאכל לבית האבל להברותו. שלבי זמן שונים באבילות, לבכי, להספד, לתספורת ולשאר חיובי אבל. החובה לדאוג ולפשפש במעשים לחזור בתשובה - בימי האבל.

27 א. בִּיצֵד מִנְחָמִין אֶת הָאֲבָלִים? אַחַר שְׁקוּבָרִין אֶת
28 הַמֵּת מִתְקַבְּצִין הָאֲבָלִים וְעוֹמְדִין בְּצֵד בֵּית הַקְּבָרוֹת,
29 וְכָל הַמְּלֻזִּין אֶת הַמֵּת עוֹמְדִין סָבִיב לָהֶן שׁוּרָה לִפְנֵי
30 שׁוּרָה. וְאֵין שׁוּרָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה, וְאֵין אֲבָלִים מִן
31 הַמִּנְחָן².

(2) סנהדרין יט, א. הואיל והשורה אינה דבר של חיוב כמו כל המצוות, אלא תוקנה לנחם אבלים, אינו ראוי שהמתנחם יהיה ממנין המנחמים (רדב"ז), אבל זה ברור שהאבל מצטרף לברכת הזימון, בין לשלשה, בין לעשרה, שהרי חייב בכל המצוות (שם) וכן ביו"ד סי' שעט סעיף ה. וראה כתובות ח, ב.

32 ב. הָאֲבָלִים עוֹמְדִין לְשִׁמְאֵל הַמִּנְחָמִין, וְכָל
33 הַמִּנְחָמִין בָּאִין אֶצֶל הָאֲבָלִים אֶחָד אֶחָד³, וְאוֹמְרִים
34 לָהֶן: תִּנְחָמוּ מִן הַשָּׁמַיִם⁴. וְאַחַר כֵּן הוֹלֵךְ הָאֲבָל
35 לְבֵיתוֹ. וְכָל יוֹם וְיוֹם מְשַׁבֵּעַת יָמֵי אֲבָלוֹת בָּאִין בְּנֵי
36 אָדָם לְנִחְמוֹ, בֵּין שְׂבָאוּ פָּנִים חֲדָשׁוֹת⁵ בֵּין שֶׁלֹּא
37 בָּאוּ⁶.

(3) סנהדרין שם. ופני האבלים מול פני המנחמים. (4) שם,

1 ח. הַמְּלָקֵט עֲצָמוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ - הָרִי זֶה מִתְאַבֵּל
2 עָלֵיהֶן כָּל הַיּוֹם כְּלוּ³⁵; וְלַעֲרֵב - אֵין מִתְאַבֵּל, אֶפְלוּ
3 צְרוּרִין לוֹ בְּסָדִינוּ. וְאֵין אוֹמְרִין עָלֵיהֶן קִינוּת³⁶.

(35) מועד קטן ח, א וכפירוש התוספות שם. ואותו היום נוהג בעטיפת הראש וכפיית המיטה... ורחיצה וסיכה. וכל מה שאסור באבל (כסף משנה בשם רבינו ירוחם). ולא דווקא בעצמות אביו אלא גם על עצמות כל הקרובים, מתאבל עליהם ביום לקיטתן, בכל הדברים הנוהגים באבל (טור יורה דעה סימן תג). (36) כבר הזכיר זה רבינו לעיל הלכה ו, וכן משמיענו שאפילו על עצמות אביו ואמו אין אומרים קינות.

4 ט. אֵין מְסַפְּדִין אֶת הַקְּטָנִים. וְכֵן בְּמָה שָׁנִים יִהְיֶה
5 רְאוּי לְהַסְפִּד? בְּנֵי עֲנָיִים אוֹ בְּנֵי זִקְנִים - בְּנֵי
6 חֲמִשָּׁ³⁷; וּבְנֵי עֲשִׂירִים - בְּנֵי שֵׁשׁ. אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד
7 נְקִיבוֹת.

(37) שהעני מצטער על בניו יותר מן העשיר, לפי שאין לו שמחה אחרת (מועד קטן כד, ב וברש"י). ושם אמרו: "בני זקנים - כבני עניים".

8 י. תִּינּוֹק שְׁמַת: כָּל שְׁלֹשִׁים - יוֹצֵא בְּחִיק³⁸, וְנִקְבֵּר
9 בְּאִשָּׁה אַחַת וּבְשָׁנֵי אָנָשִׁים; אֲבָל לֹא בְּאִישׁ אֶחָד
10 וּבְשָׁנֵי נָשִׁים, מִפְּנֵי הַחֹדֶד³⁹. וְאֵין עוֹמְדִין עָלָיו
11 בְּשׁוּרָה, וְאֵין אוֹמְרִין עָלָיו בְּרַפְת אֲבָלִים וְתַנְחוּמֵי
12 אֲבָלִים⁴⁰. בֵּן שְׁלֹשִׁים יוֹם גְּמוּרִים⁴¹ - יוֹצֵא
13 בְּגִלוֹסְקָמָא⁴² קִטְנָה הַנְּטִלָה בְּאַנְפִּים⁴³. וְעוֹמְדִין עָלָיו
14 בְּשׁוּרָה, וְאוֹמְרִין עָלָיו בְּרַפְת אֲבָלִים וְתַנְחוּמֵי
15 אֲבָלִים⁴⁴. בֵּן שָׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ - יוֹצֵא בְּמָטָה.

(38) לבית הקברות, ולא בארון. (39) שאסור להתייחד אפילו עם שתי נשים, מפני שדעתן קלה, ושתייהן נוחות להתפתות, אבל בשני אנשים מותר, שהאחד בוש מחבירו (קידושין פ, ב וברש"י). וכל זה בשעת אבל, שיצרו שבור ונכנע, אבל שלא בשעת אבל, אפילו אנשים הרבה אסור להם להתייחד עם אשה אחת, עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם, כדברי רבינו בהלכות איסורי ביאה פרק כ"ב, הלכה ח ובכסף משנה שם. (40) מועד קטן כד, ב. (41) יצא מחזקת נפל, אבל יום שלושים עצמו כיום שלפניו הוא (בכורות מט, א), והשווה לעיל פרק א, הלכה ו. (42) תיבה או ארון בלשון יוונית. "ויישם בארון במצרים" (בראשית נ, כז) מתרגם יונתן: ושוון יתיה בגלוסקמא. ונוסח הגמרא במועד קטן שם: דלוסקמא. ונוסח הערוך בכל המקומות בתלמוד: גלוסקמא. (43) בזרועות שני אנשים דרך כבוד (רש"י שם). (44) כשאר כל אדם (שם). ולדעת הרמ"א בירורה דעה סימן שדמ סעיף ד אין אומרים צידוק הדין וקדיש על תינוק "עד שיהיה בן יב חודש, שיצא במיטה".

16 יא. כָּל הַיּוֹצֵא בְּמָטָה - רַבִּים מַצְהִיבִין⁴⁵ עָלָיו; וְכָל
17 שְׂאִינוּ יוֹצֵא בְּמָטָה - אֵין רַבִּים מַצְהִיבִין עָלָיו. וְכָל
18 הַנָּכַר לְרַבִּים⁴⁶ - רַבִּים מִתְעַסְּקִין בּוֹ⁴⁷; וְכָל שְׂאִינוּ

שעיקר ההקפדה שישבו עשרה בכל יום להתנחם, ושאר כל העם יבואו לנחמם (מרכבת המשנה).

ה. הפל חִיבִין לַעֲמֹד בְּפָנֵי נְשִׂיא¹⁵, חוץ מֵאֲבֵל וְחֹלָה¹⁶. וְלָכֵל הָעוֹמֵד מִפְּנֵי אוֹמֵר לוֹ 'שָׁב', חוץ מֵאֲבֵל וְחֹלָה. שְׁמִשְׁמַע: 'שָׁב בְּאֲבֵלוֹ, יֵשֶׁב בְּחִלּוֹ'¹⁷.

(15) כשנכנס לבית המדרש. (16) שקשה עליהם העמידה, זה מפני אבלו המדכאו, וזה בגלל חליו. (17) מר"ק כז, ב. "אלא אומר להם: המקום יברך אתכם אל תטרחו" (נמוקי יוסף שם).

ו. מְכַבְּדִין וּמְרַבְּצִין¹⁸ בְּבֵית הָאֲבֵל¹⁹, וּמְדִיחִין קְצֵרוֹת וְכוֹסוֹת וְקִיתוֹנוֹת²⁰ וְצִלוֹחִיּוֹת²¹, וּמְדִלִיקִין אֶת הַנְּרוֹת. אֲבֵל אֵין מְבִיאִין שָׁם לֹא אֶת הַמְּגִמָּר²² וְלֹא אֶת הַבְּשָׂמִים²³.

(18) מכבדים - מטאטאים; מרבצים - מזלפים מים על הרצפה להשכיב את האבק. (19) ואין בזה משום מלאכה לאבל (מר"ק כז, א). (20) כדים. (21) בקבוקים קטנים, ראה מלכים ב, ב. (22) קטורת של בשמים, הנשרפים באש ומעלים ריחות נעימים. (23) שם, שאסור לאבל להתענג ולהתעדן, אבל כל זמן שהמת מוטל, מביאים בשמים לבית המת, או על המת עצמו, להעביר הריח הרע, אלא שאין מברכים על בשמים של מתים, כמבואר שם וב'נמוקי יוסף', והשווה הל' ברכות פ"ט, ה"ח.

ז. אֵין מוֹלִיכִין לְבֵית הָאֲבֵל הַמְּאָכֵל שְׁמִכְרִין בּוֹ לֹא בְּכָלִי כֶסֶף וְלֹא בְּכָלִי שְׁעָם²⁴ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֲלֹא בְּכָלִי נְסָרִים²⁵ שֶׁל עֲרֵבָה קְלוּפָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; שְׁלֹא לְבִישׁ אֶת מִי שְׁאֵין לוֹ. וְאֵין מְשַׁקֵּין בְּזִכּוּכִית לְבִנָּה, אֲלֹא בְּצִבּוּעָה; שְׁלֹא לְבִישׁ אֶת הָעֲנָנִים שְׁאֵין יִינֹתִיהֶן טוֹבוֹת²⁶.

(24) עשויים מקליפת אלון מיוחד. (25) בדפוס רומי ר"מ: בכלי נצרים. וכן הנוסח במר"ק שם. (26) ובזכוכית צבועה, אין מראה היין ניכר מבחוץ (שם).

ח. אֵין שׁוֹתִין בְּבֵית הָאֲבֵל יָתֵר עַל עֲשָׂרָה פּוֹסוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד: שְׁלִשָּׁה קֳדָם אֲכִילָה, וְשְׁלִשָּׁה בְּתוֹף אֲכִילָה, וְאַרְבָּעָה לְאַחֵר אֲכִילָה. וְלֹא יוֹסִיף, שְׁמָא יִשְׁתַּכֵּר²⁷.

(27) כתובות ח, ב "התחילו היו שותים ומשתכרים, החזירו הדבר ליושנה". ומפרש רש"י: ליושנה עשר כוסות. אלא שרש"י שם מפרש, שהיו משקים בעיקר את האבל, ככתוב (משלי לא, ו) "ויין למרי נפש", ואולי עם האבל היו שותים גם המנחמים. והרמב"ן - הובא בכסף-משנה - סובר, שלא ישתו אלא תוך הסעודה, שיין שבתוך הסעודה אינו משכר, וגם רבינו לא כתבה דרך חיוב אלא דרך שלילה, וראה לעיל פ"ד, ה"ו: "נקבר המת, הרי זה מותר... ולשתות יין מעט כדי לשרות אכילה שבמעיו אבל לא לרוות". הרי שלכתחילה אין לו לשתות יין אלא בתוך הסעודה.

ט. אֵין אוֹמְרִין שְׁמוּעָה²⁸ וְהִגְדָּה בְּבֵית הָאֲבֵל²⁹, אֲלֹא

לגבי כהן גדול המנחם את אחרים, והשווה לעיל פ"ז, ה"ו. (5) שעדיין לא נחמוהו כלל. (6) מנחמים אותו כל שבעה, ואפילו אלה שנחמוהו אתמול, כמו שאמרו (מר"ק כב, א) "אפילו בא ביום השביעי... והוא שבא ומצא מנחמים אצלו". ושם כא, א: "ואם באו פנים חדשות".

ג. הָאֲבֵל מְסֵב בְּרֹאשׁ⁷. וְאֵין הַמְּנַחֲמִין רְשָׁאִין לִישֹׁב אֲלֵא עַל גְּבִי קֶרֶקַע. שְׁנֵאָמַר: וַיֵּשְׁבוּ אוֹתוֹ לְאַרְצָן⁸. וְאֵין רְשָׁאִין לוֹמַר דְּבַר עַד שִׁפְתָּה הָאֲבֵל אֶת פִּי תַחֲלֶה. שְׁנֵאָמַר: וְאֵין דְּבַר אֵלָיו דְּבַר; וְכֵתִיב: אַחֲרֵי כֵן פָּתַח אִיּוֹב אֶת פִּיהוּ וַיֹּגִמַר, וַיַּעַן אֱלִיפָז⁹. וְכִיּוֹן שְׁנַעֲנַע בְּרֹאשׁוֹ - שׁוֹב אֵין הַמְּנַחֲמִין רְשָׁאִין לִישֹׁב אֲצָלוֹ, שְׁלֹא יִטְרִיחוּהוּ יוֹתֵר מִדִּי¹⁰.

(7) כתובות סט, ב, שנאמר (איוב כט, כה) "אחרי דרכם ואשב ראש... כאשר אבלים ינחם". ואמרו שם, קרא: ינחם, שהמתנחם מושיבים אותו בראש לנחמו. (8) מאמר רב יהודה, הביאו הרי"ף למר"ק סוף פ"ג, ובגירסת הגמרא שלפנינו (כח, ב) איננו, גם ב"לקוט שמעוני" לאיוב שם מביא מאמר זה בשם רבי. (9) אליפז היה ממנחמי איוב, ולא ענה דבר עד אשר איוב האבל פתח פיו (מר"ק כח, ב). (10) שם, כיון שהאבל אסור בשאילת שלום, בזמן שהוא רוצה לפטור את מנחמיו לביתם, הוא שוחה בראשו, כתלמיד השוחה לפני רבו ליתן שלום (רדב"ז בשם הרמב"ן).

ד. מֵת שְׁאֵין לוֹ אֲבָלִים לְהִתְנַחֵם - בָּאִים עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם מְשֻׁרִין וַיּוֹשְׁבִין בְּמִקְוָמוֹ¹¹ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הָאֲבָלוֹת¹², וְשָׁאֵר הָעָם מִתְקַבְּצִין עֲלֵיהֶן. וְאִם לֹא הָיוּ שָׁם עֲשָׂרָה קְבוּעִין - בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מִתְקַבְּצִין עֲשָׂרָה מְשָׁאֵר הָעָם¹³ וַיּוֹשְׁבִין בְּמִקְוָמוֹ¹⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מת שאין לו אבלים להתנחם באים עשרה בני אדם כשרין ויושבין בו".

והראב"ד השיג וכתב: "א"א זה אין לו שורש". ובפרק י"ד ה"ו כתב הרמב"ם שניחום אבלים הוא גמ"ח עם החיים ועם המתים. ויש לומר שזהו יסוד מחלוקתם, שלדעת הרמב"ם ניחום אבלים הוא גמ"ח גם עם המתים ולכן גם במת שאין לו אבלים להתנחם "באים עשרה בני אדם כו". אבל לדעת הראב"ד הוא גמ"ח עם החיים בלבד.

(על פי לקו"ש חלק כ' ע' 569)

(11) במקום שמת שם. (12) לדעת הרדב"ז, אין הכוונה שישבו שם כל היום, כדרך שהאבל יושב בקביעות כל היום, אלא באים בכל יום בבוקר ובערב, בזמן שהציבור רגיל לבוא לנחם האבלים. (13) שלא ישבו אתמול כמתנחמים. (14) שבת קנב, א: "מת שאין לו מנחמים" וכו', ומפרש רבינו: כאילו היה מנוקד מנחמים, שפירושו מתנחמים, שוודאי כל ישראל מנחמים הם, ולא תמצא אלא מת שאין לו אבלים להתנחם, ומתוך שלא הזכיר: אבלים, מכאן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ה' תמוז - ספר שופטים - הלכות אבל קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38) מרבה להתאבל. (39) מו"ק כז, ב ושם אמרו: "המתקשה על מתו יותר מדאי, על מת אחר הוא בוכה". וב"פתחי תשובה" ל"ד"ר סי' שצד ס"ק א, מביא בשם 'ספר חסידים': אדם שמת בנו או בתו אל ינשק אותם, ושאר מתים - סובר ה"פתחי תשובה" שמותר לנשקם, ככתוב (בראשית נ, א) בעקב אבינו "ויבך (=יוסף) עליו וישק לו". (40) המנויים לעיל פ"ו ה"ב, ובמו"ק שם אמרו: "מכאן ואילך, אמר הקב"ה: אי אתם רחמנים בו יותר ממני".

19 יב. כל מי שאינו מתאבל כמו שצוה חכמים - הרי זה אכזרי⁴¹. אלא יפחד וידאג ויפשפש⁴² במעשיו ויחזיר בתשובה. ואחד מבני חבורה שמת - תדאג כל החבורה כלה⁴³. כל שלשה ימים הראשונים יראו את עצמו כאלו חרב מנחת לו על צנאו⁴⁴; ומשלשה ועד שבעה - [פאלו היא] מנחת בקרן זוית; מפאן ואילף⁴⁵ - [פאלו] עוברת כנגדו בשוק⁴⁶. כל זה להקין עצמו, ויחזור⁴⁷ ויעזר משנתו. והרי הוא אומר: הקיתה אתם ולא חלו. מקלל שצריך להקין ולחול.

41) שאין לבו מתרגש ומשתתף בצרת קרובו וחבירו. 42) ימשמש ויבדוק. "ויחפש, בגדול החל" (שם מד, יב) מתרגם הירושלמי: ופשפש. (43) שבת קו, א. ומפרש רש"י: ייראו מן המיתה. (44) מו"ק כז, ב. ושם הנוסח: בין שתי ירכותיו. ובר"ף שם: בין כתפיו, ומפרש ה'נמוקי יוסף': שאילו זוקף ראשו, היתה דוקרתו מאחוריו, וכל כך יעמוד בכובד ראש. (45) עד י"ב חודש. (46) מו"ק שם. שמידת הדין מתוחה נגדו. ובירושלמי שם פ"ג, ה"ז: "שכל אותה השנה, הדין מתוח כנגד המשפחה... כל שבעה - החרב שלופה, עד שלשים - היא רופפת, לאחר שנים-עשר חודש - היא חוזרת לתערה, למה הדבר דומה? לכיפה של אבנים, כיון שנתערה (=נזדעצה) אחת מהן, נתעוררו כולם... ואם נולד בן זכר באותה המשפחה, נתרפאת כל אותה המשפחה". (47) ובכ"י תימן: לחזור בתשובה וכו'.

יום ש"ק ה' תמוז ה'תש"פ

פרק ארבעה עשר

1) מתבאר בו מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, לנחם אבלים, להכניס הכלה וללוות האורחים וכו'. גודל ערך מצות הכנסת אורחים והלויתם לדרכם. זמני ביקור חולים. ביטול מלאכה ותלמוד תורה להוצאת תלמיד חכם לקבורה. נחום אבילי גוים וביקור חולים. איסור הנאה מבתי קברות, בנין הקבר, המת וכל תכריכיו והכלים הנוקדים על מטתו מחמת צער. הכבוד שעושים למלך או נשיא שמתו.

29 א. מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הפלה², וללוות האורחים³, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה: לשאת על הפתח⁴, ולילך לפניו⁵, ולספד, ולחפור, ולקבר⁶. וכן לשמח הפלה והחתן, ולסעודם בכל צרכיהם⁷. ואלו הן גמילות חסדים שבגופו, שאין להם שעור⁸. אף

1 יושבין דין³⁰. וכן אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת³¹. אבל לעסק בדברי תורה בפניו או בבית הקברות - אסור³².

28) דברי הלכה. (29) לפי שמושכים הלב, ולא יתעסקו באבילות (מו"ק כג, א. וב'נמוקי יוסף' שם). ואפילו בסתם דברי חול, נכון להחמיר, כדי שיתן אל לבו אבילותו (רדב"ז). ובירושלמי מו"ק פ"ג, הובא ב"הגהות מיימוניות" אמרו: אין לאכול עם האבל רוב עם, שיזכרו להתחלק לשני מקומות, וכן ביו"ד סי' שעח סעיף י. (30) מצטערים וכואבים. (31) דברי הספד וצרכי הוצאתו וקבורתו. (32) ברכות ג, ב. יח, א. כי הכל חייבים לספר בדברי תורה, והמת דומם, הרי זה "לועג לרש", והכתוב אומר (משלי יז, ה) "לועג לרש חרף עושהו" (רש"י), אבל דברי חולין, שאין גנאי למחריש בהם - אין לאסור, ומעשים בכל יום, שעוסקים בדברי חול בפני המת, במעמד רבנים קשישים ואין מוחים בידם (הגהות מיימוניות). וכל שהוא לכבוד המת, ודאי שמותר לומר בפניו. ועל זה סומכים לקרוא פסוקים בבית-הקברות, ודרשה לכבוד המת (כסף-משנה, וכן ביו"ד סי' שדמ סעיף יז). וראה לקמן פ"ד הי"ג, וכן בהלכה כה, ש"מושכים ישיבה על קברו (=של מלך) שבעה ימים", ובביאורנו שם.

4 י. אין בוכין על המת יתר משלשה ימים, ואין מספידין יתר משבעה³³. במה דברים אמורים? בשאר העם; אבל תלמידי חכמים - הכל לפי חקמתו. ואין בוכין עליהן יותר משלשים יום; שאין לנו גדול ממשו רבנו, וקתיב: ויתמו ימי בכי אכל משה³⁴. וכן אין מספידין יתר על שנים עשר חדש. אין לנו בתקומה גדול מרבנו הקדוש, ושנים עשר חדש בלבד נספד³⁵. וכן חכם שבאה שמועתו לאחר שנים עשר חדש³⁶ - אין סופדין אותו³⁷.

33) מו"ק כז, ב. שנאמר (ירמיה כב, י) "אל תבכו למת ואל תנודו לו" - אל תבכו, יותר מדאי; ואל תנודו לו, יותר מכשיעור, שלשה - לבכי, ושבעה - להספד. (34) כתובות קג, ב, רבינו הקדוש ציוה להושיב ישיבה אחריו עם מלאת שלשים יום למותו, אמר: איני עדיף ממש רבינו וכו'. (35) שם. עד שלשים יום ספרו ביום ובלילה, מכאן ואילך ספרו ביום ולמדו בלילה, או להיפך. (36) משמת. (37) אפילו ביום שמועה. שכן מצינו (יבמות עט, א) שדוד המלך רצה להספיד את שאול המלך ולא הספיד, כיון שכבר עברו שנים עשר חודש מנפילתו, ומפרש רש"י: "שאין דרך כבוד לספוד אחר י"ב חודש, אחר שנתקבלו תנחומין על המת, כאמור במועד קטן כא, ב".

13 יא. אל יתקשה³⁸ אדם על מתו יתר מדי. שנאמר: אל תבכו למת ואל תנודו לו. כלומר: יתר מדי³⁹. שזהו מנהגו של עולם; והמצער [עצמו יותר] על מנהגו של עולם - הרי זה טפש. אלא פיצד יעשה? שלשה לבכי, שבעה להספד, שלשים יום לתספורת ולשאר החמשה דברים⁴⁰.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ובביאורנו שם. (5) לפני מיטתו. (6) מו"ק כח, ב: "היה רבי מאיר אומר: "והחי יתן אל לבו" (קהלת ז, ב) - דברים של מיתה. אם ספר - יספדוהו; אם קבר - יקברוהו; אם טען (נשא) יטענוהו" וכו'. וראה לעיל פ"ב ה"ב, ובביאורנו שם.

(7) ברכות ו, ב: "ואם משמחו (לחתן), מה שכרו? זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות" וכו'. ובכתובות יז, א אמרו: "רבי יהודה בר אילעי היה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה, ואומר: כלה נאה וחסודה". (8) פאה פ"א, מ"א: "אלו דברים שאין להם שיעור... וגמילות חסדים". ואמרו בירושלמי שם ה"א: במה דברים אמורים בגופו, אבל בממונו יש לו שיעור, שהרי נמנו באושא, שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצוה. (9) וכדברי ה"תורת כהנים" שם: "רבי עקיבא אומר: זה כלל גדול בתורה". (10) פרט לגוי שאינו בתורה ובמצוות. וראה שבת לא, א "דעלך שני, לחברך לא תעביד, זוהי כל התורה כולה". ובבבא מציעא ל, ב דרשו: "והודעת להם את הדרך (שמות יח, כ) - זו גמילות חסדים; אשר ילכו - זה ביקור חולים; בה - זו קבורה; אשר יעשון - זו לפני משורת הדין". והשווה "ספר המצוות" לרבינו שורש א. והרמב"ן שם משיג על רבינו, ולדעתו ניהום אבלים וביקור חולים וכן קבורת המת - הן מצוות מן התורה, שכל אלו גמילות חסדים הן, ובכלל: ואהבת לרעך כמוך, הן. וכבר אמרו (סוטה יד, א) "אחרי ה' אלוקים תלכו... הלך אחר מדותיו של הקב"ה, ...הקב"ה ביקר חולים... אף אתה בקר חולים; הקב"ה ניהם אבלים... אף אתה ניהם אבלים; הקב"ה קבר מתים... אף אתה קבור מתים". ורבינו סובר, שכל אלה אינם אלא אסמכתאות, ואינם אלא מדבריהם, שהרי בפירוש אמרו (סנהדרין ע, ב): אכל דבר שהוא מצוה ודבר עבירה, דבר שהוא מצוה - תנחומי אבלים; דבר עבירה - תענית ציבור, ומפרש רש"י: תנחומי אבלים - תקנת חכמים בעלמא הוא, וכן פירש רבינו לעיל ה' ממרים פ"ז, ה"ב.

ב. שְׂכַר הַלְוִיָּהּ¹¹ מִרְפָּה מִן הַפֶּלֶל¹². וְהוּא הַחֹק שֶׁחֲקָקוּ אֲבֹרֶהֱם אֲבִינוּ, וְדִרְךְ הַחֹסֵד שֶׁנֶּהֱגָ פָּה: מֵאֲכִיל עֹבְרֵי דְרָכִים, וּמִשְׁקָה אוֹתָן, וּמְלִיָּה אוֹתָן¹³. וְגִדּוּלָה הַכִּנְסָת אוֹרְחִים מִהֶקְפָּלַת פְּנֵי שְׂכִינָה, שֶׁנֶּאֱמָר: וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים¹⁴. וְלִוְיִים יוֹתֵר מִהֶקְפָּסָתָן. אֲמָרוּ חֲכָמִים: כָּל שְׂאִינוּ מְלִיָּה - פָּאֵלוּ שׁוֹפֵף דְּמַיִם¹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, שנאמר וירא והנה שלושה אנשים.

לכאורה קשה מה הראיה מפסוק זה והיה לו להביא הראיה שהביאה הגמרא מהמשך הפסוקים (שבת קכ"ז) "ויאמר אדני-י אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך כו" כי משם הראיה שאע"ה הקדים האורחים לשכינה. ועוד קשה לשון הרמב"ם בהלכה א' "מצוות-עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ולהוציא המת ולהכניס הכלה וללוות האורחים" שהוא שינוי מלשון המשנה - "הכנסת אורחים".

עַל פִּי שְׂפָל מִצּוֹת אֱלוֹ מְדַבְּרִיהֶם, הָרִי הֵן בְּכָלִל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ⁹ - כָּל הַדְּבָרִים שֶׁאַתָּה רוֹצֶה שְׂיַעֲשׂוּ אוֹתָם לְךָ אֲחֵרִים, עֲשֵׂה אִתָּה אוֹתָן לְאַחִיד בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת¹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצוות-עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים".

מצוות ניהום אבלים אינה מצוה שבגופו דווקא, ואפשר לעשותה על ידי שליח (כמו שמצינו בדוד המלך ש"ב פ"י פ"ג) ואף על ידי מכתב.

ומה שכתב "ואלו הן מצוות שבגופו" הוא להבדילה מן הצדקה שנזכרה בה"ג שם.

ועוד יש להוכיח ממה שכתב (פ"ד ה"ו) שהוא גמ"ח עם החיים ועם המתים, ופשיטא שלמתים אין נפק"מ אם בא במכתב או על ידי שליח.

(על פי לקו"ש חלק כ' ע' 569)

~ נקודות משיחות קודש ~

"עשה אותם אתה לאחריך בתורה ובמצוות".

יש שלמדו מכאן שמצוות אהבת ישראל היא רק לרעך בתורה ומצוות, ואילו את הרשע מותר או מצוה לשנוא. אבל כבר העירו באחרונים מזה שלומדין מהפסוק ואהבת לרעך כמוך "ברור לו מיתה יפה" שכולל גם את הרשע (המחויב במיתה) ורק מסית נתמעט בפירוש ממצוות אהבת ישראל.

ומוכח מזה שהמצוה לשנוא את הרשע היא לא מפני שנתמעט מהלשון "ואהבת לרעך כמוך" אלא שהוא ציווי בפני עצמו. וכן מוכח מתניא (פרק ל"ב) שגם אלו שמצוה לשנוא אותם, מצוה לאהבם גם כן.

וכן מוכח גם מלשון הרמב"ם (הלכות דעות פ"ו ה"ג) שסתם "לאהוב כל אחד ואחד מישראל כגופו".

(על פי לקו"ש חלק י"ז עמוד 217 הערה 17)

~ נקודות משיחות קודש ~

"... הרי הם בכלל ואהבת לרעך כמוך...עשה אותם אתה לאחריך בתורה ומצוות".

מדבריו משמע שמצוות "ואהבת לרעך כמוך" אינה רק על הרגש האהבה שבלב אלא גם על המעשה - "עשה לאחריך".

וכן משמע ממה שכתב בהלכות דעות (פ"ו ה"ג) "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל...כו" לפיכך צריך שיספר בשבח ו לחוס על ממונו כו" היינו גם עשיה בפועל ולא רק הרגש הלב.

(על פי לקו"ש חלק עמוד 58 הערה 22)

(2) לחופה. (3) בדרכם למקומם. (4) השווה לעיל פ"ד, ה"ב: "וסובלים את המת על הכתף עד בית-הקברות",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לסכנת לסטים. וב"תפארת ישראל" למשנה שם (פ"ט, מ"ו) מנמק: "ואפשר שלכך נהרג מלסטים, שחשבוהו כאיש שאין לו אוהבים לדרוש דמו". (19) שם. "בשביל ארבע פסיעות שליוה פרעה לאברהם, שנאמר: ויצו עליו פרעה אנשים וגו', נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה". (20) שבעים אמה ושייריים שנותנים אותן עבור (=בליטה) לעיר, ומהן והלאה מודדים תחום שבת (רא"ש לנדרים נו, ב). (21) שהוא אלפיים אמה מחוץ לעיר. (22) ארבעה מילים, ומיל הוא שיעור תחום שבת. (23) שרוב חכמתו קיבל ממנו. (24) סוטה, שם.

- ד. בקור חולים - מצוה על הכל²⁵. אפלו גדול¹⁰
מבקר את הקטן. ומבקרין הרבה פעמים ביום. וכל¹¹
המוסיף - משבח. וכלבד שלא יטריח²⁶. וכל¹²
המבקר את החולה - כאלו נטל חלק מחליו²⁷. והקל¹³
מעליו; וכל שאינו מבקר - כאלו שופך דמים²⁸.¹⁴

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכל המבקר את החולה כאלו נטל חלק מחליו והקל מעליו". ענינו של ביקור חולים הוא הקלה מייסורי החולה ויש בו הבאת סיוע לרפואתו, ואף שבגמרא משמע שהוא דווקא בבגילו הוא לעניין אחד מששים, אבל ברמב"ם משמע שהוא הדין ב"כל המבקר" אף שאינו בן גילו, ואולי משום כך שינה ולא כתב "נוטל אחד מששים" אלא "כאלו" נטל "חלק" מחליו.

ובמאירי כתב (נדרים לט, ב). "שהמבקר מיקל בחליו של חולה... ובני גילו ר"ל שביקורם ערב עליו שמצד הנאתו מהם חליו מיקל כו".

(על פי לקו"ש חלק כ' ע' 64 והנ' 23)

(25) נדרים לט, ב: "רמז לביקור חולים מן התורה, מניין? שנאמר (במדבר טז, כט): אם כמות כל האדם ימותון אלה, ופקודת כל האדם יפקד עליהם וגו' - שהם חולים ומוטלים בעריסתם, ובני אדם מבקרים אותם (=ופקודת - לשון ביקור), מה הבריות אומרים: לא ה' שליחי. (26) על החולה, שאם זה מכביד עליו, יכנס לחדר החיצון לשאול עליו אצל בני-ביתו ('בית יוסף' ליו"ד סי' שלה). (27) כל אחד נוטל חלק מששים ממה שהשאייר המבקר הרשונים (נדרים שם). ושם הדגישו: "ובכן גילו", שאינו נוטל חלק מששים אלא בן גילו, ומפרש רש"י: בחור כמותו, או זקן לזקן. והר"ן שם, מפרש: שנוטל המבקר במזל של חולה. (28) שם מ, א "מעשה בתלמיד מתלמידי רבי עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו, ונכנס רבי עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו (בציווי רבי עקיבא), היה אומר לו: רבי, החייתיני יצא ר"ע, ודרש: כל מי שאינו מבקר חולים, כאילו שופך דמים", שהמבקר עושה לחולה כל צרכיו. וכתב ה'פרישה' ל'טור' יו"ד סי' שלה, אפילו בימינו שהחולה שוכב על המיטה, ואין אבק הארץ מזיק לו, דעתו של אדם צלולה ונוחה כשהבית נקי. וגם רוח רעה שורה על מקום מיאוס, וחולה צריך לשמור

והביאור בזה: בפעולה של כל גמילות חסדים, ישנם שני עניינים: האחד הוא מילוי מחסורו של חברו (בחפצא), והשני הוא מידת החסד הנדרשת מהאדם (מצד הגברא). כעין זה הוא בהכנסת אורחים שהמצוה היא סיפוק צרכיהם במאכל משתה ולינה, ובנוסף מצד מדת החסד של המארח צריכה להראות מצדו גם התעניינות ושימת לב לאורח.

זה החידוש במצות הכנסת אורחים, שגם סיפוק צרכי האורח אינו יכול להעשות באופן סתמי אלא חייב להיות תוך התעניינות ושימת לב של המארח. לכן הגדיר הרמב"ם את חיוב מצות הכנסת אורחים - "ללוות האורחים" ללמדך שגם סיפוק צרכיהם צריך להעשות בשימת לב והתעניינות בדיוק כמו בליווי האורחים.

ומעתה יובן גם מדוע הביא הרמב"ם הראיה מהפסוק "וירא והנה שלושה אנשים כו" כי רק שם מודגשת שימת לבו של אברהם אבינו לאורחים, שאף שהיה עסוק בהקבלת פני השכינה שהיא תענוג עילאי, היתה בו שימת הלב לאורחים שנראו לעיניו מרחוק.

(על פי לקו"ש חלק כ"ה ע' 70)

(11) בכת"י תימן: הלווי. (12) סוטה מו, ב: "ששכר הלוויה אין לה שיעור". (13) "ואברהם הולך עמם לשלחם - המשל אומר: האכלת, השקית, תלווה, כך: ואברהם הולך עמם לשלחם" (מדרש בראשית רבה, פמ"ח, אות כ). ובמדרש "שוחר טוב" פל"ז, אמרו: ויטע אשיל' בבאר שבע - אכילה, שתיה לוי. וכן ברש"י סוטה י, א ד"ה פונדק. (14) וירא וירץ לקראתם, הרי שהניח את השכינה, והלך לקבל האורחים (שבת קכז, א). (15) סוטה מו, ב "שאלמלי ליווהו אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דובים לחינוקות, שנאמר (מלכים-ב ב, כג-כד) ויעל משם... ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלטו בו... ויקללם בשם ה', ותצאנה שתיים דובים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים". וכך אמרו שם: "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו - וכי על לבנו עלתה, שביטדין שופכים דמים? אלא לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לווייה".

- ג. פופין ללויה¹⁶ פדרף שפופין לצדקה¹⁷. ובית דין¹
היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר במקום²
למקום. ואם נתעצלו בדבר זה - מעלה עליהם כאלו³
שפכו דמים¹⁸. אפלו המלוה את חברו ארבע אמות⁴
- יש לו שכר הרבה¹⁹. וכמה שעור לויה שחייב אדם⁵
בה? הרב לתלמיד - עד עפורה של עיר²⁰. והאיש⁶
לחברו - עד תחום שבת²¹. והתלמיד לרב - עד⁷
פרסה²². ואם היה רבו מבקק²³ - עד שלש⁸
פרסאות²⁴.⁹

(16) את מי שאינו רוצה ללוות את חברו לדרך, שילווחו (סוטה מו, ב). (17) לתת צדקה, ראה ה' מתנות עניים פ"ז, ה"ג. (18) סוטה שם. שהמהלך יחידי בדרך צפוי

נפשו יותר מאדם אחר, שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, ולפיכך יזהרו לכבד ולרבוץ לפניו.

ה. אין מבקרין את החולה אלא מיום שלישי וְהָלָא²⁹. ואם קפץ עליו החלי והכביד³⁰ - מבקרין אותו מיד³¹. ואין מבקרין את החולה לא בשלש שעות ראשונות ביום ולא בשלש אחרונות, מפני שהן³² מתעסקין בצרכי החולה. ואין מבקרין לא חולי מעים ולא חולי העין ולא מחושי הראש, מפני שהבקור קשה להן³³.

ח. מי שהיה לפניו מת וכלה - מניח את הפלה ומתעסק עם המת. וכן הוא אומר: לב חכמים בבית אבל וגומר³⁷. מת וכלה שפגעו זה בזה בדרך - מעבירין את המת³⁸ מלפני הפלה³⁹. וזה וזה עוברין מלפני המלך⁴⁰.

(37) וסוף הפסוק: ולב כסילים בבית שמחה. ובמס' שמחות פ"ב, שנינו: "אבל חסידים הראשונים, היו מקדימים לבית האבל מלבית המשתה, שנאמר: טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה" וגו'. (38) דרך צדדית. (39) והכלה עוברת עם אורחיה בדרך המלך, באופן שמקדימים את הכלה תחילה (כתובות יז, א), ובמס' שמחות פ"א, מנמקים: שכבוד החי קודם לכבוד המתים. (40) שכבוד המלך עדיף משניהם, שנאמר: שום תשים עליך מלך - שתהא אימתו עליך, ואין כבודו להמתין עד שהמת או הכלה יעברו מלפניו (כתובות שם). ובמס' שמחות שם, אמרו: "אגריפס המלך עבר לפני הכלה (=נכנס לרחוב צדדי, וחיכה עד שמסע הכלה יעבור תחילה), ושיבחוהו חכמים, אמרו לו מה ראית? אמר להם: אני נוטל כתר בכל יום, וזאת תטול כתריה שעה אחת". ולדעת הרמב"ן - הובאה ב'טור' יו"ד סי' שס, הכנסת כלה קודמת לקבורת המת, ולאחר שנכנסה לחופה, תנחומי אבל קודמים לשמחת חתן וכלה, וכן הבראת האבל קודמת למשתה חתן, ש"החתן מאכיל את האחרים, והאבל אינו אוכל עד שיאכילוהו אחרים".

ט. מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת⁴¹ ולהכנסת הפלה⁴². במה דברים אמורים? בשאין לו כל צרפו; אבל יש לו כל צרפו⁴³ - אין מבטלין⁴⁴. וכל שאין מתעסקין בתורה - חייבין להתעסק עמו⁴⁵.

(41) ללוותו לקבורה. (42) ללוותה מבית אביה לבית חופתה (רש"י למגילה כט, א). (43) שיש לכל הפחות עשרה אנשים, לעמידה בשורה ולקדיש ולברכת אבלים (רמב"ן ב'טור' יו"ד סי' שסא). (44) מגילה, שם. (45) אפילו יש לו כל צרכו, וביחוד מי שהוא יושב ובטל, מוטב שיתעסק עם המת מלהבטל (רדב"ז). ובשו"ע יו"ד סי' שסא סעיף א: "ותנינוקות של בית רבן אין מתבטלים כלל", שהרי אפילו לבנין בית-המקדש אין מבטלים אותם, כמבואר בשבת קיט, ב.

י. מת אחד בעיר - כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה עד שיקברוהו. ואם יש לו מי שיתעסק בצרכיו - מתירין⁴⁶.

(46) מועד קטן כזו, ב. אבל מבטלים מלאכתם להוצאתו, כמבואר לעיל ה"ט. וביו"ד סי' שסא סעיף ג, פסק: "הרואה את המת ואינו מלווהו, עובר משום לועג לרש, ובר נידוי הוא, ולפחות ילוונו ארבע אמות".

(29) שלא ירע מזלו, ואולי בבקשה מועטת שיבקש שונא רעתו, יתוסף חליו (שם וברא"ש). (30) בבת אחת. (31) ירושלמי פאה פ"ג, ה"ז. ושם אמרו: הקרובים נכנסים אליו מיד, אפילו בחולי רגיל. (32) צ"ל: שבהן. כלומר, באותן השעות. וכן נראה מלשון ה'בית יוסף' ליו"ד סי' שלה. וראוי להעיר, שבנדרים מ, א נימקו הטעם, שכל חולה מיקל עליו חליו בשעות הבוקר, ולא יחוש המבקר לבקש עליו רחמים, ובשלש שעות האחרונות - מכביד עליו חליו - ויטיאש מלבקש עליו רחמים. ורבינו חידש טעם משלו לפי בקיאותו בחליים (רדב"ז). (33) שם מא, א חולי מעיים - משום בושה; חולי עין וראש, שהדיבור קשה להם. ומסיים השו"ע ביו"ד סי' שלה סעיף ח: "אלא נכנסים בבית החיצון, ושואלים ודורשים בו".

ו. הנכנס לבקר את החולה - לא יושב לא על גבי מטה, ולא על גבי פסא, ולא על גבי ספסל, ולא על גבי מקום גבוה, ולא למעלה ממראשותיו³⁴. אלא מתעטף ויושב למטה ממראשותיו, ומבקש עליו רחמים ויוצא³⁵.

(34) שבת יב, ב "מפני שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה", ולפיכך מתעטף מאימת שכינה, כאדם היושב באימה ואינו פונה לצדדים (רש"י שם). ודוקא כשהחולה שוכב על הארץ, שהיושב גבוה ממנו. אבל כששוכב על המיטה, מותר לישוב על כסא (יו"ד סי' שלה סעיף ג). (35) שאומר: המקום ירחם עליו בתוך חולי ישראל (שבת שם). ובבבא-בבא קטז, א אמרו: "כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר (משלי טז, יד): חמת מלך מלאכי מות, ואיש חכם יכפרנה". - ומנהג זה בצרפת, שכל מי שיש לו חולה בתוך ביתו, מבקש לפני הרב התופס ישיבה, שיברך אותו. ומזה נהגו בכל המדינות לברך החולה בבית הכנסת, ולבקש עליו רחמים (דרכי משה ל'טור' יו"ד סי' שלה אות ב).

ז. יראה לי, שגנחמת אבלים קודם לבקור חולים; שגנחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים³⁶.

(36) והרדב"ז מהסס בזה, כי יש מקום להעדיף ביקור חולים על ניחום אבלים, שהמבקר את החולה גורם לו שיחיה, ואם לא ביקרו כאילו שופך דמים, כמבואר לעיל ה"ד, ואילו ניחום אבלים אין בו מעלות אלו. וכדברי רבינו נראה, ממה שאמרו (שבת יב, ב) "בקושי התיירו לנחם אבלים ולבקר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ה' תמוז - ספר שופטים - הלכות אבל קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יח, א והשווה הל' ספר תורה פ"י הי"א, ושם מסיים רבינו: "ואם אין שם פחד, מניחו (ספר התורה) בחיקו, כנגד לבו, והוא רוכב על הבהמה והולך". ובנוגע לעצמות, מפשילן לאחוריו על החמור, כמבואר ב"ד סי' תג, סעיף י.

טו. אין מפנין⁶⁰ את המת מקבר לקבר, אפילו מבזוי למקבד⁶¹. ואם היה בתוך שדה⁶² - מפנהו אפילו ממקבד לבזוי⁶³.

(60) מעבירים. (61) ירושלמי מו"ק פ"ב, ה"ד. ומפרש ה"קרבן העדה" שהבלבול קשה למתים, שמתיראים מיום הדין, ובשמואל הוא אומר (שמואל-א כח, טו) "למה הרגזתני להעלות אותי", ומפרש הרד"ק, שהיה מפחד מיום הדין, כי סבר שקוראים אותו לדין. (62) שהקבר השני, הוא בשדה המת. (63) ירושלמי שם, "ערב הוא לאדם שהוא נינוח אצל אבותיו", והשווה הל' יו"ט, פ"ח ה"ט. ואם נתנוהו שם על-מנת לפנותו - מותר בכל ענין, וכן מותר לפנותו כדי להעלותו לארץ ישראל (כסף-משנה, וכן ב"ד סי' שסג סעיף א).

טז. אין קוברין מת על גבי מת, ולא שני מתים פאחד, שפנין הוא⁶⁴. וקטן הישן עם אמו - נקבר עמה⁶⁵.

(64) שמחות פ"ג. אלא-אם-כן היה דופן הקבר מפסיק ביניהם. ובנוגע לקבורת מת על גבי מת - דוקא שאין ביניהם עפר ששה טפחים, אבל אם יש ביניהם עפר ששה טפחים - מותר ('טורי' יו"ד סי' שסב). ונראה שהכל תלוי בטיב העפר, שאם היא אדמת סלע או קרקע קשה, אפילו אין ביניהם אלא הפסק כלשהו מותר, וכן אמר רבן שמעון בן גמליאל (בבא-בטרא קא, א) "הכל לפי הסלע" (רדב"ז). (65) מס' שמחות שם: "רבי יהודה אומר: האיש נקבר עם בתו הקטנה, והאשה עם בנה הקטן, ועם בן-בנה הקטן, זה הכלל: כל שישן עמו בחייו, נקבר עמו במותו" (לפי נוסח הרמב"ן ב"תורת האדם" הובא ב'טורי' יו"ד סי' שסב).

יז. עפר הקבר - אינו אסור בהנאה, שאין נקדע עולם נאסרת⁶⁶. אבל קבר הבנין⁶⁷ - אסור בהנאה.

(66) שנאמר (מלכים-ב כג, ו) "וישליך את עפרה (=של האשירה) על קבר בני העם", מקיש (השוה) קבר בני העם לעבודה-זרה, מה ע"ז אינה נאסרת במחובר לקרקע, שכתוב "אלהיהם על ההרים" - ולא ההרים אלהיהם (=אין ההר נאסר כעבודה-זרה), אף הקבר אינו נאסר במחובר לקרקע (סנהדרין מז, ב). (67) שבנוהו למעלה מעל הקרקע, והרי זה: "תלוש ולבסוף חיבורו", ואסור במת כעבודה-זרה (שם). ויש אוסרים העפר שנטלו מן הקבר וחזרו ונתנו עליו, שהרי זה: "תלוש ולבסוף חיבורו" (יו"ד סי' שסד, סעיף א), ולדבריהם אינו מותר אלא העפר שבצדי המת ובתחתיתו, או החופר כוך בסלע שלא נתלש הגג כלל, ונשאר כבתחילתו (ש"ך שם).

יח. הבונה קבר למת - לא נאסר עד שיפנס בו המת⁶⁸. ואפילו הטיל בו גפלו⁶⁹ - נאסר בהנאה⁷⁰.

יא. תלמיד חכם שמת, אפילו היו עמו עד ששים רבוא - מבטלין תלמוד תורה להוצאתו⁴⁷. היו ששים רבוא - אין מבטלין. ואם היה מלמד לאחרים⁴⁸ - אין לו שיעור, אלא מבטלין הפל להוצאתו⁴⁹.

(47) כתובות יז, א "נטילתה כנתינתה - מה נתינתה (=של תורה בסיני), בששים רבוא, אף נטילתה (=כשמת ותלמודו בטל) בששים רבוא". (48) מרבין תורה ברכים. (49) שם.

יב. קוברין מתי עובדי פוכבים, ומנחמין אבליהם, ומבקרין חוליהם, מפני דרכי שלום⁵⁰.

(50) גיטין סא, א. ובתוספתא שם פ"ג הי"ח: "מנחמים אבלי גוים מפני דרכי שלום", והשווה הל' מלכים פ"י הי"ב, ובביאורנו שם. והוא-הדין שמלווים מתי גוים מפני דרכי שלום, כמבואר ב'בית יוסף' ל'טורי' יו"ד סי' שפז, בשם ה'כלבו'. וכן מספידים אותם, כמבואר בתוספתא גיטין הנ"ל.

יג. פתי הקברות אסורין בהנאה. כיצד? אין אוכלין בהן, ואין שותין בהן⁵¹, ואין עושין בהן מלאכה, ולא קורין בהן, ולא שניין⁵² בהן. קללו של דבר: אין נאותין⁵³ בהן, ולא נוהגין בהן קלות ראש⁵⁴. לא ילך אדם בתוך ארבע אמות של קבר ותפלין בידו⁵⁵. וספר תורה בזרועו, ולא יתפיל שם. ובכחוק ארבע אמות - מקור⁵⁶.

(51) שזוהי קלות ראש, ובמגילה כט, א שנינו: "אין נוהגים בהם קלות ראש". וכשם שבבתי-כנסת שנינו שם כח, א: אין אוכלים ושותים בהם, ומפרש רש"י שם, משום קלות ראש, שמקילים אותם, כך הדין בבתי הקברות (ביאור הגר"א ל'יוד סי' שסח ס"ק א). (52) משנה. שהרי זה "לועג לרש", שהמת אינו קורא ואינו שונה (ברכות יח, א). (53) נהנים, כלשון המשנה (ברכות נא, ב) "אין מברכים על הנר - עד שיאותו לאורו". ומפרש רש"י: שיהנו. וכנראה שלמד רבינו דין איסור הנאה בבתי-הקברות מדין בתי-הכנסת, שנאמר בהם (מגילה כח, ב) "ואין ניאותים בהם", והשווה הל' תפילה פ"א, ה"ו. (54) כגון לעשות בהם צרכיו, כמפורש בירושלמי ברכות פ"ב ה"ג, ובמגילה כט, א שנינו: "אין מרעים בהם בהמה... ואין מלקטים בהם עשבים... מפני כבוד מתים". (55) אפילו כשהוא אוזון בידו, וקל-וחומר כשהן על ראשו, שהוא מקיים בהן המצוה, הרי זה "לועג לרש". ובברכות יח, א הנוסח: "ותפלין בראשו". (56) ברכות שם. וכל שהוא לכבודו של מת - מותר, כמבואר לעיל פ"ג ה"ט, בביאורנו. והשווה הל' תפילין פ"ד, הכ"ג.

יד. המוליד עצמות⁵⁷ ממקום למקום - לא יתנם בדסקינא⁵⁸ ויניחם על גבי חמורו וירפב עליהם, מפני שנוהג בהן מנהג בזיון⁵⁹. ואם היה מתירא מפני הגנבים ומפני הלסטים - מותר.

(57) עצמות המת. (58) מרצוף (שק) של עור. (59) ברכות

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סי' שמט סעיף א, פסק שמת גוי אסור בהנאה כמת ישראל.
(82) ששיער אינו בר מיתה, שאינו עשוי להשתנות (ערכין ז,
ב כרב נחמן, וברש"י), וכן דעת ה'תוספות' בבבא-קמא י,
א ד"ה שהשור. והשווה לעיל ה'ל' סנהדרין פ"ב, ה"ד.
(83) שכורכים ולובשים בהם את המת. (84) סנהדרין מח,
ב. (85) שהזמינם לתרכיך, ועדיין לא כרך בהם.
(86) לאחר שמת, ונקרא עליו שם המת. (87) כל עוד לא
כרכו בו. (88) שנושאים אותו בה לקבורה, ורגילים היו
לקבורה עמו, ומשום שלא יתחלף בתכריכי המת אסורוהו
(שם וברש"י). (89) בלא מעשה עמה. (90) שם מז, ב
וכמבואר לעיל ה"ח-ט.

16 כב. כל הפלים שזורקין על המת⁹¹ על המטה
17 הנקברת עמו - אסורין בהנאה, שלא יתחלפו
18 בתכריכין⁹².

(91) מחמת צער. (92) שלא יבואו להתיר גם התכריכין
עצמם. אבל הכלים שנגעו במיטה שמת עליה, אין רגילים
לכורכו עליה בתכריכי קבורה ולא נאסרו, שלא יבואו
להחליפם בתכריכין (שם מח, ב וברש"י).

19 כג. היו אביו ואמו מזרקין פלים בחמתו על המת⁹³
20 - מצוה על אחרים להציל⁹⁴. ואם הגיעו למטה
21 הנקברת עמו - אין מצילין אותן⁹⁵.

(93) זורקים בגדיהם עליו מפני חיבתו, ומחמת צערם
מתכוונים לאסור את כל ממונם עליו (רש"י שם עמ' א).
(94) ליטלם מעליו, שאין השבת אבידה גדולה מזו (שם
וברש"י), שבוודאי יתחטטו אחר-כך (ש"ך ליו"ד סי' שמט
ס"ק ד). (95) שלא יתחלפו בתכריכין, וכאמור לעיל הכ"ב.

22 כד. מלמדן את האדם שלא יהא חבול⁹⁶, ולא
23 יפסיד את הפלים וישליכם לחבלה. מוטב לתתם
24 לעניים, ולא ישליכם לרמה ותולעה⁹⁷. וכל המרפה
25 פלים על המת - עובר בלא תשחית⁹⁸.

(96) מקלקל ומשחית. (97) מס' שמחות פ"ט, ושם הנוסח:
"מרבח עליו (על המת) רמה". (98) שם. שהתורה אמרה:
"לא תשחית את עצה", ולקמן ה'ל' מלכים פ"ו ה"ה, מתבאר
ש"לא האילנות בלבד, אלא כל המשבר כלים וקורע
בגדים... דרך השחתה, עובר בלא תשחית".

26 כה. מלך שמת - עוקרין סוס⁹⁹ שהיה רוכב עליו.
27 ועלילה שהיתה מושכת בקרון¹⁰⁰ שהיה יושב בו -
28 מנשר¹⁰¹ פרסותיה מן הארובה¹⁰² ולמטה¹⁰³, מקום
29 שאין עושה אותה טרפה. ומושיבין ישיבה על קברו
30 שבועה ימים¹⁰⁴. שנאמר: וקבור עשו לו כמותו - זה
31 שהושיבו לו ישיבה על קברו. ונשיא¹⁰⁵ שמת - אין
32 מבטלין ישיבתו יתר על שלשים יום¹⁰⁶.

(99) הגידים שעל פרסותיו, ואז אין אחר יכול להשתמש בו
לרכיבה (ע"ז יא, א), וראה לקמן ה'ל' מלכים פ"ב ה"א,
שארין רוכבים על סוסו של מלך. (100) עגלה, כלי רכב.
(101) חותך ומשיר. (102) הברך, פרק הרגל שבין השוק

(68) אין ההזמנה בלבד אסרתו. (69) תינוק שלא פלו לו
חדשי לידתו. (70) סנהדרין שם.

1 יט. נפש⁷¹ שנעשה לשם חי⁷², ושם בו המת,
2 והוסיף בו דימוס⁷³ אחד לשם המת, אף על פי
3 שפנה המת - הפל אסור בהנאה⁷⁴. ואם הפיר את
4 התוספת - חולין⁷⁵ אותה, והשאר מת⁷⁶. נעשה
5 לשם המת⁷⁷ - פירן שהוטל בו המת נאסר, אף על
6 פי שפנה⁷⁸.

(71) בנין שעל הקבר. ובלשון המקרא: ציון, ראה יחזקאל
לט, טו "ובנה אצלו ציון". (72) לכשימות יקבר בו, ועדיין
חי הוא. והואיל ואין שם המת נקרא עליו, אין זו הזמנת
"נפש" למת, שהיא רק אחרי מות האדם. (73) שורה של
אבנים. (74) ואילו לא הוסיף בו דימוס, לא היה הקבר
אסור אלא כל זמן שהמת בתוכו, והואיל ולא נעשה מתחילה
לשם המת משמת. (75) מסיר. (76) שם מח, א, שאין כאן
אלא מעשה בלא "הזמנה", ואינו אסור אלא כשהמת בתוכו.
(77) אחרי מות האדם, בנה את הנפש לשמו, נמצא שנקרא
שמו עליו, והרי זו "הזמנה". (78) שיש כאן "הזמנה
ומעשה" - כאחר, ונאסר עולמית (שם). והשווה ה'ל' תפילין
פ"ד, ה"ט: "כלי שהכינו להניח בו תפילין, והניח בו -
נתקדש, ואסור להשתמש בו דברי חול; הכינו ולא הניח בו,
או שהניח בו עראי ולא הכינו - לא נתקדש, והרי הוא חול
כמו שהיה". שהזמנה, או מעשה - לבד, אינם מועילים.

7 כ. הבונה קבר לאביו⁷⁹, והלך וקברו בקבר אחר -
8 הרי זה לא יקבר בו מת אחר עולמית, והקבר הזה
9 אסור בהנאה, מפני פבוד אביו⁸⁰.

(79) משמת. (80) שם. וכתב ה'טור' ביו"ד סי' שסד "לא
יקבר בו הוא עולמית, אבל אחר מותר להקבר בו". ורבינו
סובר, שאסור לבן לקבור בו אפילו מת אחר, משום כבוד
אביו, וכנראה שחולק על דעת ה'טור' (לחם-משנה).

10 כא. המת אסור בהנאה⁸¹ פלו; חוץ משערו שהוא
11 מתר בהנאה, מפני שאינו גופו⁸². וכן ארוננו וכל
12 תכריכין⁸³ - אסורין בהנאה⁸⁴. אבל פלים המוכנים
13 לתכריף⁸⁵ - לא נאסרו בהנאה. אפילו ארג בגד
14 למת⁸⁶ - לא נאסר⁸⁷ עד שיגיע במטה הנקברת
15 עמו⁸⁸. שאין ההזמנה⁸⁹ אוסרת⁹⁰.

(81) ע"ז כט, ב. נאמר: ותמת שם מרים, ונאמר: וערפו שם
את העגלה בנחל, הריני למד ב'גזירה-שוה' "שם שם" - מה
עגלה ערופה אסורה בהנאה, שכפרה כתובה בה כקדשים,
אף מת אסור בהנאה. ובירושלמי שבת פ"ה ה"ה, משמע
שמת גוי מותר בהנאה, שאמרו שם: המוציא מת גוי בשבת
מרשות היחיד לרשות הרבים - פטור, והואיל ומותר בהנאה,
והוציאו ללמוד בו לצרכי רפואה, כי אילו היה אסור בהנאה
היה חייב על הוצאתו, שהוא רוצה בביעורו שלא יכשל בו.
וכן נראה מסנהדרין יט, ב שמאה ערלות של הפלשתים
שהרג דוד, ראויות להשליכן לכלבים או לחתולים, הרי
שמת גוי מותר בהנאה (משנה-למלך), אלא שבשו"ע יו"ד

107) שלא ישתמשו בהם אחרים, ואין זה לפי כבודם. 108) שאסור לנהוג כמותם, ככתוב (ויקרא יח, ג): "ובחוקותיהם לא תלכו". 109) איסור "לא תשחית" הנזכר לעיל הכ"ד. 110) בכת"י תימן: אבותיך המלכים. וכן הנוסח בפסוק: "ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים, אשר היו לפניך, כן ישרפו לך". ומכיון שזה לכבודו של מלך - אין זו השחתה, והואיל וזה מפורש בנביאים, אין בזה "דרך האמורי" שהרי לא נמשכנו בזה אחריהם, ולא מהם אנו למדים (סנהדרין נב, ב. וע"ז יא, א). אבל על הדיטות אסור לשרוף, משום יחירות, ומשום איסור השחתה (תוספתא סנהדרין פ"ד, ה"ב. וביר"ד סי' שמח סעיף א). ובמס' שמחות פ"ח, אמרו: "כשמת רבן גמליאל הזקן, שרף עליו אונקלוס הגר יותר משמונים מנה, אמרו לו מה ראית? אמר להם כתוב: ובמשרפות אבותיך וגו', ואין רבן גמליאל יפה יותר ממאה מלכים, שאין בהם צורך?!"

סליקו להו הלכות אבל בסיעתא דשמיא

והירך. 103) כי אם יחתוך מן הארכובה ולמעלה הרי היא טריפה, ו"אסור לגרום לבהמה טריפות בידים" (שם וברש"י). 104) בבא-קמא טז, ב. תלמידים לעסוק שם בתורה. ואע"פ שאסור לעסוק בדברי תורה בפני המת או בבית-הקברות משום "לועג לרש", ראה לעיל פ"ב ה"ט - כל שהוא לכבוד המת, כגון בני ישיבה לכבוד רבם - מותר. או ידובר, בריחוק ארבע אמות מקברו ('נמוקי יוסף' לב"ק שם). 105) ראש הסנהדרין ונקרא גם ראש הישיבה, ראה לעיל ה' סנהדרין פ"א, ה"ג. 106) שכן ציוה רבינו הקדוש (כתובות קג, ב): הושיבו ישיבה לאחר שלשים יום, אינו עדיף ממש רבינו, שכתוב בו: "ויבכו בני ישראל את משה... שלשים יום", והשווה לעיל פ"ב, ה"י.

- 1 כו. מַלְךְ או נְשִׂיא שְׁמַת - יֵשׁ לָהֶן לְשַׂרְף מִטָּתוֹ וְכָל
- 2 כְּלֵי תַשְׁמִישׁוֹ¹⁰⁷, וְאֵין בָּזֶה דֶּרֶךְ הָאֲמֹרִי¹⁰⁸ וְלֹא
- 3 מִשּׁוֹם הַשְׁחָתָה¹⁰⁹. שְׁנֵאֲמַר: בְּשָׁלוֹם תָּמוּת
- 4 וּבְמִשְׁרָפוֹת אֲבוֹתֶיךָ¹¹⁰ הָרֵאשִׁימִים יִשְׂרְפוּ לָךְ.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ט סיון-ה' תמוז ה'תש"פ

יום ראשון כ"ט סיון ה'תש"פ

מצות לא תעשה שיז.

מצות עשה קעח.

שלא ידע החוטא על כעסם ולא שמע קללתם. והיה עולה בדעתנו שפונת התורה, שאסרה קללת אדם מישראל, היא: אם הוא שומע את-זה, מחמת הבושה והצער המגיעים לו: אבל קללת החרש בין שאינו שומע ואינו מצטער בכך, הרי אין חטא בדבר — לפיכך השמיענו שהוא אסור, והזהיר עליו, לפי שאין התורה מקפידה על מצב המתחרף בלבד (שאו יש לאסור רק כאשר מתבייש — כששומע), אלא הקפידה גם על מצב המתחרף, שהזהר שלא יעורר נפשו לנקמה ולא ירגילנה לכעוס. וכך מצאנו שבפ'עלי הקבלה (חז"ל) הביאו ראיה לאסור קללת כל-אדם מישראל ממה-שנאמר "לא תקלל חרש". ולשון ספרא (פרשת קדושים): "אין לי אלא חרש, מנין לרבות את כל-האדם? תלמוד לומר: "בַּעֲמֶךָ לא תאר", אם כן למה נאמר: 'חרש'? מה חרש מיוחד (שכמעט כל מעלתו בזה) שהוא בחיים; יצא המת שאינו בחיים". ובמכילתא (פרשת משפטים שמות כא, יז): "לא תקלל חרש" דבר הכתוב באמללין שבאדם. ומה-שאמרנו לוקה — בתנאי שקלל בשם (השם). וכן אם קלל עצמו — לוקה. הנה נתבאר לך שהמקלל את-הקברו בשם — עובר בלאו אחד, והוא אָמַר: "לא תקלל חרש"; והמקלל אינה דין — עובר בשני לאוין ולוקה שנים; והמקלל נשיא — לוקה שלש. ולשון המכילתא (פרשת משפטים שמות כב, כז): "אני אקרא 'נשיא בעמך' אחד נשיא ואחד דין במשמע, ומה תלמוד לומר: "אלהים לא תקלל"? לחיב על זה בפני עצמו ועל זה

5 המצוה השי"ז — האזהרה שהזהרנו מקללל איזה אדם מישראל, והוא אָמַר: "לא-תקלל חרש" (ויקרא יט, יד). ושמע ממני מה הוא ענין אָמַר: "חרש". כשהנפש מתעוררת (מתוך תאוות נקם) להנקם מן-המזיק לפי צורת הנזק הנקבע בדמיון (במחשבת הניזוק ובדמיונו הלא מדויק), לא תחלל להתעורר עד אשר תעניש את-המזיק לפי אפן הנזק הנקבע בדמיון; ורק כשתענישנו תנוח אותה ההתעוררות ותעדר אותה הצורה מן-הדמיון. יש שתענישנהו בקללה ובזיון בלבד ותנוח בדעתה (בהעריכה) את-ערך הנזק שגאע למזיק באותם הדברים ואת-בשתו בהם. ויש שהדבר הוא גדול יותר ולא תשף אותה התעוררות עד שישמד כל-רכושו, ואז תנוח בדעתה את-ערך הצער שהגיע לו באבדן רכושו. ויש שיהא הדבר חמור יותר ולא תנוח עד שתנקם ממנו בגופו במיני מכות וחסור אברים. ויש שיהא הדבר חמור יותר, ולא תנוח אותה ההתעוררות, עד שיקח את-נפשו המזיק וישמידהו מן המציאות — וזהו התכלית. ויש שתהיה התעוררות הנפש מועטת מכדי בקשת עניש המזיק מחמת קלות חטאו, עד שתנוח בצעקה וכעס עליו וקללה — אפלו לא ישמע אלו היה נוכח שם. וזה מפרסם ממעשי בפ'עלי החמה והכעס שנפשם שוככת (נרגעת) בשעור כזה בחטאים הקלים מאד, אף-על-פי

(דברים יז, ו), כלומר: לא יומת בהוראת העד. ובגמרא
סנהדרין אמרו: "ועד אחד לא יענה בנפש — בין לזכות
בין לחובה". ובארו שטעם הדבר: "משום דמחזי
(שנראה) כנוגע בעדותו". ובדיני נפשות בלבד הוא
שאסור לו ללמד לא זכות ולא חובה.

יום רביעי ב' תמוז ה'תש"פ

מצות לא תעשה רפת.

המצוה הרפ"ח — האזהרה שההרנו מלענוש או
להוציא ממון בעדות עד אחד, אפילו היה בתכלית
הפשרות, והוא אמרו יתעלה: "לא יקום עד אחד באיש
לכל-עון ולכל-חטאת" (דברים יט, טו) אמרו (ספרי שם):
"לכל-עון אינו קם, אכל קם הוא לשבועה" (שם יש עד
אחד נגד כפירת הנתבע בחוב התובע — חייב שבועה). וכבר
נתבאר דיני מצוה זו במקומות מפורשים ביכמות וכתבות
וסוטה וגטין וקדושין ומקומות שונים בסדר נזיקין.

יום חמישי ג' תמוז ה'תש"פ

מצות לא תעשה רפו.

המצוה הרפ"ו — האזהרה שהזהר הדין מלקבל
עדות בעל עברה ולעשות על פי עדותו והוא אמרו
יתעלה: "אל-תשת נדך עם-רשע להיות עד חמס" (שמות
כג, א) בא הפרוש (מכילתא פרשת שופטים): "אל-תשת
רשע עד, אל-תשת חומס עד" — להוציא את-החמסנים
(המוציא חפץ בכח ומשלם לו תמורתו) ואת-הגזלנים שהן
פסולין לעדות, שצאמר: כי יקום עד-חמס באיש" (ובערת
הרע מקרבך — דברים יט, טז), וכבר נתבאר דיני מצוה זו
בפרק ג' מסנהדרין (כו).

יום שישי ד' תמוז ה'תש"פ

מצות לא תעשה רפז.

המצוה הרפ"ז — האזהרה שהזהר הדין מלקבל
עדות הקרובים, זה לזה או זה נגד זה (לטובת קרוב או
לרעתו), והוא אמרו יתעלה: "לא יומתו אבות על-בנים
ובנים לא יומתו על-אבות" (דברים כד, טו). בא הפרוש
המקבל בספרי (פרשת כי תצא שם): "שלא יומתו אבות
על עדות בנים ולא בנים על עדות אבות". והוא הדין
לדיני ממונות, אלא שנוכח דיני נפשות דרך הפלגה.
שלא נאמר: בין שיש כאן אבוד נפש אין הקרוב חשוד
על כך ונעשה על פי דבריו, בין שעדותו היא לאבוד
נפש קרובו ואין כאן מקום לחשד. לפיכך הביא למשל
את-הקרובים שאהבתם חזקה וגדולה ביותר, והיא
אהבת האב לבן והבן לאב, ואמרו: אפילו עדות האב על
הבן ואפילו היא לחיבו מיתה לא נקבל — וזה היא גזרת

בפני עצמו. מכאן אמרו: יש מדבר דבר אחד וחיב עליו
משום ארבעה דברים. בן-נשיא שקלל את-אביו — חיב
עליו משום ארבעה דברים: משום האב, ומשום דין,
ומשום נשיא, ומשום "בעמך" מפל-מקום" (סחם אדם).
הנה נתבאר מה-שהנפנו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
בפרק ד' משבועות (לה).

המצוה הקע"ח — הצווי שצטוינו להעיד עדות
לפני הדינים על כל מה-שאנו יודעים, בין שיש בכך
משום מיתת מי שמעידים עליו, או הצלתו; הפסד ממונו
או הרוחתו — חיבים אנו להעיר על כל-זה ולהודיע
לדינים מה-שראינו או שמענו (מפי אחד הצדדים). וכבר
הביאו רבותינו עליהם השלום ראיתם על חיוב הגדת
העדות ממה-שאמר יתעלה: "והוא עד או ראה או ידע"
(שם ה, א) והעובר על מצוה זו — והוא הכובש עדותו
— חטאו גדול, והוא אמרו יתעלה: "אם-לוא יגיד ונשא
עונו" (שם). וזהו דבר כללי. אף אם העדות שכתשה היא
עדות ממון ונשבע עליה העד תוף בבישתה — חיב
קרובן עולה ויורד, כמו שבאר הפתוב (שם, ה"ה) ולפי
התנאים הנזכרים בשבועות (פרק ד משנה א — ל). וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בסנהדרין (פרק ד משנה ה — לו)
ובשבועות (שם).

יום שני ל' סיון ה'תש"פ

מצות עשה קעט.

המצוה הקע"ט — הצווי שצטוינו לחקור עדות
העדים ולדרוש אותה היטב, ואז נעניש ונפסוק הדין.
ולדקדק בכך בכל-האפשר, כדי שלא נשפוט בדבור
ראשון ובמהירות, ונרע לזכאים, והוא אמרו יתעלה:
"וידרשתי וחקרתי ושאלתי היטב וזהה אמת נכון הדבר"
(דברים יג, טו) וכבר נתבאר דיני מצוה זו וחלוקיה ואיך
הן הדרישות ואיך הן החקירות, ואיך חיבים לדקדק בכך
ואיך מתקנים העדות או תדחה לפי החקירות האלה,
במסכת סנהדרין (מ).

יום שלישי א' תמוז ה'תש"פ

מצות לא תעשה רצא.

המצוה הרצ"א — האזהרה שהזהר העד שלא לדבר
בדינו של זה שהוא מעיד עליו אפילו הוא חכם או יודע,
הרי זה לא יהא עד (גם) דין ויורה — אלא יעיד
במה-שראה וישתוק, והדינים — יעשו על פי עדותו
כפי מה שיראה להם, והזהר שלא לדבר שום דבר נוסף
על העדות. וזהו דיני נפשות בלבד, והוא אמרו יתעלה:
"ועד אחד לא יענה בנפש למות" (במדבר לה, ל) וכפל
את-האזהרה בענין זה ואמר: "לא יומת על-פי עד אחד"

5 טז. וכבר כפל לאו זה בלשון אחר ואמר: "עד שוא"
6 (דברים ה, יג) והעובר על לאו זה הרי גזר עליו הכתוב:
7 "וצשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (שם יט, ט).
8 ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "ולא תענה ברעך וגו'" —
9 אזהרה לעדים זוממין. וגש בלאו זה מלקות, כמו
10 שנתבאר בסוף ('בתחילת' ד) מפות. ושם נתבאר דיני
11 מצוה זו.

1 הכתוב שאין לה טעם כלל. ודע זאת. וכבר נתבאר דיני
2 מצוה זו בפרק ג' מסנהדרין (כו).

יום ש"ק ה' תמוז ה'תש"פ

מצות לא תעשה רפה.

3 המצוה הרפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהעיד עדות
4 שקר, והוא אמרו: "לא תענה ברעך עד שקר" (שמות כ,

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

משנה

45 משנה זו עוסקת בדין קיפול בגדים בשבת: מקפלין את הכלים –
46 מותר לקפל בשבת את הבגדים כשהוא פשוט אותם, כדי שלא
47 יתקמטו, ואפילו ארבעה וחמשה פעמים, וכן מציעין את המפות –
48 פורסים סדינים על המיטות כדי לישון עליהן, מלילי שבת לשבת –
49 ועושים זאת אף בליל שבת לצורך יום השבת, וכל שכן שמותר
50 לקפל הבגדים ולהציע המיטות בליל שבת לצורך ליל שבת, וביום
51 השבת עצמו לצורך השבת, אבל לא מקפלים ומציעים אותם
52 משבת לצורך מוצאי שבת, מכיון שאסור להכין משבת לחול.
53 המשנה ממשיכה לעסוק בענין קיפול בגדים, ודנה אם מותר להכין
54 מיום הכיפורים שחל ביום שישי לצורך השבת, וכן אם מותר
55 להכין משבת לצורך יום הכיפורים שחל במוצאי שבת: רבי
56 ישימאל אומר, מקפלין את הכלים ומציעין את המפות מיום
57 הכיפורים שחל בערב שבת לצורך השבת שלמחרתו, משום ששבת
58 חמורה מיום הכיפורים, ולכן מותר להכין מיום הכיפורים לשבת.
59 וכן הלבי שבת – איברים של קרבנות שהוקרבו בשבת ועדיין לא
60 הוקטרו על המזבח, קריבין על המזבח מיום הכיפורים שחל
61 במוצאי שבת, משם שיום הכיפורים קל משבת. אבל לא מקריבים
62 חלבים של קרבנות שהוקרבו ביום הכיפורים שחל ביום שישי,
63 בשבת שלאחריו, משום שהשבת חמורה מיום הכיפורים, והרי הוא
64 מקריב בשבת אברים של קרבנות של חול. רבי עקיבא אומר,
65 שבת ויום הכיפורים שוים הם, ואין האחד נדחה מפני השני, ולכן
66 לא אברים של שבת קריבין מיום הכיפורים, ולא של יום הכיפורים
67 קריבין בשבת, וכן אין מקפלים כלים ואין מציעים מיטות מזה לזה.

גמרא

69 שנינו במשנה שמותר לקפל בגדים בשבת לצורך השבת. הגמרא
70 מבארת באלו אופנים נאמר דין זה: אמרי רבי ינאי, לא שנו
71 שמותר לקפל בגדים בשבת, אלא באופן שאדם אחד מקפל את
72 הבגד לבדו, שאינו יכול לקפל היתב, אבל בשני בני אדם המקפלים
73 יחדיו לא התירה המשנה לקפל, משום ששנים המקפלים בגד יחד
74 מיישרים את הקמטים וגוראים כמתקנים כלי. ובאדם אחד נמי לא
75 אמרו – גם באדם אחד לא אמרו שמותר לקפל אלא בבגדים
76 חדשים שעדיין לא כובסו, שכיון שהבגד שלהם קשה אינם
77 מתקמטים הרבה, ואינו נראה כמתקן כלי כשמוקמט, אבל בישינים
78 שכבר כובסו והתרככו ומצויים בהם קמטים רבים, לא התירו
79 לקפלם, כיון שמתקנם בכך. ובבגדים חדשים נמי לא אמרו שמותר
80 אלא רק בבגדים לבנים, אבל בבגדים צבועים לא התירו, מפני
81 שתיוקן גמור הוא להם, שעל ידי כך הצבע ישמר עליהם. ואפילו
82 באופנים אלו לא אמרו שמותר אלא באופן שאין לו בגד אחר
83 להחליף, אבל אם יש לו בגד אחר להחליף, לא התירו לקפל את
84 הבגד שפושט.
85 הגמרא מביאה ברייתא ששנינו בה כדברי רבי ינאי: תנא, של בית
86

1 הגמרא מביאה מימרא ופושטת ממנה את הספק: אימור, אמר רב
2 נתן אמר שמואל, בלי קיואי מותר לשלשלין בשבת, ואפילו כובד
3 העליון וכובד התחתון, אבל לא את העמודים המנוקבים הנמצאים
4 בנול האריגה של נשים.
5 שואלת הגמרא: אמר ליה רבא לרב נחמן, מאי שניא עמודים דלא –
6 מה הטעם שהדין בעמודים שונה מכובד העליון והתחתון,
7 שהעמודים אסורים בטלטול בשבת. אילימא – אם נאמר שטעם
8 האיסור הוא משום דקעביד גומות – שכשחולץ את העמודים
9 מהמקום שבו הם תחובים בארץ, הרי הוא מזיז את העפר באותו
10 מקום ועושה גומא בקרקע, אין זו סיבה לאסור, שהרי אותן גומות
11 מפיילא קא הנין – נעשות מאליהן, והוא אינו מתכוין לעשותן,
12 אלא נוטל את העמודים והגומא נעשית מעצמה, ודבר זה מותר,
13 דתנן במשנה (כלאים פ"א מ"ט), הנימן לפת וצננות תחת עץ הנפץ
14 באופן שאין הדרך לשלולם כך, כגון שטמן צרור של לפתות או
15 צננות, ובוזה גילה דעתו שאינו רוצה שישרישו שם, אלא רוצה
16 רק לשמרם בקרקע, אם היו מקצת עליו של הפת או הצנן מנולין
17 מעל הקרקע, אינו חושש במה שטומנם, לא משום איסור פלאים
18 בנטיעת ירק תחת האילן, ולא משום נטיעה בשביעית אם היתה זו
19 שנת שמיטה, וכן לא חושש משום מעשר, שאם היו הירקות
20 מעושרים, אינו צריך לחזור ולעשרם כשיתלוש אותם, ואין
21 אומרים שהירקות בטלים לקרקע בנטיעה זו ויתחייבו שוב
22 במעשר, וכן ניפלין בשבת – מותר לו לתלוש אותם משם בשבת,
23 מאחר שאינם נחשבים מחוברים לקרקע, והרי הם כתלושים. ואם
24 כן, כשם שבהוצאת הפת והצנן בשבת אין איסור של עשיית
25 גומא, משום שהגומא נעשית מאליה, כך גם בנטיעת העמודים אין
26 איסור של עשיית גומא, ומדוע אסור ליטול את העמודים בשבת.
27 מתרצת הגמרא: באמת טעם האיסור בנטיעת העמודים אינו משום
28 עשיית הגומא, אלא הטעם הוא שחוששים שמא יבוא למלא את
29 הגומא שנוצרה בהוצאת העמודים ולהשוותה, ויעבור בזה משום
30 בונה, ולכן לגבי לפת וצננות שמדובר בשדה, שלא אכפת לו אם
31 הקרקע שם ישרה או לא, לא אתי לאשוויי גומות – אין לחשוש
32 שיבוא למלא את הגומא בעפר כדי להשוות את מקום הגומא,
33 ולכן מותר להוציא את הפת והצנן, אבל הקא – כאן, בעמודי
34 האריגה הנמצאים בבית, אתי לאשוויי גומות – יש לחשוש שמא
35 יבוא להשוות את הגומות שנוצרו בעת שהוציאת את העמודים
36 ממקומם, ולכן אסרו חכמים להוציאם.
37 הגמרא מביאה דעה אחרת בענין טלטול כובד העליון וכובד
38 התחתון: בעא מיניה רבי יוחנן מרבי יהודה בר ינאי, בלי קיואי, כגון
39 כובד העליון וכובד התחתון, מהו לשלשלין בשבת. אמר ליה, אין
40 מלשלין את הכובד העליון והתחתון בשבת. ומה הפעם שאין
41 מטלטלים אותם, לפי שאין ניפלין – משום שגם בחול אין ניטלים
42 ממקומם, מפני שהם כבדים, וכל מלאכתם היא רק לאריגה, והרי
43 הם כלי שמלאכתו לאיסור. ונמצא שרבי יהודה בר ינאי חולק
44 על דברי רב נחמן בשם שמואל לעיל, שהתיר טלטולם בשבת.

ירמיה פרק לו – יבא

י כי אם־הפיתם כִּלְחִיל בְּשָׂדִים הַנִּלְחָמִים אִתְּכֶם וְנִשְׁאָרוּ בָּם אֲנָשִׁים מְדַקְרִים אִישׁ בְּאָהֳלוֹ יִקְוּמוּ וְשִׂרְפוּ אֶת־הָעִיר הַזֹּאת בָּאֵשׁ: יא וְהָיָה בְּהַעֲלוֹת חֵיל הַבְּשָׂדִים מִעַל יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי חֵיל פְּרָעָה: יב וַיֵּצֵא יִרְמְיָהוּ מִירוּשָׁלַם לָלֶכֶת אֶרֶץ בְּנִימִן לַחֲלֹק מִשָּׁם בְּתוֹךְ הָעָם: יג וַיְהִי־הוּא בִשְׁעַר בְּנִימִן וְשָׁם פָּעַל פִּקְדֹת וּשְׁמוֹ יִרְאִיָּה בֶן־שְׁלֹמִיָּה בֶן־חֲנַנְיָה וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־יִרְמְיָהוּ חֲנֻכָּיָא לֵאמֹר אֶל־הַבְּשָׂדִים אַתָּה נָפַל: יד וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ שֹׁקֵר אֲנִי נָפַל עַל־הַבְּשָׂדִים וְלֹא שָׁמַע אֵלָיו וַיִּתְּפֹשׂ יִרְאִיָּה בִירְמְיָהוּ וַיִּבְאֶהוּ אֶל־הַשָּׂרִים: טו וַיִּקְצְפוּ הַשָּׂרִים עַל־יִרְמְיָהוּ וְהָכּוּ אוֹתוֹ וְנָתְנוּ אוֹתוֹ בֵּית הָאֲסוּר בֵּית יְהוֹנָתָן הַסֹּפֵר כִּי־אָתוּ עָשׂוּ לְבֵית הַכֶּלֶא: טז כִּי בָא יִרְמְיָהוּ אֶל־בֵּית הַבּוֹר וְאֶל־הַחֲנִיּוֹת וַיִּשְׁבֹּשֶׁשׁ יִרְמְיָהוּ יָמִים רַבִּים: יז וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁאַלֵּהוּ הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ בִּפְתֵר וַיֹּאמֶר הֵישׁ דָּבָר מֵאֵת יְהוָה וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ יֵשׁ וַיֹּאמֶר בֶּיֶד מֶלֶךְ־כָּבֵל תִּנָּתֵן: יח וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ מֶה חָטָאתִי לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעָם הַזֶּה כִּי־נִתְּתָם אוֹתִי אֶל־בֵּית הַכֶּלֶא: יט (וַאֲזִי) וַאֲיֵה נְבִיאֵיכֶם אֲשֶׁר־נִבְּאוּ לָכֶם לֵאמֹר לֹא־יָבֹא מֶלֶךְ־כָּבֵל עֲלֵיכֶם וְעַל הָאֶרֶץ הַזֹּאת: כ וְעַתָּה שָׁמַע־נָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ תִּפְלִנָּא תַּחֲנִתִּי לִפְנֵיךְ וְאֶל־תִּשְׁבְּנִי בֵּית יְהוֹנָתָן הַסֹּפֵר וְלֹא אָמוּת שָׁם: כא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ וַיִּפְקְדוּ אֶת־יִרְמְיָהוּ בַּחֲצֵר הַמַּטְרָה וְנָתַן לוֹ כִּפְר־לֶחֶם לַיּוֹם מִחוּץ הָאֲפִים עַד־תֵּתָם כָּל־הַלֶּחֶם מִן־הָעִיר וַיֵּשֶׁב יִרְמְיָהוּ בַּחֲצֵר הַמַּטְרָה:

רש"י

לו שאמר לו אמן יקים ה' את דברך (לעיל כח), ומדרש אגדה שצוה חנניה את בנו ראה שאני מת על ידי ירמיה והעמידני שקרן בנבואתי אם תוכל להכשילו הכשילהו ובנו צוה גם הוא לבניו כך וכשהגיע שעה הכשילו: (טז) ואל החנניות. תירגם יונתן לגיו מן חנואתא חניות היו לפני אותו בית הכלא: (כא) מחוץ האופים. משוק נחתומים כמו וחוצות תשים לך בדמשק (מלכים א כ):

מצודת ציון

(י) מדוקרים. ענין תחיבת חרב וחנית בגוף כמו כל הנמצא ידקר (ישעיה יג): (יא) בהעלות. ענין סילוק: (יב) לחליק. כמו להחליק והוא מלשון החלקה והשמטה: (יג) בעל. שר ואדון כמו אם בעליו עמו (שמות כב): פקדת. מלשון פקיד וממונה: ויתפוש. אחזו בחזקה כמו והיא לא נתפשה (במדבר ה): נופל. ענין הטיה זה התחברות כמו ונפלה אל מחנה ארם (מלכים ב ה): (טו) ויקצפו. מלשון קצף וכעס: בית האסור. בית המאסר: (טז) כי בא. אשר בא: החנניות. הם המקומות שמוכרין שם סחורה וכל ממכר וידוע הוא בדרז"ל: (כ) תפל. ענין נטיה: (כא) ויפקידו. מלשון פקדון והנחה: בחצר המטרה. שם משמר בית האסורים: ככר. כן יקרא לחם השלם: מחוץ. משוק כמו וחוצות תשים לך בדמשק (מ"א כ): האופים. מלשון אפיית הפת: תום. ענין השלמה:

מצודת דוד

(י) כי אם הכיתם. אף אם תכו את כל הכשדים ורק ישארו בה אנשים מדוקרי חרב: איש באהלו. אותם המדוקרים אשר ישכבו איש באהלו הם יקומו וישרפו את העיר הזאת והוא ענין הפלגה וגזומא וכאומר לא יועיל שום תחבולה נגד גזירתי: (יא) בהעלות. בעת שנסתלקו הכשדים מעל ירושלים על כי שמעו שבאים חיל פרעה לעזור ליהודה: (יב) ויצא. אז יצא ירמיה מירושלים וכו': לחליק משם. להשמיט עצמו משם בתוך העם היוצאים ר"ל שהיה יוצא בין העם היוצאים להיות נשמט מהם לבל ירגישו בו שומרי השער: (יג) ויהי הוא. כאשר בא בשער הנקרא שער בנימין ושם היה בעל פקידות שהיה ממונה לשמור פתח השער ההוא: ויתפוש. אחז בחזקה את ירמיה באמרו הנה אתה נופל אל הכשדים להיות עמם: (יד) שקר. הדבר הזה הוא שקר: ולא שמע אליו. לא קבל דבריו ולא האמין לו: (טו) בית יהונתן. בבית יהונתן:

כי אותו. כי את הבית ההוא הכינו להיות בית הכלא: (טז) כי בא ירמיה. אשר משם בא ירמיהו אל בית הבור אשר שם בור בית האסורים והוא המקום היותר רע שבמאסר: ואל החנניות. ר"ל אשר בתוך החנניות: (יז) היש דבר. ר"ל אם זה מקרוב בא לו נבואה מה: יש. באה לי נבואה מקרוב: ויאמר ביד וכו'. וחזר ואמר וזהו הנבואה הבאה אשר תנתן ביד מלך בבל: (יט) ואיה נביאיכם. ר"ל איה הבטחת נביאיכם אשר נבאו וכו' וכאומר הלא הנה בא ועושה מצור על העיר: (כ) ועתה. הואיל ונביאיכם כחשו והאמת אתי, שמע אתה אלי תפול עתה תחנתי לפניך וכו': ולא אמות. למען לא אמות שם מעקת המאסר: (כא) ויפקידו. והניחו בחצר המטרה שאין שם מאסר קשה כ"כ: ונתון לו. גם צוה לתת לו משוק האופים ככר לחם בכל יום עד אשר יהיה נשלם כל הלחם מן העיר: וישב ירמיה. ר"ל שם ישב מרצונו ולא שאל להוציאו גם משם:

דניאל פרק ד יג-כא

יג. לִבְכָּה מִן־(אנושא) אֲנִשָּׂא יִשְׁנֹן וּלְבָב חִיּוֹה יִתִּיב לָהּ וְשִׁבְעָה עֲדָנִין יַחְלֹפֹן עָלוּהִי: יד. בְּגֹזֶרֶת עִירִין פִּתְגָמָא וּמֵאֲמָר קִדְיִשִּׁין שְׁאַלְתָּא עַד־דְּבִרְתָּ דִּי יִנְדַּעֲוֹן חֵיָּיא דִּי־שְׁלִיט (עליא) עֲלָאָה בְּמַלְכוּת (אנושא) אֲנִשָּׂא וּלְמִן־דִּי יִצְבֹּא יִתְנַהּ וּשְׁפַל אֲנָשִׁים יָקִים (עליה) עֲלָהּ: טו. דְּנָה חֲלָמָא חֲזִית אָנָה מִלְכָּא נְבוּכַדְנֶצַּר (ואנתה) וְאָנָה פִּהֵל דִּי רִוְחָא־לְהִין קִדְיִשִּׁין כָּד: טז. אֲדִין דְּנִיָּאל דִּי־שִׁמְיָה בְּלִטְשָׂאֲצַר אֲשִׁתּוּמָם פִּשְׁעָה חֲדָה וְרַעֲיוֹנָהּ יִבְחַלְנָה עָנָה מִלְכָּא וְאֲמָר בְּלִטְשָׂאֲצַר חֲלָמָא וּפִשְׁרָא אֶל־יִבְחַלְדָּ עָנָה בְּלִטְשָׂאֲצַר וְאֲמָר (מראי) מְרִי חֲלָמָא (לשנאיך) לְשִׁנְאֵךְ וּפִשְׁרָה (לעריך) לְעָרְךָ: יז. אֵילָנָא דִּי חֲזִית דִּי רַבָּה וּתְקַף וְרוּמָהּ יִמְטָא לְשִׁמְיָא וְחוּזָתָהּ לְכָל־אַרְעָא: יח. וְעַפְיָה שְׁפִיר וְאִנְבָּה שְׁזִיא וּמִזֹּון לְכָל־אֲבָה תַּחְתּוּהִי תְדוּרֵל חִיּוֹת פְּרָא וּבְעִנְפּוּהִי יִשְׁכְּנֹן צִפְרֵי שְׁמִיָּא: יט. (אנתה)־אֲנִתְּהוּא מִלְכָּא דִּי רַבִּית וּתְקַפָּת וְרִבּוּתָךְ רַבָּת וּמִטָּת לְשִׁמְיָא וּשְׁלִטְנָךְ לְסוֹף אַרְעָא: כ. וְדִי חֲזָה מִלְכָּא עִיר וְקִדְיִשׁ נָחַת | מִן־שְׁמִיָּא וְאֲמָר גְּדוּ אֵילָנָא וְחַבְלוּהִי בְרִם עֵקֶר שְׁרִשׁוּהִי בְּאַרְעָא שְׁכָנוּ וּבְאַסּוּר דִּי־פְרוּזֵל וְנַחֲשׁ בְּדַתָּא דִּי בְּרָא וּבְטֵל שְׁמִיָּא יִצְטָפַע וְעַם־חִיּוֹת פְּרָא חֲלָקָה עַד דִּי־שִׁבְעָה עֲדָנִין יַחְלֹפֹן עָלוּהִי: כא. דְּנָה פִּשְׁרָא מִלְכָּא וּגֹזֶרֶת (עליא) עֲלָאָה הִיא דִּי מִטָּת עַל־ (מראי) מְרִי מִלְכָּא:

רש"י

חלום: מרי. אדוני, אמרו רבותינו מארי חלמא לשנאך קדש הוא תלה ענינו להקב"ה ואמר חלום זה יתקיים על שנאך זה וא"ת לנבוכדנצר אמר והלא ישראל שונאו אפשר שיקלם: לערך. לשונאך כמו ויהי ערך (שמואל א כה): (כא) די מטת על מרי מלכא. אשר הגיע על אדוני המלך:

(יג) ושבעה עדין. שבע שנים: יחלפון עלוהי. יעברו עליו בגזרה זו: (יד) שאלתא. גזירה וע"י שנמלכין בהקב"ה קודם שיגזרו הגזירה קורא אותה שאלתא: עד דברת. כמו למען: די ינדעון חייא. שידעו כל החיים: ולמן די יצבא. למי שירצה: (טו) פשרא. פתרונו: ואנת כהל. ואתה יכול: (טז) אדין דניאל. אשתומם. שתק: ורעיונה. ומחשבותיו: יבחלוניה. שהיה ירא לפתור לו

מצודת ציון

(יד) שאלתא. הוא ענין גזירה ע"ש כי נעשה בשאלת פי ה': עד דברת. כמו על דברת ור"ל בעבור: (טז) אשתומם. ענין תמהון ושתיקה כמו משמים בתוכם (יחזקאל ג): לערך. לשונאך כמו ויהי ערך (ש"א כה):

מצודת דוד

(יג) לבכה. לבבו ישתנה מלבב אדם ויונתן לו לבב חיה ושבעה שנים יעברו עליו להיות כן: (יד) בגזרת. הדבר נגזר בגזירת המלאכים המחריבים העושים דין המקום: שאלתא. הגזירה ההיא עשויה במאמר המלאכים הקדושים והיא היא וכפל הדבר במ"ש: עד דברת. בעבור אשר ידעו כל החי אשר העליון מושל במלכות אנשים ולמי אשר יחפר יתן אותה: ושפל. וכאשר ירצה יעמיד על המלוכה אדם שפל ופחות מן האנשים: (טו) דנה. זאת החלום ראיתי אני המלך נ"נ: ואנתה. ואתה אמור הפתרון בעבור אשר כל חכמי מלכותי לא יכלו להודיע לי הפתרון אבל אתה תוכל על אשר רוח אלהים קדושים כן: (טז) אשתומם. עמד מושתק ובתמהון כערך שעה אחת ומחשבותיו הבהילו אותו: חלמא. החלום והפתרון אל יבהילו אותך וכאומר הלא לא עליך המה: מרי. אדוני החלום יקיים בשנאך והפתרון באויבך והוא כפל ענין במ"ש: (יז) אילנא. האילן אשר ראית אשר גדל ונתחזק וקומתו הגיע עד השמים ומראהו היה נראה לכל הארץ: (יח) ועפיה. ועליו היו נאים ויפים ופירותיו מרובים והיה די בהם לזון כל הבריות תחתיו היו דרים חית השדה ובענפיו שכנו עופות השמים: (יט) אנת. ר"ל האילן הזה מרמז עליך כי דמית לו אשר נתגדלת ונתחזקת: ורבותך. גדולתך נתגדל בכל עת והגיע עד השמים וממשלתך בא עד קצות הארץ: (כ) ודי. ואשר ראה המלך מלאך מחריב וקדוש ירד מן השמים ואמר כרתו האילן והשחיתו אותו אבל עיקר שרשיו הניחו בארץ ויהיה מאוס ומקושר באסור ברזל ונחושת בעשב של השדה ובטל השמים יכובס ועם חית השדה יהיה חלקו עד אשר יעברו עליו שבעה שנים: (כא) דנה. אתה המלך הנה זאת היא הפתרון דברים כמשמען כי כן יבא עליך וגזירת העליון היא אשר הגיע על אדוני המלך:

ח קן שבראש האילן של הקדש – לא נהנין, ולא מועלין; שפאשרה – יתיו פקנה. המקדיש את החרש – מועלין בכל. הגזברים שלקחו את העצים – מועלין בעצים, ואין מועלין לא בשפוי, ולא בגזירה.

פרק רביעי

א קדשי המזבח מצטרפין זה עם זה למעילה, ולחייב עליהן משום פגול, נותר, וטמא. קדשי בדר הבית מצטרפין זה עם זה. קדשי המזבח וקדשי בדר הבית, מצטרפין זה עם זה למעילה.

ב חמשה דברים בעולה מצטרפין זה עם זה: הפשר, והחלב, והסלת, והיין, והשמן. וששה בתודה: הפשר, והחלב, והסלת, והיין, והשמן, והלחם. התרומה, ותרומת מעשר, ותרומת מעשר של דמאי, החלה, והפסחים – מצטרפין

פירוש ברטנורא

ח קן שבראש אילן. של הקדש. שבאנו העוף מעצים וקסמין שהביא ממקום אחר: שפאשרה יתיו בקנה. יפיל הקן לארץ בקנה ויהנה ממנו. ודוקא יתיו. אבל לא יעלה על האשרה, דאם עולה ליטול הקן, נמצא נהנה מן האשרה. והביצים והאפרוחים שבקן, כל זמן שצריכים לאמן אסורים בין שבראש אילן של הקדש בין שבראש האשרה: המקדיש את החורש. תרגום יער, חורשא: מועלים בכלום. בעצים ובענפים ובעלים: הגזברים שלקחו את העצים. שקנו עצים מיער של חולין לצורך קורות: מועלים בעצים. רמב"ם פירש, לאתווי חתיכות עצים שחזותין במגירה בעת שמתקנים אותן לקורות, שמועלין בהן: ולא בשפויין. נסרים דקות שנוסרין מן העצים כשמתחילין אותן: נמיה. עליו שבועי היער:

ד א קדשי המזבח מצטרפים זה עם זה למעילה. אם נהנה משני מיני קדשי מובח בשוה פרוטה, מועל. ומצטרפים נמי לכזית לחייב עליהם משום אוכל פגול או נותר או טמא, או לחייב למעלה כזית בחוץ: קדשי בדר הבית מצטרפין זה עם זה. למעילה. אבל פגול נותר וטמא אין בהן וקדשי מזבח וקדשי בדר הבית מצטרפים זה עם זה למעילה. אבל לא לדבר אחר, כדאמרין דקדשי בדר הבית לית בהו פגול ונותר וטמא:

ב חמשה דברים בעולה מצטרפים זה עם זה. לכזית, לחייב משום מעלה בחוץ, ולחייב משום פגול ונותר וטמא, ומשום מעילה אם נהנה מכולן בשוה פרוטה: והפסול. המנחה הבאה עם העולה: והיין. לנסכים. שהעולה טעונה מנחה ונסכים: וששה בתודה. שהתודה טעונה לחם מוסף על חמשה דברים שבעולה. וכולן מצטרפין לכזית, לפגול ונותר וטמא, אבל לא למעילה, שהתודה קדשים קלים ואין בהן מעילה, כדתנן בשלי פרק קמא: התרומה ותרומת

משניות מבוארות – קהתי

י ו ס ר א ש ו

באור משנה ח

הרי הם מצטרפים לשיעור שווה פרוטה, להתחייב עליהם קרבן מעילה; ולחייב עליהן משום פגול, נותר, וטמא – וכן מצטרפים כמה מיני קרבנות לשיעור כזית, להתחייב עליהם משום אכילת פיגול או נותר או משום אכילת קדשים בטומאה. קדשי בדר הבית מצטרפין זה עם זה – לענין מעילה; אבל פיגול, נותר וטמא אין בקדשי בדר הבית. קדשי המזבח וקדשי בדר הבית, מצטרפין זה עם זה למעילה – שאם נהנה מבשר קדשי המזבח בפחות מכשיעור ומבשר שהוקדש לבדק הבית בפחות מכשיעור, הרי הם מצטרפים לשיעור שלם, להתחייב עליהם משום מעילה, אבל לא להתחייב משום פיגול נותר וטמא, שהרי בקדשי בדר הבית אין פיגול, נותר וטמא, כמו שכבר הזכרנו לעיל.

י ו ס ש ו

באור משנה ב

חמשה דברים בעולה מצטרפין זה עם זה – למעילה שהנחה מכולם יחד בשווה פרוטה מעל; ולחייב עליהם, באכילת כזית מכולם יחד, משום פיגול, נותר וטמא; הפשר, והחלב – שהרי העולה קרבה כולה על המזבח, ולכן מועלים אף בבשר עד שיצא לבית הדשן (כמו ששינונו לעיל ב, ד), והסלת – של המנחה הבאה עם העולה, והיין – של נסכי העולה, והשמן – של מנחת העולה. וששה דברים בתודה – מצטרפין זה עם זה לחייב עליהם משום פיגול, נותר וטמא, אבל לא למעילה, שהרי אין מעילה בבשר קדשים קלים אלא באימוריהם בלבד; ואלו הם ששת הדברים שבתודה: הפשר, והחלב, והסלת, והיין, והשמן, והלחם – מלבד חמשת הדברים שכבר נזכרו בעולה נוסף כאן לחם, לפי שהתודה טעונה לחם. התרומה – היינו תרומה גדולה, ותרומת מעשר – שנותן הלוי לכהן, ממעשר ראשון שהוא מקבל מזהיראל, ודינו כתורומה גדולה, ותרומת מעשר של דמאי – של תרומה הקלוקה מעם הארץ, וספק אם הופרשו מעשרותיה, החלה – הנפרשת מה עיסה, שאף היא קרויה תרומה, שנאמר (במדבר טו, כ): "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה", והפסחים – שאף הם קרויים תרומה, שנאמר (דברים יב, יז): "ותרומת ידך", ודרשו: אלו ביכורים, שכתוב בהם (דברים כו): "ולקח הכהן הטנא מידך"; כל אלו. מצטרפין זה עם זה לאסור – שאם נפל

קן שבראש האילן של הקדש – שבנה העוף מעצים ומעשבים שהביא ממקום אחר (גמרא), לא נהנין – אסור מדרבנן ליהנות ממנו, גזירה שמא יבואו ליהנות מהקנים המחוברים באותו אילן של הקדש (ותוספות), ולא מועלין – והנהנה ממנו לא מעל, שהרי אינו הקדש. שפאשרה – הקן שבראש האשרה, שהיא אסורה בהנאה, יתיו פקנה – יפיל את הקן בקנה לארץ, ויהנה ממנו. אבל לא יעלה על האילן ליטול את הקן, שהרי אם עולה עליו נמצא נהנה מן האשרה. ברם, בהקדש החמירו ואסרו אפילו על ידי התזה, ומבואר במפרשים, שכן באשרה, הואיל ואנשים בדלים ממנה, לא גזרו חכמים שמא ייהנה גם מהאילן, אבל בהקדש, שאין אנשים בדלים ממנו, גזרו חכמים שמא ייהנה גם מהאילן. בגמרא אמרו, שאם הביצים או האפרוחים שבקן צריכים לאמם, בין שהקן בראש האילן של הקדש בין בראש האשרה, הרי הם אסורים בהנאה, שהאילן וזקוקים הם לאילן לפיכך דינם כאילן עצמו (רש"י). המקדיש את החרש – היער, מועלין בכלום – בעצים ובענפים ובעלים (רש"י); והרמב"ם כותב: "מועלין בכלום, בין באילנות בין בכל קן שבראש האילנות או שביניהן" (הל' מעילה ה, ח). הגזברים – של הקדש, שלקחו את העצים – שקנו עצים מיער של חולין לצורך קורות, מועלין בעצים – עצמם הראויים לקורות (רש"י); והרמב"ם פירש, שמועלים אף בחתיכות העצים שחזותים במגירה בשעה שמתקנים אותם לקורות; ואין מועלין לא בשפוי – בנסורת העצים, ולא בגזירה – ויש גורסים: בגזירה, בגמיה, והיינו העלים של העצים; והרמב"ם כותב: "ולא בגזירה של העצים, והוא הגוף הקשה העגול שבתוך העץ הדומה ליבלת, שלא יצלה למלאכה" (הל' מעילה ה, ט). מכל מקום הטעם הוא, שהגזברים לא קנו להקדש אלא דבר הראוי לבניין ולא שיפוי ונביה.

באור משנה א

פרק זה בא ללמדנו בדברים המצטרפים לשיעור שלם.

קדשי המזבח מצטרפין זה עם זה למעילה – אם נהנה משניים או משלושה מינים של קדשי המזבח, מכל אחד בפחות משווה פרוטה,

זה עם זה לאסור, ולחייב עליהם את החמש.

ג כל הפגולין מצטרפין זה עם זה. כל הנבלות מצטרפות זו עם זו. כל השרצים מצטרפין זה עם זה. דם השרץ ובשרו מצטרפין. כלל אמר רבי יהושע: כל שטמאָתו ושעורו שוין – מצטרפין זה עם זה; טמאָתו ולא שעורו, ולא טמאָתו ולא שעורו – אין מצטרפין זה עם זה. ד הפגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה, מפני שהם שני שמות. השרץ והנבלה, וכן הנבלה ובשר המת – אין

פירוש ברטנורא

מעשר. שהיא אחד ממאה של חולין. וכן תרומת מעשר של דמאי: והחלה. שאף היא קרויה תרומה, דכתיב (במדבר ט"ו) ראשית ערסותיכם חלה תרומו תרומה: והביכורים. קרוין תרומה, דאמר מר ותרומת ירך אלו ביכורים, דכתיב בהו (דברים כ"ג) ולקח הכהן הטמא מידך: מצטרפים זה עם זה לאסור. שאם נפל מכולן שאור כדי לחמץ בתוך עיסה של חולין, נאסרת: ולחייב עליה את החומש. האוכל מכולן כוית בשגגה משלם את החומש: ג כל הפגולין. מעולה מחטאת ומאשם ומשלמים: מצטרפים זה עם זה. לאוכל מהן כוית להיות חייב כרת. וכן כל הנותרים: כל הנבלות מצטרפים. ואפילו נבילה בהמה ממאה עם נבילה בהמה טהורה, מצטרפים לכוית לענין טומאה. אבל לא למלקות, שאינו לוקח עד שיאכל כוית מנבילה בהמה טהורה לבדה, או כוית מן הטמאה לבדה, לפי שהן שני שמות, שאין אוכל בשר בהמה טמאה לוקח משום נבילה אלא משום אוכל בשר בהמה טמאה: וכל השרצים מצטרפים זה עם זה. לכוית, לחייב את האוכלן מלקות, ושמונה שרצים הכתובים בתורה מצטרפים זה עם זה, לחייב האוכלן בכעדרה. כשיעור טומאתן כך שיעור אכילתן: דם השרץ ובשרו מצטרפים. דמרכיני מקרא דכתיב (ויקרא י"א) וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ, לרבות דם השרץ שיהיה מטמא כבשרו: כל שטומאתו ושיעורו שוין. כגון נבילה ונבילה, או שרץ ושרץ: טומאתו ולא שיעורו. כגון נבילה ושרץ דטומאתן שות, דתרווייהו היו טומאתן עד הערב. ולא שיעורו, דנבילה שיעור טומאתה בכוית, ושרץ שיעורו בכעדרה: שיעורו ולא טומאתו. כגון נבילה ומת, דתרווייהו מטמאין בכוית. ולא טומאתו, דאילו טומאת מת, שבעה, וטומאת נבילה לא היא אלא עד הערב: לא טומאתו ולא שיעורו. כגון מת ושרץ, דטומאת מת היא שבעה, וטומאת שרץ עד הערב. ובשיעורו נמי אין שוין, דשיעור מת בכוית ושיעור שרץ בכעדרה: אלו אין מצטרפין זה עם זה. הואיל ומחלקין הן: ד שני שמות. שני לאוין חלוקין: בקל שבשניהם. כלומר, דלא מצטרף לטומאה אפילו לשיעור קל, כגון שצטרף פחות מכעדרה דשרץ להשלים כוית

משניות מבוארות – קהתי

שרץ ושרץ, מצטרפין זה עם זה – כמו ששינו לעיל: כל הנבלות מצטרפות זו עם זו; כל השרצים מצטרפים זה עם זה. טמאָתו ולא שעורו – כגון נבילה ושרץ שטומאתם שווה, שכן שניהם מטמאים עד הערב, אבל אין שיעורם שווה, שנבילה שיעור טומאתה בכזית ושרץ שיעורו בכעדרה (רש"י, ברטנורא); ויש סוברים, ששרץ ונבילה אף טומאתם אינה שווה, שהרי שרץ אינו מטמא במשא, ונבילה מטמאה במשא; ומכאן מפרשים הם: "טומאתו ולא שיעורו" – כגון בשר המת והרקב שלו, שכל אחד מהם מטמא במגע ובמשא ובאוהל, אבל שיעור בשרו בכזית ושיעור הרקב שלו במלוא חפניו (רמב"ם הל' טומאות אכילין ד, יב); שעורו ולא טמאָתו – כגון נבילה ומת, ששניהם מטמאים בכזית, אבל טומאת הנבילה אינה אלא עד הערב וטומאת המת שבעה ימים; לא טמאָתו ולא שעורו – כגון מת ושרץ, שטומאת המת שבעה ימים ושיעור טומאתו בכזית, וטומאת השרץ עד הערב, ושיעורו בכעדרה; ולפי הרמב"ם שהבאנו לעיל, כגון נבילה ושרץ, שהנבלה מטמאה במגע ובמשא ושיעורה בכזית, והשרץ אינו מטמא אלא במגע ושיעורו בכעדרה; כל אלו אין מצטרפין זה עם זה – ואפילו לטמא כקל שבשניהם, כמבואר במשנה הבאה.

י ו ם ש ל י ן

באור משנה ד

הפגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה, מפני שהם שני שמות – שני לאוים שונים. בגמרא מבואר, שאין הפיגול והנותר מצטרפים לענין טומאת ידיים, שהיא מדרבנן, כמו ששינו (פסחים י, ט): "הפיגול והנותר מטמאין את הידיים", ופירושו בגמרא (פסחים קכ, ב): שגזרו חכמים על הפיגול ועל הנותר שיהיו מטמאים את הידיים משום "חשדי כהונה" ומשום "עצלי כהונה", כלומר שגזרו על הפיגול מפני הכהנים החשודים לפגל את הקרבן ולהפסיד את בעליו, ועל הנותר גזרו, כדי שלא יתעצלו הכהנים באכילת הקרבנות; וכיון שטומאה זו גזירה דרבנן היא, אם תאמר שמצטרפים פיגול ונותר לטמא את הידיים, הרי זו גזירה לגזירה; לפיכך שנינו כאן: "הפיגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה" לטמא את הידיים, לפי שאין גזורים גזירה לגזירה. אבל לענין אכילה הרי הם מצטרפים (כפי שדורשים מן המקרא. בבבביתא בגמרא). כלומר שהאוכל מפיגול ומנותר כוית ביחד,

מכולן שאור לתוך עיסה של חולין, ויש בו כדי לחמץ, העיסה אסורה (רש"י, ברטנורא); או סאסה אחת מכולן מצטרפת לאסור תשעים ותשע סאים של חולין, כגון אם נתערבו כולן ונפלה סאה מן התערובת לתוך תשעים ותשע סאים של חולין, הכל נעשה "מדומע" (רמב"ם; עיין ערלה ב, א), ולחייב עליהם את החמש – זו האוכל מכולן ביחד כוית בשגגה, חייב לשלם קרן וחומש.

באור משנה ג

כל הפגולין – מכל הקרבנות, כגון מעולה ומחטאת ומאשם ומשלמים, מצטרפין זה עם זה – שהאוכל מכולם ביחד כוית, במזיד חייב כרת, ובשוגג חטאת. וכן כל הנותרין – מכל הקרבנות, מצטרפין זה עם זה – לכוית, לחייב עליהן כרת במזיד וחטאת בשוגג, כמו שבארנו בענין הפיגולין. כל הנבלות מצטרפות זו עם זו – לכוית לענין טומאה, ואפילו נבלת בהמה טמאה עם נבלת בהמה טהורה, שכזית מכולן מטמא במגע ובמשא. אבל לענין אכילה, שיהא האוכל מהן כוית חייב מלקות, אין הנבלות של הטמאה והטהורה מצטרפות, לפי שהן שני איסורים שונים ("שני שמות"). שהאוכל בשר בהמה טמאה אינו לוקח משום אכילת נבילה, אלא משום אכילת בשר בהמה טמאה, לפי שאין איסור נבילה חל על איסור טמאה. כל השרצים מצטרפין זה עם זה – שהאוכל כוית מכולן יחד חייב מלקות; ושמונה השרצים הכתובים בתורה (ויקרא יא, כט-ל), שהם מטמאים, מצטרפים זה עם זה לטמא אחר מיתתן בשיעור כעדרה, וכן לענין אכילה, שהאוכל כעדרה מכולן יחד אחר מיתתן, חייב מלקות, שכשיעור טומאתן כך שיעור אכילתן. ברם, האוכל מהן בחייהן, דינו כאוכל משאר שרצים שאין בהם טומאה, כגון הצפרדע והעקרב, שאינו לוקח, אלא כשאוכל מהן כשיעור זית (גמרא; עיין ברטנורא ותוספות רבי עקיבא אגרו). דם השרץ ובשרו – של שמונה השרצים האמורים בתורה, מצטרפין – לטמא בשיעור כעדרה, שנאמר (ויקרא יא, כט): "זה לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ", ודרשו מכאן, לרבות דם השרץ שיהא מטמא כבשרו: והיינו דווקא בעוד הדם בבשר השרץ, אבל לאחר שפירש ממנו, אינו מצטרף עמו (רמב"ם הל' אבות הטומאות ד, ז), ברם, לדעת רש"י, אפילו פירש הדם, גם כן מצטרף עמו, כיון שהוא מאותו השרץ. כלל אמר רבי יהושע: כל שטמאָתו ושעורו שוין – כגון נבילה ונבילה או

מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְטֵמֵא, אִפְלוּ פָקַל שְׁבִשְׁנֵיהֶם. הָאֵכָל שֶׁנִּטְמָא בְּאֵב הַטֵּמֵאָה וְשֶׁנִּטְמָא בְּלֹד הַטֵּמֵאָה – מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְטֵמֵא פָקַל שְׁבִשְׁנֵיהֶם.

הַ כָּל הָאֵכָלִין מִצְטָרְפִין: לְפָסוּל אֶת הַגִּוְיָה בְּכַחֲצֵי פָרֶס, בְּמִזְוֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְעֶרֶב, בְּכַבִּיצָה לְטֵמֵא טִמְאָת אֵכָלִין, בְּכַנְרֹגְרֵת לְהוֹצֵאת שֶׁבֶת, בְּכַתּוּבַת בְּיֹם הַפְּפוּרִים. כָּל הַמִּשְׁקִין מִצְטָרְפִין: לְפָסוּל אֶת הַגִּוְיָה בְּרַבִּיעִית, וּבִמְלֵא לִגְמִיּוֹ בְּיֹם הַפְּפוּרִים.

וְהָעֶרְלָה וְכֵלָאֵי הַפָּרֶס מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵינָן מִצְטָרְפִין. הַבֶּגֶד וְהַשֵּׁק, הַשֵּׁק וְהָעוֹר, הָעוֹר

פירוש ברטנורא

דנבילה, וכל שכן דלא מצטרף לשיעור חמור. וכן חצי זית של מת אין מצטרף לחצי זית של נבילה לטמא אפילו לטומאת ערב: **האוכל שנטמא באב**. והו' ודאשון: ונשנמא בולד הטומאה. והו' ולד שני: מצטרפין זה עם זה. לכביצה, שהוא שיעור טומאת אוכלין: **לטמא בקל שבשניהם**. לעשות שלישי כדרך השני לעשות שלישי, והיינו בקל שבשניהם. אבל אין מצטרפין להכי שיעשו שני כמו שעושה ראשון שני, דא"כ היה כחמור שבשניהם:

ה לפסול את הגויה. האוכל אוכלים ממאים בכחצי פרס, שהוא ביצה ומחצה לדברי הרמב"ם, ושני ביצים לדברי רבותי, נפסלת גוייתו מלאכול בתרומה, ופוסל את התרומה במגעו עד שיטבול: **במזון שתי סעודות לעירוב**. הרוצה ללכת יותר מאלפים אמה בשבת עושה עירובי תחומין ומנח מזון שתי סעודות במקום שרוצה שיקנה לו עירובו, והולך ממקום עירובו ולהלן אלפים אמה. והוא ששה ביצים לדברי רמב"ם, ושמונה ביצים לדברי רבותי: **בכביצה לטמא טומאת אוכלין**. שאין אוכל מטמא בפחות מכביצה, דכתיב (ויקרא י"א) מכל האוכל אשר יאכל, דמשמע אוכל הנאכל בבת אחת, ושיעור חכמים שאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת: **בכנרורת להוצאת שבת**. המוציא אוכלים בשבת מרשות לרשות אינו חייב בפחות מכנרורות: **בככותבת ביום הכיפורים**. ששניה הכותב וכתב תענו, ולא כתב לא תאכל, דמשמע דלא קפיד רחמנא אלא אעיניו, ושיעור חכמים דככותבת מיתבא דעתיה דאניש, בפחות מככותבת לא מיתבא דעתיה: **לפסול את הגויה ברביעית**. השוטה משקים טמאים ברביעית, נפסלה גוייתו מלאכול בתרומה ופוסל את התרומה במגעו עד שיטבול: **ובמלוא לוגמיו**. שהשוטה ביוה"כ מלוא לוגמיו, חייב פחות מכן, פטור:

ו הערלה וכלאי הכרם מצטרפין. שאם אבל חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה, מצטרפין ללקות את הארבעים. אי נמי, ערלה וכלאי הכרם מעורבים יחד שנפלו לתוך היתר, מצטרפים לאסור ביבש במאיתם, וכלה בנותן טעם: **אינן מצטרפין**. כיון דשני שמות נטוהו. אלא אם יש בקדירה לבטל טעם הערלה

משניות מבוארות – קהתי

שתי סעודות (שהן לדעת הרמב"ם 6 ביצים. ולרש"י 8 ביצים) ועל ידי כך הוא קונה שם שביתה בשעת כניסת השבת, כלומר שרואים מקום הנחת העירוב כאילו הוא ביתו לשבת זו, ומותר לו לילך בשבת מן העירוב ולהלן אלפיים אמה (בענין שיעור שתי סעודות, עיין עירובין פ. ב.) ובאה משנתנו ללמד, שכל האוכלים מצטרפים בשיעור מזון שתי סעודות לענין עירוב תחומים; וכן מצטרפים האוכלין **בכביצה לטמא טמאת אוכלין** – שאין אוכלים טמאים מטמאים בפחות מכביצה, שנאמר (ויקרא י"א, לד): "מכל האוכל אשר יאכל", ומשמע אוכל הנאכל בבת אחת, ושיעור חכמים שאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת: **בכנרורת להוצאת שבת** – שהמוציא אוכלים בשבת מרשות לרשות, אינו חייב אלא בשיעור גרוגרת (שבת ז, ד); וכל האוכלים מצטרפים לשיעור גרוגרת: **בככותבת ביום הכיפורים** – שהאוכל ביום הכיפורים אינו חייב (במזיד כרת ובשוגג חטאת) עד שיאכל כשיעור כותבת, היינו תמרה, וכל האוכלים מצטרפים לשיעור כותבת. **כל המשקין מצטרפין: לפסול את הגויה ברביעית** – ברבע הלוג, שהשוטה רביעית משקים טמאים, נפסל גופו מלאכול בתרומה, ופוסל תרומה במגעו, עד שיטבול, **ובמלוא לגמיו ביום הכיפורים** – השוטה ביום הכיפורים מלוא לוגמיו (ענין יומא פ. ב.). חייב במזיד כרת, ובשוגג קרבן חטאת, וכל המשקים מצטרפים למלוא לוגמיו.

יֹוֹם רַבִּיעִי

באור משנה ו

הערלה וכלאי הכרם מצטרפין זה עם זה – כגון אם נפלה סאה משניהם לתוך פחות ממאתיים סאה של היתר, הרי זו אוסרת אותן; וכן אם נתערבו בדבר לח של היתר, מין שאינו מינו, הרי הם מצטרפים לאסור את התערובת בנותן טעם, שאם יש כשניהם יחד כדי ליתן טעם בהיתר, התערובת אסורה (ענין ערלה ב. א.). **רבי שמעון אומר: אינן מצטרפין** – אפילו נתערבו בדבר לח, ושניהם נותנים בו טעם אחד של איסור, מכל מקום אינם מצטרפים לאסור את התערובת, ואם כל אחד מהם בפני עצמו אין בו כדי ליתן טעם בהיתר, הכל מותר. טעמו של רבי שמעון הוא, לפי שערלה וכלאי הכרם שני שמות של איסור הם, וכל שאינם משם אחד אינם מצטרפים. **הבגד**

באור משנה ה

כל האכלין מצטרפין: לפסול את הגויה בכחצי פרס – שהאוכל אוכלים טמאים בשיעור חצי "פרס", נפסלת גוייתו (גופו) מלאכול בתרומה, ופוסל את התרומה במגעו, עד שיטבול. "פרס" היינו חצי כיכר, וכבר שנינו (עירובין ח, ב.), שנחלקו תנאים במידת הכיכר: לדעת רבי יוחנן בן ברוקה מידתה כשיעור שיש ביצים, ולדעת רבי שמעון – כשיעור שמונה ביצים; נמצא חצי פרס לרבי יוחנן בן ברוקה הוא ביצה ומחצה (וכן פוסק הרמב"ם). ולרבי שמעון – שתי ביצים (ורש"י פוסק כמותו): **במזון שתי סעודות לעירוב** – הרוצה לילך בשבת יתר על אלפיים אמה מחוץ לעירו, עושה בערב שבת "עירוב תחומים", דהיינו שמיני בתוך תחומו או בסופו מזון כשיעור

והמפין – מצטרפין זה עם זה. רבי שמעון אומר: מפני שהן ראויין לטמא מושב.

פרק חמישי

א הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש, אף על פי שלא פגם – מעל; דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: כל דבר שיש בו פגם – לא מעל עד שיפגם; וכל דבר שאין בו פגם – פגם – פגם? נתנה קטלא בצוארה, טבעת בידה, שתתה בכוס של זהב – פגם? נתנה בחלוק, פסח במילת, פקע בקרדס – לא מעל עד שיפגם. תלש מן החטאת כשהיא חיה – לא מעל עד שיפגם; כשהיא מתה – פגם? נתנה מעל.

פירוש ברטנורא

בפני עצמה וטעם כלאי הכרם בפני עצמו הכל מותר. ואין הלכה כר' שמעון: הבגד. שהוא מטמא שלשה על שלשה: והשק. שהוא מטמא ארבעה על ארבעה: והעור. המטה על המטה: והמפין. ששה על ששה. הבגד מצטרף לשק שקל הימנו, לטמא בארבעה על ארבעה. וכן כל אחד מצטרף לקל. וכולן מצטרף זה עם זה לטמא כשיעור הטומאה הקלה, אבל לא הקל עם החמור: מפני שהן ראויים לטמא מושב. כלומר אע"ג דאמרן לעיל דכל שאין שיעורן שוה אין מצטרפין, הבא מצטרפין אע"פ שאין שיעורן שוה, הואיל והן שוין לדבר זה שכל אחד מהן ראוי לטמא במושב הוב, הלכך מצטרפין לטומאת מושב:

ה א הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש אע"פ שלא פגם מעל. פלוגתא דר' עקיבא ורבנן מפרש בגמרא כגון בלבוש מציעאה. דלבוש מבחין פגם לאלתר, לפי שמתחכך בכתלים. ולא אפילו נמי בלבוש דלפנים לגבי בשריה, דהוא נמי פגם לאלתר מחמת זיעה, אלא בלבוש מציעאה. ר' עקיבא סבר הואיל והוי דבר דלא פגם לאלתר אע"ג דפגם לאחר זמן הוי כדבר שאין בו פגם ומועלים בו, כיון שנהנה בשוה פרוטה. ורבנן סברי, הואיל ויש בו פגם מכל מקום, אין מועלים בו עד שיפגם: כיצד? דבר שאין בו פגם, כגון נתנה קטלא בצוארה, רביד של זהב של הקדש, או טבעת בידה, או שתתה בכוס של זהב של הקדש, כל הני אין בהם פגם בכך, אלא כיון שנהנית מהן שוה פרוטה, מעלה. וכיצד משערים בהן הנאה, אומדין כמה אשה רוצה ליתן שישאלוה תכשיטים כמות הללו להוליכן לבית המשתה להתכבד בהן, כאותו שיעור משלמת להקדש קרן וחומש כשנשתמשה בהן: וכל דבר שיש בו פגם. כגון לבש בחלוק, או כיסה במילת, או בקע בקרדס. כיון דעומדים ליפגם, לא מעל עד שיפגם בהם בשוה פרוטה: תלש. שער: מן החטאת. בחטאת בעלת מום איירי דעומדת ליפדות ודבר שיש בו פגם הוא, הלכך לא מעל עד שיפגם בשוה פרוטה. אבל בחטאת תמימה דתלישת צמר ושער לא עביד בה מידה, שכן היא ראויה להקרבה עכשיו כמו שהיתה מתחילה, היא בכוס של זהב שהוא דבר שאין בו פגם, וכיון שנהנה ממנה מעל: כשהיא מתה כיון שנהנה

משניות מבוארות – קהתי

פרוטה (כמבואר להלן במשנה ב); וכל דבר שאין בו פגם – שאינו נפגם כשמשתמשים בו, פגם? נתנה קטלא בצוארה – שרשרת של מפרשת והולכת: כיצד? נתנה טבעת בידה – טבעת זהב משל הקדש, או נתנה טבעת בידה – טבעת זהב משל הקדש, או שנתתה בכוס של זהב – משל הקדש; כל אלו אינם נפגמים בכך, אלא פגם? נתנה מעל, מהן, לפחות בשוה פרוטה, מעלה – חייבת להביא קרבן מעלה, ומשערים כמה אשה היתה נותנת בשביל שישאלוה תכשיטים כגון אלו להתקשט בהם משך זמן שנתקשטה בתכשיטי הקדש, וכאותו שיעור חייבת לשלם להקדש קרן וחומש, לבש בחלוק – של הקדש, או פסח במילת – לבש מלבוש עליון של הקדש, או פקע בקרדס – הואיל וכל אלו דרכם להיפגם, לא מעל עד שיפגם – בהם בשוה פרוטה, מלבד ההנאה שיהנה מהם בשוה פרוטה. משנתנו נקטה ברישא דוגמא באשה, ובסיפא דוגמא באיש, לפי שאשה דרכה להתקשט, ואיש דרכו להתלבש בחלוק ובטלית ולעשות מלאכה. בגמרא מבואר, שבדבר הנפגם לאלתר כשמשתמשים בו, כגון מעיל עליון, שהלובשו פוגמו לאלתר על ידי שמתחכך בכתלים, או גופיה הנפגמת לאלתר מחמת זיעת הגוף, אף רבי עקיבא מודה שלא מעל עד שיפגם; לא נחלקו אלא בלבוש ביניים, שלדעת רבי עקיבא הואיל ואינו נפגם לאלתר, דינו כדבר שאין דרכו להיפגם, וכיון שנהנה בשוה פרוטה מעל; וחכמים סוברים: הואיל והוא נפגם לאחר זמן, הרי הוא דבר שיש בו פגם, וכל דבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגם. תלש – צמר, מן החטאת – והוא הדין לשאר קדשי קדשים (עיי' "תפארת ישראל", שמבואר שם משום מה נקטה המשנה חטאת; ועיי' גמרא מעילה ג. א.) כשהיא חיה, לא מעל עד שיפגם – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בחטאת בעלת מום, שהיא עומדת להיפדות, וכיון שעל ידי תלישת הצמר נפחתו דמיה, הרי זה דבר שיש בו פגם, הלכך לא מעל עד שיפגם. אבל בחטאת תמימה שהיא עומדת להקרבה, הרי גם לאחר תלישת הצמר עדיין ראויה היא להקרבה, ולפיכך דינה כדבר שאינו נפגם, וכיון שנהנה ממנה בשוה פרוטה מעל (עיי' רמב"ם הל' מעילה ו. ב; ועיי' השגות הראב"ד שם) כשהיא מתה – תלש צמר מן החטאת לאחר שמתה, בין שהיא תמימה ובין בעלת מום, פגם? נתנה מעל – שכיון שמתה, אינה בת פדיון, שאין פודים את

– ששיעורו כדי לקבל טומאת מדרס הוב כשיש בו שלושה על שלושה טפחים, וכדי לקבל שאר טומאות כשיש בו שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, והשק – ששיעורו כדי לקבל טומאה, בין טומאת מדרס בין שאר הטומאות, כשיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים; השק והעור – שיעור העור כדי לקבל כל הטומאות כשיש בו חמישה טפחים על חמישה טפחים; העור והמפין – אריג של גומא וכיוצא בו, ושיעורו כדי לקבל כל הטומאות כשיש בו ששה טפחים על ששה טפחים, מצטרפין זה עם זה – להיטמא כקל שביניהם, כגון הבגד מצטרף לשק להיטמא רק כשיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, וכן מצטרף השק לעור לשיעור חמישה טפחים על חמישה טפחים, והעור מצטרף למפין לשיעור ששה טפחים על ששה טפחים; אבל לא להיפך, דהיינו שאין השק מצטרף לבגד להשלים שיעור טומאתו, וכן בכולם אין הדבר הקל מצטרף לדבר החמור, שישלים הקל שיעור טומאת החמור. רבי שמעון אומר: מפני שהן ראויין לטמא מושב – כלומר אף על פי ששינוי לעיל (משנה ג), שכל שאין שיעורם שווה אינם מצטרפים, מכל מקום אלו מצטרפים, לפי שבטומאה אחת מטומאות הוב שיעורם שווה, שאם קיצץ מאחד מכל אלו תתיכה בשיעור טפח על טפח ותיקנה לשם מושב, הרי היא מקבלת טומאה משום מושב הוב, וכיון שבטומאת מושב הוב שיעורם שווה, לפיכך מצטרפים הם אף בשאר הטומאות (יתפאר ישראלי; ועיי' ברטנורא ויתוספות יום טוב).

באור משנה א

יש דברים, שאדם נהנה מהם ואינם נפגמים, כלומר שאינם נפחתים משוויים, כגון המשתמש בכלי זהב טהור; ויש דברים שהם נפגמים, כגון בגדים, כלי כסף ונחושת וכיוצא בהם. משנתנו דנה בנחנה מן ההקדש בדבר הנפגם, וכבר הזכרנו ששיעור מעילה הוא בשוה פרוטה.

הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש, אף על פי שלא פגם – שלא הפחית משווי, מעל – וחייב להביא קרבן מעילה, ולשלם קרן וחומש; דברי רבי עקיבא – כמו שנבאר טעמו להלן. וחכמים אומרים: כל דבר שיש בו פגם – שדרכו להיפגם כשמשתמשים בו, לא מעל עד שיפגם – עד שיהנה בשוה פרוטה ויפגם בשוה

ב נהנה בכחצי פרוטה ופגם בכחצי פרוטה, או שנהנה בפרוטה בדבר אחד ופגם בשוה פרוטה בדבר אחר – הרי זה לא מעל, עד שיהנה בשוה פרוטה ויפגם בשוה פרוטה בדבר אחד. ג אין מועל אחר מועל במקדשין, אלא בהמה וכלי שרת. פיצד? רכב על גבי בהמה, ובא חברו ורכב, ובא חברו ורכב; שותה בכוס של זהב, ובא חברו ושותה, ובא חברו ושותה; תלש מן החטאת, ובא חברו ותלש, ובא חברו ותלש – פלן מעל. רבי אומר: כל שאין לו פדיון – יש בו מועל אחר מועל. ד נטל אבן או קורה של הקדש – הרי זה לא מעל. נתנה לחברו – הוא מעל, וחברו לא מעל. בנאה בתוך

פירוש ברטנורא

מועל. דכיון שמתה לאו בת פדיון, דאין פודים את הקדשים להאכילן לכלבים. ומיירי בין בחטאת תמימה בין בחטאת בעלת מום: **ב ופגם בכחצי שיעור**. כגון לבש בגדי קודש בהנאת שיעור שוה חצי פרוטה ופגם בכחצי פרוטה, שקרע בו ופגמו כשיעור חצי פרוטה: שנהנה בשוה פרוטה בדבר אחד. שיש בו פגם ולא פגם: ופגם בשוה פרוטה בדבר אחד. כגון שפך משקה של קודש ולא נתנה: הרי זה לא מעל עד שיהנה בשוה פרוטה ויפגם בשוה פרוטה בדבר אחד. בעצמו, ויהיה דבר שיש בו פגם. דבמעילה כתיב (ויקרא ה) וחטאה בשגגה, ובאכיל תרומה כתיב (במדבר י"ח) ולא תשאו עליו חטא, מה חטא האמור באוכל תרומה פוגם ונתנה, ובמה שפגם נתנה, אף חטאת האמור במעילה צריך שיהיה פוגם ונתנה ובאותו דבר בעצמו שפגם נתנה ולא בדבר אחר:

ג במקדשין אלא בהמה וכלי שרת. בהמה תמימה, בהמת קדשי מזבח תמימה. דהני לאו לפדייה קיימי ולא בני פגמים נהנו, שאפילו רכב אחד על גבי בהמה והכחישה או תלש מן צמרה, עדיין ראוייה היא לקרבן, ויש בה מועל אחר מועל. וכן שותה אחד בכוס של זהב, אפילו אם פגמו ופחתו, כיון דקדושתן הנוף] הוא ולא לפדייה קאי, ראוי הוא עדיין לשירות ויש בו מועל אחר מועל. אבל קדשי בדק הבית כגון בהמת קדשי בדק הבית, אין בהם מועל אחר מועל, משום דבני פדייה נהנו, וכיון שמעל בו אחד שהוציאו לחולין תו לית בה מעילה: **רבי אומר כל דבר**. שאין לו פגם, שאינו נפסל, דהיינו כל דבר שאין לו פדיון כי הני דאמרו, אפילו פגמו יש בו מועל אחר מועל. ואיכא בין תנא קמא לרבי קדשי מזבח תמימים שנעשו בעלי מומים ועבר ושחטן קודם פדייה. רבי אומר יקברו, משום דבעו העמדה והערכה ולא אפשר דהא מתו, הלכך יקברו, וכיון דלא הוו תו בני פדייה יש בו מועל אחר מועל הנהנה מהן לאחר שחטו. וחכמים אומרים יפרו, דלא בעו העמדה והערכה, וכיון דקדושת דמים נהנו אין בו מועל אחר מועל. והלכה כחכמים:

ד הרי זה לא מעל. בגמרא מוקי לה בגזבר של הקדש, שהאבן והקורה של הקדש היו מסורות בידו מתחילה, וכי נטלן לעצמו עדיין הם ברשות הקדש, דכל היכא דמטלטל להו בביתיה הוו ברשות הקדש כבתחילה. אבל כי נתנה לחברו, הוציאה מרשותו ושניה מהקדש לחול ומועל, וחברו לא מעל שכבר

משניות מבוארות – קהתי

חֲבֵירוֹ וְרֵכֵב – אחר כך על גבי אותה הבהמה, **וְכֹא חֲבֵירוֹ וְרֵכֵב** – אף הוא עליה; **שֶׁתָּה בְּכֹס שֶׁל זֶהָב** – שהוא כלי שרת, **וְכֹא חֲבֵירוֹ וְשֶׁתָּה** – אחר כך באותו כוס, **וְכֹא חֲבֵירוֹ וְשֶׁתָּה** – בו אף הוא; **תִּלְשׁ מִן הַחֲטָאֵת** – צמר, **וְכֹא חֲבֵירוֹ וְתִלְשׁ** – אחר כך מאותה החטאת, **וְכֹא חֲבֵירוֹ וְתִלְשׁ** – אף הוא ממנה, **פִּלְן מְעַל** – מהטעם שבארנו לעיל. אבל דברים שקדושתם קדושת דמים, כגון קדשי בדק הבית, הואיל והם עומדים לפדיון, כיון שמעל בהם אחד יצאו לחולין, ושוב אין בהם מעילה. וזהו ששינו בתחילת משנתנו: אין מועל אחר מועל במקדשין. **רבי אומר: כל שאין לו פדיון** – שאי אפשר לפדותו, **יש בו מועל אחר מועל** – בגמרא מבארים, שרבי בא להוסיף נדבת עצים למזבח, שכן לשיטתו דינם כקרבן (ענין מנחות ק"ב), ואין להם פדיון, הלכך יש בהם מועל אחר מועל. אבל תנא קמא סובר, שאין דינם כקרבן, ואין בהם מועל אחר מועל. ויש מפרשים (בגמרא), שלדעת רבי יש מועל אחר מועל בקדשי מזבח תמימים שנעשו בעלי מומים, ושחטם לפני הפדיה, שכן רבי סובר, הואיל ואי אפשר לעשות בהם העמדה והערכה, שהרי נשחטו, לפיכך אין להם פדיון, ודינם שייקברו, וכל דבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל. אבל חכמים סוברים, שייפרו, לפי שאינם צריכים העמדה והערכה, וכיון שקדושת דמים הם, אין בהם מועל אחר מועל.

בארנו משנתנו לפי שיטת רש"י ותוספות והראב"ד. אבל לשיטת הרמב"ם משמע שמפרש משנתנו בדרך אחרת (ענין הל' מעילה ו' ד' וענין השגות הראב"ד שם, וענין "תפארת ישראל" כאן).

יוס ששי

באור משנה ד

נטל אבן או קורה של הקדש, הרי זה לא מעל – בגמרא מבואר, שמשנתנו מדברת בגזבר של הקדש, שכל נכסי הקדש מסורים בידו, ולפיכך אם נטל אבן או קורה מן ההקדש לעצמו, הרי זה לא מעל, שעדיין הן ברשות ההקדש כבתחילה. **נתנה לחברו, הוא מעל** – הגזבר מעל, שהוציאה מרשות הקדש לרשות חול, **וְחֲבֵירוֹ לֹא מְעַל** – שכבר יצאה לחולין, כשנתנה לו. **בנאה בתוך**

הקדשים להאכילם לכלבים, והרי שאין בה פגם, הלכך כיון שנהנה מעל. ברם, מעילה זו מדבריי סופרים היא (גמרא ב, א; רמב"ם הל' מעילה ג, א; ו' ב).

יוס חמישי

באור משנה ב

נִהְנֶה בְּכַחֲצֵי פְרוּטָה וּפָגַם בְּכַחֲצֵי פְרוּטָה – כגון שלבש בגד של הקדש ונהנה ממנו כשיעור חצי פרוטה ואף פגמו כשיעור חצי פרוטה, או שנהנה בשוה פרוטה בדבר אחד – היינו בדבר הנפגם, אבל הוא לא פגמו בהנאתו, ופגם בשוה פרוטה בדבר אחר – שלא נהנה ממנו, כגון ששפך משקה של קודש (רש"י; ברטנורא; וענין "תוספות יום טוב"); ויש מבארים, כגון שבשעה שנהנה מבגד של הקדש שפך משקה קודש או שבר כלי הקדש, שעל ידי זה פגם את הקדש ולא נהנה מהפגם ("תפארת ישראל"); והרמב"ם כותב: כגון "שהתיר מטלית מבגד של הקדש ותפרה בבגדו ולבשו, ונהנה בה בשווה פרוטה, והפסיד בבגד שהתירה ממנו בשווה פרוטה, ולא הפסיד במטלית כלום" (הל' מעילה ו, א; וכן בפירושו למשנתנו). **הרי זה לא מעל, עד שיהנה בשוה פרוטה ויפגם בשוה פרוטה בדבר אחד** – שבאותו דבר שהוא נהנה ממנו בשווה פרוטה הוא גם פוגמו בשווה פרוטה. בגמרא למדים זה מתרומה, שכן במעילה נאמר (ויקרא ה, טז): "וחטאה בשגגה", ובתרומה נאמר (במדבר יח, לב): "ולא תשאו עליו חטא", מה חטא האמור בתרומה פוגם ונתנה, ובמה שפגם נתנה, אף חטא האמור במעילה צריך שיהיה פוגם ונתנה ובאותו דבר שפוגם נהנה.

באור משנה ג

אין מועל אחר מועל במקדשין – שאם מעל בהם אחד ואחר כך בא אחר ונתנה מהם, לא מעל, אלא אם כן בהמה – בהמת קדשי מזבח תמימה, וכלי שרת – שהואיל וקדושתם קדושת הגוף, אין קדושתם מתחללת מהם על ידי המעילה, ולפיכך יש בהם מועל אחר מועל. **פיצד? רכב על גבי בהמה** – המוקדשת לקרבן, ובא

ביתו – הרי זה לא מעל, עד שידור תחתיה בשוה פרוטה. נטל פרוטה של הקדש – הרי זה לא מעל. נתנה לחברו – הוא מעל, וחברו לא מעל. נתנה לפלן, אף על פי שלא רחץ – מעל, שהוא אומר לו: הרי מרחץ פתוחה, הפנס ורחץ.
ה אכילתו ואכילת חברו, הניתו והנית חברו, אכילתו והנית חברו – מצטרפין זה עם זה, ואפילו לזמן מרבה.

פ ר ק ש ש י

א השליח שעשה שליחותו – בעל הבית מעל; לא עשה שליחותו – השליח מעל. פיצד? אמר לו: תן בשר לאורחים, ונתן להם כבד, כבד, ונתן להם בשר – השליח מעל. אמר לו: תן להם חתיכה חתיכה, והוא אמר:

פירוש ברטנורא

יצאה לחולין: בנאה בתוך ביתו. לא בנאה ממש, דאם כן הרי נתנה מיד שהוסיף בבנין ביתו. אלא כגון שנתנה על פי ארובה שלא בבנין, דהשתא אין לו הנאה עד שידור תחתיה ויהנה בה בשוה פרוטה, כגון שהיו פירותיו נתונים תחת הארובה, והיו גשמים דולפים עליהם, וסתם פי ארובה כאבן של הקדש, כיון שהגין עליהן בשוה פרוטה, מעל: נתנה לפלן. כדי שניחנו לרחוץ בבית המרחץ:

ה אכילתו ואכילת חברו. אבל הוא חצי שיעור והאכיל את חברו חצי שיעור, או נתנה הוא חצי שיעור וההנה את חברו חצי שיעור, וכן הנאתו ואכילת חברו, כגון סך הוא חצי שיעור וחברו אכל חצי שיעור, או איפכא, כל אלו מצטרפים לחייבו אשם מעילות: ואפילו לזמן מרובה. כגון שאכל חצי שיעור היום וחצי שיעור למחר בהעלם אחד, או שאכל או נתנה כחצי שיעור היום והאכיל או ההנה את חברו כחצי שיעור למחר, מצטרפים ואפילו לזמן מרובה, ובלבד שהיו בהעלם אחד, דכתיב (ויקרא ה') כי תמעול מעל, מכל מקום שתמעול נתייב באשם:

ו א השליח. שנתן לו בעל הבית הקדש או מעות הקדש להוציאם בתורת חולין, ועשה השליח שליחותו: בעל הבית מעל. דבמעילה יש שליח לדבר עבירה. ובכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה, חוץ ממעילה משום דכתיב בה (במדבר ה') ואשמה הנפש ההיא, מי ששגג תחילה, דהיינו המשלח: תן בשר לאורחים. מאותו בשר של הקדש: ונתן להם כבד. של הקדש: והוא אומר טלו שתיים שתיים וכו'. ובלבד שיאמר השליח טלו שתיים מדעתי, או בעל הבית מעל, ולא עקר השליח שליחותו אע"פ שהוסיף על דברי המשלח, הלכך המשלח מעל שהרי נעשית שליחותו, והשליח מעל על זאת שהוסיף מדעתו, והאורחים נמי חייבים על השלישית שנמלו מדעתם. אבל אם לא אמר השליח טלו שתיים מדעתי, אלא טלו שתיים בשליחות בעל הבית, המשלח מעל שהרי נעשה דברו, והשליח פטור מפני שהוסיף על שליחות בעל הבית ולא עקר את השליחות ומה שהוסיף לא הוסיף מדעתו: גלופקמא. בלשון יון

משניות מבוארות – קהתי

שבת קודש

באור משנה א

פרק זה עוסק במעילה על ידי שליח.

השליח שעשה שליחותו – מי ששגג ונתן הקדש או מעות הקדש לשליח, להשתמש בו בתורת חולין, ועשה השליח שליחותו, כמו שצויה לו בעל הבית (המשלח). בעל הבית מעל – ואף על פי שכלל הוא בדינו: אין שליח לדבר עבירה, שונה מעילה, שלמדים אותה בגזירה שווה "חטא, חטא" מתרומה, מה בתרומה עושה שליח (להדמותה). אף במעילה עושה שליח (גמרא קידושין מב, ב; תוספות שם; 'תוספות יום טוב' ו'תפארת ישראל' כאן; ועיי' רמב"ם בפירושו למשנתו, שמביא בענין זה פסוק אחד; ואף הרב מברטנורא מפרש כפי הרמב"ם; לא עשה שליחותו – אלא שינה ממה שצויה לו בעל הבית, השליח מעל – לפי שעשה מדעת עצמו. פיצד? אמר לו – בעל הבית לשליח: תן בשר לאורחים – כלומר ששגג ואמר לו ליתן מן הבשר של הקדש לאורחים, ונתן להם כבד – של הקדש; או שאמר לו: תן כבד לאורחים, ונתן להם בשר – הואיל ושינה ממצוותו של בעל הבית, השליח מעל – ואף על פי שכבד אף הוא מין בשר, שכן ההלכה היא, שהנודר מן הבשר אסור אף בכבד, מכל מקום צריך היה השליח להימלך בבעל הבית, אם ליתן כבד במקום בשר, וכיון שלא נמלך בו, הרי זה כמי שנתן להם מדעתו, ולפיכך הוא מעל (גמרא). אמר לו – בעל הבית לשליח: תן להם חתיכה חתיכה – תן חתיכה אחת לכל אורח ואורח, והוא אמר: טלו שתיים שתיים – והשליח אמר לאורחים, שיטול כל אחד מהם שתי חתיכות, והם נטלו שלש שלש – כל אחד נטל שלוש חתיכות, כלן מעלו – בעל הבית מעל, שהרי נעשתה שליחותו בחתיכה הראשונה; והשליח מעל, משום שהוסיף חתיכה השנייה מדעתו; והאורחים מעלו, משום שנטלו חתיכה השלישית על דעת עצמם. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שאמר השליח לאורחים: טלו שתיים, אחת מדעת בעל הבית ואחת מדעתי, ובאה המשנה ללמד, שאף על פי שהוסיף השליח על דברי בעל הבית, מכל מקום לא עקר

– בנה הגזבר את האבן או את הקורה בביתו, הרי זה לא מעל, עד שידור תחתיה בשוה פרוטה – בגמרא מבואר, שאין הכוונה כאן שכנאה ממש, שאם כן למה צריך שידור תחתיה בשוה פרוטה, הרי מיד כשכנאה בביתו נתנה, ומעל, אלא המדובר כאן בכגון שנתנה על פי הארובה שבתקרת ביתו, שלא ירדו הגשמים לתוך ביתו, ונמצא שאין לו הנאה ממנה עד שידור תחתיה ויהנה בה בשוה פרוטה. נטל – הגזבר, פרוטה של הקדש – לעצמו, הרי זה לא מעל – מהטעם שבארנו לעיל, לפי שלא יצאה עדיין מרשות הקדש. נתנה לחברו, הוא מעל – שנהנה בנתינה זו, והוציאה מרשות ההקדש, וחברו לא מעל – שכבר יצאה לחולין, כמו שבארנו לעיל באבן ובקורה. נתנה לפלן – לבעל המרחץ, בשכר הרחיצה, אף על פי שלא רחץ – עדיין, מעל – בנתינת הפרוטה לבלן, שהוא – הבלן – אומר לו – לגזבר: הרי מרחץ פתוחה, הפנס ורחץ – והרי זוהי הנאתו, שיכול להיכנס לרחוץ במרחץ כל שעה שירצה, הלכך משנתן את הפרוטה לבלן מעל.

בארנו את המשנה לפי רוב המפרשים. אבל הרמב"ם מפרשה בדרך אחרת (עיי' בפירושו למשנתו. ובחיבורו הל' מעילה ה' ו-ט).

באור משנה ה

אכילתו ואכילת חברו – שאכל הוא בכחצי פרוטה והאכיל לחברו בכחצי פרוטה, הניתו והנית חברו – שנהנה הוא בכחצי פרוטה וההנה את חברו בכחצי פרוטה, אכילתו והנית חברו – שאכל בכחצי פרוטה וההנה את חברו בכחצי פרוטה, הניתו ואכילת חברו – שנהנה בכחצי פרוטה והאכיל את חברו בכחצי פרוטה, מצטרפין זה עם זה – לפרוטה, לחייבו אשם מעילות, ואפילו לזמן מרבה – ששהה זמן מרובה בין אכילה לאכילה או בין הנאה להנאה או בין אכילה להנאה או בין הנאה לאכילה, ואפילו כמה שנים, אם היו בהעלם אחד, הרי הם מצטרפים לפרוטה, ומעל. בגמרא למדים כל זה ממה שנאמר (ויקרא ה, טו): "נפש כי תמעל מעל", ודרשו: תמעל מעל – מכל מקום.

מִלֹּ שְׁתִּים שְׁתִּים, וְהֵם נִמְלֹ שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ – כִּלְּ מַעְלֹ. אָמַר לוֹ: הֵבֵא מִן הַחֲלוֹן, אוֹ: מִגִּלְסָקְמָא, וְהֵבֵא לוֹ, אָף עַל פִּי שְׁאֵמֶר בַּעַל הַבַּיִת: לֹא הָיָה בְּלִבִּי אֲלֵא מִזָּה, וְהֵבֵא מִזָּה – בַּעַל הַבַּיִת מַעַל. אָבָל אִם אָמַר לוֹ: הֵבֵא לִי מִן הַחֲלוֹן, וְהֵבֵא לוֹ מִגִּלְסָקְמָא, אוֹ: מִגִּלְסָקְמָא, וְהֵבֵא לוֹ מִן הַחֲלוֹן – הַשְּׁלִיחַ מַעַל.
ב שֶׁלַח בֵּיד חֶרֶשׁ, שׁוּטָה וְקָטָן: אִם עָשׂוּ שְׁלִיחוֹתָיו – בַּעַל הַבַּיִת מַעַל; לֹא עָשׂוּ שְׁלִיחוֹתָיו – הַחֲנוּנִי מַעַל. שֶׁלַח בֵּיד פֶּקֶח, וְנוֹכַח עַד שֶׁלֹא הִגִּיעַ אֶצֶל הַחֲנוּנִי – הַחֲנוּנִי מַעַל בְּשִׁיּוּצִיא. כִּיצַד יַעֲשֶׂה? נֹטֵל פְּרוּטָה אוֹ כִּלִּי, וַיֹּאמֶר: פְּרוּטָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהָיָה, מִחֲלָלָתָהּ עַל זֶה; שֶׁהִקְדֵּשׁ נִפְדָּה בְּכֶסֶף וּבִשְׁוֶה בְּכֶסֶף.

פירוש ברטנורא

קורין לחיבה גלוסקום. וישם בארון, תרגום ירושלמי ושון יתיה בגלוסקמא: אע"פ שאמר בעל הבית לא היה בלבי אלא מזה כו' מעל. לפי שעשה השליח מאמרו, ודברים שבלב אינן דברים:

ב ביד חרש שוטה וקטן. שאינו בני שליחות. אפילו הכי הואיל ונעשית שליחותו המשלח מעל: חנוני. שקבל המעות מיד חרש שוטה וקטן, חייב כשיוציא המעות של הקדש בחפציו: ונוכח. בעל הבית קודם שהגיעו המעות ליד חנוני, וכיון שנזכר שוב אינו חייב קרבן מעילה, שאין קרבן מעילה אצל מויד: חנוני חייב. והוא שנזכר בעל הבית והשליח, הדעתא אין כאן שוגג אלא חנוני. אבל אם נזכר בעל הבית ולא נזכר השליח, השליח מעל שהוא שגג תחלה: כיצד יעשה. כלומר אם ידע החנוני בפרוטתו זו שהיא קודש קודם שיוציאה ונתערבה כבר עם שאר פרוטות שיש לו, כיצד יעשה ויהיה מותר להשתמש בפרוטותיו:

משניות מבוארות – קהתי

דבר מן החנוני: **אם עשו שליחותו** – כמו שאמר להם בעל הבית, **בעל הבית מעל** – אף על פי שחרש שוטה וקטן אינם בני שליחות, מכל מקום הואיל ונעשתה שליחותו וניחא לו בכך, לפיכך הוא מעל; **לא עשו שליחותו** – אלא שינו ממה שצוה להם בעל הבית, כגון שקנו דבר אחר, **החנוני מעל** – לכשיוציא את המעות לצורכו, לפי שחרש שוטה וקטן אינם בני מעילה, ובעל הבית לא מעל, שהרי לא נעשתה שליחותו, הלכך לא יצאו המעות לחולין עד שיוציא החנוני. **שלח ביד פקח** – שאינו חרש שוטה וקטן, מעות של הקדש לקנות בהן דבר מן החנוני, **ונזכר** – בעל הבית שהמעות של הקדש הן, עד שלא הגיע אצל החנוני – קודם שהגיע השליח אל החנוני, והרי משנזכר בעל הבית, שוב אינו בן מעילה, שאין קרבן מעילה במויד, **החנוני מעל כשיוציא** – את המעות לצורכו. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שאף השליח נזכר קודם שהגיע לחנוני שהמעות של הקדש הן, ונמצא שאין כאן שוגג אלא החנוני, הלכך החנוני מעל כשיוציא. אבל אם רק בעל הבית נזכר, והשליח לא נזכר, השליח מעל, שהוא שוגג תחילה. וכן אם רק השליח נזכר, ובעל הבית לא נזכר, בעל הבית מעל (ותוספות). **כיצד יעשה** – בעל הבית שנזכר, כדי להציל את החנוני, שלא יבוא לידי מעילה? **נוטל פרוטה או כלי, ויאמר: פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא, מחללת על זה; שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף** – וכיון שנפדו המעות של הקדש יכול החנוני להוציאן. יש מפרשים: כיצד יעשה – החנוני, ויוכל להשתמש במעותיו, אם נתערבו המעות של הקדש בתוך מעותיו ואחר כך נודע לו הדבר? נוטל פרוטה או כלי ויאמר: פרוטה של הקדש בכל מקום שורא מחוללת על זה וכו' (רמב"ם בפירושו למשנתנו: ברטנורא).

השליח שליחותו, ולפיכך אף בעל הבית מעל, כמו שבארנו לעיל. אבל אילו היה אומר סתם: טלו שתיים שתיים, יש סברא לומר שעקר את שליחותו, ולא מעל בעל הבית. אבל הרמב"ם פוסק, שהמוסיף על שליחותו לא עקר את השליחות, ומכאן הוא כותב, שבעל הבית מעל בכל אופן, שהרי נעשה דברו, אלא שיש הבדל לגבי השליח, שאם אמר: טלו שתיים מדעתי, אף השליח מעל, לפי שהוסיף אחת מדעתו, אבל אם אמר: טלו שתיים שתיים, השליח לא מעל, שמה שהוסיף לא הוסיף מדעתו, כי אם בשליחות בעל הבית (הל' מעילה ז, א; עיין כסף משנה ס"ט; ואף הרב מברטנורא מפרש כדברי הרמב"ם; ועיין "תפארת ישראל" שמדחיב דיבורו בענין זה). **אמר לו** – בעל הבית לשליח **הבא מן החלון** – חפץ זה, והוא היה של הקדש; חלון היינו חלל שבעובי הכותל, שהיה משמש להנחת חפצים, או: **מגלסקמא** – מן התיבה (ברטנורא), או מן השק (רמב"ם), ו**הביא לו** – שעשה שליחותו כמו שאמר לו בעל הבית, **אף על פי שאמר בעל הבית** – אחר כך: **לא היה בלבי אלא מזה, והביא מזה** – כלומר טעיתי בדבורי, שאמרתי לו שיביא מן החלון ורציתי לומר שיביא מגלוסקמא, או להפך (רמב"ם); ויש מפרשים: לא היה בלבי אלא מזה – שיביא מחלון זה או מגלוסקמא זה, והביא מזה – מחלון אחר או מגלוסקמא אחרת (ותוספות). **בעל הבית מעל** – לפי שעשה השליח כדבריו, ודברים שבלב אינם דברים. **אבל אם אמר לו: הבא לי מן החלון, והביא לו מגלסקמא, או: מגלסקמא** – שאמר לו: הבא לי מגלוסקמא, ו**הביא לו מן החלון** – הואיל ושינה ממה שאמר לו, **השליח מעל** – שעל ידי השינוי עקר שליחותו, ולא עשה אלא מדעת עצמו.

באור משנה ב

שלח ביד חרש, שוטה וקטן – מעות של הקדש לקנות בהן

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' א

9

הם.
אמר רבי אבא בר ובהא אמר רב, הלכה כרבי שמעון שמוותר לכל אדם לסוך שמן ורד. הגמרא מקשה על רב: למה אמר רב כרבי שמעון כבירא ליה – האם ניתן לומר שרב סובר בכל הלכות שבת כרבי שמעון, והאמר רב שימי בר חייא משמיה דרב, האי מוסבירא דנויתא – בגד שכורכים סביב ברו החבית, כדי לסתום היטב את הנקב שבו הברו,

1 סובר שאסור לטבול ביום הכיפורים, דתניא – ששינו בברייתא, כל
2 חייבי טבילות, מלבדן בדרבן בין בתשעה באב בין ביום הכיפורים.
3 דרי שמואל לטבול ביום הכיפורים, שאומרים הואיל ובשבת מותר
4 גם ביום הכיפורים מותר, ואם כן ודאי שחזר בו מתירוצו כאן שיש
5 חילוק בין קודם טבול לאחר טבול.
6 שינוי במשנה: החושש בפתניו כו' לא יסוך יין וחומץ, אבל סך הוא
7 את השמן ולא שמן ורד, בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן
8 שכן דרכן לסוך בחול, רבי שמעון אומר, כל ישראל בני מלכים

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

וילחא דמטרא — זרם מים שבאין בכח. **לאו משום מיטרא** — שיגן עלינו מפני הגשמים, שאם לא היינו עוסקין בשמעתא — לא היינו נכנסין. **צילותא** — דעת צלולה ומיושבת, שאינו טרוד בכלום מחשבה. **אי צריכא ליה איניש למקרי גברא מבי כנישתא מאי נייעביד** — מאחר שאין נכנסין בהן שלא לצורך. **לימא לינוקא** — שהתינוקות היו רגילין לקרות בבית הכנסת. **כגון הספידא דקאי בי רב ששת** — אם ימות אדם אחד בי רב ששת. **אמר אי משום יקרא ידידי אי משום יקרא דמיתא** — הוה ליה הספד של רבים. **אתו בולי עלמא** — לספור. **דהוה תני הלכתא** — שהיה שונה משניות לתלמידים. **בעשרים וארבע שורות** — של תלמידים. הכי גרסינן: **חסרא ליה ארעא דישראל גברא רבה. היכי אספיד** — במאי אספדנו. **הי צנא מלא סיפרי** — אינו אלא כסל שמילאוהו ספרים, ואין מבין מה בתוכה. אף שונה הלכות ולא שימש תלמידי חכמים ללמוד, שבינוהו טעמי משנה. ופעמים שדברי משנה סותרין זה את זה, וצריך לתרצה, כגון: **הכא במאי עסקינן, וכגון: הא מני** — רבי פלוני היא, וכגון: **חסורי מיחסרא, אינו יודע מה שונה. תקיפי ארעא דישראל** — ריש לקיש, דאמרין במסכת יומא (ט, ב): **דאפילו בהדי רבה בר בר חנה לא משתעי, דמאן דמשתעי בהדי ריש לקיש בשוקא יחבין ליה עיסקא בלא סהדי**. רב נחמן בר יצחק מחסידי בבל, בשילהי מסכת סוטה (מט, ב), דקאמר ליה: **לא תיתני יראת חטא** — דאיכא אנא.

דף כח ע"ב: עוד שנינו בברייתא לעיל: **ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה וכןשמים מפני הגשמים**. מבארת הגמרא: **כי הא** — כפי המעשה, **דרבנא ורב אבא בר מתנה הוו קיימי ושאלי שאילתא בלימוד מרבא, ואתא וילחא דמיטרא** — זרם מים חזק וירד עליהם, ויעיילי מפניו **לבי כנישתא, ואמר, האי דעיילין לבי כנישתא, לאו משום** להגן ממיתרא, **שזה אסור, אלא משום דשמעתא בעא צילותא כיומא דאסתא** — שצריך ללימוד דעה צלולה כיום של רוח צפופית, ולכן נכנסנו כדי שלא יטרידו המים את דעתנו.

דין נוסף בענין כניסה לבית הכנסת שלא לתפילה: **אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, אי אצטרף ליה לאיניש למיקרי לגברא מבי כנישתא, מאי** — מה יעשה, הרי אין נכנסים אליו שלא לצורך. **אמר ליה, אי צורבא מרבנן** — תלמיד חכם צעיר וחרף הוא, **לימא דבר הלכתא** ואחר כך יקרא לחבירו, **ואי תנא משניות הוא ואינו יודע הלכות, לימא מתניתא, ואי קרא פסוקי תורה הוא ואינו יודע אף משניות, לימא פסוקא**. ואי גם זאת לא, **לימא ליה לינוקא** [-ילד קטן] **אימא לי פסוקנך** — פסוק שלמדת, **אי נמי נישטי פורתא בבית הכנסת וניקום, שגם הישיבה בו מצוה היא**.

המשך ביאור הברייתא לעיל. שנינו: **ומספדין בהן הספד של רבים**. מבררת הגמרא: **היכי דמי הספידא דרבים**. הגמרא מבארת: **מתני** [-הראת] **רב חסדא, כגון הספידא דקאי ביה רב ששת**, שהוא על אחד מבני ביתו, ורבים מתאספים לכבודו וצריך מקום גדול. **ומתני רב ששת, כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא**.

הספדים שהותרו בבית הכנסת מטעם זה: **רפרם אספדה לכלתיה** [-כלתו] **כבי כנישתא, ואמר לבאר זאת, משום יקרא** [-הכבוד] **דידי ודמיתא, אתו בוליה עלמא להספד, ונחשב הספד של רבים ומוותר**. ורבי **זירא ספדיה לתהוא מרבנן כבי כנישתא אמר, אי משום יקרא דידי ואי משום יקרא דידיה דמיתא, אתו בולי עלמא**.

עוד בענין הספד חכם: **ריש לקיש ספדיה לתהוא צורבא מרבנן מנבל, דשכיח בארעא דישראל, דהוי תני הלכתא** [-משניות] **בעשרים וארבע שורותא** — שורות של תלמידים, אולם לא שימש תלמידי חכמים. **ואמר ריש לקיש בהספד, ווי, חסרא ארעא דישראל גברא רבה**.

מעשה נוסף בענין זה: **ההוא דהוי תני הלכתא וסיפרא וסיפרי ותוספתא, אך לא שימש ולא למד אצל תלמידי חכמים, ושכיב**. **אתו ואמרו ליה לרב נחמן, ליספדיה מר**. **אמר רב נחמן, היכי נספדיה, הי צנא דמלי סיפרי דחסר** — הרי הוא כמו סל המלא ספרים שאיננו, שהרי אינו מובין את הכתוב בספרים.

הגמרא מבארת את החילוק בין מעשים אלו: **תא חזי מה בין תקיפי דארעא דישראל** כריש לקיש, ואף על פי כן הספיד את החכם שרק שנה ולא שימש, שסבר שגם הוא נחשב תלמיד חכם, **לתסדי דכבל כרב נחמן, ואף על פי כן לא הספיד למי שלא שימש, שסבר שהוא אינו נחשב תלמיד חכם**.

החסידים שהיה להם זמן קבוע לבוא לליאזא — אחר כך לליאדי — לא הייתה להם רשות לשנות את הזמן ללא רישיון מהרבי. כדי לקבל רישיון היה צריך לנמק.

היום יום ז' תמוז

61 מַחֲטָה שֶׁל דָּד הַמִּשְׁמַשֶּׁת לַתְּפִירָת בְּגָדִים, כְּדִי לִפְטוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ
62 שֶׁהִיא מֵלֹאכֶת הֵיתֵר, כִּיּוֹן שֶׁהַמַּחֲטָה הִיא כְּלִי שֶׁמִּלֹּאכֶתּוֹ לֹאִיסוֹר
63 הַנִּיטֵל לְצוֹרֵךְ גּוֹפֹו. וּמִכָּךְ שֶׁהַמִּשְׁנָה הִתִּירָה לְטַלֵּטל מַחֲטָה עֲבוּר
64 הַרוּצָאֵת הַקּוֹץ, מִזִּכְּהָ שְׁמוּתָּהּ לְהוֹצִיא קוֹץ לְכַתְחִילָה בִּשְׁבֹת,
65 וְהִטַּעַם שֶׁאֵינוֹ עֲבוּר בְּכָךְ עַל מִלֹּאכֶת בּוֹנָה, אִף שֶׁבּוֹנָה פֶתַח לִשְׁם
66 הַרוּצָאֵת הַקּוֹץ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לוֹ צוֹרֵךְ בִּפְתָח וּלֹא אִכְפַּת לוֹ שִׁיסְתָּם
67 מִיָּד, כִּךְ שֶׁצִּירֵית הַפֶּתַח הִיא מִלֹּאכֶה שֶׁאֵינָה צָרִיכָה לְגּוֹפָהּ,
68 שֶׁפְּטוּרִים עֲלֶיהָ, וְאִף הוּתֵר לְכַתְחִילָהּ לְהוֹצִיאָה מִשּׁוּם שֶׁמַּצְעֵרָה.
69 וְלִפִּי זֶה אִף הַפֶּסֶת מוֹרְסָא שֶׁהוּתֵרָה מִשּׁוּם שֶׁהִיא מִלֹּאכֶה שֶׁאֵינָה
70 צָרִיכָה לְגּוֹפָהּ, הוּתֵרָה אִף לְכַתְחִילָהּ בַּמּוֹקֵם שֶׁהוּא מַצְטַעֵר.
71 וְאִידִּךְ – מִקּוֹם אַחֵר (שְׁלִישִׁי בַּמִּסְפָּר) שֶׁכָּתוּב בּוֹ 'פֶּטוּר', וְהָדִין הוּא
72 שֶׁמּוּתֵר לְכַתְחִילָהּ, הוּא מֵה שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּבִרְיֵיתָא. הַצֵּד הַחֹשֶׁשׁ בַּשִּׁבְתָּה, אִם
73 מִתְּקַנֵּם בּוֹ לְעֻזְרוֹ כִּדִּי שְׁאֵל יִשְׁכְּנוּ, פֶּטוּר. וְאִם צִרוֹ כִּדִּי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
74 בּוֹ לְרִפְאוּהָ, חֵיִיב.
75 מִבֵּרֶרֶת הַגִּמְרָא: וּמִפְּטוּר דְּפֶטוּרָה וּמוֹתֵר. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּתֵנֵן לִקְמֵן
76 (מִבְּרָא). בּוֹשֵׁן – כּוּפִיָּם לְכַתְחִילָהּ קִעְרָה שֶׁל חֹרֵס עַל הַנֶּר בַּשִּׁבְלִי
77 שְׁאֵל אֶתְחִיּוֹ הַאֵשׁ בְּקוֹרָהּ, וְעַל צוּאָה שֶׁל תְּרַנְּגוּלִים כִּדִּי שֶׁלֹא יִשְׁחַק
78 בָּהּ הַקֶּזֶן וְיִתְלַכֵּל, וְעַל עֶקֶרֶב שְׁאֵל תִּישָׁךְ, הִרִי מִבּוֹרָה שְׁמוּתָּהּ
79 לְכַתְחִילָהּ לְצוּד בְּעֵלֵי חַיִּים מִזִּיקִים כִּדִּי שֶׁלֹא יִזְקֹק.

הדרן עלך האורג

מִשְׁנָה

נֹאמַר בְּתוֹרָה (וַיִּקְרָא יָא כֹּט-ל) וַיֹּהֵךְ לָכֶם הַטָּמֵא בִּשְׂרָץ הַשָּׂרֵץ עַל
הָאֶרֶץ הַחֲלָד וְהַעֲבֹכַר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ, וְהָאֲנָקָה וְהַחֵם וְהַלְטָאָה
וְהַחֲמַט וְהַתְּנַשְׁמוֹת. שְׁמוֹנֵה שְׂרָצִים אֵלוּ בְּלִבָּד בְּנִלְתָם מִטְּמֵאָה,
אֲבָל שָׂאֵר הַשְּׂרָצִים אֵין בְּנִלְתָם מִטְּמֵאָה. וּבִמְשִׁנָּה כֵּאֵן יִתְבָּאֵר
שָׂאֵף לִגְבֵי שֶׁבֶת דִּינִם שׁוֹנָה מִשָּׂאֵר הַשְּׂרָצִים לַעֲנִין הַצֵּד אֹתָם
וְהַחֲוֹבֵל בְּשִׁבְתָּ. 93

שְׁמֹנֶה שְׂרָצִים הָאֲמֻרִים בְּתוֹרָה (שם) שֶׁנִּבְלָתָם מִטְּמֵאָה, הָאֶרֶץ - מִי
שֶׁצֵּד אֶחָד מֵהֶם בְּשִׁבְתָּ, וְהַחֲוֹבֵל בָּהֶן - אוֹ שֶׁחָבַל בְּאֶחָד מֵהֶם בְּשִׁבְתָּ
וְנִצְרַר הָדֵם בֵּין הַבֶּשֶׂר לְעוֹר, חֵיִיב - הַצֵּד חֵיִיב, כִּיּוֹן שֶׁבִּמְיֻנֵּנוּ נִיצֵר,
דְּהֵינּוּ שֶׁהַדָּרֵךְ לְצוּר אוֹתָם לְצוּרֵךְ גּוֹפֵה. וְהַחֲוֹבֵל בָּהֶם חֵיִיב אִף
שֶׁלֹּא יֵצֵא דָם, מִשּׁוּם אִיסוּר נְטִילַת נִשְׁמָה שֶׁהוּא תוֹלַדַת שׁוֹחֵט,
שֶׁלֹּא יִשְׁקָעִים וְיִפְטְּוּ שְׂאֵין בְּנִלְתָם מִטְּמֵאָה, כִּיּוֹן תּוֹלַעִים אוֹ
נִחֻשִׁים וְעֻקְרִיבִים, הַחֲוֹבֵל בָּהֶן פְּטוּר, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לָהֶם עוֹר, וְכֹאשֶׁר
נִצְרַר הָדֵם וְלֹא יֵצֵא, לֹא נַעֲקֵר הָדֵם מִמְּקוֹמוֹ וְסוֹפוֹ לַחֲזוֹר
לְקַדְמוֹתוֹ, וְהָאֶרֶץ לְצוּרֵךְ גּוֹפֵה, כִּיּוֹן לְרִפּוּאָהּ, חֵיִיב, אֲבָל שֶׁלֹּא לְצוּרֵךְ
גּוֹפֵה, כִּיּוֹן שֶׁצֵּד אוֹתָם כִּדֵּי שֶׁלֹּא יִזְקֻקוּהוּ, פְּטוּר, כִּיּוֹן שֶׁהִיא מִלֵּאכָה
שְׂאִינָה צָרִיכָה לְגּוֹפָה. 104

חֵיִיב וְעוֹף שֶׁנִּיבְרָשׁוּ - שֶׁגָּדְלוּ בְּרִשּׁוֹת אָדָם, הָאֶרֶץ בְּשִׁבְתָּ פְּטוּר,
שֶׁהִי הֵם כְּבִיצוּדֵיהֶם וְעוֹמְדִים וְלֹא שִׁיךְ בָּהֶם צִידָהּ, וְהַחֲוֹבֵל בָּהֶן
חֵיִיב, כִּיּוֹן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עוֹר. 107

108 **גמרא**
109 הגמרא מדייקת מהמשנה שלכל שמונת השרצים האמורים
110 בתורה יש להם עור ומבררת מי הוא התנא שסובר כך: **מִדְּקָתָנִי** –
111 מכך שכתוב במשנה, שמונה שרצים האמורים בתורה: **הַחֹמֶל הָאֵץ הַחֵבֶרֶת**
112

אָמֶר רַבִּי אַבָּא אָמֶר רַב חִימָא בַר אִשִּׁי אָמֶר רַב, נִכְסֶה לֹא צִפּוֹר תַּחַת
בְּנִפְיוֹ - כִּנְפֵי בְּגָדוֹ, וְאִינֶה יִכּוֹלֶה לְצַאת, אִינֹה צָרִיךְ לִשְׁחַרְרָהּ, אֲלֵא
יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ וּמִשְׁפָּרוֹ עַד שֶׁתִּשְׁתַּחֲשֶׁה, כְּלוּמַר עַד שֶׁתַּצַּח שֶׁבַת.
רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק מְקַשֶּׁה עַל רַב מִמִּשְׁתַּנּוּה: מַתִּיב (-הִשְׁקֵהוּ) רַב
נִחְמָן בַּר יִצְחָק, שֵׁנִינוּ בְּמִשְׁתַּנּוּה, יֵשֵׁב הָרָאשׁוֹן עַל הַתַּחַת וּמִלְּאָהּ,
וְכֹא הִשְׁנִי יֵשֵׁב בְּצִדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲמֵד הָרָאשׁוֹן וְהֵלֵךְ לוֹ, הָרָאשׁוֹן
חֵיב וְהִשְׁנִי פְטוֹר, מָאי לֹא - הָאֵם אֵין כּוּוֹת הַמִּשְׁנָה, שְׂהוּא פְטוֹר
אִם עֵשָׂה כֵּן, אָבֵל אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְחִילָהּ, וְכֹמוּ כֵן יִהְיֶה אָסוּר
לֹא לְהַמְשִׁיךְ לִשְׁבֹּת וּלְמַנּוּעַ מִהַצְפּוֹר לְבִרְוּהָ, אַף שְׂהִיא כֹבֵר לְכוּדָה.
מִיִּישֵׁבֶת הַגְּמָרָא: לֹא, אֵין כּוּוֹת הַמִּשְׁנָה שְׂהוּא פְטוֹר, אֲבֵל
לְכַתְחִילָה אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֲלֵא כּוּוֹתָהּ שֶׁפְטוֹר וּמוֹתֵר לַעֲשׂוֹת
כֵּן. הַגְּמָרָא מוֹסִיפָהּ, שֶׁאֵף מִשְׁמַע כֵּן מִמִּשְׁתַּנּוּה: חֵבִי נִמִּי מִסְּתַבְרָא
- כֵּן אַף מִסְתַּבֵּר לַפְּרֹשׁ אֶת הַמִּשְׁנָה, מְדַקְּתֵנִי סִיפָא - מִכֵּן שִׁשְׁנִינוּ
בְּסִיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, הַכּוּוֹכַח לְדִין הָאִמּוֹר קוּדֵם לָכֵן וְשֶׁהִשְׁנִי שִׁישֵׁב
לְצִד הָרָאשׁוֹן, וְנִשְׂאֵר לְאַחַר שְׂהִרָאשׁוֹן הַלֵּךְ, פְטוֹר. הָא לְמָהּ זֶה
דְּוִסָּה לְנוֹעַל אֶת בֵּיתוֹ לְשׁוּמְרֵי, וְנִמְצָא צָבִי שְׂמׁוֹר בְּתוֹכּוֹ, וְהָאֵם
שְׂמוּתָהּ לֹא לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְחִילָהּ, שְׂהִי דֶרֶךְ כֹּל אָדָם לְנוֹעַל אֶת
בֵּיתוֹ, וּמִכְלָל - וּמִשְׁמַע וּמִכֵּן שֶׁהַמִּשְׁנָה דִּימְתָה אֶת הַנוֹעַל אֶת בֵּיתוֹ,
לִשְׁנֵי הַמְתִּישֵׁב לְצִד הָרָאשׁוֹן, דְּאֵף בְּרִישָׁא הֵינִי פְטוֹר וּמוֹתֵר.
מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: שְׁמַע מִיָּנָה - אֲכִן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן.
אִיבָא דְאַמְרֵי - יֵשׁ שְׂאִמְרוּ שְׂמוּעָה זֹו בִּלְשׁוֹן אַחֲרָת, אָמֶר רַב נִחְמָן
בַּר יִצְחָק, אַף אֲנִי נִמִּי תִּנְיָא - אַף אֲנִי שֵׁנִינוּ בְּמִשְׁתַּנּוּה כְּדַבְרֵי רַב
שְׂמוּתָהּ לְמַנּוּעַ מִהַצְפּוֹר לְבִרְוּהָ, שִׁשְׁנִינוּ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲמֵד הָרָאשׁוֹן
וְהֵלֵךְ לוֹ, הָרָאשׁוֹן חֵיב וְהִשְׁנִי פְטוֹר. מָאי לֹא - הָאֵם אֵין כּוּוֹת
הַמִּשְׁנָה שֶׁפְטוֹר וּמוֹתֵר, וְכֹדְבִי כֵן שְׂהִתִּיר לְכַתְחִילָהּ לְשׁוּמְרֵי עַל
הַצִּיפּוֹר. דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא - אֵין כּוּוֹת הַמִּשְׁנָה שֶׁפְטוֹר וּמוֹתֵר,
אֲלֵא כּוּוֹתָהּ שֶׁפְטוֹר, אָבֵל אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן. חֲזוֹרֶת הַגְּמָרָא
וּמוֹכִיחָה כְּדַבְרֵי רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק: הָא מְדַקְּתֵנִי סִיפָא, הָא לְמָהּ זֶה
דְּוִסָּה לְנוֹעַל אֶת בֵּיתוֹ לְשׁוּמְרֵי, וְנִמְצָא צָבִי שְׂמׁוֹר בְּתוֹכּוֹ, מִכְלָל
דְּפְטוֹר וּמוֹתֵר, שְׁמַע מִיָּנָה.
שְׂמוּאֵל מְבִיא שְׁלֹשָׁה מְקוּמוֹת, שִׁבְחָם שֶׁכְּתוּב 'פְטוֹר' אֵין
הַכּוּוֹתָהּ אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֲלֵא מוֹתֵר לְכַתְחִילָהּ: אָמֶר שְׂמׁוּאֵל, כֹּל
פְטוֹרֵי דְשִׁבְת - כֹּל מִקּוֹם שֶׁהֹוֹכֵר בְּרִינִי שֶׁבַת 'פְטוֹר', דִּהִינוּ פְטוֹר
אָבֵל אָסוּר, כְּלוּמַר אִפְּלוּ בְּמִקּוֹם שֶׁנִּשְׁנֵי שָׂאֵם עֲשָׂאָה לְמִלְאכָה
מִסּוּיֹמֶת פְטוֹר, מִכֵּל מִקּוֹם לְכַתְחִילָה אָסוּר לַעֲשׂוֹתָהּ, לְבַר מְהִנִּי
תֵּלֶת - חוּץ מִשְׁלֹשָׁה אֵלּוּ, דְּבָהֶם אַף שִׁשְׁנִינוּ 'פְטוֹר', הִדִּין הוּא
שֶׁפְטוֹר וּמוֹתֵר.
חֲדָא הָא - הַמִּקּוֹם הָאֶחָד הוּא, מִשְׁתַּנּוּה שִׁשְׁתָּהּ, שֶׁהִשְׁנִי שִׁישֵׁב
לְצִד הָרָאשׁוֹן, וְנִשְׂאֵר לְאַחַר שְׂהִרָאשׁוֹן הַלֵּךְ, פְטוֹר, הִדִּין הוּא
פְטוֹר וּמוֹתֵר.
שׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וּמָמַי - וּמִנִּין דְּפְטוֹר וּמוֹתֵר. מְבִאֵרֶת הַגְּמָרָא: מִכֵּן
דְּקֵתִיב בְּסִיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, הָא לְמָהּ זֶה דְּוִסָּה, לְנוֹעַל אֶת בֵּיתוֹ
לְשׁוּמְרֵי, וְנִמְצָא צָבִי שְׂמׁוֹר בְּתוֹכּוֹ, וּבִדְרָאֵי שְׂמוּתָהּ לְנוֹעַל אֶת בֵּיתוֹ
לְכַתְחִילָהּ, שְׁכֵן דֶּרֶךְ כֹּל אָדָם לַעֲשׂוֹת כֵּן. וּמִכֵּן, שֶׁאֵף 'פְטוֹר'
שִׁשְׁנָה בְּמַעֲשֵׂה שֶׁהַמִּשְׁנָה דִּימְתָה לוֹ, דִּהִינוּ שְׁנֵי שִׁישֵׁב לְצִד
הָרָאשׁוֹן, הַכּוּוֹתָהּ פְטוֹר וּמוֹתֵר.
וְאִידֵךְ - וּמִקּוֹם אַחֵר (וְהִשְׁנִי בְּמִסְפָּר) הוּא, מַה שִׁשְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא,
הַמְּפִיסִים מוֹדִקָא - הַמְּבַקֵּעַ מִכָּה שִׁישׁ בַּה לִּ

שבת. פרק שלושה עשר – האורג דף קז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסה רש"י

גמ' תחת כנפיו. תחת כנפי כסותו, ואין יכול לצאת, שנעל בפניו מאליו: וישב ומשפחו. כן, ואינו צריך לפתוח לו חלון, דאינו אלא שומר: לנועל את ביתו. דכל אדם עושין כן: המפסיק. במקע מורסא, קיטורא: אם לעשות לה פה. בתוספתא תני הכי: אם לקלופה ולעשות לה פה, כדרך שרופאים של עבשיו עושין, דמתקן לה פתח: חייב. משום בונה פתח, או משום

מתקן כלי. מה לי לתקן מקוה, מה לי לתקן כלי: ואם להוציא לקוה. של עבשיו, ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד: פטור. ומוותר, דאין כאן תיקון. ורבנן נמי לא גזור בה שבות, משום צערא: ומחש של יד. נישלח בשבת: ליפול בה את הקצין. והיינו דומיא דלקוה, דמצער ליה, ואינו חושש אם יסתם מיד. ומאמר נישלח לבתחילה. מחש של יד היא מחש שתופרין בה בגדים. ומשום דקמני בתהו ושל שק לפתוח בה את הדלת, קרי לה להאי "מחש של יד": קערה. של חרס: בופין. לבתחילה. ולא ישכבה את הנר. ואשמעינן: דכלי נישלח דבר שאינו נישלח בשבת: על עקרב שלא תשוד. ואע"ג דממלא מתצד:

הדרן עלך האורג

שמונה שרצים. החולד והעכבר וגו' (ויקרא יא). הצדן. חייב, שבמינו ניצוד: והחובל בהן חייב. דיש לקח עור. כדמפרש בגמרא, והקיא ליה חבורה שאינה חונרת, והקיא ליה תולדה דחוטט. לוי"ה. לא: פיון דיש לקח עור – נצבע העור בדם הנצרך בו (ג). דחייב משום צובע: וישאר שקצים ורמשים. כגון תולעת ונחשים ועקרבים: החובל בהן פטור. דאין להם עור: שלא לצורך פטור. דאין במינו ניצוד, והקיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, ור' שמעון היא בדמוקד לה בגמ': תיח ועוף שברשותו. פטור אם יצד, שקרי ניצודין ועומקין: ותחובל בהן חייב. דיש לקח עור: גמ' שמונה שרצים יש לקח עורות. ופליג אדרבנן, דאמרי ב"העור והרובט" והאנקא הכח והתקטף והחומט וערותיהן מטמאין בכעדרש כבשרן. אלא: הני ארבעה לית להו עור: אלה הטמאים. בתר והאנקא והכח כתיב, ודרשין ה' יתירה דהטמאים – לרבות שעורותיהן כבשרן. וכתביב "אלה" למעוטי הנך דקרא קמא, החולד והעכבר והצב: אפילו רבנן מודו. דיש לקח עור: למה

הדרן עלך האורג

שמונה שרצים האמורים בתורה, הצדן והחובל בהן – חייב. וישאר שקצים ורמשים, החובל בהן – פטור, הצדן לצורך – חייב, שלא לצורך – פטור. חיה ועוף שברשותו, הצדן – פטור, והחובל בהן –

חייב. גמ' מדרקתני "החובל בהן חייב" מפלל דאית להו עור, מאן תנא? אמר שמואל: רבי יוחנן בן נורי היא, דתנן, רבי יוחנן בן נורי אומר: שמונה שרצים יש לקח עורות. רבה בר רב הונא אמר רב: אפילו תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן בן נורי – אלא לענין טומאה, דכתיב "אלה הטמאים לכם" – לרבות שעורותיהן כבשרן. אבל לענין שבת – אפילו רבנן מודו. ולענין שבת לא פליגי? והתנא: הצד אחד משמונה שרצים האמורים בתורה – החובל בהן חייב, דברי ר' יוחנן בן נורי. ויחכים אומרים: אין עור אלא למה

הטמאים" קיימא כרבו ע"כ נראה: דרבנן דמתני' דהתם נמי אית להו דרשה ד"הטמאים", אבל לית להו "למינהו" הפסיק הענין. וכתב הטמאים לרבות, ואלה למעט, ומוקמינן ריבויא אהנו ארבע דלית להו גיטתא: האנקא והכח והתקטף והחומט. ורב מרבה כל הנהו דכתיב בתר "למינהו" וגם תנשמת בכלל. וקצת קשה: דאמרין לקמן מאן ת"כ – רבי יהודה, דאילו בתר גיטתא. והא רבנן נמי אילו בתר גיטתא. ואפילו הכי דרשי "הטמאים", וה"נ נימא לרבי יהודה. וא"כ נמי, נימא: עד כאן לא פליג רבי יהודה אלא לענין טומאה, דכתיב

"הטמאים" אבל לענין שבת – מודה

וממאי? דפטור ומותר דתנן מחש של יד ליטול בה את הקרץ. למאי דמסיק בריש פ' "הנחנק" (סנהדרין דף פה). דאתיא ב"ש – אתי שפיר, דמיייר אפילו ודאי חביל, ומשום שאינה צריכה לגופה שרי. אבל לפי מאי דפריך התם, והא דתנן מחש של יד ליטול בה את הקרץ ליתוס דילמא חבילו לא פשט חבא מנייה שפיר, דבמפסי מורסא דודאי עושה פתח, שמא יהא אסור! ואומר ר"ה דאפילו למאי דסיד' התם פשיט שפיר, דמסתבר דכבולי עלמא אתיא, אפילו ברי יהודה. ובין דרבי יהודה דאסר בעלמא דבר שאין מתכוין, אפילו אינו פסיק רישיה – שרי חבא משום צערא דעופא. ל"רש נמי, במפסי מורסא דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה – שרי לבתחילה מדיא טעמא:

הדרן עלך האורג

שמונה שרצים החובל בהן חייב. לשון שפי' הקוטנ' משום נטילת נשמה עיקר, כדפי' בפרק "כלל גדול" (לעיל דף עה). הצדן לצורך חייב. וא"ת: מיש דאיצטריך חבא למיתני טפי הצדן לצורך חייב, בכל חוביב דשבת נמי לא מחייב ר"ש אלא לצורך! ואומר ר"ה דלחכי תנא ליה חבא, לאשמעינן דבשאר שקצים ורמשים שאין לקח עור – צריך שיתבון לשום צורך, דסתמיה לאו לצורך קיימי. אבל בשמונה שרצים דרישא, דיש להם עור – סתמיהו ניצודין לצורך ערוך, להכי תני צדן בהדי חובל דמחייב נמי משום עור: שלא לצורך פטור. פירש רש"י: דאין במינו ניצוד. ואינו נראה, דהא מאן דפטר אק במינו ניצוד – פטור אפילו לצורך. אלא יש לפרש: דאפילו במינו ניצוד – פטור, משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה. ור"ת מחוק מן הפירושים: אמר שמואל ר' יוחנן בן נורי היא דאמר שמונה שרצים יש להם עור. תימה לר"ה דע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן אלא לענין טומאה, אבל בשבת – דילמא מודו ליה דהא עור של עגל דרך הוי כבשר לענין טומאה, והחובל בו בשבת חייבו וכן עור של עוף, מסתמא הוי כבשר שרך הוא, ותנן: דיהו ועוף שברשותו החובל בהן חייבו ור"ל: דעור של עגל דרך ושל עוף, אע"ג דחשיב עור – הוי כבשר לענין טומאה משום דרכיבין וראוין לאכילה. אבל עור ח' שרצים, סבר שמואל דטעמא דרבנן דחשיב ליה כבשר – משום דאילו בתר גיטתא, כדמפרש ב"העור והרובט" (חולין דף קכב) ולא משום רכיבות – דלא רכיב כולי האי. ובין דלית להו ממשות עור – החובל בהן פטור, כמו בשאר שקצים ורמשים: ע"כ לא פליגי רבנן אלא לענין טומאה דכתיב אלה הטמאים. וא"ת: והא מסקין ב' "העור והרובט" (שם) דבגישתא קמיפליג. ופי' בקונט' התם: דרבנן לא דרשי "הטמאים" ואיכא למימר דרב דהבא לעגמיה דתני התם תנשמת, ולא אויל בתר גיטתא ומיהו, בלאו הכי א"א לומר התם כדפי' הקונטרס – דאמאי איצטריך למימר התם רב תנא הוא ופליג, והא ע"כ ברייתא דרדשי

הטמאים" קיימא כרבו ע"כ נראה: דרבנן דמתני' דהתם נמי אית להו דרשה ד"הטמאים", אבל לית להו "למינהו" הפסיק הענין. וכתב הטמאים לרבות, ואלה למעט, ומוקמינן ריבויא אהנו ארבע דלית להו גיטתא: האנקא והכח והתקטף והחומט. ורב מרבה כל הנהו דכתיב בתר "למינהו" וגם תנשמת בכלל. וקצת קשה: דאמרין לקמן מאן ת"כ – רבי יהודה, דאילו בתר גיטתא. והא רבנן נמי אילו בתר גיטתא. ואפילו הכי דרשי "הטמאים", וה"נ נימא לרבי יהודה. וא"כ נמי, נימא: עד כאן לא פליג רבי יהודה אלא לענין טומאה, דכתיב

אמר אביי אין עור חלוק מבשר כו'. מסקנת דפיראס היא מאביי, דודאי אליבא דאביי פליגי לענין שבת. אבל למאי דפרש רבא ורב אדא – לא פליגי מידי לענין שבת. ותימה הוא, כיון דלא קיימא שיעורא דאביי – הדיכ פריך מיניה? **הצד** את הפרעוש כו' ר"י פטר. משמע דפטר אבל אסור. ואומר ר"י בשם הרב פורת: דאפ"ה, אם נושך האדם – מותר ליקחנו ולהשליכו מעליה, דמשום צער

שר. אבל אם הוא באותו ענין על האדם שאינו ירא שישכנו כגון על סרבולו מבחין – אסור לטילו, אבל יכול להפילו מעליה; **יש** ספרים דגרסי: מ"ט מחייב רבי אליעזר לאו משום דפרה ורבה ושיבוש הוא. דהא אפילו בבניה מחייב רבי אליעזר, ופרעוש נקט לרבותא דרבי יהושע, דאפילו פרעוש פטר. ושיעורא נמי דמשני לא משמע דגרים ליה. ור"ת נמי מחוק מספרי: **כיון** שישב בו כסלע. בניצוד ועומד במים מיירי, מדלא מחייב ליה עד שישב כסלע: ואי

למה שִׁמְנו חֲכָמִים. אֲדַרְבֵּה, לְמַה שִׁמְנו חֲכָמִים אֵין לָהֶם עוֹר! וְאָמַר אַבְיִי. הֲכִי קָאָמַר: אֵין עוֹר חֲלוּק מִבְּשָׂר אֶלָּא לְמַה שְׁלֹא מִנו חֲכָמִים. אָמַר לִיה רַבָּא: הָא "לְמַה שִׁמְנו חֲכָמִים" קָאָמַר! אֶלָּא אָמַר רַבָּא, הֲכִי קָאָמַר: אֵין עוֹר מְטַמָּא כְּבָשָׂר אֶלָּא לְמַה שִׁמְנו חֲכָמִים. מְפַלֵּל דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, הִנֵּךְ נָמִי דְלֹא מִנו חֲכָמִים – מְטַמָּאֵין, וְהָא קִתְּנִי, ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: ח' שְׂרָצִים יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת וְלֹא מְטַמָּאֵין. [וְאָמַר רַב] אֶדָּא בַר מִתְנָה: תִּרְיָן הֲכִי, וְחֲכָמִים אָמְרִים: לְעֵנִין טוּמְאָה – אֵין עוֹר לְמַה שִׁמְנו חֲכָמִים. וְאַפְתִּי, לְעֵנִין שֶׁבֶת לֹא פְּלִיגִי? וְהִתְנַיִא: הֲצֵד אֶחָד מֵח' שְׂרָצִים הָאֻמּוּרִים בְּתוֹרָה, הַחוּבֵל בָּהֶן

– חֲיִיב! בְּשָׂרָצִים שֵׁשׁ לָהֶן עוֹרוֹת. וְאִיזוּ הִיא חֲבוּרָה שְׂאִינָה חוֹזֶרֶת – נִצָּרֵר הָדֵם אַע"פ שְׁלֹא יִצָּא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: ח' שְׂרָצִים יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת. אָמַר רַב אֲשִׁי: מֵאֵן ח"ק – רַבִּי יְהוּדָה, דְּאִזְוִיל בְּתַר גִּישְׁתָּא. דְּתֵנָן, ר' יְהוּדָה אָמַר: הִלְטָאָה כְּחוּלְדָּה. אֲבָל רַבִּין רַבְּנָן דְּפִלְגִי עֲלֶיהָ דְּרַבִּי יוֹחָנָן לְעֵנִין טוּמְאָה – לְעֵנִין שֶׁבֶת מוֹדוֹ לִיה. אִי הֲכִי, הָאִי "דְּבָרִי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי"? "דְּבָרִי רַבִּי יוֹחָנָן וּמְחַלְקוֹתָ מִבְּעֵי לִיה!" תֵּנִי "דְּבָרִי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וּמְחַלְקוֹתָ". בְּעָא מִינִיָּה לִוי מִרְבִּי: מִנֵּן לְחֲבוּרָה שְׂאִינָה חוֹזֶרֶת? דְּכִתִּיב – "וְהִתְפַּוֵּךְ כּוֹשִׁי עוֹרָו וְנִמְר חֲבַרְבְּרָתִיו". מֵאִי חֲבַרְבְּרָתִי, אִילִימָא דְקָאִי רִקְמִי רִקְמִי, הָאִי "וְנִמְר חֲבַרְבְּרָתִיו"? נִמְר גּוֹוִינָן מִבְּעֵי לִיה! אֶלָּא כְּבָשָׂר, מַה עוֹרָו דְּכֹוֹשִׁי אִינָה חוֹזֶרֶת – אִף חֲבוּרָה אִינָה חוֹזֶרֶת. וְשָׂאֵר שְׂרָצִים כו'. הָא הוֹרֵנָן – חֲיִיב, מֵאֵן תִּנָּא? א"ר יִרְמְיָה: ר"א הִיא. דְּתֵנִיָּא, ר"א אָמַר: הַהוּרָן כִּינָה בְּשֶׁבֶת – כְּהוּרָן גָּמַל בְּשֶׁבֶת. מִתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף: עַד פָּאֵן לֹא פְּלִיגִי רַבְּנָן עֲלֶיהָ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֶלָּא בְּכִינָה, דְּאִינָה פְּרָה וְרֵבָה. אֲבָל שָׂאֵר שְׂרָצִים וְרִמָּשִׁים דְּפִרְיָן וְרִבִּין – לֹא פְּלִיגִי. וְשִׁנְיָהֶם לֹא לְמִדּוּתָּה אֶלָּא מֵאִילִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: כְּאִילִים, מַה אִילִים שֵׁשׁ בָּהֶן נְטִילַת נִשְׁמָה – אִף כָּל שֵׁשׁ בּו נְטִילַת נִשְׁמָה. וְרַבְּנָן סָבְרִי: כְּאִילִים, מַה אִילִים דְּפִרְיָן וְרִבִּין – אִף כָּל דְּפִרָּה וְרֵבָה. א"ל אַבְיִי: וְכִינָה אֵין פְּרָה וְרֵבָה? וְהָאֻמַר מִר: יוֹשֵׁב חֲקִב"ה זָוֵן מְקַרְנֵי רִאמִּים וְעַד בִּצְיָי פִּינִים! מִינָא הוּא דְּמִיקְרִי "בִּצְיָי פִּינִים". וְהִתְנַיִא: טַפְּוִי וּבִצְיָי פִּינִים! – מִינָא הוּא דְּמִיקְרִי "בִּצְיָי פִּינִים". וְהִי פְּרַעוֹשׁ דְּפִרָּה וְרֵבָה. וְתֵנִיָּא: הֲצֵד פְּרַעוֹשׁ בְּשֶׁבֶת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחִיב וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר! אָמַר רַב אֲשִׁי: צִידָה אֲהִרְיָה קְרָמִית? עַד פָּאֵן לֹא פְּלִיגִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ, אֶלָּא דְּקָר סָבַר: דְּבַר שְׂאֵין בְּמִינוֹ נִיצוֹד – חֲיִיב, וְקָר סָבַר: פְּטוּר. אֲבָל לְעֵנִין הִרְיָה – אֶפְּיִלוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹדָה. "הֲצֵדוֹן לְצוּרֵךְ חֲיִיב וְכו'". מֵאֵן תִּנָּא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: ר' שְׁמַעוֹן הִיא, דְּאָמַר "מְלָאכָה שְׂאֵין צְרִיכָה לְגוּפָה – פְּטוּר עֲלֶיהָ". אִיכָא דְּמִתְנִי לָהּ אַהָא: הַמְּפִים מוֹרְסָא בְּשֶׁבֶת, אִם לְעִשּׂוֹת לָהּ פֶּה – חֲיִיב, אִם לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לֶחֶה – פְּטוּר. מֵאֵן תִּנָּא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: ר' שְׁמַעוֹן הִיא, דְּאָמַר "מְלָאכָה שְׂאֵין צְרִיכָה לְגוּפָה – פְּטוּר עֲלֶיהָ". וְאִיכָא דְּמִתְנִי לָהּ אַהָא: הֲצֵד נָחֵשׁ בְּשֶׁבֶת, אִם מִתְּעַסֵּק בּו שְׁלֹא יִשְׁכְּנו – פְּטוּר, אִם לְרַפּוּאָה – חֲיִיב. מֵאֵן תִּנָּא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: ר' שְׁמַעוֹן הִיא, דְּאָמַר מְלָאכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגוּפָה – פְּטוּר עֲלֶיהָ". אָמַר שְׁמוּאֵל: הַשּׁוּלָה דִּג מִן הֵיָם, כִּיּוֹן שִׁבֵּשׁ בּו כְּסֶלַע – חֲיִיב. א"ר יוֹסֵף בַּר אֲבִין: וְכִין סְנַפְרִיּוֹ. אָמַר רַב אֲשִׁי: לֹא תִימָא יֵבֶשׁ מוֹשֵׁ, אֶלָּא אֶפְּיִלוּ דְּעֵבֵד רִירִי. אָמַר מִר בַּר הַמְּדוּרִי אָמַר שְׁמוּאֵל: (הוֹשִׁיט דוֹ) לְמַעַי בְּהִמָּה וְדִלְדִל עוֹבֵד שְׁבֻמְעִיָּה – חֲיִיב. מֵאִי טַעמָא? אָמַר רַבָּא: בַּר הַמְּדוּרִי אֲסָבְרָא לִי, לֹא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הָאִי מֵאֵן דְּתִלַּשׁ כְּשׁוּתָא מִהוּיּוֹמִי וְהוּיּוֹ – מִיתִיב מוֹשֵׁם עוֹקֵר דְּבַר מְגִידוּלוֹ, חֲקָא נָמִי – מִיתִיב מוֹשֵׁם עוֹקֵר דְּבַר מְגִידוּלוֹ. אָמַר אַבְיִי: "הָאִי מֵאֵן דְּתִלַּשׁ

פיטרא

לָהּ. מְלָאכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגוּפָה הִיא, שְׁהַפְתָּהּ הִיא מְלָאכָה, וְזוּ אֵין צְרִיךְ לְהוֹיֹת כָּאן פִּתּוּחַ מַעֲכָשִׁי: הֲצֵד נָחֵשׁ. נָמִי הֲצִידָה הִיא מְלָאכָה, וְזוּ אִינוּ צְרִיךְ לְצִידָה אֶלָּא שְׁלֹא תִשְׁכַּח. וְאִם יָדַע שְׁמַעְמִיד וְלֹא תִיֻקְנוּ – לֹא דָּהּ דָּךְ: הַשּׁוּלָה דִּג. שְׁהוּדָה נִיצוֹד וְעוֹמֵד מִבְּעוֹד יוֹם: כְּסֶלַע. כְּרוֹחֵב סֵלַע: חֲיִיב. מוֹשֵׁם נְטִילַת נִשְׁמָה: דָּךְ לֹא חֲיִי: עֲבִיד רִירִי. שְׁנוּגָעִין בּו, וְחוֹט הִרְיָין נִמְשָׁךְ מִן הָאֲצָעָה: דְּלִדְלִל. עֶקֶר, שְׁהַפִּילְתוּ עַל יָדִי דְלִדְלוֹ וְזוּ: בַּר הַמְּדוּרִי אֲסָבְרָא לִי. טַעמָא דְּהָא מִילְתָּא: כְּשׁוּתָא. הַחוּמָל, וְגַדֵּל מִתּוֹךְ הַחֲזִיקִי, מִרִּיחַ הַקְּרָקָה שְׁהַהוּיּוֹמִי יוֹנֵק מִמֶּנָּה: מִיתִיב. וְאִף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְחוּבָר לְקְרָקָה. כְּדָאֻמְרִין בְּעֻלְמָא (עִירוּבִין דָּף כ"ה: ג:) מֵאִירָא רַבִּי:

שיש לך עורות חייב, מוכח שלא לכל שמות השרצים יש עור
לענין שבת, אלא יש מהם שאין להם עור ופטור, וקשה על רב
שאמר שלענין שבת לא נחלקו חכמים על רבי יוחנן בן נורי, והם
מודים שהחובל בכל שמות השרצים חייב.
הגמרא מתרצת שהתנא קמא של ברייתא זו אינו בשיטת חכמים
של המשנה בחולין (קכב), אלא הוא כשיטת רבי יהודה שאכן חולק
על רבי יוחנן בן נורי שיש לענין שבת: **אמר רב אשי**, אין להקשות
מברייתא זו על רב, משום שיש לומר שאכן חכמים החולקים
במשנה (שם) על רבי יוחנן בן נורי, אינם חולקים אלא לענין
טומאה, אבל לענין שבת הם מודים שהחובל בכל השמונה שרצים
חייב, ו**מאן** ו**מי** הוא? **תנא קמא** של ברייתא זו שחולק על רבי יוחנן
בן נורי לענין שבת, **רבי יהודה** הוא, **האילו בתי גישתא** – שהולך
אחר מישוש העור אם הוא עבה או לא, שאם הוא עבה ויש לו עור
ממש אינו מטמא כבשר, ואם אינו עבה מטמא, **התנן** במשנה (שם),
רבי יהודה אומר, עור ה**למא** דינו כחוליה – בעור החוליה ודהיינו
חולדו שאינו מטמא, כיון שהולכים אחר מישוש העור אם הוא
עבה או לא, ועור הלטאה הוא עבה, לכך אינו מטמא כבשר,
ולדעתו, שלשת השרצים שעורם מטמא, דהיינו, האנקה, והכח,
והחומט, אין זה משום שדורשים מהפסוק (ויקרא יא לא) **אלה**
הטמאים, אלא משום שאין להם עור ממש, וממילא גם לענין
שבת החובל בהם פטור, **אבל** **התנן** במשנה שם **דפליגי עליה דרבי**
יוחנן בן נורי **לענין** **הטמאים**, אין זה משום שחכמים מהפסוק
(שם) שיש שרצים שעורותיהם כבשרם אף שיש להם עור ושהרי
מנו את הלטאה באלו שעורם מטמא אף שעור הלטאה הוא עבה,
אבל **לענין שבת** **פליגי** – הם מודים לו, שהחובל בכל השמונה
שרצים חייב כיון שיש להם עור, וכדברי רב.
מקשה הגמרא: **אי הכי** – אם נאמר כך, שחכמים מודים לרבי יוחנן
בן נורי לענין שבת, **האי** – זה שכתוב בברייתא לעיל (ע"א), **דכרי**
רבי יוחנן בן נורי, אינו מדויק, אלא **דכרי רבי יוחנן** ו**פחלוקתו**
והחולקים עמו, **מכאן** **ליה** – היתה הברייתא צריכה לשנות,
שהרי אף חכמים שחלקו עליו לענין טומאה סוברים כמותו לענין
שבת. מתרצת הגמרא: **תני** – אכן יש לשנות בברייתא, **דכרי רבי**
יוחנן בן נורי ו**פחלוקתו**.
הגמרא מביאה מקור לדין שהתבאר בברייתא שדווקא חבורה
שאינה חוזרת לקדמותה שמה חבורה: **בגמא מיניה** ו**שאלו** **לוי**
מרבי, **כגון** **לחבורה** שהיא נחשבת לחבורה דווקא כשאין חוזרת
לקדמותה, אבל חבורה החוזרת לקדמותה, כגון אלו שאין להם
עור ממש ונצטר בהם הדם, או מכה קטנה שלא נצטר הדם, אינה
חבורה. השיב לו רבי, **דכתיב** (ירמיה יג כג) **ההפך בוש עורו ונמר**
הפך בושיו גם אתם תוכלו להיטיב למדי **הרע**, ויש לבאר, **מאי** –
מה הפירוש **הפך בושיו**, **אילימא** **דקאי** **ריקני** **ריקני** – אם נאמר
שהוא מלשון גוונים, ונמר' שנאמר בפסוק הכונה לנמר ממש
שיש לו הרבה גוונים, אם כן יש להקשות, **האי** – זה שכתוב בפסוק
ו'נמר הפך בושיו אינו מדויק, אלא **נמר גונוני** **מכאן** **ליה** – היה
צריך לכתוב בפסוק **נמר גונוני**, **אלא** **צריך** לומר שחברותיו
הוא מלשון חבורה, והפסוק בא להשמיע לנו שדין חבורה הוא
בעורו של **בוש**, **מה** **עורו** **דבוש** **אינה חוזרת** – כמו שעורו של
בוש שהוא שחור אינו יכול להשתנות ולהפוך להיות לבן, **אף**
חבורה אינה נקראת חבורה אלא אם **אינה חוזרת לקדמותה**, דהיינו
שאין העור מתרפא ושב לקדמותו, אלא הוא מתקשה במקום
המכה, ומוכח שחבורה נחשבת לחבורה דווקא כשאינה חוזרת
לקדמותה.
שינוי במשנה: **ושאר שרצים** **בו** ורמשים החובל בהם פטור.
הגמרא מדייקת מהמשנה שההורג שאר שרצים חייב, ורוצה
לתלות זאת במחלוקת תנאים: מהמשנה משמע שרק כאשר חבל
בשאר שרצים פטור, **הא חזקין** – אבל אם הרג שרצים אלו, **חייב**.
מבררת הגמרא: **מאן תנא** – מיהו התנא שסובר דין זה, **אמר רבי**
רימיה, **רבי אליעזר** **היא**, **התנא**, **רבי אליעזר** **אומר**, **החורג בינה**
בשבת חייב **בחורג** **נמל** שהיא חיה גדולה **בשבת**. אבל לרבנן ההורג

למה שמינו חכמים במשנה (חולין קכב) שעורותיהם כבשרם, דהיינו
האנקה והכח והלטאה והחומט. והקשינו, שהברייתא ודאי
משובשת, שהרי לא ניתן לפרש את דברי חכמים כפשוטו, משום
שמדבריהם משמע שלשרצים שמנו חכמים במשנה (שם) יש עור
ממש, והלא **אדרבה** – ההיפך הוא הנכון, **למה שמינו חכמים** **אין**
להם עור, שהרי חכמים מנו את אלו שאין להם עור ממש, שמשום
כך עורם מטמא כבשרם, **אמר רבא** לתרץ את הברייתא, שאכן
אין הפירוש בדברי חכמים כפשוטו, אלא **הכי קאמר** – כך אומרת
הברייתא, **אין עור חלוק מן בשר** **למה שלא מנו חכמים**, כלומר,
אין דין העור שונה מדין הבשר, אלא דווקא לארבעת השרצים
שלא מנו חכמים במשנה, שהם החולד והעכבר והצב והתנשמת,
שעורם אינו מטמא כבשרם, כיון שיש להם עור ממש, ולכך
החובל בהם בשבת חייב, אבל השרצים שמנו חכמים במשנה,
שהם האנקה והכח והלטאה והחומט, עורם מטמא כבשרם, כיון
שאין להם עור, ולכך החובל בהם בשבת פטור. ולפי פירוש זה
קשה על דברי רב האומר שלדעת חכמים חייב החובל בכל שמות
השרצים, שהלא בברייתא מבואר שבארבעת השרצים שנמנו
במשנה סוברים חכמים שהחובל בהם בשבת פטור.
רבא דוחה את תירוצו של רבא, ומתרץ את הברייתא באופן אחר,
ולפי תירוצו לא קשה על רב: **אמר רבא**, **הא למה שמינו חכמים**
קאמר – הרי התנא שונה בברייתא למה שמנו חכמים, ואם כן לא
ניתן לומר שכוונת הברייתא לומר: למה שלא מנו חכמים, משום
שהתנא אינו טועה בין מנו חכמים ללא מנו. **אלא אמר רבא**, **הכי**
קאמר – כך היא כוונת הברייתא, מדברי רבי יוחנן בן נורי משמע
שרק לענין שבת יש דין עור לכל שמות השרצים, אבל לענין
טומאה הוא סובר שדורשים מהכתוב (ויקרא יא לא) **הטמאים**
שעורותיהם מטמאים כבשרם, על כן אמרו חכמים, **אין עור מטמא**
כבשר **למה שמינו חכמים** במשנה בחולין (שם), אבל השרצים
שלא מנו חכמים אין עורותיהם מטמאים כבשרם. ודווקא לענין
טומאה הם חולקים, אבל לענין שבת הם מודים שיש דין עור לכל
שמות השרצים והחובל בהם חייב, וכפי שסובר רב שחכמים
חולקים רק לענין טומאה ומודים הם לענין שבת.
הגמרא מקשה על תירוצו של רבא: **מכאן** – משמע מדברי חכמים
שאמרו שאין עור מטמא כבשר אלא למה שמנו חכמים, **דכרי**
יוחנן בן נורי סובר שה**נמל** **גמי** – גם אותם שרצים **לא מנו חכמים**
במשנה, עורותיהם **מטמאים** כבשרם, **והא קתני** – והרי שינוי שם
במשנה, **רבי יוחנן בן נורי אומר**, **שמינו שרצים** **יש להן עורות**, והיינו
לענין שעורותיהם **לא מטמאים** כבשרם, ואם כן לא ניתן לפרש את
דברי חכמים בברייתא כדברי רבא.
הגמרא מביאה תירוצו אחר על הברייתא, ואף לפי תירוצו זה לא
קשה על רב: **אמר רב** **אדא בר מתנה**, **תריין הכי** – יש למחוק
בברייתא את תיבת **אלא**, ולשנות בברייתא כך, **והחכמים אומרים**,
לענין טומאה אין עור למה שמינו חכמים, ודווקא לענין טומאה הם
סוברים שאין דין עור לשרצים שמנו חכמים, אבל לענין שבת הם
מודים שלכל שמות השרצים יש עור והחובל בהם חייב, וכפי
שסובר רב, אלא שרבי יוחנן בן נורי סובר שגם לענין טומאה יש
להם עור, וחכמים אומרים שלענין טומאה אין דין עור למה שמנו
חכמים במשנה.
הגמרא מקשה על רב מברייתא אחרת: **ואבתי** – ועדיין קשה על
רב, וכי **לענין שבת לא פליגי** – לא חולקים חכמים על רבי יוחנן בן
נורי, **והתנא**, **הצד אחד משמנה שרצים הטמאים** **פתיה** (שם יא
טו-טז) **אף החובל בהן** – שחבל באחד מהם, **חייב**, ומוסיפה הברייתא,
ו**דווקא בשרצים שיש להן עורות** חייב, אבל בשרצים שאין להם
עורות פטור החובל בהם. ומבארת הברייתא: **ואיזו היא חבורה** –
על איזו חבורה חייבים, כל **שאין חוזרת לקדמותה**, והיינו
כשנצטר ונאסר ונקשרו **הדם** מתחת לעור במקום אחד, **ואף על פי**
שלא יצא מחורו לעור, שכיון שהוא נצטר מתחת לעור שוב אינו
נבלע בבשר. **רבי יוחנן בן נורי אומר**, **שמינו שרצים** **יש להן עורות**,
והחובל בכלם חייב. ומכך שחכמים שונים בברייתא, 'בשרצים

1 פִּיטְרָא מְאוּנָא דְחֶצְבָּא – פטוריות משפת הכלי שהם גדלים עליו
2 מלחות המים, מִיְחִיבֵי מְשֹׁם עֹקֵר דְּבָר מְגִידוּלוֹ, שהוא תולדה של
3 קוצר, אף שאינו מחובר לקרקע.

4 הגמרא מקשה על דין זה שהעוקר דבר שאינו מחובר לקרקע חייב:
5 **מְחַיֵּב רֵב אוֹשְׁעִיָּא**, שנינו במשנה לעיל (צה.) **הַתּוֹלֵשׁ צִמָּח מֵעֵצִין**
6 **נִקְוֵה חַיִּים** משום קוצר, שהרי הוא במחובר, שיונק מהקרקע דרך
7 הנקב, וְהַתּוֹלֵשׁ מֵעֵצִין שְׂאִינוּ נִקְוֵה פְטוּר, משום שאינו מחובר
8 לקרקע. הרי שאינו חייב בתולש דבר שאינו מחובר לקרקע.
9 מתרצת הגמרא: **הֵתֵם לֹא חֵינִי רִבִּיתִיהּ** – שם בעצין שאינו נקוב
10 אין זה מקום גידולו, שהרי אין דרך וריעה שם, ועל כן פטור, אבל
11 **הַפֶּכֶר** – כאן בתולש פטריות מכלי, **חֵינִי רִבִּיתִיהּ** – דרך גידולם שם,
12 ולפֶכֶר חייב אף שאינו מחובר לקרקע.

13 שנינו במשנה: חֵיהָ וְעוֹף ב' שברשותו, הצדן פטור והחובל בדן
14 חייב.

15 הגמרא מביאה דין לגבי כתיבת תפילין ודנה האם ניתן ללמוד
16 ממשנתנו: **אמר רב הונא, בותבין תפילין אף על גבי עור של עוף**
17 **טהור.** הגמרא מקשה על רב הונא: **אמר רב יוסף, מאי קא משמע**
18 **לן** – מה משמענו רב הונא, **דאית ליה עור** – שיש לעוף עור
19 וממילא ניתן לכתוב על עורם, **תנינא** – הרי כבר למדנו זאת
20 במשנתנו לעיל (א), **חיה ועוף שברשותו החובל בקנה חייב, הרי שגם**
21 **לעוף יש עור, ששל כן החובל בהם חייב.** מתרתא הגמרא: **אמר רב**
22 **אבהי, רב הונא טובא קא משמע לן** – משמע לנו חידוש גדול, **ליה**
23 **במתריחין תוה אמאנא** – שאילו משנתנו לברדל חידושו של
24 רב הונא, הייתי יכול לומר אף שיש לעוף עור, מכל מקום **בין**
25 **דאית ביה נקיבי נקיבי** – כיון שיש בו הרבה נקבים במקום מושב
26 הנוצות, **לא ניתן לכתוב עליו תפילין, כיון שהנקבים מפסיקים את**
27 **הכתב, קא משמע לן רב הונא.** שמונת לכתוב תפילין על עורם,
28 והנקבים אינם פוסלים, **בדאמרי במערבא** – כפי שאמרו בארץ
29 ישראל, **כל נקב שהוא קטן כל כך שהיו עוברת עליו ונסתם בכין**
30 **עד שאין האות נראית חלוקה לשתיים, אינו נקב פוסל.** וכן
31 **שוקבי עור העוף נסתמים על ידי חלודה, הרי הוא כשר לכתוב עליו.**

הגמרא מקשה קושיא וסופת על דברי רב הונא: מיתביי רבי יוחי,
שנינו בברייתא, נאמר בעולת העוף (ויקרא יז) וְיִשָּׁע אֹתוֹ בְּכַנְפָּיו,
שהכה יקרע את העוף מגבו בעוד כנפיו | נרוצותיו | עליו ויקטירו
עם כנפי נוצתו, ובכך בא הכתוב לְהַשְׂיֵר אֶת הָעוֹר לְמוֹצָה, שהרי
מקטירו עם עורו בעוד נוצותיו עליו, ואין צריך להפשטו כשם
שמשפטים עולת בהמה שהתורה פסלה בה את העור. וְאִי כִלְקָא
דְּתַקְתָּךְ – ואם עולה בדעתך לומר שעור של עוף עוֹר הוּא – נחשב
כעור, הֵיכִי מְרַבִּי לִיה קְרָא – כיצד מרבהו הכתוב להקטירו למוצת,
הרי עור העולה צריך להפשט ואינו עוף קרב על המוצת. מתרצת
הגמרא: אֲמַר לִיה אֲמַר, לעולם עור של עוף עוֹר הוּא, ואף על פי
כן רחמנא רבייה – התורה ריבתה שכשר למבח.

הגמרא מביאה את דברי רבי זירא בלשון אחר, ולפיו רבי זירא
מסייע לרב הונא: **אִימָא דְאִמְרִי, אִמְרֵי רַבִּי זִירָא, אֶף אֲנִי נִמְי תִּנְיָא**
– אף אנו למדנו בברייתא כדברי רב הונא, **בְּכִנְיָו** בא לרבות את
העור של עולת העוף למזבח, ואין צריך להשמיטו כעולת בהמה.
אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא – אם תאמר שעור העוף עור הוא, הִינֵנּוּ
דְּאִימְרִיד קְרָא לְרַבְנֵיהּ – מובן מדוע הוצרך הכתוב לרבותו
למזבח, כדי שלא נדמיו לעור של עולת בהמה שפסול למזבח,
אִמָּא אִי אִמְרַת שעור העוף **לֹא עוֹר הוּא, אִמָּא דְּאִימְרִיד קְרָא**
לְרַבְנֵיהּ – מדוע הוצרך הפסוק לרבותו למזבח, ומוכח שעור העוף
נחשב כעור, ואם כן מותר לכתוב עליו תפליין.

53 דוחה הגמרא: **אמר ליה אבי, לעולם אימא לך**, שעור העוף לאו עור
54 הוא, ואף על פי כן איצטריך לרבותו, **כלמא דעתה אמינא**, כיון
55 דאית ביה פירי פירי מאיס – כיון שיש בעור הרבה נקבים מאוס
56 הוא למזבח, קא משמע לן הכתוב שכשר.

57 הגמרא דנה בענין כתיבת תפילין על עורו של דג: **פֶּעַא מִיִּנְה מֵר**
58 **בְּרִיה דְּרִבְנָא מֵרַב נַחֲמָן בְּר יִצְחָק, מַהוּ לְכַתּוּב תְּפִלִּין עַל גַּבִּי עוֹר**
59 **שֶׁל דֵּג מְהוּר. אָמַר לֵיהּ רַב נַחֲמָן בְּר יִצְחָק, אִם יָבֵא אֱלֹהֵיו וַיֹּאמֶר לָנוּ,**

נדע אם מותר או אסור.

נדע אם מותר או אסור.
 הגמרא מבררת מה הכוונה 'אם יבוא אליהו ויאמר'. שואלת
 הגמרא: **מאי אם יבוא אליהו ויאמר**, הרי תורה לא בשמים היא,
 ואליהו אינו יכול להורות באיסור והיתר, **ואילימא** – אם נאמר
 שאליהו לא יורה באיסור והיתר, אלא יגלה את המציאות ויאמר,
אי דאית ליה עור אי דלית ליה עור – ואם יש לדג עור או אין לו עור,
אי דאית חוין דאית ליה עור – הרי אנו רואים במציאות שיש לדג עור.
 ועוד קשה, **האנן כלבין פ"א**, אם עשה כלבים מעצמות הדג ועורו,
 הרי הם **מצלין באתל חמת** על מה שבתוכם שלא יטמא, אם הם
 סגורים בצמיד פתיל ושהמגופה מחוברת היטב לכליו, שכיון
 שאינם מקבלים טומאה הרי הם חוצצים בפני הטומאה. ומוכח
 ששעור הדג נחשב כעור שאינו מקבל טומאה כבשרו. משיבה
 הגמרא: **אלא אם יבוא אליהו ויאמר, אי פסקא זוהמא מיניה אי לא**
פסקא זוהמא מיניה – אם פוסק הזהומא מעור הדג לאחר עיבודו
 או לא ושהו ספק במציאות ואליהו יכול להכריע בו, נדע אם
 מותר לכתוב עליו ופליגו או אסור.

76 הגמרא מביאה מעשה שבו יבואר מנין שאין כותבין תפילין אלא
77 על עור בעלי חיים טהורים: שְׁמוּאֵל וְקִנְנָה הָיוּ יְתָבִי אֲנֹדָה וְנָהָר
78 מְלָכָא – יֵשׁוּבָא עַל שֵׁפֶת נָהָר הַמֶּלֶךְ הַנִּמְשָׁךְ מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לִבְבַל,
79 חֲזִינָהּ לְמֵי דְקָא דְלוּ וְעִבְרִי – רָאוּ אֶת הַמַּיִם עוֹלִים עִם הַגִּלִּים וְאָף
80 שְׁלֹא נִשְׁבַּה שֵׁם רוּחוֹ, וְכֵן רָאוּ אֶת הַמַּיִם שֶׁהֵם עֹבְרוּרִים, אָמַר לִיה
81 שְׁמוּאֵל לְקִנְנָה, נִבְרָא רַבָּה קָאֲתִי מִמְעַרְבָא – אִדָּם גְּדוֹל בֵּא מֵאַרְץ
82 יִשְׂרָאֵל, וְיֵחִישׁ בְּמִיעֵי – הוּאֹת שֶׁלֹּא בִמְעֵי, וְקָא דְלוּ מֵי אֲקָבּוּלִי
83 אִפְּהִי קָמִיה – וְעַל כֵּן הַמַּיִם עוֹלִים לַעֲשׂוֹת מוֹחֲצֵה סִבְיָא
84 וְיִירָאָה גִלּוּזֵי כִשְׁנָפְנָה עַל דּוֹפְנֵי הַסְּפִינָה, וּמִפְנֵי שְׂרָאָה שְׁמוּאֵל
85 שְׁלֹא נִוְשַׁבֵּת רוּחַ וְעַם כָּל זֶה יֵשׁ גִּלִּים בְּנָהָר שְׁמֹגְבִיִּים אֶת הַמַּיִם
86 הַבֵּין שְׁמוּאֵל שֶׁלִּכְבוֹד אִדָּם גְּדוֹל הוּא, וְיֵל תְּתִי לִיה אֲקָנְקִיָּה – לֶךְ
87 הָרִיחַ בְּקִנְקֵנו, כְּלוֹמֵר, בִּדְקָה אִם חָכֵם הוּא אִי לֹא, אִוֵּל אֲשַׁבְּחִיה
88 לְרִב – הֵלֶךְ וּמִצָּא אֶת רַב שֶׁהֵגִיעַ בִּסְפִינָה, אָמַר לִיה קִרְנָא לְרַב, מִנִּין
89 שְׂאִין כּוֹתְבִין תְּפִילִין אֵלֶּא עַל גְּבִי עוֹר בְּתַקָּה כְּתוּרָה, וְלֹא עַל גְּבִי
90 עוֹר בְּהִמָּה טְמֵאָה. אָמַר לִיה רַב, דְּתָבִין (שְׁמוֹת יג ט) לְגַבִּי תְּפִילִין,
91 לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ח' בְּפִיךָ, וְדוֹרְשֵׁים מִזֶּה שְׁעוֹשִׂים תְּפִילִין רַק מִן
92 לְרַב תְּתִי בְּפִיךָ – שְׁמוֹתָ לְאוֹכְלוֹ.

93 קרנא שאל את רב שאלה נוספת: מניין לרם נדה שמתמא רק
94 כשהוא ארום, ואם אינו ארום אינו מטמא. אמר לו, שְׁנֵאמַר (מלכים
95 ב' ג' כב) 'וַיֵּרֶאוּ מוֹאֵב מִנֶּגֶד אֶת הַיָּמִים אֲדָמִים בָּדִם'.

96 קרנא שאל את רב שאלה נוספת: מניין לְמִלְכָּה שְׂהִיא וְעֵשִׂית בְּאוֹתוֹ
97 מְקוֹם. אמר לוֹ, לְמִדֵּים דְּבַר זֶה בְּגִזְרָה שׁוּה, וְנֶאֱמַר כָּאן בְּמִלָּה
98 'יְמוּל בִּשְׂר' עֲרִלְתּוֹ', וְנֶאֱמַר לְחֵלֶן בְּנִטְעוֹת חֲדָשָׁה וְיִקְרָא יֵט
99 (בבב) 'וְעֲרִלְתָּם עֲרִלְתּוֹ', מָה לְחֵלֶן בְּנִטְעוֹת, נֶאֱמַר 'עֲרִלְתּוֹ לְגַבֵּי אֵילָן
100 שְׁהוּא בְּרִי שְׁעוֹשֶׂה פְרִי, אִם כָּאן מִלָּה הִיא דְּבַר שְׁעוֹשֶׂה פְרִי.

101 הקשה קרנא על רב: **אימא** לבו – אולי נאמר שמלים את ערלת
102 הלב, **דכתבי** (דברים יז) **וּמְלַתְּם אֶת עֶרְלַת לִבְכֶּם**, או **אימא** **אונז** –
103 אולי נאמר שמלים את ערלת האוזן, **דכתבי** (דמיה י) **לְהָא עֶרְלָה**
104 **אינז**, ונלמד גזירה שוה למילה, שמלים את ערלת הלב או את
105 ערלת האוזן. השיב לו רב, יש ללמוד מילה מנטיעה, משום שדינן
106 **עֶרְלָתוֹ** **תָּמָּה** – שהיא שלימה באותיותיה, שמפורש בתיבה
107 **עֶרְלָתוֹ** שהיא ערלה שלו, **מִעֶרְלָתוֹ** **תָּמָּה** שכתוב בנטיעה, **וְאִין**
108 **דינן עֶרְלָתוֹ** **תָּמָּה** מעֶרְלָתוֹ שכתוב בלב, **שְׂאִינָה תָּמָּה**, שלא מפורש
109 בתור התיבה איזו ערלה.

110 **אָמַר** לִיה רַב, **מֵאֵי שָׁמַךְ** – מֵה שְׁמֶךְ. אָמַר לוֹ, **קִרְנָא**. **אָמַר** לִיה רַב,
111 **וְהָא רַעוּת דְּתִיפּוּק לִיה קִרְנָא בְּעִינֵיהּ** – יְהִי רְצוֹן שְׂתַצֵּא לוֹ וּלְקִרְנָא
112 קִרְן בְּעֵין, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה רַב שְׂקֵרָא בֹא לְבוֹדְקוֹ וְהַקְפִּיד עָלָיו. לְפָנָה,
113 **עֵינֵיהּ לִיה שְׂמוּאֵל לְבִיתֵיהּ** – הַכְּנִיס שְׂמוּאֵל אֶת רַב לְבֵיתוֹ, **אִכְלִיה**
114 **מִסָּא דְּשַׁעְרֵי וָסָא דְּתַרְקָנָא** – הֵאכִילוּ לָהֶם שְׁעוּרִים וּדְגִים
115 מִהַבְּשׁוּלִים בְּשִׁמְנֵם וּבִמְחָא, **וְשִׁנְיָא שְׂבָכָא** – וְהִשְׁקִיף לָהֶם, שְׂבָכָא
116 **אֲחִיו** לִיה – וְלֹא הִרְאֶה לוֹ אֶת בֵּית הַכְּסָא, **כִּי הָיִב דְּלִישְׁמַלְשֵׁל** – כִּד
117 שְׂוִיָצֵר לְשַׁלְשֵׁל וְלֹא יוֹכַל לְהִיפּוֹת וּמִתּוֹךְ כֶּךָ יִתְרַכֵּב לֵב הַחֹבֵל
118 שְׂבַמְעִיו וְיִתְרַפָּא, **לִישׁ** – קִילֵל רַב אֶת שְׂמוּאֵל וְאָמַר, **מֵאֵן דְּמַצְעֵר**

שבת. פרק ארבעה עשר – שמונה שריצים דף קח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קסט רש"י

פירא. פטירות, בולין: מאונא דחצבא. פעמים שהוא גדר בשפת הדלי, ממין: ושאני נקוב פטור. משום דלא מחובר בקרקע עולם הוא: לאו היינו רביתיה. דאין דרך וריעה שם. אבל אלו שאמרנו – הוא עיקר גידולן: נקבי נקבי. מקום מושב נוצה: לא ניתב. ודחמא אמר "וכתבתם" כתיבה תמה, שלימה ולא מופסקת: בכנפיו. בעולת העוף ממשעו, שישענו בעוד כנפיו בו, ומקטים כנפיו. כל כנפי הגוף בלוש: בלע"ז. נוצה הוא הדקק שהיא בבשר כמין צמר, שאין לה שרשים קשים: להכשיר את העור. לימודך הכתוב שאינו צריך הפשט בעולת בהמה פשטל בה את העור: פירצ. היינו נקבי: מאי אם יבא אליהו ויאמר. היתר ויאסור אין תלוי בו דלא בשמים באל: והתנן עצמות הקרב וקורו מציילי האלה: תפית. לפי שאין מבדילין טומאה, בדרגתא בתיב: עור, יכול עורות שבים כו. ועצמות הדג נמי, דכלי עצם דמקבלין טומאה, מ"כ"ל מעשה עדים: ולפינו לה. להביא דבר הבא מן העדים מן הקרנים ומן השלפים. אבל דגים לא, וכל שאינו מקבל טומאה חוצץ כנפי הטומאה. ומשנה זו בבב"ב: כלום: דהו"ל דל"ל. גליהן מגביהן: לאקבולי אפיה. לעשות מחיצה סביביו כשהוא נפנה על דופני הספינה שלא יראה גילוה. ע"א: לקחת: ועבדי. ענין צער, משום צער, שאף הוא עכור. ומפני שלא היה רוח מנשבת ורדא תמים נעשין גליו. הבין שלכבוד אדם גדול הוא. ונתקרה היה משוך מאי לכבל: תחי. הריח בו בקנקנו, אם יין הוא או החמין. כמו בת תיקא דאמר גבי יין נסך (ע"ז ד' סו). כלומר: בדרקוהו אם חכם הוא אם לאו: מנין לדם שהוא אדם. דגבי נדה דם כתיב, ותנן (נדה דף יט. א) ה' דמים טמאים באשה, וכולן משום דמראיתן אדומה. אף על גב דגדול תנא בהו, אמרינן: שחור אדום הוא. אלא שלקה: ונאמר להלן ערלתו. גבי נטיעה (ויקרא טו) תמה. באותיותיה, ערלתו: ואין דנין ערלתו מערלת. דאין זו אמירה תמה, שאינו מפורש בתוך התיבה ערלת מה: תפוק קרנא בעיניה. הבין בו שלפסותא: אובליה נחמא דשער. כדי לשלשל, דרופא היה שמואל: ולא אחוי ליה בית הכסא. שמתוך כך מתהפך ומתבלבל הכול במיעו, ומתמוגג בולו: ונכרכות. האיגרות: בשערין. של אלו, ואחר כך מכניסן בדרפסי הקציצה שלקח: אספקלשור. דם השבחים בלשון יוני: זה שתרנו מלך. ואלו לקו ע"י בוראן: קאלום. משום טעם זה: מתני' חילמי. שלמוירא:

פירא מאונא דחצבא – מיתייב מ'שום עוקר דבר מגידולו. מיתייב רב אושעיא: התולש מעצין נקוב – חייב, ושאני נקוב – פטור. התם לאו היינו רביתיה, הקא – היינו רביתיה. "חיה ועוף כו". אמר רב הונא: בותבין תפילין על גבי עור של עוף טהור. אמר רב יוסף: מאי קמ"ל – דאית ליה עור – תנינא: החובל בהן חייב? א"ל אב"י: טובא קמ"ל, דאי ממתניתין – הוה אמנא: כיון דאית ביה ניקבי ניקבי – לא, קמ"ל פדאמרי במערבא: כל נקב שהיה עוברת עליו – אינו נקב. מיתייב רבי יורא: "בכנפיו" להכשיר את העור. ואי ס"ד עור הוא, היכי מרבי ליה קרא? א"ל אב"י: עור הוא. ורחמנא רבייה. איבא דאמר, א"ר יורא: אף אנן נמי תנינא: "בכנפיו" לרבות את העור. אי אמרת בשלמא עור הוא היינו דאיצטריך קרא לרבייה, אלא אי אמרת לאו עור הוא – אמאי איצטריך קרא לרבייה? אמר ליה אב"י: לעולם אימא לך "לאו עור הוא", ואיצטריך. סד"א: כיון דאית ביה פירצי פירצי מאים, קמ"ל. בעא מיניה מר בריה דרבנא מר בנחמן בר יצחק: מהו לכתוב תפילין על גבי עור של דג טהור? א"ל: אם יבא אליהו ויאמר. מאי אם יבא אליהו ויאמר? אי לימא אי דאית ליה עור אי דלית ליה עור – הא חיונן דאית ליה עור! ועוד, התנן: עצמות הדג

ואי ס"ד עור הוא היכי מרבי ליה קרא. תימה לר"י. הא אפילו נוצה שבכנפיה מרבה קרא וי"ל: דבהמה נמי אשכחן שדיה קרב שיער שבוקן תישים, וצמר שבראש רחלים, כדאמרינן בבוזים (דף פה) ובחולין (דף צ). דלא קפיד קרא אלא אהפשט עור וחי'. אע"פ שהנוצה קריבה, אי עור הוא – צריך הפשט: ר"ל וי' וקדלו מיא לאקבולי אפיה, אלא הכי גרס: חונדו שמואל למאי דקדלו ועבדי, אמר שמואל גברא רבה קאתי, וחס במיעיה. פ"י: שמע שמואל שמועה שאדם גדול היה בא בספינה, וידע שמואל שישתה מן הנהר אותו אדם גדול, ומתוך כך יחוש במעיה, לפי שהמים היו עבירים מחמת הרוח שהיה מבלבלם. ולפי ששמואל היה רופא מומחה, א"ל לקרנא זיל תהי ליה כנקבניה. פ"י: תראה אם הוא חכם וראוי לכבוד, אביאנו לביתו ואעשה לו רפואה, ואכבדנו לפי מה שראוי לו: מניין לדם שהוא אדם. וכל אותן ד' מינין דמרבין דמדיה דמיה – יש בהן עד אדמומית: איזה מהן חשוב אותו שהיה מלך. וא"ת: תינה מתו מאליהן, נחורות ועקרות מאי איבא למימר? וי"ל: כיון דמותו שרי, א"כ מן המותר בפ"ד לאו דקא, אלא ממין המותר בפ"ד קאמר: אין עושין חילמי בשבת. הלכה כרבנן, דבפרק קמא דעירובין (דף יד) אמר: אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחין. ואמר נמי התם: פוק חזי מאי עמא דבר. ופי' בקונטרס: וכבר נהגו העם בלדו משהו, וכיון דאין הלכה כר' יוסי בלחיים, כ"ש בהילמי, דאפילו רב הונא בר תנאי דפליג התם בלחיים מודה בהילמי. ושרי לעשות מי מלח בשבת ליתן על עופות צלחין, ואם נותן מלח על העופות ואח"כ נותן משקין עליהם – שרי אפילו לרבי יוסי, שהשמונת ממתין המלח כמו שמן: עלין

ועורו מציילין באהל תמה! אלא: אם יבא אליהו ויאמר אי פסקא וזהמא מיניה, אי לא פסקא וזהמא מיניה. שמואל וקרנא הוו יתבי אגודא דנהר מלבא, חוניהו למאי דקא דלו ועבדי. א"ל שמואל לקרנא: גברא רבה קאתי מפערבא, וחייש במיעיה, וקא דלו מיא לאקבולי אפיה קמיה, זיל תהי ליה אשכניה. אזל אשכניה לרב, א"ל: מניין שאין בותבין תפילין אלא על גבי עור בהמה טהורה? א"ל: דכתיב "למען תהיה תורת ה' בפיך" – מן המותר בפ"ד. מניין לדם שהוא אדם? שנאמר "וראו מאוב מנגר את המים אדמים פדם" מניין למילה שבאותו מקום? נאמר פאן "ערלתו" ונאמר להלן "ערלתו", מה להלן דבר שעושה פרי – אף פאן דבר שעושה פרי. אימא לבו, דכתיב "ומלחם את ערלת לבבכם", אימא אונן, דכתיב "הנה ערלה אונם"? – דנין ערלתו תמה מערלתו תמה, ואין דנין ערלתו תמה מערלת שאניה תמה. א"ל: מאי שמך? קרנא. א"ל: יהא רענא דתפוק ליה קרנא בעיניה. לפוף עייליה שמואל לביתיה, אובליה נחמא דשערי וכסא דהרסנא, ואשקיה שיקרא, ולא אחוי ליה בית הכסא, כי היכי דלישתלשל. לייט רב ואמר: מאן דמצערן – לא לוקמיה ליה בני. וכן הוה. פתנאי: מניין למילה שבאותו מקום – נאמר פאן "ערלתו" ונאמר להלן "ערלתו" מה להלן דבר שעושה פרי, אף פאן דבר שעושה פרי, דכרי ר' יאשיה. ר' נתן אומר: אינו צריך. הרי הוא אומר "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו" – מקום שניכר בין זכרות לנקבות. ת"ר: בותבין תפילין על גבי עור בהמה טהורה, ועל גבי עור חיה טהורה, ועל גבי עור נבלות וטרפות שלקח, ונכרכות בשערין, ונתפרות בגידן, והלכה למשה מסיני. שהתפילין נכרכות בשערין ונתפרות בגידן. אבל אין בותבין לא על גבי עור בהמה טמאה, ולא על גבי עור חיה טמאה, ואינו צריך לומר על גבי עור נבלה וטרפה שלקח, ואין נכרכין בשערין ואין נתפרות בגידן. וזו שאילה שאל ביתוסאי אחד את ר' יהושע הגרסי: מניין שאין בותבין תפילין על עור בהמה טמאה? דכתיב "למען תהיה תורת ה' בפיך" – מדבר המותר בפ"ד. אלא מעתה על גבי עור נבלות וטרפות אל יכתבו! א"ל: אמשול לך משל, למה"ד, לשני בני אדם שנתחייבו הריגה למלכות, אחד הרגו מלך ואחד הרגו איספקלשור, איזה מהן משובח? הוי אומר: זה שהרגו מלך. אלא מעתה יאכלו! אמר ליה: התורה אמרה "לא תאכלו כל נבלה" ואף אמרת יאכלו? א"ל: קאלום. מתני' אין עושין חילמי בשפת, אבל

אֶבֶל עוֹשֶׂה בִּי, מִפְּרֵשׁ בְּגָמִי: וְהָלֵא הוּא הִילְמִי בֵּין רַב בֵּין מַעֲט. וְאֵם הַמְּרוּבִים אֲסוּרִים – אֵף הַמוֹעֲטִים אֲסוּרִים. וְאֵם אֵלּוּ מוֹתֵרִים – אֵף אֵלּוּ מוֹתֵרִין. וּבִגְמָרָא מִפְּרֵשׁ
דְּלְחֻמְרָא אִיר יוֹסִי דְּכוּלֵּן לֵאסוּר, מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּמַעְבַּד, מִתְּנֵן אֶת הָאוֹכֵל הַתָּחַת לְתוֹכּוֹ כְּדִי שִׁתְּקִינִי: וְאֵלּוּ הֵן הַמוֹתֵרִין נוֹתֵן שֶׁמֶן לְתוֹךְ מִים בְּתַחֲלָה. קוֹדֵם שִׁיתֵן הַמֶּלַח
נוֹתֵן שֶׁמֶן לְתוֹךְ הַמֶּלַח, בְּתַחֲלָה קוֹדֵם שִׁיתֵן הַמִּים. דְּהַשְׁמֵן מַעְבַּב שְׂאִין הַמֶּלַח מִתְּעַרֵּב יָפָה עִם הַמִּים, וּמִתִּישׁ אֶת כּחוֹ מִהֵיחֵת מִי מֶלַח עֵזִין. אֶבֶל לֹא יִתֵּן מִים וּמֶלַח תַּחֲלָה,
אֲפִילוּ נִתֵּן שֶׁמֶן לְבִסּוֹף, דְּבִשְׁעָה שְׁנוֹת מִים וּמֶלַח יִיחַד הוּא נִרְאֶה כְּמַעְבַּד: גַּמ' מֵאִי קְאָמֵר. מֵאִי הִילְמִי וּמֵאִי מִי מֶלַח: לְאֹסוּר אוֹ לְהַתִּיר. הָאִי דְקָאֵמֵר שְׁנִיתֵן שְׂאִין, לֵאסוּר
אוֹ לְהַתִּיר: כְּכִשְׂרִין. וְרַק שְׁכּוּבֵשׁ לְהַתְּקִים:
יִסְמָרָא. כְּלִי שְׁבוֹר שֶׁל חֶרֶס, וְאֵינוֹ רָאוּי לְכָל
תַּשְׁמִישׁ בְּשֶׁלֶם, וּמִקְצֵין אוֹתוֹ לְכָר: שְׁהַבִּיצָה
צָפָה בָּהֶם. כַּח הַמֶּלַח מַעְבַּב מִלְשָׁקוֹ:
לְמוֹתֵרִים. שֶׁל דָּגִים: אֵין מוֹלְחִין צִנּוֹן וּבִיצָה.
ג' ד' חֲתִיכוֹת יִיחַד. שֶׁהַמֶּלַח מַעְבַּב וְנִעְשֶׂין
קִשְׁיָן, וְהָיוּ תִּיקָן: מִרִּישׁ תְּהוֹ מִלְחָנָא פּוֹגְלָא.
בְּשִׁבְתָּא: פּוֹגְלָא. צִנּוֹן: בְּשִׂרִי. תִּילִין גְּבוּהִים
עֵיגוּל עַל עֵיגוּל: מִיִּסְלַח לֹא מִלְחָנָא. שְׁמִים
יִיחַד: טְבּוּלִי. בִּשְׁעָה אֲכִילָה מִטְבִּילָנָא
וְאֲכִילָנָא: קְלִיפָה חִיצוֹנָה דְּבִיצָה, הִיא
הַחֲלָבּוֹן. אֲלֵא אֵיידִי דְּהָנִי בְּהָדִי אֲתֵּרוֹג וְצִנּוֹן
קְלִיפָה, נִקֵּט בָּהּ גַּם לִשְׁוֹן קְלִיפָה: אֵין יוֹצֵאִין
מִפְּנֵי מַעֲט. שְׁמִתְקִשְׁרִין וּמִתְקִשְׁרִין וְנִעְשֶׂין:
לֹא טֵבַע גְּבֵרָא בִּיָּסָא דְּסוּרִים: מִפְּנֵי שְׁמֵימִים
מִלְחָח, וְכַח מִלְחָחִין מַעְבְּבִין מִלְּטִבּוֹ:
וְהַפּוֹכָה מִלֵּה. דְּבָרִים הָאֵמוּרִים בָּהּ הַפּוֹכָה:
בְּשׁוּרָא טֵבַע, בְּתַמְהִיָּה: מָהוּ לְמִימֵשׁ מִהֵנִי
מֵאִי גָרְסִין. מִי אֲסוּר מִשּׁוֹם רְפוּאָה, דְּגוּזָר
רַבָּן בְּכָל רְפוּאוֹת בְּשִׁבְתָּה מִשּׁוֹם שְׂחִיקָה
סַמְמִין, וְאֵלּוּ מִרְפוּאוֹת אֶת הָעֵץ: שְׂפִיר דְּמִי.
דְּלֹא מוֹכָחַת מִלְתָּא דְּלְרְפוּאָה עֲבִיר, אֵף
עַל פִּי שְׁמִרְפָּאִין – שְׂרִי. דְּשַׁעְמָא דְּרְפוּאָה
דְּאִסְקִיר לִיתָא, אֲלֵא גְזִירָה שְׁמָא יִשְׁחֹק
סַמְמִין, דְּמִי לְטוֹחִינָה שְׁהוּא אֵב מִלְּאָבָה:
מָהוּ לְמִימֵשׁ וּלְמִפְתָּח. לִשְׁוֹן "אֵין מַעְמַצֵּין אֶת
הַפֶּתַח" (לְקַמֵּן דָּף קנא). עוֹצֵם עֵינָיו כְּשֶׁהוּא
רוֹחֵץ מִתֵּן בְּשִׁבְתָּה, מָהוּ שְׂסֻגִי וְיִפְתַּח עֵינָיו
כְּדִי שִׁכְבֵּס מִתֵּן לַעֲזֵן: בִּיצָא בּוֹ שְׂמִיתִי.
דְּהִיבָא דְּמוֹכָחַת מִלְתָּא דְּלְרְפוּאָה עֲבִיר –
אֲסוּר. וּמִימֵשׁ וּמִפְתָּח גַּם מוֹכָחַת מִלְתָּא.
וְהָא אֲסִיחוּתָא דְּרַב יִדְמִי, דְּאָמֵר לֹא טֵבַע
גְּבֵרָא בִּימָא דְּסוּרִים, נִקָּא לָן מִיָּה הָא: כִּיּוֹן
דְּמִלְחִי טוֹבָא – מִסּוּ, וְאֲסוּר לְמִימֵשׁ וּלְמִפְתָּח:
יִמְנִין תִּ"א וְכ'. מִקְּבֵל מִשְׁנֵי: וְתַרְוִיחָה
רַב מִתְּנָה וּמִר עוֹקְבָא: מִשְׁמִיָּה דְּאָבּוֹה
דְּשְׁמוּאֵל וְלֹו אֲמָר. תַּרְתִּי מִלֵּי אֲמֹר, וְחָד
מִשְׁמִיָּה דְּאָבּוֹה דְּשְׁמוּאֵל וְחָד מִשְׁמִיָּה
דְּלֹו: חַד אֲמָר. אוֹ אָבּוֹה דְּשְׁמוּאֵל אוֹ לֹו: יִין
בְּתוֹךְ הָעֵין. דְּעִמְיָן וּפְתַח אֲסוּר, דְּמוֹכָחַת
מִלְתָּא: עַל גַּב הָעֵין מוֹתֵר. דְּאָמֵר לְרַחֲצָה
בְּעֵלְמָא עֲבִיר: רֹוק תַּפֵּל. שְׁלֹא טֵבַע כְּלָמִים
מִשְׁנִיעוֹר מִשְׁנֵתוֹ: אֲפִילוּ עַל גַּב עֵין אֲסוּר.
דְּמוֹכָחַת מִלְתָּא דְּלְרְפוּאָה. דְּאִילוּ לְרַחֲצָה
– מֵאִיס. לְהִיבִי נִקֵּט רֹוק תַּפֵּל. לִפִּי שְׁהוּא חֹק
וּמִרְפָּא: וְלִפְעֻמָּד בִּי, אִיב לֹו וְלֹא חָדָא
אֲמֵר: בְּתַמְהִיָּה. וְהָא חָדָא מִשְׁמִיָּה אֲתֵּמֵר,
בְּדָאֲמִין: שׁוּרָה. מִמִּים: קִילוּרִין. לֹוִיא
בְּלַעֲזָה: וְנִתֵּן ע"ג עֵינָיו. דְּלִידִידִיָּה, כִּיּוֹן
דְּאֲצַרְכוּהָ לְשִׁרְוֹתָה מִע"ש – אִיבָא דְּהִבְרָא,
וְלִיבָא לְמִיגוֹר. וּמֵאֵן דְּחֻנְיוֹהָ סָבַר דְּרַחֲצָה
בְּעֵלְמָא הִיא. דְּכִסְבֵּר שְׁהוּא יִין: בּוּלִי הָאִי
וְדֵאִי לֹא שְׂרָא. דְּמוֹכָחַת מִלְתָּא: מִר עוֹקְבָא
לְגִיזָה

הָהָא שְׂכִיחַ גָּבִי מִר שְׁמוּאֵל, וְאֵב ב"ד הִיָּה בְּקִמִּי, כְּדָאֲמִרִין לְעִיל דָּף נה. וּבְמוֹעֵד קִטָּן דָּף טו. טִיפַת צִנּוֹן. לְתַת בְּעִינָיו: וְרַחֲצָה דִּים וְרַחֲצָה בְּחִמִּין עֲרִבִית. גַּם מֵאִידִיר
הָעֵינִים: הוּא תְּהוֹ אוֹמֵר. ר' מוֹנָא: ד' לַעֲזֵן. שְׁחִירָה. קוֹדֵם שְׁטוֹל דִּים: תִּיקְצִין. נוֹחַ לוֹ שְׁתַּקְצִין, שְׂרִיחַ רַעָה שׁוּרָה עַל הַיָּד וּמִסְתַּמֵּה. וְכִן בּוּלִי: לְחִסּוּדָה. רִיבָדָא דְּכוֹסִילָתָא,
פְּלִימָא"ה בְּלַעֲזָה: לִפִּי טִפְעָה. נִקֵּב הָרַעִי, שְׁעוּלָה בְּטַפְעָה: תִּיקְצִין. וְלֹא תִנַּע שׁוֹב בְּעֵין אוֹ בְּאִזָּן קוֹדֵם נְטִילָה:

טוב, ומלח מוציא את החריפות, ואם כן אין דרך עיבוד בכך, אך
 בין דשמינא להא – ששמעתי לדבר זה, דכי אתא עולא – שכאשר
 עולא בא מארץ ישראל לבבל ואמר, במערבא מלחי פישרי פישרי
 – בארץ ישראל מלוחים בימות החול ערימות של צנון, לפי
 שהמלח מועיל לצנון, מלח לא מלחא – איני מולח בשבת כמה
 חתיכות יחד, אבל מלחי ודאי מלחא – לטבול כל חתיכה לבדה
 במלח ולאכלה מיד, אני ודאי מטביל.
 ברייתא שלישית: תני רבי יהודה בר חביבא, אתרוג, צנון וביצה,
 אילנא – אילו אוכלם בלא קליפתן החיצונה, אינן יוצאין מבני
 מעיים לעולם, כיון שמתקשים במעיים ונעצרים שם.
 כי אתא – (כשבא) רב דימי מארץ ישראל לבבל אמר, מעולם לא
 טבע גברא – (אדם) בימא דסדום – בים המלח, משום שהמים
 מלוחים וכח המלח מעכבו מלטבוע. מקשה הגמרא: אמר רב יוסף,
 הפוכה סדום והפוכה מילה – סדום נהפכה ונתהפכו גם דברים
 האמורים בה (מפי רב דימי), גברא הוא דלא טבע – וכי רק אדם לא
 טבע בים המלח, אבל בשורא טבע – קורת עץ כן טבעה שם.
 מתרצת הגמרא: אמר ליה אביי, לא מיבעיא קאמר – רב דימי אמר
 את דבריו בדרך 'אין צריך לומר', לא מבעיא – אין צריך לומר
 שבשורא לא טבעה שם, דאפילו בכל מימות שבועולם לא טבע, אלא
 אפילו גברא, דטבע בכל מימות שבועולם, בימא דסדום לא טבע
 מחמת המלח.
 הגמרא מבררת איזה דין יוצא מדברי רב דימי. שואלת הגמרא:
 למאי נפקא מילה – איזה דין יוצא מדבר זה שלכך רב דימי אמרו.
 משיבה הגמרא: כי הא דרבין תנה שקיל ואויל אחזריה – היה מהלך
 אחוריו דרבי ירמיה, אנוא דבימא דסדום – בשפת ים המלח, אמר
 ליה רבין לרבי ירמיה, מהו למימשי מהני מילא בשבת – מה הדין
 לרוחץ בשבת את העינים במים אלו שמרפאים את העין. אמר ליה,
 שפיר דמי – מותר, כיון שיאמרו שעושה לרחיצה, ולא מוכח
 שעושה לרפואה. שאלו רבין, מהו למימשי ולימשיח – מה הדין
 לעצום את העינים ולפתוחם כאשר רוחץ מימים אלו בשבת כדי
 שיכנס מהם לעין. אמר ליה, זו לא שמעתי אם מותר לעצום
 ולפתוח את עיניו כשרוחץ בים המלח, אבל ביצא בה שמעתי,
 שבמקום שמוכח שעושה לרפואה אסור.
 רבי ירמיה מבאר היכן שמע שבמקום שמוכח שעושה לרפואה
 אסור. דאמר רבי ודאי שני דינים, וימנין אמר לה משמיה דרב מתנה,
 וימנין אמר לה משמיה דמר עוקבא – פעמים שרבי זירא אמר כן
 בשם רב מתנה ופעמים בשם רב עוקבא (שמעו משניהם),
 ותירויהו משמיה דאבות דשמואל ולוי אקרון – ושניהם רוב מתנה
 ורוב עוקבא אמרו את שני הדינים בשם אביו של שמואל ולוי, דין
 אחד בשם אביו של שמואל ודין אחד בשם לוי, חד – אחד מהם
 ואביו של שמואל או לוי אמר, לית יין בתוך העין אסור, כי מוכח
 שעושה כן לרפואה, אבל לית יין על גב העין מותר, כאשר אינו
 עוצם ופותח את עיניו, כי יאמרו שעושה כן לרחיצה. וחד אמר,
 רוק תפל – רוק של אדם שלא טעם כלום משניעור משנתו, שהוא
 מרפא, (אפילו) על גב העין אסור, כי מוכח שעושה כן לרפואה,
 כיון שהוא מאוס ולא רוחצים בו שלא לשם רפואה. והוכיח מכך
 רבי ירמיה שאסור לעצום ולפתוח את העינים כאשר רוחץ ממי ים
 המלח בשבת, כיון שמוכח שעושה כן לרפואה. וזו גם כוונת רב
 דימי לומר, כיון שמי ים המלח מלוחים מאד, כפי שרואים
 שמעולם לא טבע אדם בים המלח, הרי הם מרפאים, ואם כן אסור
 לתת על העין מי ים המלח ולעצום ולפתוח, כי מוכח שעושה כן
 לרפואה.
 הגמרא רוצה להוכיח איזו מן המימרות שהוזכרו לעיל אמר אביי
 של שמואל: תתתיים – יש להוכיח דאבות דשמואל הוא דאמר שניין
 בתוך העין אסור, על גב העין מותר, דאמר שמואל, שורה אדם
 פיתו בין ונתתו על גב העין בשבת, כי יאמרו שעושה כן לרחיצה.
 דשמינא ליה מאן, לא דשמינא ליה מאן – ממי שמע שמואל
 דין זה, האם לא מאביו, ומוכח שאביו של שמואל הוא שאמר
 שאסור לתת יין בתוך העין ומותר על גב העין.

אכל עושה הוא את מי המלח המועטים, וטביל בהן פתו, ונתתו – (או-
 נתות) לתוך התבשיל. אמר רבי יוסי, והלא הוא הילמי בין אם הוא
 מרובה ובין אם הוא מועט, כלומר, אם אסור לעשות הילמי מפני
 שהוא מרובה, אסור לעשות אף מי מלח המועטים, ואם מועטים
 מותרים, אף מרובים מותרים. אלא אומר רבי יוסי, ואילו הן מי מלח
 המותרין לעשות, נתתן שמן לכתחלה לתוך המים קודם שנותן את
 המלח, או נותן שמן לתוך המלח קודם שנותן את המים, כי השמן
 מעכב את המלח מלהתערב עם המים ומתיש את כח המלח, ואין
 הם מי מלח עזים שמעבדים בהם.

גמרא

שנינו במשנה שהילמי אסור לעשות בשבת ומי מלח מותר.
 הגמרא מבררת את החילוק ביניהם: מאי קאמר – מהו הילמי
 שהמשנה אומרת ומי מלח, כלומר, מה החילוק ביניהם. אמר
 רב יהודה אמר שמואל, הכי קאמר, אין עושין הילמי שהם מי מלח
 מרובין, כדי לכבוש בהם ירקות שיתקיימו זמן רב, שדומה למעבד
 את העור. אכל עושה הוא מי מלח מועטין, כדי לטבול בהם את
 פתו או לתת לתוך התבשיל, שאינו נראה כמעבד.

שנינו במשנה: אמר רבי יוסי והלא הוא הילמי בין מרובין בין מועטין.
 הגמרא מבררת האם רבי יוסי בא לאסור או להתיר: איבעיא להו,
 מהו כוונת רבי יוסי שאומר והלא הוא הילמי בין מרובין ובין
 מועט, האם רבי יוסי בא לאסור את המועטים, או להתיר אף את
 המרובים. אמר רב יהודה, רבי יוסי בא להתיר אף את המרובים,
 וראיה לכך, מדלא קתני – מכך שאין המשנה שונה רבי יוסי אוסר.
 רבה מקשה על רב יהודה: אמר ליה רבה, הא מדקתני סיפא – הלא
 מכך ששנינו בסיפא שרבי יוסי אומר ואילו הן מי מלח המותרין,
 מכלל – משמע דרבי יוסי בא לאסור בין מרובים ובין מועטים, ועל
 כן אומר ואילו הן מי מלח שמותרים לעשות. אלא אמר רבה, רבי
 יוסי בא לאסור, וכן אמר רבי יוחנן לאסור.

הגמרא מביאה ראיה לרבה שרבי יוסי בא לאסור אף את
 המועטים: תנא נמי הכי כדברי רבה, אין עושין מי מלח מרובין לתת
 לתוך התבשיל – (ירקות כבושים) שבתוך גיסטרא – כלי חרס שבור,
 אכל עושה הוא מי מלח מועטין, ואוכל בהן פתו, ונתתו לתוך
 התבשיל. אמר רבי יוסי, וכי מפני שהללו מרובין והללו מועטין,
 הללו אסורין והללו מותרין, ואמרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה
 מועטת מותרת, אלא אלו ואלו – מרובים מועטים אסורין הן, ואילו
 הן מי מלח המותרין, ונתן שמן ומלח קודם המים, או שמן ומים קודם
 המלח, ובכלל שאל ותן מים למלח לכתחלה בלא שמן. הרי שרבי
 יוסי בא לאסור אף את המועטים.

(ענין, צנון, ואתרוג, הם סימן לשלשת הברייתות המובאות להלן
 שרבי יהודה בר חביבא שנא).

הברייתא הראשונה שרבי יהודה בר חביבא שנה: תני רבי יהודה
 בר חביבא, אין עושין מי מלח צנון בשבת, אף אם הם מועטים.
 מבררת הגמרא: מאי מי מלח צנון, רבה ורב יוסף בר אבא דאמרי
 תרנויהו – (אמרו שניהם), כל שיש בהם הרבה מלח עד כדי
 שהביצה צפה בהן, מפני שהמלח מונע אותה מלשקוע. ובמה הוא
 שיעור המלח במי מלח עזין. אמר אביי, תרי תילתי מילחא ותילתא
 מילא – שני שליש מלח ושלש אחד מים. למאי עבדי לה – לאיזה
 צורך עושים כן. אמר רבי אבהו, למורינא – לתת מהם על שומן
 של דגים, ודיו עושים כן לכבוש בהם דגים, ולפיכך אסור לעשות
 מי מלח עזים שנראה כעושה כן לכבוש בהם את הדגים.

ברייתא שניה: תני רבי יהודה בר חביבא, אין מולחין צנון וביצה
 בשבת, שלש או ארבע חתיכות יחד, כיון שהמלח מעבדם ונעשים
 קשים ויש בזה תיקון. רב חזקיה משמיה דאביי אמר, צנון אסור,
 וביצה מותרת, משום שהמלח אינו מועיל כל כך לביצה. אמר רב
 נחמן, מריש הון מלחא פוגלא – בתחילה הייתי מולח צנון בשבת,
 אמינא אפסורי קא מפסידנא ליה – לפי שסברתי שאני מפסידו בכך
 ואין זה כעיסוד, דאמר שמואל, פוגלא חורפי מעלי – צנון חריף הוא

את השבת.

אָמַר דָּאָמְרִי – יֵשׁ שְׁסִיפְרוּ מַעֲשֵׂה זֶה בְּאוֹפֵן אַחֵר, שְׂרֵבִינָא חֲוִיָּה
דָּקָא צְמִית לִיה בְּחִמְרָא – רָאָה אֶת רַב אִישׁ שׁוֹרֵה אֶת רִגְלוֹ בֵּין,
אָמַר לִיה רְבִינָא, לֹא כָּבֵד לָהּ מֶרֶץ לָהּ – הָאֵם אֵינֶךָ סוֹבֵר דִּין זֶה
דָּאָמְרִי רָבָא, הֵינִי בְּנֵי מַחְזֹא בֵּין דְּמַפְנֵךְ – כִּיּוֹן שְׁהֵם מַעֲוֹנִים וְעוֹרִם
רַךְ, אֲפִילוּ חִמְרָא נָמִי מִפִּי לָהּ – אֲפִילוּ יֵין מִרְפָּא, אֲסוּר לָהֶם
בְּשֶׁבֶת לִשְׂרֹת אֶת הַמְכָּה אֶף בֵּין, וְיָמַר נָמִי הָא מַפְנֵךְ – וְהוֹרִי גַם הָרֵב
הֵינּוּ מַעֲוֹנִי, אָמַר לִיה, נָבִי חֲדָד וְנָבִי הֲרִיגֵל שְׂאֵנִי וְ– שׁוֹנֵה דִּינָם דְּאָמְרִי
רַב אָדָא בְּרַ מִתְּנָה אָמַר רַב, מְכָה בְּנֵב חֲדָד וְנָבִי הֲרִיגֵל הָרִי הֵן כְּמִכָּה
שֶׁל חֲלָל – שְׁנִמְצָאָת בְּתוֹךְ חֲלָל הֲגוֹף שְׂהִיא מְסוּכְנָה, וְנִחְלָלִין עֲלֶיהֶן
אֶת הַשִּׁבְתָּ.

הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שְׂדֵנָה בַּעֲנִין רַחֲצִיָּה בְּמִקְוֹת שְׂרוּחָצִים
שֶׁם לְרִפּוּאָה: תְּנִי דְרַבְנָה, רוֹחָצִים בְּמֵי יָרֵד, בְּמֵי תְּמָתָה, בְּמֵי עֲקָא
בְּשֶׁבֶת, וְאֵף שְׂהִימִים שֶׁם קֶצֶת מְלֻחִים וּמוֹעִילִים קֶצֶת לְרִפּוּאָה, וְכֵן
רוֹחָצִים בְּמֵי מִכְרֵיָא אֵף שֶׁבְּחִמִּים, כִּיּוֹן שֶׁהֲדִיר לְרַחוּץ בָּהֶם, וְלֹא
מוֹכַח שְׂעוּשָׁה כֵן לְרִפּוּאָה, אֲכָל לֹא בִּים הַגְדוֹל, וְלֹא בְּמֵי מִשְׁרָה –
מִים שְׂשׁוּרִים בּוֹ שֶׁפֶתֶן וְהֵם סְרוּחִים, שְׂאִין הֲדִיר לְרַחוּץ בְּמֵי מִשְׁרָה
אֵלָּא לְרִפּוּאָה, וְלֹא בִּימָה שֶׁל סְדוּם – בִּים הַמִּלְחָה, מִשׁוּם שְׂמֻלּוֹחַ
מֵאֵד וְאֵין הֲדִיר לְרַחוּץ בּוֹ, וּמוֹכַח שְׂרוּחָץ בָּהֶם לְרִפּוּאָה.
הַגְמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה מְבִרִיתָא אַחֲרֵת עַל בְּרִייתָא זוֹ: וְרִמְיָנָהוּ,
רוֹחָצִים בְּמֵי מִכְרֵיָא וְכִים הַגְדוֹל, אֲכָל לֹא בְּמֵי מִשְׁרָה וְלֹא בִּימָה שֶׁל
סְדוּם. קִשְׁיָא יֵם הַגְדוֹל אֵיִם הַגְדוֹל – קִשָּׁה מִדֵּין יֵם הַגְדוֹל הַמּוֹבָא
בְּרִייתָא הָרִאשׁוֹנָה שְׂאֲסוּר לְרַחוּץ בּוֹ עַל דִּין יֵם הַגְדוֹל הַמּוֹבָא
בְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה שְׂרוּחָצִים בּוֹ.

מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא קִשְׁיָא, הָא – הַבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה
שֶׁהֲתִירָה לְרַחוּץ בִּים הַגְדוֹל, רַבִּי מֵאִיר הִיא, שְׂאִינוּ מַחֲלֵק בֵּין יָם
הַגְדוֹל לְשֶׂאֵר יָמִים. הָא – הַבְּרִייתָא הָרִאשׁוֹנָה שְׂאֲסוּרָה לְרַחוּץ בִּים
הַגְדוֹל, רַבִּי יְהוּדָה הִיא, שְׂמַחֲלֵק בֵּין יָם הַגְדוֹל לְשֶׂאֵר יָמִים.
הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶת מַחֲלֻקַּת רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה: קוֹדֵם לְדַבְּרֵי
הַמְשֻׁנָּה יֵם לְבָאֵר שְׂלָגִי שְׁנֵי דְבָרִים חֲלוּקִים דִּין מַעֲיָן מִמֶּנּוּ. א.
שְׂמֵי הַמַּעֲיָן הֵם 'מִים חִיִּים', וְכֹשֶׁרִים לְטַבִּילָת זֶבֶד, וְלִהְיוֹת דִּם צִיפּוֹר
מִצּוּרֵה, וּלְקִידוּשׁ מִי חֲטָאֵת, שְׂכַל אֱלֹו צְרִיכִים 'מִים חִיִּים', אֲבָל
מִקּוּדָה אֵינוֹ כֹּשֶׁר לְכָל אֱלֹו, מִשׁוּם שְׂאִין מִימֵי 'מִים חִיִּים'. ב. שְׂמַעֲיָן
מִטְהַר אֶת הַטּוֹבָלִים בּוֹ אֵף כֹּאשֶׁר מִימֵי זֹחֲלִים וּמַקְלָחִים, שְׂכֵן
דְּרַכּוֹ שֶׁל הַמַּעֲיָן לְזַחֲלוֹ, וְאִילוּ מִקּוּדָה מִטְהַר רַק כֹּאשֶׁר הַמִּים
שְׂבִתוּכּוֹ מְכֻוֹנִסִים וְעוֹמְדִים אֲבָל לֹא כִּשְׂהֵם זֹחֲלִים.
דְּתַנֵּן (פֶּרֶה פֶּחַ מִדָּה, מִקְאֹוֹת פֶּחַ מִדָּה), כָּל הַיָּמִים שֶׁבְּעוֹלָם בְּמִקְוָה,
כְּלוּמֵר, תּוֹרַת מִקְוָה עֲלֵיהֶם וְלֹא תּוֹרַת מַעֲיָן לְגַבִּי שְׁנֵי הַדִּינִים
שְׂמַעֲיָן חֲלוּקִים מִמֶּנּוּ. א. שְׂכַל הַיָּמִים אֵין לָהֶם דִּין 'מִים חִיִּים'. ב.
שֶׁהַיָּמִים שְׂבִים כֹּשֶׁרִים לְטַבִּילָה רַק אִם הֵם מְכֻוֹנִסִים וְעוֹמְדִים
כְּמִקּוּדָה וְלֹא כֹאשֶׁר הֵם זֹחֲלִים כְּמַעֲיָן, שְׂנִימָא (בְּרַאשִׁית א') וְלִמְקָנָה
הַיָּמִים קָרָא יָמִים, הַכְּתוּב קָרָא לַיָּמִים 'מִקּוּדָה', לְפִיכָךְ, כָּל הַיָּמִים
שֶׁבְּעוֹלָם תּוֹרַת מִקּוּדָה עֲלֵיהֶם לְכָל דִּינָהֶם, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, יֵם הַגְדוֹל – יָם אֲוִקִינִסוֹן בְּלִבְדֵּי הָרִי הוּא בְּמִקְוָה
שְׂאִינוּ מִטְהַר בְּזוּחֲלִין וְאֵין לוֹ דִּין מִים חִיִּים, שְׂרַק עֲלִיו נֶאֱמַר
הַפְּסוּק וְלִמְקוּדָה הַיָּמִים קָרָא יָמִים, שֶׁשֶּׁם נָקוּל כָּל הַיָּמִים בְּמַעֲשֵׂה
בְּרַאשִׁית, אֲבָל שְׂאֵר יָמִים הָרִי הֵם כְּמַעֲיָן, וְלֹא נֶאֱמַר 'יָמִים' בְּלִשׁוֹן
רַבִּים, שְׂמַשְׁמַע כָּל הַיָּמִים, אֲלֵא מִשׁוּם שְׂנִי בּוֹ מִינֵי יָמִים הַרְבֵּה,
שְׂכַל הַנְּחָלִים הַזֹּחֲלִים אֵל הַיָּם הַגְדוֹל.
רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כָּל הַיָּמִים וְיָם הַגְדוֹל בְּכֻלָּם מְסֻתְרִין בְּזוּחֲלִין כְּמַעֲיָן,
מִפְּנֵי שֶׁדְּרַכּוֹ בְּזוּחִילָה כְּמַעֲיָן, שְׂכֵן דֶּרֶךְ הַנְּחָלִים לְזַחֲלוֹ אֵל הַיָּמִים,
וּפְסוּלִים לְזָבִים וּלְמִקְדָּשִׁים וּלְקִרְשֵׁי בֵּת מִי מִתְּנָה, כְּדִין מִקּוּדָה, שְׂאִין
לָהֶם דִּין מִים חִיִּים, לְפִי שֶׁהַכְּתוּב קָרָא 'מִקּוּדָה'. וְאֵם כֵּן רַבִּי מֵאִיר
שְׂאִינוּ מַחֲלֵק בֵּין יָם הַגְדוֹל לְשֶׂאֵר יָמִים וְסוֹבֵר שְׂדִין אֶחָד לְכָל
הַיָּמִים, יִסְבּוֹר שְׂרוּחָצִים בְּשֶׁבֶת בִּים הַגְדוֹל כֹּאשֶׁר הַיָּמִים, וְרַבִּי
יְהוּדָה שְׂמַחֲלֵק בֵּין יָם הַגְדוֹל לְשֶׂאֵר יָמִים יִסְבּוֹר שְׂאֲסוּר לְרַחוּץ
בְּשֶׁבֶת בִּים הַגְדוֹל.

הַגְמָרָא מְקַשָּׁה מֵהַ דְּרָמִיּוֹן בֵּין הַמַּחֲלֻקָּה לְעַנֵּן מִקּוּדָה לְאִיסוּר
רַחֲצִיָּה בָּהֶם בְּשֶׁבֶת מִפְּנֵי שְׂמִרְפָּאִים: מִתְּקָרָה לָהּ רַבִּי נִחְמָן בְּרַ יִצְחָק,

לְיָגִית שְׁנוֹתָנִים בַּה שִׁיכַר תִּיקְצִין, שְׂלֹא תִיגַע בְּגִיגִית קוֹדֵם נְטִילָה,
וְתוֹזִיק אֶת הַשְּׁנוֹתִים מִן הַשִּׁיכַר.

מִבְּאֵר הַבְּרִייתָא: יָד הַנוֹגַעַת בַּעֲיָן קוֹדֵם נְטִילָה מְסַמָּא אֶת הָעֵין, יָד
הַנוֹגַעַת בְּאוֹזֵן קוֹדֵם נְטִילָה מְרַשָּׁת, יָד הַנוֹגַעַת בְּפֶה אוֹ בְּחוֹטֶם
קוֹדֵם נְטִילָה מְעַלָּה פּוֹלִיפּוּס – רִיחַ בְּפֶה וּבְחוֹטֶם.
תְּנִינָא, רַבִּי נִתָּן אָמַר, בֵּת חֲזִירִין הֵיא זֶה, הָרוּחַ הָרַעָה הַשּׁוֹרֵה עַל
הַיָּדִים קוֹדֵם הַנְטִילָה, וּמִקְפָּרָת בְּנְטִילָתוֹ עַד שִׁידְחוּץ דִּיּוֹ יִפֹּה שֶׁשֶּׁל
פְּעֻמִּים.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, פּוֹדֵד – כּוֹחַל שְׁנוֹתָנִים בַּעֲיָן, אִם נִתְּנוּ בַּעֲנִיּוֹ, מְעַבֵּיר
בֵּת מִלָּךְ – מַעֲבִיר אֶת הָרוּחַ הָרַעָה הַזֶּה אִם הִזִּיקָה לַעֲיָנִי כְּשֶׁנִּגַּע
בָּהֶם קוֹדֵם נְטִילָה, וּפּוֹסֵק אֶת הַדְּמָעָה, וּמְרַבֵּה שִׁיעוֹר בְּעַפְעָפִים. תְּנִינָא
נָמִי חֲכִי כְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי יוֹסִי אָמַר, פּוֹדֵד מְעַבֵּיר בֵּת מִלָּךְ,
וּפּוֹסֵק אֶת הַדְּמָעָה, וּמְרַבֵּה שִׁיעוֹר בְּעַפְעָפִים.

וְאָמַר מֶר עוֹקְבָא אָמַר שְׂמּוּאֵל, עֲלִין וְ– מִיָּן עֲשׂוּן אֵין בָּהֶם בִּאכִילָתָם
מִשׁוּם רְפּוּאָה, שְׂאִינֵם מוֹעִילִים לְהֹאִיר אֶת הָעֵינַיִם. אָמַר רַב יוֹסֵף,
בּוֹסְקִיתָא וְ– כּוֹסֵבֵר אֵין בָּה מִשׁוּם רְפּוּאָה. אָמַר רַב שְׁשֵׁת, בְּשִׁוֹת אֵין
בָּהֶן מִשׁוּם רְפּוּאָה. אָמַר רַב יוֹסֵף, אֲכִילָת בּוֹסְקִיתָא, אֲפִילוּ לְדִידִי
וְ– לִי, שְׂאִין סוּמָא, קִשָּׁה לִי מוֹזִיק לִי לְכַאֵב הָעֵין. אָמַר רַב שְׁשֵׁת,
גְּרִינָא אֲפִילוּ לְדִידִי, שְׂאִין סוּמָא, מְעַל – טוֹב לִי לַעֲיָן. וְאָמַר מֶר
עוֹקְבָא אָמַר שְׂמּוּאֵל, כָּל מִינֵי בְּשִׁוֹת שְׂרוֹ – מוֹתֵר לְאֹכְלָם בְּשֶׁבֶת,
כִּיּוֹן שְׂלֹא מוֹכַח שְׂאֹכֵל אוֹתָה לְרִפּוּאָה, לָכֵךְ – חוּץ מְסֻתְרָא וְ– מִיָּן
כְּשׁוֹתָן שְׂאֲסוּר לְאֹכְלוֹ בְּשֶׁבֶת, מִשׁוּם שְׂאֹכְלִים מִיָּן זֶה רַק
לְרִפּוּאָה, וּמוֹכַח הַדְּרַב שְׂאֹכְלוֹ לְרִפּוּאָה.

אָמַר רַב חֲסִדָּא, שְׂרִינָא מִיָּנָא שְׂרִי – מוֹתֵר לְמַשּׁוֹחַ בְּשֶׁבֶת שְׂמֵן
וּבִיצִים עַל הַצִּלִּי כְּשֶׁהוּא חֵם וְאִינוֹ נִרְאֶה כְּמַתְקֵן. פִּיעֻפּוֹעִי בִּיעֻי –
לְטְרוֹף בִּיצִים בְּקַעְרָה, אָסוּר, כִּיּוֹן שְׂנִרְאֶה כְּמֵי שְׂרוּצָה לִיתֵּן
בְּקִידִיָּה עַל הָאֵשׁ לְכַשְׁלוֹ. דְּבִיתָהוּ דְּעִירִי עֲבָדָא לִיה – אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל
זַעֲרִי מַשְׁחָה שְׂמֵן וּבִיצִים עַל הַצִּלִּי בְּשֶׁבֶת לְחִיָּא בְּרַ אִשִּׁי, וְלֹא
אֲכָל, לְפִי שְׂסַבֵּר שְׂאֲסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּשֶׁבֶת, אֲמָרָה לִיה, לְרַבֵּךְ זַעֲרִי,
עֲבָדִי לִיה – עֲשִׂיתִי לוֹ כֵּן וְאֲכָל, וְאֵת לֹא אֲכָלָת.

הַגְמָרָא מְבִאֵרָת אֶת טַעְמוֹ שֶׁל זַעֲרִי: זַעֲרִי שְׂאֲכַל צִלִּי שְׂמַשְׁחָחוּ
בְּשֶׂמֶן וּבִיצִים, הוּא לְמַעֲמִיָּה – לְשִׁיתּוֹ שְׂמוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּשֶׁבֶת,
דָּאָמַר זַעֲרִי, נוֹתֵן אֲדָם יֵין צִלּוֹל וְיָם צִלּוֹלִין הָרֹאִיִּים לְשִׁתִּיה, לְתוֹךְ
הַמְּשֻׁפָּרָת וְ– מִסְנַגְתָּ שְׂמַסְנַגִּים בַּה יֵין מִן הַשְּׂמֵרִים) כְּדִי שִׁידְחוּ צִלּוֹלִים
יּוֹתֵר בְּשִׁבְתָּ, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם בּוֹרֵר, אֲלֵא – מוֹכַח שְׂזַעֲרִי סוֹבֵר,
שְׂבִינֵן דְּמִשְׁתֵּתִי חֲכִי – שְׁהֵם רֹאִיִּים כֵּךְ לְשִׁתִּיה בְּלֹא הַסִּנּוֹן, לֹא
מִיָּדִי קִעֲבִיד – לֹא נֶחֱשַׁב שְׂעוּשָׁה אִיסוּר בּוֹרֵר, חֲקָא נָמִי – גַּם כֵּאֵן
כִּיּוֹן דְּמִתְּקִיל חֲכִי – שְׂרֹאִי הַצִּלִּי לְאֲכִילָה בְּלֹא מִשְׁתִּיתָה הַשְּׂמֵן
וְהַבִּיצִים, לֹא מִיָּדִי קִעֲבִיד – לֹא נֶחֱשַׁב שְׂעוּשָׁה אִיסוּר, שְׂאִינוֹ נִרְאֶה
כְּמַתְקֵן.

הַגְמָרָא מְבִיאָה דִּין בַּעֲנִין רְפּוּאָה בְּשֶׁבֶת: וְאָמַר מֶר עוֹקְבָא, מִי
שְׂנַגְפָּה – שְׂנַכְשֵׁלָה וְנַחֲבֵלָה יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ, צוּמָתָה – מְכוּוּצָה עַל יָדִי
שְׂשׁוּרָה אוֹתָה בִּינִי, כְּדִי לַעֲצוֹר אֶת הָדֵם, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם אִיסוּר
רְפּוּאָה בְּשֶׁבֶת.

הַגְמָרָא מְבִרֶרֶת הָאֵם מוֹתֵר לְשְׂרֹתָם גַּם בְּחוּמוֹץ: אִיבְעִיָא לָהּ, חֲקָא
מֵאִי – מֵהַ דִּין לְשְׂרֹת אֶת הַמְכָּה בְּחוּמוֹץ, אָמַר רַב חֲלָל לְרַב אִשִּׁי,
כִּי חוֹיָנָא בִּי רַב בְּהֵנָּה – כֹּאשֶׁר הִייתִי בֵּית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַב כְּהֵנָּא,
אָמַר – אֲמַרְוּ שֶׁם, חֲקָא לֹא – בְּחוּמוֹץ אֲסוּר לְשְׂרֹת, כִּיּוֹן שְׂמִרְפָּא
אֶת הַמְכָּה. אָמַר רָבָא, וְהֵינִי – וְאִילוּ בְּנֵי מַחְזֹא, בֵּין דְּמַפְנֵךְ – כִּיּוֹן
שְׁהֵם מַעֲוֹנִים וְעוֹרִם רַךְ, אֲפִילוּ חִמְרָא נָמִי מִפִּי לָהּ – אֲפִילוּ יֵין
שְׂהוּא חוֹק רַק קֶצֶת, קִשָּׁה לְבִשְׂרָם וּמִרְפָּאֵם כְּחוּמוֹץ, וּלְפִיכָךְ אֲסוּר
לָהֶם לְשְׂרֹת אֶת הַמְכָּה אֵף בֵּין.

רְבִינָא אִיבְלָע לָבִי וְ– נִזְדַּמֵּן לְבִיתוֹ רַב אִשִּׁי, חוֹיָתָה דְּדִידִיקָא לִיה חֲמִרָא
אָנְבָא דְּכִרְעִיָּה – רָאָה רְבִינָא אֶת רַב אִשִּׁי שְׂחִמּוֹר דֶּרֶךְ עַל גִּב רִגְלוֹ,
וְיָתִיב קָא צְמִית לִיה בְּחִמָּא – וְיוֹשֵׁב וּמִשְׁרָה אֶת רִגְלוֹ בְּחוּמוֹץ
לְכוּוּצָה. אָמַר לִיה רְבִינָא, לֹא כָּבֵד לָהּ מֶרֶץ לָהּ – וְכִי אֵינֶךָ סוֹבֵר דִּין
זֶה דָּאָמַר רַב חֲלָל, חֲקָא לֹא – שְׂאֲסוּר לְשְׂרֹת אֶת הַמְכָּה בְּחוּמוֹץ.
אָמַר לִיה, נָבִי חֲדָד וְנָבִי הֲרִיגֵל שְׂאֵנִי – שׁוֹנֵה דִּינָם שֶׁל גִּב הַיָּד וְגַב הָרִגֵל
שְׂמוֹתֵר לְרִפּוּאָתָם, כִּיּוֹן שְׂמַכְתָּם קִשָּׁה וּמְסוּכְנָה, וּמַחֲלִילִים עֲלֵיהֶם

שבת. פרק ארבעה עשר – שמונה שרצים דף קט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קעג רש"י

לַגִּיטָּה שְׁמִטִּילִין בַּה שְׂכָר: תִּיקְצִין. דְּלֹא תִינַע קוֹדֶם נְטִילַת שְׁחִירָתָא: יֵד. לַעֲזֵן מִסְמָא.
קוֹדֶם נְטִילָה: יֵד. לֹאֲזַן מִחֲרֹשֶׁת: יֵד. לִפָּה אוֹ לַחוּסִים: מַעֲלָה פּוֹלִיפּוֹס. רִיחַ הַחוּסִים
וְהַפָּה. וְלִינֵי יָדָא לֹאֲמָה לֹא לַעֲזֵן שְׁחִירָתָא נָקֹט לָהּ. אֲלֵא מִשּׁוּם דְּמִבֵּיא לִידֵי קָרִי.
וּבְמִסְבַּח נִדְהָ דְּרָף (ג) אֲמָרִין בַּה תִּקְצִין מִשּׁוּם הָאִי טַעְמָא. וּמִשּׁוּם דְּתִנָּא בַּה נָמִי
לְטוֹחַת דְּתִיקְצִין – תִּנְיִיחַ נָמִי גִבֵּי הָנָךְ. וְזֶה יָד

לַגִּיטָּה – תִּיקְצִין. יֵד מִסְמָא, יֵד מִחֲרֹשֶׁת, יֵד מַעֲלָה
פּוֹלִיפּוֹס. תִּנְיָא, רַבִּי נֶתָן אוֹמֵר: בַּת חוֹרִין הִיא זֹו,
וּמִקְפָּרַת עַד שְׁחִירָתָא יֵדֵיו ג' פְּעָמִים. א"ר יוֹחָנָן: פּוֹד
מַעֲבִיר בַּת מַלְךְ, וּפּוֹסֵק אֶת הַדְּמָעָה, וּמַרְכָּה שִׁיעָר
בְּעַפְעָפִים. תִּנְיָא נָמִי הָכִי, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: פּוֹד מַעֲבִיר
בַּת מַלְךְ, וּפּוֹסֵק אֶת הַדְּמָעָה, וּמַרְכָּה שִׁיעָר בְּעַפְעָפִים.
וְאָמַר מִר עוֹקְבָא אֲמֹר שְׁמוּאֵל: עֲלוּן אֵין בְּהֶם מִשּׁוּם
רְפוּאָה. אֲמַר רַב יוֹסִף: פּוֹסְפִירָתָא אֵין בַּה מִשּׁוּם רְפוּאָה.
אֲמַר רַב שִׁשְׁתִּי: כְּשׁוֹת אֵין בְּהֶן מִשּׁוּם רְפוּאָה. אֲמַר רַב
יוֹסֵף: פּוֹסְפִירָתָא, אֲפִילוּ לְדִידֵי קֶשֶׁה לִי. אֲמַר רַב שִׁשְׁתִּי:
רְגִיזָא – אֲפִילוּ לְדִידֵי מַעֲלָה. וְאָמַר מִר עוֹקְבָא אֲמֹר
שְׁמוּאֵל: כָּל מִינֵי כְּשׁוֹת שְׂרֹו, לְכַר מִפְּרוּזָא. אֲמַר רַב
הֶסְדָּא: שְׂרִיקָא טוּיָא – שְׂרִי, פִּיעֻפּוּעִי בִיעִי – אֶסוּר.
דְּבִיתָהוּ דְּעִיעִי עֲבָדָא לִיה לְחִיָּא פִר אִשִּׁי וְלֹא אֲכָל.
אֲמַר לִיה: לְרַבָּךְ עֲבָדִי לִיה וְאֲכָל, וְאַתָּה לֹא אֲכַלְתָּ?
וְעִירִי לְטַעְמִיָּה, דְּאָמַר וְעִירִי: נֹותֵן אֲדָם יוֹן צִלּוּל וְיָמִים
צִלּוּלִין לְחוּד מְשֻׁמֶּרֶת בְּשֶׁבֶת וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ. אֲלָמָא:
כִּיּוֹן דְּמִשְׁתַּתִּי הָכִי – לֹאֹ מִידֵי קַעֲבִיד. וְאָמַר מִר עוֹקְבָא מִי
שְׁנַפְתָּ יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ צוֹמְתָה כִּיּוֹן, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ. אִיבְעִיא
לָהּ: חֵלָא מָוִי? אֲמַר רַב הִלֵּל לְרַב אִשִּׁי: כִּי הוּיָנָא כִי
רַב פְּהֵנָא אֲמַרִי: חֵלָא לֹא. אֲמַר רַבָּא: וְהֵנִי בְּנִי מִחוּזָא,
כִּיּוֹן דְּמִפְּנֵי – אֲפִילוּ חֲמָרָא נָמִי מָסִי לָהּ. רַבִּינָא אִיקְלַע
לְבִי רַב אִשִּׁי, חֲזִייה דְּדִרְיָא לִיה חֲמָרָא אֲנָבָא דְּכַרְעִיָּה,
וְיָתִיב קָא צְמִית לִיה בַּחֲלָא. אֲמַר לִיה: לֹא סָבַר לָהּ מִר
לָהּ דְּאָמַר רַב הִלֵּל חֵלָא לֹא? א"ל: גִּב הֵיד וְגַב הֶרְגֵל
שְׁאֲנִי. אִיבָא דְּאָמַרִי: חֲזִייה דְּקָא צְמִית לִיה בַּחֲמָרָא,
אֲמַר לִיה: לֹא סָבַר לָהּ מִר לָהּ דְּאָמַר רַבָּא: הֵנִי בְּנִי
מִחוּזָא כִּיּוֹן דְּמִפְּנֵי – אֲפִי חֲמָרָא נָמִי מָסִי לָהּ. וְמִר

עֲלוּן אֵין בַּהֶם מִשּׁוּם רְפוּאָה. פִּי בִקְוִטְרַס דֹּאכִילָה מִיירִי, וְאֵין נִרְאָה לִרִי: אֵלֹא אִיירִי
לַחֲשִׁים עַל הָעֵין, דְּבַחֲכִי אִיירִי כּוֹלָה סוּגִיא. וְעוּדָה: אִי בֹאכִילָה מִיירִי – הִכִּי אֶסַר
רַב שֶׁשֶׁת גִּרְגִּיזָא? כִּיּוֹן דְּמִאכֵל בִּרְיָאן הוּא, וְהִתְנָן: כָּל הָאוֹכֵלִים אוֹכֵל אֶדָם לְרְפוּאָה:
לְדִידֵי אֲפִילוּ כּוֹסֶבֶרְתָא קֶשִׁי לִי. קֶשֶׁה לִרִי: א"כ אֲמֵי אִיצְטְרִיךְ לְמִימַר רַב יוֹסֵף
כּוֹסֶבֶרְתָא אֵין בּוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה? כִּיּוֹן דְּמִזְקָה
לְעֵינִים כ"ש דְּלֹא מִרְפָּאָה! וְאוּמַר ר"ר דְּהֶק: אֵין
בַּה מִשּׁוּם רְפוּאָה, כְּלָמוּד: יֵשׁ שְׁמִעוּן וְסוֹבוּר
שִׁישׁ בַּה רְפוּאָה – וְאֵין בַּה רְפוּאָה, אֵלֹא מִזְקָה
לְעֵינִים. וְיֹכֵל לְהוֹת שְׁמִעוּתָה אוֹתוֹ בְּשׁוּם עֵינִי:
שְׂרִיקָא טוּיָא. פִּירֵשׁ ר"ה: מִם שְׁמִסְנִים
מִמַּעַי אֲבִטְיָה וְשׁוֹתִים כִּדִּי לְשִׁלְשֵׁל.
וּר"ל מוֹתוֹר לִסְנֵן מִם שְׁבִמְעִין, כְּדִמְסִיקִי כִיּוֹן
דְּמִיתְכִּיל הָכִי לֹא מִידֵי קַעֲבִיד. אֲבָל פִּיעֻפּוּעִי
בִיעִי – אֶסוּר, דְּלֹא מִיתְכִּיל בְּלֹא סִינֹון שְׂפִיר.
וְהִשְׁתָּא אֲתִי שְׂפִיר לְפִי ר"ח דְּשִׁיכָא הָא מִלְתָּא
לְהֵכָא, דְּמִיירִי בְּרְפוּאָה: רְוֹחִצִין בְּמִי גֵר
בְּמִי חֲמִתָּן בְּמִי טְבִירָא. וְהָא דִּתְנָן בְּפ' "בְּהִית"
לְקַמֵּן דָּף קמ"ו. הָרוּחִץ בְּמִי מַעֲרָה בְּמִי טְבִירָא.
דְּוִיקִי בְּגִמְרָא: דִּיעֵבַד – אֵין, לְכַתְחִילָה. אֲבָל
הֶתֶם מִיירִי בְּרוּחִץ בְּנוּמָא, דְּרִמְיָא לְמַרְחִץ. וְלֹא
בְּהֵר מוֹתֵר לְכַתְחִילָה, כְּדִפְרִישִׁית לְעִיל בְּפִרָק
"כִּירָה" (לְעִיל לֹט: ד"ה וְהָא). וְרַבִּינוּ נָסִים כְּתֹב
בְּמִגִּילַת טַחֲרִים דְּהָא דִּקְתָּנִי הָרוּחִץ דִּיעֵבַד אֵין
לְכַתְחִילָה לֹא – מִשּׁוּם מִי מַעֲרָה. אֲבָל בְּמִי
טְבִירָא – אֲפִילוּ לְכַתְחִילָה שְׂרִי. וְלֹא קִתְּנִי בְּמִי
טְבִירָא אֵלֹא לְלַמַּד עַל מִי מַעֲרָה שְׁחֹן חֲמִין,
דְּוִמִי דְּמִי טְבִירָא. וְטַעְמָא, מִשּׁוּם דְּמִי טְבִירָא
מְגוּלִין, אֲבָל מַעֲרָה מְכּוּסָה הִיא, כְּדֹאמַר בְּשׁוּר
שִׁנְגָה אֶת הַפֶּרֶה" (ב"ק דף ג) דְּמַעֲרָה עֲבִידָא
דְּמַסְלָלָא וּנְפִישׁ הִבְלָא וְחִישִׁינֵן שְׁמֹא יוֹיע
וּמִשָּׁה לְכַתְחִילָה לֹא):

רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר כָּל הַיָּמִים מִשְׁדִּירִין בּוּחוּלִין.
נִרְאָה לִרְיִב: אֲדַעְמָא מִשּׁוּם דְּכָל שַׁעַה
הוֹלְכִים וְשׁוֹבִים מִבָּאן לְכָאן, וְהוּי בּוּחוּלִין, הֵלֶכְךָ
יֵשׁ לָהֶם לְטוֹדֵר בּוּחוּלִין כְּמוֹ שָׂאֵר נִדְרוֹת. אֲבָל
מִם חַיִּים אֵינֶם, שְׁחֹרִי אֵינֶם נוֹבְעִים, הֵלֶכְךָ
מִסְתַּבֵּר טַפִּי מִה שִׁחְבּוֹתוֹ קֶרָאן מְקוּדָה. הִיטֵּי
לְפּוֹסְלֵן מִמֵּיִם חַיִּים: הָא ר"מ וְהָא רַבִּי יְהוּדָה.
תִּימָה: הִכִּי מְדַמִּי הָא פְּלֹגְתָא לְפִלְגוּתָא דְּלַעֲלֵל
דְּמִיירִי בְּרְפוּאָה?

נָמִי – הָא מִפְּנֵי! אֲמַר לִיה: גִּב הֵיד וְגַב הֶרְגֵל שְׁאֲנִי. דְּאָמַר רַב אָדָא פִר מִתְּנָה אֲמַר רַב: גִּב
הֵיד וְגַב הֶרְגֵל הָרִי הֵן כְּמַפָּה שֶׁל חֲלָל, וּמִחֲלָלִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשֶּׁבֶת. ת"ר: רֹוּחִצִּים בְּמִי גֵרָר,
בְּמִי חֲמִתָּן, בְּמִי עֲסִיָא, וּבְמִי טְבִירָא. אֲכָל לֹא בִּים הֶגְדוֹל, וְלֹא בְּמִי מִשְׁרָה, וְלֹא בִּימָה שֶׁל
סָדוּם. וְרַבִּינָהוּ: רֹוּחִצִּים בְּמִי טְבִירָא וּבִים הֶגְדוֹל, אֲכָל לֹא בְּמִי מִשְׁרָה וְלֹא בִּימָה שֶׁל סָדוּם.
קִשְׂיָא יָם הֶגְדוֹל אֵים הֶגְדוֹל! א"ר יוֹחָנָן: לֹא קִשְׂיָא. הָא – ר"מ, הָא – ר' יְהוּדָה. דִּתְנָן: כָּל
הַיָּמִים כְּמִקְוֶה, שְׁנַאֲמַר "וְלִמְקוֹה הַיָּמִים קֶרָא יָמִים" דְּבִרִי ר"מ, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר: יָם הֶגְדוֹל
כְּמִקְוֶה, וְלֹא נֶאֱמַר "יָמִים" אֲלֵא שִׁישׁ בּוֹ מִינֵי יָמִים הֶרְכָּה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל הַיָּמִים מִטְּהֵרִין
בּוּחוּלִין, וּפְסוּלִים לְזִבִּים וְלְמַצוֹרְעִים וְלִקְדָּשׁ בְּהֶן מִי חֲטָאָת. מִתְּקִיף לָהּ רַב נֶחֱמָן פִר יִצְחָק:
אִמּוֹר

טו) וְרִחֲצִין בְּשׁוּר בְּמִים חַיִּים, בְּמַצוֹרַע כְּתִיב (שם יד) "אֵל כְּלִי חֶרֶס עַל מִים חַיִּים" (במדבר טו) "מִים חַיִּים אֵל כְּלִי". וּמִטְהַר טְמֵאִים הַשּׁוֹבְלִים בְּמִימֵי
כְּשֶׁהן וּחוֹלִין וּמִקְלָחִים, שְׁחֹרִי זֶה דְּרָבּוֹ שֶׁל מַעֲיָין, כָּל עֲצֻמֵּן וּחוֹלִין הֵן. וּמְקוּדָה, שְׁחֹן מִם מְכּוּנְסִין, אִם הִטְבִּיל בְּמִימֵי דָרָךְ וְחִילְתָּן בְּמִקְוֶה קֶטְפֶּרֶס – אִינְהָ טְבִילָה, עַד שִׁינָא
בְּמִקְוֶה אֲשִׁבוּרֵן שֶׁלֹּו קוּיִן וְעוֹמְדִין. וְהִכִּי תִנָּא בַּת"כ: אִי מִה מַעֲיָין מִטְהַר בּוּחוּלִין, אִם מְקוּדָה מִטְהַר בּוּחוּלִין – תֵּל "אֵין". מַעֲיָין מִטְהַר בּוּחוּלִין, וְהַמְקוּדָה בְּאֲשִׁבוּרֵן. וְזֶה פִירֵשׁ
מִטְהַר בּוּחוּלִין כְּכֹל מְקוּם. וְאֵינוֹ לֹא שְׁמַעְתִּין כֵּן. וְאֵין הַמְקוּדָה כְּשֶׁר לְטַבִּילַת זָב וְלַהֲזִיָּת מַצוֹרַע וְלִקְדָּשׁ מִי חֲטָאָת, וְכָל הַיָּמִים כְּמִקְוֶה. שֶׁהַכְּתוּב קֶרָאן מְקוּדָה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר.
לֹא קֶרָא הַכְּתוּב מְקוּדָה אֲלֵא לִים הֶגְדוֹל, דְּבִיהָ מִשְׁתַּעֲיָ קֶרָא בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁשֶּׁם נָקוֹד כָּל מִי בְּרֵאשִׁית: וְלֹא נֶאֱמַר "יָמִים". בִּלְשׁוֹן רַבִּים אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁמַעְתִּירְבִין בּוֹ מִינֵי יָמִים
הֶרְכָּה, שֶׁכָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֵל הַיָּם: רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר בַּת"כ: וְהִי הֶגְדוֹל תּוֹרַת מַעֲיָין מִם וּחוֹלִין עֲלֵיהֶן. לַעֲזֵן שְׁחֹם מִטְּהֵרִין בּוּחוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁדָּרָךְ לְהוֹת נְחָלִים וּחוֹלִין
עֲלֵיהֶן, וְזֶה דְּרָכֵן. אֲכָל פְּסוּלִין הֵן לְתוֹרַת מִים חַיִּים, דְּהַכְּתוּב קֶרָאן מְקוּדָה:

אִמּוֹר

לְפִי טְבַעַת לְמַשְׁמֵשׁ בַּה תְּדִיר, מִבֵּיאָתוֹ לִידֵי
הַתְּנוּנִיּוֹת: בַּת חוֹרִין הִיא. הִירֹחַ הַשְּׁחֹרָה עַל
הַיָּדִים לְפִנֵּי נְטִילָה: וּמִקְפָּרַת. בְּנִטְיָלָה
לְנוֹטְלָה יָפָה עַד שִׁישְׁפּוֹף מִים יָפָה ג' פְּעָמִים
עַל יָדֵי: פּוֹד. אִם נֹותֵנוּ בְּעִינֵי: מַעֲבִיר בַּת
מַלְךְ. אִם הִיָּקָה לְעִינֵי: עֲלִין. כִּף שֶׁם הָעֵשֶׁב:
אֵין בְּהֶם מִשּׁוּם רְפוּאָה. בֹּאכִילָתוֹ לְהֵאִיר
הָעֵינִים, דְּלֹא מִסּוּ: פּוֹסְפִירָתָא. אֲלִיאֲגִדֵּר: א'
אֲפִילוּ לְדִידֵי. דְּמִאוֹר עֵינִים אֲנָא, קֶשֶׁה לִי
לְכָאֵב הָעֵין אִם אוֹכֵלָנָה: רְגִיזָא. אֲוִרְגִּיא:
אֲפִילוּ לְדִידֵי. דְּמִאוֹר עֵינִים אֲנָא, מַעֲלִיא לִי:
כָּל מִינֵי כְּשׁוֹת שְׂרִי. לְמִיכַל בְּשִׁבְתָּ, דְּתִנָּן
בְּמִתְנִי: כָּל הָאוֹכֵלִים אוֹכֵל אֶדָם לְרְפוּאָה,
דְּלֹא מוֹכְחָא מִלְתָּא: לְכַר מִפְּרוּזָא. שְׁאֲן
אֲדָם אוֹכֵל אֲלֵא לְרְפוּאָה וּמוֹכְחָא וּמוֹכְחָא:
שְׂרִיקָא אֲמֹר. לְשֹׁרֹק לְטוֹחַ שְׁמֹן וּבִיצִים
מְגוּלָגִלִין עַל הַצִּלִּי כְּשֹׁהוּת חֶם מִשְׁחֻשְׁכָּה –
שְׂרִי, וּבְלִבְכָּד שְׁלֹא יִהְיֶה רוּחַח כִּדִּי לְכַשֵּׁל, וְלֹא
אֲמָרִין דְּמִי לְמַתְקֵן: פִּיעֻפּוּעִי בִיעִי. לְטֵרוֹף
בִּיצִים מְגוּלָגִלִין בְּקַעֲרָה: אֶסוּר. דְּמִתְחִין
כְּמֹאן דְּבַעֲי לְמַשְׁדִּירָהוּ בְּקִדְרָה: עֲבָדָא לִיה.
שְׂרִיקָא טוּיָא: לְרַבָּךְ. וְעִירִי: מִשְׁמֶרֶת.
שְׁמִסְנִין בַּה שְׂמִירָתִי: כִּיּוֹן דְּמִשְׁתַּתִּי הָכִי.
שְׂרִיאִי לְשִׁתּוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁהוּא בְּלֹא סִינֹון:
דְּמִיתְכִּיל הָכִי. בְּלֹא שְׂרִיקָא: שְׁנַפְתָּ.
שְׁכַשְׁלָה וְקִתְּנָה, לִשׁוֹן "פֶּן תִּגּוֹף" (תהלים
צא), דֶּם מְגַפְתָּה (מִכְשִׁירִין פ"ו מ"ח): צוֹמְתָה
כִּיּוֹן. לְשִׁבְרֵי הָדֶם: דְּמִפְּנֵי. מַעֲוָגִין הֵן, וְכָל
דְּבִרֵּי שְׁהוּא טוֹק קֶצֶת קֶשֶׁה לְכַשֵּׁרֹן וְצוֹמְתָה:
דְּדִירָא לִיה חֲמָרָא. חֲמֹור דָּרָךְ לוֹ עַל רִגְלוֹ:
שְׁאֲנִי. שְׁמִכְתּוֹ קֶשֶׁה, וּמִסְבֹּךְ, וּמִחֲלָלִין עֲלֵיו
אֶת הַשֶּׁבֶת: רֹוּחִצִּין בְּמִי גֵרָר. וְאֵעִיף שְׁחֹן
מִלּוּחִין קֶצֶת דָּרָךְ לְרוּחִץ בְּהֶן בְּחוּל, וְלֹא
מוֹכְחָא מִלְתָּא דְּלְרְפוּאָה הִיא: אֲכָל לֹא בִּים
תִּנְיֹול. לְקַמֵּן מִפְּרֵשׁ טַעְמָא: וְלֹא בְּמִי מִשְׁרָה.
שְׁשׁוּרִין בַּה פִּשְׁתָּן, וְאֵין דָּרָךְ רִחֲצָה בְּהֶן.
אֲלֵא לְרְפוּאָה. דְּמִסּוּ. וְכֵן בִּימָה שֶׁל סָדוּם
דְּמִלִּיחַ טוֹבָא וְאֵין רֹוּחִצִּין בַּה אֲלֵא לְרְפוּאָה,
וּמוֹכְחָא מִלְתָּא: הָא. דְּקִתְּנִי רֹוּחִצִּים בִּים
הֶגְדוֹל – ר"מ הִיא, דְּמַשְׁי כָּל הַיָּמִים כִּי
הַיָּדִי, וְלֹא מִפְּלִיג בִּין יָם הֶגְדוֹל לְשֹׁאֵר
הַיָּמִים: דְּתִנִּי "אֵין רֹוּחִצִּין" – רַבִּי יְהוּדָה
הִיא, דְּמַפְּלִיג בִּין יָם הֶגְדוֹל לְשֹׁאֵר יָמִים: כָּל
הַיָּמִים כְּמִקְוֶה. לְכָל תּוֹרַת מְקוּדָה, וְאֵין לָהֶם
תּוֹרַת מַעֲיָין. וְזֶה בִּין מְקוּדָה לְמַעֲיָין –
הַמַּעֲיָין כְּשֶׁר לְטַבִּילַת זָב וְהַזֹּאת צִפּוֹר
מַצוֹרַע, דְּמִים חַיִּים הֵן, וְלִקְדָּשׁ מִי חֲטָאָת.
דְּבּוּלָהוּ מִם חַיִּים כְּתִיב, כָּן כְּתִיב (ויקרא
טו) וְרִחֲצִין בְּשׁוּר בְּמִים חַיִּים, בְּמַצוֹרַע כְּתִיב (שם יד) "אֵל כְּלִי חֶרֶס עַל מִים חַיִּים" (במדבר טו) "מִים חַיִּים אֵל כְּלִי". וּמִטְהַר טְמֵאִים הַשּׁוֹבְלִים בְּמִימֵי
כְּשֶׁהן וּחוֹלִין וּמִקְלָחִים, שְׁחֹרִי זֶה דְּרָבּוֹ שֶׁל מַעֲיָין, כָּל עֲצֻמֵּן וּחוֹלִין הֵן. וּמְקוּדָה, שְׁחֹן מִם מְכּוּנְסִין, אִם הִטְבִּיל בְּמִימֵי דָרָךְ וְחִילְתָּן בְּמִקְוֶה קֶטְפֶּרֶס – אִינְהָ טְבִילָה, עַד שִׁינָא
בְּמִקְוֶה אֲשִׁבוּרֵן שֶׁלֹּו קוּיִן וְעוֹמְדִין. וְהִכִּי תִנָּא בַּת"כ: אִי מִה מַעֲיָין מִטְהַר בּוּחוּלִין, אִם מְקוּדָה מִטְהַר בּוּחוּלִין – תֵּל "אֵין". מַעֲיָין מִטְהַר בּוּחוּלִין, וְהַמְקוּדָה בְּאֲשִׁבוּרֵן. וְזֶה פִירֵשׁ
מִטְהַר בּוּחוּלִין כְּכֹל מְקוּם. וְאֵינוֹ לֹא שְׁמַעְתִּין כֵּן. וְאֵין הַמְקוּדָה כְּשֶׁר לְטַבִּילַת זָב וְלַהֲזִיָּת מַצוֹרַע וְלִקְדָּשׁ מִי חֲטָאָת, וְכָל הַיָּמִים כְּמִקְוֶה. שֶׁהַכְּתוּב קֶרָאן מְקוּדָה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר.
לֹא קֶרָא הַכְּתוּב מְקוּדָה אֲלֵא לִים הֶגְדוֹל, דְּבִיהָ מִשְׁתַּעֲיָ קֶרָא בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁשֶּׁם נָקוֹד כָּל מִי בְּרֵאשִׁית: וְלֹא נֶאֱמַר "יָמִים". בִּלְשׁוֹן רַבִּים אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁמַעְתִּירְבִין בּוֹ מִינֵי יָמִים
הֶרְכָּה, שֶׁכָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֵל הַיָּם: רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר בַּת"כ: וְהִי הֶגְדוֹל תּוֹרַת מַעֲיָין מִם וּחוֹלִין עֲלֵיהֶן. לַעֲזֵן שְׁחֹם מִטְּהֵרִין בּוּחוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁדָּרָךְ לְהוֹת נְחָלִים וּחוֹלִין
עֲלֵיהֶן, וְזֶה דְּרָכֵן. אֲכָל פְּסוּלִין הֵן לְתוֹרַת מִים חַיִּים, דְּהַכְּתוּב קֶרָאן מְקוּדָה:

אִמּוֹר

קעד שבת. פרק ארבעה עשר – שמונה שרצים דף קט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

אימור דפליגי לעגן טומאה וטהרה. ומשום קרא: לעגן שבת. דשעמא משום רפואה הוא. מי שמעת להו? הא דאשתתי. בגייהו – אסור, דמוכחא מלתא דלרפואה קא
מכין: הא דלא אשתתי. אלא רחץ וצא – מותר: בתיירא. דקתני רוחצין, דלא אשתתי: חטין. מאלני: שלא נשתה. בתוך המים, דנראה במקור בעלמא: בפי. שכן
רוחצין בזה בחול לרחיצה שאינה לרפואה: פריש. אין רוחצין. דמוכחא מלתא דלרפואה. ותרין: דאשתתי: מי המשרה אפי המשרה לא קשיא. הך דקתני רוחצין
במי המשרה, אהך תרתי דלעיל דקתני "אבל לא במי המשרה" – הא – דאשתתי. הא – דלא אשתתי: מתני' איכיון. מפרש בגמרא שאינו מאכל בריאים. ומוכחא מלתא
דלרפואה אכיל ליה: אבל אוכל הוא את
יועור. שהרבה אוכלין אותו בשבת בריאין:
ממי דקלים. מפרש בגמרא: וכן עיקר. וכן עיקר.
משקה שבותשין לתוכו עיקר ויקח
ובשמים, ובגמרא מפרש ליה: מפני שהן
לירוקה. לחולי של ירקון, ואינו מאכל
בריאים: לצמא. אם אינו חולה: גמ' אמר
רב יוסף אוב. דאורייתא, שהוכשר לתא, הוא
הוא שקורין אברתא בר המג: איכיון.
דמתניתין, הוא שקורין אברתא בר היג. וכן
מרבתי מפרשים: בר המג – שגדל במקום
גמי, בר היג – שגדל בין ההגים, רוצין:
עולא אמר. אוב דאורייתא הוא מרוא
חינא, בלעז שוליא: שומשוק. הוא אוב
דאורייתא: ג' קלחים. דאגדה כתיב, ואין
אגדה פחות מזה: וכן ג' גבעולין. בכל ילקח
ג' גבעולין קנים דקים כעין של קנבוס:
לקורני. תולעים שבבני מעים: דחליף עליה
מ' יומי. משנחת: פותק. בלעז פולא:
לארקה. תולעים שבבכר: מפא הרי.
חולי: מאומצא. כשר בגלים: אליבא
ריקנא. קודם אכילה: ומגיד דרוביא. לולבי
תילתן, כעין לולבי גפנים: רוביא. תילתן
פיגרי: ומשתי מרא בתיירא. האוכל אחד
מאלו קודם אכילה, ושונה אחריו מים: ואי
לא. אי לית ליה פותק. אי: אכילה ולא
איתסי: תחלי. שחלי. כרישון: לימין גרמא.
הוא מוצץ אבר יפה מאותו כשר, וימץ שמנו
בפיו: גורא דאסינתא. קליפה גרודה מן
הסנה: מעילא. לתתא. שנתה מן
מלמעלה למטה: דלמא נקמא. התולעים:
איירי פומיה. דרך פיו: בי שכבי. בין
השמשות, בחשבותא דשמש. ל"א: בי שכבי
– בבית אחד משכניו, שלא ירית הוא הריח,
שהוא קשה לו: נספרין לנקבים דלית.
יסתם נחיריו שלא ירית. ל"א: יסתם נחיריו
ונקבי אוניו, שלא יצא כח המשקה מגופו:
מפני אפשיה. מקום שנפשו הדקל,
אישברגיר: חוטרא חיותא. עץ הגדל יחיד
בלא ענף: לגילויא. מי ששתה מים מגולין:
חמשה לילי. ונדרין: כוסתא דשכרא.
כוסות: עד דקיימי אאנפא. שיעמוד על מדה
מתוקת אנפא, ודאי רביעית חלוג. כדאמרין
ב"חוקת הבתים" (ב"ב נח). ושנרא תנורא.
הסיקה תנור: וגרפתיה. מגחלים, שיעטן
קצח: ואותבה לביתא בגייהו. שישב עליה
ולא יבזה: ונפא מנייה. הקיא הארס שבלע:
הוצא. עלה של לולבי: אחרונא חילתא. מתוק:
ולתיירא. לגייה. יחוק בתוכו חקק: וליתבה בי מילי דנורא. מנייה ע"ג גחלים לוחשות, שיתבשל האתרוג בדבש: בני מ' יום. שעברו עליהם מ' יום. ל"א: של תינוק בן
מ' יום: פרוינא לויבנא. כוס קטן מאד, ושמו ברוינא. מאותן מי רגלים שותין למי שנשכחו צרעה, ומתרפא: רביעית לעקר. רביעית לוג למי שעקצו עקרב: פלגא ריבנא
לגילויא. חצי לוג: רבנא. לוג: אנגור ותיירי. מים שנשלק בהם בגגרי, מין עשב ששמו בגגרי. וסמא אנגורן מי שלק תרין, כדאמרין (ברכות דף לה) אנגורן
מא דסלקא, ותיירי צרי: אדמי ליה כפרשא. תופסו ומיסרו, שהפחד והמרוצה והכשות מתישין כח (א) ומחמם, ומת הנחש בתוכו: גובי. חתיכות חתיכות יצא הנחש
ממנו גובי טרונצין בלעז: וטריקיה. נשכו: עוקרא דחקרא חיוורת. עובר הנמצא במעי חמורה לבנה: דלא אשתתח טרפה. האם:

שבת דף קט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קצה

בַּר הֵינִי – מִיֵּן אֲזוּב שִׁגְדֵּל בֵּין הַקּוֹצִים.
דַּעַה אַחֲרֵת מִהוּ אֲזוּב: עוֹלָא אָמַר, אֲזוּב הוּא מְרָא חִוּרָא – מִן
צִמָּה. עוֹלָא אִיקְלַע לְבִי – הוֹדֵמִן לְבֵית רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, אֵיתִי
לְקַמְיָה – הִבְיָאוּ לִפְנֵי מְרָא חִוּרָא, אָמַר עוֹלָא, הֵינִי אֲזוּב דְּכֵתִיב
בְּאִדְרֵיתָא שִׁכְשַׁר לַהּזָא.
דַּעַה נּוֹסֶפֶת מִהוּ אֲזוּב: רַב שְׁפִי אָמַר, אֲזוּב הוּא שׁוּמְשׁוֹק.
הַגְמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה לִרְבִּי פִפִּי, אָמַר רַב יְרֵמְיָה מִדִּישְׁפָּתִי, בְּוֹתִיָּה דְּרַב
שְׁפִי מִסְתַּבְּרָא – מִסְתַּבֵּר כְּדַבְרֵי רַב פִּפִּי, דְּתֵנֵן בְּמִשְׁנָה (פֶּרֶה פִּירָא מִיט),
מִצֹּת הַזֹּאת בְּאֲזוּב, שִׁידֵּיּוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה קִלְחִין – שְׂרָשִׁים, וְכֵן שְׁלֹשָׁה
נְבֻעִלִין – קִנִּים דְּקִים, וְשׁוּמְשׁוֹק הוּא דְּמִשְׁתַּבְּחָא חֵבִי – וְרַק
בְּשׁוּמְשׁוֹק נִמְצָא כֵּן שֵׁשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה גְבֻעִלִים, וּמוֹכַח שְׁשׁוּמְשׁוֹק
הוּא הַאֲזוּב הַכֹּשֶׁר לַהּזָא.
שֵׁנִיּוּ בְּמִשְׁנָה, שְׁאִין אוֹכֵלִין אִיזְבִּין בִּשְׁבַת, מִשּׁוּם שְׁאוּכֵלִים אוֹתוֹ
לְרִפּוּאָה. הַגְמָרָא מְבַרֵּרַת מִה מִרְפָּא אֲזוּבִין: לְמָא אָכְלִי לִיָּה –
לֵאִיזוּ רְפּוּאָה אוֹכֵלִים אֶת הָאִיזְבִּין, מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: לְקוֹמְאִינִי –
לְתוֹלְעִים שִׁבְבִּי מַעֲיִים. בְּמָא אָכְלִי לִיָּה – עִם מַה אוֹכֵלִים אוֹתוֹ,
בְּשִׁבְעַת תְּמֵרֵי אוֹבְמָתָא – עִם שִׁבְעָה תְּמָרִים שְׁחוּרִים. בְּמָא הוּא –
מִמָּה נּוֹצְרִים תּוֹלְעִים בְּמַעֲיִים. מְקִימָא דְשִׁעְרֵי (בְּמָנָא) דְּחִלְיָה
עָלֶיהָ אֲרֻעִין יוֹמִין – מֵאֲכִילַת קִמָּח שְׁעוּרִים שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶם אַרְבַּעִים
יוֹם מִטְּחִינָתוֹ.
שֵׁנִיּוּ בְּמִשְׁנָה: אָכַל אוֹכֵל הוּא אֶת יוֹעֵזֶר.
הַגְמָרָא מְבַאֵרַת מִהוּ יוֹעֵזֶר: מָא (מִהוּ) יוֹעֵזֶר, מְשִׁיבָה הַגְמָרָא:
פּוֹתֵמֶן – מִן נַעֲנַע. לְמָא אָכְלִי לָהּ – לֵאִיזוּ רְפּוּאָה אוֹכֵלִים אוֹתוֹ.
לְאֲרֻקָּתָא – לְתוֹלְעִים שִׁבְבֵּד. בְּמָא אָכְלִי לָהּ – עִם מַה אוֹכֵלִים
אוֹתוֹ. בְּשִׁבְעַת תְּמֵרֵי חִוּוּרָא – עִם שִׁבְעָה תְּמָרִים לְבָנִים. בְּמָא הוּא –
מִמָּה נּוֹצְרִים תּוֹלְעִים כִּבְבֵּד. מְאֻמְצָא (וּמָא) אֲלִיבָא רִיקְנָא –
מֵאֲכִילַת בֶּשֶׂר שֶׁנִּצְלָה עַל גְּבִי גַחֲלִים קוֹדֵם אֲכִילָה כְּשֶׁהִקְיָה
רִיקָה. וּמִבִּישְׂרָא שְׁמָנָא – אוּ מִבֶּשֶׂר שֶׁמֶן אֲלִיבָא רִיקְנָא. וּמִבִּישְׂרָא
דְּתוֹרָא – אוּ מִבֶּשֶׂר שׁוֹר אֲלִיבָא רִיקְנָא. מְאֻמְצָא – אוּ מֵאֲגוּז אֲלִיבָא
רִיקְנָא. וּמִנִּיר דְּרוֹבָא – אוּ מִלּוּלֵי תִלְתָּן אֲלִיבָא רִיקְנָא, וּמִשְׁתִּי
מָא אֲבִירָהוּ – וְכֹאשֶׁר שׁוֹתָה מִיָּם לֵאחֲרֵי שֶׁאֵכַל אֶחָד מִדְּבָרִים אֵלּוּ
קוֹדֵם הָאֲכִילָה.
הַגְמָרָא מְבִיאָה רְפּוּאוֹת נּוֹסֶפֶת לְתוֹלְעִים כִּבְבֵּד: וְאִי לֹא – וְאִם אֵין
לוֹ פּוֹתֵמֶן, אוּ שֶׁאֵכַל וְלֹא נִרְפָּא, לִיבְלַע תְּחִלִּי חִוּוּרָא – יִבְלַע
שְׁחֵלִים [מִן מֵאֲכַל] לְבָנִים. וְאִי לֹא, לִיבְלַע בְּתַעֲנִיָּתָא – יִשֵּׁב
בְּתַעֲנִית, וְלִיבְלַע בִּישְׂרָא שְׁמָנָא וְלִישְׂרֵי אֲנֻמְרָא – וְיִבִּיא בֶּשֶׂר שֶׁמֶן וְיִינַח
עַל הַגַּחֲלִים, וְלִישְׁמִין רִיקְנָא – וְיִמְצוֹץ אֲבַר מֵאוֹתוֹ בֶּשֶׂר, שִׁינָא
הַשּׁוֹמֵן לִפְנֵי, וְלִינְעֵם תֵּלָא – וְיִשְׁתֵּה חוּמִין. וְאִיבָא דְאֲמִיר – וְיֵשׁ
אוֹמְרִים, שְׁחֵלָא לֹא – לֹא יִשְׁתֵּה חוּמִין, מִשּׁוּם דְּקָשִׁי לְכַבְדָּא –
שֶׁחַחֲמוּץ קֶשֶׁה לְכַבֵּד.
וְאִי לֹא, לִיבְלַע נִירָא דְאִסְנִיתָא – יִבִּיא קְלִיפָה שֶׁגִּרְדוּהָ מִן עֵץ הַסֵּנֶה,
דְּנִירָא מְעִילָא לְתַתָּא וְלֹא מִתַּתָּא לְעִילָא – שֶׁגִּרְדוּהָ מִן הָעֵץ
מִלְמַעְלָה כְּלִפִּי מִטָּה, שֶׁאִם יִקַּח קְלִיפָה שֶׁגִּרְדוּהָ מִלְמַטָּה לְמַעְלָה,
דִּילְמָא נִפְקָא אִידִידִי פּוֹמִיָּה – שְׁמָא יֵצֵאוּ תּוֹלְעִים דֶּרֶךְ פִּיּוּ, כֵּשֶׁם
שֶׁיִּגְרֵד מִהִסְתָּה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, וְלִישְׁלֹקָה בְּשִׁיבְרָא בִּי שִׁיבְבִי –
וְיִשְׁלֹק הַקְלִיפָה בְּשִׁיבֵר בִּזְמַן בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת, וְלִפְתָּר, נִסְכְּרִינִין
לְקִבְבִין דִּידִיהָ וְלִישְׁתִּי – יִסְתּוּם נַחֲרִיּוֹ כִּדִּי שְׁלֹא יִרְיֵה, שֶׁהִרִיחַ קֶשֶׁה
לוֹ, וְיִשְׁתֵּה, וְכִי מִפְּנֵי – וְכֹאשֶׁר נִפְנֵה לְצִרְכֵּי, מִפְּנֵי אֲשֶׁרִיחָה דְּדִקְלָא
– יִפְנֵה בְּמִקּוֹם שֶׁנִּקְצֵץ הַדִּקְל.
שֵׁנִיּוּ בְּמִשְׁנָה: וְשׁוֹתִין אֲבִירָהוּ.
הַגְמָרָא מְבַאֵרַת מִהוּ אֲבִירָהוּ: מָא – מִהוּ אֲבִירָהוּ. מְשִׁיבָה
הַגְמָרָא: חוּמְמָרָא. מָא חוּמְמָרָא. חוּמְמָרָא יְחִידָא – מִן עֵץ הַגִּדֵּל
יְחִידִי בְּלֹא עֵנָף וְשׁוֹלְקִים אוֹתוֹ בְּמִים. לְמָא עֲבָדִי לָהּ – לֵאִיזוּ רְפּוּאָה
עוֹשִׂים זֹאת. לְגִילּוּא – לְשׁוֹתָה מִיָּם מְגוּלִים וִירָא שְׁמָא שְׁתֵּה מִדָּם
נַחֲשׁ. וְאִי לֹא – וְאִם אֵין לוֹ מִן עֵץ זֶה אוּ שֶׁעֲשֵׂה כֵּן וְלֹא הוֹעִיל לוֹ,
לִיבְלַע חֲמִשָּׁא בְּלִילִי – יִבִּיא חֲמִשָּׁה וִרְדִּים, וְחֲמִשָּׁא בּוֹסְתָא דְשִׁיבְרָא –
וְחֲמִשָּׁה בּוֹסוֹת שִׁיבֵר, וְיִשְׁלֹקֵנָהוּ בְּהִידִי דְּהִידִי עַד דְּקִימָא אֲנַפְקָא
וְיִשְׁלֹקֵנָהוּ – וְיִשְׁלֹקֵם יָחִיד עַד שִׁיעֲמוּד עַל רְבִיעִית הַלּוּג, וְיִשְׁתֵּה אוֹתוֹ.
אִמְרִיָּה (אֲמִן) דְּרַב אֲחֵדְבִּי בַּר אֲמִי, עֲבָדָה לִיָּה לְהִתְהַלֵּךְ נִבְרָא – עֲשֵׂתָה

אִמְרִי דְּפִלְגִי – יְכוּלִים אֲנִי לומר, שֶׁמִּחְלֹקֶת רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה
אִם הֵים הַגִּדֵּל הוּא כְּשֶׁאֵר יָמִים, הוּא דוּקָא לְעֵנֵן מוֹמָאָה וְיִתְהַרְהֵר,
מִשּׁוּם שֶׁנִּחְלָקוּ בִּפְרוּשׁ הַפְּסוּק 'קָרָא יָמִים', אֲבָל לְעֵנֵן שְׁבַת, אִם
מוֹתֵר לְרַחוּץ בֵּים הַגִּדֵּל מִשּׁוּם רְפּוּאָה, מִי שְׁמַעַת לָהּ – הָאִם
שִׁמַּעַת שֶׁנִּחְלָקוּ.
הַגְמָרָא מְתַרְצֵת תִּירוּץ אַחֵר עַל הַסְתִּירָה: אֲלֵא אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר
יִצְחָק, לֹא קָשִׁיָּא, הָא – הַבְּרִייתָא הָאוֹסֶרֶת לְרַחוּץ בֵּים הַגִּדֵּל
עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן דְּאִישְׁתֵּתִי – שְׁוֹהָה בְּמִים, וּמוֹכַח שְׁוֹשָׁה כֵּן
לְרְפּוּאָה, הָא – הַבְּרִייתָא הַמְתִּירָה לְרַחוּץ בֵּים הַגִּדֵּל עוֹסֶקֶת בְּדִלָּא
אִישְׁתֵּתִי – שֶׁאִינוּ שְׁוֹהָה, אֲלֵא רֹחוּץ וְיוֹצֵא מִיָּד, וְלִפְתָּךְ מוֹתֵר
שֶׁאִינוּ נִרְאֶה כְּרֹחוּץ לְרְפּוּאָה.
הַגְמָרָא מְקַשֶּׁה עַל תִּירוּץ זֶה: בְּמָא אוֹקִימָא לְבְּתִרִיתָא – בְּמָה
הַעֲמַדַת וְיִבְאֵרַת אֶת הַבְּרִייתָא הָאֲחֵרוֹנָה הַמְתִּירָה לְרַחוּץ בֵּים
הַגִּדֵּל, דִּלָּא אִישְׁתֵּתִי – בְּאוֹפֵן שֶׁאִינוּ שְׁוֹהָה בְּמִים, אִי דִלָּא אִישְׁתֵּתִי
– אִם מְדוּבֵר בְּאוֹפֵן שֶׁאִינוּ שְׁוֹהָה מְדוּעַ אֲסֵרָה הַבְּרִייתָא לְרַחוּץ
בְּמִי מִשְׁרָה, הִרִי אִם אִינוּ שְׁוֹהָה אֲפִילוּ בְּמִי מִשְׁרָה נְמִי – גַּם מוֹתֵר
לְרַחוּץ, דְּתַתִּיבָא, רֹחוּצִין בְּמִי מְבָרִיא וְכִמְי מִשְׁרָה וְכִמְיָה שֶׁל סוֹדִם,
וְהָא עַל פִּי יִשְׁשֵׁי לוֹ חֲמִשִּׁים (פֶּסְעִים) בְּרִאשָׁא, וְנִרְאֶה שֶׁרֹחוּץ מִשּׁוּם
רְפּוּאָה. בְּמָה דְּכִרִים אֲמוּרִים שְׁמוֹתֵר לְרַחוּץ בָּהֶם, שְׁלֵא נִשְׁתַּתָּא,
אָכַל נִשְׁתַּתָּא אֲסוּר. הִרִי שֶׁאִם אִינוּ שְׁוֹהָה בְּמִים מוֹתֵר לְרַחוּץ אֲפִילוּ
בְּמִי מִשְׁרָה, אִם כֵּן לֹא יִתֵּן לְהַעֲמִיד אֶת הַבְּרִייתָא הָאֲחֵרוֹנָה
שְׁוֹבָבָא לְעִיל (עֵא) בְּאוֹפֵן שֶׁאִינוּ שְׁוֹהָה בְּמִים, שְׁהִי הַבְּרִייתָא
הַזֵּאת אוֹסֶרֶת לְרַחוּץ בְּמִי מִשְׁרָה.
הַגְמָרָא מְתַרְצֵת תִּירוּץ אַחֵר: אֲלֵא שְׁתֵּי הַבְּרִייתוֹת עוֹסֶקוֹת שְׁוֹהָה
בְּרִחִיצָה, וְיָם הַגִּדֵּל אִם הַגִּדֵּל לֹא קָשִׁיָּא, הָא – הַבְּרִייתָא הַמְתִּירָה
לְרַחוּץ בֵּים הַגִּדֵּל עוֹסֶקֶת כְּשֶׁרֹחוּץ בְּפִין שָׁבֹ – בְּמִים הִיפִים שְׁבִים
הַגִּדֵּל שֶׁאִינֶם מְלֻחִים כֹּל כֵּךְ, שֶׁהִדְרִךְ לְרַחוּץ בָּהֶם בַּחוּל וְאִינוּ
נִיכֵר שֶׁרֹחוּץ לְרְפּוּאָה, לֹא מוֹתֵר אֲפִילוּ לְשִׁהוּת בָּהֶם, הָא –
הַבְּרִייתָא הָאוֹסֶרֶת לְרַחוּץ בֵּים הַגִּדֵּל עוֹסֶקֶת כְּשֶׁרֹחוּץ בְּרִיעִים שָׁבֹ
– בְּמִים הָרַעִים שְׁבִים הַגִּדֵּל שֶׁהֵם מְלֻחִים כֹּל כֵּךְ עַד שֶׁמוֹכַח
שֶׁרֹחוּץ לְרְפּוּאָה, עַל כֵּן אֲסוּר לְשִׁהוּת בָּהֶם.
הַגְמָרָא מְבַאֵרַת מְדוּעַ לֹא קֶשֶׁה מְבִרִיתָא זוֹ שֶׁמְתִירָה לְרַחוּץ בְּמִי
מִשְׁרָה עַל הַבְּרִייתוֹת לְעִיל (עֵא): מִי מִשְׁרָה אֲמִי מִשְׁרָה נְמִי לֹא
קָשִׁיָּא – גַּם לֹא קֶשֶׁה מְבִרִיתָא זוֹ הַמְתִּירָה לְרַחוּץ בְּמִי מִשְׁרָה, עַל
הַבְּרִייתוֹת הַמּוֹבָאוֹת לְעִיל (עֵא) הָאוֹסֶרוֹת, כִּי יֵשׁ לְתַרְץ, הָא –
הַבְּרִייתוֹת הָאוֹסֶרוֹת עוֹסֶקוֹת בְּדִישְׁתֵּתִי – בְּאוֹפֵן שְׁוֹהָה שְׁוֹהָה
בְּמִים, שְׁמוֹכַח שֶׁרֹחוּץ לְרְפּוּאָה, שְׁהִי הָמִים עֲכוּרִים, וְהָא –
הַבְּרִייתָא הַמְתִּירָה עוֹסֶקֶת בְּדִלָּא אִישְׁתֵּתִי – שֶׁאִינוּ שְׁוֹהָה בְּמִים וְלֹא
מוֹכַח שֶׁרֹחוּץ לְרְפּוּאָה.
מִשְׁנָה
הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּדִינֵי אֲכִילַת לְרְפּוּאָה בִּשְׁבַת: אֵין אוֹכֵלִין
אִיזְבִּין (מִן אֲזוּב) בְּשִׁבְעָה, לְפִי שֶׁאִינוּ מְאָכַל בְּרִיאִים, וְנִיכֵר שְׁאוּכֵלֹ
לְרְפּוּאָה, אָכַל אוֹכֵל הוּא אֶת יוֹעֵזֶר וְשׁוֹתָה אֲבִירָהוּ, אִף שֶׁהֵם
מִרְפָּאִים, כִּיּוֹן שֶׁגַּם דֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לְאֲכֹל וּלְשִׁתּוֹת אוֹתָם. כֹּל
הָאוֹכֵלִין שֶׁהֵם מְאָכַל בְּרִיאִים, אוֹכֵל אֲדָם לְרְפּוּאָה, וְכֹל הַמִּשְׁשֵׁן
שׁוֹתָה, חוּץ מִמִּי דְקָלִים וְכּוֹס עֵקְרִין – מִשְׁקָה שְׁכוּתִשִׁים לְתוֹכּוֹ
עֵיקְרִי יִרְקוֹת וּבִשְׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹעִילִים לְיוֹדֵקָה – לְחוּלִי שֶׁל
יִרְקוֹן וְאִינֶם מִשְׁקָה בְּרִיאִים וְנִיכֵר שְׁוֹתָה לְרְפּוּאָה, אָכַל שׁוֹתָה
הוּא מִי דְקָלִים לְמָאָה, אִם אִינוּ חוֹלָה, וְכֵן שְׁמֵן עֵקְרִין – שְׁמֵן עֵם
עֵיקְרִי בְּשִׁמִּים וִירְקוֹת שְׁלֵא לְרְפּוּאָה.
גְּמָרָא
הַגְמָרָא מְבַאֵרַת מִהוּ אִיזְבִּין: אָמַר רַב יוֹסֵף, אֲזוּב שִׁכְשַׁר לַהּזָא עַל
טִמָּא מַת, הוּא אֲכָרְתָה בַּר הֵגֶן – מִן אֲזוּב שִׁגְדֵּל בְּמִקּוֹם גַּמִּי וְהִינֵנּוּ,
סוֹף שִׁגְדֵּל בִּשְׁפַת הָאֵגֶס, וְאִיזְבִּין הַמּוֹבָא בְּמִשְׁתַּנּוּ, הוּא אֲכָרְתָה

60 **האי איתתא דעיל ביה חיויא** – אשה שנחש מתאזהר לה ונכנס בה
 61 כולו באותו מקום, **ליפסעה** – יפסקו את רגליה, **ולתבנה אתרתי**
 62 **חביתא** – ויושיבוהו על שתי חביות, מקצתה על זו ומקצתה על זו
 63 כדי שיפתח רחמה, **ולתי בישרא שמנה ולשירי אנומרי** – ויביאו
 64 בשר שמן ויניחו על הגחלים, כדי שיעלה הריח, **ולתי אנוא דתחלי**
 65 ויביאו סל מלא מן הצמח שחליים, **וחמרר דרחתנא** – ויין שיש לו
 66 ריח טוב, **ולתבו תהם** – ויניחוהו על הקרקע תחת מושבה,
 67 **וליסרוקניהו בתי תרדי** – ויערבוהו יחד כדי שיעלה הריח, **ולנקוש**
 68 **צבתא בידה** – ותאחז האשה צבת בידה, **דכי מירח ריחא נפיק ואתי**
 69 – שכאשר יריח הנחש את הריח יצא ותתפסנו בו, **ולישקליה**
 70 **וליקלייה בנורא** – ותקח את הנחש ותשרפנו באש, **דאי לא** – שאם
 71 לא תשרוף אותו, **תדר עיליה** – יחזור אליה.
 72 שנינו במשנה: **כל האוכלין בו** אוכל אדם לרפואה, וכל המשקין
 73 שותה.
 74 הגמרא מבררת מה בא לרבות כלל זה: **כל האוכלין** ששנינו
 75 במשנתנו שאוכל אדם לרפואה בשבת, **לאיתוי מאי** – מה הוא בא
 76 לרבות. משיבה הגמרא: **לאיתוי** – הוא בא לרבות שמותר לאכול
 77 בשבת, מחול שמרפא **לשיניו**, אף על פי שמזיק לבני מעיים, וכן
 78 שמותר לאכול **כרשיניו** שמרפא **לבני מעיים**, ואף על פי שמזיק
 79 לשינים, שהיינו אומרים כיון שהם מזיקים לשינים או לבני מעיים,
 80 אין הדרך לאוכלם אלא לרפואה שיש בהם, ומוכח הדבר שעושה
 81 לרפואה בשבת אסור, לכך פרשמהי לנו המשנה שמותה, כיון
 82 שמכל מקום מאלכ בריאם הוא, ואינו יכיר שהוא לרפואה.
 83 הגמרא מבררת מה בא לרבות המשך דברי המשנה **זכל המשקין**
 84 שותה: **כל המשקין** ששנינו במשנתנו ששותה אדם לרפואה,
 85 **לאיתוי מאי** – מה הוא בא לרבות. משיבה הגמרא: **לאיתוי מי**
 86 **צליין בחומין** – הוא בא לרבות את מי הצלף כשהוא כבוס בחומין,
 87 שאף ששותה אותו גם לרפואה, מותר לשותוה בשבת, כיון שהוא
 88 משקה בריאם.
 89 **אמר ליה רבינא לרבא**, מהו לשותות מי רגלים לרפואה בשבת. **אמר**
 90 **ליה**, **תנינא** – שנינו במשנתנו **כל המשקין שותה**, ודיינו דווקא
 91 משקה שהבריאים שותים. ופי' רגלים **לא שתו אינשי** – אנשים אינם
 92 רגילים לשותותם, ואינם בכלל **כל המשקין**, ולפיכך אסור
 93 לשותותם בשבת, כיון שמוכח ששותה לרפואה.
 94 שנינו במשנה: וכל המשקין שותה חוץ ממי דקלים.
 95 **תנא** – שנינו בברייתא, חוץ ממי דקרים. **מאן דתנא** – מי ששונה מי
 96 דקרים, נקראים כן על שם מעשיהם, שהם דוקרים את הפרה,
 97 ומשלים בני מעיים. ומאן דאמר מי דקלים, הוא על שם מקומם,
 98 **שיוצאין מן שני דקלי ודקלי** – דקלים.
 99 מבררת הגמרא: **מאי** – (מהו) מי דקלים. **אמר רבא בר ברנא**, תרתי
 100 **תלאי איכא במערבא** – שתי נטיעות של דקלים (מין תמרין) יש
 101 בארץ ישראל, **ונפקא עינא דמיא מבניניהו** – ויוצא מעין מים מבין
 102 שניהם, **כסא כרפי** – הכוס הראשונה ששותה ממים אלו,
 103 מרפה את מיעו שיוצא במקצת את הזבל שבמעיים, **אידך** –
 104 כששותה את הכוס השניה, **משלישל מאד**, **ואידך** – וכאשר שותה
 105 את הכוס השלישית, **כי היכי דעילי הכי נפקי** – כשם שנכנסים
 106 אליו המים כשהם צלולים, כך הם יוצאים צלולים, שהמעיים
 107 מתנקים לגמרי על ידי הכוסות הראשונות. **אמר עוקא**, **לירי שתי**
 108 **שיכרא דבבלאי** – אני שתיתי את השיכר שבבבל, **ומעלי מיניהו** –
 109 ומועיל יותר ממי דקלים אלו, והוא דלא רגיל ביה **אבקעין יומין** –
 110 והוא מועיל דווקא כאשר לא שתה שיכר ארבעים יום.
 111 הגמרא מביאה דיעה נוספת בענין מי דקרים: **כי יוסף אמר**, מי
 112 דקרים הם ויתום המצרי, וכך עושים אותו, **תילתא שטרי** – שליש
 113 שעורים, **ותילתא קורטמי** – ושלש כרכום, **ותילתא מילתא** –
 114 ושלש מלח, ושורים אותם יחד וקולים אותם וטוחנים אותם.
 115 דיעה אחרת בענין ויתום המצרי: **רב שפא אמר**, אין נותנים בויתום
 116 המצרי שליש שעורים, אלא תילתא חיוי – שליש חטים, ותילתא
 117 קורטמי – ושלש כרכום, ותילתא מילתא (וכמונא) – ושלש מלח.
 118 וסימנך – והסימן לזכור מי אמר שנותנים בויתום המצרי חטים

1 **בר קפא דפומבדיתא** – ממונה מטעם המלך לשמור על העיר
 2 פומבדיתא, **דפסקיה חיויא** – שנשכו נחש, הנה תליסר חמרי חיותא
 3 – היו שלש עשרה חמורות לבנות מעוברות בפומבדיתא, קרעניהו
 4 לכולהו – קרעו את כולן לצורך הוצאת העובר, ואישתבחו –
 5 ונמצאו כולן טרופה, הואי קרא ביהוה ניקא דפומבדיתא – היתה
 6 עוד אחת בצד השני של פומבדיתא, עד דאלי מיתי לה – עד
 7 שהלכו להביאה, אכלה אריה – אבל אריה את החמורה, ולא יכלו
 8 לרפאותה.
 9 **אמר להו אפי, דילמא חיויא דרבנן פסקיה** – אולי נשכו נחש על
 10 שעבר על דברי חכמים, דלית ליה אסותא – שאין לו רפואה, דכתבי
 11 (קהלת י ה) **אפרין גדר ישכנו נחש**, כלומר, הפורץ גדר של חכמים
 12 ישכנו נחש, שהעובר על דברי חכמים חייב מיתה, ולפיכך לא
 13 נמצאו לו רפואה, אמרו ליה אין רבי – כן רבינו, כך היה, דכי נח
 14 נפשיה דרב – שכאשר נפטר רב, נור רב יצחק בר ביסנא, דלפני
 15 דלימטיה אפא וגדמי לבי הילולא (בבבליא) – שלא יקשקש לפני
 16 החתן והכלה בתופים ופעמונים בזמן שמביאים לפניהם הדס וענפי
 17 דקלים לשמחם, שיהיו ממעטים בשמחה אותה שנה שנפטר רב,
 18 ואול איהו – והלך אותו אדם שנשכו הנחש, אפמי – הביא אפא
 19 וגדמי לבי הילולא בבבליא, ולפיכך פסקיה חיויא ומית – נשכו נחש
 20 ומת.
 21 הגמרא מביאה דברים נוספים בעניני נחש: **האי מאן דפסקיה חיויא**
 22 – מי שנכר סביבו נחש, לניחות למאי – ירד למים, ולסחוף דיקולא
 23 ארישא – ויכפה סל מעל לראש הנחש, ולהדקיה מינה – ויוריד את
 24 הסל בנחת לצד הנחש, ויגרום לנחש לעלות על הסל, שאם יאחזו
 25 בידו או ינתקו בחזקה, יכעס הנחש וישכנו, וכי סליק עיליה –
 26 וכאשר יעלה הנחש על הסל, לישקיה למאי – ימחר וישליכו במים
 27 ולסילוק ולתי – ויעלה מן המים ויברח.
 28 **האי מאן דמיקני ביה חיויא** – מי שנחש כועס עליו ורודף אחריו על
 29 ידי שמריח ריח פסיעותיו, אי איכא חכריה ביהריה – אם יש עמו
 30 חבר, לידבקיה ארבע עשרי – ירכיב אותו חברו עליו ארבע
 31 אמות, כדי שפסקו עקבותיו ולא יוכל הנחש להריחו. ואי לא,
 32 לישואר נקרא – ואם אין עמו חבר, ידלג חריץ של מים, שלא
 33 ימצאהו הנחש. ואי לא, לעיבר נקרא – ואם אין שם חריץ של מים
 34 יעבור את הנחש, וכליליא, לתביה לפוריא אריבקה חביתא –
 35 ובלילה, יניח את מיטתו על ארבע חביות, כדי שלא יוכל הנחש
 36 לעלות אליו מהר, ושלא יריח אותו הנחש, ויניגי בי כוכבי – וישכב
 37 תחת הכוכבים, דדיינו, במקום גלוי, כדי שלא יעלה הנחש דרך
 38 הגג ויפל עצמו עליו, ולית אריבקה שוירי – ויביא ארבעה
 39 חתולים, ולסריניהו בארבעה פרעי דפוקיה – ויקשור אותם לארבע
 40 רגלי המיטה, ולתי שחפי ולשירי תהם – ויביא ענפים וקיסמים וכל
 41 דבר המקשקש, ויזרקם סביב למיטתו, דכי שפע קלי – כדי שכאשר
 42 ישמעו החתולים את קול הנחש כשיעבור עליהם, אכלי ליה –
 43 יאכלוהו.
 44 **האי מאן דרהיש אפתייה** – מי שנחש רץ אחריו, לידהיש בי חלתא
 45 – ירוץ בין החולות, שאין הנחש יכול לרוץ שם וכך יחזור הנחש
 46 לאחוריו.
 47 **האי איתתא דחיויא חיויא** – אשה הרואה נחש, ולא ידעה אי יהיב
 48 דעתיה עיליה אי לא יהיב דעתיה עיליה – ואינה יודעת אם דעתו
 49 של הנחש עליה לתאווה תשמיש, או לא, תשלח מאנה ונשוריה
 50 קמיה – תפשוט בגדיה ותשליכם לפניו, אי מפרך ביה – אם הנחש
 51 נכנס לבגדיה ונכרך בהם, דעתיה עיליה – דעתו עליה, ואי לא, לא
 52 יהיב דעתיה עיליה – ואם אינו נכנס לבגדיה אין דעתו עליה
 53 לתשמיש.
 54 **מאי תנקתה** – מה תקנתה אם דעתו עליה, תשמש קמיה – (לפניו)
 55 עם בעלה, כדי שתתנגה בפניו. איכא דאמרי – יש אומרים, כל שכן
 56 דתקף ליה יצירה – אם תשמש לפניו כל שכן שיתגבר יצרו ויתאווה
 57 לה יותר, אלא תשקול קמיה ומשופרה ותשרי ביה – תיקח
 58 משערותיה ומציפרניה ותשליכם עליו, ותקא – (ותאמר) דישתנא
 59 אנה – דרך נשים לי.

שבת. פרק ארבעה עשר – שמונה שרצים דף קי עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קעז
רש"י

בר קשא. ממונה לפולחן, וישראל יהיה: דילמא חיויא דרגנן. שעבר על נידוי חכמים, ונקש הנושכו על כך אין לו רפואה, לפיכך לא נמצא לו רפואה: אין רבי. אין רבינו, כך היה: דכי נח נפשיה דרב גור רב יצחק. שיחיו ממעטים משמחה אותה שנה, ולא יהא אדם מביא אסא וגידמי להילולא בטבלא. שהיו רגילים

בר קשא דפומבדיתא דטרקיה חיויא. הוה תליסר חמרי חיותא בפומבדיתא, קרעניהו לכולהו ואישתכחו טריפה. הואי חרא בההוא גיסא דפומבדיתא, עד דאולי מיתתי לה – אכלה ארית. אמר להו אבוי: דילמא חיויא דרגנן טרקיה, דלית ליה אסותא, דכתיב "ופרץ גדר ישכנו נחש". אמרו ליה: אין, רבי. דכי נח נפשיה דרב, גור רב יצחק בר ביסנא דליפא דלימטייה אסא וגידמי לבי הילולא [בבבלא], ואול איהו אמטי אסא וגידמי לבי הילולא בטבלא, טרקיה חיויא וזמית. האי מאן דכרכיה חיויא – לינחות למאי, וליסחוף דיקולא ארישא ולהדקיה מיניה, וכי סליק עילויה – לישריה למאי וליסלוק וליתי. האי מאן דמקני ביה חיויא, אי איפא חבריה בהדיה – לידכביה ארבע גרמדי, ואי לא – לישואר נגרא, ואי לא – ליעבר נהרא. ובכלילא – לותביה לפוריא אארבעה חביתא, וניגני בי פוכבי, ולייתי ד' שוגרי ו ליסרינהו בארבעה פרעי דפוריות, וליתי שחפי ולישרי התם, דכי שמע קלי אכלי ליה. האי מאן דרהיט אפתריה – לירחיט בי חלתא. האי איתתא דחויא חיויא, ולא ידעה אי יהיב דעתיה עילויה אי לא יהיב דעתיה עילויה, תשלח מאנה ונשדויה קמיה, אי מפרך בהו – דעתיה עילויה, ואי לא – לא יהיב דעתיה עילויה. מאי תקנתה – תשמש קמיה. איפא דאמרי: כ"ש דתקוף ליה יצריה, אלא, תשקול ממויה

חיויא דרגנן טרקיה דלית ליה אסותא. אע"ג דגבי בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל, בפרק ב' דמס' ע"ז (דף כז) קאמר שלא עבר על דברי חבירים, שנאמר: "ופרץ גדר ישכנו נחש" אע"ג דלא היה ליה אסותא, שהרי מות – ההם לא היה לו רפואה מומונת. אבל הכא שהרפואה היתה מומונת ונאבדה ממנו במזל רע – קאמר דלית ליה אסותא: ולייתי אנגא דתחלי. משמע הכא דהנחש אהב שחליו, וכן בשלח דגדרים (דף צא). דקאמר ליה נאף לבעל: לא תיכול מהני תחלי, דטעמניהו חיויא. וא"כ יש בהו משום גילוי. ובפרק ב' דמס' ע"ז (ל' ושס) אמר: דשחליים אין בהם משום גילוי וי"ל דהתם לא ממש שחליים קאמר אלא בהנך דאמר התם (מס' ע"ז דף סז). וכן היו עושין בערבי שבתות בצפורי, ונחנין חומין לתוך גריסין וחיו קורין אותו שחליים, אי נמי בשלח נדרים (דף צא) מיירי דהוה ביה חלא, כדמסקין התם במס' ע"ז (דף לז) אבל אית בהו חלא – מיגרי בהו. והבא נמי, חמרא – מיגרי בהו: רב יוסף אמר ויתום המצרי. ר"ת כל כך מילתא מחק מספרו, ואומר דל"ג אלא ברש "אלו עוברין" (פסחים כב). ונראה לר"י שמחקה משום דיתום המצרי מותר לשתות, כדתנא בפרק בתרא (דף קנז). ושון שבחשק את השתית ושותין ויתום המצרי. ואומר ריב"א: דאין צריך למחוק, דרב יוסף לא קאי לפרש מי דקרים דמתני, אלא אמילתיה דעולא קאי, דאמר שיכרא בבליא מעלי מנייהו. ואומר רב יוסף דיתום המצרי מעלי מנייהו. מיהו, משמע כפירוש הקונט' דאמתני' קאי, מדלא קאמר בהדיא ויתום המצרי מעלי מנייהו: סיכאני. ולא קאמר וסימנין סמך סמך, כדאמר בשלח "מזה אשה" (לעיל סז). משום דשערי לא כתיב בסמך:

והתניא

ומפופרה ותשרי ביה, ותיבא: דישתנא אנא. האי איתתא דעייל בה חיויא, ליפסעה ולתבוה אפתרי חביתא, וליתי בישרא שמנה ולישרי אגומרי, וליתי אנגא דתחלי וחמרא ריחנא, ולתבוה התם וליטרוקניהו בהדי הדדי, ולינקוט צבתא בידה, דכי מידח ריחא – נפיק ואתי. ולישקליה וליקלליה בנורא, דאי לא – תדר עילויה. "כל האוכלין כו". "כל האוכלין" לאיתוי מאי? לאיתוי טחול לשינים, וכרשינין לבני מעיים. כל המשקין לאיתוי מאי? לאיתוי מי צלפין בחומץ. א"ל רבינא לרבא: מהו לשחות מי רגלים בשפת? א"ל: תנינא "כל המשקין שותה" מאי וזמי רגלים לא שתי אינשי. "חזין ממי דקלים". תנא: חזין ממי דקרים. מאן דתנא "מי דקרים" מאי שהם דקרים את המרה, ומאן דאמר "מי דקלים" – שיוציאון מן שני דקלי. מאי "מי דקלים"? אמר רבה בר רבנא: תרתי תלמי איפא במערבא, ונפקא עינא דמיא מביניהו, כסא קמא – מרפא, אידך – משלשל, ואידך – פי חיכי דעיילי הכי נפקי. אמר עולא: לדידי שתי שיכרא דבבלא ומעלי מנייהו. והוא דלא רגיל ביה ארבעין יומין. רב יוסף אמר: ויתום המצרי – תילתא שערי, ותילתא קורטמי, ותילתא מילחא. רב פפא אמר: תילתא חיטין, ותילתא קורטמי, ותילתא מילחא (וכמנא). וסימנין: סיכאני ושתתי להו בין דבא לעצרתא, דקמיט – מרפי ליה, ודרפי – קמיט ליה. "וכוס עקרון". מאי כוס עקרון? אמר ר' יוחנן: ליתיה מתקל וזוא קומא אלפסנדריא, ומתקל וזוא גביא גילא, ומתקל וזוא בורקמא רישקא, ולישחקניהו בהדי הדדי. לזבה – תלתא פחמרא ולא מיעקרא, לירקונא – תרין בשיכרא ומיעקר. לזבה תלתא פחמרא ולא מיעקרא; ואי לא – ליתיה תלתא קפיז

הקביא ודס וענפי דקלים לשמוח לפני הקהן והכהן, וכשמביאים אותן לפנים מקשקשים לפניהם בשוק בבואם בתופים וזונין. טבלא = אשקלטי"א. וגור שלא יקשקשו לפנים עוד: דכרכיה. נכרך סביבותיו: וליסחוף דיקולא. סל: ארישה. דחויא. למעלה מראשו: וליהדקיה מיניה. ויריד הסל מעט מעט לצד הנחש, ויבדיל בו הנחש מבשרו, שיעלה על הסל. שאם אוהזו בידו או מנתקו בחוקה – יבעוס וישכנו: וכי סליק, הנחש על הסל – ימהר וישליכנו במים, ויברח לו: דמיקני ביה חיויא. כווס: ורודף אחריה, ומיחית ריח פעמיו ורודפו: לידכביה ארבע גרמדי. שיפסקו עקבי פעמיו, ולא יוכל להרחיק: לישואר. נגרא. הרץ של מים ידלוג: ארבע חביות. שלא יעלה אליו מהר, ולא ירחיק ריחו: בי כוכבי. במקום גלוי, שלא יעלה דרך הגג ויפיל עצמו עליו: שחפי. ענפים וקסמים וכל דבר המקשקש זה בזה, ומשמעי קול כשיעבור עליהן, וירגשו החתולים ויאכלוהו: בי חביתא. בין החולות, שאין נחש יכול לרוץ שם, ויחזור לאחוריו: אי יהיב דעתיה עילה. לתאות תשמשי: תשלח מאנה. תפשוט בגדיה ותשליכם לפניך: מאי. תתקנא. אי יהיב דעתיה עילה: תשמש קמיה. עם בעלה. ויתנגנה בפניו: ותשרי ביה. ותוקר ביה: דישתנא אנא. דרך נשים לי. ולחש בעלמא הוא: דעייל בה חיויא. כשהוא תאב לה כנס כולו באתו מקום: ליפסעה. יפסקו את רגליה זה מזה: אפתרי חבית. מקצתה על זו ומקצתה על זו, כדי שיפתח ריחה: ולישרי אגומרי. כי חיכי דניסליק ריחא: אנגא תחלי. סל מלא שחליים: ריחנא. שיש לו ריח טוב: וליתבו התם. כל בני קרקע, תחת מושבה: וליטרוקניהו בהדידי. הדין והשחקניהו כדי שיעלה הריח: צבתא. איטנלייש: דאי לא קלי ליה, תדר עילויה: לאיתוי מחול לשינים. ואע"פ שקשה לבני מעיים: כרשינין לבני מעיים. ואע"פ שקשה לשינים, כדאמרין בבבכרות (דף מד). סדא, כיון שקשים לאדם – לא אורחיה מעלי מנייהו, אי לא לרפואה: שיש בהם, ומוכחא מילתא וניתסר – קמ"ל: צלפים. פרי של עץ, כפריי: תלמי. דקלים נטועות. מין תמרים שנקרא בלשון ארמי תאלאי: כסא קמא. דשתו מהנהו מאי: מרפי. וכל שבמעיים במקצת: אידך. כוס שני: משלשל. מאן? חיכי דעיילי. ערללים: הכי נפקי. מנתקו מעמים מן הרעי מראשונה: והוא דלא רגיל. למשתי שיכרא, כבר עברו מ' יום: רב יוסף אמר ויתום המצרי. הוא מי דקרים. ועל שם שדוקרים את החולי: תלתא קורטמי. כרכום: סיכני. כלי שותותיו בו תמרים. כדאמרין בעלמא (ב"מ דף סז): ואי אנבדינהו בסיסני – קנהה. וסימנין דלא תחליף שמעתתא, שם כלי זה יתא לך סימן, שיש בו שני סמכין: רב יוסף אמר שערי: בין דבא לעצרתא. בין פסח לעצרת: דקמיט. עצור: קומא אלפסנדריא. שרף אילנות של אלפסנדריא: נבאי. גילא. אלורים בלעז: בורקמא רישקא. כרכום של קורג אורינטל, הגדל בגנים: לזבה. הנה תלתא מיני לישקיהו בתמרא: ולא מיעקרא. אינה נעקרת מלילה, לפי שהיו מפגי חוזקן של סמנים, ומתרפאה מן החולי: לירקונא תרי. מנייהו לישתי בשיכרא, וחדו רפואתו: ומיעקר. מלחולי: לזבה תלתא פחמרא. דר נקט ליה משום הנה רפואת דנקט ואיל: ואי לא כו'. כולו לא מעלי אלא לזבה: קפיז

קפיז

והתניא מניין לסירוס שהוא אסור. וא"ת: אפילו לא אסור סירוס, תיקשי ליה דליתסר משום פריה ורביה וכו' משום דהוי מצי לשנוי ביש לו בנים – הא משמע בסוף "הבא על יבמתו" (יבמות דף סה) גבי דביהו דר' חייא, דאי הוה מיפקדה אפריה ורביה – לא הוה שתיא סמא דעקרתא, א"ע א"ע דהוי לה שתי נקבות ושני זכרים, משום "בבקר זרע ואתו זרעך ולערב אל תנח

ידך" (קהלת יא). ובאשה לא שייך סירוס, אוקי במסקנא דרבי יוחנן בן ברוקה דמחייב בפריה ורביה, בעקרה וזונה, ולא מוקי ביש לה בנים ויש לומר דמסירוס ניחא ליה למפרך, משום דאיכא למיד בפרכ' "הבא על יבמתו" (שם דף סא); כיון דקיימא פריה ורביה – תו לא צריך: **תלמוד** לומר ובארצכם לא תעשו. מ"כ"ס קא דריש, דהא דאמר לשתות סמא דעקרתא את בן זומא מהו לסרוס כלבא? אמר להו: "בארצכם לא תעשו" כל שבארצכם לא תעשו. התיב נפקא לן מארץ, כדמפרש בשאלות דרב אחאי, דהא חובת הגוף הוא – מה לי בארץ מה לי בחרל. אלא האי "בארץ" – לכל אשר בארץ אתא, והכא מ"כ"ס דריש, כדפי', ומה שמפרש בשאלות, דהא דאמר לשתות סמא דעקרתא – היינו כרבי יהודה, דאמר דבר שאין מתכוין אסור, וא"ע דקיל כר"ש דשרי – היינו דוקא בשבת, משום דבעינן מלאכת מחשבת. אבל בכל התורה כולה – סבירא לן כרבי יהודה. ואין נראה לר"י, דבכל התורה כולה קיל כר"ש דשרי, כדמשמע לעיל בפ' "המוציא" (פ"ד) דאמרי, דרבי יוחנן סביר כהם משנה דנודי חופה ומפספס וכו' – והיינו כרבי שמעון דשרי דבר שאינו מתכוין. וכן משמע בפרכ' "כל פסולי המוקדשין" (בכורות דף לז). דשמואל סבר כר"ש בכל התורה כולה, דדבר שאין מתכוין שרי גבי המזיק דם בבכור, דפסק שמואל התם כר"ש, דשרי להקין. ופריך: עד השתא לא אשמעינן שמואל דדבר שאין מתכוין מותר, דאמר רב חייא בר אשי כו'. ואי יש חילוק בין שבת לדעלמא – איצטריך התם שפיר לפסוק כר"ש, א"ע דכבר אשמעינן דבשבת הלכה כר"ש. והכא אתיא אפילו לר' שמעון, דפסיק רישיה הוא, דדאי יסתרס בשתי' בוס עיקרין: להביא

קפיו שמי פרסאי ונישלוך בחמרא, ונשקיה, ונימא לה: קום מוזבד, ואי לא – לותבה אפרשת דרכים, ולינקטה כסא דחמרא בידה, וליתי איניש מאחורה וליבעתה, ולימא לה: קום מוזבד, ואי לא – ליתי בונא דכמונא, ובונא דמורקא, ובונא דשבלילתא, ונישלוך בחמרא ונשקיה, ונימא לה: קום מוזבד, ואי לא – ליתי שיתין שעי דדנא, ולשפיה, ולימא לה: קום מוזבד, ואי לא – ליתי ונישלוך בחמרא, ולשפיה, ונימא לה: קום מוזבד, ואי לא – ליתי חרונא דהינתא רומיתא, וליקלי וליסבה בשחקי דכיתנא בקייטא, ובשחקי דעמר גופנא בסיתנא, ואי לא – ליכרי שבע בירי, וליקלי בהו שבישתא ילדה דערלה, ולינקטה כסא דחמרא בידה, ולוקמה מהא ולותבה אהא, ולוקמה מהא ולותבה אהא, ואפל חדא וחדא לימא לה: קום מוזבד, ואי לא – ליתי סמדיא, וליסבה מפלגא לתתא, ולימא לה: קום מוזבד, ואי לא – ליתי ביעתא דנעמיתא, וליקלי וליסבה בשחקי דכיתנא בקייטא, ובשחקי דעמר גופנא בסיתנא, ואי לא – ליפתח לה חביתא דחמרא לשמה. ואי לא – לנקיט שערתא דמשפכתא בכפותא דכוונא חירא, אי נקטה חד יומא – פסקה תרי יומי, ואי נקטה תרי יומי – פסקה תלתא יומי, ואי נקטה תלתא יומי – פסקה לעולם. לירקנא תרין בשיכרא ומעיקר ואי לא – ליתי רישא דשיבונא דמילחא, ולישלוך בשיכרא ולישתי. ואי לא – ליתי מוניג דקמצי. ואי ליפא מוניג דקמצי – ליתי מוניג דנקירי, וליעיליה לבי בני ולישפיה. ואי ליפא בי בני – לוקמיה בין תנורא לגודא. אמר רבי יוחנן: הרוצה

שיחממנו – יקנחנו בסדינו. רב אחא בר יוסף חש ביה, עבד ליה רב פהנא ואיתסי. ואי לא – ליתי תלתא קפיו תמרי פרסייתא, ותלתא קפיו דקורא דנישתרופ, ותלתא קפיו אהלא תולענא ולישלוקניהו בשיכרא ולישתי. ואי לא – ליתי עילא בר חמרא, וליגלח מציעתא דרישא, ולישבוק ליה דמא מאפותיה, ולותביה ארישיה וליזנה מעיניה דלא ליסמי להו. ואי לא – ליתי רישא דברחא דמנח בכיבשא, ולישלוך בשיכרא, ולישתי. ואי לא – ליתי דבר אחר חוטרנא, וליקרעיה, ולותביה אליפיה, ואי לא – ליתי דרתי מפכתותא דמישירי. ההוא מיינא דחש ביה, אמר ליה לגינאי: שקול לגימאי והב לי מישרא דברתי, והיב ליה ואכלה. א"ל: אושלן גלימך ואיני ביה קלי איכרה, גנא ביה. פד איחמם וקם – נפל פורתא פורתא מיניה. לירקנא תרין בשיכרא ומעיקר. ומי שרי? והתניא: מניין לסירוס באדם שהוא אסור – ת"ל "ובארצכם לא תעשו" – ככם לא תעשו. דברי ר' חנינא! הני מילי – היכא דקא מיפיו, היכא – מעצמו הוא. דאמר ר' יוחנן: הרוצה שיסרס תרגנול, ופול פרבלתו, ומסתרס מאליו. והאמר רב אשי: רמות רוחא הוא דנקיטא ליה! אלא בסרים. והאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן:

הכל

קפיו. בלי מתוקי ג' לוגין: שפכי. בצלים: פרסאי. גדולים הם: קום מוזבד. חרלי מוזבד, כמו "ויעמוד השמן" (מלכים ב' ד'). וליבעתה, יתעתה בלי ידיעתה פתאום: בונא. מלא אגרוף: מורקא. כרכום: שבליתא. תלתן פנור'ג: שעי. דדנא. מגופת חבית: ולשפיה. לכשישורו במים: פשמינא. עשב שאינו גדל בקומה, אלא הולך ופשט על גבי קרקע: חרונא. מין עשב הוא שגדל אצל ההרים: הינתא רומיתא. מין הנא הוא, שנקראת רומית: וליסבה בשחקי דכיתנא. יקחו אותו והפרי בכלאי בגדי פשתן בקרן: דעמר גופנא. קוטרין: ליכרי שב בירי. שבעה גומות: שבישתא דערלה. גומות של פרס ילדה: ולינקטה כסא דחמרא. יאחזו בוס של יין בידה, ותשב על הגופנא: ולוקמה מהא. מעלה גופנא זו ולישבוה על זו, ועל כל מעלה נימא לה "קום מוזבד": קמחא דסמדיא. קמח סולת: וליסבה. יסוכו אותה ממנו: דעמיתא. בת היענה: ליפתח לה חביתא דחמרא לשמה. כלומר יין הרבה תשתה תמיד: שערתא דמשפכתא בכפותא דכוונא חירית. שעורה הנמצאת בגלגל פורה לבנה: אי נקמא. לה בידה חד יומא – פסקה מוזבד תרי יומי. אית דגרס: נקטה חדא נימא, גרעין אחד: לירקנא. דאמרן לעיל קומא ונביא גילא וכו' דקמא תרי בשיכרא, ומיעקר: ואי לא. דלית ליה. אי נמי: עבד וקא אהני: רישא דשיבונא. ראש דג ששמו שיבונא: דמילחא. שהוא מלוח: מוניג דקמצי. ציר חגבים: דנקירי. מין עופות קטנים: ולישפיה. שפשוהו בו: בין תנור לגודא. בין תנור לכותל, במקום חם, שיוצא החולי: הרוצה שיחממנו. לה: יקנחנו בסדינו. יעטפנו בסדינו יפה, או בסדין של חולה אחר של חולי זה: עבד ליה רב פהנא. רפואה זו של סדין: קורא דנישתרופ. שפנה העצב ונוטפת מכוורת שנומלחא ועודפיה: אהלא. אלוויין: תולענא. אדום: עילא בר חמרא. עיר בן אנתנות: וליגלח. החולה: מציעתא דרישיה. אמציעת ראשו: ולישבוק ליה דמא מאפותיה. יקו לעיר ממנחו: ולותביה ארישיה. ישפר הקדם על התגלחת: ולדיר מעיניה. שלא יקנס מדם זה בעיניו: רישא דברחא. של איל: דמנח בכיבשא. כבוש בחומין או בציר: דבר אחר חוטרנא. חזיר טלוא בחברבורות מנומר: מכבתותא דמישירי. מאמצע הערגוה, שהם חריפים: אושלו גלימך. השאלני חסילי: ואיני בה. ואישן בה: קלי. מעט: איכרה גנא. נכרר בה. וישן בה: נפל פורתא פורתא. קדחה חסילית מחום שרפית וחולי, שפצא עם הויעה, ונפלה חתיכות דקות: ומי שרי. לשתות בוס עיקרין: לא תעשו. קרי ביה "לא תעשו": ומסתרס מאליו. וא"ע ג' סירוס אסור בידים: והא אמר רב אשי. דהוהו לא סירוס הוא, אלא רמות רוחא נקטא ליה לתרגנול, ומשניטל חודו הוא מתאבל, ואינו משמש. אכל בסירוס. אפילו ממילא – אסור: אלא בסרים. דך דשרי למישתי בוס של עיקרין – במי שהוא סריס כבר עסקין:

הכל

נכון במאוד לתת קודם כל מצווה פרוטה לצדקה, שהוא המשכת המקיף בפנימי, ומכל מקום הוי זה מקיף הקרוב, מה שאין כן תורה שהיא מקיף הרחוק ופעולתו נעלה יותר.

שבת דף קי עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצט

לזה החולה, כדי שיצא ממנו החולי, יקנהו ויעטפנו בסדינו היטב, או בסדין של אחר החולה בחולי זה.
 רב אחא בר יוסף, חש ביה – חלה בחולי הירקון, עבד ליה – עשה לו רב כהנא רפואה זו בסדין, ואיתת – ונתרפא.
 ואי לא, לית תלתא קפין – יביאו שלשה כלים המחזיקים שלשה לוגין כל אחד, מלאים בתמרי פסיתא – תמרים טובים ומבושלים, ותלתא קפין דנישתייפי – ושלשה כלים כאלו מלאים בשעורה הנוטפת מכוורת שהתמלאה על גדותיה, ותלתא קפין אהלל תולענא – ושלשה כלים כאלו מלאים במין שורש עשב ששמו אהל, והוא אדום, ולישולקיהו פשיכרא ולישתי – וישלקוהו בשיכר, וישתנו החולה.
 ואי לא, לית עילא בר חמרא – יביאו חמור קטן בן אתונות, וליפילא מציעתא דרשא – ויגלח החולה את אמצעית ראשו, ולישכין ליה דמא מאפותיה – ויקיו לעייר דם ממצחו, ולותביה ארשיה – וישפור את הדם על התגלחת שבראשו, וליוהר מעניה דלא לסמי להו – ויוהר שלא יכנס מדם זה בעיניה, שלא יתעורר.
 ואי לא, לית רישא דכרחא דמנח כביכשא – יביאו ראש איל כבוש בחומץ או בציר, ולישולק פשיכרא ולישתי – וישלקוהו בשיכר וישתנו.
 ואי לא, לית דבר אחר חומרא – יביאו חזיר מנומר בחברבורות, וליקרעיה ולותביה אליביה – ויקרעוהו ויתנהו על ליבו של החולה.
 ואי לא, לית כרית מכתותא דמישרי – יביאו כרישין מאמצע הערוגה שהם חריפים ובשחקי צמר גפן.
 הגמרא מביאה מעשה בענין רפואת הכרישין לירקון: הווא מייצא וסוחר ערבין דחש ביה – שחש בחולי ירקון, אמר ליה הערבי לנינא – לבעל גינה שמוכר ירקות, שקול גלימא – טול טלית, והב לי מישרא דכרתי – וחבא לי בעבור זה ערוגה של כרתי, וחיב ליה הביא לו ואכלה, אמר ליה, אושול גלימך – השאילני את הטלית, ואיני ביה קלי – ואישן בה מעט, אמר, גנא ביה – נכרך בטלית וישן בה, בר איחפם – כאשר התחמם וקם, נפל פורתא פורתא מיניה – נפלו מהטלית חתיכות דקות מחום שרפת החולי שיצא עם הזיעה.
 הגמרא חוזרת לדון בדברי רבי יוחנן בענין כוס עיקרין: רבי יוחנן אמר לעיל, לירקנא, תרין פשיכרא ומיעקר. מקשה הגמרא: ומי שרי – וכי מותר לשתות כוס עיקרין וליעקר מלהוליד, והתניא – והלא שנינו בברייתא, מניין לסירוס בהמה שאסור לעשותה, תלמוד לומר לגבי האיסור להקריב בהמה מסורסת (ויקרא כב ד), ונתנו ונתנו ונתנו ונתנו לא תקריבו לה, ובאמצעיהו דהיינו, בהמה שסירסה באחד מאופנים אלו אסור להקריבה למזבח, וכן לא תעשו כן לסרס בהמה וחיה, ודורשים את הפסוק כאילו כתוב בו, ככם לא תעשו, והיינו, שאסור גם לעשות דברים אלו באדם ולסרסו, דבר רבי הנינא. הרי שאסור לסרס אדם, וכיצד מותר לשתות כוס עיקרין.
 מתרצת הגמרא: הני מילי – דברים אלו שאסור לאדם לסרס עצמו, אינם אלא היקא דקא מיפין – רק כאשר מתכוין לסרס על ידי מעשה באיבר ההולדה עצמו. הקא מעצמו הוא – כאן אינו עושה מעשה סירוס באיבר עצמו, אלא רק שותה כוס עיקרין וממילא מסתרס, דאמר רבי יוחנן, הרוצה שיקרס תרגול, ויטול ברבולתו ומקטרס מאליה, הרי שמותר לטול את כרובלת התרגול כדי לסרסו, כיון שאינו מסרס באיבר ההולדה עצמו, ואם כן מותר גם לשתות כוס עיקרין.
 דוחה הגמרא: והאמר רב אשי, ליטול כרובלת לתרגול אין זה סירוס, אלא דמות ויקא דנקיטא ליה – יש לתרגול גסות הרוח מכרובלתו, וכשניטל ממנו כרובלתו הוא מתאבל ואינו משמש, אבל סירוס אסור אפילו כאשר נעשה ממילא.
 מתרצת הגמרא: אלא ההיתר לשתות כוס של עיקרין, הוא בקריס – באדם שכבר נסתרס קודם, שאין השתיה מעקרת.
 הגמרא מקשה שאף לסירוס אסור לשתות כוס עיקרין: והאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן,

כלים המחזיקים שלשה לוגים כל אחד, מלאים בשמי פרכא – בצלים פרסיים, שגדולים הם, ונישולק פחמרא – וישלקום בין, ונישקיה ונימא לה – וישקוהו בזה, ויאמרו לה, קום – וחדלי מויכר.
 ואי לא, לותבה וישיבוהו אפרשת דרכים, ולינקמה קסא דחמרא בידה – ותאחו כוס יין בידה, ולית איניש מאחורה וליבעתה – ויבאו אדם מאחורה ויפחידה בלי ידיעתה פתאום, ולימא לה – ויאמר לה, קום מויכר.
 ואי לא, לית בוגא דכמונא – יביאו מלא אגרוף (היינו, מלא היד כשהיא כפופה באצבעותיה) כמון, ובוגא דמורקא – ומלא אגרוף כרכום, ובוגא דשבלילא – ומלא אגרוף תלת, ונישולק פחמרא – וישלקום בין, ונישקיה, ונימא לה – וישקו את הזבה בהם ויאמרו לה, קום מויכר.
 ואי לא, לית שיתין שיעי דדנא – יביאו ששים כיוויי חביות (העשויים מטט) וישרו אותם במים שיתרכבו, ולשפה – וישפשו את הזבה בהם, ולימא לה, קום מויכר.
 ואי לא, לית פשטינא – יביאו מין עשב שאינו גדל לגובה אלא מתפשט על גבי הקרקע, ולישולק פחמרא ולשפה – וישלקום בין וישפשו את הזבה בהם, ונימא לה, קום מויכר.
 ואי לא, לית חרנונא דהינא רומיתא – יביאו מין עשב הגדל בין הקוצים הנקראים רומיתא, וליקלי – וישרפוהו, וליסכה בשחקי דכיתנא בקיין – ויקחו אותו האפר בבליא בגדי פשתן (שהם מקררים בקיין, וישחקי דעמר גופנא בסיתא – ובשחקי צמר גפן ושהם מחממים) בחורף.
 ואי לא, ליכר שבע בירי – יכרו שבע גומות, וליקלי בהו שבישתא לדה דערלה – וישרפו בהם זמורות של גפן ילדה שהיא עדיין ערלה, ולינקמה קסא דחמרא בידה – ותאחו הזבה כוס של יין בידה, ותשב על הגומא, ולוקמה מהא ולותבה מהא, ולוקמה מהא ולותבה מהא – ויעמידו אותה מגומא זו וישיבוהו על אחרת, ושוב יעמידו אותה מגומא זו וישיבוהו על אחרת, וכך יעשו על כל שבע הגומות, ואכל קדא וחדא – ועל כל עמידה ועמידה מהגומא, לימא לה קום מויכר.
 ואי לא, לית סמירא – יביאו סולת, וליסכה מפלגא לתתא – ויסוכו ממנו את הזבה מחצי גופה ולמטה, ולימא לה, קום מויכר.
 ואי לא, לית ביצתא דנעמיתא – יביאו ביצה של בת יענה, וליקלי וישרפו אותה, וליסכה בשחקי דכיתנא בקייןא – ויקחו את האפר בבליא בגדי פשתן בקיין, וישחקי דעמר גופנא בסיתא – ובשחקי צמר גפן בחורף.
 ואי לא, ליפתח לה חיתא דחמרא לשמה – יפתחו חבית יין בשבילה, כלומר, שתשתה הרבה יין תמיד.
 ואי לא, לנקיט שערתא דמשכתבת בפותא דכודנא חורא – תאחו בידה שעורה הנמצאת בגללי פרידה לבנה, אי נקמה חד יומא – אם תאחו אותה בידה יום אחד, פסקה תרי יומי – תפסוק מזוזה יומיים, ואי נקמה תרי יומי פסקה תלתא יומי – ואם תאחו אותה יומיים, תפסוק מזוזה שלשה ימים, ואי נקמה תלתא יומי פסקה לעולם – ואם תאחו אותה שלשה ימים, תפסוק מזוזה לעולם.
 שנינו לעיל (ע"א) שרבי יוחנן אמר, לירקנא, תרין פשיכרא ומיעקר – לרפואת חולי של ירקון ישתה שנים מתוך שלשה מינים ושרף אילנות מאלכסנדריא, צריך, וכרכום של גינהו בשיכר, ונעקר מלהוליד.
 הגמרא מביאה רפואות נוספות לירקון: ואי לא – ואם אין לו מינים אלו, או שעשה ולא הועיל, לית רישא דשיבוטא דמילחא – יביאו ראש דג ששמו שיבוטא, שהוא מלוח, ולישולק פשיכרא ולישתי – וישלקוהו בשיכר וישתנו.
 ואי לא, לית מוניני דקמצי – יביאו ציר חגבים, ואי ליבא – ואם אין מוניני דקמצי, לית מוניני דקמרי – וביאו ציר של מין עופות קטנים הנקראים קמרי, וליעיליה לבי בני ולישפיה – ויכניסו את החולה לבית מרחץ וישפשו בו את הציר, ואי ליבא בי בני – ואם אין בית מרחץ, לוקמיה בין תנורא לגנא – יעמידוהו בין התנור לקיר, במקום חם, שזיע יוצא החולי. אמר רבי יוחנן, הרוצה שיתחממן,

58 דְּהוּא רַב אֱמָא בַר שְׁמַאי לְרַבִּי אֶבְרָהָם, הֵנָּהּ בְּמִשְׁנַתָּהּ, הַחֹשֶׁשׁ בְּשִׁנְיָהּ,
 59 לֹא יִנְמַע בָּהֶן אֶת הַחֹמֶץ. לְמִיכָאֵל – הָאֵם נִיתָן לֹמֵר לְחֹמֶץ מְעַלִּי
 60 (וּמוֹעִיל) לְשִׁנְיָהּ, שֶׁהִיא הַמִּשְׁנָה אוֹסֶרֶת לִגְמַע חֹמֶץ בְּשַׁבַּת כִּיּוֹן
 61 שְׂמוּכָה שְׁעוּשָׂה כֵּן לְרִפּוּאָה, וְהִתְרַבִּי (מִשְׁלֵי י כו) בְּחֹמֶץ לְשִׁנְיָהּ
 62 וְכִשְׁשׁ לְשִׁנְיָהּ כֵּן הֶעֱצַל לְשִׁלּוּחֵי, כְּלוּמָר, כֵּשֶׁם שֶׁהַחֹמֶץ מִזִּיק
 63 לְשִׁנְיָהּ כֵּן הֶעֱצַל מִזִּיק לְשִׁלּוּחֵי. הִרִי שְׂחֹמֶץ מִזִּיק לְשִׁנְיָהּ.
 64 מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: לֹא כְּשִׂיאָה, הָאֵם הַחֹמֶץ שְׂנֵאמֵר בְּפִסּוּק שֶׁהוּא
 65 קֶשֶׁה לְשִׁנְיָהּ, מְדוּבָר מִכָּל הַחֹמֶץ דְּפָרִי – בֵּין הַעֲשׂוֹי מַעֲבִיבִים שְׁלֹא
 66 נִתְּשָׁלוּ כָּל צָרְכָם, הָאֵם – הַחֹמֶץ שְׂבִמְשָׁנָה, מְדוּבָר בְּחֹמֶץ – בְּחֹמֶץ
 67 הַעֲשׂוֹי מִיֵּין טוֹב שֶׁהַחֹמֶץ, הוּא מוֹעִיל לְשִׁנְיָהּ.
 68 תִּירֹץ נֹסֶף: וְאִיכָּדִית אִיכָּא, הָאֵם וְהָאֵם בְּחֹמֶץ – גַּם בְּפִסּוּק וְגַם בְּמִשְׁנָה
 69 מְדוּבָר בְּחֹמֶץ הַעֲשׂוֹי מִיֵּין טוֹב שֶׁהַחֹמֶץ, וְלֹא קֶשֶׁה, הָאֵם – הַמִּשְׁנָה
 70 עוֹסֶקֶת בְּאֹפֶן דְּאִיכָּא – (שִׁישׁ לוֹ) מִכָּה, הָאֵם – הַפִּסּוּק עוֹסֵק בְּאֹפֶן
 71 דְּלִיכָּא – (שֶׁאִין לוֹ) מִכָּה. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: אִם אִיכָּא מִכָּה, הַחֹמֶץ
 72 מִיֵּין – מִרְפָּא אֶת הַמִּכָּה וּמוֹעִיל לוֹ, וְאִם לִיכָּא מִכָּה, מִיֵּין – מִכּוּרָן
 73 אֶת הַבָּשָׂר וּמוֹזֵק לְשִׁנְיָהּ שֶׁהֵם נִרְפִּים וְנַעֲשִׂים רְחוּקִים זֶה מִזֶּה.
 74 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: הַחֹשֶׁשׁ בְּשִׁנְיָהּ לֹא יִנְמַע בָּהֶן אֶת הַחֹמֶץ.
 75 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה סְתִירָה עַל הַמִּשְׁנָה: וְהִתְרַבִּי, הַחֹשֶׁשׁ בְּשִׁנְיָהּ לֹא
 76 יִנְמַע וְפּוֹלֵט וְאֶת הַחֹמֶץ, כִּיּוֹן שְׂמוּכָה שְׁעוּשָׂה כֵּן לְרִפּוּאָה, אֶבְל
 77 מְנַמַּע וְפּוֹלֵט, שְׁלֹא מוֹכֵחַ שֶׁזֶה לְרִפּוּאָה, וְאִילוּ בְּמִשְׁנָה מִשְׁמַע
 78 שְׂאִסּוּר לִגְמַע אֶף כִּשְׂבֹּלֵעַ.
 79 מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אִסּוּר אֶבְרָהָם, כִּי הֵנָּה נִמִּי מִתְּנִיתִין – גַּם מִשְׁנַתָּה
 80 הַאוֹסֶרֶת לִגְמַע, בְּכָנְעָה וְפּוֹלֵט תֵּנָּה – מְדוּבָר דּוּקָא בְּמִגְמַע וְפּוֹלֵט,
 81 אֲבָל לִגְמַע וּלְבִלּוּעַ מוֹתֵר.
 82 הַגְּמָרָא מִתְרַצָּה תִּירֹץ נֹסֶף: רַבָּא אֶמֶר, אֶפְּלִי תִּימָא – (תֵּאמְרוּ)
 83 שֶׁהַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּכָנְעָה וְפּוֹלֵט לֹא קֶשֶׁה, כִּיּוֹן שְׂבָאָן בְּבִרְיָא
 84 מְדוּבָר בְּמִגְמַע לְפָנֵי מִיבֹל – לְפָנֵי שְׂאֵבֵל וְטַבֵּל פְּתוּ בְּחֹמֶץ, וְעַל כֵּן
 85 מוֹתֵר לְבִלּוּעַ חֹמֶץ, כִּיּוֹן שְׁלֹא מוֹכֵחַ שְׁעוּשָׂה כֵּן לְרִפּוּאָה, שֶׁכֵּן הִיא
 86 דְּרַכָּה לְטַבֵּל בְּחֹמֶץ בְּסָעוּדָתָם בְּכָל יוֹם, וְהוּרָאָה אוֹמֵר זֶה טִיבֹלוּ
 87 וּבִרְצוֹנוֹ לְאֵבֹל חֹמֶץ, כֵּן מִשְׁנַתָּה מְדוּבָר לְאַחַר מִיבֹל, שְׂכֵבֵר
 88 סַעַד וְטַבֵּל פְּתוּ כָּל צָרְכּוֹ וְלֹכֵן אִסּוּר לִגְמַע אֶף אִם בּוֹלַע, שְׂמוּכָה
 89 שְׂגוּמַע לְרִפּוּאָה.
 90 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל רַבָּא סְתִירָה מְדַבְּרִי בְּמִקּוּם אַחֵר: וְנִיכָא
 91 (וְנֵאמָר) מְדַלְּפִי מִיבֹל שְׂרִי – כִּיּוֹן שְׁלִפְנֵי הַטִּיבֹל מוֹתֵר לִגְמַע אֶת
 92 הַחֹמֶץ וּלְבִלּוּעַ, לְאַחַר מִיבֹל נִמִּי שְׂרִי – גַּם לְאַחַר הַטִּיבֹל יִהְיֶה
 93 מוֹתֵר, שְׂאִין לֶךְ דְּבַר שְׂאִסּוּר לְמַקְצָה הַשַּׁבָּת וּמוֹתֵר לְמַקְצָתָהּ,
 94 דְּשִׁמְעִין לִיה – שְׁהִרִי שְׂמַעְנוּ לְרַבָּא, דְּאִית לִיה – שְׂוֹבֵר שְׂאוּמֵרִים
 95 הוּאִיל וְהוֹתֵר לְשַׁבָּת, הוֹתֵר אֶל לִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים, דְּאִמֵּר רַבָּא, לְגַבִּי
 96 טְבִילָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, לִיכָּא מִיֵּד דְּשִׁבְשֶׁבֶת שְׂרִי – אִין דְּבַר שְׂבִשְׁבַת
 97 מוֹתֵר לְעִשּׂוֹת, וְכִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים אִסּוּר, וּלְפִיכָךְ כֵּשֶׁם שְׂמוֹתֵר לְטַבֵּל
 98 בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם שְׂאִינוּ נִרְאָה כְּמִתְקֵן עֲצָמוֹ בְּטְבִילָה, אֲלֵא נִרְאָה
 99 כְּמִתְקֵר בְּמִים, כִּךְ גַּם בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, אֶף שִׁישׁ בּוֹ אִסּוּר רַחֲצִיָּה
 100 וְהַכֵּל יוֹדְעִים שֶׁמִּתְכוּיֵן לְטְבִילָה לְתַקֵּן עֲצָמוֹ, וְלֹא לְהִתְקֵר בְּמִים,
 101 מוֹתֵר לְטַבֵּל, לְפִי שְׂאוּמֵרִים הוּאִיל דְּשִׁבְשֶׁבֶת שְׂרִי – הוּאִיל וּבְשַׁבָּת
 102 מוֹתֵר לְטַבֵּל, כִּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים נִמִּי שְׂרִי – גַּם כֵּן מוֹתֵר, וְאִם כֵּן אֶף
 103 לְגַבִּי טִיבֹל יֵשׁ לוֹ לְרַבָּא לְסַבּוֹר שְׂאִין לֶךְ דְּבַר שְׂאִסּוּר לְמַקְצָה
 104 הַשַּׁבָּת, וּלְמַקְצָתָהּ מוֹתֵר, וְאִם מוֹתֵר לִגְמַע חֹמֶץ וּלְבִלּוּעַ קוּדֵם
 105 טִיבֹל, יִהְיֶה מוֹתֵר אֶף לְאַחַר טִיבֹל.
 106 מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: הִדֵּר בִּיה רַבָּא מִכָּה – רַבָּא חוֹר בּוֹ מִמָּה שֶׁחִילֵק בֵּין
 107 גְּמִיעָה שְׂקוּדֵם טִיבֹל לְגִמְיעָה שְׂלֵאִחַר טִיבֹל, שֶׁכֵּן אִם מוֹתֵר לִגְמַע
 108 קוּדֵם הַטִּיבֹל, יִהְיֶה מוֹתֵר לְדַעְתּוֹ לִגְמַע גַּם לְאַחַר הַטִּיבֹל, וּמִתְרַץ
 109 אֶת הַסְתִּירָה כִּאֲבִיב שְׂמִדוּבָר בְּמִשְׁנָה בְּמִגְמַע וְפּוֹלֵט.
 110 הַגְּמָרָא שׂוֹאלָת מִנֵּין לֵנו שְׂרָבָא חוֹר בּוֹ מִתִּירָצוֹ כֵּאֵן, אוֹלִי חוֹר בּוֹ
 111 מִדִּין 'הוּאִיל': שׂוֹאלָת הַגְּמָרָא: מִמָּא דְּמִתְקֵר הִדֵּר בִּיה – מִנֵּין לֵנו
 112 שְׁחוֹר בּוֹ מִתִּירָצוֹ כֵּאֵן, דְּלִיכָּא מִתְקֵר הִדֵּר בִּיה – אוֹלִי חוֹר בּוֹ מִמָּה
 113 שֶׁהִתִּיר טְבִילָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים הוּאִיל וּמוֹתֵר בְּשַׁבָּת, וְסוֹבֵר שְׁלֹא
 114 אוֹמְרִים 'הוּאִיל', וְכִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים אִסּוּר לְטַבֵּל אֶף שְׂבִשְׁבַת מוֹתֵר.
 115 וְאַחַר שְׁחוֹר בּוֹ תִּירֹץ אֶת מִשְׁנַתָּה שִׁישׁ חִילּוּק בֵּין גְּמִיעַת הַחֹמֶץ
 116 קוּדֵם אֲכִילָה לְאַחַר אֲכִילָה.
 117 מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: לֹא סִלְקָא דְּעֵקֶךְ – לֹא יַעֲלֶה בְּדַעְתְּךָ לֹמֵר שְׂרָבָא

1 הַכֵּל מוֹדִים, כְּלוּמָר, אֶף הַסּוֹבְרִים שְׂמוֹתֵר לְעִשּׂוֹת מוֹם בְּבִכּוּר
 2 שֶׁהוּא כְּבֵר בַּעַל מוֹם, וְכִגּוֹן, כְּבוֹר שִׁישׁ לוֹ רִיבּוֹ דָּם וְשֹׁהֲרִי הוּא
 3 בַּעַל מוֹם, שׂוֹדָאִי יָמוֹת מַחֲמַת רִיבּוֹ הָדָם מוֹתֵר לְהִקְיָ דְּמוֹ
 4 וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ מוֹם, מוֹדִים הֵם בְּכִתְּמֵיךְ אֶת הַמִּנְחָה אַחֵר מְחִמֵּץ שֶׁהוּא
 5 חֵיב, וְכִגּוֹן שֶׁהִרְאִשׁוּן לֵשׁ אֶת הַמִּנְחָה בְּחִימוֹץ, וְכֵאֵן הַשְּׁנִי וְעִרְכָּה
 6 בְּחִימוֹץ, וְהַשְּׁלִישִׁי אִפְּאָה בְּחִימוֹץ, כּוֹלֵם חֵיבִים, שְׂנֵאמֵר (וִיקָרָא י
 7 ל'א תִּפְּאָה חֵיב, וְכֵן נִאֲמַר (שֶׁם ב יא) לֹא תִּשָּׁשׁ חֵיב, וְדִרְשׁוּ מִכָּךְ
 8 בְּמִנְחוֹת (נִתָּה), שְׂבָא לְלַמֵּד שֶׁהִלֵּךְ הָעוֹרֵךְ וְהַאֲפָה בְּחִימוֹץ, חֵיב
 9 עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, שֶׁהִרִי אִסּוּר אִפִּייה בְּחִמֵּץ הוּא בְּכָלֵל אִסּוּר
 10 עֲשִׂייה בְּחִמֵּץ, וּמִדּוּעַ כְּתִבָּה הַתּוֹרָה אִסּוּר אִפִּייה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, כִּדִּי
 11 לְהִקְשִׁי אֶת כָּל עֲשִׂוִּית הַמִּנְחָה לְאִפִּייהָ, מִזֶּה אִפִּייה מִיּוֹחֲדָה,
 12 שֶׁהִיא מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְחֵיבִים עֲלֶיהָ בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ (וְשֹׁהֲרִי
 13 הַתּוֹרָה כְּתִבָּה אֶת אִסּוּר אִפִּייה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ), אֶף לִישְׁתָּה וְעִרְכִּיתָּהּ
 14 שֶׁהֵם מַעֲשִׂים חֹשׁבִּים, חֵיב עֲלֵיהֶם בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, שְׂאֵם לֵשׁ וְעֵרֶךְ
 15 וְאַפָּה בְּחִימוֹץ חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְלִכָּךְ כּוֹלֵם
 16 מוֹדִים שֶׁמִּחִמֵּץ אַחֵר מִחִמֵּץ חֵיב, שֶׁכֵּן הַתּוֹרָה רִיבְתָּה שְׂחִיב עַל
 17 כָּל עֲשִׂוִּית הַמִּנְחָה בְּחִימוֹץ, וְאֶף שֶׁהִשְׁנִי עֵרֶךְ אַחֵר שְׂכֵבֵר הַחִמֵּץ
 18 הִרְאִשׁוּן בְּלִישָׁה, וְהַשְּׁלִישִׁי אִפְּאָה בְּחִימוֹץ אַחֲרֵיהֶם, כּוֹלֵם חֵיבִים.
 19 וְכֵן הַכֵּל מוֹדִים בְּכָסֶּם אַחֵר מְסִים שֶׁהוּא חֵיב, שְׂנֵאמֵר (שֶׁם כב כד)
 20 'וְעוֹדֵךְ וְכִתּוּת וְכִתּוּת וְכִתּוּת לֹא תִקְרִיבוּ לָהּ' וְכִאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ,
 21 וְהִרִי אִם עַל כָּרוֹת שְׁחוֹתֵךְ הַבִּיצִים וּמִשְׁאִירֵן תְּלוּיִים וְלֹא מִנְתָּן
 22 לְגַמְרִי חֵיב, עַל נִתּוֹק שְׂמִנְתָּהּ לְגַמְרִי לֹא כָּל שֶׁכֵּן שְׂחִיב, שְׂחִיב מִזֶּה
 23 הַחִידוּשׁ בְּנִתּוֹק שְׂחִיב, לְהִתְבָּא נִתּוֹק אַחֵר כָּרוֹת שֶׁהוּא חֵיב עַל
 24 שְׁנִיתָק, אֶף שְׂכֵבֵר נִכְרַת מְקוּדֵם וְהוּא סְרִיס. הִרִי שִׁישׁ אִסּוּר לְסִרְס
 25 אֶף אֶת הַסְרִיס, וְאִם כֵּן אִי אִפְשֵׁר לֹמֵר שֶׁהִתִּיר לְשִׁתּוֹת כּוֹס
 26 עֵיקְרִין הוּא בְּסִיר.
 27 מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: וְאֵלֵא הִתִּיר לְשִׁתּוֹת כּוֹס עֵיקְרִין נִאֲמַר בְּנִתּוֹ,
 28 שְׂאִינוּ מוֹלִיד יוֹתֵר, וּמוֹתֵר לְסִרְסוֹ.
 29 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל הַתִּירֹץ שֶׁזֶקֶן מוֹתֵר לְשִׁתּוֹת כּוֹס עֵיקְרִין: וְהִתְרַבִּי
 30 רַבִּי יוֹחָנָן, הֵן – הַרְפּוּאוֹת הָאֲמִירוֹת בְּנִיטִין (ג) לְמִי שְׂאִין לוֹ כַּחַ
 31 לְשִׁמְשׁ, הַחִידוּשׁ לְעִצְרוֹתֵי אַחֲרֵי שְׂזִקְתָּהּ, שְׂאוּכֵל לְשִׁמְשׁ, הִרִי שְׂגֵם
 32 זֶקֶן יִכּוֹל לְחַזּוֹר וְלַהֲלִיד, וְאִם כֵּן אִסּוּר לְסִרְסוֹ. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא:
 33 אֵלֵא הִתִּיר לְשִׁתּוֹת כּוֹס עֵיקְרִין נִאֲמַר בְּאִשָּׁה, שְׂאִינָה מִצּוּה
 34 בְּפִרְיָה וּרְבִייה, וּמִמִּילָא אִין אִסּוּר שְׁתִּיעֵקֶר.
 35 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל הַתִּירֹץ שְׂלֵאָשָׁה מוֹתֵר לְשִׁתּוֹת כּוֹס עֵיקְרִין:
 36 וְלְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרַקָּא, דְּאִמֵּר, עַל שְׁנֵיהֶם – עַל הָאִישׁ וְעַל הָאִשָּׁה,
 37 הוּא (הַכְּתוּב) אִמֵּר (בְּרַשִׁית א כח) 'וַיִּבְרָךְ אוֹתָם אֱלֹהִים אוֹתָם לְהֵם
 38 אֱלֹהִים פָּרוּ וּרְבּוּ, שֶׁכֵּן הַפִּסּוּק נִאֲמַר בְּשִׁלּוֹן רִבִּים, לְלַמֵּד שְׂאֵף
 39 אִשָּׁה מִצּוּה בְּפִרְיָה וּרְבִייה, מִאִי אִיכָּא לְמִיכָּא – אִין נִבְאָר אֶת
 40 הִתִּיר לְשִׁתּוֹת כּוֹס עֵיקְרִין, הִרִי אֶף אִשָּׁה מִצּוּה בְּפִרְיָה וּרְבִייה
 41 וְאִם כֵּן יֵשׁ בָּהּ אִסּוּר סִרְסוֹ. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אֲלֵא הִתִּיר לְשִׁתּוֹת
 42 כּוֹס עֵיקְרִין נִאֲמַר בְּנִתּוֹק שְׂאִינָה יִכּוֹלָה לְלַדָּת וְעַל כֵּן אִין בָּהּ אִסּוּר
 43 סִרְסוֹ. אִי נִמִּי – אֹפֶן נֹסֶף, בְּעִקְרָהּ שְׂאִינָה יִכּוֹלָה לְלַדָּת וּלְפִיכָךְ אִין
 44 בָּהּ אִסּוּר סִרְסוֹ.

משנה

45 הַמִּשְׁנָה מִמְּסִכָה לְעִסּוּק בְּדִינֵי רִפּוּאָה בְּשַׁבָּת: הַחֹשֶׁשׁ – הַחֹשׁ כֵּאֵן
 46 בְּשִׁנְיָהּ, לֹא יִנְמַע בָּהֶן (וּמִלָּא פִּיּוֹ) אֶת הַחֹמֶץ, מִשּׁוּם שְׂאִין דֶּרֶךְ
 47 הַבְּרִיאִים לִגְמַע חֹמֶץ וּמוֹכֵחַ שְׁעוּשָׂה כֵּן לְרִפּוּאָה, אֶבְל מְטַבֵּל הוּא
 48 מֵאֲכִילוֹ וּפְתוּ בְּחֹמֶץ בְּדִרְבּוֹ, וְאִם נִתְרַפָּא עַל יְדֵי כֶךְ, נִתְרַפָּא.
 49 הַחֹשֶׁשׁ בְּמִתְנִי, לֹא יִסּוֹף בָּהֶם וְיִן וְחֹמֶץ, לְפִי שְׂאִין סְכִין אוֹתָם אֲלֵא
 50 לְרִפּוּאָה, אֶבְל כֶּךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן, שֶׁכֵּן הַדֶּרֶךְ לְטוֹךְ שֶׁמֶן אֶף בְּלֹא
 51 מִכָּה, וְלֹא שֶׁמֶן וְוִיר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא יָקָר וְאִינוּ מִצּוּ, וְאִין דֶּרֶךְ
 52 הַבְּרִיאִים לְטוֹכֵהּ, וּמוֹכֵחַ שֶׁכֵּן לְרִפּוּאָה, אֲבָל בְּנֵי מְלָכִים בְּכֵן שֶׁמֶן
 53 וְוִיר עַל מְבוֹתֵיהֶן, שְׂכֵן דְּרִבֵּן לְסוֹף אוֹתוֹ בְּחֹל גַּם בְּלֹא מִכָּה. רַבִּי
 54 שְׁמַעוֹן אִמֵּר, כָּל שְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵם, וּמוֹתֵרִים לְטוֹךְ בְּשֶׁמֶן וְוִיר.

גמרא

55 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל הַמִּשְׁנָה: רַבִּי לִיּוֹ – (הַקְשָׁה לוֹ) רַב אֱמָא אֶרִיכָא

שבת. פרק ארבעה עשר – שמונה שרצים דף קיא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפא רש"י

1 הכל מודים. אע"פ שחלקו בכבוד שאלו דם אי מקיזין או אין מקיזין, דה"י מטיל
2 מום בבצל מום. ואיכא למאן דשרי להקזין ולעשות בו מום – מודין הם במחמץ
3 מנחה אחר מחמץ, שכל עשייתיה של מנחה נאסרו בחימוץ: דכתיב לא תאפה
4 חמץ לא תעשה חמץ. אפיה בכלל היתה, ולמה יצאת – להקיש אליה, מה אפיה
5 מיתדות שהיא מעשה ותיבין עליה פגני
6 עצמה כו'. והכל מודים שאם לשה הראשון
7 בחימוץ, ופא' השני וערכה בחימוץ, ויחזיקה בחימוץ.
8 והשלישי אבא – כולם חייבין: בורא.
9 שאינו נותן לגמרי, אלא חותקו, ותלחין
10 בכיס: אלא בזמן. שפסק מלידה: והא אמר
11 ר' יוחנן. בפרק "מי שאחז" במסכת גיטין: הן
12 הן החיורני לנעוריה. הרפאות האמורות
13 שם למי שאינו בריא בתשמיש. ואמר ר'
14 יוחנן. לאחר שזקנתי החיורני אותן רפאות
15 לנעוריה, לתשמיש. אלמא: וכן מוליד: אלא
16 באשה. שאינו מצוה בפרה ורביה.
17 בראמר" ביבמות: "פרו ורבו ומלאו את
18 הארץ וכבשوها", איש דרבו לכבש, ואין
19 דרבה של אשה לכבש: מתני' מטביל
20 בדרבו. מאלו ופחו בחומץ: לא יסוד בהן
21 יין וחומץ. דאין אדם קר אותו אלא לרפואה:
22 אבל לא שכן וורד. לפי שדמיו קרוי, ואינו
23 מצוי, ומוקחא מלקחא דלרפואה עבדי: שכן
24 דרבו לסוד בחול. בלא מכה: גמ' קיוותא. יין
25 שלא נתבשל כל יצרו בענביו, קשה לשינים:
26 ליכא מפה מרפי. צומת הכשר והשינים
27 גרפים, רחוקין זה מזה, דשילציר
28 מתחלצות: לא ינמץ ופולט. דמוכח
29 דלרפואה היא: לפני טיבול. לפני אכילה –
30 מותר, שדרבן היה לטבול בחומץ בכל יום,
31 והרואה אומר זהו טיבולו. ולאחר טיבול –
32 אסור, הכל יודעין שכבר סעד וטבל כל
33 יצרו: ונימא מולדא טיבול שרי בו, דאין
34 לך שאסור למקצת השבת ומותר למקצתו.
35 דהא שמעינן לרבא בפרק י"ט במסכת ביצה
36 דאמר גבי טבילה "הואיל" כבי האי גוונא.
37 דקתי התם דאין מטבילין כלים בשבת,
38 ואדם טובל. ואמרין: כלים מיט לא? אמר
39 רבא: מפני שנראה כמתקן בשר. אבל אדם
40 נראה כמקור. ואמר: תינח בשבת דשרי
41 רחיצה: ביהודי דאסור רחיצה, והכל יודעין
42 דטובל הוא ומתקן עצמו, מאי איכא למימר?
43 הא איכא למיגזר אטו מתקן עור צביו ואמר
44 רבא: ליכא מידי דאסור שבת, דבשבת
45 לישתרי וביהודי ליתסר, והואיל ובשבת לא
46 תהו למיסריה – ביהודי נמי לא גזר עליה:
47 הך גסר" ודר ביה רבא טהא. וקודם
48 טיבול, ומוקי מתניתין במגמץ ופולט באפיו.
49 וזו נאמרה תחלה, וחדר ביה: דילמא מיהא
50 תדר ביה. וקבר דביום הכפורים אסור לטבול, ולא אמרין "הואיל", והתא איתמר
51 ברישא: ל"מיתא דרב. בקולי (נ"א בכולי) שבת סבירא ליה כר' שמעון, והא אמר
52 כו': הא מ"סוכרייא. בגד מוכרין בקרנא, תבית של חרס, מפני שאין חזקבן שזה:

1 **להביא** נותק אחר בורת כו'. פירש"י: דבורת היינו שכורת ביצים ממקום חיבורו,
2 ועדיין הם בכיס. ונותק הוי – שנותק מן הכיס ומשליכן לארץ. קשה לר"י
3 דבפרק "על אלו מומין" (בבורות דף לטו) קאמר: דנותק ובורת לא הוי מום בגלוי, דהא
4 איתנהו. פי' איתנהו בביתם. ונראה לר"י: דבורת הוי – שלא נבררו לגמרי ממקום חיבורו,
5 אלא עדיין מעוררים קצת. ונתוק – היינו שניתקו
6 לגמרי, אלא שהם בכיס: **אלא** בזמן. הכא לא
7 שייך למיטר משום מסרס אחר מסרס, ודוקה
8 לא סירוס היא: **בזקנה** ובעקרה. באשה נמי
9 לא שייך בה מסרס אחר מסרס, דאין שייך בה
10 סירוס:
11 **כי** תנן נמי מתניתין במגמץ ופולט תנן,
12 וסיפא דקתי אבל מטביל הוא בדרבו – ה"ה
13 דה"מ למיטני במגמץ ובולע, אלא אורחא
14 דמילתא נקט: **לא** סיד דתניא כל חייבי
15 טבילות טובלין בדרבן. תימה: מנא לן דמוהא
16 הדר ביה? דילמא מטעם דמפרש התם, דאין
17 מטבילין בשבת משום דמיהוי כמתקן כלי.
18 ויפרש דאסור לטבול – משום גזירה שמא
19 יעבידו ד' אמות ברה"י, או כשאר טעמי
20 דמפרש התם. והני טעמי לא ישיבי באדם,
21 הלכך מהם ביהודי טעמא טעמא דהואיל,
22 דלכולהו אמוראי לא פריך התם ביהודי ליתסר,
23 אלא לרבא ואומר ר"י: דלא מסתבר להפכי
24 תרי מילי משום חדא. דתרי מילי נגיהו, חדא
25 מטעם דנראה כמתקן, וחדא – הא מילתא דאית
26 ליה הואיל. ולכחי ניתא ליה טפי למימר דהדר
27 מדר דהבא, ויהי שני דבריו קיימים. וא"ת: ונוק
28 הך ברייתא דטובלין בדרבן כמ"ד טבילה בומנה
29 מצוה, ורבא כמ"ד לאו מצוה: וי"ל: משום
30 דטבילה בומנה מצוה לא הוה שריין איסור
31 תיקוני נמא. ובפרק "כל תבוי הקדש" (לקמן דף
32 קבא). משמע דאפי' למ"ד טבילה בומנה לאו
33 מצוה – טובלין בדרבן כל חייבי טבילות. דתניא
34 התם: ר' יוסי אומר, מן המנחה ולמעלה אינו
35 צריך לטבול. משמע, דאי בעי – טביל, אע"ג
36 דסבירא טבילה בומנה לאו מצוה. וא"ת: דתניא
37 בפרק בתרא דיומא (פ"ה). זבוח וחובב, ובעל
38 גדה, וטמא מת – טובלין ביהודי. טמא מת היכי
39 טביל, ומה תועלת לו אותה טבילה? הא אין
40 טבילה בלא חזאה, והוא לא דדי יוה"כ, כי
41 היכי דלא דחיא שבת. כדאמרין בפסחים פרק
42 "אלו דברים" (דף ס"ט). וליכא למימר שתועיל
43 לו טבילה לענין שיוכל להזות למחר – דהא חנן
44 בסוף מסכת פרה דהוא עצמו טובל בלילה ומוה
45 ביום. משמע שצריך להזות ביום שטבל וי"ל:
46 דלעולם אין צריך לטבול ביום חזאה, והתם
47 קמ"ל – דיכול לטבול בלילה. אע"ג דטבילה
48 היא כתחלת חזאה, דאין חזאה בלא טבילה,
49 וחזאה ביום היא. א"נ: התם איירי בטבילה
50 דלאחר חזאה, כדאמר בספרא: הקדים טבילה לחזאה – לא עשה ולא כלום. משמע
51 דאיכא נמי טבילה לאחר חזאה:
52 **טובלין** בדרבן בין בט' באב בין כו'. בפ"ק דתענית (דף י"ג) פליג עליה ר' חנינא סגן
הכתנים, ואמר: כדו הוא בית אלרני לאבד עליו טבילה קותי בשנה. והלכתא

1 כותיה, כדאמר בירושלמי: **למימרא** דרב כר"ש ס"ל. פ"י בקושת: למימרא דרב בבולי שבת כר' שמעון סבירא ליה: ולי נראה דאם כן הוה ליה לאקשוי מברכי דחוי, דרב אסר
2 בפרק קמא (דף י"ט). וכמה אמוראי דמחלקין באיסורי שבת, כדאמר בפרק "מפני" (לקמן קכ"ה). במוקצה לאכילה – סבר לה כר' יהודה, במוקצה לטלטול – כו'. ונראה לר"ת: דמשמע
3 ליה דטעמא דר' שמעון במתני' משום דשרי דבר שאין מחבין, ות"ק אסר ליה אפי' להענג – משום דיומנין לרפואה קעבדי, ואסר בעלמא דבר שאין מחבין. ור"ש דמקיל בעלמא
4 – קשרי נמי הכא בשאין מחבין לרפואה, והשתא אתי שפיר: **הא** מסוכרייתא דנויתא אסור להדוקה ביזמא טבא. פי' תמימת גיגית של שכר אסור להדוקה, משום סחיטה,
5 בדפריש בקונטרס. וכן פירש ר"ת. אף על גב דלא אשכחן דהוה חייש לטחיטה אלא גבי מים, כדאמר בפרק "ואלו קשרים" (לקמן דף ק"ג) גבי היה מהלך בשבת ופגע באמת המים,
6 דאמר: לתנות במיא – אתי ליד סחיטה. ובפרק "חבית" (לקמן דף קמ"ה) אמר: הרוחץ במי מערה ונסתפג באלונתית – לא יכאנה בידו. ומפרש בגמרא: משום דאתי ליד סחיטה. ובפרק
7 "שואל" (לקמן דף קמ"ה). ובריש "המביא בדי יין" (ביצה דף ל') גבי הני נשי דלא משניין – פירוש: על הכר, דלמא (ו)משימט במיא, ואתי ליד סחיטה. אבל גבי יין

1 – לא גורנין משום סחיטה, כדאמר בפרק "תולין" (לקמן דף קל"ט) משנני את היין בסודרין.
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52

קפב שבת. פרק ארבעה עשר – שמונה שרצים דף קיא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

וטעמא משום דאין אדם חושש לסחוט, כיון דע"י סחיטה אינו יכול לנקותו מריחו וחזותו. גם אין דרך לסחוט בגד לצורך משקה שבו. אבל מ"מ אסור לסחוט, דכי סחיט ליה מתלבן הבגד קצת והוי מבכס. או משום מפרק, כמו סחוט זיתים וענבים, כדאמרי בפרק "מפנין" (לקמן כותב) אם היתה צריכה שכן – חבירתה מביאה לה בשערה. ופריך: והא אתי לידן סחיטה: אלמא: יש סחיטה בשמן.

ובפרק "תולין" (לקמן דף קמא). קאמר רבא: לא ליהדוק אינש אוררא אפומא דשישא דילמא אתי לידן סחיטה. ופי' בקונט': כד של שמן. ובפרק "נטול" (לקמן דף קמג). ספוג אם יש לו בית אחיזה – מקנהין בו, ואם לאו – אין מקנהין בו, משום סחיטה. ולהכי אסור להדוקה. וא"ת, דאמר בפרק בתרא דיומא (דף עז) ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי שגדול הימנו עובר עד צוארו במים ואינו תושש. ואמר נמי בפ"ב דביצה (דף יח) גבי טבילת כלים בשבת: ונדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה. ולא גורינן דילמא אתי לידן סחיטה וי"ל: דמצוה שאני, ואם תאמר: היכי שרי התם לכנס בבגדיה, ונדה נמי איך טובלת בבגדיה? נימא שרייתו והו' כיבוסו, כדאמרי בנכחים בפרק "דם חטאת" (דף צדא) וי"ל: דדוקא בנכס דאיכא טיפת דם או טיטוף אמר שרייתו והו' כיבוסו, דבכיה מיירי בפ' "דם חטאת". ומצא ר"י מונה בספר הישר דלא אמר שרייתו והו' כיבוסו בדבר שאינו כ"א ככלוך, כמו סיפוג באלותיט וכינוח ידים במפה. והני שהולכין במים עם הבגדים – הוי נמי דרך ככלוך ולא דרך נקיון ועל תינוק שלכלך בגדי אמו במי רגלים – אין לזרוק עליו מים, דשרייתו והו' כיבוסו. ושמע ר"י מפי הנשים שהתיר ר"ת וליטול ידיהו ולקמן ידיה בבגד, כיון שהוא דרך ככלוך, כדי שתוכל להתפלל ולברך. ואין נראה לר"י, שהרי היא מתכוונת לטהר הכלכלוך, ודרך רצוצה וליבון. והיא זה הקינוח:

מודה ר"ש בפסיק רישיה. והא דאמר גבי לא ליהדוק אינש אוררא אפומא דשישא. דילמא אתי לידן סחיטה ולא הוי פסיק רישיה – יש לחלק, דהתם מיירי בביסוי שאינו בולע כ"כ, וגם אינו שוממו כל כך בחווק, שאינו חושש רק שיהא מכוסה. אבל הכא שהוא בצד הגיגית – בולע הרבה, וגם מחדקו בחווק, כדי שלא יצא היין, והוי פסיק רישיה:

ושלש מחלוקות בדבר. אית ספרים דל"ג ליה:

הדרן עלך שמונה שרצים

ואלו קשרים. עניבה לר"מ מהו. וא"ת: אמאי לא פשיט מדרגת לקמן. חבל דלי שנפסק – לא יהא קשרו אלא ענובו. ומוכח בפי' דפסחים (ד' יא). והנהו רבנן היינו ר"מ. דפרקי התם מינה לרבנן, שהם ר"מ וי"ל: דהתם נמי פריך מספק, אם תדעו רבנן דם ר"מ, כמו שמסתפק באן:

אימור

אסור להדוקיה ביומא מכא! בהיהא אפילו ר"ש מודה, דאב"י ורבא דאמרי תרנויהו: מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. והאמר רב חייא בר אשי אמר רב: הלכה כר' יהודה, ורב חנן בר אמי אמר שמואל: הלכה כר"ש. ורב חייא בר אבין מתני לה בלא גברי, רב אמר: הלכה כר' יהודה, ושמואל אמר: הלכה כר"ש! אלא אמר רבא: אני וארי שבחבורה תרנימנא, ומנו – רבי חייא בר אבין, הלכה כר"ש – ולא מוטעמיה. מאי "הלכה כר' שמעון ולא מוטעמיה"? אילימא הלכה כר"ש – דשרי, ולא מוטעמיה – דאילו ר"ש סבר: מסי, ורב סבר: לא מסי. וסבר רב לא מסי?! והא מדקתני: בני מלכים סכין על גבי מפותיתן שמן וורד – מכלל דמסי! אלא: הלכה כר"ש – דשרי, ולא מוטעמיה; דאילו ר"ש סבר: אף ע"ג דלא שכיח – שרי, ורב סבר: אי שכיח – אין, ואי לא שכיח – לא, ובאתרא דרב שכיח משחא דוורדא.

הדרן עלך שמונה שרצים

ואלו קשרים שתייבין עליהן: קשר הנמלין, וקשר הספנין, וקשם שהוא חייב על קישורן – כף הוא חייב על היתרן. ר"מ אומר: כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו. גמ' מאי קשר הנמלין וקשר הספנין? אילימא קטרא דקטרי בזממא, וקטרא דקטרי באיסטרידא – האי קשר שאינו של קיימא הוא! אלא: קטרא דזממא גופיה, ודאיסטרידא גופיה. ר"מ אומר כל קשר כו". בעי רב אחדב"י אחוי דמור אחא: עניבה לר"מ, מהו? מעמיה דר"מ – משום דכיל להתירו באחת מידיו הוא. והא נמי – יכול להתירו, או דילמא: מעמא דר"מ – משום דלא מיהדק, והא מיהדק? תיקו. **בתנ"י** יש לך קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הנמלין וכקשר הספנין. קושרת אשה מפתח חלוקה, וחוטי סבכה, ושל פסקא, ורצועות מנעל וסנדל, ונודות יין ושמן, וקדירה של בשר. רבא": **אומר קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא. גמ' הא גופא קשיא: אמרת "יש קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הנמלין וכקשר הספנין" חיובא הוא דליכא, הא איסורא – איכא. והדר תני: קושרת אשה מפתח חלוקה – אפילו לכתחילה! הכי קאמר: יש קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הנמלין וכקשר הספנין, ומאי ניהו קטרא**

אסור להדוקיה. בנבב, משום סחיטה. ואע"ג דלא קא מכין לסחוט – אלמא לא ס"ל כר"ש בדבר שאין מתכוין: הלכה כר' יהודה. בדבר שאין מתכוין דאסור: בלי גברי. מתני לה לפלוגתא דרב ושמואל בלא אמונאים האומרים משקם, אלא הם עצמם נחלקו בה: **תרנימנא**. דלא תיקשי דרב אדרב: הלכה כר"ש. דשרי בשמן וורד: **אבל לא מוטעמיה**. דאין השעם בדבריו: **דאילו ר"ש סבר**. ואפ"ה שרי, דאין לך דמוחק לזה ואסור לזה: **מכלל דמסי**. אפילו לת"ר, דאי לא דמסי למאי איצטריך ליה? **אע"ג דלא שכיח**. שמן וורד במקומו של זה הסך ממנו, דמיו קרימ, ותכל וידען שאינו סבו אלא לרפואה – שרי, דכל ישראל בני מלכים הם. ור' יהודה אומר – דמוקחא מילתא. ורב נמי כר"ש ס"ל, אלא במקומו הוא דשרי, דשכיח דסכין שמן וורד, ולא מוקחא מילתא:

הדרן עלך שמונה שרצים

ואלו קשרים. המנחין באבות מלאכות, דקתני "הקושר והמתיר" קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם, דומיא דקושר חוטי יריעות הנפסקות: קשר הנמלין וקשר הספנין. בנקרא מפרש לחו: **כף הוא חייב על היתרן**. כדילפי' ב"ב כלל גדול' (לעיל דף עז) מציידי החלון, שנצרכין לפקדים להתיר קשרי רשתות הקיימות. כדי לקצור או להרחיבן: **שכיל להתירו**. דלא דוקא: **אין חייבין עליה**. ואפי' עשאו לקיימא: **גמ' וזממא**. מנכין לנאקא בחטמ', ונתנין בה טבעת של רצועה, וקושרין אותה, ועומדת שם לעולם. וכשרוצה לקשרה לבהמה – קושר רצועה ארוכה באותה טבעת, וקושרין בה. ופעמים שמתירה: **קטרא דקטרי בזממא**. והו' קשר הרצועות שקושרין בטבעת: **איסטרידא**. גם הוא כמין טבעת שעושים מן עקל או מן רצועה בנבב שבראש הספינה, ואותו קשר מתקיים, וכשרוצה להעמידו – קושר רצועה באותה טבעת ומעמידה בה. וכשרוצה להתיר – מתיר הרצועה ונוטלה: **קטרא דקטרי באסטרידא**. קשר רצועה הארוכה: **עניבה**. ומיהדק שפיר, לר"מ מהו? **בתנ"י** יש לך קשרין שאין חייבין עליהן. חטאת, כמו שתייבין על קשר הנמלין, אלא פטור אבל אסור. ובנקרא מפרש הי ניהו: **מפתח חלוקה**. כמו שיש לגלחים בעין לשונות לבאן ולכאן, וקושרים של ימין בכתף שמאל, ושל שמאל בכתף ימין. דכיון דכל יומא שרו ליה – לא דמי מיד לקשר של קיימא. ומותר לכתחילה: **סבכה**. קויפ"א: **ושל פסקא**. אזור רחב וחוטין תלויין בראשו לקושר בהן, וקושרין פינודיס: **ונודות יין**. של עור, שבופין פיהם וקושרין: **וקדירה של בשר**. פעמים שקושרין בגד לפיה: **קושרין בפני הבהמה**. חבל ברוחב הפתח: **גמ' קטרא**

שבת דף קיא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קפג

54 – מוליכי הגמלים וְקָשֶׁר הַסִּפְּנִין – מוליכי הספינות, שהם מתקיימים
55 לעולם. אבל קשר שאינו יכול להתקיים לעולם, אין חייבים עליו.
56 וְכֵשֶׁם שֶׁהָיוּ חַיִּיב חֲטָאת עַל קִשְׁוֹרָן שֶׁל קוֹשֵׁרִים אֱלוּ מִשּׁוּם 'קוֹשֵׁר',
57 כֵּן הוּא חַיִּיב חֲטָאת עַל הִתְרָן – על התרת קשרים אלו, משום
58 'מתיר'. אבל אם התיר קשר שאינו של קיימא, אינו חייב חטאת.
59 רַבִּי מֵאִיר אָמַר, כָּל קִשְׁר שֶׁאֵינוֹ הָדוּק הוּא וְכֹל לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת
60 מִדֵּי, אֵין חַיִּיבִין עָלָיו, ואפילו אם עשאו לקיימא.

גמרא

61 הגמרא מבררת את דברי המשנה. שואלת הגמרא: מאי – מה הם
62 קִשְׁר הַסִּפְּנִין וְקָשֶׁר הַסִּפְּנִין. אִלְיָמָא קִשְׁרָא דְקָשְׁרִי בְּזִמְנָא – אם
63 נאמר שמדובר כאן על הקשר שבו קושרים את הרצועה בטבעת
64 הקבועה באפה של הנאקה, נקבת הגמל, ובה קושרים את הבהמה
65 ליתר או לעמוד כדי שלא תברח, וכן לגבי ספינה, מדובר על קִשְׁרָא
66 דְקָשְׁרִי בְּזִמְנָא דְקָשְׁרִי – הקשר שבו קושרים את הרצועה לטבעת
67 הנמצאת בראש הספינה, ובה קושרים את הספינה כשרוצים
68 להעמיד אותה, הרי הֵא – קשר זה, קִשְׁר שֶׁאֵינוֹ שָׁל בְּזִמְנָא הוּא,
69 שהרי כשרוצה ליטול את הבהמה או את הספינה הוא מתיר את
70 הרצועה משם.
71 משיבה הגמרא: אֵלָּא, קִשְׁרָא דְזִמְנָא גּוֹפִיה – מדובר כאן בקשר
72 שקושרים בו את הטבעת עצמה לאפה של הבהמה, ומתקיימת
73 שם לעולם, וְזִמְנָא דְקָשְׁרִי גּוֹפִיה – ובקשר שקושרים בו את טבעת
74 הספינה עצמה לנקב שבראש הספינה, ומתקיימת שם לעולם, ועל
75 קשרים אלו אמרה המשנה שחייב חטאת.
76 שנינו במשנה: רַבִּי מֵאִיר אָמַר כָּל קִשְׁר בִּי שִׁיבֹל לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת
77 מִדֵּי אֵין חַיִּיבִין עָלָיו.
78 הגמרא מסתפקת בשיטת רבי מאיר: בְּעֵי רַב אֲחֵרְבוֹי אֲחֵזִי וְ–אחיו
79 דְּמִר אֲחָא, קשר עֲנִיבָה, שעושים לולאה בצידו האחד של החוט
80 ובורח סביבה את צידו השני ועושים מהם קשר, וקשר זה הוא
81 מהדוק היטב, אך ניתן להתירו במשיכה ביד אחת, לְרַבִּי מֵאִיר, מֵהוּ
82 דינו של קשר זה, האם חייבים עליו.
83 וצדדי הספק: האם עֲנִיבָה דְרַבִּי מֵאִיר הפוטר במשנה, מִשּׁוּם דִּיבֹל
84 לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת מִדֵּי הוּא, שהוא סובר שקשר שיכול להתירו ביד
85 אחת לא חייבה עליו תורה, וְהָא גַּם – ואף קשר עניבה כֹּל
86 לְהַתִּירוֹ בִּידוֹ אַחַת, ואינו חייב עליו. או דִּילְמָא, עֲנִיבָה דְרַבִּי מֵאִיר
87 מִשּׁוּם לֹא מִתְּרֵק – שלא חייבה תורה על קשר שאינו מהדוק, וקשר
88 שיכול להתירו ביד אחת אינו מהדוק, וְהָא מִתְּרֵק – אבל קשר
89 עניבה הוא מהדוק, ואם כן חייבים עליו.
90 מסיקה הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
91

משנה

92 המשנה ממשיכה בדיני מלאכת קושר: וְשֶׁל קִשְׁרִין שֶׁאֵין חַיִּיבִין
93 עָלֶיהֶן חֲטָאת כְּפִי שְׁחִיב עַל קִשְׁר הַסִּפְּנִין וְכִקְשֵׁר הַסִּפְּנִין, אבל אסור
94 לעשותם, ובגמרא יתבאר אלו הם.
95 קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִסִּתָּה חֲלוּקָה – פתח שדרכו לובשת החלוק, ומשני
96 צידיו יוצאים כעין לשונות, היוצא מימין קושרת בכתף שמאל,
97 ושל שמאל קושרת בכתף ימין, וכן מותרת לקשור חוּטִי סָבָה –
98 כובע על הראש העשוי כעין רשת, וְשֶׁל סָבָה – חגורה רחבה
99 ובקצותיה חוטים לקשירה, וכן מותר לקשור רְצוּעוֹת מִנֶּגַל וְסִנְדֵּל,
100 נְדוּתֵי שֶׁל יָוֵן וְשֶׁמֶן העשויים מעור, שכופפים את פיהם וקושרים
101 אותם, וכן קִדְרָה שֶׁל בָּשָׂר שלעיתים קושרים בגד על פיה. והטעם
102 לכל אלו, לפי שמתירים אותם בכל יום, ואין זה דומה לקשר של
103 קיימא כלל.
104 המשנה מביאה סוג קשר נוסף המותר לבתחילה: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
105 יַעֲקֹב אָמַר, קוֹשְׁרִין חֶבֶל בְּרוּחָב הַפֶּתַח לְפָנֵי הַחֶמְדָּה, בְּשִׁבְלֵי שֵׁא
106 תִּצָּא.
107

1 אֲסוּר לְהַדְרִיקוֹ – להדקו בְּזִמְנָא מְבָא – ביום טוב, משום סוחט, ואף
2 שאינו מכוין לסחוט אלא לסתום את הנקב אסור, שרב סובר בדבר
3 שאין מתכוין כרבי יהודה שאוסר, ולא כרבי שמעון שמתיר, הרי
4 שרב אינו סובר בכל הלכות שבת כרבי שמעון ומדוע לגבי שמן
5 ורד פסק כרבי שמעון.
6 מתרצת הגמרא: בְּהִתָּא – בדין סתימת נקב החבית אֲפִילוּ רַבִּי
7 שְׁמַעוֹן מוֹדֵה שֶׁאֲסוּר, דְּאֵבִי וְרַבִּי דְאֵמְרִי תְרוּוִיהוּ וְ–שניהם אמרו
8 מוֹדֵה רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר שֶׁאֵין מִתְכוּיִן מוֹתֵר, בְּפִסִּיק רִישֵׁיה
9 וְלֹא גִמּוֹת – באומר אחתוך את ראש הבהמה ואיני מתכוין שתמות,
10 שהוא חייב, כיון שודאי תמות והרי הוא כמתכוין, אם כן גם להדק
11 את הנקב בפי החבית יסבור רבי שמעון שאסור, כיון שודאי יסחוט.
12 הגמרא מקשה קושיא נוספת על רב: כיצד פסק רב כרבי שמעון,
13 וְהָאֵמֶר רַב חֵיָא בְּרַ אֲשֵׁי אָמַר רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה, שדבר שאין
14 מתכוין אסור, וְכֵן חֵנֵן בְּרַ אֲמִי אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן,
15 שדבר שאין מתכוין מותר, וְרַב חֵיָא בְּרַ אֲבִין מִתְנִי לֵה כָּלָא נִבְרִי –
16 שנה את פסק ההלכה בלא שמוות האמוראים שאמרו בשם רב
17 ושמואל, אלא כך שנה, רַב אָמַר הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה, וְשְׁמוּאֵל אָמַר
18 הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, הרי שרב פסק כרבי יהודה, ומדוע בדין שמן
19 ורד פסק כרבי שמעון.
20 מתרצת הגמרא: אֵלָּא אָמַר רַבָּא, אֲנִי וְאִי שֶׁבְּחִבְרָה תְּרִימָנָא –
21 העמדנו וביארנו את דברי רב שלא יקשה עליו, וְכֵנָּה – ומי הוא
22 הארי שבחבירה, רַבִּי חֵיָא בְּרַ אֲבִין, שרב אמר הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
23 שמוות בשמן ורד, וְלֹא מִפְּעֻמִּית – אבל לא מאותו טעם שהתיר
24 רבי שמעון, שרב אינו סובר בשמן ורד כרבי שמעון, אלא מה
25 שהתיר לסוך שמן ורד הוא מטעם אחר, וממילא יכול לפסוק
26 בהלכות שבת כרבי יהודה.
27 הגמרא שואלת מה הכוונה שרב פסק כרבי שמעון ולא מטעמה:
28 מֵאִי הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְלֹא מִפְּעֻמִּית – מה הכוונה הלכה כרבי
29 שמעון ולא מטעמה, אִלְיָמָא – אם נאמר שהכוונה היא, שהִלְכָה
30 בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּשִׁיר – שמותרו וְלֹא מִפְּעֻמִּית, דְּאִילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן כָּבֵר,
31 שמן ורד מִפִּי – מרפא, ואף על פי כן מותר, משום שכל ישראל בני
32 מלכים הם, ואין לה דבר שמותר לאחד ואסור לשני, וְרַב חוּלֵק עַל
33 רַבִּי שְׁמַעוֹן וְלִדְעוֹתוֹ אֲסוּר אִם הוּא מִרְפָּא, אלא שֶׁכָּבֵר שֶׁשֶּׁמֶן וְרַב
34 לֹא מִפִּי – לא מרפא כלל ולכן מותר. וְכֵן אֲפִשֶׁר לומר שֶׁכָּבֵר רַב
35 שֶׁשֶּׁמֶן וְרַב לֹא מִפִּי, וְהָא מִדְּקִתְנִי – והלא מכך ששינוי במשנתנו,
36 בְּנֵי מַלְכִּים כְּבִין עַל גְּבִי מִכּוֹתֵיהֶן שֶׁמֶן וְנֶדֶר, מְכַלֵּל דְּמִפִּי – מוכח
37 שאף תנא קמא סובר ששמן ורד מרפא, שאם לא כן מדוע סכים
38 אותו על המכה.
39 הגמרא מבארת מה הכוונה שרב פסק כרבי שמעון ולא מטעמה:
40 אֵלָּא הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּשִׁיר וְלֹא מִפְּעֻמִּית, דְּאִילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן כָּבֵר,
41 אֵף עַל גְּבִי דְּלֹא שְׁכִיחַ – אף שלא מצוי שמן ורד במקומו של הסך
42 ממנו, שדמיו יקרים, והכל יודעים שאינו סך אותו אלא לרפואה,
43 שְׁרִי – מותר, וְאִילוּ רַב כָּבֵר, אִי שְׁכִיחַ אֵין – אם שמן ורד מצוי
44 וכולם משתמשים בו מותר לסוך בשבת, וְאִי לֹא שְׁכִיחַ, לֹא – אסור
45 לסוך ממנו, וְכִתְרָא דְּרַב שְׁכִיחַ מִשְׁתָּא דְּוִוְרָא – ובמקומו של רב
46 היה מצוי שמן ורד לכולם, ולא מוכח סרך לרפואה, לפיכך התיר
47 רב לסוך שמן ורד, ולא משום שסובר כרבי שמעון.
48 הדרן עלך שמנה שרצים
49 פרק חמשה עשר – ואלו קשרים
50 בפרק זה יתבאר דיני מלאכות 'קושר' ו'מתיר', שנמנו במשנה
51 לעיל (עג). בין ל"ט מלאכות שבת.
52 משנה
53 וְאֵלּוֹ הֵם הַקְּשָׁרִים שֶׁחַיִּיבִין עָלֶיהֶן חֲטָאת מִשּׁוּם 'קוֹשֵׁר', קִשְׁר הַסִּפְּנִין

של סוחרים ישמעאלים, דְּקָמְרִי אוֹשְׁכָפִי – שרצועתו נקשרת על ידי הסנדלר בקשר העומד לעולם, ומה ששינוי שפִּטְוֹר אֶבֶל אֶסוֹר, מדובר בְּחֻמְרֵי הַתָּמָר דְּקָמְרִי אֶיְהוּ – בקשר תם, שהאנשים עצמם קושרים בו את הסנדל, והזורים ומתירים וקושרים אותו, ופעמים שמתקיים הקשר שבוע או חודש, ולכן אסור לכתחילה לעשותו, אך אין בו חיוב חטאת משום שאינו מתקיים לעולם. ומה ששינוי שמוֹתֵר לְכַתְחִילָה, מדובר בְּסַנְדֵּל דְּנִפְקִי בִּיה בִּי תָרִי – בסנדל ששני אנשים יוצאים בו לסירוגין, ובכל יום מתיר האחד את קשר חברו וקושר לפי מידת רגלו.

ומביאה הגמרא מעשה שעסקו בו בסנדל המשמש שני אנשים: בְּרֵב יְהוּדָה – כמו המעשה שארע לרב יהודה, דְּרֵב יְהוּדָה אֶחָה ו-אחיו דְּרֵב סָלָא חֲסִידָא, הָיוּ לִיה חָמוּס וּזְנָא דְּסַנְדֵּלִי – היה לו זוג סנדלים אחד, וּמִנֵּן דְּנִפְקִי בִּיה אֶיְהוּ – לעיתים יצא בהם הוא עצמו, וּמִנֵּן נִפְקִי בִּיה יְנוּקָה – ופעמים שהיה יוצא בהם בנו הקטן. אֶתָּא – בא רב יהודה בשבת לְקַמְרִי דְּאֶבֶי, אֶמֶר לִיה לֵאבִי, כִּי הָאִי גְּזוּנָא – באופן זה שאני מתיר כעת את הסנדל ובני לובש אותו, ולצורך כך עלי להתיר את הקשר שעשה הסנדלר בסנדל, שאין רגילים להתירו, ולחזור ולקשרו כדי להתאימו למידת רגלו של בני, מָאִי – מה הדין, האם מותר לעשות כן. אֶמֶר לִיה אֲבִי, אסור לעשות כך, והעושה כך חַיִּיב הַחַטָּאת. אֶמֶר לִיה רב יהודה לאבִי, הַשְׁתָּא, אפילו אם היית אומר לי שפִּטְוֹר אֶבֶל אֶסוֹר, קָא קִשְׁיָא לִי – היה קשה לי מדוע אסור, חַיִּיב הַחַטָּאת קִמְאַרְתָּ לִי – ואתה אומר לי שחייב חטאת. שאל אותו אבִי, מָאִי מַעֲבָלָא – מה הטעם שקשה לך למה אסור לקשור קשר כזה. אֶמֶר לִיה רב יהודה לאבִי, מִשּׁוּם דְּבַחֵל נָמִי, וּמִנֵּן נִפְקִינָא בִּיה אֶמֶן וּמִנֵּן נִפְקִי בִּיה יְנוּקָא – כיון שגם בימי החול, לפעמים אני יוצא בסנדל זה, ולפעמים בני יוצא בו, ונמצא שאני מתיר קשר זה בכל יום, וחוזר בני וקושרו לפי רגלו. אֶמֶר לִיה אבִי לרב יהודה, אִי הָכִי, מוֹתֵר לעשות כן לְכַתְחִילָה, ולא אסרתי אלא משום שסברתי שאינך רגיל לעשות כך.

הגמרא מביאה שני מעשים בענין זה: רַבִּי יְרֵמְיָה הָיוּ קְאוֹל בְּתַרְיָה דְּרַבִּי אֶבְהוּ – היה מהלך בשבת אחרי רבי אבהו בְּכַרְמְלִית, שהיא מקום שאסור לטלטל בו מדרבנן, וְאִיפְסִי רַצְעָה דְּסַנְדֵּלִיה – נפסקה הרצועה של סנדלו של רבי ירמיה, ונפל הסנדל מרגלו. אֶמֶר לִיה רבי ירמיה לרבי אבהו, מָאִי יַעֲבִיד לָהּ – מה נעשה כדי להכניס הסנדל לביתי, שהרי לטלטלו ביד אסור בכרמלית. אֶמֶר לִיה רבי אבהו, שְׁקוֹל גָּמִי – קח קנה סוף לִי, דְּחִי – שהוא ראוי לְמַאֲכָל בְּהֵמָה ולכן אינו מוקצה, וְכִרְוֹן עֵלְיוֹת – כרוך אותו על הסנדל במקום הרצועה שנקרעה כדי שלא יפול, ותנעל כך את הסנדל עד שתכנס.

מעשה נוסף: אֶבֶי הָיוּ קָאִי קָמִיה דְּרַב יוֹסֵף – היה עומד לפני רב יוסף בחצר. וְאִיפְסִי לִיה – נקרעה לאבִי הרצועה בסנדלו. אֶמֶר לִיה אבִי לרב יוסף, מָאִי אֵינְכִיד לִיה כדי להכניסו לביתי. אֶמֶר לִיה רב יוסף, שְׁבָקִיה – עזוב את הסנדל במקום שנפל, שהוא מוקצה ואסור בטלטול, ולכן מכין שאינו ראוי עוד לשימוש, משום שנפסקה הטבעת החיצונית שלו, ואף אם יתקנה הרי הדבר מכוער ואין משתמשים בסנדל כזה.

שאל אבִי את רב יוסף: וּמָאִי שָׁנָא מְדַרְבִּי יְרֵמְיָה – במה שונה מעשה זה מהמעשה ברבי ירמיה שהובא לעיל, שהותר לו לברוך גמי ולנעול את הסנדל, ולא נאסר סנדלו משום מוקצה. השיב לו רב יוסף: הָתָם – שם, במעשה דרבי ירמיה שאירע בכרמלית, כגון בבקעה, לֹא מִיָּנִיָּר – לא ישמר הסנדל אם יעזובו שם, וכדי שלא יאבד הותר לטלטלו, אבל הָתָם מִיָּנִיָּר – כאן בחצר, הסנדל נשמר, ואין צורך להתיר לטלטלו.

חזר אבִי ושאל את רב יוסף: מדוע הסנדל מוקצה, וְהָאִי מָנָא הוּא – והרי סנדל זה הוא עדיין כלי הראוי לשימוש, דָּא נְעִינָא הִפְכִּינָא לִיה – שאם ארצה אוכל להפוך אותו מִיָּמִין לְשִׁמְאל, כלומר לנעול אותו על הרגל השנייה, כדי שמקום התיקון יהיה בצד הפנימי, ואינו נראה כלפי חוץ, וניתן לנעול כך את הסנדל.

קָמְרִי דְּקָמְרִי בְּמִקְמָא – הקשר שקושרים בו את הרצועה הארוכה לטבעת שבאפה של הבהמה, וברצועה זו קושרים את הבהמה לאבוס כדי שלא תברח, וקָמְרִי דְּקָמְרִי בְּאִיסְטְרִידָא – הקשר שקושרים בו את הרצועה לטבעת הנמצאת בראש הספינה, וברצועה זו קושרים את הספינה כשרוצים להעמיד אותה, שבקשרים אלו חֵיבָא הוּא דְּלִיכָא – רק חיוב חטאת אין, הָאִי אִסְוִרָא אֶיְהוּ – אך יש אסור לעשותם, משום שפעמים שמשאיר אותם שם שבוע או שבועיים, ומתיר רק את הצד המחובר ליתד או לעמוד שבו קשורה הבהמה. וממשיכה המשנה, וְשֵׁשׁ קֶשֶׁרִים שְׁמוֹתֵרִין לְכַתְחִילָה, וּמָאִי נִהוּ – ואילו הם, קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְתָּחִי חֲלוּקָה וכו', שהדרך להתירים בכל יום.

שינוי במשנה: קושרת אשה מפתח חֲלוּקָה.

מקשה הגמרא: פְּשִׁטָּא שְׁמוֹתֵר לְקֶשֶׁר קֶשֶׁר זֶה, שהרי היא מתירה אותו בכל יום כשפורשטת חֲלוּקָה, ואין זה קשר המתקיים.

מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכה המשנה ללמד זאת, אלא באופן דָּאִית לִיה תָּרִי דְּשִׁי – שיש לחלוק זה שני פתחים, כלומר שהוא פתוח מלפנים, וכדי לסגור את הפתח יש לו שני זוגות של לשונות, האחד למעלה והשני נמוך יותר, ובכל זוג יש לשון לימין ולשון לשמאל, וגם אם מתירה רק זוג אחד מהלשונות יכולה לפשוט וללבוש את החלוק בדוחק, מָהוּ דְּתִיבָא – שמה תאמר שנחשוש שכשתפשוט את החלוק תתיר רק לשון אחת, וְהָאִי מִיְיָהוּ בְּפִטְוִלִי מְבַטֵּל – את הלשון השניה תבטל ותשאיר קשורה תמיד, ונמצא שהוא קשר של קיימא, וכיון שאינו יודעים איזה תשאיר קשור, שניהם אסורים בקשירה, קָא מַשְׁמַע לָן שאין חוששים לכך, ומותרת לקשור את שני הקשרים.

שינוי במשנה: קושרת אשה מפתח חֲלוּקָה וְחוּצִי כְּבָבָה.

מקשה הגמרא: פְּשִׁטָּא שְׁמוֹתֵר לְקֶשֶׁר קֶשֶׁר זֶה, שהרי היא מתירה אותו בכל יום.

מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא, דְּרִיחָא לָהּ – מדובר בכובע שאינו מהדר, לראשה, אלא קושרת אותו בריחו, ויכולה להסירו בעזרו קשור, מָהוּ דְּתִיבָא, מִישְׁלָף שְׁלָפָא לָהּ – נחשוש שמה תשלוף את הכובע בלי להתיר את הקשר, והקשר ישאר קיים לעולם, ונמצא שהוא קשר של קיימא ואסור לעשותו, קָא מַשְׁמַע לָן שאין חוששים לכך, משום דְּאִשָּׁה חֲסָה עַל שְׂעָרֶיהָ וחוששת שיתלש אם תשלוף את הכובע בדוחק, וּמִישְׁלָף שְׁלָפָא לָהּ – ולכן מתירה את הקשר של הכובע לפני הסרתו, ולכן מותר לקשורו.

שינוי במשנה: קושרת אשה וכו' וְרַצְעוֹתַי מִנְּעִלִי וְסַנְדֵּלִי.

הגמרא מקשה סתירה בענין זה בין כמה ברייתות: אִתְּמַר – נאמר בבית המדרש, מִי שְׁהֵרִי רַצְעוֹתַי שֶׁל מִנְּעִלִי וְסַנְדֵּלִי, תְּנִי תְּחִלָּא – ונמינו בברייתא אחת שחַיִּיב הַחַטָּאת, וְתִנְיָא אִידָּהּ – ושנינו בברייתא אחרת שהוא פְּטוֹר מִחַטָּאת אֶבֶל אֶסוֹר לעשות כן לכתחילה, וְתִנְיָא אִידָּהּ – ושנינו בברייתא אחרת שמוֹתֵר לְכַתְחִילָה לעשות כן. מסיימת הגמרא: קִשְׁיָא מִנְּעִלִי מִנְּעִלִי, קִשְׁיָא סַנְדֵּלִי מִסַּנְדֵּלִי – סתירה זו בין הברייתות קשה בין לגבי מנעל ובין לגבי סנדל.

מתרצת הגמרא: מִנְּעִלִי מִנְּעִלִי, קִשְׁיָא, שהברייתות עוסקות באופנים שונים, דָּהָא דִּבְרַתְנִי שְׁחִיב הַחַטָּאת, מדובר בְּדִאֲוִשְׁכָפִי – קשר שהסנדלר עושה, שכשתוחב הרצועה במנעל קושר קשר בצידה האחד בתוך המנעל כדי שלא תצא, וקשר זה קיים לעולם. ומה ששינוי שפִּטְוֹר אֶבֶל אֶסוֹר, מדובר בְּנִנְעַל דְּרָבֵנָּה – של תלמידי חכמים, שאין רגילים להדק את המנעל על רגליהם, אלא קושרים אותו כשהוא רפוי, וחולצים ונועלים אותו כשהוא קשור, אבל כשעוברים בתוך טיט מתירים את הקשר וחוזרים וקושרים אותו במהודק, כדי שלא ידבק המנעל בטיט וישמש מרגלו, ונמצא שקשר זה עשוי לזמן, אך אינו מתקיים לעולם, ולכן פטור אבל אסור. ומה ששינוי שמוֹתֵר לְכַתְחִילָה, מדובר בְּנִנְעַל דְּבִנֵּי מַחֲזוּא, שהם רחבי לבב ומקפידים בלבושם וקושרים נעליהם במהודק, וצריכים להתיר את הקשר בכל יום כדי לחלוץ את הנעל.

וכן הסתירה שהקשינו מִסַּנְדֵּלִי מִסַּנְדֵּלִי, לֹא קִשְׁיָא, שגם כאן מדובר באופנים שונים, דְּהָא דְּקָתְנִי שְׁחִיב הַחַטָּאת, מדובר בְּדִאֲוִשְׁכָפִי – בסנדל

שבת. פרק חמישה עשר – ואלו קשרים דף קיב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפה רש"י

קוּרְבָא דְקוּרְבָא בְּזִמְנָא. רְצוּעָה אַרְבּוּעָה שְׁמַכְנִיסִין בְּטַבְעָת אַסּוּר לְכַתְחִילָה לְקוּשְׁרָה שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים שֶׁמִּנְיָן שָׁם שָׁבוּעַ אֶשְׁרֵי שְׁבוּעִים, וְקוּשֵׁר וּמְתִיר רָאשׁ הָאֶחָד שֶׁנֶּחָן בֵּיתוֹ אוֹ בַּעֲמֻד שֶׁאִסּוּר בּוֹ הָאֶנְקָה וְהַגְמָל: תְּרִינִי דִישִׁי. שְׁמֵי פְתוּחִים, הֵינּוּ אוֹתָן לְשׁוֹנוֹת, וְהוּיִין זֹו לְמַעְלָה הוּוּ לְמַסָּה זֹו לְמִיָּן הוּוּ לְשִׁמְאָל, וְאִם אֵינָה מְתִירָה אֵלָּא הָאֶחָד, יִכּוּלָה לְפַשְׁטָה וְלִבְלוֹשָׁה בְּדוּחָה: מְהוּ דְחִימָא חֲדָא מִיִּנְיָהּוּ בְּפוּלִי מְבָטִיל לָהּ, וְהִיחֵי קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא, וְכִין דְּלֹא דִיעֵי הִי מִיִּנְיָהּוּ – תְּרוּיָהּוּ לְתִסְרִי, קָא מְשַׁמַּע לָן: פְּשִׁימָא. דְּהָא כָּל יוֹמֵי שְׁרִיא לָהּ: דְּרִיחָא. לֹא דְחָקְתוּ בְּרָאשָׁה, אֵלָּא קוּשְׁרֹו בְּרִיחָה, שִׁכּוּלָה לְחוּלְצָה מִרָאשָׁה כְּשֶׁהִיא קְשׁוּרָה: מְהוּ דְחִימָא מִיִּשְׁלָה שְׁלָפָא לָהּ. מִרָאשָׁה הִבֵּי, וְהוּוּ לָהּ קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא: חִיבָה עַל שְׁעָרָה. שְׁמָא תוֹצִיא בְּדוּחָה וְתִתְקַם שְׁעָרָה.

דְּפִסְקָא נָמִי מֵאִיבָא כְּדִינִי כְּדִינִי מְהוּ 2
דְּחִימָא מְתִירָה לִיה דְּרָךְ רִגְלָה וְיוֹצֵאָה, כְּמִיל 3
דְּלֹא עֲבָדָה הִכִּי מְשׁוּם צִנְיֻתָא: בְּרָאשְׁכְּפִי. 4
בְּקֶשֶׁר שֶׁהָאֻשְׁכְּפִי עוֹשֶׂה, כְּשֶׁתּוֹכֵב הָרְצוּעָה 5
בְּמִנְעָל קוּשֵׁר קֶשֶׁר מְתוּכֹו שֶׁלֹא תוֹכֵב לְצָאָה, 6
וְהוּא קִיָּם לְעוֹלָם: בְּדִרְבָּנָן. כְּשֶׁקוּשְׁרִים סָבִיב 7
רִגְלֵים אֵין קוּשְׁרִין בְּדוּחָה, שֶׁפְּעָמִים שֶׁתּוֹכֵב 8
כְּשֶׁהוּא קְשׁוּר וְנוֹעֵל כְּשֶׁהוּא קְשׁוּר. וְהִיחֵי 9
קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא לֹא הוּוּ, שֶׁבִּשְׁעָתָה הִטִּט 10
מִתִּירִין אוֹתוֹ וְקוּשְׁרִין אוֹתוֹ בְּדוּחָה, שֶׁלֹא 11
יִדְבֵּק בְּטִיט וְיִשְׁמַט מִרְגְּלֵי: בְּרַבִּי מַחְזִיא. 12
שֶׁהֵם רַחֲבִי לִבָּב וּמִפְּדִים עַל לְבוּשֵׁיהֶן 13
וְנִעְלִיתָן לְחַיּוֹת מְכוּנִין, וְקוּשְׁרִין אוֹתוֹ 14
בְּדוּחָה, וְצִירָה לְחַיּוֹתֵינוּ עֲרִיבִי: בְּרַבִּינִי 15
דְּקֶטְרִי אוּשְׁכְּפִי. בְּסִנְדָּלִים שֶׁל יִשְׁמַעְלִים 16
סוּחָרִים, שֶׁהָאֻשְׁכְּפִים קוּשְׁרִים בֵּין 17
הָרְצוּעוֹת בְּקֶשֶׁר קָבֹועַ: בְּדוּחִימָא דְקֶטְרִי 18
אֵינְהוּ. אֵלּוֹ סִנְדָּלִים שֶׁל שְׂאֵר אַנְשִׁים, שֶׁאֵין 19
רְצוּעוֹת קְבֻעוֹת בֵּין ע"י אוּקָן, אֵלּוֹ הֵם 20
עֲצֵמָן קוּשְׁרִין אוּקָן בְּדוּחִימָא עֲבָלָא. 21
וְקוּשְׁרִין וּמְתִירִין. וְהֵם עֲבָדִים שְׂמֻתָּקִים שְׁבֹת אוֹ 22
חֲדָשׁ: דְּנִפְקִין בִּי תִרִי. וְצִירָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד 23
לְקוּשֵׁר לְפִי רִגְלוֹ, הִלְכָן בְּכָל יוֹם קוּשְׁרֵי 24
וּמְתִירֵי: כְּדִינִי. שֶׁאֵין מְתִירֵי עֲבָשֵׁי וְנוֹעֵל בֵּין 25
וְשֶׁבֹת הִיחֵי: הִשְׁתָּא פְטוּר אֲבָל אֲסוּר הוּוּ 26
קֶשֶׁרִיא. לִי. אֲמַאי אֲסוּר: מ"ט. קֶשֶׁרִיא לָךְ: א"ל 27
מִשּׁוּם דְּבַחְלוּ נָמִי. אֲנִי מְתִירֵי בְּכָל יוֹם, 28
וְקוּשְׁרֵי הִתִּינוּק לְפִי רִגְלוֹ: אִי הִכִּי מוֹתֵר 29
לְכַתְחִילָה. וּמַעֲיָקָא סָבֵר דְּלֹא רִגְלִי לְמַעֲבֵד 30
הִכִּי, וְקִטְרָא דְאֻשְׁכְּפִי הוּוּ, שֶׁרִגְלִי לְחַיּוֹת 31
קָבֹעִי: אִיפְסִיק רְצוּעָה דְסִנְדָּלִיָּה. וְנָפַל 32
הַסִּנְדָּל מִגְּלָה, שֶׁע"י הָרְצוּעָה הוּא עוֹמֵד. 33
שֶׁהַסִּנְדָּל פְּתוּחַ מִשְׁלֵי גָבִי, וְצִדְדֵי שֶׁל עֵץ אוֹ 34
שֶׁל עוֹר שְׁלֹק וְקֶשֶׁה, וְהָרְצוּעוֹת נִקְשְׁרוֹת 35
בִּב הַרְגֵל, וּמַעֲמִידוֹת אוֹתוֹ: שְׁקוֹל גָּמִי לָח 36
דְּחִי לְמַאֲכֵל בְּהִמָּה. דְּרָאִי לְטַטְלוֹ: וְכִידֵי. 37
בְּמִקּוֹם הָרְצוּעָה, וְנוֹעֵל עַד תִּשְׁכַּנְס: אֲבִי 38
הוּוּ קָאִי קָמִיָּה דְרַב יוֹסֵף. בְּחֻצָּה: שְׁבָכִיָּה. 39
בְּמִקּוֹם שְׁנַפֵּל מִרְגְּלָה, וְלֹא תִשְׁלַח בְּיָדָהּ 40
לְחֻצָּתָה: וְכִינִי. דְּרָאִי. דְּשִׁרָא לָךְ 41
אֲבָהוּ לְנוֹעֵל ע"י גָּמִי. בְּכִרְמִלִיָּה, בְּגוֹן 42
בְּקַעָה, לֹא הוּוּ מִנְטֵר: וְהָא מִנָּה הוּא. 43
וְאֲמַאי אֲסוּר לְטַטְלוֹ, וְהָא עֲדִין תּוֹרַת 44

מִנְעָל עֲלִיּוֹ: דְּאִי בְּעִינָא חִפְּכִינָא מִיָּמִין לְשִׁמְאָל. 45
שֶׁהַסִּנְדָּל יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי תִרְסִיּוֹת, וְהוּוּ שֶׁל עוֹר, מִקּוֹם קְבִיעוֹת הָרְצוּעוֹת אַחַת מִבְּחוּץ וְאַחַת מִבְּפָנִים לְבִין שְׁנֵי רִגְלִים, כְּעִין 46
שֶׁיֵּשׁ לְמַנְעָלִים שְׁלֹנָם. וְכַפְּסָקָה חֲפִנִימִי – רָאִי הוּא לְתַקְנוֹ, וְאֵעִיג שֶׁתִּקְנוֹ נִיבֵר וְגָנָא הוּא – מִיָּהוּ לְצַד פָּנִים לֹא מִיָּתְחוּ. וְכַפְּסָקָה חִיצוֹנָה אֵינָה הֵנּוּן שׁוֹב לְתַקְנוֹ. וְהָךְ 47
דְּבִיבִי חִיצוֹנָה אִיפְסִיק, מְשׁוּם הִכִּי אֲסִירָה רַב יוֹסֵף אֲפִילוֹ לְטַטְלוֹ. וְאִל אֲבִי: וְהָא אֲבָתִי קָמָא הוּא. דְּחִפְּכִינָא לִיָּה לְרִגְלֵי הָאֶחָד, וְנִמְצָאָתָה חִיצוֹנָה פְּנִימִית: א"ל מְרָקָא 48
מְתִירִין רַבִּי יוֹחָנָן. לְמִילְתִּיה דְּר"י לְקַמָּה, וּמִפְּרָשׁ לָהּ: ש"ס הִלְכָה בְּר"י. דְּאֲמֵר שֶׁמִּשְׁנִפְסָקָה חִיצוֹנָה לֹא מִנָּה הוּא: אֲנִי. כְּשֶׁלֶּפֶי גַב הָרִגְלִי, שֶׁאוֹתוֹ בֵּין כְּשֶׁנוֹעֵל: תִּרְסִיּוֹתֵי. 49
מִקּוֹם קְבִיעוֹת הָרְצוּעוֹת: חֲתָה. שׁוּלִיא בְּלִעְזָה, שֶׁתַּחַת פְּרוֹטָה הָרִגְלִי: טָהוֹר. דָּתוֹ לֹא מִתְקַנֵּי לִיָּה. וְאִצִּי מִתְקַנֵּי לִיָּה – חֲדוּשׁ הוּא, וְהִשְׁתָּא מִיָּהָא בְּטִיל לִיָּה: טָמֵא. לֹא פְּרָחָה 50
טוֹמָאָה מְעִלִי, דְּאֲבָתִי מִנָּה הוּא. וְאֲפִילוֹ נִפְסָקָה חִיצוֹנָה, דְּאִי בְּעִי מִפִּי לִיָּה מִיָּמִין לְשִׁמְאָל, וְנִמְצָאָתָה חִיצוֹנָה נְעִישִׁית פְּנִימִית. וְאֲמֵר עֲלִיא רִסִּי: אֲלִיבָא דְמָאן. מִנְּהִי תִּפְּקִי 51
אִיר יוֹחָנָן, דְּמָא דְסִבְרָא לִיָּה לְעֵנָן טוֹמָאָה ס"ל לְעֵנָן לְטַטְלוֹ שְׁבֹת. אֲבָל לְעֵנָן חִיצוֹנָה – מוֹרָה לְבִר פְּלוגְמִיָּה: אֲלִיבָא לְרַבָּנָן. אֲשַׁמְעִין רַבִּי יוֹחָנָן, דְּכִי הִכִּי דְלַעֲנָן טוֹמָאָה 52
מִשּׁוּי לִיָּה מִנָּה – לְעֵנָן שְׁבֹת נָמִי מִנָּה הוּא. אֲבָל לְחִיצוֹנָה – לֹא מִנָּה הוּא, וְאֵינוֹ כְּשֶׁר לְחִיצוֹנָה. וְהָא אֲנִי תָנִן: חִיצוֹנָה בְּסִנְדָּל שֶׁל שְׁמָלָה בְּמִיָּן, שֶׁהִחֲלִיצָה בְּרִגְלִי יְמִינִי, וְאִם 53
נָעַל בּוֹ סִנְדָּל שְׁמָלָה חִיצוֹנָה – כְּשֶׁר. וְאִי נִפְסָקָה חִיצוֹנָה דְסִנְדָּל שֶׁל שְׁמָלָה אֲמַאי לֹא הוּוּ כְּשֶׁר לְחֻצוֹ: הוּאִיל וְנִבְעָלָמָא סִנְדָּל הוּא, מְשׁוּם דְּחֻצִי לְחַפְּכִי: הִינֵי חֻצִי לְחַפְּכִי: 54
אֲלִיא אֲלִיבָא דְר"י. וְיוֹחָנָן לְמִילְתִּיה, וְלֹאשְׁמַעֲנִין דְּבַחֲלִיצָה מוֹרָה ר"י דְמָאָה הוּא, בְּגוֹן שֶׁנִּפְסָקָה חִיצוֹנָה שֶׁל שְׁמָלָה – וְהוֹכִיחַ לִיָּמִין חוּלְצִי. וְכִידִין שֶׁל שְׁמָלָה בְּמִיָּן 55
– חִיצוֹנָתָה כְּשִׁירָה: אֲמֵר דְּאֲמִירִין חִיצוֹנָה כְּשִׁירָה. וְהִיא דְלֹא נִפְסָקוֹ תִרְסִיּוֹתֵי: דְּלִמְלִיתִיה. בְּרִגְלִי הָעֵשׂוּי לוֹ מִנָּה הוּא: הִיא לְמִילְתִּיה לֹא מִנָּה הוּא. דְּהָא ר"י לְעֵנָן טוֹמָאָה 56
וְשְׁבֹת לֹא מִנָּה מִשּׁוּי לִיָּה: אֲמַאי וְכִן לְחִיצוֹנָה. כְּדַמְפְּרָשׁ וְאִיל, וְאֲשַׁמְעִין דְּכִי אֲמִירִין חִיצוֹנָה כִּי, וְאֲלִיבָא דְרַבָּנָן – לֹא מִצִּינִי 57

לְמִילְתִּיה 58
לְמִילְתִּיה 59
לְמִילְתִּיה 60
לְמִילְתִּיה 61

סנדל שנפסקה אחת מאוזניו ותיקנה כו'. פירש בקונטרס: דהוא הדין לא תיקנה טמא מדרס, דאי כשנפסקה פרחא לה טומאה – תו לא הדרה לה. והדין עמו, דלא מצינו טומאה ישנה אלא בבלי מתכות. ולעיל נמי אמר: נישלה אחת מאוזניו ואחת מתרסותיו – טמא והא דנקט ותיקנה – פירש בקונטרס דנקט משום סיפא, לאשמעין

דאע"ג דתיקנה, כי נפסקה שניה – טהור מן המדרס. אבל משום דקתני סיפא "אבל טמא מגע מדרס" לא נקט ותיקנה, דאפילו לא תיקנה ונפסקה שניה – טמא מגע מדרס, כדפי' בקונט', משום דעדיין כלי הוא לאישתמושי ביה תשמיש אחרינא. וקשה, דתנן בהדיא בסיפא דהך משנה במסכת כלים בפ' כ"ו (משנה ד') לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה שניה – טהור. ורש"י בעצמו חזר בו והגידה אבל טמא במגע מדרס. דעדיין כלי הוא וחזי למילתיה, דהא איתקנה לראשונה. והשתא נקט ברישא דוקא ותיקנה. דאי לא תיקנה – כי נפסקה שניה אינו טמא אפילו מגע מדרס. כדקתני סיפא בהדיא. ואגב דנקט ברישא "ותיקנה" נקט נמי בסיפא:

אבל טמא מגע מדרס. הקשה ה"ר שמעון: אמאי טמא מגע מדרס? הא שבע לה טומאתו ובי"הקומץ רבה" (מנחות כד.) בעי רבא גבי עשרון שחלקה מי אמרינן שבע לה טומאה או לאו? וליכא למימר כיון שדרס עליו חוב בגדלו יתקן, דבא לו מדרס ומגע מדרס יחד – דבבא אחת לא אמרינן שבע לה טומאה, כדמוכח ב"הקומץ רבה" (ג"ז שם). איכא איכא פנים חדשות למגע מדרס כמו למדרס אלא על כרחך אדר שנטלה הראשונה וניתקנה בא לו מגע מדרס, כמו שפירש בקונט' שנוגע בעצמו. ואם כן נימא דשבע לה טומאה ולפי' הקונט' קמא ניהא, דאפילו נפסקו שתי אוזני – טמא מגע מדרס. ומפרש ה"ר שמעון: דלא טומאה, שבע לה טומאה כשהטומאה באה לו מנופה, כמו הכא, שטומאת מגע באה לו שנוגע בעצמו, כדפי' בקונטרס. ולפידשו אתאי רבבי מאיר, דאמר: טומאת בית הסתרים טמא. דמה שנוגע בעצמו – טומאת בית הסתרים היא. וזה דוחק, דבפ' "בהמה המקשה" (חולין דף ק"ב ע"ב) הער והרעוב" (שם דף קט"ז) פריך בפשיטות: טומאת בית הסתרים היא! משמע דלא קייל כר"מ. ובפרק שני דעירובין (דף כד.) פירש בקונטרס: דבשעת פרישתו דאון קיבל טומאה מאביו. ואין נראה, דבפרק "בהמה המקשה" (חולין דף ע"ב) אמרינן: דבעינן דבאות מבגד גדול. ונראה לר"י: כשתקין און ראשונה באה לו לאון טומאת מדרס ומגע מדרס יחד, והסנדל בטל לאון, דאי אפשר להיות טומאה לזה בלא זה:

נפלו וניתני בדידה בד"א. קשה לר"י: אדפרין נפלו וניתני בדידה – תיקשי ליה גופה (דבריינא) אמאי טמא מגע מדרס?

הלא כיון שנפסקה הדיצונה בטל לה מותרת כליו ואומר ר"י: דהוא בכלל קושיית הש"ס דנפלו וניתני בדידה, וממילא ידעינן דטמא מגע מדרס אינו אמת: **עד** שהשלימו למוציא רמון מהו. והא דתנן במסכת כלים (פ"ז מ"ד) רימונים שאמרו – שלשה אחווים

זה בזה לא שהשיעור בשלשה רימונים, אלא מפרש מה שאמר למעלה: הרימון לא גדול ולא קטן אלא בינוני. וקאמר: דהיינו בינוני – כשלשה האחווים זה בזה וגדילים יחד. אבל הרימונים הגדולים אחד אחד או שנים – הם גדולים. ואותן שגדילים ארבעה יחד – הם קטנים: **ר"ב** שנית לנו סנדל. תמוה לה"ר אלחנן: אמאי לא מייתי ההיא סיעתא דמטה, דמתניה מקמי הך (כלים פ"ח משנה ו') מטה שהיתה טמאה מדרס, נשברה ארכובה ותיקנה – טמאה מדרס. נשברה שניה ותקנה – טהורה מן המדרס. אבל טמא מגע מדרס, אם לא

הספיק לתקן את הראשונה כו'.

לא צריכא דאית לה שלאבא. לא גרסינן "דאית לה תרי שלאב", דלמה צריך לתרי שלאב, כיון שיש לו פתח!

לאוקמיה לדרכי יוחנן ולמימור: וכן לחליצה, ולאשמעין דמנא הוא. דא"כ, מאי אקא לאשמעי' ר' יוחנן? כיון דלמילתיה מנא הוא – בהדיא תנן לה מתניתין. ומשום דאפכי לא מיפסל, דתנן: חלצה בשל שמאל בימין. חליצתה בשרה. והיינו דאמר לעיל דמתרין רבי יוחנן אליביה דר' יהודה: **ומי אמר ר' יוחנן** הכי. דהלכה כר' יהודה: **טמא מדרס**. אם היה של זב והיה טמא מדרס – לא טהר משומאחו כשנפסקה, ועודנו

אב הטומאה: **מאי אמר ר' יוחנן**. אפילו חיצונה, ועודנו דחוי לאפוכי ולתקנה. וזה"ל אע"ג דלא תיקנה. דע"כ, אי כשנפסקה פרוה לה טומאתה – תו לא הדרה. אלא להכי נקט "תקנה" – משום סיפא. לאשמעין רבותא, דאע"ג דתיקנה לראשונה – כי הדר נפסקה שניה – טהור מן המדרס: **אדרתני נפסקה שניה**. אע"פ שתקנה טהור מן המדרס. דכיון שנפסקו שתייהן –

בטיל ליה: **אבל טמא מגע מדרס**. והוי ראשון לטומאה, דעדיין כלי הוא. דחוי למילתיה, דהא מיתקנה ראשונה. ואף למדרס הוא ראוי, אי הוה נעיל ליה זב מקאן ולהבא. מיהו, משומאת מדרס קמייאת דהויא עליה – טהור, כדאמרין לקמן פנים חדשות באו לכאן, וכן תורת מנעל שהיתה עליה בשעת קבלת טומאה ראשונה – הלכה לה. וכיון דכלי הוא – הוי ראשון, שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומא, וכל זמן שהוא כלי וראוי לקבל טומאה – לא טהר משומאחו מגעו. לנפלו כו'. לקח לי למינקט נפסקה שניה דנפסקו שתייהן – הא ע"כ הא שניה – הדיצונה היא, ומשום היא לחודה הוה ליה למיתני טהור מן המדרס: **תהא משנתני**. הך דמדרס: **ד' אוזנים וד' תרסיותם**. וזה דנפסק' שניה דקתני – תרווייהו בחיצונות קאמר, וסתמא כרבי יוחנן, דכיון דנפסקו חיצונות טהור: **שלא לשבר דבריו של רבי יוחנן**, דמנא דאמר דנפסקו

כר' יהודה: **אמוראי** ניהו. רבא בר בר חנה אמר: להחיה דלעיל, והא – רבין אמר: **כל כלי בעלי בתים**. לגבי כלי עץ תנא לה במסכת פלים: שיעורין כרימונים. לטהר משומאחן, אבל פחות מקאן – הייס עליה ולא מבטל ליה: וחתו וניקב כמוביא דתני. אצל נקב הראשון: **עז שהשלים**. וסתמא למוציא רימון: **הא מתקנה ראשונה**. ולא בטל מתורת מנעל: **פנים חדשות**. משקדה לו טומאת מדרס נתיחדשו פנים הלל, ואין זו הראשון – שפבר נתקלקל בו כדי ביטול: **לית דין בר אינש**. אלא מלאך: כגון דין בר אינש. גבא בבבלי: **חמורו דר' פנחס**. מפורש ב"הכל שותק" (חולין דף ז.) ודרכי חנינא במסכת תענית (ד' כד.) תרתי אוני. אוני, שפופלים לתוכו, ובאחת מהן יכול להוציא היין: **שלאבא**. ברצוין: מהו דתימא **מבטל** ליה. לקשר שעל פיה, ומוציא מה שבתוכו דרך שלאבא: **תני איסורי** שני

חבלים קושר ברחב הפתח, זה למעלה מהו. לישאן אחרינא: תרי איסורי שקושרין היום בשני צידי הפתח, ולא היתה תלויה בה מאתמול:

הא

אבל הרימונים הגדולים אחד אחד או שנים – הם גדולים. ואותן שגדילים ארבעה יחד – הם קטנים: **ר"ב** שנית לנו סנדל. תמוה לה"ר אלחנן: אמאי לא מייתי ההיא סיעתא דמטה, דמתניה מקמי הך (כלים פ"ח משנה ו') מטה שהיתה טמאה מדרס, נשברה ארכובה ותיקנה – טמאה מדרס. נשברה שניה ותקנה – טהורה מן המדרס. אבל טמא מגע מדרס, אם לא

כלל

60 **בִּי אֶתְּמַר**—(כשבא) רבין מארץ ישראל לבבל אמר, כך אָמַר רַב הֵינָן
61 **בְּרַב אֶתְּמַר**, אָמַר רַב, הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵין הֲלָכָה
62 כְּרַבִּי יְהוּדָה.
63 מקשה הגמרא: וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֵכִי, שאין הלכה כרבי יהודה,
64 וְהָאֵין מְדַקְדָּקִין – ממה שאמר רַבִּי יוֹחָנָן אֵת דְּבָרֵינוּ אֶלְפִי—לפי
65 דעתו דְּרַבִּי יְהוּדָה, שָׁמַע מִיָּה – מוכח מכאן שרַבִּי יְהוּדָה כְּבִינָא
66 לֵיהּ, וכמו שדייקנו למעלה.
67 מתרצת הגמרא: אֶמְסִיאָא יְנִיחָהּ, וְאֶלְפִי דְּרַבִּי יוֹחָנָן – יש כאן
68 מחלוקת אמוראים מה היא דעת רבי יוחנן, האם פסק כרבי יהודה
69 או לא, ורבין שאמר כאן בשם רבי יוחנן שאין הלכה כרבי יהודה,
70 סובר שרבי יוחנן לא אמר את אותה המימרא שאמר רבה בר בר
71 חנה בשם רבי יוחנן לעיל, שממנה הוכיחו שהלכה כרבי יהודה.
72 הגמרא מביאה משנה נוספת, ומבארת אותה על פי המשנה
73 שהובאה לעיל: הֵנֵן הֵתָם – שנינו שם במסכת כלים (פ"ז מ"א), כָּל
74 כְּלִי בַעֲלִי כְתִים הַעֲשׂוּיִים מוֹעֵץ, שְׁעִירֵינוּ כְּרִמּוֹנִים – השיעור
75 שמתבטל מהם שם כלי והם נטהרים, הוא לאחר שיהיה בהם נקב
76 בגודל שיכול לצאת ממנו רימון, שכשניקבו בגודל כזה גומר בעל
77 הבית בדעתו לבטל אותם משימושם, אבל בנקב קטן יותר הוא חס
78 על הכלי וממשיך להשתמש בו לרימונים.
79 מסתפקת הגמרא: כְּצִי (רַבִּי) הֲתִקְנָהּ, נִיקָב הַכְּלִי בְּשִׁיעוֹר קֶטַן
80 כְּמוֹצִיא וְיֵת, שהוא קטן מכמוציא רימון, וְסֵתָמוּ – וסתם בעל הבית
81 את הנקב, וְחִזְרֵי וְנִיקָב נִקָב נוֹסֵף כְּמוֹצִיא וְיֵת צמוד לנקב הראשון,
82 וְסֵתָמוּ, וכן אירע כמה פעמים, עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ כָל הַנִּקְבִּים יָחַד לְנִקָב
83 סתום שהוא כְּמוֹצִיא רִמּוֹן, כֹּהֵן, האם מצטרפים כל הנקבים לבטל
84 ממנו שם כלי והוא נטהר, או לא.
85 פושטת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְחֻזְקָהּ, רַבִּי, הֲרִי שְׁנִית לָנוּ אֵת
86 הַמִּשְׁנָה (כלים פ"ז מ"ד), כִּסְרָה שֶׁנִּפְסְקָה אַחַת מֵאֻזְנֵיהּ, וְתִקְנָהּ, כִּמְאָ
87 מִדְּרִים. נִפְסְקָה שְׁנִית וְתִקְנָהּ, כִּיחֹד מִן הַמִּדְרִים אֶכְלָ כִּמְאָ מִנֵּעַ מִדְּרִים.
88 וְאֶמְסִיאָא לָךְ – ושאלנו אותך, מֵאֵי שְׁנָא – במה שונה הראשונה, שאף
89 אם נפסקה טמא הסנדל, הֲרִי זֶה מַחֲמַת דְּהָא קִיּוּמָא שְׁנִיָּה –
90 שהשניה עדיין קיימת, ושם סנדל עליה, ואם כן קשה, כשנפסקה
91 שְׁנִיָּה, נִמִּי – גם אז ידיה הסנדל טמא, [הא] מִתְקַנָּה רִאשׁוֹנָה – שהרי
92 הראשונה כבר מתוקנת, ויש עתה לסנדל אחת ראויה, ולא יתבטל
93 ממנו שם כלי. וְאֶמְסִיאָא לָךְ עֲלִיָּה – והשבת לנו על כך, שכשנפסקה
94 גם השניה הֲרִי שהחליף את שתי האזנים הישנות בחדשות, ואם כן
95 פְּנִים חֲדָשׁוֹת כְּאֵל לְבָאן, כלומר שלאחר שנטמא הסנדל בטומאת
96 מדרס התחדשו פניו, ואין זה אותו הסנדל שנטמא, אלא הוא
97 כסנדל חדש, ולכן לא חטור, ולפי זה, הֲבֵיא נִמִּי – גם כאן בוסק
98 שלך יהיה הדין כך, שמאחר שניקב כמה נקבים שכולם מצטרפים
99 למוציא רימון, אף שסתם את כולם, מכל מקום פְּנִים חֲדָשׁוֹת כְּאֵל
100 לְבָאן, והרי זה ככלי חדש וטהור.
101 חזיקה שיבח את רבי יוחנן על דבריו, וְכִי עֲלִיָּה – קרא עליה, לֵית
102 דִּין בְּרַב אֵינִשׁ – אין זה בן אדם, אלא מלאך הוא זה. וְאֵינִי דְּאֶמְסִיאָ
103 – יש אומרים שכן אמר חזיקה על רבי יוחנן, כְּגֹן דִּין בְּרַב אֵינִשׁ –
104 אדם כזה ראוי לשם 'אדם', כלומר שאדם גדול הוא.
105 הגמרא מביאה מימרא באתו ענין: אָמַר רַבִּי יוֹרְאָ אָמַר רַבָּא בְּרַ
106 וְיִזְבִּינָא, אֵם הֲרִאשׁוֹנִים נחשבים כְּכִי מִלְּאִכִּים, אֵנִי נחשבים כְּכִי
107 אֲנָשִׁים. וְאֵם רִאשׁוֹנִים כְּכִי אֲנָשִׁים, אֵנִי כְּכִי מִלְּאִכִּים. וְלֹא כְּכִי מִלְּאִכִּים
108 רַבִּי תִּינָא בֶן דּוּסָא שגובהו ליסטים ולא הסכים לאכול אצלם
109 מאכלים שאינם מעושרים, וְאֵף לֹא כְּכִי מִלְּאִכִּים בֶּן יוֹרְאָ
110 שסירב לאכול משעורים שאין מעושרות, אֶלְפִי נחשבים אֵנִי
111 כְּכִי מִלְּאִכִּים.
112 שנינו במשנה: קושרת אשה מפתח חלוקה וכו' וְנִדּוּת יֵין וְשִׁמְן.
113 מקשה הגמרא: שְׁפִיטָא שְׁמוּתָא לְקִשּׁוֹר קִשּׁוֹר בְּפִי הַדּוּר, שהרי הוא
114 עומד להתירו בכל יום. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכה
115 המשנה ללמד זאת, אלא בנוד דְּאֵיתָ לֵיהּ תְּרִינִי אֻנִּי – שיש לו שתי
116 אונות, כלומר שני פתחים שכוללים אותם לתוכו וקושרים, ובכל
117 אחד מהם יכול להוציא את היין, ובוז הוצרכה המשנה לחדש
118 שמוותר לקשור את שניהם, שכן כֹּהֵן דְּתִימָא, תְּחָא מִינֵיהּ בְּפִילִי

1 דְּלִמְלָתֶיהָ כִּמְאָ הוא – שלגבי הרגל שהיה מיועד לה מתחילה הוא
2 אכן כלי, אֶכְלָ הֵבֵא כשנפסקה אֵנִי החיצונית, לְמִלְּתֶיהָ לֹא כִּמְאָ
3 הוא, שאינו יכול לנועלו ברגל שהיה מיועד לה, ועל כך לא שנינו
4 שאם חלצה של שמאל בימין חליצתה כשרה, אלא הוא פסול
5 לחליצה לפי רבי יהודה. וממה שהמימרא של רבי יוחנן מתיישבת
6 רק לדעת רבי יהודה ולא לדעת חכמים, מוכח שהוא פוסק הלכה
7 כרבי יהודה, שסנדל שנפסקה אֵנִי החיצונית אינו כלי, והוא
8 מוקצה בשבת אף שאפשר להפכו ולנועלו ברגל השנייה.
9 מקשה הגמרא: וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֵכִי – וכי יתכן שכך סובר רבי
10 יוחנן, שהלכה כרבי יהודה, וְהָאֵין מְדַקְדָּקִין רַבִּי יוֹחָנָן, כלל הוא שֶׁהֲלָכָה
11 כְּפִתְּמָה שְׁנִיָּה, כלומר שדין שנשנה במשנה בלי מחלוקת ובלי
12 להוכיח את שם האומרו, הלכה כדין זה, וְהֵנֵן בְּמִשְׁנָה (כלים פ"ז מ"ד),
13 כִּסְרָה שֶׁל זֶב שֶׁהִיָּה טִמְאָ טוֹמְאָת מדרס, שהיא אב הטומאה,
14 שֶׁנִּפְסְקָה אַחַת מֵאֻזְנֵיהּ וְתִקְנָהּ, הֲרִי הוא נשאר כִּמְאָ מִדְּרִים, שלא
15 התבטל ממנו שם כלי בכך, ואינו נטהר. (ואם לאחר מכן נִפְסְקָה
16 גם אֵנִי הַשְּׁנִיָּה וְתִקְנָהּ, כִּיחֹד מִן הַמִּדְרִים, מִפְּנֵי שִׁשְׁתִּי אֵנִי
17 נקרעו, ושוב אין הוא אותו סנדל שנטמא טומאת מדרס, אלא הוא
18 כסנדל חדש, אֶכְלָ כִּמְאָ מִנֵּעַ מִדְּרִים – הוא נשאר טמא ככלי שנגע
19 במדרס, שנעשה ראשון לטומאה, שהרי הסנדל נגע בעצמו
20 כשהיה טמא מדרס, ואמנם פרחו ממנו טומאת המדרס, אך מה
21 שנטמא מחמת שנגע בעצמו, הרי זה כשאר דברים שנגעו במדרס,
22 וטומאה זו לא פרחו ממנו). מבררת הגמרא: מה ששנינו ברישא
23 שאם נפסקה אחת מאזניו ותיקנה לא בטל ממנו שם כלי, מֵאֵי לֹא
24 – האם אין מדובר על כל אחת מהאזנים שנפסקה, לֹא שְׁנָא נִפְסְקָה
25 אֶחָד מִפְּנִימִית, וְלֹא שְׁנָא אֶחָד מִחֻצְיָנָהּ, והרי זה כרבנן, שאפילו נפסקה
26 חיצונית לא בטל מהסנדל שם כלי, כיון שיכול להפכו ולנועלו
27 ברגל השנייה, ונמצא שסתם משנה זו אינה כרבי יהודה, וכיון
28 שרבי יוחנן עצמו סובר שהלכה כסתם משנה, כיצד פסק כרבי
29 יהודה.
30 מתרצת הגמרא: לֹא – אין זו כוונת המשנה, אלא פְּנִימִית בְּדוּקָא,
31 שרק אם הפנימית נפסקה נשאר הסנדל טמא, משום שיכול
32 לתקנה, אבל אם נפסקה החיצונית נטהר הסנדל, וכדעת רבי
33 יהודה.
34 הגמרא דוחה תירוצ זה: אם נעמיד את המשנה רק כשנפסקה אחת
35 הפנימית, אם כן יש לדייק שרק בזה הוא טמא, אֶכְלָ אם נפסקה
36 החיצונית, מֵאֵי – מה הדין, הסנדל יהיה כִּיחֹד, אֵי הֵכִי – אם כן יש
37 להקשות על המשנה, אֶדְרִינָּה – עד ששנינו בהמשך 'נִפְסְקָה שְׁנִיָּה
38 וְתִקְנָהּ, כִּיחֹד מִן הַמִּדְרִים, אֶכְלָ כִּמְאָ מִנֵּעַ מִדְּרִים, לא היו צריכים
39 לנקוט אופן זה שנפסקו שתי האזנים, אלא נִפְסְקָה בְּדִידָה – יכולה
40 היתה המשנה לחלל באופן של הרישא עצמו, כְּכִי מִלְּאִכִּים
41 שאם נפסקה אחת אינו נטהר, דווקא כְּשֶׁנִּפְסְקָה אֶחָד
42 מִפְּנִימִית, אֶכְלָ אם נפסקה החיצונית, הרי הוא כִּיחֹד. אלא ודאי
43 שדעת המשנה שגם אם נפסקה החיצונית הסנדל טמא, ורק
44 כשנפסקו שתייהן טהור, ולא כדעת רבי יהודה, וחוזרת הקושיא
45 כיצד פסק רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה.
46 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי צְדָקָה בֶּן יוֹסֵף, תְּחָא מִשְׁתַּנּוּ – נעמיד
47 משנה זו כִּסְרָה שֶׁל לֹא אֶרְבַּע אֻזְנִים, כלומר שיש לו שני זוגות של
48 אזניים, שתי אזנים בצידו החיצוני ושתיים בצידו הפנימי, וְאֶרְבַּע
49 תְּרִיפּוֹתִים – שיש לו ארבע תרסיות, שוק הטבעות שקובעים בהן
50 את הרצועות, שתי תרסיות בצידו החיצוני ושתיים בצידו הפנימי,
51 והמשנה עוסקת רק באזניים החיצוניות, שמה ששנינו ברישא
52 שאם נפסקה אחת משתי אזניו טמא הכוונה לאחת משתי אזניו
53 החיצוניות, שטמא משום שיש לו אחת חיצונית נוספת, ויכול
54 להשתמש בו כמו שהוא, ומה ששנינו שאם נפסקה שנייה טהור,
55 הכוונה לאחוז החיצונית השנייה, שכיון שנפסקו שתי האזנים
56 החיצוניות שוב אינו ראוי לשימוש, והרי זה כדעת רבי יהודה
57 שאם נפסקה אחת החיצונית טהור, והטעם שנעמיד כך את
58 המשנה, כִּי שְׁלֹא לְשִׁבּוֹר דְּרַבִּי שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, שהוא סובר שהלכה
59 כרבי יהודה, ובאופן זה נמצא שגם סתם משנה זו היא כרבי יהודה.

חבל של גרדי משום חבל רגיל, ואילו בברייתא גזר על קשר עניבה
משום קשר רגיל, וכן קשיא דרבנן אדרבנן, שבמשנתנו גזרו על
חבל של גרדי משום חבל רגיל, ואילו בברייתא לא גזרו על קשר
עניבה משום קשר רגיל.
מתרצת הגמרא: דרבנן אדרבנן לא קשיא, שכן חבל בחבל מיתלה –
חבל של גרדי יכול להתחלף בחבל רגיל, שאין ניכר ההבדל
ביניהם, ולכן במשנתנו חששו חכמים שאם נתיר לו בשל גרדי
יטעה שמותר לקשור גם חבל רגיל, אך עניבה בקשיא לא מיתלהא
– קשר עניבה אינו מתחלף בקשר רגיל, משום שהמראה שלהם
שונה, ולכן בברייתא התירו עניבה ולא חששו שיטעה להחזיר גם
קשר רגיל. וכן דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא, שכן התם
בברייתא, שאסר רבי יהודה בעניבה, לא משום דמיתלהא עניבה
בקשיא – אין טעמו משום גזירה שמא יקשרו גם קשר רגיל, אלא
שרבי יהודה סובר שעניבה גופה – קשר עניבה עצמו, קשיא
מעולה היא, ואסור לקשור בשבת. ובאמת לא חשש רבי יהודה
שלא יטעו ויחליפו, ולכן במשנתנו לא גזר לאסור לקשור בחבל
של גרדי.
הגמרא דנה אם מותר לקשור פרה בחבל לאיבוס שלה: אמר רבי
אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב, מביא אדם חבל מתוך ביתו,
וקושר קצה אחד של החבל בפרה, וקצה אחר באיבוס –
מקום מאכל הבהמות, ואין חוששים שמא כשיתיר את הפרה לא
יתיר את הקצה הקשור באיבוס, ויבטל את החבל שיהיה קבוע
שם, כדי שיוכל לקשור את הפרה בקצהו השני פעם נוספת, או
שיתיר רק את הקצה הקשור באיבוס ויבטל את הקצה הקשור
בפרה, וימצא אחד מהקשרים קשר של קיימא.
מקשה הגמרא: איתנייה רבי אחא אריבא דהוא רבי אחא בר פפא
לרבי אבא, הרי שנינו בברייתא, חבל שהיה קשור באיבוס, קושרו
בפרה – מותר לו לקשור את צידו האחר בפרה, ושבפרה – וכן חבל
שהיה קשור בפרה קושרו באיבוס, וכלבד שלא יביא חבל מתוך
ביתו, ויקשרו את צידו האחר בפרה ואת צידו השני באיבוס, שמא
כשיתיר את הפרה יתיר רק צד אחד, והצד השני ישאר קשור
תמיד, והרי זה קשר של קיימא. וקשה על רב שהתיר להביא חבל
מתוך ביתו ולקשרו בפרה ובאיבוס.
מתרצת הגמרא: התם – הברייתא שאסרה לקשור חבל בשני
צידיו, עוסקת בחבל דעלמא – בחבל רגיל, שיש לחשוש שישאירונו
קשור לעולם בפרה או באיבוס, ואילו קהא – כאן בדברי רב,
מדובר על חבל דגרדי – של אומן האורג בדים, שצריך הוא לו
למלאכתו ולא ישאירונו שם, ונמצא שבחבל זה שני הצדדים
עומדים להתרה, ולכן מותר לקשרם.
אגב שעסקה הגמרא בחבל של אורגים לענין קשירה, דנה הגמרא
בדין כלי אורגים לענין מוקצה: אמר רב יהודה אמר שמואל, כלי
קיואי – כלים של אורגים וראה ציור, מותר למלאכלן בשבת – מותר
לטלטל את הקנים שבהם בשבת, אף שהם מיועדים למלאכה
האסורה בשבת, מאחר שהם ראויים גם למלאכות אחרות, ואין
האורג מקפיד שלא ישתמשו בהם לתשמיש אחר. ולכן אין הם
נחשבים 'כלי שמלאכתו לאיסור' האסור בטלטול, אלא 'כלי
שמלאכתו לאיסור ולהיתר', שנידון בכלי שמלאכתו להיתר,
ומותר לטלטלו לצורך תשמיש של היתר, ואפילו לצורך הכלי
עצמו, כגון שאם היה בחמה מותר להכניסו לצל כדי שלא
יתקלקל.
מסתפקת הגמרא: בעו מיניה מרב יהודה – שאלו בני הישיבה את
רבי יהודה, הקורה הנקראת 'פובד העליון', שעליה כורך האורג
את חוטי השתי, והקורה הנקראת 'פובד התחתון' שעליה נכרך
הבד לאחר שנארג, מהו – מה דינן, האם גם הם מותרות בטלטול,
או שכיון שהן כבדות אינן משמשות לתשמיש אחר, והרי הן 'כלי
שמלאכתו לאיסור' ואסורות בטלטול. ולא השיב להם רבי יהודה
דבר ברור, אלא אין ואלא – פעמים אמר שמותר, ופעמים אמר
שאסור, ונרפא בידיה – והיתה התשובה רפויה בידו, שלא ידע
בוודאות אם אסור או מותר.

היא מינייהו בפולי כפסיל – נחשוש שמא יבטל חבל אחד מהם
במקומו, וכשירצה להוציא את הבהמה יתיר רק את החבל
התחתון ויוציאנה בדוחק, ונמצא שאסור לו לקשור את החבל
העליון, שהרי הוא קשר של קיימא, קא משמע לן שאין חוששים
לזה, ומותר לכתחילה לקשור את שניהם.
הגמרא מביאה פסק הלכה: אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר
שמואל, הלכה כרבי אליעזר בן יעקב שהתיר במשנתנו לקשור חבל
לפני הבהמה.
מקשה הגמרא: אמר ליה אביי לרב יוסף, מכך שהוצרכת לפסוק
הלכה כרבי אליעזר בן יעקב, מכלל דפליגי – משמע שסובר אתה
שחכמים חלקו עליו, ואסרו לקשור חבל בפני הבהמה, ומדוע
שחכמים יאסרו זאת, הרי קשר זה דומה לשאר הקשרים שהתירה
המשנה, ואינו קשר המתקיים. אמר ליה – אמר רב יוסף לאביי, מאי
נפקא לך מינה – מה יצא לך מזה שתרע מהי דעת חכמים, הרי אם
כדבריהם שחכמים אינם חולקים, כל שכן שההלכה שמותר כרבי
אליעזר בן יעקב. אמר ליה אביי לרב יוסף בתמיהה, נקרא נמור
ומורקתא תהא – וכי אתה מלמדנו הלכות בלי תועלת, ויהיה לנו
הדבר כומר וכשיר בעלמא, שדין שלא נחלקו בו למה לך ללמדנו
כמי הלכה.
משנה
המשנה ממשיכה בידי קשרים המותרים והאסורים בשבת:
קושרין דלי על שפת הבור בפסקא – בחגורה רחבה, משום
שבדאי אינו מתכוין לבטל ולהפסיד את החגורה משימושה כבגד
ולהשאירה על שפת הבור לצורך קשירת הדלי, אלא יחליפה
בחבל פשוט, ונמצא שאין זה קשר של קיימא. אבל לא קושרים את
הדלי בחבל רגיל, כיון שמבטל את החבל שם, והרי זה קשר של
קיימא, שקשור ותלוי שם תמיד. רבי יהודה מתיר לקושרו אפילו
בחבל רגיל, וטעמו יתבאר בגמרא.
מוסיפה המשנה: כלל אמר רבי יהודה, כל קשר שאינו של קיימא,
אין תיבין עליו.
גמרא
נחלקו תנא קמא ורבי יהודה במשנתנו אם מותר לקשור דלי
בחבל. מבררת הגמרא: חבל דפאי – באיזה חבל נחלקו. אי לימא
חבל דעלמא – אם נאמר שנחלקו בחבל רגיל, אם כן כיצד יתכן
שרבי יהודה מתיר, והרי קשר של קיימא הוא, שהרי אינו צריך את
החבל הזה לדבר אחר, וקושרו שם לעולם. אלא בהכרח יש לפרש
שמדובר בחבל דגרדי – חבל של אומן האורג בדים, שכיון שחבל
מיוחד הוא הנצרך לו לאומנותו לא ישאירונו קשור שם, ואינו
מבטל אותו, ונמצא שהקשר עומד להתרה, ולכן התיר רבי יהודה.
מבררת הגמרא: למימרא דרבנן כבא – האם אתה בא לומר
שחכמים האוסרים לקשור אפילו בחבל של גרדי, סוברים דגרדינן
חבל דגרדי אפילו חבל דעלמא – שאנו גוזרים לאסור לקשור בחבל
של גרדי, שמא יבוא לקשור גם בחבל רגיל שיש בו חיוב חטאת,
ורבי יהודה סבר לא גרדינן חבל של גרדי אטו חבל דעלמא, ולכן
התיר לקשור בחבל של גרדי, ורמינהו – הרי קשה על כך סתירה
מברייתא, ששנינו, חבל דלי שפסקס – נקרע באמצעיתו ורוצה
לתקנו, לא תהא קושרו – אסור לקושרו בשבת, מכיון שקשר של
קיימא הוא, שעומד לעולם, אלא עינב – מותר לו לתקנו על ידי
קשר עניבה המותר בשבת, ואין גוזרים לאסור קשר עניבה שמא
יבוא לעשות קשר רגיל. ורבי יהודה אומר, בודד עליו פניקא – מניח
את שני הקצוות של החבל הקרוע זה על זה, וכורך על שניהם יחד
חגורה חלולה, או פסקא – חגורה רחבה, כדי לחבר את שני
הקצוות זה לזה, וכלבד שלא יענבנו – לא יקשרו את החבל עצמו
בקשר עניבה, גזירה שמא יבוא לקשור גם קשר רגיל. ואם כן,
קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה, שבמשנתנו לא גזר רבי יהודה על

שבת. פרק חמישה עשר – ואלו קשרים דף קיג עמוד א – מותר מהדרות "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפט רש"י

1 תָּרָא מִיָּנִיחוּ. אַחַד מִן הָרָאשִׁים. וְלֹא-אֶל חֵד מִיָּנִיחוּ מִבְּטֵל לִיה. כְּשִׁיּוּצֵי אֲבָהִימָה
2 לֹא יִתֵּיר אֶלָּא תַּחְתּוֹן וְיִצְיָאָהּ בְּדוּחָהּ: **מִכָּל דְּפִלְגִי.** בְּתַמְנִיָּה אֶמְאֵי אִיפְלָגוּ: הָא
3 דְּמִי לְהִנָּה דְּלַעֲלִי: מִתְּנִי קוֹשְׁרֵין דְּלִי **בְּפִסְקֵי.** ע"פ הַגּוֹר, דְּפִסְקֵי לֹא מִבְּטֵל וְלִיהוּ
4 הַתָּם: **אָבֵל לֹא בַּחֲבֵל.** דְּמִבְּטֵל לִיה הַתָּם. וְהָיָה קֶשֶׁר שֶׁל קִיּוּמָא, שְׁהָיָה קֶשֶׁר וְתַלְוִי
5 שֶׁם תַּמְדִּי: וְרַבִּי יְהוּדָה מְתִיר. בְּגִמְרָא מְפֹרָשׁ:
6 **גַּמְ' בַּחֲבֵל הִנְדִּי.** פְּלִיגִי, דְּצִרְרִי לֵה. וְלֹא
7 מִבְּטֵל לֵה: חֲבֵל דְּלִי שְׁנַפְסֵק. בְּאֶמְצָעִיתוֹ: לֹא
8 יִהְיֶה קוֹשֶׁר. דְּקֶשֶׁר שֶׁל קִיּוּמָא הוּא לְעוֹלָם:
9 בּוֹדֵק עָלָיו. מַחֲבֵר שְׁנֵי רֹאשֵׁי הַפִּסְקוֹס וְהָעַל
10 וְהָ, וְכוּרֵךְ עֲלֵיהֶם פּוֹנְדָא אֲזוּר חֲלוּל. או
11 פִּסְקֵי: = פִּישׁוּרֵי: וּבְלִבְד שְׁלֵא יַעֲנֻבּוּ.
12 לְחַבֵּל, דְּרִי סְבִיר. גִּזְרִין עֲנִיבָה אֲזוּר קֶשֶׁרָה.
13 וְרַבִּין לֹא גִזְרִי: מִיִּחְלָה. אִינוּ יִכְבֵּר בֵּין זֶה לַזֶּה.
14 וְאִי שְׁרִינן בְּדִגְרִי – אֲתִי לְמִישְׁרִי בְּדַעֲלָמָא:
15 וְקוֹשְׁרֵי בְּפִרְתָּה. רֹאשׁוֹ אֲזוּר, וְהַשְׁנִי בְּאִבּוּס.
16 וְלֹא הִישִׁינן שְׁמָא כְּשִׁיתִיר הַפֶּרֶה לֹא יִתֵּיר
17 אֶלָּא הַקֶּשֶׁר שְׁבִירָאשָׁה, וּבִטֵּל הַחֲבֵל בְּאִבּוּס
18 שִׁירָא מוֹכֵן לְכָר. או יִתֵּיר שְׁבִירָאבּוּס וּבִטֵּל
19 אוֹתוֹ שְׁבִפְרָה, וְגִמְצָא הָאֲחֵד שֶׁל קִיּוּמָא: כָּלִי
20 קִיּוּמָא. כָּל אֲזוּרִים. וְאִיִּידִי דְּאִיִּירִי בַּחֲבֵל
21 דְּגִירִי, נֶקֶט לֵה: מוֹתֵר לְשִׁלְטָן. וְגִירִי
22 הַקִּנִּים לְתַשְׁמִישׁ אַחֵר. וְאִשְׁמַעֲיִין דְּאִין גִּירִי
23 מִקְפִּיד עֲלֵיהֶם, וְלֹא הָיָה מִלְּאֲבָתָן לְאִיסוּר:
24 בּוֹכֵד הַעֲלִיּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן. אֲנִשׁוּבִילִשׁ: מִהוּ. מִ
25 אֲמִרִין אִיִּידִי דְּקִירִי לֹא חֲזוֹ תַּסְמִיחֵיהוּ
26 לְתַשְׁמִישׁ אַחֲרֵיכֶּן. וְהָיָה לִיה דְּכָר שְׁמִלְּאֲבָתוֹ
27 לְאִיסוּר: וְרִפְּיָא בִּידֵיהּ. רְפִירָה הָיְתָה הַתְּשׁוּבָה
28 בְּפִיּוֹ, אִם לְאִסוּר אִם לְהַתִּיר: הַעֲמוּדִים.
29 טַרְיורִשׁ בְּלַעֲזָה, אוֹתָם הַמְנַקְבוֹת שְׁאֻרְגִין
30 בְּזֶה הַשָּׁמַיִם: דְּקָא גְבִיר גּוּפָא. כְּשִׁיּוּצֵין מִן
31 הָאֲרֶץ, שֶׁהֵן תְּחוּבוֹת בְּגוּפָא, מִזֵּה הַעֲפֵר וְעִבֵּיד
32 גּוּפָא מִקּוֹם הַעֲמוּד: מִקְצֵת עָלָיו מְגוּלִין. מִשּׁוּם
33 נִישְׁלִין בִּשְׁבֶּת נֶקֶט לֵה. דְּאִי לֹא הָיָה מְגוּלִין –
34 אִין לֹא בִּמְהָ לְאֻחוּדָה: אִינוּ חוֹשֵׁשׁ. לִפִּי שְׁאִינָה
35 מוֹשְׁרֶשֶׁת: וְלֹא מִשּׁוּם מַעֲשֵׂר. לְהִיטֵב בְּטִיחָה
36 בְּנִשְׁעִיָּה זֶה, וּבְשִׁנְטֵלָה יִצְטָרֵךְ לְחֻזּוֹר וְלַעֲשֹׂר:
37 לִפִּי שְׁאִין נִישְׁלִין. אִף כְּחוֹל מִפְּנֵי בּוֹכֵד, הַלֶּכֶךְ
38 כָּל מִלְּאֲבָתָן לְכָר: **מִתְּנִי' מִקְפִּלִין אֵת**
39 **הַכְּלִים.** בְּגִידִים כְּשִׁפּוּשֶׁן מִקְפִּלִין. מִפְּנֵי
40 שְׁתִּירָבְכִין מִכִּיּוּסָם, וְהַתְּקַמְּטִי' שְׁבִינָה
41 מִקּוּפִלִים: אִפְּלִי ד' וְח' פְּעֻמִּים. כְּדִי לְחֻזּוֹר
42 וְלִבְלוֹשׁ בּוֹ בְּיוֹם: מִיּוֹח"ב לְשֶׁבֶת. בְּגוֹן אִם חָל
43 יוֹדֵיכִי לְהִיטֵב עַ"שׁ: קְרִיבִין בִּיּוֹח"ב. שְׁחָל
44 לְהִיטֵב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: **גַּמְ' בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם.**
45 כְּשִׁמְקִפִּין אוֹתוֹן מִפְּשִׁטִין קִמְטִיהוּ, וְגִרָאִין
46 כְּמַתְקֵנִי: יִשְׁנִים. קִיפּוֹלֵן מִתְקֵנִי יוֹתֵר מִן
47 הַתְּשִׁירִים. שְׁתִּירָדִישִׁים קִשִּׁין מִזְּאִלְתָּהּ, וְאִין
48 מִמְּהִירִין לְקִמּוּט: צְבוּעִין. קִיפּוֹלֵן מִתְקֵנִי: יֵשׁ לוֹ.
49 אַחֲרֵים לְהַחֲלִיף הַיּוֹם – לֹא: כָּלִי לְבָן שְׁלֵהֶן.
50 רְבוּתָא נֶקֶט, וְכָל שֶׁבֶן צְבוּעִים: יֵשׁ לוֹ
51 לְהַחֲלִיף יְחִלְיָה. מִי שִׁישׁ לוֹ בְּגָדִים, לְבַד
52 מֵאוֹתָן שְׁלֶבֶשׁ כְּחוֹל – יְחִלִּיפִם שֶׁבֶת:
53 יִשְׁלַשׁ בְּבִגְדֵיהּ. כְּלָפִי מִטָּה, שִׁירָא אֲרֻבִּים.
54 וְהָיָה מִדֵּת עֲשִׂירִים הַיּוֹשִׁבִים בְּבִיתָם וְאִינֵם
55 צָרִיכִים לְסַלֵּק בְּגִידֵיהֶם מִן הָאֲרֶץ בְּשִׁבִּיל
56 מְלָאכָה, וּבְכוּד שֶׁבֶת הוּא: מְבַבְּרִית.
57 שְׁמִכּוּבִין בְּעִלְיָה: שְׁלֵא יִהְיֶה הַיּוֹלֵכֵךְ כּוֹי.
58 לְקַמֵּן מִפְּרָשׁ לְהוֹ: **מִמְּצוֹא חֲפָצָה.** כִּי הָיוּ דְּאֲמִרִין בְּעִירּוּבִין (דָּף לַת) לֹא יִטִּיל אָדָם לְסוֹף שְׂדֵהוּ בִּשְׁבֶּת לִידֵעַ מַה הִיא צָרִיכָה (אַחֵר הַשֶּׁבֶת): חֲפָצֵי שְׁמִים מוֹתָרִים. בְּגוֹן
59 פּוֹסְקִים צָרָקָה. וּמִשְׁדָּכִין עַל הַתִּינוּקוֹת לִיאֵרֶם (לְקַמֵּן קָב):

1 **בָּלֵל** אָמַר ר"י. תִּמְנָה: הִכָּא קָאִי? אִי אֲמִילְתִּיהָ קִמְיִיתָ – הֵתָם מְתִיר לְגַמְרִי, וְהִכָּא
2 קִתְּנִי "אִין חִיבִין עֲלֵיהּ" מִשְׁמַע הָא אִיסוּרָא אִיכָא, כְּדִיִּיק הָשִׁים לְעִילָא וְיִל, וְחִיִּיק
3 כָּל קֶשֶׁר שְׁאִינוּ שֶׁל קִיּוּמָא – אִין חִיבִין עֲלֵיהּ. הָא שֶׁל קִיּוּמָא – חִיבִין עֲלֵיהּ, וְאִפִּי עֲנִיבָה,
4 לְאִפּוֹק מִדְּרַבְנָן דְּאִמְרוּ עֲנִיבָה לֹא הִיוּ קֶשֶׁרָה. א"נ: אֲמַאי דִּקְתַּנִּי בְּרִישָׁא אִין חִיבִין
5 עֲלֵיהֶם, קָאִי רַבִּי יְהוּדָה:
6 **הַתָּם חֲבֵל דְּעִלְמָא** הִכָּא חֲבֵל דְּגִרִי.
7 וְקַמְלִי רַב דְּלֹא גִזְרִין חֲבֵל דְּגִרִי אֲזוּ
8 חֲבֵל דְּעִלְמָא, וְכִר' יְהוּדָה. א"נ: אִפִּי' בְּנֵן מוֹדָה,
9 דְּאִפִּי' בַּחֲבֵל דְּעִלְמָא לֹא שְׂכִיחַ שִׁירָה קֶשֶׁר שֶׁל
10 קִיּוּמָא כְּשִׁקְשֻׁרוֹ בְּפִרְתָּה וּבִאִבּוּס, וְלִכְּחִי לֹא גִזְרִי
11 בַּחֲבֵל דְּגִרִי:
12 **מִקְפִּלִים** כְּלִים כּו'. מִכָּאן לְמַדּוּ דְּאִסוּר
13 לְקַפֵּל טְלִיתוֹת שֶׁל בִּיָּה לִפִּי שְׁדוּם
14 צוּרֵךְ מוֹדָה: **אָבֵל** יֵשׁ לוֹ לְהַחֲלִיף לֹא, וְלֵטוּ
15 שִׁישׁ לֵטוּ לְהַחֲלִיף – אִסוּר. וּמִסְתַּכֵּף ר"י אִי קִרִי
16 יֵשׁ לוֹ לְהַחֲלִיף כְּשִׁאִין לוֹ יִפֵּה כּוֹה:
שְׁלֹא
יְהוּדָה סָבֵר: לֹא גִזְרִין? וְרַמְיָנָה: חֲבֵל דְּלִי שְׁנַפְסֵק – לֹא יִהְיֶה קוֹשְׁרֵי אֶלָּא עוֹנֵב, וְרַבִּי
יְהוּדָה אוֹמֵר: כּוֹרֵךְ עָלָיו פּוֹנְדָא אוֹ פִּסְקֵי, וּבְלִבְד שְׁלֵא יַעֲנֻבּוּ. קִשְׁיָא דְר' יְהוּדָה אֲדִרְבִּי
יְהוּדָה, קִשְׁיָא דְרַבְנָן אֲדִרְבִּנָּה! דְּרַבְנָן אֲדִרְבִּנָּה לֹא קִשְׁיָא: חֲבֵל בַּחֲבֵל – מִיִּחְלָה, עֲנִיבָה בְּקֶשֶׁרָה
– לֹא מִיִּחְלָפָא. דְר' יְהוּדָה אֲדִרְבִּי יְהוּדָה לֹא קִשְׁיָא; הֵתָם – לֹא מִשּׁוּם דְּמִיִּחְלָפָא עֲנִיבָה
בְּקֶשֶׁרָה, אֶלָּא: עֲנִיבָה גּוּפָה קֶשֶׁרָה הִיא. א"ר אָבָא אָמַר רַב חִיָּא בְּרַ אִשִּׁי אָמַר רַב: מְכִיא
אָדָם חֲבֵל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְקוֹשְׁרוֹ בְּפִרְתָּה וּבִאִבּוּס. אִיתִּיבִיהּ רַבִּי אֲחָא אֲרִיכָא דְּהוּא רַבִּי אֲחָא
בְּרַ פָּפָא לְרַבִּי אָבָא: חֲבֵל שְׁבִאִיבּוּס קוֹשְׁרוֹ בְּפִרְתָּה, וְשְׁבִפְרָה קוֹשְׁרוֹ בִּאִיבּוּס, וּבְלִבְד שְׁלֵא
יָבִיא חֲבֵל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִקְשְׁרוּ בְּפִרְתָּה וּבִאִיבּוּס! הֵתָם חֲבֵל דְּעִלְמָא, הִכָּא – חֲבֵל דְּגִרִי.
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּלִי קִיּוּמָא מוֹתֵר לְטַלְטֵלֵן בְּשֶׁבֶת. בְּעוֹ מִיָּנִיחָה מִרַב יְהוּדָה:
כּוֹכֵד הַעֲלִיּוֹן וְכוּכֵד הַתַּחְתּוֹן מִהוּ: אִין וְלֹא וְרִפְּיָא בִּידֵיהּ. אִיתְמַר, אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר
שְׁמוּאֵל: כָּלִי קִיּוּמָא מוֹתֵר לְטַלְטֵלֵן בְּשֶׁבֶת, אֲפִילוּ כּוֹכֵד הַעֲלִיּוֹן וְכוּכֵד הַתַּחְתּוֹן, אֶבֶל לֹא
אֵת הַעֲמוּדִים. א"ל רַבָּא לְרַב נַחֲמָן: מִאי שְׁנָא עֲמוּדִים דְּלָא? אִילִּימָא דְּקַעֲבִיד גּוּמָת –
גּוּמָת מְכִילָא קָא הוּיִין! דִּתְנִין: תְּסוּמֵן לֶפֶת וְצִנּוֹנוֹת תַּחַת הַגֶּפֶן, אִם מִקְצֵת עָלָיו מְגוּלִין
– אִינוּ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם פְּלִאִים וְלֹא מִשּׁוּם שְׂבִיעִית, וְלֹא מִשּׁוּם מַעֲשֵׂר, וְנִישְׁלִין בְּשֶׁבֶת!
יְהוּדָה בְּרַ לִיּוּאִי: כָּלִי קִיּוּמָא, בְּגוֹן כּוֹכֵד הַעֲלִיּוֹן וְכוּכֵד הַתַּחְתּוֹן, מִהוּ לְטַלְטֵלֵן בְּשֶׁבֶת? אָמַר
לִיה: אִין מְטַלְטֵלִין, מַה טַּעַם? לִפִּי שְׁאִין נִישְׁלִין. **מִתְּנִי' מִקְפִּלִין** אֵת הַכְּלִים אֲפִילוּ אֲרֻבָּה
וְחִמְשָׁה פְּעֻמִּים. וּמִצְעִין אֵת הַמְּשׁוֹת מִלִּילִי שֶׁבֶת לְשֶׁבֶת, אֶבֶל לֹא מִשְׁבֶּת לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת.
רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא אוֹמֵר: מִקְפִּלִין אֵת הַכְּלִים, וּמִצְעִין אֵת הַמְּשׁוֹת מִיּוֹם הַפִּיפּוּרִים לְשֶׁבֶת, וְחִלְכִּי
שֶׁבֶת קְרִיבִין בְּיוֹם הַפִּיפּוּרִים, אֶבֶל לֹא שֶׁל יוֹח"ב בְּשֶׁבֶת. ר"ע אוֹמֵר: לֹא שֶׁל שֶׁבֶת קְרִיבִין
בְּיוֹם הַפִּיפּוּרִים, וְלֹא שֶׁל יוֹם הַפִּיפּוּרִים קְרִיבִין בְּשֶׁבֶת. **גַּמְ' אֲמִירֵי דְּבִי רַבִּי יִנְאִי:** לֹא שְׁנֵי
אֶלָּא בְּאֶדָם אַחֵר, אֶבֶל בְּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם – לֹא, וּבְאֶדָם אַחֵר נָמִי – לֹא אֲמִרֵן אֶלָּא בְּחַדְשִׁים,
אֶבֶל בִּישְׁנִים – לֹא. וְחַדְשִׁים נָמִי לֹא אֲמִרֵן אֶלָּא בְּלִבְנִים, אֶבֶל בְּצְבוּעִים – לֹא וְלֹא אֲמִרֵן
אֶלָּא שְׁאִין לוֹ לְהַחֲלִיף, אֶבֶל יֵשׁ לוֹ לְהַחֲלִיף – לֹא. תְּנָא: מִשֵּׁל בֵּית רַבִּין גְּמִלְיָאֵל לֹא הָיָה
מִקְפִּלִים כָּלִי לְבָן שְׁלֵהֶן מִפְּנֵי שְׂתִירָה לְהֵן לְהַחֲלִיף טַמְאֵר רַב הוּנָא: אִם יֵשׁ לוֹ לְהַחֲלִיף –
יְחִלְיָה, וְאִם אִין לוֹ לְהַחֲלִיף – יִשְׁלַשֵּׁל בְּבִגְדֵיהּ. מִתְקַרֵּף לֵה רַב סְפָרָא: וְהָא מִיתְחַזִּי פְּרָמוֹת
רוּחָא! בֵּין דְּכָל יוֹמָא לֹא קַעֲבִיד, וְהָאִידְנָא הוּא דְּקָא עָבִיד – לֹא מִיתְחַזִּי פְּרָמוֹת רוּחָא.
וְכִי הָא דְרַבִּי יוֹחָנָן קְרִי לְמֵאנִיָּה "מְכַבְּדוֹתִי". "מַעֲשׂוֹת דְּרַבְּכִי" – שְׁלֵא יִהְיֶה הַיּוֹלֵכֵךְ שֶׁל
שֶׁבֶת בְּהִילּוּכָהּ שֶׁל חוֹל. "מִמְּצוֹא חֲפָצָה" – חֲפָצִיךְ אֲסוּרִין, חֲפָצֵי שְׁמִים מוֹתָרִין. וְדָבָר דְּכָר'
שְׁלֹא

שְׁלֹא
פּוֹסְקִים צָרָקָה. וּמִשְׁדָּכִין עַל הַתִּינוּקוֹת לִיאֵרֶם (לְקַמֵּן קָב):

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. כגון מקח וממכר ותשבנות: הרהור מותר. להרהר בלבד: כף וכך יציאות אני צריך להוציא על שדה זו: אם יבול להניח
רגלו ראשונה. שערך מצד זה: להניח לצד זה: קודם שתעקר שניה. שאין רחבה יותר מכדי פסיעה, ורגלו אחת לצד זה, ושניה לצד זה: מותר. אף לדלג ולקעקע את זה
קודם שנתה ראשונה: אסור. לקפוץ: ליקף. למקום שהאמה קלה שם: לעבר. ששים רגלו במים: ויגנון דמיתיוסן מאניה. ישורו במים: שפיר דמי. דלג: מהו לפסוע
פסיעה נסה. מי עבר משום "מעשות דרכיך". פסיעה גסה – יותר מאמה, פסיעה בינונית – אמה: קידושא דבי שמיש. השותה מין של קידוש כלילי שבתות: מהו לאכול
אדמה. ארזילא בלע"ז. מן גזר בה משום

שחיקת סגנים בשאר רפואה, או לא: שהיא
מלקה. מבאי ליד חולי: מבשר אבותיו.
שמותו שם בגולה: שקצים ורמשים הוא ודאי
אתמחוי אתמחו ולא נעשו עפר: אלא בין
דמילקי. גזר בה משום אוכל שקצים
ורמשים: קדחו ליה תחלי. נקלטו השחלים
באדמה, ויגדלו במעייה ונגע בלבו ומת:
שמלותיה. וכי ערופה היתה: אלא שמלות
מיוחדות, והיינו דשבת: ויתר תלון ויתר
ותעש. שם סכה ולבשה שמלות נאות. שלא
יפגשו בה כשהיא מקושטת, ויאמרו וזנה
היא: שמואל. שהיתה שכינה קוראה לו
מתוך ההיכל, ולא היה יודע מי קורא לו.
וכתיב היום: "וזה עלי כי ה' קורא לנער,
ויאמר לו לך שכבו, וזהה אם יקרא אליה
ואמרה דבר ה' כי שומע עבדך". והוא לא
רצה להוכיח השם, שמא אין זו שכינה: בני
אדם המהוגנין, שבקוצרים. לילך עמם:
לישאל בגניה. כל נערות שרואה היה דרכו
לישאל מי הן, איב מסתכל בהן היה: שני
שגליו לקטה. כשהיא רואה שני שבלן
שנפלו מן הקוצרים – לוקטתן, אבל שלש
שוכבות יחד – אין לוקטתן. דהכי היא
מתניתין (פאה פ"ו משנה ה') שני שגלים –
לקט, ג' – אינו לקט: עומדות, שגלים
עומדות ששכב בונו – לוקטת מעומה,
שדכת קמה נמי הוי שכיבה: נופלות, אותן
שנששו מן הקוצרים – לוקטת מישש, ואינה
שקה לישלן – משום צניעות: רמז רמז לה.
רוח הקדש נוקרה בו: מצד הקוצרים. כל
הקוצרים הפסיקו בינו לבניה, ולא הושיבה
בתוכם – או אצלו, רוח הקדש נוקרה בו,
ולרמו שמלכות בית דוד היוצאת משניהם
עתידה לחלק. דאילו יטבה בתוכם – לא
היה זה רמז הפסקה בין שניהם: ותאכל
ותשבע. לשון עושר הוא. דוד שלמה וחזקיה
כתיב בהן עושר, שהיו מביאים להן כל מלכי
ארץ מנחה: אהוריתיה. קמונה על הסוסים
ופירות שלו: ותחת כבודו. אידי דאייר
בקרר בפלוגתא דרבי יוחנן ור"א ורבי
שמואל בר נחמני, נקטיה להאי מקשה.
רבי יוחנן אומר תחת כבודו ולא כבודו דה"ט.
רבי יוחנן לטעמיה, דר"י קרי למאניה
מכבודיה. ר"א: תחת כבודו ממש. ר'
שמואל בר נחמני אומר: תחת כבודו
כשריפת בני אהרן כו'. והכי פירושא: בין
לרבי יוחנן בין לר"א גופו נשרף, אלא רבי
יוחנן משמע ליה "תחת כבודו" כמו תחת
רגליו, לשון תחתית, וכבודו היינו בגדי ודאי:
תחת בגדיהם של חילותיו של סנחריב יקד:
יקוד, ולא בגדיהם נשרפו. ור"א משמע ליה
תחת לשון חליפין, כמו "שלם תחת השור"
(שמות כא). משום דר"א לא קרי למאני
מכבודיה: לקר, ע"כ כבודו היינו גופו. ודאי:
כבודו ממש ישרף, ותחתיו יהא אפר ושריפה
מניין

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. דבור –
אסור, הרהור – מותר. בשלמא כולוה – לחי, אלא
"שלא יהא תילוכך של שבת בהילוכך של חול" מאי
היא? פי הא דאמר רב הונא אמר רב, ואמרי ליה
אמר ר' אבא אמר רב הונא: היה מהלך בשבת ופגע
באמת המים, אם יבול להניח את רגלו ראשונה קודם
שתעקר שניה – מותר, ואם לאו – אסור. מתקיף לה
רבא: היכי לעיבד? ליקף – קמפיש בהילוכא, לעיבר
– ויגנון דמיתיוסן מאני מני, ואתי לדי סחיטה! אלא: בהא ביון דלא אפשר שפיר דמי אלא
כדבעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי: מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת? א"ל: וכי בחול מי
הותרה? שאני אומר: פסיעה גסה נוסלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם. ומהדר
ליה בקידושא דבי שמיש. בעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי: מהו לאכול אדמה בשבת?
א"ל: וכי בחול מי הותרה? שאני אומר: אף בחול אסור, מפני שהוא מלקה. אמר ר' אמי: כל
האוכל מעקרה של ככל – כאילו אוכל מבשר אבותיו, וי"א: כאילו אוכל שקצים ורמשים,
דכתיב "וימח את כל היקום וגו'". אמר ריש לקיש: למה נקרא שמה "שנער" – שכל מתי
מבול ננערו לשם. א"ר יוחנן: למה נקרא שמה "מצולה" – שכל מתי מבול נצטללו לשם.
[ו]י"א כאילו אוכל שקצים ורמשים" והא ודאי אתמחוי אתמחו! אמרי: ביון דמלקי גזרו
ביה רבנן, דהא ההוא גברא דאכל גרגישתא, ואכל תחלי, וקדחו ליה תחליה בלביה ומית.
"ורחצת וסכת ושמחת שמלתיו" א"ר אלעזר: אלו בגדים של שבת. "מן לחם ויחם עור"
אמר רבי אלעזר: זו רות המואביה ושמאל הרמתי. רות – דאילו נעמי קאמרה לה "ורחצת
וסכת ושמחת שמלתיו עליו וירדת הגרן", ואילו בדידה כתיב: "ותרד הגרן" והדר "ותעש
ככל אשר צותה חמותה". שמואל, דאילו עלי קאמר ליה "שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת
דבר ה' כי שומע עבדך" ואילו בדיד' כתיב ביה; "ויבא ה' ויתניב – ויקרא בפעם בפעם
שמואל שמואל ויאמר שמואל דבר כי שמע עבדך" ולא אמר "דבר ה'". "ותלך ותבא ותלקט
בשדה". אמר רבי אלעזר: שהלכה ובאת, הלכה ובאת, עד שמצאה בני אדם המהוגנין לילך
עמם. "ויאמר בונו לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת", וכי דרפו של בונו לישאל
בנערה? אמר ר' אלעזר: דבר חכמה ראה בה, שני שגליו – לקטה, שלשה שגליו – אינה
לקטה. במתניתא תנא: דבר צניעות ראה בה, עומדות – מעומה, נופלות – מושב. "וכה
תדבקן עם נערותי" וכי דרפו של בונו לדבק עם הנשים? א"ר אלעזר: ביון דהוא ותשק
ערפה לחמותה ורות דבקה בה" אמר: שרי לאידובקי בה. "ויאמר לה בעו לעת האכל גשי
הלם", א"ר אלעזר: רמז רמז לה; עתידה מלכות בית דוד לצאת מפה, דכתיב ביה 'הלם',
שנאמר "ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני ה' ומי ביתי כי הבאתני עד
הלם". "וטבלת פתך בחמץ" א"ר אלעזר: מפאן שהחומץ יפה לשרב. ר' שמואל בר נחמני
אמר: רמז רמז לה; עתיד בן לצאת מפה שמעשיו קשין פחמין, ומנו – מנשה. "ותשב מצד
הקוצרים" א"ר אלעזר: מצד הקוצרים, ולא בתוך הקוצרים. רמז רמז לה שעתידה מלכות
בית דוד שתתחלק. "ויצבת לה קלי ותאכל" אמר רבי אלעזר: "ותאכל" – בימי דוד, "ותשבע"
– בימי שלמה, "ותתר" – בימי חזקיה. ואיפא דאמרי: "ותאכל" – בימי דוד ובימי שלמה,
"ותשבע" – בימי חזקיה, "ותתר" – בימי רבי. דאמר מר: אהוריה דרבי הוה עתיר מ'שבור
מלפא. במתניתא תנא: "ותאכל" – בעולם הזה, "ותשבע" – לימות המשיח, "ותתר" – לעתיד
לכא. "ותחת כבודו יקד פיקוד אש". א"ר יוחנן: "ותחת כבודו" – ולא כבודו ממש, ר'
יוחנן לטעמיה; דר' יוחנן קרי למאניה "מכבודתי". מר"א אומר: "ותחת כבודו" – תחת כבודו
ממש. ר' שמואל בר נחמני אומר: תחת כבודו – כשריפת בני אהרן; מה להלן – כשריפת
נשמה וגוף קיים, אף כאן – כשריפת נשמה וגוף קיים. א"ר אבהו בר אבא אמר רבי יוחנן:

פיקוד אש. ורבי שמואל משמע ליה תחת כר' יוחנן, וכבודו כר"א, הלך קרא כר' יוחנן מדרשו, ותחת כבודו נשרף ולא כבודו ממש. והאי כבודו גופו הוא, והלך: כשריפת
בני אהרן, שריפת נשמה וגוף קיים, כדאמרין בסנהדרין ב"ד מיתות" (ר' נב).

שלא יהא דבורך של שבת בדבורך של חול – שימנע בשבת
מדיבורים של חול, כגון ענייני מקח וממכר או חשבונות. ומדייקת
הגמרא: דווקא דבור של חול אסור בשבת, אבל הרהור של חול
מותר, כגון להרהר בלבו שעליו להוציא כך וכך על שדה זו.
מבירת הגמרא: בשללם בולחו לחי – כל הדרשות שדרשו חכמים
מפסוק זה מובנות, אלא הדרשה שלא יהא הילוך של שבת
בהילוך של חול, מאי היא, במה שונה הילוך של שבת מהילוך
של חול. משיבה הגמרא: כי הא – כפי שמצינו דאמר רב הונא אמר
רב, ואמר ליה אמר רבי אבא אמר רב הונא, שאם היה מהלך בשבת
ופגע באמת המים – נפגש בתעלה של מים, אם יבול להניח את רגלו
הראשונה בצידה השני של התעלה, קודם שתעקר שניה – לפני
שהרים את רגלו השניה כדי להעביר גם אותה, והיינו שאין
התעלה רחבה יותר מכדי פסיעה ויכול לעמוד כשרגלו האחת
בצד זה של התעלה ורגלו השניה בצידה השני, מותר לו לעבור
את התעלה אפילו בדילוג, באופן שעוקר גם את רגלו השניה
קודם שהניח את רגלו הראשונה בצד השני, ואם לאו – אבל את
התעלה רחבה יותר, ואינו יכול לעבור אותה אלא בקפיצה, באופן
שקופץ בשתי רגליו בבת אחת אל העבר השני, אסור לו לקפוץ
ולעבור אותה בשבת. הרי שמצינו הילוך האסור בשבת.
מקשה הגמרא: מתקין לה רבא, לדברי רב הונא האוסר לקפוץ
כאשר התעלה רחבה, היכי ליעביד – כיצד יעשה, איך ימשיך
בדרכו, ליקן – אם ילך עד מוקדם שבו התעלה נגמרת ויקוף
אותה, קמיש בהילוך – הרי הוא מרבה בכך בהליכה, ואין ראוי
לעשות כן בשבת, שכן הוא מצטער בכך, ואסור להצטער בשבת.
ואם ליעבר – יעבור את התעלה בהליכה רגילה, וימנע דמיטותוסן
מאי מאי – פעמים שישירו בגדיו במים וירטבו, ואתי – ויבוא לידו
חמישה. משום כך חולק רבא על רב הונא: אלא בהא – בנידון זה,
כיון דלא אפשר שפיר דמי – מאחר שאי אפשר לעבור את התעלה
אלא בקפיצה, מותר לו אף לדלג ולעבור.
מאחר שנדחו דברי רב הונא, משיבה הגמרא תשובה אחרת
לשאלה מהו ההילוך האסור בשבת: אלא הילוך האסור הוא,
בדקא מיניה – כפי ששאלו רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי, מהו
לפסוע פסיעה גסה בשבת – מה הדין, האם מותר לפסוע בשבת
פסיעה רחבה של יותר מאמה, או שעובר בכך משום וכבדתו
מעשות דרכיך? (ישעיה נח יג). אמר ליה רבי ישמעאל ברבי יוסי לרבי,
וכי בחול מי הותרה – וכי ביום חול מותר לפסוע פסיעה גסה, הרי
גם אז אסור, שאני אומר, פסיעה גסה נשקלת חלק אחד מחמש מאות
בדמי עיניו של אדם. ויש אומרים שהאובל מעפרה של בבל באילו אובל
דמי שמי – יכול להחזיר את מאור העינים שניטל ממנו אם ישתה
מיין הקידוש של ליל שבת. וזהו ההילוך האסור בשבת, שאסור
לפסוע בה פסיעה גסה, ואם פסע בשבת אין לו תקנה בקידוש של
ליל שבת.
אגב הנידון בין רבי לרבי ישמעאל ברבי יוסי, מביאה הגמרא נידון
נוסף בדומה לזה: בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי, מהו
לאכול אדמה בשבת – האם מותר לאכול בשבת אדמה הממששת
לרפואה, שהיו רגילים לעשות כן לרפואת מחלות שונות, או
שהדבר אסור, כפי שאסרו שאר רפואות בשבת משום גזירה שמה
ישחוק סממנים להכנין ויעבור משום טוחן. אמר ליה רבי ישמעאל
ברבי יוסי לרבי, וכי בחול מי הותרה אכילת אדמה, שאני אומר, אף
בחול אסור לאכול אדמה, מפני שהוא מלקח – מביא לידו חולי.
הגמרא מביאה מימרא נוספת לגבי אכילת עפר: אמר רבי אמי, כל
האובל מעפרה של בבל, באילו אובל מבשר אבותיו שגלו לבבל
ונקבר בעפרה. ויש אומרים שהאובל מעפרה של בבל באילו אובל
שקצים ורמשים שמתו מחמת המבול ונשטפו לבבל ונמחו בעפרה,
דכתיב (בראשית ז כ) וימח את כל היקום וגו' אשר על פני האדמה
מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ. ומנן
שנמחו דווקא לעפרה של בבל, דאמר ריש לקיש, למה נקרא שמה
של בבל בתורה (בראשית י) ארץ שנוער, משום שקל מתי מכול
ננוער לשים. כיוצא בזה אמר רבי יוחנן, למה נקרא שמה של בבל

מצינא, שנאמר (ישעיה מד כז) 'האמר לצולה חרבי', משום שקל
מתי מכול ננוער לשים. צללו וירדו לשים.
הגמרא חוזרת לדון במה שאמרו לעיל: ויש אומרים, האוכל עפר
מבבל באילו אובל שקצים ורמשים. מקשה הגמרא: והא ודאי
אימתימחו – הרי ודאי שהשקצים והרמשים במבול נמחו
לגמרי ולא נעשו עפר. מתרצת הגמרא: אמי – אמרו בני הישיבה,
הכוונה באותה מימרא היא, שכין דמלין, נזרו בית רבנן – כיון
שהעפר מוזק לגוף, לכן גזרו חכמים ואסורו באילו אוכל שקצים
ורמשים. ומנן שהעפר מוזק לגוף, דהא ההוא נקרא דאכל פרגינא
– שהיה אדם אחד שאכל אדמה, ולאחר מכן אכל תחלי –
שחליים, מין ירק, וקדחו ליה תחליה בלביה ומית – נקלטו השחליים
באדמה שבמעיו, וגדלו שם עד שנגעו בלבו ומת.
הגמרא חוזרת למה שדרשו לעיל (ע"א) מפסוק שצריך שיהיה
לאדם בגד מיוחד לשבת, ומביאה דרשה נוספת לדין זה: נאמר
במגילת רות (א ג), שנעמי אמרה לרות כלתה, ורחצת וסבת ושמת
שמתך עליו ורחצת הנך, והדבר תמוה, וכי רות ערומה היתה
שאמרה לה נעמי שתלבש שמלותיה, אלא אמר רבי אלעזר, כוונת
הפסוק היא לשמלות מיוחדות, ואילו פגרים של שבת, שאמרה לה
נעמי שתלבש את בגדי השבת, ומכאן שיש לייחד בגד לשבת.
הגמרא מביאה דרשה נוספת שדרש רבי אלעזר מפסוק זה: נאמר
בפסוק (משלי ט ט), וכן לכהם יותם עזר, כלומר, אמור לחכם דברי
חכמה, ויחכם מדעתו עוד יותר, אמר רבי אלעזר, זו רות המואביה
ושמתה תרמתי. שכן מצינו ברות שהוסיפה חכמה מדעתה, דאילו
ו– (שחרין נעמי קאמרה לה רות שם), ורחצת וסבת ושמת שמתך
עליו ורחצת הנך, כלומר שהורתה לה להחליף תחילה את
שמלותיה ואחר כך לרדת לגורן אל בועז, ואילו בדידה כתיב אצל
רות עצמה נאמר להיפך, תחילה נאמר (שם ג) ותדר הנך, והדר –
ולאחר מכן נאמר (שם) ותעש ככל אשר צוהה המוטה, כלומר
שרק לאחר שירדה לגורן סכה עצמה ולבשה את שמלותיה
הנאות, כדי שלא יפגשו אנשים בדרך כשהיא מקושטת ואמרו
זונה היא, הרי שהוסיפה חכמה מדעתה על דברי חמותה. וכן
מצינו בשמואל הנביא שהוסיף חכמה מדעתו, שכשהיה משרת את
ה' בעורו נער לפני עלי הכהן, שמע שמואל קול קורא לו מתוך
ההיכל, וחשב שעלי הוא הקורא לו והלך אליו, ועלי הבין שה'
הוא הקורא לנער, ואמר לשמואל כיצד לנהוג, ושמואל הוסיף על
כן מדעתו, דאילו עלי קאמר ליה לשמואל (שמואל א ט) 'שכב, והיה
אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שמע עבדך', ואילו בדידה כתיב
בית – אצל שמואל עצמו נאמר (שם א ט), ויבא ה' ויתרצב ויקרא
בפעם בפעם שמואל שמואל, ויאמר שמואל דבר כי שמע עבדך,
ולא אמר דבר ה' כפי שאמר לו עלי, משום שלא רצה להזכיר את
שם ה', שמה אין זו השכינה, וזו חכמה שהוסיף מדעתו.
הגמרא מביאה דרשות נוספות שדרש רבי אלעזר במגילת רות:
נאמר בפסוק (רות א ג) ותלך ותבא ותלכט בשדה אחרי הקצרים,
יש לתמוה מה ביאור הלשון ותלך ותבא ותלכט, שמשמע
שהלכה וחזרה ואחר כך ליקטה, אבל אמר רבי אלעזר, ביאור
הלשון 'ותלך ותבא', אהלכה ובאת הלכה ובאת, עד שפצצה
בין הקוצרים את בני האדם תמהוניהן שבהם כדי לילך עמהם.
עוד נאמר (שם ב ד), ויאמר בעז לנער הנצב על הקוצרים, למי הנערה
הזאת, והדבר תמוה, וכי היתה דרבו של בעז לשאול בכל נערה
שהיה רואה מי היא, וכי היה מסתכל בה, אלא אמר רבי אלעזר,
דבר הקמה ראה בה בועז ברות, כלומר שראה שהיא מדקדקת
בהלכה, שאם היתה רואה שני שקלין שנפלו לקוצרים, לקמה –
היתה מלקטת אותן, אבל כשנפלו שלשה שקלין, אינה לקמה – לא
היתה מלקטת אותן, שכן שנינו בפאה (פ"ו מ"ה), שני שבלים לקט,
ושלשה אינן לקט. במתנייהא תנא – בברייתא שנינו הסבר אחר,
שדבר צניעות ראה בה בועז ברות, ששבלים עומדות ששכו
הקוצרים לקצור אותן, היתה מלקטת מעופר, ואילו שבלים
נזפלות, שנפלו לקוצרים לאחר שקצרו אותן, היתה מלקטת
מיושב, כדי שלא תצטרך להתכופף לקחתן, משום צניעות.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 י וכן הדין בכל קנסות שקונסים לאדם כך וכך בעד כל יום ויום שעובר על תקנת חכמים, כמו שיתבאר
- 2 באבן העזר סמן ע"ו¹⁰⁷, או על תקנת טובי העיר^{נא}, אף על פי שעברו עליו כמה שבועות - אינו משלם
- 3 בעד השפלות, בין שהיה יכול לחזור בו באמצע כל שבוע ושבע.
- 4 אבל אם תקנס הוא לנכות לו מהחוב שיש לו על אחרים בעד כל יום ויום כך וכך - מנכין לו גם בעד
- 5 השפלות, מפני שהקנס שנוטלים ממנו אינו נראה כשכר נטילת שבת^{נב} אלא כשנוטלים ממנו איזה דבר
- 6 שהוא בעין גמול^{נב}, אבל לא כשנמנכין לו מחוב שיש לו^{נח}:

הלכות שבת, חלק ב סימן שו, באיזה חפצים מותר לדבר בשבת סעיף י

ביאורי הלכה

נא טובי העיר - פרנסי ומנהיגי הקהילה¹⁰⁸.
נב נטילת שבת - מותר לשלם, לפני השבת או אחריה, עבור השימוש במקוה בשבת, וכן דמי-כניסה¹⁰⁹ לגן-החיות וכדו'¹¹⁰.
נג שהוא בעין - גם נתינת מטלטלין, או מזונות אסורה משום שכר שבת, וכן לא יאמר אדם לחבירו: עשה לי עבודה מסויימת בשבת, ותמורתה אעשה לך עבודה גם אני בשבת או ביום חול, אולם אם זהו דבר שאין רגילים ליטול עליו שכר - מותר¹¹¹.

ציונים והוספות

וראיה לכך (שדמי המרחץ אינם שכירות המרחץ) מסימן רמג סעיף ג שם משמע שגביית דמי המרחץ אינה צריכה להיות בהבלעה, ולכאורה משום שאינה השכרה לשבת, אלא שמכל-מקום קבלתם על ידי הישראל צריכה להיות בהבלעה (כמו עבודת קבלנות הנעשית בשבת דלעיל הערה צח), אף אם הנכרי קיבלם בשבת בנפרד ועירבם לאחר השבת עם תשלום ימות השבוע, גם בסעיף ה (שם) משמע שדי בכך שקבלת הכסף הייתה בהבלעה, גם אם המשתמשים משלמים כל אחד בפני עצמו שלא בהבלעה, אמנם הבלעה זו מועילה ל'רווח השבת', אבל לא כשיש שכירות אשר צריכה להיות אף היא בהבלעה.

(111) להלן סי' שז ס"ז מבואר שמותר לומר לחברו "שמור לי פירותי ואני אשמור לך פירותיך", ובש"כ פכ"ח הערה קכו חילק בין דבר שדרך לשכור פועלים ולשלם עבורו כגון עבודה בשדה, או שמירה שאין משלמים עבורה (עוד חילק בין שמירה כדי למנוע הפסד או פגיעה, לבין כסף או עבודה), ועפ"ז השמירה בשכ"י שז היא שומר חנם, אך אסור לומר לו "שמור לי פירותי ותתחייב בגניבה ואבידה כיון שאני שומר את פירותיך" (כן ביאר בס' בית ארזים סי' שז ס"ק כג, אך ראה ישועות יעקב (סי' שז ס"ק ו) שאף שלדיני שומרים נחשבת הנאתו כשכר ודינו כשומר שכר, מכל-מקום אין הנאה זו נחשבת כשכר לעניין שכר שבת).

(112) וכגון נתינת פרס לנערים על לימודם בשבת או עניית 'אמן', או מתנה על דרשה וכיו"ב, וראה להלן סעיף טו לעניין נתינת מתנה בשבת עצמה.

(113) שש"כ פכ"ח סעיפים נח-נט, וראה שם שאסור לו לאדם להיות בשבת או ביו"ט שמר-טף (בייבי-סיטר)

(107) אוצ"ל: סי' עז, ושם: המורד על אשתו ואמר: הריני זן ומפרנס, אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה, מוסיפין לה על כתובתה משקל ל"ו שעורים של כסף בכל שבוע. ובב"ש סק"ג: והוספה זו היינו חצי דינר על כל יום, ובשבת לא מוסיפים משום דמחזי כשכר שבת משא"כ במורדת פוחתים מן הכתובה פוחתים אף על שבת.

(108) ראה לקמן חו"מ הל' נזקי גו"נ ס"ו: בזמן הזה שאין לנו דיינים סמוכים בטלו כל דיני קנסות מישראל... ומכל-מקום שבעת טובי העיר יש להם רשות לדון דיני קנסות כפי ראות עיניהם לגדור פרצת הדור כפי צורך השעה לקנוס ממון.

(109) אם אין איסור בטלטול הכרטיס, כגון שיש עירוב במקום, ובמקום שמקובל לשלם מראש, כדי שלא יבואו לחשוד בו ששילם בשבת (ובלבד שלא יתלשו חלק מהכרטיס, בבקורת הכרטיסים. שש"כ פכ"ח הערה קמח).

(110) שש"כ פכ"ח סעיפים עב-עג, ושם ביאר שהוא מפני שהתשלום הוא עבור הוצאות החימום והנקיון, שמירה, מזונות החיות וכו', אמנם נתבאר לעיל הערה קג שדוחק לסמוך כך כהבלעה, אך למעשה יש לומר שדמי כניסה ושימוש לא נחשבים כשכירות של המרחץ או גן החיות, ולכן הכניסה או השימוש אינם צריכים להיות בהבלעה אלא שעל בעל בית המרחץ ליטול את דמי השבת בהבלעה עם דמי החול (אפילו של משתמשים אחרים), ואם התשלום נעשה באופן אוטומטי יש להוציא את הכסף רק כשנכנס תשלום אחר גם על ימי החול, ואם באים לשלם לאחר השבת עבור השבת בלבד, יש לומר להם שחלק מהתשלום הוא על שירות הגבייה שנעשה כעת.

ביאורי הלכה

עליה תמורת עבודת השבת, כגון להלוות לחזן של הימים הנוראים את שכרו, ולמחול לאחר מכן על חובו¹¹⁵.

ציונים והוספות

שכר חד-פעמי של החזן אין בו גדר הבלעה כלל ואסור משום שכר שבת.

ובשו"ת צ"ץ אליעזר (חי"ג סי' כח) כתב: ושמחתי לראות בדברי שו"ע הגרש"ז מלאדי ז"ל בסי' ש"ו סעי' י' שבהביאו דינא דמג"א פירש לה דמיירי בגוונא הנ"ל, דכותב וז"ל: וכן הדין בקנסות שקונסים לאדם כך וכך בעד כל יום ויום שעובר על תקנת חכמים וכו' אינו משלם בעד השבתות וכו' אבל אם הקנס הוא לנכות לו מהחוב שיש לו על אחרים בעד כל יום ויום כך וכך מנכין לו גם בעד השבתות וכו' עכ"ל הרי שהגרש"ז ז"ל ביאר בהדיא כוונת המג"א שהמדובר הוא כשמנכין לו לא רק בעד שבתות בלבד כ"א גם על כל ימי החול כל עוד שעובר על התקנה. וא"כ דוקא בכח"ג שעכ"פ כלול בהנכיני גם ימי החול בזה הוא דחילק המג"א בין כשנוטלין ממנו בעין שמיחזי עכ"פ כשכר שבת (יעוין בתוס' כתובות שם ד' ס"ד ע"ב ד"ה מיחזי ע"ש) ובין כשרק מנכין לו מחוב שיש לו שמותר, כי זה בדומה ממש לההיא דכתובות, אבל כשממש מנכין לו רק עבור שבת בלבד בכל כח"ג גם המג"א יודה שאסור. וראה שם שכתב על דברי התהל"ד הנ"ל.

תמורת תשלום כלשהו, אך מותר לו לאדם להיות שמר"טף אצל משפחה תמורת זה שהם ישמרו פעם אחרת על ילדיו שלו (ועל פי המבואר לעיל בהערה קיא, עיקר ההיתר הוא משום שזה נעשה בדרך טובה (כמו "המשאיל בתנאי שישאילו לו בחזרה", אבל לעולם אין דינם כשומרי שכר)). (114) שש"כ פכ"ח סס"א, ולכאורה מותר להחליף תורנות גם בעבודה שצריך לעשות בה מלאכות אסורות, אלא אם כן הישראל בעל העסק או שותף בו שדינו מבואר בסי' רמה.

(115) להלן סעיף יא נתבאר אם יש בשכר החזן משום שכר שבת, ובתהל"ד ס"ק ז כתב: ולכאורה היה אפשר לעשות בהיתר שמקודם יתנו לו בהלוואה ואח"כ יפחתו לו מן החוב דבכה"ג לא מיקרי שכר שבת, כמ"ש המג"א ס"ק ז (מקור הלכה זו), ורבים הקשו על התהל"ד ופסקו שהמג"א דיבר בקנס בלבד (ראה שש"כ פכ"ח הערות קכג, קל (מהרע"א)), אך במג"א ובשו"ע לא משמע שהוא מחמת שהוא קנס בלבד, אמנם משמע שהלכה זו באה לבאר מתי נחשב שהשכירות נעשתה בהבלעה, ועל זה מבאר שניכוי חוב יומיומי נחשב כהבלעה, אך כשאין הבלעה כלל כגון

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכת הפירות לפי לוח "רב יומי"

יב וכל זה לצאת ידי ספק ברכה ראשונה אבל אם יש ספק
בברכה אחרונה כגון מי שריית או בישול תאנים או
שאר פירות של שבעת המינים שברכה אחרונה שלהם היא
ברכה אחת מעין ג' וכששיתה המרק לבדו יש להסתפק אם
מברך מעין ג' או בורא נפשות רבות לכן כל ירא שמים לא
ישתה כשיעור אלא בתוך הסעודה או יאכל פרי מז' מינים
וגם ישתה מים כדי שיצטרך לברך ברכה אחת מעין ג' וגם
בורא נפשות רבות.
אפילו במי שריית צמוקים יעשה כן אם שראן על דעת
לאכלן עם מימיהם שאז תורת מרק על מימיהם ולא תורת
יין אבל אם שראן שלא על דעת לאכלן כלל אלא לשתות
מימיהם לבד תורת יין עליהם אף על פי שלא משך אותו
עדיין מן הצמוקים ומברך עליו בורא פרי הגפן על דרך
שיתבאר בסימן ער"ב.

* * *

וכן בשאר פירות אם שראם או בשלם לשתות מימיהם לבד
אין שם מרק עליהם אלא שם משקה ולדברי הכל מברך
עליהם שהכל נהיה בדברו ובורא נפשות רבות ולכן מברכין
על שכר תמרים שהכל נהיה בדברו ולא בורא פרי העץ וכן
על מים מבושלים עם עלים שקורין (טי"א) אין מברכין
עליהם בורא פרי האדמה מטעם זה אלא שהכל נהיה בדברו.

וכן מרק של כל מעשה קדרה מחמשת המינים (בין
שהגרעינים שלימים רק שאינם עומדים בעינים שנתבשלו כל

יא כל הפירות אפילו זיתים וענבים ששראן או בשלן
במים אע"פ שנכנס טעם הפרי במים אינו מברך על
אותם המים אלא שהכל, שהמים הם עיקר. במה דברים
אמורים בפירות שדרכן לאכלן חזין אבל מיני ירקות שדרך
אכילתם ע"י בישול מי בישולם כמותם שעל דעת כן נוטעים
אותם לאכול גם מימיהם עמהם או עם פת ולא יצאו מתורת
אוכל לגמרי ולפיכך מברכין עליהם ברכת הירקות אף אם
בא לשתותן בפני עצמן אבל פירות שדרך אכילתם חיים אף
אם נתייבשו ואז אין דרכם להאכל חיים אלא ע"י בישול
מכל מקום אין עיקר נטיעתם על דעת כן ומברך על מימיהם
שהכל אם בא לשתותם בפני עצמן וכ"ש על מי שרייתם.

יז ושאר פירות שכל הפירות מי בישולם או שרייתם כמותם
ומברך עליהם בורא פרי העץ אם בא לשתותם בפני עצמן
שכיון שעיקר בישול המים בשביל הפירות לפיכך כיון
שנתנו הפירות טעם בהם הולכים אחר הטעם ואינן דומים
למשקין היוצאים מהפירות מעצמם או ע"י כתישה וסחיטה
שזיעה בעלמא היא לפי שהמשקה אין לו טעם הפרי כמו
שיש למרק טעם הפרי.

יז וספק ברכות להקל ואם בירך בורא פרי העץ יצא וא"צ
לחזור ולברך אבל לכתחלה יברך שהכל ויוצא לדברי הכל
ואם אכל תחלה הפרי ובירך בורא פרי העץ ואח"כ בא
לשתות המרק לא יברך עליו שהכל נהיה בדברו כי שמא
נפטר כבר בברכת בורא פרי העץ לכן טוב שישתה דבר אחר
תחלה לברך עליו שהכל:

שמבשלים לחולה שאין לומר בהם כל כך בטלה דעתו אצל
כל אדם שמבשלים לאכילה והמרק בטל לגבי התבשיל
שהרי הרבה בני אדם עושים דייסא משעורים שהיא בלא
מרק כלל והרבה אין מבשלים אותו כלל אלא עושים ממנו
פת וכן מיני קטניות הרבה עושים מהם כעין דייסא בלא
רטוב כלל והרבה עושים מהם פת והרבה אוכלים חיים וכן
פירות שדרכם להאכל חיים וגם היבשים שאין דרכן להאכל
חיים הרבה שורין אותם לצורך מימיהם כמו שרגילים
באגסים יבשים ובצימוקי ענבים לפיכך מברכין עליהם
שהכל לדברי הכל).

* * *

ומיני זרעים שאינם נאכלים לאחר בישולם אלא שולקין
אותם לצורך מימיהם כגון השבת (שקורין עני"ש) וכיוצא
בו זהו פריים שלא יצאו מתורת אוכל לגמרי כמ"ש למעלה
ואפילו אם נתן לתוכן שמן להכשירם וליתן בהם טעם בטל
ברוב.

ואם עיקר הבישול הוא רק בשביל התבשיל ולא כדי לשתות
או לאכול המרק עם התבשיל כלל כמו שרגילים לעשות
במיני עיסה שמבשלים אותם קודם הטיגון שלא לאכול
המרק כלל אין מברכין עליו אלא שהכל נהיה בדברו אם
בא לשתותו בפני עצמו לפי סברא הראשונה שאין מברכין
על מרק של ירקות כברכת הירקות עצמן אלא משום שדרך
אכילתם הוא עם הירק לפיכך נחשב פרי כמותם והוא הדין
כאן אין המרק נחשב מזון כהתבשיל אלא א"כ דרכו להאכל
עמו ולכך נתבשל אבל לסברא אחרונה נהפוך הוא כיון
שעיקר בישול המרק בשביל התבשיל והתבשיל נתן בו טעם
נחשב כמותו שנעשה טפל אליו.

וכן מי שריית פירות שנכבשו בהם להתקיים אין מברכין
עליהם אלא שהכל נהיה בדברו לפי סברא הראשונה אף על
פי שנכנס טעם הפרי במים הואיל ולא נכבשו בהם כדי
שיתנו בהם טעם ולא היתה הכוונה כלל על המים שיהיו
מוכשרים ומוטעמים ביותר בטעם הפרי שיכנס בהם כמו
שהכוונה היא בבישול ירקות גם על המים שיהיו מוטעמים
בטעם הירק שלכך נחשבים כמותם הואיל ונתבשלו גם
לצורך עצמן ולא לצורך הירקות לבד אבל לסברא האחרונה
נהפוך הוא:

* * *

יג וכל זה במרק שנתבשל בו המאכל או שנשרה בו עד
שנתן בו טעם אבל אם לא נתבשל ולא נשרה בו אלא
שערבן לאכול יחד ובא לשתותו בפני עצמו צריך לברך עליו
ברכה המיוחדת לו לדברי הכל וכשאכלן ביחד א"צ לברך
עליו כלום אפילו הוא (שמך) [יין] מפני שהוא טפל למאכל
ונפטר בברכתו ואם עיקר כוונתו הוא על המרק והמאכל
הוא לצורך שתיית המרק מברך על המרק ואם כוונתו על
שניהם אין הולכין בו אחר הרוב אלא מברך על שניהם
תחלה על המאכל ואוכל ממנו מעט ואח"כ שהכל נהיה
בדברו על המרק אבל לא יברך על שניהם יחד כי ברכה
השניה תהיה מפסקת בין ברכה ראשונה לטעימה ואפילו אם
המאכל הוא מין דגן אינו נחשב עיקר לפטור המרק בברכתו

1 כך עד שנתמעכו וברכתם בורא מיני מזונות בין שנחלקו
2 במכתשת לשנים או לשלשה ויותר בין תבשיל מקמח של
3 חמשת המינים) אין המרק נחשב כתבשיל לברך עליו בורא
4 מיני מזונות אם בא לשתותו בפני עצמו אלא א"כ בשלו
5 בשביל לאכול התבשיל שאז הוא בטל לגבי התבשיל אבל
6 אם עיקר הבישול בשביל המרק לבדו כמו שמבשלים
7 שעורים לחולה לשתות המרק לרפואה וכן מקמח עושים
8 לפעמים מעט לביבות ומשימים ג"כ מעט קמח לתוך המרק
9 ועיקר הכוונה על שתיית המרק ולא על אכילת הליבות
10 מברכין עליו שהכל נהיה בדברו שאינו בטל לגבי התבשיל
11 ושם משקה עליו ומטעם זה מברכין על שכר שעורים שהכל
12 נהיה בדברו ולא בורא מיני מזונות כמו שיתבאר בסימן
13 ר"ד.

14 ואפילו אם אוכל ג"כ התבשיל עם המרק אין המרק נפטר
15 בברכת התבשיל שאינו טפל אליו כלל כיון שעיקר הבישול
16 בשביל המרק ומכל מקום כדי לעשות על צד היותר טוב
17 ראוי לברך שהכל נהיה בדברו תחלה על המרק ולשתות
18 ממנו בפני עצמו מעט ואח"כ מברך על התבשיל בורא מיני
19 מזונות שגם התבשיל אינו נעשה טפל אל המרק אע"פ
20 שעיקר הבישול בשבילו לפי שמין דגן הוא חשוב ואינו
21 נעשה טפל להפסיד ברכתו כל שבא ליתן טעם בקדירה
22 כמ"ש בסי' ר"ח.

23 (אבל תבשיל ממין דגן שהגרעינים עומדים בעינם שברכתו
24 בורא פרי האדמה הרי המרק כמרק של שאר פירות שאפילו
25 עיקר הבישול בשביל אכילת הפירות אין מברכין על המרק
26 אלא שהכל נהיה בדברו לסברא הראשונה הואיל ואין דרך
27 אכילתם ע"י בישול ואף חמשת מיני דגן אין דרך אכילתם
28 ע"י בישול כשהם שלמים ועומדים בעינם אלא לעשות מהם
29 פת או תבשיל לאחר שנכתשו או נטחנו שמפני זה אין
30 מברכין עליהם בורא מיני מזונות אלא לאחר שנכתשו או
31 נטחנו שהוא דרך אכילתם כמ"ש בסי' ר"ח מפני חשיבותם.

* * *

32 אבל מיני קטניות שדרך אכילתם ע"י בישול גם בעודם
33 שלמים ועומדים בעינם מברכים על המרק בורא פרי האדמה
34 לדברי הכל אף על פי שדרך לאכלם ג"כ חיים.

35 והוא שאין עיקר הבישול בשביל המרק לבדו אבל אם עיקר
36 הבישול בשביל המרק בין במיני קטניות בין במיני דגן
37 מברכין עליו שהכל אף אם אוכל ג"כ התבשיל עמו ואין
38 המרק טפל אליו כלל ואינו נפטר בברכתו אלא לעשות על
39 צד היותר טוב ראוי לברך תחלה על המרק ולשתות ממנו
40 מעט בפני עצמו ואח"כ יברך על התבשיל אם הוא מין דגן
41 אבל אם הוא ממיני קטניות לא יברך עליו כלל מפני שהוא
42 טפל אל המרק ונפטר בברכתו כיון שעיקר הבישול בשבילו
43 וכן בפירות שעיקר בישולם לצורך המרק.

44 אבל מיני ירקות אף אם נתבשלו לצורך המרק כגון לשתותם
45 לרפואה מברך עליהם ברכת הירקות כיון שכל העולם
46 מבשלים אותם לאכילה ואז המרק בטל לגבי תבשיל לא
47 נשתנית ברכת המרק בשביל זה שבשלם לצורך מימיהם.

48 (כי בטלה דעתו אצל כל אדם ואינו דומה למרק של שעורים

לגריעותא בטעמם ירדו ממעלתם ומברכים עליהם שהכל
נהיה בדברו כשהם מבושלים:

* * *

יך וכן אם נשתנה תארם לגמרי ע"י הבישול מכמות שהיה
בעודם בדרך אכילתם כגון שנתבשלו כל כך עד
שנימוחו לגמרי שאין עליהם תאר הפרי כמות שהיה בעודו
חי שהוא דרך אכילתו נשתנית ברכתם ומברכים עליהם
שהכל נהיה בדברו אבל פירות שדרך אכילתם הוא כשהם
מבושלים אע"פ שנימוחו, דרך אכילתם הוא בכך ולא
נשתנית ברכתם אע"פ שנשתנה תארם לגמרי.

ואם לא נימוחו לגמרי ועדיין תאר הפרי עליהם לא נשתנית
ברכתם אף על פי שאין דרך אכילתם בכך כגון תמרים
שמייעכן ביד ועשה מהם עיסה לאחר שהוציא מהם גרעינים
וכן כל כיוצא בהם משאר פירות אע"פ שאין דרכם בכך
אעפ"כ לא נשתנית ברכתם ומברך עליהם בורא פרי העץ
הואיל ולא נשתנה תארם לגמרי.

(ואינן דומות לקמח של חטים שאפילו לא נטחן דק דק אלא
עדיין יש בו טעם של חטים וראויים לאכילה קצת חיין
ואעפ"כ אינו מברך עליו ברכת החטין שהיא בורא פרי
האדמה אלא שהכל נהיה בדברו לפי שנשתנה תאר החטים
לגמרי בטחינתם אע"פ שלא נטחנו דק דק כקמח גמור
משא"כ בתמרים וכיוצא בהם שנתמעכו עדיין תאר פרי
עליהם)].

אבל שומשמן שטחנן וכן אגוז שכתשו ביותר עד שאינו
ניכר במהותו ותארו מברך עליהם שהכל נהיה בדברו הואיל
ואין דרכם בכך.

וכן קטניות מבושלים שנתמעכו דרך כלי מנוקב שהן דקים
מאד [אבל] אם מיעך אותם בכף מברך עליהם בורא פרי
האדמה כיון שממשן קיים וניכר מהותן ותארן ועוד שדרך
אכילתם בכך.

וכן פירות שנכתשו ביותר עד שאין תארם עליהם אם הוא
דרך אכילתם לא נשתנית ברכתם כגון (זנגביל) או בשמים
שחוקים ומעורבים עם (צוק"ר) או מרוקחים בדבש לא
נשתנית ברכתם מפני שדרך אכילת הבשמים היא ע"י
שחיקה.

וכן ורדים וכיוצא בהם מפירות שדרך אכילתם הוא לחתכם
ולרקחם מברכים עליהם ברכתם אפילו הם כתושים ביותר
שאינן תארם ניכר עליהם כלל כי גם זה דרך אכילתם מאחר
שאינן דרכם להאכל כשהם שלמים בלא ריקות אבל אגוז
המרוקח בדבש עד שאינו ניכר במהותו ותארו מברכים עליו
שהכל נהיה בדברו הואיל ודרך אכילתו הוא בעודו חי ושלם
וכן כל כיוצא בו מפירות הנאכלים חיים (וברכת הורדים
היא בורא פרי האדמה לפי שאינן עיקר הפרי כי פרחים
המה וכן הלונדרים אינו עיקר הפרי).

חלק א' סימן רב דיני פירות האילן:

לפי שאף מין דגן שנעשה רך וראוי לשתייה כמרק אין
מברכין עליו בורא מיני מזונות כמ"ש בס' ר"ח.

אבל מרק שנתבשל בו המאכל או נשרה בו ונתן בו טעם
הרי הוא בטל לגבי המאכל וכאוכל הוא חשוב הואיל
ועיקרו בשביל המאכל כמ"ש לסברא האחרונה או מפני
שדרך המאכל לאכול עמו מרק או עם פת ולא יצא מתורת
אוכל לגמרי כמו שנתבאר לסברא הראשונה:

יך ואפילו במרק שנתבשל בו לא נחלקו אלא כשנתבשל
בו הפרי לבד בלא בשר אבל אם נתבשל בו בשר לדברי
הכל מברך עליו שהכל אם בא לשותותו בפני עצמו אפילו
במרק של ירקות כי טעם הבשר שבמרק חשוב עיקר יותר
מטעם הירקות או הפרי (אבל מרק של תבשיל ממין דגן
שמברכין עליו בורא מיני מזונות הרי טעם הדגן שבמרק
חשוב עיקר יותר מטעם הבשר שמין דגן חשוב מכל המינים
כמ"ש בס' ר"ח):

* * *

טו וירקות שנתבשלו בחומץ או במשקה שקורין בארש"ט
או במשקה אחר חוץ ממים אין מברכין על המרק
ברכת הירקות לפי סברא הראשונה שאין מי ירקות חשובים
כמותם אלא מפני שמבשלים בהם עד שיתנו טעם בהם
ויאכלום ג"כ והרי אף אם לא היה הבישול אלא בשביל
המרק לבדו לאכלו בטעם הירקות שנכנס בו ע"י הבישול
לא היו מברכין עליו ברכת הירקות כיון שיש להחומץ או
שאר משקה עוד טעם של עצמו הרי טעם זה עיקר כמו
בפירות המרוקחים בדבש שטעם שלהם חשוב עיקר
ומברכים עליהם ברכתם ולא ברכת הדבש אף על פי
שנתבשלו כדי שיתן טעם בהם ולא אמרו שמרק הירקות
כמותם אלא במים שאין להם טעם הנאה של עצמם אלא
למי שהוא צמא כמ"ש בס' ר"ד אבל לסברא האחרונה אם
עיקר הבישול בשביל הירקות הרי המרק בטל אצלם ונחשב
כמותם משנתנו בו טעם אע"פ שיש להם עוד טעם שלהם:

טז כל הפירות בין פירות העץ בין פירות האדמה אין
מברכים עליהם ברכתם אלא בדרך אכילתם שעל דעת
כן נוטעים אותם ואם דרכם לאכלם מבושלים מפני שהם
טובים יותר מבושלים מחיים אע"פ שהם טובים וראויים
לאכילה גם כשהם חיים אין מברכים עליהם ברכתם אלא
לאחר הבישול אבל כשהם חיים מברכים עליהם שהכל
נהיה בדברו אבל פירות שדרך אכילתם הוא ג"כ לאכלם
חיים אפילו הם טובים מבושלים יותר מחיים מברכין עליהם
ברכתם בין חיים בין מבושלים.

ואפילו פירות שדרך אכילתם הוא כשהם חיים ולא
מבושלים שאין דרך רוב העולם לבשולם לא נשתנית ברכתם
בשביל שבישולם שכיון שהגיעו לכלל פרי כשהם חיים אין
הבישול מבטל תורת פרי מהם והוא שלא נשתנה טעמם
לגריעותא שהם טובים מבושלים כמו חיים אבל אם הם
טובים יותר חיים מבושלים כיון שנשתנו מדרך אכילתם

'לקוטי תורה' שיר השירים – הפרשה החסידית

והנה, כמו שיש "ג' שותפים באדם – אב, ואם, והקדוש ברוך הוא נותן בו נשמה"⁸³; כמו כן בבהמה הגשמית יש בה נפש מבחינת החיות שבמרכבה, מבחינת השמרים והפסולת שעדיין לא נברר. והם מתבררים על ידי האדם שאוכלו, ובכח שאכל הבהמה יוכל לומר "אחד", "ואהבת [..] בכל לבבך" – "בב' יצריך"⁸⁴, ולהתפלל במסירת נפש – על ידי זה נבררו גם הבהמות וכל הדברים המותרים לאוכלו, ועל ידי זה מתגלה הארה מאורות דתהו, כנ"ל בענין "והחיות נושאות כו".

וכן בשעושי מהם מצות עשה, כמו שופר, סוכה ולולב, ציצית ותפילין, ממשיכים התגלות האורות דתהו שנסתלקו, שיתגלו בכלים דתיקון, (וימשך גילוי זה בנפש האלקית. וכמו למעלה "והחיות נושאות" את בחינת האדם שלו). וכל זה הוא בדברים המותרים לפיך. מה שאין כן הדברים האסורים – שלא יוכלו להתעלות כלל.

והנה צריך להבין:

דבמרכבה הקדושה, "פני אריה אל הימין" (יחזקאל א, י) הרי הוא קודם במעלה וגבוה מ"פני שור" (שם), ולכן גם כן בקרבנות היה "אריה דאכיל קרבנין"⁸⁵. ומדוע למטה השור מותר לאוכלו, ויכול להתעלות על ידי האדם שאוכלו או שמקריבו על גבי המזבח, שעל ידי זה נתעלה עצם השור ונכלל בקדושה; מה שאין כן האריה הוא מחיות טמאות אשר אסורים באכילה, ואינו ראוי לכל דבר שבקדושה, ש"לא הוכשר למלאכת שמים אלא מן המותר בפיך"⁸⁶.

והענין:

כי הנה נודע שהקליפה קדמה לפרי. ולא שהקליפה ממש קדמה לפרי חס ושלום, אלא שהאור וחיות המלוכש בתוכו בבחינת גלות, ונפל שמה משבירת הכלים, הנה הוא ממדרגות עליונות יותר מהפרי עצמה⁸⁷, וכנ"ל מענין תהו ותיקון. ואף על פי כן הקליפה עצמה היא סיגים וקליפה. ולכן האריה למטה הוא חיה טמאה ולמטה מהשור, שהוא לגבי האריה כמו פרי לקליפה. ואמנם שרש האור והחיות והניצוץ

ד. ולבאר הטעם, צריך להקדים ענין תהו ותיקון:

דהנה, שבירת הכלים דתהו היה מחמת שהיה האור רב והכלים קטנים מהכיל, ולא יכלה הכלי להגביל את האור, לכן נשברו הכלים ונפלו למטה, והאורות נסתלקו בעצמות המאציל. ואחר כך נבררו ונתקנו. והתיקון הוא, שנעשו בבחינת פרצופים, ולהיות כל מדה כלולה מעשר, ובריבוי הכלים נתקנו האורות. וכמו שכתב הר"ח בפירוש האדרא זוטא⁷⁷: כי סוד התיקון הוא המעטת האור, ואדרבה זו היא סיבה שיוכלו לקבלו הכלים המתבררים.

והנה, תחלה נתברר מהכלים דתהו מה שנכלל בעולם האצילות בכלים דעשר ספירות דתיקון, ומה שלא היה יכול להכלל באצילות ירד לבי"ע, ונבררו שם – שנתגלו נשמות ומלאכים. ולכן יש כח בהמלאכים להיות "והחיות נושאות את הכסא"⁷⁸, ועל הכסא במראה אדם⁷⁹ – בחינת אורות וכלים דאצילות. וזהו לפי ששרשם מעולם התהו, ואורות דתהו גבוהים יותר מאורות דתיקון. שהרי התיקון הוא המעטת האור (דרך נקבים וצינורות ושערות), רק שמחמת שבירת הכלים נסתלקו האורות במאצילן, והכלים נפלו למטה. אכן אחר שנבררו הכלים ונתעלו מנפילתן חוזר להתגלות בהן שרשן – אורות דתהו – שהוא בחינת "לפני מלך מלך לבני ישראל" (וישלח לו, לא).

וזהו שעל ידי הביטול שבחיות המרכבה "זעות מחיל כסא"⁸⁰ – שהוא בירור ותיקון מה שיש בהם משבירת הכלים, שנברר ונתקן עד שנכלל בבחינת ביטול, אז נתגלה בהם הארה מאורות דתהו שנסתלקו לעצמות המאציל. ועל ידי זה "נושאות את הכסא" והאדם שעל הכסא לבחינת עצמיות אין-סוף ברוך הוא – בחינת "כי לא אדם הוא" (שמואל א טו, כט).

והנה, המלאכים הם שכבר נברר, וזהו "ואשר משרתיו בולם עומדים"⁸¹ – שעומדים בבחינת ביטול; וכן הנשמות, וכמו שכתב ב"עץ חיים"⁸², שהנשמה עצמה אין צריכה תיקון, ולא ירדה רק לברר הנפש הבהמית כו.

77. (ראה שם בתחילתו. שער מאמרי רשב"י).

78. (על פי לשון הפייט במוסף דראש השנה אחר קדושת בתר (נוסח אשכנז) המתחיל "והחיות". בה"י תרומה כה, יו"ד בשם פרקי דרבי אליעזר. וראה פרקי דרבי אליעזר סוף פרק ד. שמות רבה סוף פרשה כג).

79. (יחזקאל א, כו: "ועל דמות הכסא דמות במראה אדם").

80. (פיוט "והחיות" ה"ל).

81. (נוסח ברכת "יוצר אור").

82. (שער כו (שער הצלם) סוף פרק א).

83. (קידושין ל, ב. גדה לא, א).

84. (ברכות פרק ט, משנה א).

85. (זהר חלק א ו, ב. חלק ב רעז, א. חלק ג יז, א).

86. (שבת כה, ב).

87. (וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "ויהי בשלח פרעה" (תורה אור סא,

א).

ה. וזהו "שחורה אני כו' אל תראוני שאני שחרחורת
ששופתני השמש":
היינו, כי אף שלמטה אני בבחינת שחרות ובעל-גבול,
ובקיום דברים גשמיים, אבל על ידי כל זה דוקא הנני
בא למעלה גדולה, שעל ידי זה יתגלה חדשות –
התגלות עצמותו ומהותו. דהיינו דרך כלל על ידי קיום
כל המצות, מצות עשה ומצות לא-תעשה, שהם
בדברים גשמיים, אשר שרשם מעולם התהו, ואורות
דתהו נסתלקו בעצמות המאציל, ולכן על ידי קיום
רצונו – רצון-העליון – דוקא בדברים הנ"ל, יתגלה אור
אינסוף גילוי יותר געלה ממה שנתגלה באורות דתיקון.
ואף שלמטה "אני" בהסתר וצמצום, אבל "ששופתני
השמש": כי "שמש ומגן הויה אלקים" (תהלים פד, יב),
ו"שמש" הוא בחינת יחודא-עילאה, "לך הויה הגדולה
כו'" (דברי הימים א' כט, יא), שבטלים באור אינסוף. ולכן
בשמיאיר למטה השמש – התגלות הארה מבחינת
יחודא-עילאה בנפש על ידי ההתבוננות בקריאת-שמע
בבחינת יחודא-עילאה אף ד"כולא קמיה כלא חשיב"⁸⁸,
ועל ידי קיום המצות;
כי כל התגלות אור חדש מאור אינסוף שאינו בגדר
ההשתלשלות צריך להיות על ידי בחינת ממוצע, היינו
בחינת פתר, ועל ידי תרי"ג ארצין שנמשכו מגלגלתא
ונשתלשלו למטה בקיום רצונו ממש;
ועל ידי זה נתגלה האור מ"סובב כל עלמין", על ידי
קיום רצונו בדברים גשמיים אשר שרשם מעולם התהו,
שנסתלקו האורות למעלה כנ"ל.
אף מעלת הגילוי שעל ידי קיום מצות לא-תעשה –
יותר מהגילוי שעל ידי קיום מצות-עשה הוא. כי הנה
בבחינת "סובב כל עלמין" יש גם כן ב' מדרגות:
האחד מה שנקרא "סובב כל עלמין", אם כן הוא
שייך ל"עלמין". שאף שהוא "סובב" ואינו מתגלה, מכל
מקום שייך לקרותו בשם "סובב" ל"עלמין". ושיהיה
ה"סובב כל עלמין" בבחינת גילוי ממש, הוא על ידי קיום
המצות-עשה שהם בדברים המותרים.
אבל עצמותו ומהותו לא שייך לקרותו באמת בשם
"סובב כל עלמין", כנזכר לעיל, והוא בחינת "אני הויה
לא שנית" – כמו קודם שנבאר העולם ממש. והוא
המתגלה על ידי קיום מצות לא-תעשה דוקא, על ידי
גבורות ודחיית הקליפה.
כי הגבורות בשרשם גבוהים מהחסדים, כמו מעלת

המלובש בו הוא מבחינה שלמעלה מהשור, שהרי
למעלה "פני אריה אל הימין כו'" (יחזקאל א, י).
והנה, בענין התהוות האריה שלמטה מ"פני אריה",
כך על דרך זה הוא ענין "אברהם שיצא ממנו
ישמעאל"⁸⁸, פירוש: "שיצא ממנו" בבחינת סיגים
שנפדרו מהכסף, ואז נעשה אברהם מרפבה לחסד-
דאצילות, כמו הכסף לאחר שהוטרד מהסיגים. ובעת
שהיה קודם בירור הכלים דתהו, היה כלול ישמעאל גם
כן בבחינת אברהם, ונעשה שבירת הכלים, וישמעאל
קדם ליצחק כמו קליפה קדמה לפרי, ולכן היה הוא
הבכור. והיינו כמו בחינת האריה שלמטה לגבי השור
על דרך משל.
כי בחינת יצחק הוא כמו בחינת "פני שור" שבמרפבה
הקדושה, וישמעאל הוא כמו בחינת האריה שלמטה,
שהרי שרשו גבוה יותר, דהיינו מבחינת "פני אריה",
אמנם הוא עצמו יצא בבחינת סיגים וקליפה (ומזה יובן
ענין "שחורה אני ונאנה [...] באהלי קדר" בדלקמן), וכמו
השליא שמקפת לולד. וזהו לפי שבשרשה כשהיתה
כלולה בהטפה היא נעלה יותר, ואחר כך על ידי הבירור
נפרדת וזרקין אותה.
והענין הוא: כי מה שהוא גבוה יותר בשרשו, כשנופל
בבחינת שבירת הכלים נופל למטה יותר. ולכן גם בענין
שבירת הכלים דתהו יש כמה בחינות: שמה שנופל למטה
יותר, זהו מפני ששרשה היה גבוה יותר, שהיו האורות
גבוהים יותר ולכן הכלים לא הכילום, ונפלו בכת למטה
יותר. ויש מבחינת הכלים שנשברו ונפלו, שנשתלשלו
בבחינת בהמות וחיות המותרים באכילה; ומה שגבוה
יותר בשרשו נפל למטה יותר – בדברים שאסור באכילה.
והנה, קיום המצות לא-תעשה הוא הכל בדברים
האסורים, ששרש גבוה יותר מהדברים המותרים, כמו
אריה נגד שור. ועל ידי קיום רצונו יתברך בבחינת
הלא-תעשה, היינו בבחינת דחייה, שדוחין אותן
הפנימים ומקיפים דקליפה, היינו על ידי מניעת האכילה
"לא תאכל", או שנוהרים מלטמא בהם, וכל הגדרים
והסיגים שבהם, על ידי זה רוח הטומאה יעביר מן
הארץ⁸⁹, ולא יהיה שום הסתר וקליפה, ומתגלה על ידי
זה עצמיות האורות עליונים, הגבוהים יותר מהאורות
המתגלים על ידי מצות-עשה שבדברים המותרים כו'.
וכמו שלמעלה גילוי בחינת "פני אריה" הוא גבוה
מבחינת "פני שור" כו'⁹⁰.

88. (ראה פסחים נו, א. ויקרא רבה פרשה לו. ועוד).

89. (וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעִבִּיר מִן הָאָרֶץ. זכריה יג, ב).

90. וענין מה שנתבאר בפרשת עקב על פסוק "ובאכילך את המן כו"

(לעיל עקב יג, ג).

91. (זהר חלק א בהקדמה יא, ב. על פי דניאל ד, לב).

עצמותו ומדותו שאין שייך לקרותו אפילו "סובב
לעלמין" כנ"ל.

(והיינו, דכמו שהמקיף המוחה הסטרא-אחרא הרי רחוק
הוא בערך מהם, וכמו שכתב ב"עץ חיים" שער עשירי פרק
י"א⁹⁶, כי "אין קדש מתערב בחול כו", כמו כן לגבי עצמות
אין-סוף ברוך-הוא, הרי גם העולמות היותר עליונים כלא ממש
חשיבי, ורחוקים יותר בערך לגבי אור אין-סוף ברוך-הוא, יותר
לאין קץ מערך ריחוק שבמשל דלעומת-זה לגבי בחינת המקיף
שלם ד"אהלי קדר". ולכן נמשל מקיף זה העליון הנמשך
מאור אין-סוף ברוך-הוא ממש למשל "אהלי קדר" כו, דוקא⁹⁷.

ועוד יש להטעים הענין שנמשל ל"אהלי קדר" דוקא: כי
הנה בקדושה הם עשר ספירות – "עשר ולא אחד-עשר"⁹⁸.
ורוצה לומר, כי בכתר יש ב' בחינות – עתיק ואריה, ובחינת
עתיק אינו ממנין העשר ספירות, וזהו "ולא אחד-עשר" כו.

ועיין ב"עץ חיים" שער כ"ב פרק א' ⁹⁹ אות ד': ואין אנו מונין
כו¹⁰⁰, וכן בכל כללות האצילות, עתיקי-יומין כו¹⁰¹.

והנה, המשכת בחינת מקיף העליון הנ"ל שבבחינת "אהל"
ו"בית", שלמעלה מבחינת לבוש כו, וזהו בחינת עתיק שהוא
בחינה תחתונה שבמאציל – אור אין-סוף ברוך-הוא ממש. ולכן
נמשל ל"אהלי קדר" דוקא, משום דשם ודאי אין המקיף בערך
הפנימי כנ"ל. כמו כן אפילו עולמות היותר עליונים – רחוקים
מאד בערך לגבי אין-סוף ברוך-הוא, יותר לאין קץ מערך ריחוק
שבמשל ד"אהלי קדר" לא מיינה ולא מקצתיה. ועם כל זה, גם
מקיף העליון זה מתגלה על ידי קיום מצות לא-תעשה, ומטעם
הנ"ל.

ועל פי לשון הקבלה יש לומר הטעם שנמשל ל"אהלי
קדר" דוקא: כי הנה בקדושה הם "עשר ולא אחד-עשר", והיינו
עשר ספירות, והתחלתן מבחינת אריך-אנפין. ופירוש "ולא
י"א", היינו, כי בחינת עתיק אינו ממנין העשר ספירות.

והנה אריך-אנפין נקרא "סובב כל עלמין". אכן בחינת
עתיק אינו נקרא אפילו "סובב כל עלמין", לכן נמשל ל"אהלי
קדר" ששם יש "י"א בתרין". והבחינה הי"א שזהו בחינת לבונה
נקרא בחינת "אהלי קדר" כנ"ל. ואם כן, עתיקי-יומין דקדושה

הזהב על הכסף, או כמו שמלח ממתיק הבשר; "היאכל
תפל מבלי מלח" (איוב ו, ו) – שעל ידי המלח נתגלה
הטעם, הרי טעמים שהוא בחינת⁹² גבוה⁹³ מתגלה על
ידי המלח דוקא; שהוא בעצמו למטה מהמאכל, שהרי
אינו ראוי לאכילה, והוא בבחינת גבורות. וגם כמו:
"מלה בסלע, משתוקא בתרין"⁹⁴.

והיינו, על ידי קיום הלא-תעשה בבחינת שלילה,
אשר הם בדברים האסורים, אשר הניצוצים שנפלו בהן
שרשן ממקום גבוה יותר, לכן על ידי קיום רצונו יתברך
בהן לדחות הקליפה – על ידי זה הוא התגלות עצמותו
ומדותו ממש.

וזהו ענין "שחורה אני ונאווה [..] באהלי קדר":

כי הנה מבואר למעלה בענין "אברהם שיצא ממנו
ישמעאל" – שיצא בבחינת סיגים, כמו התהוות האריה
למטה מבחינת "פני אריה" שבמרכבה. ואף על פי כן
מקבל חיותו מאברהם, אלא שהחיות הוא עיקר בבחינת
מקיף. כי הסטרא-אחרא אינו יכול לקבל את הקדושה
בבחינת גילוי פנימיות, רק בבחינת מקיף. וכמו י"א סממני
הקטורת, שהעשירה הן המלוכשים בקליפות בבחינת
גלות, והי"א הוא בבחינת מקיף, והוא "לבונה", שהוא
בעצם לכן, ועיקר חיותם הוא מהמקיף כו⁹⁵.

והנה יש ב' מקיפים: האחד כמו בחינת לבוש, שהוא
מקיף מקרוב. הב' מקיף עליון יותר, כמו אהל ודירה,
שהוא מקיף גם כן, אף הוא מקיף מרחוק. וגם האהל
והדירה יקר יותר מהלבוש כו.

והנה, מה שהקדושה מוחה לסטרא-אחרא הוא רק
מרחוק. וזהו ענין "אהלי קדר" – "אהל" דוקא. ואומרת
בנסת-ישראל: שכן יש אצלי גילוי בחינת מקיף עליון
אשר הוא מקיף מרחוק, בדכתיב: "זכרו את ה' מרחוק".

והיינו, כי בחינת "סובב כל עלמין" נקרא סובב
לעלמין. וזהו ענין הלבושים הנעשים ממעשה המצות,
והוא בקיום מצות-עשה. אמנם על ידי "שחורה אני"
בקיום מצות לא-תעשה, שהוא בחינת "שחורות בעורב"
– על ידי זה "נאווה [..] באהלי קדר", שנמשך גילוי

92. (לכאורה צריך להיות: בחינה).

93. ("וחיך אוכל יטעם" (איוב יב, יא), לכן גם אותיות גיכ"ק
שמהחיות גבוהים משאר אותיות. כמו שנתבאר על פסוק
"וספרתם לכם מקהות כו" (לעיל במדבר י, א). עיין באדרא זוטא דף
רצ"ה, עמוד ב').

94. (מגילה יח, א. ובפירוש רש"י: "אם תרצה לקנות הדבור בסלע תקנה
השתוקה בשמים").

95. (ועיין מה שנתבאר לעיל מזה – בפרשת תולדות, על פסוק "וזה
ריח בני כו" (תורה אור, כ, ב)).

96. (בדפוס שקלאו ת.ס. לפנינו – שער יא (שער המלאכים) פרק י).

97. ועיין מה שנתבאר על פסוק "מזמור שיר חנוכה הבית", מענין ב'
מקיפים אלו דלבוש ובית' כו' (לעיל ברכה צט, א).

98. וכמו שכתוב בספר יצירה (פרק א), והוא בדעיא מהימנא (וזה חלק
ב) ריש פרשת כי תשא.

99. (בדפוס שקלאו ת.ס. לפנינו הוא שער כג (שער מוחין דצלם) פרק ח).

100. ("אלא מה שיש בו בלי, אכל הדעת (הוא) בחינת נשמה בלי בלי").

101. ("הוא בחינת נשמה לכל האצילות ואין (בו) בחינת בלי כלל, לכן אין אנו
מונין בחינת הדעת בכלל הידיד ספירות").

אָבֵל הֲלֹא־תַעֲשֶׂה הֵם תְּלוּיִן בְּשַׁעֲרוֹת דִּזְ"א, שְׁנֶקְרָא
 "שְׁחֹרָה" – "נְהוּרָא אוֹכְמָא", שְׁלִמְטָה מִתִּיקוּנֵי דִיקְנָא דְאֶרֶיךָ
 אֲנִפִּין שְׁנֶקְרָא "אֵשׁ לִבְנָה". וְהֵינּוּ, כִּי אֵין הָאור בָּא בְּבַחֲנִית
 גִּילּוּי רְצוּנוֹ בְּ"קוּם וַעֲשֵׂה", רַק בְּבַחֲנִית "לֹא". וְלִכּוֹן נִקְרָא גַם כּוֹן
 "נְהוּרָא תִכְלָא" – שְׁמִכְלָה דְּבֶר אַחֵר, כִּי עֵיקַר "אַתְחַפֵּי־אֵי
 סְטָרָא־אַחֲרָא" הוּא עַל יְדֵי קוּם מִצּוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה.

אָמְנָם אִף שְׁהֵם לְמִטָּה מִשְׁעֲרוֹת דְּאֶרֶיךָ־אֲנִפִּין שְׁהֵם
 "אֵשׁ לִבְנָה", "כְּעֶמֶר נֶקָא", אָבֵל בְּאֵמַת שְׂרֵשׁ הָאור
 שְׁבִלֵּא־תַעֲשֶׂה גְבוּהָ יוֹתֵר מֵאֵשׁ לִבְנָה דְּמִצּוֹת־עֲשֵׂה. דְּהֵינּוּ,
 שְׁהוּא מְבַחֲנִית "נְהוּרָא סְתִימָאָה" הַמְקִיף עַל "נְהוּרָא
 חִיּוּרָא", אֲשֶׁר לְגוּדֵל מִדְּרַגְתּוֹ אֵינוֹ מוּשָׁג עֵינָיו וּמַהוּתוֹ¹⁰⁸.
 וְהַתְּגַלּוּתוֹ הוּא עַל יְדֵי שַׁעֲרוֹת שְׁחֹרוֹת דִּזְ"א, שְׁהֵם בְּחִינַת
 "נְהוּרָא אוֹכְמָא" מִמֶּשׁ.

שְׁכַמוֹ שְׁהֵם לְמִטָּה, הֵם לְמִטָּה הִרְבָּה מִשְׁעֲרוֹת דְּאֶרֶיךָ־
 אֲנִפִּין, שְׁהֵם "כְּעֶמֶר נֶקָא", בְּחִינַת "וְרֵב חֶסֶד", לְהַעֲלוֹת הַדְּבָרִים
 הַמוֹתָרִים שֶׁתְּהִינָה בָּלִים מִמֶּשׁ לְאור אֵין־סוּף. מַה שְׂאֵין כּוֹן
 בְּחִינַת שַׁעֲרוֹת דִּזְ"א – "שְׁחֹרוֹת כְּעוֹרֵב", בְּבַחֲנִית גְּבוּרוֹת,
 לְדַחוֹת הַדְּבָרִים הָאֶסּוּרִים, אִף שֵׁשׁ בְּהֵן נִיצוּץ כִּי, עִם כָּל זֶה
 דּוֹחִין אוֹתוֹ בְּשִׁתֵּי יָדַיִם. וְהֵרִי מַעֲלַת "וְרֵב חֶסֶד" גְּבוּהָ יוֹתֵר
 מִבְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת.

אָמְנָם מִכָּל מְקוֹם בְּהַגְבוּרוֹת דְּנְהוּרָא אוֹכְמָא דִּיקְנָא מִתְּלַשׁ
 וְנִמְשָׁךְ בְּחִינַת "נְהוּרָא סְתִימָאָה" הִנֵּל וְלֹא בְּ"נְהוּרָא חִיּוּרָא",
 מִשּׁוּם כִּי עַל יְדֵי "נְהוּרָא חִיּוּרָא", "וְרֵב חֶסֶד", שְׁמֹנֶה נִמְשָׁךְ "זִמִּין
 מְקַרְבָּת"¹⁰⁹. לְהַעֲלוֹת הַדְּבָרִים הַמוֹתָרִים שֶׁתְּהִינָה כָּלִי לְגִילּוּי
 אור אֵין־סוּף, הֵנָּה אֵי אֶפְשָׁר לְהִיטּוֹת כָּלִי לְאור אֵין־סוּף אֲשֶׁר
 אֵינוֹ בְּגֵדֵר הַמִּשְׁכָּה וְלֹא בְּגֵדֵר "סוּבֵב", רַק הֵם כָּלִי לְאור
 הַ"סוּבֵב כָּל עֲלָמִין" וְלֹא לְעֲצֻמוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ שְׂאֵינוֹ בְּגֵדֵר שׁוּם
 הַמִּשְׁכָּה.

אָכֵן "בְּתַלְתּ לְחֵלִי גִלְגֻּלְתָּא" דִּזְ"א, אֲשֶׁר שֵׁם הוּא מְקור
 הַתְּחַלְקוֹת מִדּוֹת – חֶסֶדִים וּגְבוּרוֹת, וְלִכּוֹן שֵׁם הֵיזָה יָכוֹל לְהִיטּוֹת
 גִּילּוּי מַעֲלַת הַגְּבוּרוֹת, שְׁהוּא בְּחִינַת לֹא־תַעֲשֶׂה וְהַדְּחִיָּה לְדַחוֹת
 דְּבָרִים הָאֶסּוּרִים, אֲשֶׁר עֵנִין דְּחִיָּה זֶה הוּא קוּם הִרְצוּן־עֲלִיּוֹן
 בְּדָבָר גְּבוּהָ יוֹתֵר מִקוּם הִרְצוּן שְׁבִדְבָרִים הַמוֹתָרִים, וְכֵן־לְ עֵנִין
 קְלִיפָה קְדָמָה לְפָרִי כִי, וְזֶה לֹא הֵיזָה יָכוֹל לְהִיטּוֹת בְּדִיקְנָא
 דְּאֶרֶיךָ־אֲנִפִּין – אֲשֶׁר שֵׁם הַכָּל בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים, "וְרֵב חֶסֶד",
 "נְהוּרָא חִיּוּרָא", "כְּעֶמֶר נֶקָא". וּמַעֲלַת הַגְּבוּרָה בְּדַחֲיָה זֶה שְׂרָשָׁה
 גְּבוּהָ יוֹתֵר מִן "וְרֵב חֶסֶד" הִנֵּל. וְכַעֲנִין "מִלָּה בְּסֻלֵּעַ, מִשְׁתּוּקָא

שְׂאֵינוֹ מִמִּנֵּין הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת, נִמְשָׁל לְבַחֲנִית¹⁰² זֶה דִּיקְנָא. וְזֶהוּ
 שְׁהֵיוּ בְּמִשְׁכּוֹן י"א יְרִיעוֹת עֲזִים¹⁰³ – שְׁיוּמֶשֶׁךְ גַּם בְּחִינַת מְקִיף
 הָעֲלִיּוֹן כִּי¹⁰⁴.

וְהֵנָּה, הֵנָּה דְּבַמִּצּוֹת־עֲשֵׂה נִמְשָׁךְ גַּם כּוֹן מְבַחֲנִית עֲתִיק, אִךְ
 כִּי בְּמִצּוֹת־עֲשֵׂה נִמְשָׁךְ מִזִּי תַחְתּוֹנוֹת דְּעֲתִיק־יוֹמִין הַמְּלוּבָשִׁים
 בְּאֶרֶיךָ־אֲנִפִּין, אָבֵל בְּחִינַת ג' ראשונות דְּעֲתִיק־יוֹמִין, שְׂאֵינָן
 מְלוּבָשִׁים כָּלִל בְּאֶרֶיךָ־אֲנִפִּין, נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי קוּם מִצּוֹת לֹא־
 תַעֲשֶׂה דִיקְנָא וְכַדִּלְקֶמֶן.

וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן גַּם כּוֹן הַשַּׁעַם דְּמִצּוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה תְלוּיִן
 בְּשַׁעֲרוֹת דִּזְ"א דִּיקְנָא, וּמִצּוֹת־עֲשֵׂה בְּתִיקוּנֵי דִיקְנָא דְאֶרֶיךָ־
 אֲנִפִּין.

וְזֶהוּ עֵנִין שֶׁ"הַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּאֵשׁ שְׁחֹרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לִבְנָה",
 כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל בְּשֵׁם הָאֲדָרָא רַבָּא (דף קל"ב), וְרוּצָה לוֹמַר,
 דִּ"אֵשׁ שְׁחֹרָה" זֶהוּ בְּחִינַת מִצּוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה וְ"אֵשׁ לִבְנָה" זֶהוּ
 בְּחִינַת מִצּוֹת־עֲשֵׂה¹⁰⁵.

וְהַעֲנִין: דְּכִתִּיב "וְתוֹרָה אור" (משלי ו, בג). וְהֵנָּה עֵיקַר אור
 הַנֵּר הַמֵּאִיר הוּא מְגוּוֹן הַסְּמוּךְ לְפִתְיִלָּה, אָבֵל הַגּוּוֹן לִכּוֹן הַמְּקִיף
 עָלָיו, הוּא אֵינוֹ מֵאִיר בְּעֲצֻמוֹ כִּי – כּוֹן הוּא לְעִיל וְ, א.ו. וְלִכְאוּרָה
 אֲדָרְבָּה, עֵיקַר הָאור הוּא מְגוּוֹן לִכּוֹן, מַה שְׂאֵין כּוֹן הַגּוּוֹן הַסְּמוּךְ
 לְפִתְיִלָּה הוּא שְׁחור אוֹ גּוּוֹן תִּכְלָתוֹ, וְאֵינוֹ מֵאִיר כָּל כָּף.

אָמְנָם נִרְאָה שֶׁהַכּוֹנֶה עַל דְּרָךְ מַה שְׁכַתּוֹב בְּזִהַר בְּרֵאשִׁית
 (דף נ"א עמוד א'): וְעַל¹⁰⁶ נְהוּרָא חִיּוּרָא שְׂרָיָא לְעִילָא נְהוּרָא
 סְתִימָאָה, דְּאִקְיָה לִיה¹⁰⁷. וּפִירֵשׁ הַרְמִי"ז (הובא בְּסִפֵּר "הַדְּרֹת מִלָּךְ",
 סִימָן קל"ט): דִּ"נְהוּרָא סְתִימָאָה" הוּא עַל סוּד הַכֶּתֶר הַסְּתוּם
 וְנִמְקִיף אֶת הַכָּל כִּי.

וּמַעֲתָה יֵשׁ לְהִבִּין גַּם כּוֹן בְּעֵנִין "הַתּוֹרָה שְׁנִתְּנָה בְּאֵשׁ
 שְׁחֹרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לִבְנָה", שְׁהֵם בְּחִינַת ב' גּוּוֹנִים הִרְאִשׁוּנִים,
 וְזֶהוּ "וְתוֹרָה אור". וְיֵשׁ עוֹד בְּחִינַת "נְהוּרָא סְתִימָאָה" – שְׁהוּא
 מְקור הָאור, וְזֶהוּ עֵנִין "דְּבָרֵי סוֹפְרִים", שְׁמֹנֶה נִמְשָׁךְ לְהִיטּוֹת
 בְּחִינַת הַ"סִּפֵּר" – הוּא בְּחִינַת "וְתוֹרָה אור" כִּי.

וְהֵנָּה, מִצּוֹת־עֲשֵׂה הוּא בְּחִינַת "נְהוּרָא חִיּוּרָא", הוּא אור
 אֲשֶׁר יוֹכֵל לָבֵא לִידֵי גִילּוּי הָאור וְחֶסֶדוֹ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, קוּם
 רְצוּנוֹ בְּ"קוּם וַעֲשֵׂה", וְהוּא בְּחִינַת שַׁעֲרוֹת דְּאֶרֶיךָ־אֲנִפִּין, שְׁהֵם
 בְּחִינַת "כְּעֶמֶר נֶקָא" – "נְהוּרָא חִיּוּרָא", שְׁכָדִי שִׁיחִיָּה הָאור
 בְּבַחֲנִית גִּילּוּי, אֵי אֶפְשָׁר – רַק עַל יְדֵי בְּחִינַת שַׁעֲרוֹת. וְכַמוֹ
 שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל בְּעֵנִין הַתִּיקוּן שְׁהוּא הַמַּעֲשֵׂת הָאור כִּי.

106. (ועל האור הלבן שריר למעלה אור נסתר שמקיף אותו).

107. וכן כתוב בְּפִרְשֵׁת לך לך (דף פ"ג עמוד ב').

108. וכמו שכתוב בְּ"פִרְי עֵץ חַיִּים" שער השִׁבְתִּי סוף פֶּרֶק ד'. ועיין מה
 שִׁנְתְּבָאָר בְּבִיאור על פסוק "וְקָבַל הַיְּהוּדִים", מַעֲנִין יִסּוֹד הָאֵשׁ עֲצֻמוֹ
 כִּי. עֵינִין שֵׁם (תורה אור מְגַלֵּת אֶסְתֵּר צו, א).

109. (סוטה מז, א).

102. (לכאורה צריך להיות: לבחינה).

103. (תְּרוּמָה כו, ז: "יְרִיעֹת עֲזִים לֵאמֹל עַל הַמִּשְׁכָּן – עֲשֵׂתִי עֲשֶׂה יְרִיעֹת").

104. ועיין מה שִׁנְתְּבָאָר בְּבִיאור הַמִּתְחִיל "וְיִקְרָא אֶל מֹשֶׁה", בְּפִירֹשׁ
 "וְלֹא יָכוֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן", עֵינִין שֵׁם
 (לְעִיל וְיִקְרָא א, א, ד).

105. וכן הוא בסִפֵּר "הַדְּרֹת מִלָּךְ" סִימָן קל"ט בְּשֵׁם הַרְמִי"ז.

בתרי"ן, דהיינו, שעל ידי זה יהיה גילוי עצמות אור אין-סוף –
 "נהורא סתימאה, סתימא דכל סתימין".

לכן, אף שלמטה השערות דו"א הן ודאי למטה במדרגה
 משערות דאריק-אנפין, מכל מקום, בהן ועל דין – על ידי קיום
 מצות לא-תעשה התלוי בהן – נמשך ומתגלה עצמות אור
 אין-סוף שלמעלה מהגילוי שעל ידי מצות-עשה הנמשך על
 ידי שערות דאריק-אנפין שהן "כעמר נקא".

וזהו מה שכתוב באדרא רבה (דף ק"מ, עמוד א'): "ובגין
 דהני שרי אובמי וחשוך"¹¹⁰, כתיב: מגלה עמוקות מני
 חשך"¹¹¹. והכוונה כנ"ל, שעל ידי הלא-תעשה נמשך גילוי
 "עמוקות", מה שאינו מתגלה עמוקות באלו על ידי "נהורא
 חורא" דמצות עשה כו'. וכענין "ממעמקים קראתיך כו'" (תהלים
 קל, א).

וזהו שכתוב (תהלים צב, יח): "מאד עמקו מזשבותיך כו',
 בפרוך כו', להשמידם"¹¹² עדי ער", שעל ידי דחיית הקליפות
 דוקא נמשך גילוי מבחינת עומק המחשבה עליונה כו'.

ועל דרך זה מצינו במצות ציצית – דהתכלת גבוה מהלכן
 כו', עיין ב"פרי עץ חיים", והיינו הר ממש. כי על ידי מצות ציצית
 כתיב (ש"ל טו, לו): "ולא תתורו כו'" – זהו קיום מצות לא-תעשה.
 והוא על ידי גוון תכלת שמכלה הרע ודוחהו. ועל ידי גוון לבן
 כתיב (שם, מ): "למען תזכרו ועשייתם את כל מצותי" – קיום
 המצות-עשה, וכמו שנתבאר במקום אחר. ועוד יתבאר לקמן
 בטעם שהמצות לא-תעשה נמשכים משערות דו"א דוקא): :

ו. והנה פירוש וענין "ונאורה" – הענין הוא:

כי הנה המדות שלמעלה מהחכמה היינו שהם מקור
 המדות. וכמו שבמוסף ראש השנה ויום הכפורים
 ובנעילה אומרים "מי כמוך אב הרחמים", שהוא גילוי
 בחינה עליונה יותר מבחינת "אב הרחמן". כי פירוש "אב
 הרחמן" היינו בהתלבשות האור במדת הרחמנות, והוא
 ממדות דאצילות. אבל "אב הרחמים" פירוש: שמהווה
 וממשיך מדת רחמנות לרחם על העולמות ולהחיותם
 (וזהו "הטוב כי לא כלו רחמיך"¹¹³), והוא בחינות המדות
 שלמעלה מהחכמה. ולכן אומרים זה במוסף ונעילה
 בשאומרים קדושת כתר.

והנה, להיות הגילוי משם במדות דאצילות, הוא על
 ידי בחינת שערות. שהשערות הן רק בחינת צומח על
 דרך משל, כי גם המדבר כלול מדומם צומח חי מדבר,
 ובחינת שערות הם רק בחינת צומח שבו, שהוא בחינת

המדות שנקרא צומח. מה שאין בן החכמה נקרא חי,
 שלמעלה מבחינת צומח, וכמו שכתוב (קהלת ג, יב):
 "החכמה תחיה".

וכמו שהחכמה דאצילות היא למעלה מהמדות
 דאצילות, ונקרא חיה, והמדות הן בחינת צומח, כך גם
 בן בבחינת עתיק-יומין ואריק-אנפין – המדות נקרא
 צומח, וזהו בחינת "ושער רישיה כעמר נקא", ומשם
 שרש הגילוי שעל ידי מצות-עשה. אבל על ידי הלא-
 תעשה נמשך גילוי חב"ד דעתיק-יומין.

כי הנה מצות-עשה ומצות לא-תעשה נמשכים משם
 הויה: הלא-תעשה מ"ה, ומצות-עשה מו"ה. ואין
 הפירוש שהם משם הויה שמלובש בעשר ספירות
 דאצילות, שהרי מבואר למעלה באריכות שהמצות הם
 גילוי אור אין-סוף על ידי בחינת הכתר שהוא הממוצע
 כו', אלא הפירוש שנמשכים משם הויה דעתיק-יומין.

ואם כן, המצות-עשה שנמשכים מו"ה היינו גילוי
 בחינת ז' תחתונות דעתיק-יומין שהם המדות. וגילוי זה
 הוא על ידי בחינת השערות, "ושער רישיה כעמר נקא",
 בחינת צומח.

אמנם הלא-תעשה שנמשכים מ"ה, היינו חב"ד
 דעתיק יומין, אי אפשר שהיה גילוי בחינה זו על ידי
 שערות ובחינת צומח כו'. ומכל מקום נמשך גילוי זה על
 ידי שערות שחורות דו"א, שהן למטה משערות דאריק-
 אנפין. וזהו "מגלה עמוקות מני חשך" כו'.

והענין:

כי אדרבה, לפי שבחינת חב"ד דעתיק-יומין הוא
 בחינת היותר גבוה, לכן יהיה התלבשותו בבחינת
 שלמטה יותר. וכענין הנזכר לעיל מאריה ושור,
 דהאריה שרשו גבוה יותר הרבה משרש השור, והרי
 למטה האריה הוא למטה במדרגה! אלא דהיא הנותנת
 כו'.

וכך על דרך משל זה, להבדיל, יובן גם למעלה יותר,
 אשר האור מבחינת חב"ד דעתיק-יומין לא יוכל
 להתלבש בשערות דאריק-אנפין, רק למטה מהן
 בשערות דו"א, אשר שם האור מאיר על ידי הדחייה
 בדרך "לא" כו'.

ובזה יובן הפירוש "שחורה אני ונאורה" – שלהיות
 גילוי בחינת "ונאורה" הוא דוקא על ידי "שחורה אני",
 "שחורות כעורב".

110. (משום ששערות אלו הם שחורות וחשוכות).

111. ועיין שם בביאור האדרא מהאריז"ל.

112. (בפסוק "להשמדם". ובפירוש רש"י שם: "אינם יודעים שהפירושם אינה
 אלא להשמדם עדי עד").

113. (ברכת "מודים" בתפלת העמידה).

והענין:

כי פירוש "ונאודה" היינו כמו שכתוב (קהלת ח, א): "חכמת אדם תאיר פניו". והוא בחינת "יאר ה' פניו אליך" (נשא ח, כה), שהוא תיקון השביעי מי"ג תקונים דאריך-אנפין, תיקון "ואמת" (נשא לד, ו), שהוא הארת פנים. שהפנים פנוי משערות, כי הוא למעלה מבחינת שערות וצמצומים, שהן רק בחינת צומת, אבל "חכמת אדם תאיר פניו" היינו עצמות חכמה שבכתר, שלמעלה מבחינת צומת כנ"ל¹¹⁴.

וזהו "שחורה אני ונאודה": שעל ידי קיום מצות לא-תעשה, שהם נמשכים מבחינת "שערי אוכמי", על ידי זה "ונאודה", הוא גילוי הארת פנים, שהוא למעלה מעלה מבחינת השערות דאריך-אנפין וכנ"ל.

ועוד בחינה גבוה יותר, והוא ענין "פיריענות שלמה" – "שהשלוש שלו"¹¹⁵, על שם הפסוק: "או יחזיק במעויו, יעשה שלום לי, שלום יעשה לי" – ב' פעמים שלום, היינו בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה¹¹⁶.

פירוש: "בפמליא של מטה" היינו, שיהיה התאחדות וגילוי אצילות בבי"ע – צריך להיות על ידי שלום המחברן ומקשרן. ו"שלוש בפמליא של מעלה" היינו, התקשרות וגילוי אור המאציל בנאצלים הוא על ידי בחינת יסוד המייחדן, ו"עושה שלום" בין דברים רחוקים אשר אין ערוך זה לזה. שהרי הוא יתברך "המתנשא מימות עולם"¹¹⁷ – דאצילות, ומכל מקום "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית כו"¹¹⁸.

(ולפי מה שכתוב בשל"ה פרשת ואתחנן: ד"טוב במלופם הוא הטוביות – התוכיות הנבחרת מהטוב כו", עד כאן לשונו¹¹⁹. יש לומר, ד"טובו" הוא הבחינה העליונה שבכתר, שעל ידי זה מחדש וממשיך האור ב"רב חסד" דאריך-אנפין כו¹²⁰).

גם באצילות לבד יש ב' פעמים שלום. היינו: יחוד חכמה ובינה על ידי הדעת המחברן; והתפללות חסד וגבורה על ידי התפארת.

גם להיות כל מדה כלולה מעשר – כל זה הוא ענין

"עושה שלום במרומו" (איוב כה, ב). וכל זה הוא ענין התלבשותו בעולמות ו"עושה שלום" ביניהם¹²¹.

אבל "יריעות שלמה" היינו "שהשלוש שלו", שאין שייך כלל שם לומר שיש שני דברים שצריך לעשות שלום ביניהם, כי אם הכל כלא ממש חשיבי. אפילו "אור צח – אוכם הוא קמיה"¹²², ובטלים במקורן בזיו השמש במקורו, אשר אין שייך לקרוא בשם אור מחמת כי הוא בטל במאור.

(וזהו כענין יחוד וביטול עשר ספירות דעקודים במאצילן, שהם עקודים בכלי אחד, שמעוצם הביטול באין-סוף ברוך-הוא הרי הם בכלי אחד כו. ואין שייך לומר שיש שני דברים שצריך לעשות שלום ביניהם כמו בעשר ספירות דאצילות שכל אחד בכלי מיוחד).

ולעתיד-לבא יתגלה בחינה זו גם כן ד"יריעות שלמה". דהיינו, באשר יהיה התגלות עצמותו ומהותו – "אני הויה לא שנית" – זהו נקרא "יריעות שלמה", שהוא מקיף על כל בחינת השלום וגבוה מהם.

וזהו "יריעות שלמה" הם לבנים.

דהנה¹²³ כתיב (ויצא לב, א): "וישכם לכן בבקר", היינו הארה מבחינת "לובן העליון"¹²⁴, התגלות חסד עליון בכל הפרצופים. וינישך לבניו ולבנותיו" (שם) – הם בחינת עילה ועלול; משפיע מקבל. ואחר כך "וישב לכן למקומו" (שם).

אך זהו הכל בחינת הארת החסד אין-סוף ברוך-הוא המתגלה באצילות. אמנם משה רבינו עליו-השלום ביקש (ואתחנן ג, כה): "אעברה נא ואראה את [...] הדר הטוב הזה והלבנון". ופירוש "לבנון" – כפל לשון הליבון, היינו מקור הלבנונית, שאינו יכול להתלבש כלל בעשר ספירות ומאיר רק בבחינת מקיף.

(וזהו שכתוב "ואראה כו": כי עצם הגילוי יהיה רק לעתיד, ו"התהלכתי בתוככם" (בדבר כו, יב). אך אף על פי כן, על ידי קיום מצות התלויות בארץ יוכל לבא לבחינת שיראה את בחינת "הלבנון", בבחינת ראיה לבד).

120. וענין בזה ריש פרשת אמור, ובהרמ"ז שם. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואתחנן", מענין "וגטובו מחדש כו" (לעיל ואתחנן ב, א, ג, א).

121. ענין ב"אגרת הקדש" (סימן יב) על פסוק "והיה מעשה הצדקה שלום".

122. (תקוני זהר תקון ע קלה, א).

123. (ראה תורה אור ויצא כג, א, כד, ב).

124. (ראה עץ חיים שער ו (שער העקודים) פרק א. שער לח (שער לאה ורחל) פרק ג. וראה גם בראשית רבה פרשה ע, י).

114. (וענין מה שנתבאר מענין זה בביאור על פסוק "ויכתוב משה את מוצאתיהם למסעיהם" (לעיל מסעי צג, א, צה, ג).

וענין בהרמ"ז בפרשה ויקרא בתחלת הפרשה, שכתב ש"בתיקון ואמת מאיר דעת דעתית כו", ענין שם).

115. (שיר השירים רבה א, א (יא)).

116. (סנהדרין צט, ב).

117. (נוסח ברכת יוצר אור).

118. (שם).

119. וענין בזה תרומה קס"ה וצריך להיות: קסה, ב – כענין טוב וחסד.

ז. ואחר כל זה יובן גם כן פירוש הפסוק (קדושים יט, לב) 33
 "מפני שיבה תקום כו": 34
 דהנה מבואר ב"לקוטי תורה מהאר"ז"ל, בטעמי 35
 מצות סוף פרשת קדושים: ד"מפני שיבה תקום" – היינו 36
 "דיקנא דאריך-אנפין", "והדרת פני זקן" – היינו "דיקנא 37
 דז"א". 38
 ואיך שייך לומר על האדם שלמטה שיקום מפני 39
 אריך וז"א כו' – והלא "לית מחשבה תפיסא כו'", וכתוב 40
 (תשא לג, ב): "כי לא יראני האדם וחי" כו'? 41
 אלא הענין, דהכונה על קיום התורה ומצות, שהן 42
 נמשכין מדיקנא דאריך-אנפין ומדיקנא דז"א: המצות- 43
 עשה הן המשכות מדיקנא דאריך-אנפין והלא תעשה 44
 הם בדיקנא דז"א. וכשמקיים המצוה בהידור מצוה בדין, 45
 הרי זה מקיים "מפני שיבה תקום כו'". 46
 וביותר, לפי מה שנתבאר במקום אחר, שהמצות 47
 נקרא "שלוחי ה'" 129, ו"שלוחו של אדם כמותו" 130, אם 48
 כן זהו ממש "מפני שיבה תקום כו'". 49
 וכן בכלל זה הידור תלמיד-חכם וקיימה מפני ספר 50
 תורה, וכמבואר בזה סוף פרשת קדושים: "רב המנונא 51
 סבא כד הוה חמא ספר תורה הוה קם מקמיה ואמר: 52
 'מפני שיבה תקום' כו" 131. וזהו דקיימא לן (בקיודשין דף ל"ב, 53
 עמוד ב') ד"מפני שיבה תקום" היינו זקן וחכם, "והדרת פני 54
 זקן" היינו שקנה חכמה, ואפילו יניק וחכים. 55
 והיינו בפירוש ה"לקוטי תורה", ד"מפני שיבה תקום" 56
 היינו "דיקנא דאריך-אנפין" שהוא בחינת סבא. כמו 57
 שכתוב (דניאל ה, ט): "ועתיד יומין יתיב כו' ושער רישיה 58
 כעמר נקא". אבל "והדרת פני זקן" היינו ב"דיקנא דז"א", 59
 אשר הוא בחינת "קווצותיו תלתלים שחורות כו'". אלא 60
 "שקנה חכמה" – "קנין" הוא המשכה מהעולם אל 61
 הגילוי, שנמשך בו מחכמה-סתומא. 62
 וכדפירש באדרא (דף ק"מ, עמוד א'): "ובגין דהני שערי 63
 אוכמי וחשוכן, בתיב 'מגלה' עמוקות מני חשך כו'", 64
 שנמשך על ידי קיום מצות לא-תעשה – בחינת עומק 65

ונקרא "יריעות שלמה", נוטה שמים פירעה" (תהלים 1
 קד, ב). והענין: דמבואר למעלה, דעל ידי קיום מצות 2
 לא-תעשה נמשך גילוי חב"ד דעתיק-יומין. וזהו מה 3
 שכתוב לא-תעשה נמשכים מ"ה. ועל גילוי זה אמר 4
 "ונאחא [...] באהלי קדר", וכמו שנתבאר לעיל הטעם 5
 שהמשיל גילוי זה "באהלי קדר". ואחר כך אמר עוד, 6
 שיתגלה בחינת גבוה יותר, והיינו מקיפים דחב"ד 7
 דעתיק-יומין, וזהו בחינת "פיריעות שלמה" 125. 8
 והכל על ידי בחינת "שחורה אני", שירדה הנשמה 9
 למטה בכדי לקיים בחינת אתבפאי ואתהפכא חשוכא 10
 לנהורא כו' על ידי "סור מרע ועשה טוב" (תהלים לד, טו), 11
 שעל ידי זה יתבררו כל הסיגים ממה שנפל משבירת 12
 הפלים, ולא יהיה שום מסך מבדיל, "ונגלה כבוד ה'" 13
 (ישעיה מ, ח), "עין בעין יראו" (ישעיה נב, ח), "ביום ההוא יהיה 14
 ה' אחד ושמו אחד" (וכריה יד, ט). 15
 (ויובן עוד ענין בחינת "יריעות שלמה", ממה שנתבאר 16
 במקום אחר – סוף דבור המתחיל "עד דלא ידעי בין ארור המן 17
 לברוך מרדכי" 126: 18
 כי "ארור המן" הוא הקליפה המכסה ומסתיר שם י"ה, 19
 בחינת הלא-תעשה; ו"ברוך מרדכי" הוא המשכת מצות-עשה, 20
 בחינת ו"ה; 21
 ובחינת תשובה-עילאה עולה למעלה מבחינת י"ה 22
 ומבחינת ו"ה, וכמו שכתוב גבי יום הכפורים (אחרי טו, ל): "לפני 23
 הויה תטהרו" – למעלה מבחינת שם הויה שבו תליין המצות- 24
 עשה ומצות לא-תעשה כו'. 25
 וכן בפורים זכו לגילוי זה על ידי המסירת-נפש בגזירת 26
 המן, ש"והשחרו פניהם" 127. וזהו בחינת "שחורה אני ונאחא [...] 27
 פיריעות שלמה". ולכן השמחה "עד דלא ידעי בין כו'", כי 28
 הוא גבוה הרבה מב' הבחינות דעשה ולא-תעשה כו'. 29
 ולכן ביום הכפורים היה מלבין ה"לשון של והורית" 128, 30
 והוא על ידי ההמשכה ממקור הלבנונית, ובענין "והלכנו 31
 כו'": 32

כאן לשונו. והיינו כמו שכתוב כאן).

126. (תורה אור מגלת אסתר צו, א).

127. (ראה אסתר רבה א, א. מגילה יא, א).

128. (יוקא סח, ב).

129. (תנחומא ויגש ו).

130. (ברכות לד, ב).

131. (רב המנונא סבא כשהיה רואה ספר תורה היה קם מלפניו ואומר 'מפני שיבה תקום').

125. (וענין ב"מבוא שערים" (שער שני, חלק שלישי, פרק ה'): החלק המעולה והגדול מאד הוא הנשאר מקיף כו', ענין שם. וצריך להבין ממה שכתב (בשער ג', חלק א', פרק ה'): כי אור הפנימי גדול כו'. וכן כתב ב"עץ חיים" (במהדורא קמא, שער י' סוף פרק ב'). וכן כתב ב"משנת חסידים", מסכת עתיק, סוף פרק א'. וענין מה שכתב שם ב"מבוא שערים" (שער ג', חלק א', ריש פרק ה'): ואולי המעיין יוכל לקשר זה עם הניל כי נראים דברים סותרים את הניל כו', ענין שם.

וענין בהרמ"ז ריש פרשת שמיני, מענין אור פנימי ואור מקיף דעתיק: "שהאור מקיף הוא מתפשט וכי עד אין חקר". עד

יְתִירָה נִיתְּנָה בְּאִשָּׁה מִבְּאִישׁ¹³⁷ דְּקָאֵי עַל תּוֹרָה שְׁבַע־
פָּה:

דַּעֲנִין שְׁבַע מִצְוֹת דְּרַבְּנָן, כְּמוֹ: נְטִילַת יָדַיִם, וְעִירוּבִין,
וְנֶר הַנוֹבֵחַ, עֵינֵינָם גַּם כֵּן לְדַחוּת יְנִיקַת הַחִיצוֹנִים כְּמוֹ
בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. שְׁעַל יְדֵי נְטִילַת יָדַיִם לֹא יִינָקוּ
הַחִיצוֹנִים מִהֶמְדוּת מַהֲצַפְרָנִים כו'. וְזֶה נַעֲשֶׂה בְּמִצְוֹת
דְּרַבְּנָן עַל יְדֵי "קוּם וַעֲשֵׂה", מֵהַ שְׁבַת־תּוֹרָה-שֶׁבֶכְתָּב לֹא
יֻכַּל לְהִיּוֹת בַּחֲנִינָה זֶה – רַק עַל יְדֵי "לֹא", שֶׁזֶּהוּ עֲנִין מִצְוֹת
לֹא-תַעֲשֶׂה, וּבְתוֹרָה שְׁבַע־פָּה, בָּא וְנִמְשָׁךְ בַּחֲנִינָה זֶה בְּזוֹ
מִצְוֹת דְּרַבְּנָן, שֶׁהֵם מִצְוֹת-עֲשֵׂה דְּרַבְּנָן. וְזֶהוּ "בֵּינָה יְתִירָה
נִיתְּנָה בְּאִשָּׁה".

וְעֵינִין מֵהַ שְׁנַתְּבָאָר¹³⁸ בְּבִיאור עַל פְּסוּק (נִשְׂא ו, כג): "כֹּה
תִּבְרָכּוּ", בַּעֲנִין "וְאִיךְ לֹא אֶשָּׂא פָנַי לְיִשְׂרָאֵל – שְׂאֵנִי כְּתִבְתִּי
(עֲקֹב ה, י): 'וְאִכְלֹתִי וְשִׁבַּעְתִּי וּבִרְכַּתִּי, וְהֵם דִּקְדָּקוּ עַל עֲצָמָי עַד
כְּזֵית כו'¹³⁹, דְּהֵינּוּ, שֶׁהֵם הַמְּשִׁיכִי מִלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת הַהִמְשָׁכָה
שְׁעַל יְדֵי תּוֹרָה-שֶׁבֶכְתָּב כו', עֵינִין שֶׁם¹⁴⁰. וְלָכֵן נֶאֱמַר עַל זֶה
"וְיִרְאֵת מֵאֱלֹקִי", בַּחֲנִינַת "מַלְכוּת – תּוֹרָה שְׁבַע־פָּה קָרִינִן
לָהּ"¹⁴¹.

וְסִיּוּם הַפְּסוּק: "אֲנִי הָיִיתִי" – דְּכוּלָּא חֲדָא¹⁴².

140. וְעֵינִין מֵהַ שְׁנַתְּבָאָר מִזֶּה עוֹד בְּפֶרֶשׁה מְטוּת, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל
"וְשָׁמַע אֲבִיָּה אֶת נִדְרָה" (לְעִיל מְטוּת פד, ד – פה, א).

141. וְעֵינִין מֵהַ שְׁנַתְּבָאָר סוּף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "קוּל דוּדִי", בַּעֲנִין
"הָרִים וּגְבָעוֹת" – אָבוֹת וְאִמָּהוֹת כו', וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹבֵן גַּם כֵּן
בַּעֲנִין תּוֹרָה-שֶׁבֶכְתָּב וְתוֹרָה שְׁבַע־פָּה (לְקַמֵּן טו, גיד).

142. וְכֵמוֹ שְׁנַתְּבָאָר סוּף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "אֶת שְׁבַתִּי תִשְׁמְרוּ כו'" (לְעִיל
בְּהַר מִג, א: פִּירוּשׁ, "אֲנִי" הוּא עֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא מִמֶּשׁ "הָרִי", שְׁהוּא מֵהַ
שְׁנִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת מִמְּלֵא כָּל עֲלָמִין, בִּיְדֵי נִבְרָא הָעוֹלָם הַבָּא כו', וְכוּלָּא חֲדָא).

הַחֲכֻמָּה-עִילָאָה, "עֲמָקוּ מַחֲשָׁבוֹתֶיךָ כו'". וְכִמְבוּאָר לְעִיל
בְּאִרְיָכוֹת.

וְהֵנָּה פִּירוּשׁ "וְיִרְאֵת מֵאֱלֹקִי"¹³² פִּירוּשׁ בְּ"לְקוּשִׁי
תּוֹרָה" שֶׁם, שְׁהוּא בַּחֲנִינַת נֻקְבָּא – מַלְכוּת דְּאֶצִּילוּת.
וְהַעֲנִין, דְּזֶה קָאֵי עַל תּוֹרָה שְׁבַע־פָּה, דְּ"מַלְכוּת – פָּה,
תּוֹרָה שְׁבַע־פָּה קָרִינִן לָהּ"¹³³, וְזֶה מִצְוֹת דְּרַבְּנָן; וְשֶׁאֵר
סִיּוּגִים וּגְדָרִים שְׁמַדְבְּרֵי סוּפְרִים.

וְכֵן מְשַׁמַּע בְּזֶהר שֶׁם: "אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִכָּאֵן רָמִזְנוּ
לְתוֹרָה-שֶׁבֶכְתָּב וְרָמִזְנוּ לְתוֹרָה שְׁבַע־פָּה". וְכֵמוֹ שֶׁכְּתִב
בְּ"מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ" שֶׁם, דְּתוֹרָה שְׁבַע־פָּה הִיא בַּחֲנִינַת
נֻקְבָּא, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וְיִרְאֵת מֵאֱלֹקִי".

וְהַעֲנִין: כִּי הַמַּלְכוּת הִיא לְמַטָּה מִזֶּה וְכָל שְׁכֵן
מֵאֲרִיךְ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ד, א): "שְׁעָרֶיךָ כַּעֲדָר
הָעֵזִים כו'". וְלָכֵן הוֹצֵרֶךְ לֹמַר עַל זֶה "וְיִרְאֵת", כִּי בְּאִמָּת
"חֲמוּרִים דְּבָרֵי סוּפְרִים מִדְּבָרֵי תּוֹרָה כו'"¹³⁴. וְכַנּוּדָע מַעֲנִין
"עֲרִבִים עָלֵי דְּבָרֵי סוּפְרִים יוֹתֵר מֵיִינָה שֶׁל תּוֹרָה"¹³⁵,
שֶׁשְׂרָשׁוֹן מִבְּחִינַת "סוּפֵר", שֶׁלְּמַעְלָה מִתּוֹרָה-שֶׁבֶכְתָּב
שְׁהִיא בַּחֲנִינַת "סִפֵּר".

וְכֵמוֹ שְׁנַתְּבָאָר עוֹד בְּמָקוֹם אַחֵר¹³⁶ בְּפִירוּשׁ "בֵּינָה

132. (סִיּוּם הַפְּסוּק "מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם").

133. (תַּקּוּנֵי זֹהַר בְּהַקְדָּמָה, "פֶּתַח אֱלֹהִי" יז, א).

134. (סִנְהֶדְרִין פה, ב. בְּרִכּוֹת ד, ב).

135. (עֲבוּדָה זָרָה לה, א).

136. (רָאָה לְעִיל פֶּרֶשׁת רָאָה כֵּס סוּף עֲמוּד ד וְאִילָךְ. מֵאֲמָרֵי אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן
תַּקְסִיד עֲמוּד ד וְאִילָךְ. הַנִּסְתָּק בְּהַמְשָׁךְ תַּרְס"ו עֲמוּד תִּקּוּ דִּהְעָרָה 46).

137. (נִדְרָה מֵה, ב).

138. (לְקוּשִׁי תּוֹרָה נִשְׂא כו, ג. כה, ג).

139. (בְּרִכּוֹת כ, ב).

ב.

הוֹד כ"ק אֲדַמּוּר מֵרֵנָא וּרְבִנָא דוֹבְעֵר – אֲדַמּוּר הָאֲמַצְעִי

תּוֹרַת חַיִּים

כִּידוּעַ שֶׁהִנָּשֵׁר בְּפִרְיָחוֹ הַגְּבָה לְמַעְלָה יִפְרוּשׁ כִּנְפֵי
לְמַעְלָה כְּמוֹ וִידֵינוּ פְּרוּשׁוֹת כִּנְשֵׁרֵי שָׁמַיִם כו'. וּלְפַעֲמִים
הוּא בְּהִיפּוֹךְ שִׁיּוּר לְמַטָּה בִּהֲשַׁפְּלַת כִּנְפֵי לְהִיּוֹת לִמְגֵן
עַל גּוּזְלֵי לְמַטָּה לְהַכְנִיס תַּחַת כִּנְפֵי. וְזֶהוּ כִּנְשֵׁר יַעִיר
קִנּוּ בִּרְחֻמִּי הַטְּבַעִיִּים וִישְׁפִּיל כִּנְפֵי לְרַחֵף עַל גּוּזְלֵי
לְחוּפֵף עֲלֵיהֶם. וְהַעֲנִין יְדוּעַ שְׁכֹאשֵׁר הִנָּשֵׁר יֵרָא מִן הַחֵץ
שֶׁלֹּא יִכּוּ לְגוּזְלֵי יִשְׁאֵם עַל אֲבִרְתּוֹ לְמַעְלָה וְהוּא שְׁפוּרָה
וְעוֹלָה בְּגוֹבָה הַשָּׁמַיִם וּגּוּזְלֵי עַל כִּנְפֵי הַפְּרוּשׁוֹת
לְמַעְלָה שֶׁלֹּא יִגִּיעַ לָהֶם הַחֵץ וִיקְבַּל בְּעַצְמוֹ הַחֵץ מִצַּד

(כֵּס) וְזֶה יוֹבֵן עֵינִין שְׁנֵי הַפְּסוּקִים הַנּוֹ' בִּנְשֵׁר הֵם
כְּסוּתֵרִים זֹא"ז וְנִרְאִים כְּב' הַפְּכִים מִמֶּשׁ.
וּבִאֲמַת הַכֹּל אֶחָד וְהָא בְּהָא תִּלְיָא דְּעוּמָק רוּם יוֹרֵד
דּוּקָא לְעוּמָק תַּחַת כִּנְ"ל. דִּהֵנָּה הִנָּשֵׁר שְׁהוּא רַחֲמָנִי עַל
בְּנוֹי עוֹשֶׂה בְּכִנְפֵי ב' דְּבָרִים שֶׁהֵן ב' הַפְּכִים מִמֶּשׁ הָא'
מֵה שְׁדֶּרֶךְ הִנָּשֵׁר בְּשָׁמַיִם וְהוּא שְׁמַצֵּד עוֹצֵם רַחֲמָנוּתוֹ
עַל בְּנוֹי יִשָּׂא גּוּזְלֵי עַל אֲבִרְתּוֹ מִלְּמַעְלָה דּוּקָא וְעוֹלָה
וּמִגְבִּיהַ עֲצָמוֹ בְּגוֹבָה הַשָּׁמַיִם כְּמוֹ אִם תְּגַבִּיהַ כִּנְשֵׁר כו'
וְצִרִיךְ לְהַגְבִּיהַ כִּנְפֵי לְהִיּוֹת פְּרוּשׁוֹת כִּלְפֵי מַעְלָה דּוּקָא

בשמים כנ"ל ובהשפלה בתכלית כנשר יעיר קנו כו' 10
והכל אחד שכ"ז רק מצד טבע הרחמנות. והיינו לפי 11
הנ"ל שיש בטבע רחמנות לעלות למעל' ביותר ויורד 12
למטה ביותר דלפ"ע השפלות נמשך למטה יותר 13
ברחמים והיינו כמו על גזוליו הקטני' ירחף להשפיל 14
כנפיו עליהם למטה כו' ולפי"ע הרוממות יהיה נמשך 15
ומתעורר מלמעלה יותר זהו כמו דרך הנשר בשמים 16
שישם על אברתו למעלה מעלה והכל אחד ממש והא 17
בהא תליא והיו לאחדים כנ"ל וד"ל: 18

בראשית ברא כו' יחי רקיע בתוך המים

עוצם רחמנותו. ואם צריך לשמר' מחום השמש או 1
גשמים או מן המזיקים כנחש וכה"ג על גזוליו ירחף 2
לפרוש כנפיו עליהם בהשפלת כנפיו להגן עליהם 3
ויקבל ע"ע חום השמש או שטף הגשם ויעמוד לנגד 4
כל מזיק כו'. ונמצא יש ב' הפכ' בכנפיו והכל רק מצד 5
טבע הרחמנות בלבד אם בדרך העלאה למעלה שישם 6
על אברתו להצילם מן החץ. אם בדרך ירידה והשפלה 7
למטה לשומרם מכל פגע רע למטה כו'. והן ב' הפכים 8
שבכנפיו הנשר בהעלאה בתכלית למעלה כדרך הנשר 9

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

ומכל מקום, דעת הרמב"ן בעצמו היא פהרמב"ם, 21
ובכמו שסיים שם: "זהו דעת בעל ה"הלכות גדולות", ויש לו 22
פנים, אבל עוד במצות לא תעשה אבאר המתחוויר ל"י. 23
ובהשגותיו ללא תעשה⁵ סימן א' כתב להדיא 24
פהרמב"ם זה לשונו: 25
"שנצטוונו מצוה ראשונה – בקבלת מלכות שמים. 26
כלומר, שנאמין שיש אלוה פועל לכל הנמצאות, 27
מוציאן מאין מוחלט אל היש שהם עליו ואל היש 28
שיחפון בו בכל זמן מן הזמנים. והוא שאמר יתברך 29
ותעלה: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים 30
מבית עבדים", שהיא מצוה באמונה, כמו שכתוב, 31
וביארנו אנחנו⁶ אותו בראיה מדבריהם וזכרונם לברכה, 32
צוה אותנו בזאת האמונה שהיא יסוד התורה". 33
עד כאן לשונו לענינינו. 34
וכן כתוב ומפורש ברעיא מהימנא פרשה וארא, דף 35
כ"ה עמוד א' זה לשונו על פסוק⁸ "וידעתם כי אני ה' 36
אלקיכם": 37
"פקודא דא, קדמא דכל פיקודין – למנדע דאית 38
שליטא עילא דאיהו רבון עלמא, וברא עלמין בולחו, 39
שמיא וארעא וכל חיליהון, ודא איהו בכללא כו'." 40

"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית 1
עבדים"² – זו מצות עשה לידע ולהאמין שיש אלוה 2
(חינוך כ"ה). 3
והרמב"ם בספר המצות, במצות עשה סימן א' ביאר 4
ענין מצוה זו בלשון זה: 5
"מצוה א' היא הציווי אשר ציונו בהאמנת האלהות, 6
והוא שנאמין שיש שם עלה וסיבה הוא פועל לכל 7
הנמצאים. והוא אמרו: אנכי ה' אלקיך". 8
עד כאן לשונו. 9
והרמב"ן שם³ כתב בשם בעל ה"הלכות גדולות" שלא 10
מנא בתרי"ג: 11
"והנראה מדעתו של בעל ה"הלכות גדולות", שאין 12
מנן תרי"ג מצותיו אלא גזירותיו יתעלה שגזר עלינו 13
לעשות או מנענו שלא לעשות, אבל האמונה במציאותו 14
יתעלה, שהודיע אותה אלינו באותות ובמופתים ובגילוי 15
השכינה לעינינו, הוא העיקר והשושן שממנו נולדו 16
המצות – לא ימנו בחשבון". 17
ונסמך שם מהמכילתא⁴: "כשם שקבלתם מלכותי 18
קבלו גזירותי" – "עשו קבלת המלכות ענין בפני עצמו 19
והמצות הנגזרות מאתו יתעלה בענין אחר כו'". 20

4. על הפסוק (שם ג) "לא יהיה לך אלקים אחרים על פני".

5. בחלק "שכחת הלאוין".

6. כמו שכתב – הרמב"ם בספר המצות מצות עשה א. בחלק מדיפוזי הרמב"ן
(על פי כתבי יד) הגירסא היא: "כמו שקתב הרב".

7. בהשגות הרמב"ן שם.

8. וארא ה. ז.

1. האמנת אלקות לקוטי תורה פרשת ואתחנן דבור המתחיל "וידעת היום"
וביאוריו וד, א ואילך. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

פרקים איב ממנה זו מיוסדים על דבור המתחיל "וידעת היום" וביאוריו
בלקוטי תורה ואתחנן ד, א ואילך. והנהגות הצמח צדק עליו באור התורה
ואתחנן עמוד קעא.

2. יתרו כ, ב.

3. בהשגותיו על ספר המצות להרמב"ם.

כוננת הרב הגדול בכל דבריו הוא, שהעיקר הראשון
והמצוה הראשונה הוא, שנאמין, שהאלוה ברוך הוא
שכבר ידענו שהוא נמצא, מציאותו הוא היותר ראשון
יותר שלם אשר בכל המציאות;

שמציאותו אינו אפשר מצד עצמו כיתר הנמצאים,
אבל הוא מחוייב המציאות¹⁸ מצד עצמו כו'. וכבר
התבאר, שה"מחוייב" הוא, כי הוא אינו צריך במציאותו
לזולתו, וכל מה שזולתו – צריך במציאותו אליו, לפי
שהוא נותן המציאות וקיום לכל הנמצאים כו'. יענין
שם:

והעולה מדבריו: שציווי ההאמנה אינה על מציאות
האל, כי על זה לא נצרך לציווי, כי כבר ידענו שהוא
נמצא כמו שיתבאר, רק הציווי הוא ההאמנה
שמציאותו הוא היותר שלם כו'.

אמנם מה שביאר החכם הנזכר¹⁹ ענין שלימות
מציאותו, שהוא "מחוייב המציאות", הנה על פי דרך
הקבלה הוא בענין אחר, כמו שיתבאר לפנינו אם ירצה
השם.

כי גם על היותו מחוייב המציאות אין צריך לאמונה,
כי הוא נכלל בכלל הידיעה שכבר ידענו זה שיש בורא
המחיה העולם, וממילא שהוא מחוייב המציאות, כמו
שביאר בעצמו ענין מחוייב המציאות שהוא זה, אלא
האמונה היא, שהוא יתברך רם ונשגב למעלה מעלה
ממדרגת החכמה. וכמו שנתבאר במצות הנדירים²⁰.

(ובכלל זה, שהוא יתברך מחיה את העולם באופן
שהם בטיילים במציאות לגמרי לגבי דבר ה' ורוח פיו
יתברך בטיול אור השמש בשמש, כמו שנתבאר
בלקוטי אמרים²¹, וכמו שנתבאר מצוה י'²²).

אלא שיש לומר, שאמונה זו נכלל במצות האמנת
היחוד. וכוזה יתכן. ולכאורה קשה, שגם על היחוד אינו
נצרך לציווי כלל, כי ממילא מושג. וכמו שהוא דעת
הרב חסדאי שלא למנותו גם כן בכלל הציוויים, הובא
שם פרק ד'; אלא שהציווי של ההאמנה הוא כנ"ל).

בין ידיעו פקודא דא בארע כלל, בדין אוליה לון
בארע פרט; "כי ה' הוא האלקים" דא בארע פרט. כמה
רוין וסתרין אית ביה⁹.

עד כאן לשונו לענינינו.
מבואר מדבריו, ש"פקודא קדמא בארע כלל" היא
מצוה זו דהאמנת אלהות שמנאה הרמב"ם מפסוק
"אנכי". ואחר כך מה שכתב "בארע פרט", היא מצות
אחדות השם שמנאה הרמב"ם שם¹⁰ סימן ב' מפסוק¹¹
"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"¹². וכן כתב החינוך
[במצוה] תי"ו. וכן הוא להדיא בהקדמת זהר בראשית
דף י"ב עמוד א' – "פקודא תליתאה ופקודא רביעאה"¹³,
שהם ב' מצות אלו – האמנת אלהות והיחוד¹⁴, יענין
שם:

(א) והנה באמת צריך להבין קושית בעל "הלכות
גדולות": שהאמונה במציאותו יתעלה, שהוא העיקר
והשרש – אף ימנו בחשבון הציוויים?
וכן הקשה הרב חסדאי¹⁵ בספר "אור ה"¹⁶, הביאו
הרב יצחק אברבנאל בספר "ראש אמנה" פרק ד' וזה
לשונו:

"שטעה טעות גמורה מי שמנה "אנכי ה' אלקיך"
מצוה, לפי שהמצוה היא מן המצטרף, ולא תצויר
בזולת אלוה מצוה ידוע. ולזה, כאשר נניח אמונת
מציאות האל מצוה, כבר נניח אמונת מציאות האל
קודמת לאמונת מציאות האל וכו'. וכל זה בתכלית
הביטול והגנות".

אמנם החכם הגדול השלם בדעותיו הרב יצחק
אברבנאל החזיק דעת הרמב"ם, בפרט כי כן הוא דעת
הרע"א מהמנא, "משה אמת ותורתו אמת"¹⁷, ולזאת
תירץ שם פרק ז', וביאר שם דברי הרמב"ם:

שאין בונתו כפי שהבין בו הרב חסדאי בפירוש מצוה
זו, שהיא אמונת מציאות האל, רוצה לומר, שהוא
נמצא בלבד, אשר סותרו הוא הנעדר חס ושלום.
אבל עם העיון הטוב והישר יראה שאינו כן, אבל

9. תרגום: מצוה זו, ראשונה של כל המצוות – לדעת שיש שליט עליון שהוא
רבו העולם, וברא את כל העולמות. שמים וארץ וכל חילומיהם. וזהו בכלל.

בין שידעו מצוה זו בדרך כלל, או למד אותם בדרך פרט; "כי ה' הוא האלקים"
(ואתחנן ד, לט) – זה בדרך פרט. כמה רזים וסתרם יש בו.

10. בספר המצות שלו, מצות עשה.

11. ואתחנן ו, ד.

12. ראה לקוטי שיחות חלק כו עמוד 116.

13. מצוה שלישית ומצוה רביעית.

14. נתבאר לקמן במצות אחדות ה' סוף פרק ב.

15. רבי חסדאי קרשקש, תלמיד הר"ן ורבו של רבי יוסף אלבו בעל ספר

"העיקרים".

16. בהקדמה, חלק "הצעה".

17. לשון חז"ל תנחומא קרח יא. ראה בבא בתרא עד, א. סנהדרין קי, סוף עמוד
א.

18. ראה ב"מפרש" לרמב"ם פרק א מהלכות יסודי התורה הלכה א.

19. הרב יצחק אברבנאל.

20. לעיל מב, ב. פרק א.

21. תניא חלק ב, שער היחוד והאמונה פרקים ג, ו.

22. מצות אכילת מצה פרק א. לעיל כב, ב.

34 ממש בראיית השכל כאלו רואה בעין²⁹.
35 ואם כן, לא שייך על ענין זה ציווי להאמין,
36 שהאמונה לא יתכן אלא על דבר שאינו רואה בעיניו,
37 ומאחר שענין זה נראה לעין הרואה – מה נצרך לאמונה
38 על זה?

39 אלא על זה נאמר³⁰ "דע את אלקי אביר", שדבר זה
40 נתפס בדעת ולא באמונה לבד. ופירוש "דעת" הוא לשון
41 הרגשה, כמו "והאדם ידע וגו'³¹". כי הדבר המושג על
42 ידי ראיית השכל, הוא נרגש ממש ולא בחינת אמונה;
43 שהדבר האמון אינו בבחינת הרגשה בהאמין,
44 שהאמונה היא למעלה מהשכל.

45 ואמנם מפל מקום נופל על זה לשון ציווי גם כן –
46 "דע", דהיינו להתבונן ולהעמיק מחשבתו בזה. ולא
47 שיעלה ויעביר הענין במחשבתו לבד בלתי עיון
48 והעמקה; שזה נקרא בשם "הרהור" לבד, וידוע בזה³²
49 ד"הרהור לא עביר מיד". אבל הדעת הוא שיעמיק
50 מחשבתו בדבר הזה

51 (וזה שנצטוו בזה במצות עשה, לדעת רבי יונה
52 ב"שערי תשובה"³³ – מפסוק "וידעת היום וגו'",
53 ולרמב"ם נכלל זה במצוה זו, כמו שכתב החינוך: "לידע
54 ולהאמין", כמו שיתבאר³⁴)

55 וישמו לנגד עיניו.

56 ונצטווין גם כן בפסוק³⁵ "השמר לך פן תשכח את ה'
57 וגו'" – שלא יסיח דעתו מזה. ולכן נופל על זה לשון
58 "שכחה", כי הדבר נראה בעליל לעין הרואה, אלא
59 שהציווי הוא שלא יסיח דעתו מזה לעשות עצמו שכוח
60 חס ושלום.

61 ודרמב"ן מנה זה במנין המצות בלא תעשה, כמו
62 שכתב בהשגותיו ללא תעשה³⁶ סימן א': "אמר שלא
63 לשכוח אמונת האלהות, והוא זה". ולרמב"ם שלא
64 מנה זה בכלל הלאוין, כבר תירץ ה"מגילת אסתר" שם,
65 לפי שהוא מהציווים הכוללים, יעוין שם:

מצות האמנת אלקות, פרשת יתרו

1 וענין זה הוא הנקרא בזה²³ "סובב כל עלמין", שעל
2 זה היא מצות האמונה. אבל בחינת "ממלא כל עלמין"
3 אינו נופל על זה לשון אמונה, אלא כמו שכתוב²⁴
4 "ומבשרי אחזה אלוה" – "אחזה" ממש, והוא תרגום של
5 ראייה.

6 והגם שאינו רואה בראיה גשמיות ממש דעיני בשר,
7 מפל מקום הרי זה כאלו רואה ממש ענין זה שהקדוש
8 ברוך הוא מזה את כל העולמות. כי ראיית השכל
9 בדבר שנתאמת אצלו ענינו הרי זה בראיה בעיני בשר,
10 והתאמתות זו היא מה שכתוב "ומבשרי אחזה":

11 כמו מה שנתאמת אצל האדם ענין חיות נפשו, שיש
12 מהות נפש מלוכשת בגופו המהיה אותו, שהרי הגוף
13 אינו חי מעצמו לבד, שהרי בעצמו הוא דומם כבשר
14 ועצמות המוחים בקדרה ובתבשיל, אלא שהוא חי מצד
15 חיות הנפש הרוחניות שבו, שהוא רוח החיוני המלוכש
16 בדם, כדכתיב²⁵: "כי הדם הוא הנפש", ואם כן, הגם
17 שמעולם לא ראה אדם מהות הנפש שבו – איך ומה
18 היא, עם כל זה נתאמת אצלו ברור מציאותה על ידי
19 השכל, וזו היא ראיית השכל שהוא אמות חזק בראיית
20 העין ממש;

21 וכך "אחזה אלוה" ממש, בראותו כל העולם חי וקיים
22 כל נברא לפי ערכו, הגלגלים מתנועענים, והארץ יש בה
23 כח הצומח להצמיח עשבים ואילנות עושים פרי, ובעלי-
24 חיים מרגישים; וכן הנפש שבאדם, שכל העולם בכללו
25 הוא כמו גוף אחד גדול "מהלך ת"ק שנה"²⁶, והרי גוף
26 זה הוא בעצמו דומם, ומאין בו החיות הזה שבכל אחד
27 ואחד?

28 הנה זהו חיות האלהות שהוא יתברך מאיר ומשפיע
29 בכללו. וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷: "מה הנשמה
30 ממלא את הגוף, כך הקדוש ברוך הוא ממלא כל
31 העולם"; ועל דרך זה הוא נשמה גם כן לגופות
32 המלאכים, שיש להם גופות רוחניים²⁸, וחיותן הוא
33 מהתלבשות אור ה' בו. וזהו סוד "אחזה אלוה" – אחזה

29. ראה לקוטי שיחות חלק ו עמוד 121 ובנסקן שם בהערות 11. 12.

30. דברי הימים א כח, ט.

31. בראשית ד, א.

32. חלק ג אמור קה, א.

33. שער שלישי, אות יז.

34. ראה לקמן סוף פרק ב.

35. ואתחנן ו, יב.

36. בחלק "שכחת הלאוין".

23. חלק ג פנחס רכז, ב ברעיא מהימנא: "איהו סובב על כל עלמין . . איהו ממלא כל עלמין". נתבאר לעיל מצות ציצית פרק א. לקמן מצות אחרות ד' פרקים איב.

24. איוב יט, כו.

25. פרשת ראה יב, כג.

26. חגיגה יג, א.

27. מדרש תהלים על פסוק (קג, א) "ברכי נפשי". וראה ברכות י, א.

28. ראה לקמן מצות אחרות ד' פרק ב.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ובמגילה די"ב ע"ב במדה שאדם מודד בה מודדין לו, 25
ופי' וענין במדה שאדם מודד הוא מה שע"י אתעדל"ת 26
נמשך אתעדל"ע, שהנהגה זו נמשך מע"ס דאצי' 27
שראשיתן הוא בחי' חכ', ובכלל המשכה זו הוא מז"א 28
ועז"נ ולך אד' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, 29
בתלים סוף סי' ס"ב. ואמנם ענין הסליחה שלא למדור 30
לו כמדתו וכמעשהו כ"א למחול ולסלוח לו, זהו נמשך 31
מא"א, שז"ע יגמה"ר דא"א כו', אך כדי להמשיך בחי' 32
זו צ"ל ג"כ איזהו העלאה לא"א, ואע"פ שאינה בערך, 33
עכ"ז קצת דמיון צ"ל עכ"פ, וכמו מה שענין בכל מאדך 34
בלי גבול מעורר גילוי אוא"ס שבלי גבול, ונקרא ג"כ 35
במדה שאדם מודד היינו בחי' מאדך שלמעלה מהגבול 36
שלך עי"ז מעורר בלי גבול האמיתי. ובזה יובן מעלת 37
המעביר על מדותיו, שכובש את יצרו, שארז"ל ע"ז 38
איזהו גבור הכובש את יצרו שנא' טוב ארך אפים מגבור, 39
שנת' ענינו במ"א, והרי הוא ממשיך מא"א ע"י מה 40
שכובש את יצרו כו' ומעביר על מדותיו, ועי"ז מעורר כן 41
למעלה בחי' ויעבור ה' על פניו כו' שממשיך יגמה"ר 42
לכבוש מדה"ד שבז"א, וכענין שארז"ל פ"ק דברכות ד"ז 43
ע"א קוב"ה מצלי כו' יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את 44
כעסי כו', ובפ"ז דיומא דס"ט ע"ב ארז"ל הן הן גבורותיו 45
שכובש את יצרו כו' ור"ל שכובש מדה"ד דז"א, ועל כן 46
ע"י שהאדם כובש את יצרו ומעביר על מדותיו, זהו 47
הכנה שיוכלו להאיר עליו יגמה"ר כו'. 48

אדם אדמה לעליון כו' יגמה"ר ע"ס ובי"ע או ג' ראשי ראשון

בס"ד. (ש"פ מטר"מ, ל"ב).

והענין יובן בהקדם מארז"ל במד"ר פ' נשא פי"ב 1
דרמ"ג ע"ג (שהוא דל"ט ג' שקלאו) גבי ג' 2
דברים שמע משה מן הקב"ה והרתיע לאחוריו כו', 3
א"ל הקב"ה איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן, זה 4
יתנו יעו"ש. ובמד"ר ס"פ פנחס דרפ"ב ב' (שהוא ע"ה 5
ג') זש"ה שדי לא מצאנוהו שגיא כח (איוב ל"ז ק"ג) 6
וכתי' הן אל ישגיב בכחו מי כמוהו מורה (איוב ל"ו), 7
כיצד יתקיימו שני מקראות אלו אלא כשהוא נותן נותן 8
להם לפי כחו, וכשהוא מבקש אינו מבקש אלא לפי 9
כחן. נלמד מזה שע"י שעושה האדם לפי כחו שהוא 10
כח הגבול, עי"ז נותן לו הקב"ה לפי כחו והרי כחו הוא 11
גם בחי' בלתי בעל גבול, והן אמת שיש לו גם כח 12
גבול כמ"ש העה"ק דאל"כ אתה מחסיר שלימותו כו', 13
אבל אמרם ז"ל לפי כחו הכוונה על כח הבלתי בעל 14
גבול, ולכן כשהרתיע משה לאחוריו א"ל איני מבקש 15
לפי כחי כו'. אלא שבכדי לעורר בחי' בלתי בעל גבול 16
צריך להיות העלאת האדם ג"כ בבחי' שהיא בלתי בעל 17
גבול, והיינו בחי' בכל מאדך שהוא בלי גבול האדם 18
עכ"פ. והגם שבאמת הוא בחי' גבול, זהו מחסר ה' 19
עלינו שע"י העבודה בבחי' בלי גבול שלנו שבאמת 20
הוא בגבול עדיין, מ"מ יתעורר עי"ז בחי' בלי גבול 21
העליון שהוא באמת בלי גבול, אבל מ"מ צריך להיות 22
ההעלאה ג"כ בבחי' בלי גבול האדם עכ"פ. 23
והענין הוא דהנה ארז"ל במשנה זי"ן פ"א דסוטה 24

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

התשוקה והצמאון לאלקות, הוא בחינת "אש אוכלת 6
אש"⁵¹, לכלות ולשרוף הכח המתאווה והאש דנפש 7
הבהמית בתענוגות בני אדם כו', וכמו שנתבאר בלקוטי 8
תורה בדבור המתחיל "כי תצא" דרוש הראשון⁵², 9
ובדבור המתחיל "לבאר ענין יום הכפורים" סוף פרק ב'⁵³. 10

אמנם עיקר פליין וביטול הישות דנפש הבהמית, הוא 1
באהבה דברשפי אש דנפש האלקית. להיות כי הנפש 2
הבהמית בהד' מדריגות דדצח"מ הוא במדריגת החי, 3
שזהו בחינת יסוד האש, בחינת חמימות התאווה; 4
והתגברות יסוד האש דנפש האלקית ברשפי אש 5

53. יום הכפורים סח, ג.

51. יקא כא, ב.

52. לד, ג.

שבלבו כו". ובכדי להפכו – זהו על ידי בחינת אש שלמעלה
הנ"ל (ואפשר כמו כן הוא גם כן על ידי הקדמת בחינת אש
שלמעלה דנפש הבהמית בברכת קריאת שמע כנ"ל).

ומכל מקום, ממה שכתוב בדבור המתחיל "ונקדשתי גו"
שזהו בבחינת אתהפכא, והוא במדריגת ה"שרפים", שנשרף כל
מדותם, וכמו שנתבאר במקום אחר וגם מבואר שם בהביאור
שזה מסירת נפש דקריאת שמע. ואין הענין נוגע כל כך לכאן.

אמנם זהו במדריגות גבוהות, והיינו כשיש התגלות אור
הנפש האלקית להתפעל כל כך בהתבוננות גדולתו
יתברך, להלהיב נפשו ברשפי אש, ושלחבת עזה, ולחב
העולה השמימה⁵⁹, וליפרד מן הפתילה⁶⁰ כו'.

ובלקוטי תורה דבור המתחיל "לבאר ענין יום
הכפורים"⁶¹ מבואר, דההתלהבות ברשפי אש תהיה
מהדבר חדוש, בהתחדשות ההתהוות "חדשים
לבקרים"⁶². ד"כאשר יראה בעיניו (דבזה שייך ראייה
חושיות, וכמו שכתוב "וראו מי ברא אלה"⁶³ כו') ולבבו יבין
כו', על כן ילהיב לבו וישים אליו לבו ונשמתו, וכמו
שכתוב "צעק לבם כו"⁶⁴. וגם זה הוא בהתגלות אור
הנפש האלקית כו'.

אך בכל אדם, בכדי שתהיה האהבה ברשפי אש, הוא
על ידי ההתבוננות בריחוק שלו, איך שהוא מרוחק
מאלקות. והיינו כאשר מתבונן בהתבוננות הנ"ל
באלקות שבעולמות, הן בעולם התחתון או באופן האור
והגילוי שבעולמות העליונים כנ"ל, ומרגיש את היוקר
ואת העלוי דאלקות, הרי הוא מצרף לזה להתבונן
במעמדו ומצבו, איך שהוא מרוחק בתכלית מאלקות
במחשבה דבור ומעשה שלו, וגם בכללות נפשו הוא
מרוחק לגמרי מענין האלקות – הרי תתמרמר נפשו מאד
על זה, ותתלהב נפשו ברשפי אש שלחבת, בצמאון
ותשוקה להיות מקורב לאלקות. והיינו, לצאת
מהענינים המפרידים והמרחיקים אותו, ולהיות מקורב
לאלקות, ואליו יתברך יהיה נתון ומסור בכל הכחות
שלו ובמחשבה דבור ומעשה שלו. וכאשר ההתבוננות
היא איך ש"אתה ה' נפשי כו", עוד תגדל ההתלהבות
ביותר, בהתבוננות הריחוק שלו כו', ורשפי אש זה עושה
כליון וביטול היש דנפש הבהמית, שנשרף ונכלה ממנו.

והנה, אמיתית האהבה ברשפי אש (בחינת אש שלמטה
דנפש האלקית), היא הבאה מהתבונה והדעת בגדולת ה'
אינסוף ברוך הוא (ועיין מה שנתבאר בביאורי הזהר פרשת
תזריע בביאור מאמר הזהר דף מ"ט עמוד א' על פסוק⁵⁴ "הזה
עליהם מי חטאת") הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין,
ו"כולא קמיה כלל חשיב כו", אשר על ידי התבוננות זו,
ממילא תתפשט מדת האהבה שבנפש מלבושיה, דהיינו
שלא תתלבש בשום דבר הנאה ותענוג גשמי או רוחני
לאהבה, ולא לחפץ כלל שום דבר בעולם בלתי ה'
לבדו, מקור החיים של התענוגים כו', כמו שכתוב בספר
של בינונים פרק מ"ג וסוף פרק מ"ד, ובלקוטי תורה
פרשת שלח בדבור המתחיל "בפרשת נסכים כתיב"⁵⁵.

וזהו ענין שהתפלה במקום קרבן – להקריב את הנפש
הבהמית ולהעלותו שיתהפך מן ההיפך אל ההיפך,
להיות כח המתאווה ברשפי אש שלחבת לדבקה
באלקים חיים כו', כמו שנתבאר בדבור המתחיל "כי
תצא הנ"ל ובדבור המתחיל "בפרשת נסכים" הנ"ל.

(ומה שכתוב בדבור המתחיל "כי תצא" – הכוונה
בהתבוננות דברכות קריאת שמע בביטול המלאכים, שזהו
בחינת אש שלמעלה דנפש הבהמית כו', וכמו שנתבאר מזה
בדרוש⁵⁶ "יום טוב של ראש השנה" רס"ו. ומה שכתוב בדבור
המתחיל "בפרשת נסכים" זהו בחינת האש דנפש האלקית. וכן
הוא בדבור המתחיל "ונקדשתי" פרק ה'⁵⁷, ובנפש האלקית הוא
בחינת אש שלמטה.

(ובחינת אש שלמעלה דנפש האלקית הוא בחינת אהבה
רבה שלמעלה מטעם ודעת, והיא מבחינת החכמה שבנפש,
כמו שכתוב בדבור המתחיל "לבאר ענין יום הכפורים" פרק
⁵⁸, והוא ענין אש המנורה שלמעלה מאש המזבח; דאש
המזבח הוא גבורות דאימא, ואש המנורה – בחינת גבורות
דאבא, וזה היה עבודת אהרן בהעלאת הנרות, וכמו שנתבאר
מזה באורך בדרוש הנ"ל)

והוא ההתבוננות בגדולתו יתברך בפסוקי דזמרה וקריאת
שמע.

ונראה, דבנפש הבהמית פועל רק בחינת ביטול היש, שזהו
שכתוב בספר של בינונים "שלא תתלבש בשום דבר הנאה כו",
ובדבור המתחיל "בפרשת נסכים" כתב גם כן "להסיר החמימות

יג. כ: "בעלות הלהב . . השמימה".

60. ראה תניא פרק יט. ג.

61. דרושים ליום הכפורים סח, ג.

62. איכה ג, כג.

63. ישעיה מ, כו.

64. איכה ב, יח.

54. בהעלותך ח, ז.

55. מ, א ואילך.

56. כמו שנתבאר מזה בדרוש כו': דבור המתחיל "יודא אתה" (עמוד קסטו וד"ה
"יולך איש" ועמוד קפב).

57. לקוטי תורה אמור לב, ג.

58. אולי צריך להיות פרק ג – לקוטי תורה יום הכפורים סח, ג.

59. ברושפי . . השמימות תניא פרק מג. מד. להב העולה השמימות על פי שופטים

בקרדושה).

וזהו ענין הקרבנות, שהוא הקרבת חלב ודם, דהיינו
בחינת התענוג דנפש הבהמית ורתיחת הדמים שעולה
ונכלל בקדושה.

(ובפרטיות:

הקרבת החלב הוא ב"אהבה הנמשכת כמים", שנתבאר
לעיל שעל ידי זה נעשה הנפש הבהמית מוכשר כו', הנה
כאשר מבין השכל הטבעי היטב את הענין האלקי, ומתעורר
גם כן ברצון לאלקות, נוטל ממנו התענוג (דער געשמאק⁶⁶)
מהענינים החומריים (ובפרט בהתבוננות ד"ראה נתיב לפניה
את החיים ואת הטוב כו'" שנתבאר לעיל), ומתענג גם כן
בהטוב דאלקות ובעניני אלקות.

והקרבת רתיחת הדמים, שהוא האש הטבעי, הוא בהאבה
דכרשפי אש, בחינת יסוד האש דקדושה.

אמנם האהבה כמים, הנה מצד עצמה פועלת החלישות
לבד כנ"ל, ורק על ידי ההשתדלות עם הנפש הבהמית שיבין
גם הוא ויתעורר גם כן (אשר כן צריך להיות⁶⁷ בעובדי ה',
שלא להסתפק בהשגת הנפש האלקית לבד ובהתפעלות שלו,
כי אם להשתדל שיובן הענין גם בהשכל הטבעי, שבדרך כלל
הוא תלוי בהתקרבות ונתינת הנפש הטבעית לזה,

(דעם היות שכל השגותיו הן בהתלבשות בהשכל הטבעי,
מכל מקום יש בזה חילוק גדול:

אם ההכנה בנפש היא רק להבין הענין בשכלו האלקי –
אין לזה שייכות אל השכל הטבעי, ואינו פועל כל כך על הנפש
הטבעית (כי אם החלישות הנ"ל).

אבל כאשר ההכנה היא שיהיה מוכן ויונח הענין גם
בהשכל הטבעי – הרי הוא מקרב ונותן את הנפש הטבעית גם
כן בהתבוננות ההיא, דאז באמת בא ההנחה גם בשכל הטבעי
ומתעורר גם הוא) ולפעמים צריכים לזה ראיות והוכחות יותר,
בכדי שיונח הענין בהשכל הטבעי

אך מעצמה לא תפעול האהבה כמים על התפעלות
הנפש הבהמית, כי אם על ידי השתדלות. מה שאין כן
האהבה דכרשפי אש, שפועלת בעצמה על הנפש
הבהמית, דיסוד האש האלקי שזרף ומכלה את האש
הטבעי ומעלה אותו להיות נכלל בקדושה.

(ולא כמו ב"אהבה כמים" שזהו בחינת חלישות בלבד,
להיות ששם ההתעמקות שלו רק בהענין האלקי לבד, להבין
את הענין האלקי ולהרגיש את האלקות והטוב והעילוי בזה,
שעל ידי זה מתקרב באמת לאלקות, ועל ידי הקירוב לאלקות
מתחלש הנפש הבהמית, אבל הוא בבחינת חלישות לבד, לא
שמתבטל (ומכל מקום נתבאר, שנעשה מוכשר להבין גם כן
ענין אלקי, ומתעורר גם הוא ברצון לאלקות, ועיין מה
שנתבאר לקמן בסמוך).

אמנם בהאבה ד"כרשפי אש" נשרף ונכלה ומתבטל
הישות דנפש הבהמית, כי מפני שצר לו מריחוקו מאלקות, וזהו
הגורם לו ה"רשפי אש" וההתלהבות, הרי זה גורם הביטול
בנפש הבהמית. וכן הוא בבחינת אהבה כרשפי אש בכלל,
דאמיתית ענינה הוא, כשהיא מצד ההתבוננות בגדולתו יתברך
או על כל פנים מחידוש ההתהוות כו' כנ"ל, הנה האש
דקדושה שזרף ומכלה האש דלעומת זה, דבכל עת שמגביר
כח יסוד האש האלקי, מתמעט ומתקרב כח יסוד האש הטבעי,
וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "בפרשת נסכים" סוף פרק א'⁶⁵)
ועוד זאת, שגם כח יסוד האש הטבעי עולה ונכלל
לאהבה את ה' בהתלהבות ורשפי אש כו', וכמו
שנתבאר שם.

וזהו היתרון בביטול הישות דנפש הבהמית באהבה
הנ"ל לגבי ענין התשובה:
דבתשובה (היינו בתשובה תתאה) הרי כל התעסקותו
הוא בהמרירות על הריחוק, שצר לו על עניניו הפרטים
ועל מעמדו ומצבו בכלל כו' (וההרגש האלקי שצריך
להיות בזה הוא בכדי שתהיה המרירות בבחינת חיות אלקי,
וכמו שנתבאר במקום אחר). וזהו שגורם שבירת הישות
והחומריות דנפש הבהמית (גם כן, לא רק חלישות לבד),
אבל לא שיעלה גם הוא ויהיה נכלל בקדושה.

(לבד בתשובה אמיתית שמהפך מהות הנפש הבהמית.
ובכדי שיהיה עולה ונכלל כו', הוא דוקא בבחינת תשובה
עילאה, דהיינו בהתגלות אור הנשמה בבחינת רשפי אש ביותר,
כנודע בענין תוקף הרצוא דתשובה)

ובאהבה הנ"ל, עם היות שיש בה גם כן ענין המרירות
כנ"ל, אבל להיות כי העיקר הוא ההתלהבות והרצוא
לאלקות, על כן גם היסוד האש הטבעי עולה ונכלל

של ראש השנה" רס"ו [עמוד תס]. תורת שלום ספר השיחות שיחת שמחת
תורה תרס"ט אות י"ד ואילך [עמוד 129]. שיחת חג השבועות, תרצ"ג (קונטרס
בג) ולקוטי דבורים חלק ד עמוד 1540.

65. לקוטי תורה שלח מ. ב.

66. העטעם.

67. אשר כן צריך להיות: ראה דבור המתחיל "תקעו", רס"ו (בהמשך "יום טוב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

ב' פירושים בפסוק "אם רוח המושל". מרפא – מלשון רפיון ורפואה. גדול הדור – ע"י ענוה, מרפא חטאים גדולים ואינו נתפס בעוון הדור. ולכן משה רבינו, אהרן ויהושע, לא נתפשו בחטא העגל, כי היו בתכלית הביטול

32 "שועתי אליך", שהוא צועק אל ה', וכתוב (תהלים קט, לא) "כי יעמד לימין אביון להושיע משפטי נפשו",
33 והשוועה היא באחד משני האפנים, הראשון לשון רפה
34 שהוא מרפה את כח הנפש הבקמית (כמו שיתבאר),
35 והשני לשון רפואה. וכמו כן יובן בבאור ענין זה "כי
36 מרפא ניית חטאים גדולים", הראשון שמרפא לשון
37 רפיון, והינו שעל ידי שמרפה עצמו הנה על ידי זה
38 ניית חטאים גדולים. ובאור הענין בקצרה הוא, דהנה
39 ידוע דגדול הדור נתפס בעון הדור (חס ושלום),
40 וכמאמר רבותינו ז"ל (שבת נד, ב) "כל מי שאפשר
41 למחות" כו', אמנם על ידי שמרפה עצמו מלהשתרר
42 על הצבור, שהוא ענין הענוה, דענוה היא גדולה
43 שבכלל, הנה על ידי זה הוא מרפא חטאים גדולים,
44 שאינו נתפס בעון הדור, דאם לא פן איך שך הענין
45 של חטאים גדולים במי שהוא גדול הדור שבנדאי הוא
46 צדיק ובעל תורה, אלא הפונה היא שאינו נתפס
47 בהחטאים גדולים של הדור, ועל דרך שמצינו דמשה
48 לא נענש על חטא העגל, ולכאורה הרי הוא גדול הדור
49 ואיך לא נתפס בעון הדור, אלא שנוענש, דאמרו רבותינו
50 ז"ל (במדבר רבה) [על הפסוק] "לך רד" – "רד מגדלתך,
51 כלום נתתי לך גדלה אלא בשביל ישראל", והם האלה
52 אורות שנתנו למשה במתנה ונטלו ממנו, ורק בשבת
53 מחזירים לו, וכמאמר "ישמח משה במתנת חלקו",
54 אבל על כל פנים לא נענש במעשה העגל, ואם נאמר
55 דהטעם הוא לפי שלא היה בארץ בעת ההיא שהרי היה
56 בפשימים, דכתיב "כי בשש משה", בא שש ועדין לא בא
57 (וכמבאר בפרוש רש"י), ולהיות כי היה בפשימים בעת
58 החטא לכן לא נתפס בעון הדור, אם פן הרי אהרן
59 ויהושע היו בארץ ולמה הם לא נתפסו בעון הדור, אלא
60 דלכד זאת שמשה לא היה בארץ בעת החטא, הנה עוד
61 זאת שהיה בתכלית הענוה, וכמו שכתוב (במדבר יב, ג)

1 "אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח, כי
2 מרפא ניית חטאים גדולים" (קהלת י, ד), ופרש
3 בתרגום יונתן: "אין רוחא דיצרא בישא מתל בך
4 ומתגבר למסק עלך, אתרף טב די הויאת נהיג למיקם
5 ביה לא תשבק, ארום פתגמי אורייתא אתבריו אסו
6 בעלמא למשבק חובין ולמנשי מן קדם ה' חטאין
7 רברבין"א. ואם פן פרש "רוח המושל" על היצר הרע,
8 אשר המרפא לזה הוא פתגמי דאורייתא. ובמדרש רבה
9 קהלת במקומו פרש, מהו "אם רוח המושל תעלה
10 עליך" – "אם באתה לך ממשלה, אל תנח מידת
11 ענותותך, ללמדך שכל המניח ענותותו גורם מיתה
12 לעצמו (חס ושלום) וחוטא לדורו. ממי אתה למד –
13 מזכריה, דכתיב (דברי הימים ב, כ) 'ורוח אלקים
14 לבשה את זכריה בן יהוידע הכהן, ויעמד מעל לעם'
15 כו', וכי על ראשי העם היה הולך, אלא ראה עצמו
16 גדול מכל העם, שהיה חסן המלך וכהן גדול (פרוש בנו
17 של פה גדול כו') נביא ודין והתחיל לדבר גדולות (שם)
18 'למה אתם עובדים את מצות ה' ולא תצליחו' כו',
19 וכתוב 'ויקשרו כו' וירגמו' כו'. אבל יחזיאל בן זכריה
20 לא עשה כן, דכתיב 'ויחזיאל בן זכריה כו' היתה עליו
21 רוח ה' בתוך הקהל', מהו בתוך הקהל, שהשנה עצמו
22 לקהל", ואם פן פרש "רוח המושל" – רוח הממשלה
23 שבאה לאדם, הנה מקומו אל יניח כו'. אמנם לפי זה
24 צריך להבין מהו "כי מרפא ניית חטאים גדולים", דמי
25 שנתנה לו ממשלה הרי ודאי הדבר שהוא צדיק ובעל
26 תורה, איך שך בו הענין דחטאים חס ושלום. אף הענין
27 הוא, דהנה בתבת "רפא" יש בה שני פירושים,
28 הראשונה לשון רפיון, והשנייה לשון רפואה, וכמו
29 שכתוב (תהלים ל, ג) "שועתי אליך ותרפאני", שיש בזה
30 שני פירושים, שוועה היא הצעקה שהנפש האלקית
31 צועקת מזה שהנפש הבקמית מפתה אותה, וזהו

(*) נדפס בספר המאמרים – קונטרסים חלק ב עמוד 716

25 "ויהי אחרי מות משה עבד ה', ויאמר ה' אל יהושע בן
26 נון משרת משה לאמר, דגם אחר שנבחר מאת ה'
27 לנהל את ישראל היה במדרגת משרת משה שהיה
28 בתכלית הבטול, וזהו דכתיב "אדם אחד מאלף מצאתי
29 ואשה בכל אלה לא מצאתי", אדם אחד מאלף זה
30 משה, ואשה שהיא בחינת מקבל ואינה משפיע כלל
31 כמו מדרגת יהושע, הנה בכל אלה לא מצאתי, הינו
32 בכל האלף, ולכן הנה גם יהושע עם היותו גדול הדור
33 והיה בארץ בעת החטא, מכל מקום אינו נתפס בעון
34 הדור מפני הבטול שבו. וזהו שמרפא מניח חטאים
35 גדולים, דזה שגדול הדור הוא מרפא עצמו מלהשתרר
36 על הצבור שהוא במדרגת ענוה, הרי הוא מניח חטאים
37 גדולים של הדור. והנה עוד טעם לשבח ביהושע מדוע
38 אינו נתפס בעון הדור, הוא מפני שלא היה בעת ההיא
39 במחנה ישראל, שהרי היה באהל של משה, וכשם
40 דמשה הנה לבד זאת שהיה במדרגת הענוה כנ"ל
41 דמשום זה אינו נתפס בעון הדור, הנה עוד זאת שלא
42 היה בעת החטא בארץ כנ"ל, הנה כמו כן יהושע לבד
43 זאת שהיה בבחינת בטול ומשום זה לא נתפס בעון
44 הדור, הנה עוד זאת שלא היה במחנה ישראל כי אם
45 באהל של משה. וזהו "פי מרפא ניח חטאים גדולים",
46 דעל ידי זה שגדול הדור הוא מרפא עצמו מלהתנשאות
47 ומלהשתרר על הצבור, הנה על ידי זה ניח חטאים
48 גדולים, שאינו נתפס בעון הדור.

1 "והאיש משה ענו מאד", וגם אהרן היה ענו, אלא נוסף
2 עליו משה שהיה בתכלית ההפלגה במדת הענוה,
3 שהתורה מעידה עליו כי "האיש משה ענו מאד מכל
4 האדם אשר על פני האדמה", שהיה בתכלית ההפלגה
5 דמדת הענוה, מה שאין בן אהרן, ומכל מקום הרי אהרן
6 היה גם כן ענו, אלא שאין זה במדרגת משה, ומכל
7 מקום הרי היה בבחינת ומדרגת הבטול, וכמו שכתוב
8 "ואהרן מה הוא", דאהרן מדרגתו היא מ"ה ובטול,
9 ועוד יותר כי אהרן הוא בבחינת הבטול כמו משה,
10 וכמו שכתוב "ונחננו מה", וכמאמר רבותינו ו"ל על
11 פסוק "הוא אהרן ומשה, הוא משה ואהרן – ששניהם
12 שקולים כאחד", והינו דשניהם הם במדרגת מה, ולכן
13 גם אהרן עם היותו גדול הדור והיה בארץ בעת חטא
14 העגל, מכל מקום אינו נתפס בעון הדור מפני הבטול
15 שבו, וכן יהושע היה בתכלית הבטול, וכמו שכתוב
16 (שמות לג, יא) "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש
17 מתוך האהל", דפרוש נער מורה על הבטול, דכל ענינו
18 ועקר מהותו של יהושע הוא שהוא משרת משה, ובטל
19 בתכלית אשר "לא ימיש מתוך האהל", שהוא בבחינת
20 מקבל תמיד ואינו שייך להשפעה כלל, וכמאמר "אידי
21 דטור למבלע לא פלט", וכמו תלמיד היושב לפני רבו,
22 אשר כל ענינו הוא מה שבטל אל הרב, וגם אחר
23 הסתלקותו של משה רבנו עליו השלום היה כל עקר
24 מהותו שהוא משרת משה, וכמו שכתוב (יהושע א, א)

49 תשובה – רפואה לעולם, מרפא חטאים גדולים. מבאר באריכות אופן התוכחה, וצ"ל
50 הכנעת לב המוכיח, ויבכה במור נפשו על שיש גם בו ענין כזה בדקות עכ"פ, ואז נותן
51 כח לאנשי הדור לתקן העוון

66 ב"ראשית חכמה" שער הענוה פרק א, דשלוש עשרה
67 מדות הרחמים מורים על הענוה, ולכן על ידי שגדול
68 הדור הוא ענו הוא מרפא החטאים גדולים של דורו,
69 דלפי פרוש המדרש רבה הוא מדרכי המוסר אשר גדולי
70 ישראל לא ישתררו על הצבור לאמר, אני מראשי אלפי
71 ישראל, כהאי דזכריה שרצה עצמו גדול מכל העם לפי
72 שהיה חזן המלך וכהן גדול ונביא ודן, והתחיל לדבר
73 גדולות, "למה אתם עברים [את] מצות ה' ולא תצליחו"
74 כו', שהוכיחם בהפלגת הענש. אמנם צריך להבין, הלא
75 לכאורה כן הוא ענין התוכחה, וכמו שכתוב (ויקרא יט,
76 יז) "הוכח תוכיח את עמיתך", ואמרו רבותינו ו"ל (בבא
77 מציעא לא, א) "אפלו מאה פעמים", ובערכין (דף טז
78 עמוד ב) איתא "עד היכן תוכחה, רב אמר עד הכאה",
79 ופרש רש"י: "עד היכן אדם חייב להוכיח את חברו, עד

52 והנה בעמק יותר, "כי מרפא ניח חטאים גדולים"
53 יובן בפרוש השני, דעם היות דמרפא הוא לשון
54 רפיון, הלא עקרו הוא לשון רפואה, ופרוש "כי מרפא",
55 דגדול הדור עושה רפואה לרפאת החטאים גדולים של
56 הדור. והענין הוא, דהנה מדת הענוה היא מדרכי
57 התשובה, כמו שכתב הרמב"ם, ותשובה זו היא רפואה
58 לעולם, דעולם הוא העלם, ותשובה היא רפואה אל
59 העולם, וכמאמר רבותינו ו"ל "גדולה תשובה שמביאה
60 רפואה לעולם", דעל ידי רפואה זו דתשובה שהיא
61 סליחת עונות ניח חטאים גדולים, שאז סולחים גם על
62 חטאים גדולים, דמי שהוא ענו ומוחל על עלבונו נקרא
63 "איש ארף אפים", שעליו נאמר (משלי טז, לב) טוב
64 ארף אפים מגבור, והרפואה הוא מאריך אנפין שהוא
65 בחינת כתר דשם הוא מקום הענוה, וכמו שכתב

(דכל עניני הסגופים אינם שייכים לצדיקים ובעלי מדרגה
 פנוע), וטעם הדבר הוא שכל עבודתם זאת היתה רק
 מפני עון הדור, וגדול הדור הרי נתפס בעון הדור, הינו
 שמוצא בעצמו מענין זה בדיקות דקות (ובהמשך
 הידוע), ולכן היו עוסקים בעבודת הסגופים וכו' מפני
 חטא דורם. והנה לכד זאת הנה צריכה להיות הכנעת
 לב המוכיח מזה שנמצא לא טוב (וואס עם איז פאראן
 גוט גוט) כזה, שמאחר דהזולת מי שהוא מוכיח הוא
 עומד במדרגה פחותה במאד, צריכה להיות הכנעת
 לבו, מדוע יהיה בדורו ענין לא טוב כזה, וזהו כעין
 יחזיאל שהיה בתוך הקהל, דהשנה עצמו לקהל, דודאי
 הדבר אשר יחזיאל היה גבה יותר באין ערוף כלל לעמת
 המון העם, שהלא אין מעמידין פרנס על הצבור אלא
 אם כן יש בו היתרונות הדרושים לפרנס, ומכל שכן
 יחזיאל שהיתה עליו רוח ה', ומכל מקום היה בתוך
 הקהל, שהשנה עצמו לקהל, שהיתה בו בחינת ענוה
 להשוות עצמו לקהל, מה שאין כן זכריה שהיה חתן
 המלך וכהן גדול נביא ודן, וראה עצמו גדול מכל העם
 והוכיחם בהפלגת הענש, דהנה זה שלא כלל עצמו
 בתוך העם אין זה חטא כל כך, שהרי מצינו בן במשה
 שהוכיח לישראל ולא כלל עצמו עמם כו', אלא העקר
 הוא שדבר בהפלגת הענש, וכאלו שאינו נוגע לו הצער
 ממה שנמצאים אלו העוברים על מצוות ה', ולכן נחשב
 זה לחטא לאיש גדול כזה כמו זכריה שהיה גדול הדור,
 שצריך למצא בעצמו שהוא נתפס בעון הדור, ובמילא
 הרי אז יתקן זאת על ידי התשובה שלו. ועוד זאת,
 שבזה נתן כח לאנשי דורו לתקן עון הדור. וזהו שאמר
 במדרש רבה הנ"ל "ללמדך שכל המניח ענותנותו
 גורם" כו', שלא פעל ועשה ברור בדבועי (דמי שהוא
 גדול הדור ובידו למחות או לפעל הרי יש לו כחות על זה
 וצריך לעשות כן, ואם מאיזו סבה שתהיה אינו עושה כן,
 הלא אז לא עשה ופועל ברור והעבודה שלא בדבועי, ויש
 לומר שהיה אמרם "וחוטא לדורו", דלכד זאת מה שלא
 ביר והעלה מה שהיה לו לברר כו', הנה עוד זאת שהוא
 עוד חוטא לדורו כזה שלא תקן עון הדור. ומה שאמר
 "גורם מיתה לעצמו" (חס ושלום), הענין בזה דעבודת
 הברורים נקראת בשם חיים, וכמו שכתוב (דברים ח, ג)
 "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם", והוא ברור
 הניצוץ שבמאכל, וכן בכל ענין של ברור דהעלאת
 הניצוץ נקרא בשם חיים וההעדר נקרא בשם מיתה,

הפאה, עד שיקצף זה ויפך את המוכיח", אם כן כן היא
 מצות הוכחה ליסרו במוסר רב (ורק שלא לבישו ברבים,
 אבל בינו לבין עצמו יכול לומר לו שרע דרכו ולבישו כזה
 שאומר לו האמת שמעשיו הם כמעשה בהמה ובלי דעת
 אדם כלל), ואם כן למה נחשב זה לחטא לזכריה שלא
 עשה ככזה. אף הענין הוא, דהנה ענין "הוכח תוכיח
 את עמיתך", הפונה היא שידבר על לב השומעים אף
 מלאם לבם לעבר על אחת ממצות מלך מלכי המלכים
 הקדוש ברוך הוא אשר צוה שלא לעשות, או בהעדר
 אחת ממצות עשה אשר צוה מלך מלכי המלכים הקדוש
 ברוך הוא לעשותה, ובעת התוכחה יכול המוכיח וצריך
 לבאר למי שמוכיח את הענש שבזה, דלפעמים הנה
 העדר הדיעה בחמר ענין הדבר עברה גורם הרבה לזה
 שאין נזהרים, ולכן צריך המוכיח לבאר ולהסביר
 להשומעים גדל החמר שבזה, ולעוררם על הדבר כזה
 שמראה להם (ער ווייט זיי) שמפני גסותם וחמירותם
 נעשה בהם הקרירות, מבלי להתפעל מדבר חמור כזה,
 עם ארט זיי נייט חס ושלום, דזה בא מצד הקרירות,
 והקרירות באה מצד הגסות והחמירות, דלהיותו מגשם
 מאד ומלבש ומקשר לעניני החמרים והגשמיים, אינו
 מרגיש גדל החטא, ועוד יותר מה שאינו נוגע לו, דאם
 דער נעמט אים נייט, (אשר כזה הוא כבהמה ממש, שכל
 ענינה הוא לאכל ולשתות כו', פון שכל ווערט א בהמה נייט
 נתפעל, כמו כן פון א דבר נאה או מגנה ווערט א בהמה
 אויף נייט נתפעל, א בהמה ווערט נתפעל נאר פון אכילה
 ושתיה, שכל איז נייט שייך צו א בהמה, כמו כן איז ער אויך,
 אז שכל נעמט אים נייט וכו'), וירבה לדבר אתו כזה עד
 אשר יפעל עליו, אמנם העקר הוא אשר בעת ההוכחה
 תהיה הכנעת לב המוכיח, דלכד זאת דגדול הדור נתפס
 בעון הדור, וכאשר הוא מוכיח את זולתו הרי הוא גדול
 ממנו (וכנ"ל בענין מי שיש בידו למחות כו'), הרי גם הוא
 נתפס בעון הדור, והפונה בענין התפיסה היא דגם בו
 יש ענין זה אם בדיקות או בדיקות דקות, אבל על כל
 פנים הרי יש בו זה, ולהיותו גדול הרי יודע חמר ענין
 זה גם כמו שהוא בדיקות ודקות דקות, ובמילא הרי
 ידיעה זו (ומה שמוצא ענין זה בעצמו בדיקות דקות) גורם
 לו לעשות תשובה גדולה מעומקא דלבאי, ובכה יבכה
 במר נפשו על זה, ויבכה דמצינו בכמה גדולי הדור שהיו
 בצער גדול ובעבודה גדולה דתשובה בסגופים
 ותעניותם וכדומה בעניני עבודה שאינם לפי ערכם כלל

ה. לא איכפת להם. ו. זה לא "תופס" אותו (זה לא "מדבר" אליו). ז. בהמה אינה מתפעלת מ(דבר) שכל, וכן מדבר נאה
 או מוגנה, הבהמה אינה מתפעלת, הבהמה מתפעלת רק מאכילה ושתיה, שכל אינו שייך לבהמה. כמו כן גם הוא, ששכל
 אינו תופס אותו. ח. מעומק הלב.

וְכַאֲשֶׁר גָּדוֹל הַדּוֹר אֵינוֹ עוֹסֵק בְּמִלְאֲכָתוֹ לְגֵרֵם תִּקְוֶן
הַדּוֹר, הָרִי אֵינוֹ מְמַלֵּא תַּפְקִידוֹ בְּעִבּוּדַת הַבְּרוּרִים שְׁלוֹ,

וְכַאֲשֶׁר גָּדוֹל הַדּוֹר אֵינוֹ עוֹסֵק בְּמִלְאֲכָתוֹ לְגֵרֵם תִּקְוֶן
הַדּוֹר, הָרִי אֵינוֹ מְמַלֵּא תַּפְקִידוֹ בְּעִבּוּדַת הַבְּרוּרִים שְׁלוֹ,

נְשִׂיא – הַגְבָּהָה וְהַתְנַשְּׂאוֹת, וַיְהִי זֶה־יְרִים בְּכַבּוּדוֹ, אֲבָל לֹא יִשְׁתַּרֵּר עַל הַצִּיּוּר. עִי"ז דְּבָרִי
הַתּוֹכַחָה יוֹצֵאִים מִפְּנִימִיּוֹת לְבוֹ וּנְכַנְסִים לֵלֵב הַשּׁוֹמְעִים

צָרִיכָה לִהְיוֹת הַהֲנָהֳגָה עִמָּהֶם לְהוֹדִיעַ אִמְתּוֹ, אָכֵל גַּם
זֶה בְּמִדָּה וּבְמִשְׁקָל, וְהֵינּוּ בְּאֶפֶן אֲשֶׁר יִתְקַבְּלוּ דְּבָרֵי הָרֵב
(אָכֵל לֹא לְהַשְׁתַּרֵּר חֹס וְשְׁלוֹם), וְכֵן הוּא בְּקִלְלוֹת עֲנִין
הַנְּשִׂאוֹת שֶׁצָּרִיכָה לִהְיוֹת בְּרָמָה דּוֹקָא, אָכֵל מִכָּל מְקוֹם
הֵנָּה הַנְּשִׂיא לֹא יִשְׁתַּרֵּר עַל הַצִּיּוּר, דְּהָרִי מֵלֶךְ שְׁמַחַל
עַל כְּבוֹדוֹ אֵין כְּבוֹדוֹ מֵחוּל, אָכֵל נְשִׂיא שְׁמַחַל עַל
כְּבוֹדוֹ כְּבוֹדוֹ מֵחוּל, וְגַם בְּמֵלֶךְ כְּתִיב "לְכִלְתִּי רוּם לְכָבוֹ
מֵאֻחִיו", וְכָל שֶׁכֵּן הַנְּשִׂיא. וְהוּא "אִם רוּחַ הַמּוֹשֵׁל",
דָּאִם בְּאַתָּה לֶךְ מִמְּשָׁלָה, מְקוֹמָךְ אֵל תִּנַּח, מִדַּת
עֲנוּתְנוּתְךָ שֶׁיִּהְיֶה לֶךְ קִדְּם הַמְּמַשְׁלָה אֵל תִּנַּח, כִּי מִרְפָּא
זֶה שֶׁהוּא רָפָה מִלְּהַתְנַשְּׂאוֹת יְנִיחַ חֲטָאִים גְּדוֹלִים, שְׁלֹא
יִהְיֶה נִתְפָּס בְּעֵזֶן הַדּוֹר מִפְּנֵי הַעֲנוּהָ שָׁבוּ, וְעוֹד זֹאת כִּי
כַּאֲשֶׁר יִשְׁוֶה עֲצָמוֹ לְהַקְהֵל וּמוֹצֵא בְּעֲצָמוֹ מֵעֵין זֶה, דָּאֵז
בְּהוֹכָחָה שְׁלוֹ כּוֹלָל גַּם אֵת עֲצָמוֹ, דְּמִלְכָּד זֹאת מֵה
שְׁנוּגָע לֹא הֵלֵא טוֹב שֶׁהוּא הָעֵזֶן שֶׁנִּמְצָא בְּהַדּוֹר (אוֹן
אִים אֵיז דְּעָרְפוֹן זִייעֶר גִּיט גוּטִי מִדּוּעַ בְּדוּרוֹ הוּא בְּדִ),
הֵנָּה עוֹד זֹאת שְׁמַעֲיָע לְעֵמֶק נִקְדַּת לְכָבוֹ הַדְּקוּת דְּדְקוּת
שְׁמוּצָא בְּעֲצָמוֹ, וּמִצְטַעֵר עַל זֶה צַעַר רַב בְּתִשְׁבָּה
מִעוּמָקָא דְּלִבָּא, לְתַקֵּן זֹאת בְּרִבּוּי הַעֲבוּדָה דְּתוֹרָה
וּתְפִלָּה, הֵנָּה אֵז לְכָד זֹאת שֶׁדְּבָרֵי הַתּוֹכַחָה שְׁלוֹ הֵם
דְּבָרִים הַיּוֹצֵאִים מִנְּקִדַּת הַלֵּב, וּבְרִית כְּרוּתָה לְשִׁפְתֵי
דְּדְבָרִים הַיּוֹצֵאִים מִן הַלֵּב נְכַנְסִים אֵל לֵב הַשּׁוֹמֵעַ, הֵנָּה
עוֹד זֹאת כִּי הוּא מִרְפָּא – שְׁוֹהוּ רְפוּאָה – לְחֲטָאִים
גְּדוֹלִים שֶׁל הַדּוֹר, דְּעַל יְדֵי זֶה דְּגְדוֹל הַדּוֹר מִשְׁוֶה עֲצָמוֹ
בְּתוֹךְ הַקְהֵל, הוּא נוֹתֵן כַּח בְּכַח הַתּוֹרָה שְׁלוֹ שְׁיֻכְלוּ
אֲנָשֵׁי הַדּוֹר לְתַקֵּן עֵזֶן הַדּוֹר, וְהוּא עַל יְדֵי שְׁמוּדִיעַ לָהֶם
בְּתוֹכָתוֹ עַל חֲטָאִים גְּדוֹלִים, פְּרוּשׁ שְׁעַל יְדֵי הַתּוֹכַחָה
שְׁלוֹ מִתְקַרְבִּים אֵל הַתּוֹרָה, וְעַל יְדֵי לְמוֹד וַיִּדְעַת
הַתּוֹרָה מִתְעוֹרְרִים לְהִמָּנֵעַ מִחֲטָאִים גְּדוֹלִים, כְּמוֹ
בְּהִלְכוֹת שִׁבְתָּ וְכָשֶׁר, אֲשֶׁר מִפְּנֵי הָעֵדֶר הַלְמוּד הָרִי
יִשְׁנֵם כְּמָה עֲנִינִים חֲמוּרִים בְּיוֹתֵר, אֲשֶׁר לִפִּי דַעַת הַרְבֵּה
מְגֻדְּלֵי הָרֵאשׁוֹנִים יֵשׁ בָּהֶן אֲסוּר פְּרַת וּסְקִילָה בְּמוֹזִיד
וְחִיּוֹב חֲטָאֵת בְּשׁוּגָג, וְחֹס וְשְׁלוֹם עוֹבְרִים עַל זֶה מִפְּנֵי
הָעֵדֶר הַיִּדְעִיָּה שֶׁאֵין יוֹדְעִים זֹאת, וְהוּא "כִּי מִרְפָּא" כִּי,
דְּזֶה שְׁגָדוֹל הַדּוֹר הוּא רָפָה, כְּלוּמֵר שֶׁהוּא עֲנִין וְכוּלָּל
עֲצָמוֹ בְּהַקְהֵל וּמִמִּילָא עוֹמֵד תְּמִיד בְּהַתְעוֹרְרוֹת
לְהוֹכִיחַ, וְהֵם דְּבָרִים הַיּוֹצֵאִים מִן הַלֵּב, וְזֶה מְבִיא
רְפוּאָה לְהַנִּיחַ חֲטָאִים גְּדוֹלִים.

אֲמָנָם עֲדִין צָרִיף לְהַבִּין, דְּהֵלֵא גְדוֹל הַדּוֹר הוּא נְשִׂיא,
ו"מִרְפָּא יְנִיחַ חֲטָאִים גְּדוֹלִים" הַפְּרוּשׁ הוּא דְּעַל
יְדֵי שְׁגָדוֹל הַדּוֹר מִרְפָּה עֲצָמוֹ מִלְּהַתְנַשְּׂאוֹת עַל הַצִּיּוּר
וּמִשְׁוֶה עֲצָמוֹ לְהַקְהֵל, הָרִי בְּזֶה הוּא מִרְפָּא כְּפֻרוּשׁ
הַשְּׁנִי, הֵינּוּ שֶׁהוּא, עַל יְדֵי תְּשׁוּבָתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ, מְבִיא
רְפוּאָה לְעֵזֶן הַדּוֹר, וְלִקְאוּרָה הוּא נִגְדַּת בְּקִלְלוֹת עֲנִין
הַנְּשִׂאוֹת דְּצָרִיף לִהְיוֹת בְּהַגְבָּהָה וְהַתְנַשְּׂאוֹת, וְכֵהָ
דְּאָמֵר רַבִּי (כְּתוּבוֹת קָג, א) "נִהְיֵה נְשִׂאוֹתְךָ בְּרָמָה (וְהִיא
הַגִּיטָא הַנִּכְנָה), וְרוֹק מְרָה בְּתַלְמִידִים", הָרִי מוֹכֵן מִזֶּה
דְּהַנְּשִׂאוֹת צָרִיכָה לִהְיוֹת בְּהַגְבָּהָה וְהַתְנַשְּׂאוֹת, וְאִם כֵּן
אֵיךְ אֲפָשֶׁר הַדְּבָר אֲשֶׁר גְּדוֹל הַדּוֹר יִשְׁוֶה עֲצָמוֹ לְהַקְהֵל,
וְעוֹד יוֹתֵר אֲשֶׁר יִחַפֵּשׂ בְּעֲצָמוֹ לְמַצָּא אֲשֶׁר גַּם בּוֹ
בְּדְקוּת מִן הַדְּקוּת יֵשׁ מֵעֵזֶן הַדּוֹר, וּמֵה גַם דָּאִם אֵינוֹ
עוֹשֶׂה כֵּן הָרִי הוּא גוֹרֵם כִּי, שְׁלֹא פֶּעַל וְעִשָּׂה מֵה
שֶׁצָּרִיף לְעִשׂוֹת, וְעוֹד יוֹתֵר שֶׁהוּא עוֹד חוֹטֵא לְדוּרוֹ. אֵךְ
הָעִנִּין הוּא, דְּהֵנָּה אֲזַהֲרָה זֶה דְּ"נִהְיֵה נְשִׂאוֹתְךָ בְּרָמָה"
הִיא שְׁלֹא יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא דְּבָר שֶׁהוּא מִנְּגִיד אֵל הַנְּשִׂאוֹת,
וְהֵינּוּ מֵה שֶׁאֵינוֹ כְּבוֹדוֹ שֶׁל נְשִׂיא, דְּכִשֵּׁם שְׁתַּלְמִיד חֲכָם
אֵין צָרִיף לִהְיוֹת מְעַרְבַּ עִם עַמִּי הָאָרֶץ, כֵּן הוּא גַם
בְּנְשִׂיא, שֶׁנְּשִׂיא הוּא לְשׁוֹן הַגְבָּהָה וְרוּמָמוֹת, וְכֵן הוּא
רָמָה שֶׁהוּא רוּמָמוֹת, אָכֵל כֵּל זֶה הוּא רַק בְּהִנּוּגָע אֵל
הַנְּשִׂאוֹת בְּלִבָּד שֶׁיִּהְיֶה זֶה־יְרִים בְּכַבּוּדוֹ, וְכִדְפָּרֵשׁ רַשִׁי
מִטִּיל עֲלֵיהֶם אִמָּה לְהוֹדִיעַ נְשִׂאוֹתוֹ, וְכֵן הוּא בְּעִנִּין
"וְרוֹק מְרָה בְּתַלְמִידִים" שֶׁהִיא בְּמִדָּה וּבְמִשְׁקָל, לְמַעַן
אֲשֶׁר תְּתַלְמִידִים יִקְבְּלוּ דְּבָרֵי בְּטוֹב, דְּרַב וְתַלְמִיד הָרִי
עָקֵר עֲנִינֵי שֶׁל תְּתַלְמִיד הוּא אֲשֶׁר יִקְבֹּל דְּבָרֵי הָרֵב, וְעַל
זֶה הוּא עֲנִין וְרִיקַת הַמְּרָה בְּכָדִי שֶׁיִּתְקַבְּלוּ הַדְּבָרִים
בְּטוֹב. וְכֵהָ יִהְיֶה מִדְּיָק הַלְשׁוֹן "וְרוֹק מְרָה בְּתַלְמִידִים"
שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם מְרָה, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ שְׁעוֹר הַטֵּלַת מְרָה
בְּכָבֵד, דְּהַכָּבֵד הוּא כּוֹעֵס, וְהַמְּרָה הִיא מִשְׁקָטָה כְּעַס
הַכָּבֵד, אֲמָנָם זֶה בְּשְׁעוֹר וּמִדָּה דּוֹקָא, דָּאִם יִהְיֶה פְּחוּת
מִכְפִּי הַשְּׁעוֹר לֹא יִשְׁקָט הַכָּבֵד, וְאִם יִהְיֶה הַטֵּלַת הַמְּרָה
בְּהַכָּבֵד יִתֵּר עַל הַמְּדָה יִהְיֶה זֶה חֲלִי חֹס וְשְׁלוֹם, וּכְמוֹ
כֵּן הוּא גַם בְּזִרְקַת מְרָה בְּתַלְמִידִים, שֶׁצָּרִיכָה לִהְיוֹת
בְּמִדָּה נִכְנָה בְּאֶפֶן שֶׁתְּשַׁלֵּם הַכּוֹנֵה הָאֲמִתִּית דְּקַבְּלַת
דְּבָרֵי הָרֵב בְּכִי טוֹב וְלִהְיוֹת זֶה־יְרִים בְּכַבּוּדוֹ שֶׁל הָרֵב, וְכֵן
אֲמָרוּ דָּאֵל יִטִּיל אָדָם אִמָּה יִתְרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וּבְגִי
בֵּיתוֹ שֶׁל נְשִׂיא וְתַלְמִיד חֲכָם הֵם תְּתַלְמִידִים, וְלִכֵּן

פירוש ב': אם רוח – היצה"ר – הוא המושל, מקומך הטוב – התורה, אל תנח – כי
 התורה רפואה לעולם, מתשת כח נפה"ב ומחזקת נפה"א. בתורה – ג' דרגות: א' יגיעה
 בתורה, יגעת ומצאת. ב' ירושה, מורשה קהלת יעקב, בלי שום יגיעה. ג' מתנה, שתלויה
 בבחירת הנותן

רבה (בראשית פ' ו) שלשה דברים מתנה לעולם,
 התורה, מאורות והגשמים. שלשה ענינים אלו
 שבתורה הם שלש מדרגות חלוקות בעצם ענינם, דמה
 שאמרו התקן עצמך ללמוד תורה, הנה מלבד זאת
 שפירשו הכנה מלשון "הכון לקראת אלקיך" (עמוס ד,
 יב) ותרגם "אתקשט לקבלא אולפן אורייתא"י, הנה
 עוד זאת שצריך עבודה ויגיעה גדולה, (ויקמו שפרש
 ברבנו יונה: "התקן עצמך במדות טובות כדי שתלמוד את
 התורה ותגיע אל מעלת החסידות") לפי שאינה ירושה
 לה, דאינו דומה כמו בענין הירושה שבאה לאדם בלא
 טרח ויגיעה, אלא שצריך יגיעה, דהנה מצות למוד
 התורה היא הדיעה שבתורה, והדיעה באה ביגיעה
 דוקא, דיעשה למחפה לו, ואיתא בזהר "למאן דמדיק
 במלי דחקמתא"י, דבכדי להבין ולחשיג עמקי התורה
 הוא על ידי היגיעה, וכמאמר "יגיעתי ומצאתי", דבלא
 יגיעה אי אפשר לבא לזה, ולכן מי שהוא חריף, והגם
 שבחריפותו הוא יודע ומשיג, ומכל מקום אין זה בעצמו
 כלל כמו מי שהוא עמקן, ומה שכתוב "מורשה קהלת
 יעקב", דיש בחינה מדרגה בתורה שהיא בבחינת
 ירושה, דירושה הרי היא בלא שום טרח ויגיעה כלל,
 ועוד זאת, דכל היורשים (על פי התורה) הם שוים, וגם
 בלתי בחירת המוריש, וקחא דאיתא (בבא בתרא פ'ק ח
 משנה ה) "האומר איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא
 אמר כלום, שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה",
 שהירושה הוא בלתי בחירת המוריש. והמדרגה
 השלישית שבתורה היא ענין המתנה, דמתנה אינה
 בשביל עבודה ויגיעה, דאז הוי שכל חלף העבודה,
 ומתנה אינה שכל, ומכל מקום אינה באה בלי שום
 עבודה כלל, וכמאמר "אי לאו דעביד נחא לנפשיה לא
 הוי יחיב ליה"י, ותלוי בבחירת הנותן ובקריב דעתו,
 והרצאה שיש חלוקים באופן קרוב דעת נותן המתנה,
 וכמו שנקראה במוחש, דאינו דומה מי הוא העושה
 הקורת רוח, אם הוא איש זר או שהוא בנו או קרובו,
 דמזה הוי הרצאה דלבד הקורת רוח מעצם הדבר הרי
 יש קרוב הדעת, ותלוי בבחירת הנותן. ואם כן שלשה

ועתה צריך להבין פרוש התרגום יונתן, "אם רוח
 המושל", שמפרש על יצר הרע, "דאין רוחא
 דיצרא בישא מתל בך"י, דבעולם הזה שהוא מקום
 החשך והאפלה, ובפרט בזמן הגלות דהחשך יכסה
 ארץ, אז הנה חס ושלום היצר הרע הוא המושל, ועוד
 יותר פי "מתגבר למסק עלך"י, דיצרו של אדם מתגבר
 עליו בכל יום, הנה מקומך אל תנח, "אתרף טב די
 הוייתא נהג למיקם ביה לא תשבך", דאתרף טביי הוא
 מקום התורה, כי מרפא כו', "ארום פתגמי אורייתא
 אתבריאו אסו לעלמא"י כו', דדברי תורה הם רפואה
 להעולם וההסתר של העולם, ועל ידי ההתחזקות
 במקום הטוב הנה על ידי זה ניח חטאים גדולים.
 והענין הוא, דהנה אמרו רבותינו ז"ל (ספ' נב, ב) "אם
 פגע בך מגול זה (יצר הרע, רש"י) משכהו לבית
 המדרש", דהתורה היא רפואה שמרפא את הנפש
 בהקמית, וגם בזה שני ענינים, הראשון שהיא מרפא
 לשון רפיון, והשני שהיא לשון רפואה, דהנפש
 האלקית מתלבשת בהנפש בהקמית, ובהתלבשות זו
 הרי כחות הנפש האלקית הם בהתגלות בהנפש
 בהקמית, הנה התורה נקראת עז ותושיה, שמתשת כח
 הנפש בהקמית ונותנת כח בהנפש האלקית, וכמו
 שכתוב (תהלים כט, יא) "ה' עז לעמו יתן", ותרגם "ה'
 אורייתא לעמיה יחיב"י, והינו שהתורה נותנת כח
 בהנפש האלקית שתתגבר על הנפש בהקמית, ואז
 נתלש הכח המתאנה דנפש בהקמית. והנה בהעבודה
 דתורה הרי מצינו שלשה ענינים, דכתיב (דברים לג, ד)
 "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", שהתורה
 היא ירושה, ולפעמים מצינו דאמרו (אבות פ'ק ב משנה
 יב) "התקן עצמך ללמוד תורה, שאינה ירושה לה", וזה
 סותר למה שכתוב "מורשה קהלת יעקב", שהרי אינה
 ירושה לה, ופרש רש"י "אל תאמר הואיל ואבא חכם
 גדול היה אף אני אהיה כמו כן בלי שום טרח", ואם
 כן למה צריכים יגיעה. ומצינו עוד ענין שלישי, והוא
 שהתורה נקראת מתנה, ולכן אנו מברכין עליה "נותן
 התורה", דתורה היא בחינת מתנה, וכדאיתא במדרש

יא. שאם רוח היצר הרע מושל בך. יב. לעלות עליך. יג. מקומך הטוב שהיית נוהג לעמוד בו לא תעזוב, ש"מקומך הטוב".
 יד. כי דברי התורה נבראו רפואה לעולם. טו. ה' - תורה לעמו נתן. טז. התכוון לקבל לימוד התורה. יז. למי שמדייק בדברי
 החכמה (התורה). יח. אם לא שעשה נחת רוח לנפשו, לא היה נותן לו (המתנה).

שלא פיגועה ולכל היו"שים בשנה בלתי בחירת
המוריש, והשלישי במתנה דתלויה בבחירת הנותן.
י"ב ר"ג תמוז, תרצ"ה

מדרגות אלו הם חלוקים בעצם ענינם, דבְּהִרְאֵשׁוֹן הָרִי
הוא רק בעבודה וְשָׁכָר, וְהַשְׁנִי בְּעֵינֵי הִירוּשָׁה שְׁפָאָה

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

בעשבים ובעפר. למרות שהם לא ידעו את ההבדל בין
נטילה לנקיון, אלא כך היה מושרש בהם, שלפני
ברכה מוכרחים שתהיה נטילה.

בילדותי, שיחקתי פעם בעשיית אניית צעצוע,
ובדרך-אגב שמעתי גנן אומר ברכת: שהכל נהיה
בדברו - ונחרדתי. ואילו כיום - הרי אין הוא שומע
את הברכה ואין הברכה שומעת אותו.

ה. ב'יראת שמים' אין הכוונה לזו שבאה על ידי
דעת והתבוננות בענין יש מאין או השגחה פרטית.
- שאלה: מהו ההבדל בין התבוננות ב'יש מאין',
לבין התבוננות ב'השגחה פרטית'?

תשובה: בכל השגה עלולים לטעות. 'יש מאין' הוא
בדקות יותר, ולכן יש מקום לטעות, ואילו 'השגחה
פרטית' היא יותר במוחש. -

אלא הכוונה היא ל'יראת שמים' כפשוטה. 'יראת
שמים' זו ניכרת בהידור מצוה, לא רק ב"סור מרע
ועשה טוב"³, מה שאסור - הרי אסור, ומה שמותר
- לא זקוקים לו. אלא 'יראת שמים' זו ניכרת בהידור
מצוה. על-דרך שנים מקרא ואחד תרגום, הרי אין זה
מצוה דאורייתא, ויכולים לומר תרגום או פירוש
רש"י, אך ב'שולחן ערוך'⁴ כתוב "ירא-שמים יקרא
תרגום וגם פירוש רש"י" - הרי הוא עושה כך.

ו. בפרשת יתרו שנת תרכ"ו, כשהוד כ"ק אאמו"ר
הרה"ק היה בן חמש, בשנה הששית שלו, נכנס אל
סבו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק". שאל
אותו הסבא ה"צמח צדק": מה התחדש אצלך השבוע
בלימוד?

ענה לו אבי: השבוע הוא הרי מתן-תורה.
אומר לו הסבא ה"צמח צדק": מתן-תורה הוא
הרי בחג השבועות.

שואל אותו אבי: מהו אכן ההבדל?
עונה לו ה"צמח צדק" שאין הוא יודע. אומר לו
אבי: אתה הרי סבא - והנך יודע, אני סובר שאתה
זוכר מאז.

באותו מעמד נכח גם הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק

א. (כ"ק אדמו"ר שאל): היכן אוחזים ב'תיקון'
(תיקון ליל שבועות)? היו צריכים לעשות סדר בזה,
כך גם היה בליובאוויטש.

על הגדולים יכולים לסמוך, אך על הצעירים -
תלמידים - היה צריך להיות מתוך סדר. פעם אחת
את ה'תיקון' - צריכים לומר. אין אני מתכוון כמו
החסיד ר' הלל, שהיה אומר את ה'תיקון' בשני לילות
חג השבועות.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה אומר את ה'תיקון'
בפעם השניה כשנסע בדרך, אחרי חג השבועות,
לנאות דשא.

ב. בזמן שהוד כ"ק אדמו"ר הזקן היה עדיין
תלמיד-חבר להרמ"מ מהורודוק שהיה שולח אותו
לנסיעות שונות בגלל ענינים שונים, בא פעם הוד כ"ק
אדמו"ר הזקן בעיר מסויימת, שם אמר 'תורה' על
הפסוק¹ "משכני אחרין נרוצה"² - כידוע אמר הוד
כ"ק אדמו"ר הזקן, לפני פטרבורג, 'תורות', מאמרים
קצרים:

משכני - יציאת מצרים, אחריו נרוצה - מסירות הנפש
של קריעת ים-סוף עשתה את ה"נרוצה". הביאני המלך
חדריו - מתן-תורה. בתורה ישנן הרבה מדרגות, ומה
עשו האנשים הפשוטים? - נגילה ונשמחה "בך" בכ"ב
אותיות התורה.

'תורתו' זו של הוד כ"ק אדמו"ר הזקן עוררה אז
רעש גדול.

אחד מהחסידים הקשישים, ר' ברוך, זכר את
המקום שם אמר הוד כ"ק אדמו"ר הזקן 'תורה' זו.
ג. שאלו פעם אחד מנכדי כ"ק אאמו"ר הרה"ק
ה"צמח צדק", מדוע הוא 'שבור'? וענה: מ'אלף בית'.
מה'אלף' של אנכי ומה'בית' של בראשית. זה פעל עליו
דרך-ארץ פנימי ושברון.

ד. בעבר היתה דרך-ארץ כלפי אותיות התורה.
הדבר נבע מ'יראת שמים'. גם ביהודים הפשוטים
נראה דבר זה במוחש. כשהיו צריכים לברך ברכה,
נטלו לפני זה את הידיים, או לכל-הפחות ניגבו אותן

(2) ראה גם ד"ה משכני (הראשון) ה'תש"א.

(3) תהלים לד, טו.

(4) שו"ע או"ח סרפ"ה ס"ב.

(*) שיחה זו, כמו"כ ג' השיחות שלאחריו, נדפסו גם בקונטרס חגה"ש

ה'תשי"א (קוני צב).

(1) שיר השירים א, ד.

לא רק אצל המגיד, כי-אם אצל כל הרביים, ולא רק
בזמן האמור - כי-אם בכל הזמנים. אלא שזקוקים
לכלים פנימיים.
ח. כלים פנימיים - היינו 'יראת שמים'. הענין של
'יראת שמים' אינו רק הבדלה ופרישות, כלומר
ההבדלה מדברים האסורים ופרישות מדברים
המותרים. 'יראת שמים' היינו שאין זה תופס אצלו
מקום כלל. 'אתהפכא'. אסר לנו - התיר לנו. למרות
שב'תניא'⁷ כתוב ש'אתהפכא' היא מדרגה גדולה,
רק מי שעוסק בעבודה בסדר מסודר - יכול להגיע
לכך. הענין שבזה הוא - לעשות את הדברים
הגשמיים כלים לאלקות.
ט. צריך להיות פה נקי. כמו שלפני ברכות השחר
צריכה להיות רחיצת הפה⁸, כך כדי לשמוח באותיות
התורה, "נגילה ונשמחה בך", זקוקים לפה נקי, שלא
יהי' מלוכלך בדברים בטלים, רכילות וכו', שלא יהיה
'מתולע'. צריכים לומר פרק תהלים בדמעות, או
לומר פרק תהלים באופן ועל-דרך ויגבה לבו בדרכי
הוי"ה.
י. פעם שאל חסיד ב'יחידות' את אחד הרביים,
עצה ותיקון על שיש לו גוף גס, ענה לו הרבי לשעבד
את הראש. בראש ישנם כל החושים: ראייה, שמיעה,
דיבור, ו'גופא בתר רישא אזיל'¹⁰. כשישנו שעבוד
המוח - ממילא הכל משועבד.
גם היום צריך להיות שעבוד המוח. לומדים, אך...

צריך להיות שעבוד המוח.

ליל א' דחג השבועות בסעודה*

מוהר"ש. נענה הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש
אל ה"צמח צדק" ואמר: הוא הרי צודק.
ענה הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק ה"צמח צדק":
ההבדל הוא כמו "מלך בשדה" או "מלך בהיכלו".
כשהיה הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בן אחת-עשרה
שנה - שמע הסבר על כך.
אצל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בכלל, מאז
היותו בן חמש שנים, זכרונותיו מסודרים. לפני גיל
חמש - הענינים מטושטשים, אך החל מגיל חמש הם
כבר היו מסודרים -
"מלך בהיכלו" הוא, שבמתן-תורה חיזק את
העולם ונתן קיום בכל העולמות עד רום המעלות.
ז. הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק ה"צמח צדק" סיפר
בשם הוד כ"ק אדמו"ר הזקן מה ששמע מרבו הרב
המגיד ממזריטש: כשהיינו בחג השבועות אצל הרבי
- מורנו הבעל-שם-טוב - היה "נפתחו השמים
ואראה מראות אלקים"⁵. והוד כ"ק אדמו"ר הזקן
אמר: כשהיינו אצל הרבי - הרב המגיד ממזריטש -
בחג השבועות, ראו והרגישו.
הרב מברדיצ'וב היה עמקן גדול. פעם אמר ענין
בנגלה, והחל בפסוק⁶ "הנה ד' רוכב על 'עב' קל".
ואמר ע"ב קושיות וק"ל פירוקים. הוד כ"ק אדמו"ר
הזקן כתב על כך ארבע מאות גליונות, ולאחר מכן
אמר, שאין זה מגיע למה שראו בחג השבועות אצל
הרבי.
הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק ה"צמח צדק" סיים: זה

(5) יחזקאל א, א.

(6) ישעיה יט, א.

(7) בתניא כתוב שאתהפכא היא מדרגה גבוהה.

(8) ראה שו"ע או"ח ס"ד ס' יז ושו"ע אדה"ז שם. אבודרהם. כלבו.

לבוש שם. מטה משה. קצור של"ה. מטה אהרן כלל ה. קצשו"ע ס"ב

ס"ג. סידור מהר"י קאפיל בסדר נט"י שחרית.

בספר עמק הברכה מובא שידיה ב' או ג' פעמים - וראה ג"כ שו"ע או"ח

סתקס"ז ס"ג.

(9) דברי הימים ב, יז, ו.

(10) עירובין מא, א. סוטה מה, ב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ב' - הבעל-שם-טוב והצדיקים הנסתרים

במשך נדודיו על פני עיירות יהודיות שונות, היתה לברוך הזדמנות להכיר שורה של אישים
יהודיים שהשאירו עליו רושם בל יימחה. היו אלה הצדיקים הנסתרים, שנדדו באותו זמן על פני
ערים ועיירות יהודיות.
בין הנסתרים הללו היו סוגים שונים - היו ביניהם גאונים וצדיקים שנדדו כנסתרים כדי
ל"ערוך גלות". הם רצו לסבול בעולם הזה וקיבלו על עצמם סיגופים ועונשים שונים כדי לכפר

1 על עוונות, בהן נכשלו הם או אחרים, או כדי להביא על ידי כך תיקון לכלל ישראל. אך היו
2 בין הנסתרים כאלה שיצאו אל בין שורות העם, מצוידים בסגולותיהם הרוחניות ובמידותיהם
3 הטובות, על מנת לרומם את מצב ההמונים, הן מבחינה רוחנית והן מבחינה גשמית.

4 עוד בשנת תכ"ה כבר התקיימה קבוצה של צדיקים נסתרים שקיבלו על עצמם את המשימה
5 לרומם ולהיטיב את המצב הרוחני בעם היהודי. היה זה עוד בטרם החל הבעל-שם-טוב לפעול
6 - תחלה כנסתר - בחיי היהדות. העוני בין היהודים היה אז עצום. יהודים רבים טרם חזרו לאיתנם
7 מגזירות שנות ת"ח ות"ט, בהן נהרסו קהילות יהודיות רבות ונשתרר תוהו ובוהו בחיים היהודיים.
8 ילדים רבים היו נאלצים לצאת לעבודת פרך כדי לא להיות למעמסה על הוריהם העניים או כדי
9 לעזור להם במעט.

10 מובן שבמצב כזה לא יכלו ילדי ישראל, בדרך כלל, להתמסר ללימוד התורה. ילדים רבים
11 נותקו מן ה"חדרים" שלהם. הישיבות כמעט ונתרוקנו כליל. דבר זה הוביל בהכרח לידי כך שגדל
12 דור של עמי-הארץ, אם כי היו יהודים יראים. הצדיקים הנסתרים ראו אפוא לעצמם משימה
13 חשובה ביותר: לעודד את היהודים המגושמים, והמיואשים במידה גדולה, ולעזור בקרבם תקווה
14 ואמונה בעתידם שלהם ובעתיד עם ישראל. היו, אפוא, הנסתרים הללו - מורי דרך, מעודדים
15 ומנחמים, והשפעתם היתה גדולה וחשובה במידה יוצאת מן הכלל.

16 ר' ישראל, בעל-שם-טוב, נולד בשנת תנ"ח. המסורת אומרת שעוד כילד בן עשר שנים
17 השתלב בקבוצה של צדיקים נסתרים ונדד איתם על-פני ישובים יהודיים, בעזרו לעבודה גדולה
18 וקדושה זו - לעזור יהודים פשוטים לעבודת הבורא.

19 מאוחר יותר, כאשר הבעל-שם-טוב עצמו החל להפיץ את דרכו החדשה, דרך החסידות,
20 ניהל תחילה בעצמו, כפי שידוע לנו כבר, פעילות גדולה ומסועפת באמצעות צדיקים נסתרים.
21 הבעל-שם-טוב רצה להכשיר תחילה את הקרקע כדי לצאת מאוחר יותר בגלוי עם דרך החסידות.
22 כבר סיפרנו שכוונת הבעל-שם-טוב היתה תחילה, כנסתר, להיטיב את מצבם הגשמי של בני
23 ישראל, בין השאר - על ידי הפנייתם למלאכת-כפיים, עבודת-אדמה ועבודות יציבות אחרות.
24 לאחר הכשרת הקרקע על-ידי פעילות זו, התגלה ברבים והחל בעבודתו הקדושה לרומם את
25 מצבם הרוחני של בני ישראל.

26 על הזמן בו נדד הבעל-שם-טוב עצמו כנסתר, תחילה כילד ולאחר מכן כמבוגר, מסופרות
27 עובדות שונות. כידוע שימש הבעל-שם-טוב תקופה מסוימת בנערותו כ"ריש-דוכנא", עוזר
28 למלמד, והוא עצמו סיפר: "כשהייתי ריש-דוכנא" הייתי עמל מאד להחדיר בליבותיהם הרכים
29 של התינוקות - אהבת אב ואם. הייתי מצביע לפני הילדים באופן מוחשי על מידותיהם הטובות
30 של הוריהם."

31 הבעל-שם-טוב ראה כבר אז את הנחיצות ליצור קשר חזק יותר בין הילדים לבין הוריהם,
32 ולמנוע ניכור בין הדורות. כל כמה שהיה מר מצבם הגשמי של היהודים באותו הזמן, כך שמעט
33 הורים היו מסוגלים לעסוק בחינוך ילדיהם, השתדלו הבעל-שם-טוב והנסתרים לחזק ולעודד את
34 הלבבות ולקרב את הדור הצעיר אל הדור הקשיש.

35 מאוחר יותר, בבגרותו, המשיך הבעל-שם-טוב בנדודיו. על-פני ישובים יהודיים, כשהוא
36 הולך מבית לבית ממש, אך לא לשם בקשת תרומות, חלילה, כי-אם לשם חלוקת תרומות

1 רוחניות, לחזק לבבות בני ישראל. הבעל-שם-טוב היה לבוש כהלך יהודי רגיל, כך שהיה נראה,
 2 כפושט יד, רחמנא ליצלן, ההולך ממקום למקום לקבץ נדבות. הוא היה מתייצב בכיכר השוק,
 3 אוסף מסביבו יהודים פשוטים ומספר להם סיפורי מעשיות ומסביר מאמרי חכמינו ז"ל. היתה
 4 לו שפה ברורה, ושומעיו הבינו היטב כל מילה מדבריו. כך היה מעורר ושובה לבבות. כל סיפור
 5 מסיפורי הבעל-שם-טוב חדורים אהבת ישראל. בכל סיפור היה טמון לקח ומוסר-השכל, המעורר
 6 תקווה ומחזק את הביטחון בבורא העולם.

7 הבעל-שם-טוב לא המתין עד שהיהודים הפשוטים, העמלים קשה לפרנסתם, יבואו אליו.
 8 הוא הלך אליהם למקומות הימצאם. לא בכל מקום נמצא בית-מדרש, ולא לכל היהודים היו זמן
 9 והזדמנות ללכת לבית-המדרש, להתפלל שם ולשמוע דבר תורה או מוסר. משום כך הלך
 10 הבעל-שם-טוב אל מקומות ההמונים, ושם עודד וחיזק, לימד ועורר לעבודת הבורא.

11 הצדיקים הנסתרים שעליהם נמנה הבעל-שם-טוב, היו מתעכבים בדרכי נדודיהם בבתי-
 12 המדרש, שם לנו, ושם סעדו את ארוחתם הדלה מן ה"צידה לדרך" שנטלו עמם. לכן, טבעי הוא,
 13 שברוך שבילה בבתי-המדרש את רוב זמני נדודיו, כנסתר אף הוא, הכיר את הנסתרים הנודדים
 14 הללו, אשר לא מצאו לנכון להסתיר עצמם ממנו. היו כאלה שהתגלו לפניו באופן ישיר, ואחרים
 15 אשר על-פי דבריהם, אם בדברי תורה ואם בדברי חול, הוכרה מהותם האמיתית על-ידו. לכן
 16 למד הרבה מנסתרים אלה, ואף יתכן שדרכו של הבעל-שם-טוב הגיעה באמצעותם לידיעתו של
 17 ברוך.

18 ברוך שימש רבים מן הנסתרים הללו וביצע עבורם שליחויות שונות. כבר אז נולד בדעתו
 19 של ברוך הרעיון שכאשר תהיה לו האפשרות יעשה את ביתו כבית-ועד לנסתרים הנודדים.
 20 צדיקים אלה היו נאלצים ללון בבתי המדרש, על גבי הספסלים הקשים, ולאכול מן המזדמן להם.
 21 לא במהרה הוזמנו להתארח בבתיים. - לרבנים ומגידי מפורסמים, או "משולחים" שהיו מופקדים
 22 בלמדנותם ובכושר הנאום שלהם נמצאו מארחים שהזמינום לבתיהם וסיפקו להם את צרכיהם.
 23 ברם, העניים והנידחים, אשר למראית עין לא הצטיינו בדבר מיוחד, נשארו בפצל, ואיש לא
 24 הסתכל עליהם. העניים הנודדים אשר כיתתו רגליהם לקבץ נדבות - דאגו למצוא לעצמם אכסניה
 25 ומזון בבתייהם של יהודים רחמנים. פה ושם השיגו אלה ארוחה חמה מידיה של יהודיה טובת
 26 לב. בשבתות היו הקבצנים האלה מסתדרים ליד דלת בית הכנסת, ויהודים רחמנים היו לוקחים
 27 אתם, בצאתם מבית הכנסת, איש איש את אורחו. מובן שהצדיקים הנסתרים אשר מצד אחד נראו
 28 כנודדים פושטי יד, ומצד שני לא פנו לבקש עזרתו של מישהו - היו עלולים לרעוב, פשוטו
 29 כמשמעו, אלא אם כן ציידו את עצמם במקורות כלשהם לפרנסתם.

30 ברוך ידע זאת היטב, ולכן חלם על זמן בו יוכל לפתוח דלתות ביתו לפני נסתרים אלה. הוא
 31 ידע כי יגמול אתם חסד ממשי כבר בכך שיזכו בביתו למצע רך ולארוחה חמה שבה יסעדו את
 32 לבם החלש.

33 ברוך היה הוגה אז גם בשאלה כיצד יתבצע הדבר כאשר הקב"ה יִפְתָּהוּ בבית משלו. כיוון
 34 שיהיה זה כאשר יהיה נשוי - יהיה תלוי הדבר ב"חצי השני", כלומר באשתו, שעליה להסכים
 35 לעשות את ביתם למקום הכנסת אורחים. אם-כן הקב"ה צריך לִזְמַן לו אשה שתהיה תמימת
 36 דעים אתו בנידון. ברוך ידע את מאמר חכמינו ז"ל ש"אשה עיניה צרה באורחים" (בבא מציעא,

1 פז, א) כפי שרש"י מסביר זאת לגבי שרה אמנו - שאפילו היא - כאשר אברהם הורה לתת סולת
2 לאורחים, אמרה היא: קמח.

3 משום כך, היה תנאו הראשון של ברוך, כאשר הוצע לפניו השידוך עם בתו של ר' אברהם,
4 שר' אברהם יבנה עבורו, מיד לאחר הנישואין, בית מיוחד. הוא הסביר לר' אברהם את כוונתו,
5 שיהיה לו בית עצמאי שבו יוכל לארח אנשים כרצונו.

6 ר' אברהם הסכים מיד, אך ברוך לא הסתפק בכך: "עליך, ר' אברהם, לשוחח על כך עם
7 בתך" - אמר לחותנו לעתיד - "שְׁתַּתְּרָצָה אף היא לכך שביתנו יהא פתוח לאורחים, שכן הרבה
8 מאד תלוי הדבר בה". ר' אברהם ניאות לבקשת ברוך, אך הבטיח לו מראש, מתוך ידיעת אופי
9 בתו, שתשמח לתנאי זה.

10 ברוך הציג שני תנאים נוספים: ראשית, שלא יקבל מר' אברהם נדוניה כלשהי ודורות-
11 נישואין, ושנית, שמיד לאחר שבעת ימי המשתה ירדו, הוא ורעייתו, מעל שולחן חותנו, ויתפרנסו
12 מיגיע כפיו בלבד. על רעייתו להסכים מראש להסתפק במועט, במידה שְׁיִזְמֶן לו ה' את פרנסתו,
13 ולא להיזקק לעזרת בשר-ודם. ר' אברהם ניאות גם לזה, והשידוך סוכם.

אגרות קודש

ב"ה, א' דר"ח תמוז תרפ"א

כבוד ידידי הנכבד וו"ח אי"א מו"ה
חיים דוד שי' שו"ב

1 שלום וברכה

2 בטח קיבל מכתבי העבר ובו היו רשימות כלליות ממה
3 שהתקבל עד ט' סיון, ועתה התקבל בחדש סיון כזה ט'
4 סיון, א) ע"ס ט"ו מה' אייר, ב) ט"ו מט"ו בו, ג) בי"א
5 בסיון, ט"ו מי"א אייר, ד) בט"ז בו ששים (בלא זמן), ה)
6 בי"ז שלשים מה' בחוקתי, ו) בח"י בו שלשים מכ"ב אייר,
7 שלשים מכ"ה בו, ז) בכ' בו, ששים מט"ו אייר, שלשים
8 מכ"ב אייר, שבעים וחמשה מער"ח סיון, ח) בכ"א בו,
9 תשעים מד' סיון, ט) ארבעים וחמשה מד' סיון, י) בכ"ט
10 בו, שלשים מח"י אייר, ששים מכ"ב אייר, ששים מכ"ה
11 אייר, בס"ה ששה מאות ארבעים וחמשה.

12 והאל הטוב יהי בעזר כל העוסקים והמתעסקים,
13 התומכים וסועדים, להצליחם בכל עניניהם בגו"ר, בזכות
14 אבות העולם, המכירים באמיתת החסד שעושים עם
15 זרעם וזרע זרעם, וירחם השי"ת עמו ועדתו ברוחניות
16 ובגשמיות, כי קשה כח הסבל, בשניהם גם יחד.

17 אוי שמים, מה שבא בגורלינו ר"ל חורבן כפול ברו"ג,
18 כי החשך יכסה ארץ, העם הקדוש והטהור הלזה אשר
19 בכל פינה וזווית לב הפשוט מישראל מתגלגלת פנינים
20 ממש, מדות טובות, אהבה, רגש, חוס, ואור דעת, גם
21 הפשוט שאינו יודע תורה, ורק שהתחכם בכתלי ביהמ"ד
22 בין מנחה למערב, וממעל לראשו חלפו עברו, מאמרי
23 רבינו ז"ל, מפורש יוצא מבעל האגדה, או עמד בסוד
24 קדושים רבה בש"ק בעת אמירת דא"ח ושאר לימודים,
25 הנה מוחו עובד, לבו מלא עדן, ולקול הקורא אליו בחסד
26 וחיתת הקודש, מהרה יתעורר, ובלהט להב ראש קודש
27 יבער בשלהבת עוז ותעצומות לכל דבר שבקדושה, וטוהר
28 תום לב, האם כאלו יעבדו בזעת אפים, להשיג פרוסת
29 לחם. הוי אבינו שבשמים, למי עוללת כה, לבניך, בני
30 אהוביך, זרע קודש, אשר צור גזעם גם במבול הסתר
31 והעלם בגבורת לב ובדעת מישירים ישמרו, מה ידאב לב
32 בשר בראותו כל זאת.

33 ידענו אלקים ידענו כי אך טוב וחסד מאתך יוצא,
34 ולתכלית אין סוף הכל נמשך, אבל למה יאמרו הגוים, כי
35 זרועם וכח ידם עשתה כל זאת, הושיעינו ורחמינו כי מר
36 מאד מר, והמתק לנו, יראה חסדיך בטוב הנראה והנגלה.
אג"ק מוהרי"צ כרץ יד

פרשת קרח

טז * וַיִּקַּח קָרַח בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קֵהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֵלִיאָב וְאֹזָן בֶּן־פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן: * וַיָּקָמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמוּשִׁים וּמֵאֲתָיִם נִשְׂאִי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי־שָׁם: * וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה בָּלָם קֹדָשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמִדּוּעַ תִּתְּנֵנָּהוּ עַל־קִהָל יְהוָה: (ל"ד) * וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו: * וַיַּדְבֵּר אֶל־קָרַח וְאֶל־פִּלֵּת עֲדָתוֹ לֵאמֹר בְּכָר וַיָּדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לֹו וְאֶת־הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו: * וְזֹאת עָשׂוּ קָחוּ לָכֶם מַחְתֹּת קָרַח וְכָל־עֲדָתוֹ: * וּתְנוּ־בָהֶן * אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן * קִטְרֶת לִפְנֵי יְהוָה מִחֵר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקְּדוֹשׁ רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי: (ישראל) * וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח שְׁמַע־נָא בְּנֵי לֵוִי: * הַמַּעֲט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֵדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם: * וַיִּקְרַב אֶתָּהּ וְאֶת־כָּל־אֶחָיוּ בְנֵי־לֵוִי אֶתָּהּ וּבִקְשָׁתֶם גַּם־כִּהְנָה: * לָכֵן אֶתָּהּ וְכָל־עֲדָתָהּ הַנֹּעֲדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מִה־הוּא כִּי כְתִיב תִּלְוֶנּוּ קִרִּי תִלְוֶנּוּ עָלָיו: * וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֵלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה: * הַמַּעֲט כִּי הֵעֲלִיתֵנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ לְהַמִּיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּחֲרַר עָלֵינוּ גַם־הַשְׁתַּחֲרַר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (290) (2) קוטי שיחות יח עמ' 290

בית מלא ספרים מהו שיהא חביב במזונה (רש"י טז, א)

לא מצינו שמשה ענה על שאלות אלו של קרח, לא לגבי מזונה ולא לגבי ציצית; הוא רק אמר "ואם בריאה יבא ה'". וגש לומר, שמשה היה נוגע בדבר, בהיותו אחי אהרן, וההלכה היא שתלמיד-חכם שמורה הוראה והוא נוגע בדבר, אינו מסמך לומר "כך קבלתי".

שני * אָף לֹא אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ הֵבִיאָנוּ וְתִתֵּן־לָנוּ נַחֲלָת שָׂדֶה וְכֶרֶם הָעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנָּקֵר לֹא נַעֲלֶה: * וַיַּחֲר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אֶל־תִּפְּנֵן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוּר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאֵתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם: * וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח אֶתָּה וְכָל־עֲדָתָהּ הָיוּ לִפְנֵי יְהוָה אֶתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֵר: * וַיִּקְחוּ * אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנֵם עֲלֵיהֶם קִטְרֶת וְהַקְרִבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מַחְתָּתוֹ חֲמוּשִׁים וּמֵאֲתָיִם מַחְתָּת וְאֶתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מַחְתָּתוֹ: * וַיִּקְחוּ * אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קִטְרֶת וַיַּעֲמִדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: * וַיִּקְהָל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה: * ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2) קוטי שיחות ג עמ' 109

שני * להם חלק בתמידי צבור (רש"י טז, טז)

במדרש נאמר: "חלק באותה מנחה שהקריבו". אכל רש"י לא כתב כן, שהרי חלקם של עדת קרח במנחה אינו שנה פרוטה, ולכן אין שיעור בזה 'שלהם' (ורש"י לשיטתו, שפחות משנה פרוטה אינו נחשב שלו - סוכה כז, ב ד"ה כל האזרח). מה-שאין-כן חלקם של החמישים ומאתיים איש בתמידי צבור של כל השנה (לא במנחה או בתמיד של אותו היום) - שפיר שיעור לקרותו חלק.

שלישי * וַיַּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: * הַבְּדִילוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאִכְלָה אֹתָם כִּרְגֵעַ: * וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יִחָטֵא וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצֹף: * ס * וַיַּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: * דַּבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הִעֵלוּ מִסִּבִּיב לְמִשְׁכַּן־קָרַח דָּתָן וְאַבִּירָם: * כה * וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּלָּךְ אֶל־דָּתָן וְאַבִּירָם וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל: * וַיַּדְבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ זֶא מַעַל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֶל־תִּגְעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסָּפּוּ בְּכָל־חַטָּאתָם: * ט * וַיַּעֲלוּ מַעַל

על-משה ועל-אהרן ויפגו אל-אהל מועד והנה
כסהו הענן וירא כבוד יהוה: ^ה ויבא משה
ואהרן אל-פני אהל מועד: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 53)

מלך בשר-ודם שסרח עליו מקצת מדינה (רש"י טז, כב)
היינו שהנהגת בני ישראל היתה סרוחה ומאוסה בעיני
ה', אבל לא התכוננו למרד בו, שהרי קרח הסית ופתה אותם
עד שהכניסם למחלוקת זו. ואלו קרח, שהביא אותם לסרחון
זה, הוא חוטא ממש, מורד במלכות. מלך בשר-ודם, שאינו
יודע מי החוטא, נפרע ממלכם, גם מאלו שסרחו; אבל
הקב"ה, היודע מחשבות, הרי יודע מיהו האיש האחר
החוטא, ומדוע יקצף על כל העדה.

רביעי ^ט וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^י הרמו
מתוך העדה הזאת ואכלה אתם פרגע ויפלו
על-פניהם: ^{יא} ויאמר משה אל-אהרן קח את-
המחתה ותן-עליה אש מעל המזבח ושים
קטרת ותולד מהרה אל-העדה וכפר עליהם
כייצא תקצף מלפני יהוה החל הנגף: ^{יב} ויקח
אהרן פאשר ^{יג} דבר משה וירץ אל-תוך הקהל
והנה החל הנגף בעם ויתן את-הקטרת וכפר
על-העם: ^{יד} ויעמוד בין-המתים ובין החיים
ותעצר המגפה: ^{טו} ויהיו המתים במגפה ארבעה
עשר אלף ושבע מאות מלבד המתים על-
דבר-קרח: ^{טז} וישב אהרן אל-משה אל-פתח
אהל מועד והמגפה נעצרה: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 69)

שאים הקדים לוי את הפהן . . צריך להפריש . . לתרומה
גדולה (רש"י יח, כט)
בלמוד על דרך הפשט, לא מסתבר לומר שמצד עצם
החייב להפריש תרומה כבר ישנו בפעל בטבל חלק התרומה
(שעתיד להפריש). ולפי-זה מובן מדוע צריכים פסוק מחד
שאים הקדים הלוי את הפהן בכרי חייב להפריש תרומה
גדולה.

חמישי ^{טז} וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^{יז} דבר
אל-בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית
אב מאת כל-נשיאיהם לבית אבתם שנים עשר

משפח-קרח דתן ואבירם מסכים ודתן ואבירם
יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם
וטפם: ^{כח} ויאמר משה בזאת תדעו כי-יהוה
שלחני לעשות את כל-המעשים האלה כלא
מלפי: ^{כט} אם-כמות כל-האדם ימתון אלה
ופקדת כל-האדם יפקד עליהם לא יהוה
שלחני: ^ל ואם-בריא יהוה יכרא יהוה ופצתה
האדמה את-פיה ובלעה אתם ואת-כל-אשר
להם ויירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו
האנשים האלה את-יהוה: ^{לא} ויהי ככלתו לדבר
את כל-הדברים האלה ותפקע האדמה אשר
פתחיהם: ^{לב} ותפתח הארץ את-פיה ותבלע
אתם ואת-פתיהם ואת כל-האדם אשר לקרח
ואת כל-הרכוש: ^{לד} ויירדו הם וכל-אשר להם
חיים שאלה ותכם עליהם הארץ ויאבדו מתוך
הקהל: ^{לה} וכל-ישראל אשר סביבתיים גם
לקלם כי אמרו פן-תבלענו הארץ: ^{לו} ואש
יצאה מאת יהוה ותאכל את החמשים ומאתים
איש מקרבי הקטרת: ^ס יז וידבר יהוה
אל-משה לאמר: ^{כא} אמר אל-אלעזר בן-אהרן
הכהן וירם את-המחתה מבין השרפה ואת-
האש ורה-הלאה כי קדשו: ^{כב} זאת מחתות
החטאים האלה בנפשתם ועשו אתם רקעי
פחים צפוי למזבח פרי-הקריבים לפני-יהוה
ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל: ^{כג} ויקח אלעזר
הכהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו
השרפים וירקעו צפוי למזבח: ^{כד} וזרזו לבני
ישראל למען אשר לא-יקרב איש זר אשר לא
מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני יהוה
ולא-יהיה כקרח וכעדתו פאשר דבר יהוה
ביד-משה לו: ^{כה} וילנו כל-עדת בני-ישראל
ממחרת על-משה ועל-אהרן לאמר אתם
המתם את-עם יהוה: ויהי בהקהל העדה

מִטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מִטָּהוּ: ^ה וְאֶת־
שֵׁם אֹהֶרֶן תִּכְתֹּב עַל־מִטָּה לְוִי בִּי מִטָּה אֶחָד
לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם: ^ו וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה: ^ז וְהָיָה
הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־בּוֹ מִמֶּהוּ יִפְרַח וְהִשְׁכַּתִּי
מֵעָלַי אֶת־תְּלֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִם
עֲלֵיכֶם: ^ח וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ
אֵלָיו ^י כָּל־נִשְׂיֵאֵיהֶם מִטָּה לְנִשְׂיָא אֶחָד מִטָּה
לְנִשְׂיָא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עֶשֶׂר מִטּוֹת
וּמִטָּה אֶהְרֹן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם: ^{יא} וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת־
הַמִּטָּה לִפְנֵי יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדוּת: ^{יב} וַיְהִי מִמַּחֲרַת
וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מִמֶּהוּ
אֶהְרֹן לְבֵית לְוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל
שָׁקְדִים: ^{יג} וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמִּטָּה מִלִּפְנֵי
יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ
מִטָּהוּ: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 196)

ולמה שקדים, הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות
(רש"י יז, כג)

מבאר בהסידות, שיש שפע של חסד המתעבב עד
שנמשך למטה, כי בכל היכל דנים את האדם אם הוא ראוי
לשפע זה. אך בקרבת כהנים עובר השפע במהירות דרך כל
העולמות, וכמו נהר גדול מאד, ש"הלוך גלף במנהגו וישטף
העצים והעפר המצפכים". ובה נרמז גם ענין האתהפקא:
באשר המים בוקעים את הסתימה, היא נסחפת בזרם
והמהרת ללכת, עד שהמים נגזרים אחריה.

ששי ^{כה} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁב אֶת־מִטָּה
אֶהְרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמַרְתָּ לְאוֹת לְבְנֵי־מִרִי
וּתְכַל תְּלֹנוֹתָם מֵעָלַי וְלֹא יָמָתוּ: ^{כו} וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: ^{כז} פ ^{כח} וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גִּעַעְנוּ אֲבֹדְנוּ כָלֵנוּ
אֲבֹדְנוּ: ^{כט} כָּל הַקָּרֵב ^ל הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה
יָמוּת הָאֵם תָּמוּנוּ לְגֹעַ: ^ל ס ^{לא} וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־אֶהְרֹן אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבֵית־אֲבִיךָ אַתָּה תִּשָּׂאוּ
אֶת־עֹנֵן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אַתָּה תִּשָּׂאוּ

אֶת־עֹנֵן כְּהִנָּתְכֶם: ^{לב} וְגַם אֶת־אֲחִיךָ מִטָּה לְוִי
שָׁבַט אֲבִיךָ הַקָּרֵב אַתָּה וַיָּלוּ עָלֶיךָ וַיִּשְׁרְתוּךָ
וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אַתָּה לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדוּת: ^{לד} וַיִּשְׁמְרוּ
מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמַרְתָּ כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כָּל־
הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא יָמָתוּ גַם־הֵם
גַּם־אַתֶּם: ^{לה} וַיָּלוּ עָלֶיךָ וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתָּ
אֹהֶל מוֹעֵד לְכָל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב
אֵלֵיכֶם: ^{לו} וַיִּשְׁמְרֻם אֶת מִשְׁמַרְתָּ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־
מִשְׁמַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ^{לז} וַאֲנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם
מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתֻנִים לִיהוָה
לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: ^{לח} וְאַתָּה וּבְנֵיךָ
אַתָּה תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהִנָּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ
וּלְמִבְּיֹת לַפָּרֶכֶת וְעַבְדְּתֶם עֲבֹדַת מִתְּנָה אֹתָן
אֶת־כְּהִנָּתְכֶם וְהָזָר הַקָּרֵב יוֹמָת: ^{לט} פ ^{לא} וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־אֶהְרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ אֶת־מִשְׁמַרְתָּ
תְּרוּמָתִי לְכָל־קֹדֶשִׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ נְתַתִּים
לְמִשְׁחָה וּלְבִגְדֶיךָ לְחֻקְעוֹלָם: ^{לב} וְהָיָה לָךְ
מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשִׁים מִן־הָאִשׁ כָּל־קָרְבָּנִם לְכָל־
מִנְחָתָם וּלְכָל־חֲטָאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר
יִשְׁבֹּו לִי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים לָךְ הוּא וּלְבִגְדֶיךָ: ^{לג} בְּקֹדֶשׁ
הַקֹּדָשִׁים תֹּאכְלֵנוּ כָּל־זָכָר יֹאכֵל אֹתוֹ קֹדֶשׁ
יִהְיֶה־לָּךְ: ^{לד} וְהָיָה לָךְ תְּרוּמַת מִתְּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נְתַתִּים וּלְבִגְדֶיךָ אַתָּה
לְחֻקְעוֹלָם כָּל־מִטְהוֹר בְּבִיתְךָ יֹאכֵל אֹתוֹ: ^{לה} כָּל
חֶלֶב יִצְהָר וְכָל־חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם
אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לִיהוָה לָךְ נְתַתִּים: ^{לז} בְּפוּרִי כָּל־אֲשֶׁר
בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לִיהוָה לָךְ יִהְיֶה כָּל־מִטְהוֹר
בְּבִיתְךָ וַאֲכָלְנוּ: ^{לח} כָּל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה:
^ל כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לִיהוָה
בְּאַדָּם וּבְבַהֲמָה יִהְיֶה־לָּךְ אַךְ ^{לא} פָּדָה תַּפְּדֶה אֶת
בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה
תַּפְּדֶה: ^{לב} וּפְדוּיוֹ מִבֶּן־חֹדֶשׁ תַּפְּדֶה בְּעֶרְפְּךָ כֶּסֶף

וַיִּנְחָשׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדִגְלָן מִן־הַגֶּרֶן
וּבְמִלֵּאָה מִן־הַיָּקָב: כה כֵּן תָּרִימוּ גַם־אַתֶּם
תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל מַעֲשֵׂי־יֶדְכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת
יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: לו מִכָּל מִתְּנִיתֶכֶם תָּרִימוּ
אֵת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חֻלְבּוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ
מִמֶּנּוּ: ז ואֲמַרְתָּ אֱלֹהִים בְּהַרְיִמְכֶם אֶת־חֻלְבּוֹ
מִמֶּנּוּ וְנִחְשַׁב לְלוּיִם כְּתֻבֹּאת גֶּרֶן וּכְתֻבֹּאת
יָקָב: ח ואֲכַלְתֶּם אוֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם
כִּי־שֹׂכֵר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֶהֱל מוֹעֵד:
ט וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא בְּהַרְיִמְכֶם אֶת־חֻלְבּוֹ
מִמֶּנּוּ וְאֶת־קֹדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא

תָּמוּתוּ: פפפ

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרֻעֵתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאֲמַרוּ אָמֵן. אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יתְבָרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמָה דְקֹדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחְמָתָא, דְּאֲמִירָן בְּעֶלְמָא, וְאֲמַרוּ אָמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוודות שבת קודש פרשת קרח

(תשכ"ד)

וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא בְּהַרְיִמְכֶם אֶת חֻלְבּוֹ מִמֶּנּוּ (יח, לב)
מִיָּן אִתָּהּ אוֹמֵר שְׂאֵם הַפְּרִשֶׁת אוֹתוֹ שְׂלֹא מִן הַמִּבְכּוֹר,
שְׂאֵתָם בְּנִשְׂיַת עוֹן? תִּלְמוּד־לוֹמֵר, וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא
(ספרי)

מִדְּבַר הַסְּפָרִי נִמְצְיָנוּ לְמַדִּים, עַד כִּמָּה חֵיב אָדָם לָקִים
כָּל מִצְוָה בְּאִפְסָן שֶׁל הַדּוּר, לִפְנֵים מְשׁוֹרֵת־הַדִּין. וְזֶה הָיָה אֶחָד
הַדְּבָרִים שֶׁתִּבְע כ"ק אֲדָמוֹר מוֹהֲרֵי"צ יוֹתֵר מִן הַנְּשִׂאִים
שֶׁקָּדְמוּ לוֹ, וּבְמִיָּחָד בְּשִׁנּוּתֵי הָאֲחֻזּוֹת.

צ"ה פסוקים, דניאל סימן.

חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה הוּא:
י אֵךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹי־כְבוֹר כָּשֵׁב אוֹי־כְבוֹר עוֹ לֹא
תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת־חֻלְבֵּם תִּקְמִיר אִשָּׁה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:
יח וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחֲזֵה תִתְנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין
לָךְ יִהְיֶה: יט כָּל | תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לָךְ וּלְבִנְיָךְ וּלְבִנְתֶיךָ
אֶתְךָ לְחֶקֶעוֹלָם בְּרִית מִלַּח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי
יְהוָה לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתְךָ: כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן
בְּאַרְצֶם לֹא תִגָּחַל וְחֶלֶק לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם
אֲנִי חֶלְקֶךָ וְנִחַלְתָּךְ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו ענף 63)

כָּל פֶּטֶר רָחֵם . . יִהְיֶה לָךְ . . וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַשְּׂמֵמָה

תִּפְדֶּה (יח, טו)

מִפְּשֻׁטוֹת הַקְּתוּבִים מוֹכַח שֶׁגֶּדֶר הַפְּדִיּוֹן הוּא פְּדִיַת הַחֲמוֹר
מִיַּד הַכֹּהֵן, כִּי תִכָּף מִשְׁנוֹלֵד הוּא שֶׁל הַכֹּהֵן ("לָךְ יִהְיֶה").
אֵלָּא שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָהּ לְיִשְׂרָאֵל לְפָדוּתוֹ מִן הַכֹּהֵן, וְגַם הַקֶּלֶה
עָלָיו שֶׁיִּכּוֹל לְפָדוּתוֹ בִּשְׂחָה. וְהֵנָּה, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵם נִתֵּן לַכֹּהֵן
אֵת הַחֲמוֹר לֹא קִים אֵת הַמִּצְוָה. אֲכַל יֵשׁ לוֹמֵר, שְׂעָם לְשִׁיטָה
זוֹ הַפְּדִיָּה הִיא מִן הַכֹּהֵן, אֵלָּא שֶׁבְּכָתוּב נִתְפָּרְשׁוּ רַק שְׁתֵּי
בְּרֻרוֹת, פְּדִיָּה וְצִרְפָּה, לֹא נִתְּנִית הַחֲמוֹר.

שְׂבִיעִי כא וּלְבִנְי לֹא־הָיָה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂי בְּיִשְׂרָאֵל
לְנִחְלָה חֶלֶף עֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר־הֵם עֲבָדִים אֶת־
עֲבַדְתָּ אֶהֱל מוֹעֵד: כב וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד לְשִׂאת חֲטָא לְמוֹת:
כג וְעֶבֶד הַלֹּאִי הוּא אֶת־עֲבַדְתָּ אֶהֱל מוֹעֵד וְהֵם
יִשְׂאוּ עוֹנֶם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נִחְלָה: כד כִּי אֶת־מַעֲשֵׂי
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי
לְלוּיִם לְנִחְלָה עַל־פִּנְ אֲמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נִחְלָה: פ כה וַיִּדְבֹּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כו וְאֶל־הַלֹּוִיִּם תִּדְבָּר וְאֲמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂי
אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאַתֶּם בְּנִחְלָתְכֶם וְהִרְמַתֶם
מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂי מִן־הַמַּעֲשֵׂי:

מפְטִיר לְ וַאֲמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהִרְמִיכֶם אֶת־חֻלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנִחַשְׁבֹּת לְלֹאִים פְּתוּבֹאת גִּרְוֹן וּכְתוּבֹאת יָקֹב: ^א וְאַכְלֹתֶם אֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכָר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

לֹא וְלֹא־תִשְׁאוּ עָלֶיךָ חֶטָּא בְּהִרְמִיכֶם אֶת־חֻלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קֶדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלּוּ וְלֹא תָמוּתוּ: פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְהַמְּכִיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבֻתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזיזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(יד) וְנִלְכָּה הַגִּלְגָּל, שְׂבָקְרוֹב לְאוֹתוֹ מְקוֹם עֲשֵׂה ה' תְּשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל בְּמַלְחַמַת שְׂאוּל נִגְדַּת נֶחֱשׁ הָעָמוּנִי. וְנִחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה, לְפִי שְׂבָרָשׁוֹנָה הָיוּ עוֹזְרִים עַל הַדָּבָר. (מו) וַיִּמְלְכוּ שָׁם, הַמְּלִיכוּהוּ שְׁנִית בְּהַסְכְּמַת כָּלָם וּבִרְצוֹן טוֹב.

הפטרה לפרשת קרח לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום

בשמואל א פרק יא"ב

יֵא יְיָ וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם לָכוּ וְנִלְכָּה הַגִּלְגָּל וְנִחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה:

טו וַיִּלְכּוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיִּמְלְכוּ שָׁם אֶת־שְׂאוּל לְפָנָי יְהוָה בְּגִלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים

עטרת מרים

יד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם לָכוּ וְנִלְכָּה הַגִּלְגָּל וְנִחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה עַל כִּי בְּרָאשׁוֹנָה לֹא קָבְלוּהוּ כָלָם בְּרָצוֹן: טו וַיִּלְכּוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיִּמְלְכוּ שְׁנִית שָׁם אֶת־שְׂאוּל בְּהַסְכְּמַת כָּלָם וּבִרְצוֹן טוֹב. לְפָנָי יְהוָה בְּגִלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם

(ב) ואני זקנתי ושבתי, מרב עבודה ועל הצבור קפצה עליו זקנה ושיבה קדם הזמן, (שהיה אז בן חמשים שנה). ובני הנגם אתכם, ובני לא יירשו את גרלותי, כי הנגם אתכם כאחד מקם. (ג) ענו בני, העידו בני. כמו "לא תענה ברגע" (שמות כז). ונגד משיחו, ולפני המלך שנמשח למלכות.

את שור מי לקחתי, האם לקחתי את שורו של משהו לעבודתי. וחמור מי לקחתי, כשהייתי חולף מעיר לעיר לשפוט אתכם על עסקי צרכיכם הייתי חולף על חמור שלי, ולא לקחתי משל הצבור. את מי רצותי, מלשון רצון ושבדתי. לקחתי כפר, שהיה פדיון לו על פשעו. ואעלים עיני בו, ובחמורתי הכפר העלמתי עיני מפשעו. ואשיב לכם, ואשיב לשלם כל מה שתאמרו. פרוש אחר, ואשיב לכם תשובה על כל מה שנעשה, מאזה מעם נעשה. (ה) ויאמר עד, כל העם אמר "עד". ויחל אברהם שצאחא בת קול ואמרה "עד", אמר להם הקב"ה, אתם מעידים עליו על מה שבגלוי, ואני מעיר עליו על מה שבסתר. וזהו אחד משלשה מקומות שהופיע רוח הקדש בבית דין של משה. (ו) אשר עשה את משה ואת אהרן, כלומר, הלא כלכם יודעים את מעשי ה' ונפלאותיו אשר עשה עם משה ועם אהרן. ואשר העלה וגו', ועל ידי הנפלאות ההם העלים מצרים. (ז) צדקות ה', הצדקות שעשה ה'.

שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַח שָׁם שְׂאוּל וְכָל־אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מָאד: יב א וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקִלְכֶּם אֲמַרְתֶּם לִי וְאִמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: כ וַעֲתָה הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וְאֲנִי זָקֵנְתִי וְשִׁבְתִּי וּבְנֵי הַנֶּגֶם אֵתְכֶם וְאֲנִי הַתְּהַלְכֶּתִי לִפְנֵיכֶם מִנְעָרִי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: ג הֲנִנִי עָנּוּ בִּי נָגֵד יְהוָה וְנִגַּד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוֹרֹ מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת־מִי עֲשִׂקְתִּי אֶת־מִי רְצוֹתִי וּמִי־מִי לְקַחְתִּי כָּפָר וְאֲעֲלִים עֵינִי בּוֹ וְאֲשִׁיב לָכֶם: ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשִׂקְתָּנוּ וְלֹא רְצוֹתָנוּ וְלֹא־לְקַחְתָּ מִי־אִישׁ וְלֹא־לְקַחְתָּ מִי־אִישׁ מְאוֹמָה: ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יְהוָה בָּכֶם וְעַד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מִצַּאתֶם בְּיָדִי מְאוֹמָה וַיֹּאמֶר עַד: ו וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֲשֶׁר הָעֲלָה אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ז וַעֲתָה הִנֵּה הָעֲלָה אֶתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֶת־כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אֵתְכֶם וְאֶת־אֲבֹתֵיכֶם: ח כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיַּזְעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁבּוּם בְּמִקְוֹם הַזֶּה: ט וַיִּשְׁבְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא

ובתים שלמים לפני יהוה וישמח שם שְׂאוּל וְכָל־אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מָאד: א וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקִלְכֶּם לְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתֶּם לִי כֹן תַחֲשֹׁבוּ שֶׁתְּכַלִּית דְּבָרִי הַזֶּה לִמְנוַע הַמַּלְכָּה מֶלֶךְ וְאִמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: ב וַעֲתָה הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וְאֲנִי זָקֵנְתִי וְשִׁבְתִּי וּבְנֵי הַנֶּגֶם אֵתְכֶם וְאֲנִי הַתְּהַלְכֶּתִי לִפְנֵיכֶם מִנְעָרִי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: ג הֲנִנִי עָנּוּ בִּי נָגֵד יְהוָה וְנִגַּד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוֹרֹ מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת־מִי עֲשִׂקְתִּי וְאֶת־מִי רְצוֹתִי וּמִי־מִי לְקַחְתִּי כָּפָר וְאֲעֲלִים עֵינִי בּוֹ וְאֲשִׁיב לָכֶם: ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשִׂקְתָּנוּ וְלֹא רְצוֹתָנוּ וְלֹא־לְקַחְתָּ מִי־אִישׁ וְלֹא־לְקַחְתָּ מִי־אִישׁ מְאוֹמָה שׁוֹם דָּבָר: ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יְהוָה בָּכֶם וְעַד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מִצַּאתֶם בְּיָדִי מְאוֹמָה וַיֹּאמֶר עַד: ו וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֲשֶׁר הָעֲלָה אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ז וַעֲתָה הִנֵּה הָעֲלָה אֶתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֶת־כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אֵתְכֶם וְאֶת־אֲבֹתֵיכֶם: ח כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיַּזְעֲקוּ אֲבֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁבּוּם בְּמִקְוֹם הַזֶּה: ט וַיִּשְׁבְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא

עטרת מרים

שי למורא

(יא) את ירבעל, הוא גרעון השופט. ואת בָּדָן, הוא שמשון, שבא משבט דן. "בָּדָן" כמו "בן דן". (יב) וְה' אֱלֹהֵיכֶם מִלְכְּכֶם, לא די לכם שפשתם בו, כי אם בהקב"ה שהוא מלככם מאסתם בו מולד עליכם. (יג) וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ, כלומר, מה שעבר אין, שהרי המלך הנה הוא מולד בפעל וְהִנֵּה נָתַן ה',

שהקב"ה חסדים שתמליכו מלך. (יד) אַחֵר ה' אֱלֹהֵיכֶם, כי הוא ילך לפניכם למלחמה. (טו) יָד ה', מפת יד ה', בָּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם, כלומר, וְהִתָּה בָכֶם אַחֵר שְׁתִּיתָה בְּאֲבוֹתֵיכֶם. וְיָד ה' אָמְרָה, "ובאבותיכם", שִׁחֲטוּ לְהוֹצִיא הַמּוֹתִים מִקְּבָרֵיהֶם, שבעון חיים, מיתם נחשטים. (טז) הַתִּיַּצְבוּ וּרְאוּ וְגו', וכשם שעל ידי תפילתי אני יכול לשנות את העתים, כך אם פגעה בכם מלחמה הנה פח בתפילתי לעמוד על האויב ולא היתם צריכים לבקש מלך כל זמן שאני חי. (יז) קציר חטים היום,

בְּגֵי' עֲמוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וְתֹאמְרוּ לֵי לֹא בִי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיְהִי ה' אֱלֹהֵיכֶם מִלְכְּכֶם: יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׁאַלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: יד אִם־תִּירָאוּ אֶת־יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתֶם גִּם־אַתֶּם וְגִם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: טו וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם: טז גִּם־עַתָּה הַתִּיַּצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם: יז הֲלוֹא קִצְר־חֲטִיט הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר וַדְּעוּ וּרְאוּ בִּירְעַעְתְּכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לְשָׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קִלְת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מֶאֱד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל הַתְּפַלֵּל בְּעַד־

וַיִּמְכְּרוּ אֹתָם מִקָּדָם בֵּד הַיּוֹם, בֵּד סִסְרָא שֶׁר־צָבָא חָצוֹר וּבִיד־פְּלִשְׁתִּים וּבִיד־מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלְחֲמוּ בָּם: יו וַיַּעֲקוּ אֶל־יְהוָה הַתְּפַלֵּל לֵאמֹר וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וְנַעֲבֹד אֶת־הַבְּעִלִּים וְאֶת־הַעֲשֻׁתֹּת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעֲבֹדְךָ אֲבָל לֹא שָׂאֵל לָהֶם מֶלֶךְ לָלוֹם מִלְחָמָתָם:

יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יִרְבְּעֵל גִּדְעוֹן וְאֶת־בָּדָן שְׁמִשׁוֹן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל עִם כִּי לֹא הָיוּ מִלְכִּים בְּיִשְׂרָאֵל וַיֵּצֵא ה' אֶתְכֶם עַל יְדֵיהֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם הַיּוֹשִׁבִים מִסָּבִיב וַתִּשְׁבּוּ בְּטָח: יב אֲבָל אַתֶּם כֹּאשֶׁר וַתִּרְאוּ כִּי נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּגִי' עֲמוֹן בָּא עֲלֵיכֶם לְמַלְחָמָה וְתֹאמְרוּ לֵי לֹא נִתְּנָה בְּאֲבוֹתֵינוּ אֲשֶׁר הָיָה הַשּׁוֹפֵט יוֹצֵא לִפְנֵיהֶם מִלְחָמָה כִּי אִם מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וְהוּא יִלְחֶם מִלְחָמָתָנוּ, הֵם שְׂדֵי' לָכֶם כִּי וַיְהִי ה' אֱלֹהֵיכֶם מִלְכְּכֶם: יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם בַּעֲבוּר הַחֲשׂוּעָה שְׁעִשָּׂה, מֵאִתְּךָ אֲשֶׁר שְׁאַלְתֶּם עַל מֶלֶךְ וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ כִּי חֲסִידִים עַל יְדֵיהֶם וְהַמְלִיכוּ: יד אִם אִם־תִּירָאוּ אֶת־יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ בְּמִצְוֹת עֹשֶׂה וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה וְהִיתֶם גִּם־אַתֶּם וְגִם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר ילך לפניכם לְמַלְחָמָה לְהוֹשִׁיעַ אַתְּכֶם: טו וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה אוֹ לֹא יִסֵּר הַשְּׁגָחָתוֹ מִמְּכֶם, רק וְהִיתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם כְּמוֹ שְׁתִּיתָה וּבְאֲבוֹתֵיכֶם: טז גִּם־עַתָּה אַחֵר שְׁהַסְּבִים לְהַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ הַתִּיַּצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם אֲשֶׁר יִמְלֹא שְׂאֵלַת הַשּׁוֹאֵל אִם אִם הִיא רַעָה בְּעֵינֵי ה', וְלֹא לְמוֹכָה יִחַשֵׁב: יז הֲלוֹא קִצְר־חֲטִיט הַיּוֹם וְהַמָּטָר לְקַלְלָה יִחַשֵׁב, וְעַם כָּל זֹאת אֶקְרָא אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטָר וַיִּתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מֶאֱד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטָר וַיִּתֵּן יְהוָה קִלְת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מֶאֱד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל הַתְּפַלֵּל בְּעַד־

אֶקְרָא אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטָר וַיִּתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מֶאֱד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מֶאֱד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל הַתְּפַלֵּל בְּעַד־

עטרת מרים

בְּעֶרְיָהּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיהָ וְאֶל־נָמוֹת כִּי־יִסְכְּנוּ עוֹד עַל־כָּל־חַטָּאתֵינוּ אֲשֶׁר עָשִׂינוּ מֵאֹד לַעֲשׂוֹת רָעָה לְשָׂאֵל לָנוּ מִלֶּךְ: כַּוְיָאֵמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם אֶל־תִּירָאוּ הִלָּא אַתֶּם כְּבָר עָשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת וְאִין לְהִשָּׁב. אֵךְ אֶל־תִּסְּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶּם וְיִכְפַּר הָעוֹן: וְחִזֵּן מִנֶּה...: כַּא וְלֹא

תִּסְּרוּ מֵאַחֲרֵי ה' כִּי | תִּהְלִיכָה תְּהִיָּא
הִיא תִּהְלִיכָה אַחֲרֵי תְּהִיָּה תְּהִיָּה
אֲשֶׁר לֹא־יִעֲלֶה וְלֹא יִצְלֹחַ כִּי
תְּהִיָּה תְּהִיָּה וְאִין בְּהֵם מִמֶּשׁ: כַּב כִּי
אֲפִי־עַל־פִּי שְׂאֵתָם חוֹמָאִים לִפְנֵי לֹא־
יִשָּׁשׁ לֹא יַעֲזוֹב יְהוָה אֶת־עַמּוֹ
וּמִשְׁנֵה עֲלֵיהֶם כְּאֹפֶן נִפְלָא שְׂכַר
בְּעָבֹר שְׂלֵא יִחְמַעַט שְׂמוֹ הַגְּדוֹל
בְּגוֹם שְׂדֵה מוֹשִׁיעֶכֶם כִּי הוּאֵל נִשְׁבַּע
יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לָעָם
סְגוּלָּה:

שי למורא

הַדָּשׁ סִינן. כַּא) תְּהִיָּה, כְּנִי
לְעַבְדֵּי־יְהוָה. כַּב) בְּעָבֹר שְׂמוֹ
הַגְּדוֹל, בְּעָבֹר שְׂמֵא שְׂמוֹ עֲלֵיכֶם
שְׂהוּא מוֹשִׁיעֶכֶם. כִּי הוּאֵל ה', כִּי
נִשְׁבַּע ה'. לָעָם, לָעָם סְגוּלָּה מִכָּל
הָעָמִים.

עֲבַדְיָךְ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶל־נָמוֹת
כִּי־יִסְכְּנוּ עַל־כָּל־חַטָּאתֵינוּ רָעָה
לְשָׂאֵל לָנוּ מִלֶּךְ: כַּוְיָאֵמֶר שְׂמוּאֵל
אֶל־הָעָם אֶל־תִּירָאוּ אַתֶּם עָשִׂיתֶם
אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אֵךְ אֶל־תִּסְּרוּ

מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶּם: כַּא וְלֹא
תִסְּרוּ כִּי | אַחֲרֵי תְּהִיָּה אֲשֶׁר לֹא־יִעֲלֶה וְלֹא יִצְלֹחַ כִּי־תְּהִיָּה
הַמָּה: כַּב כִּי לֹא־יִשָּׁשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בְּעָבֹר שְׂמוֹ הַגְּדוֹל כִּי הוּאֵל יְהוָה לַעֲשׂוֹת
אֶתְכֶם לוֹ לָעָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׂכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אַחֵד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֶּךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבַדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֵא יִכְבֶּה נִירוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ

מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

המולד: מוצאי שבת-קודש, שעה 12 בלילה, 26 דקות ו-14 חלקים.
ראש חדש תמוז, ביום השני וביום השלישי הבא עלינו לטובה.

למשמרת למי נדה חטאת הוא: (ישראל) וְכַכֵּם
הַאֲסַף אֶת־אֶפְרַיִם הַפֶּה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־
הָעֶרֶב וְהִיטָה לְבָנָיו יִשְׂרָאֵל וְלִנְר הַגֵּר בְּתוֹכָם
לַחֲקֹת עוֹלָם: «הַנֶּגַע בָּמָת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם
וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: » הוּא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטֵּא
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר: » כָּל־
הַנֶּגַע בָּמָת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא
יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נָדָה לֹא־זָרֵק עָלָיו טָמֵא
יְהוָה עוֹד טָמְאָתוֹ כּוּ: » זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם
כִּי־יָמוּת בְּאֶהָל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֶהָל וְכָל־אֲשֶׁר
בְּאֶהָל יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים: » וְכָל כָּלִי פְתוּחַ
אֲשֶׁר אֵין־צִמּוּד פֶּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: » וְכָל
אֲשֶׁר־יֵצֵעַ עַל־פְּנֵי הַשֹּׁהַן בְּחִל־חֶרֶב אוֹ בָּמָת
אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בַּקֶּבֶר יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים:
» וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֵפֶר שִׁרְפַת הַחַטָּאת וְנָתַן
עָלָיו מִיּוֹם חַיִּים אֶל־כָּלִי:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
יט « וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר:
זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דִּבֶּר | אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה
תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ
עוֹל: » וְנָתַתָּם אֹתָהּ אֶל־אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא
אֹתָהּ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לִפְנֵינוּ:
» וְלָקַח אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בָּאֶצְבָּעוֹ וְהוֹהָ
אֶל־זִכַּח פָּנָיו אֶהֱלִימוּ עַד מִדָּמָהּ שִׁבַּע פְּעָמִים:
» וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֶרְוָה וְאֶת־בִּשְׂרָה
וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף: » וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ
אֶרְזוֹ וְאֶזְבִּיב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ
שִׁרְפַת הַפָּרָה: (לוי) וְכַכֵּם בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרִחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֵא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן
עַד־הָעֶרֶב: » וְהִשְׂרַף אֹתָהּ וְכַכֵּם בְּגָדָיו בַּמַּיִם
וְרִחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: » וְאֶסַּף |
אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַפֶּה וְהִנִּיחַ מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה בַּמָּקוֹם טְהוֹר וְהִיטָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

המשך מעמוד קנג

נאמר בפסוק (ישעיה נח יא), 'וְקִרְאתָ לְשַׁבַּת עֲנֵג לְקוֹדֶשׁ ה' מִכְבֵּד, וְכִבְדָּתָהּ מַעֲשֵׂוֹת דְּרָכֶיהָ מִמִּצּוֹא חֲפָצָהּ וְדִבְרֵי דְבָר'. ודרשו חכמים, 'וְכִבְדָּתָהּ' שֶׁלֹא יֵהָא מַלְבוּשׁ שֶׁל שַׁבַּת כְּמַלְבוּשׁ שֶׁל חוֹל, אֵלֶּא יִהְיֶה לָךְ לְבוּשׁ מִיּוֹחַד לְשַׁבַּת. וּמִצִּינוּ שֶׁדֶּרֶךְ כְּבוֹד הִיא בְּבִגְדִים, וְכִי הָאֵל־וְכִשְׁמֹן דְּרָבִי יוֹחֲנָן קָבִי לְמֵאנִיָּה – הִיא קוֹרָא לְבִגְדֵי מִכְבְּדוּתִי, כְּלוּמַר הַמְּכַבְּדִים אוֹתִי, שֶׁהַבְּגָדִים מְכַבְּדִים אֶת בַּעֲלֵיהֶם.
ממשיכה הגמרא ודורשת את הפסוק: 'מַעֲשֵׂוֹת דְּרָכֶיהָ' שֶׁלֹא יֵהָא הִילּוּכֵךְ שֶׁל שַׁבַּת כְּהִילּוּכֵךְ שֶׁל חוֹל, וְלִהְיוֹן (ע"פ) יִתְבָּאֵר מִזֶּה הִילּוּךְ שֶׁל שַׁבַּת. 'מִמִּצּוֹא חֲפָצָהּ' חֲפָצֵיךְ אֲסוּרִין – רַק הַצִּרְכִּים שֶׁלךְ אֲסוּרִים בַּשַּׁבַּת, כְּגוֹן שֶׁאֲסוּר לֵאדָם לִלְכַּת בְּשֹׂדְהוֹ בַּשַּׁבַּת כְּדִי לְבָדוֹק מִזֶּה צִרְיָן לַעֲשׂוֹת בַּהּ לֵאחֲרֵי הַשַּׁבַּת, אֲבָל חֲפָצֵי שְׁמִיָּם – דְּבָרִים שֶׁהֵם צוּרֵךְ שָׁמַיִם, דְּהִינּוּ צוּרֵךְ מִצּוּחַ, מוֹתְרִין בַּשַּׁבַּת, כְּגוֹן לַפֶּסֶק כְּמֵה צִדְקָה יִתֵּן לֵאחֲרֵי הַשַּׁבַּת, וְלִשְׁדֹּךְ אֶת הַתִּינוּקוֹת לֵאֲרֹס אוֹתָם.
ממשיכה הגמרא ודורשת: 'וְדִבְרֵי דְבָר',

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ מְקַפְּלִים אֶפִּילוּ כָּלִי לְבָן שְׁלֵהוּ, מִכֵּי שֶׁהָיוּ לָהֶן בְּגָדִים אַחֲרִים לְהַחֲלִיף.
הַגְמָרָא מְבִיאָה מִימְרָא הַעוֹסֶקֶת בַּחֲבִיב לְבִישָׁת בְּגַד מִיּוֹחַד לְשַׁבַּת: אֲמַר רַב הוּנָא, אִם יֵשׁ לִי בְּגָדִים נוֹסְפִים לְהַחֲלִיף לְכַבּוֹד שַׁבַּת מִלְבָּד הַבְּגָדִים שֶׁלְבַשׁ בַּיּוֹם חוֹל, וְהָלִיף. וְאִם אֵין לִי בְּגַד לְהַחֲלִיף, יִשְׁלַשְׁל בְּבִגְדֵי – יִשְׁלַשְׁל אֶת בְּגָדִיו כְּלָפִי מִטָּה, כְּדִי שִׁיחִיו נִרְאִים כְּבִגְדֵי אֶרֶץ שֶׁל עֲשִׂירִים, כְּלוּמַר שִׁישְׁנָה בְּצוּרַת לְבִישָׁת הַבְּגַד לְכַבּוֹד שַׁבַּת.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: מִתְקַנֵּה לָהּ רַב סָפְרָא, וְהָא מִיתְחַזֵּי כְּרָמוֹת רִוְחָא – הִרִי זֶה נִרְאֶה כְּגִסּוֹת הָרוּחַ וְכִדְרֵךְ גָּאוֹה, שֶׁמִּשְׁלַשְׁל בְּגָדִיו כְּדִרֵךְ הַעֲשִׂירִים. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: בֵּינָן דְּכָל יוֹמָא לֹא קָעִבִיד – מְכִינָן שִׁבְכָל יוֹם אֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵךְ, וְהָאִידֵנָּה הוּא דְקָא עָבִיד – וְרַק עֲכָשִׁיו הוּא עוֹשֶׂה כֵךְ לְכַבּוֹד שַׁבַּת, לֹא מִיתְחַזֵּי כְּרָמוֹת רִוְחָא – אֵין זֶה נִרְאֶה כְּגִסּוֹת הָרוּחַ, שֶׁנִּכְרַע שְׁעוֹשֶׂה כֵךְ לְכַבּוֹד שַׁבַּת.
הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶת מִקּוֹר הַדִּין לְכַבֵּד אֶת הַשַּׁבַּת בְּבִגְדֵי מִיּוֹחַד:

פרק ד משנה ו

רבי יוסי אומר: כל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות. וכל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות:

נקודות משיחות קודש

לכן, כאשר יהודי משתדל שהתורה תהיה מכובדת בעיני כולם, גם בעיני הבריות (אומות העולם), הבריות מכבדות "את גופו".

(שיחות קודש תשל"ח - מוצ"ש פרשת קורח)

דברי המשנה צריכים עיון: אצל יהודי הנשמה היא העיקר והגוף רק טפל אליה⁶. לפי זה, כאשר המשנה עוסקת בכבוד האדם ("מכובד על הבריות"), היה עליה להדגיש את הנשמה ולא את הגוף?!

זאת ועוד: הביטוי "בריות" מתאים למי שאין להם שום מעלה (לא מצד שכלם ולא מצד מידותיהם) והם בבחינת "בריות בעלמא"⁷, דהיינו שמעלתם היחידה היא שנבראו על-ידי הקב"ה. נשאלת אפוא השאלה - מהו השבח להיות מכובד על-ידי "בריות" נחותות שכאלה?

ההסבר הוא: כבוד התורה (שהיא חכמתו של הקב"ה) הוא דבר המתחייב בפשטות (גם ללא הנמקות והבטחות). אולם לעיתים עשויה השמירה על כבוד התורה להיות כרוכה בקשיים שמציבים חיי הגוף. שכן, בהיות בני ישראל נתונים בגלות כ"כבשה אחת בין שבעים זאבים"⁸, יתכן שהקפדה יתרה על ענינים הקשורים לכבוד התורה תסב להם קשיים בפרנסה וכיוצא בזה.

אומרת לנו המשנה: כאשר יהודי מכבד את התורה, אזי אפילו ה"בריות" הנחותות ביותר לא זו בלבד שלא יפריעו לו בעניני הגוף הגשמיים, אלא הן אף יסייעו לו בעניני הגוף. ואמנם כך גם רואים בפועל, שכאשר יהודי עומד בתוקף על עקרונותיו בכל הקשור לעניני יהדות - סביבתו רוחשת לו כבוד והערכה ומתקיים בו "כל המכבד את התורה - גופו מכובד על הבריות".

(תורת מנחם - התוועדות' תשד"מ, כרך ג, עמ' 1820)

המפרשים¹ ביארו שהכוונה לכבד את 190 התורה ולומדיו. ואולם מכיון שכיבוד ספר-תורה הוא הלכה בשולחן-ערוך² ומסכת אבות באה ללמדנו ענינים שהם "מילי דחסידותא"³, מוכרחים, לכאורה, לפרש את המשנה באופן אחר.

עוד יש לדייק בדברי המשנה - "191 מכובד" - מהו הדגש על "גופו" דוקא?

להבנת הדברים יש להתבונן בהנהגתו של רבי יוסי עצמו: מסופר במדרש⁴ על "מטרונה" (גבירה מבית המלוכה) שנהגה להציג לרבי יוסי שאלות שונות (כגון, מה הם מעשי הקב"ה לאחר שסיים לברוא את העולם?) ורבי יוסי היה משיב לה על שאלותיה. למרות שיכול היה להמנע מלהשיב לה - ובפרט שהשאלות לא נגעו כלל לאותן מצוות שהיא מחוייבת בהן - עם כל זאת השתדל רבי יוסי לענות על כל שאלותיה, וזאת כדי להעלות את כבוד התורה אף בעיניה של אותה "מטרונה".

לפי זה יש לומר כי באומרו "כבוד התורה" נתכוון רבי יוסי להסברת התורה באופן כזה שיעלה את קרנה וכבודה בעיני הבריות.

זאת אפוא מלמדנו רבי יוסי כי על-פי מידת חסידות יש לכבד את התורה גם במקום שאינו מחוייב מצד הדין וכמו במקרה הנ"ל: אשה נוכריה ושאלת שאלות על התורה ואין כל חיוב לענות עליהן - אף-על-פי-כן טרח רבי יוסי להשיב עליהן, בכדי שגם אומות העולם ("הבריות") יכבדו את התורה.

זו גם הסיבה שרבי יוסי נקט הלשון "גופו מכובד", שכן לגויים יש שייכות אך ורק לגופו של היהודי (כנאמר בתנאים⁵): "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", אך בכל הנוגע לנשמת היהודי - אין לגויים כל קשר ושייכות.

(1) רש"י ורע"ב. (2) אורח-חיים סימן קמו, יורה - דעה סימן רמד. (3) בבא קמא ל, א. (4) לרע"ב ראה בראשית-רבה ד, ו. שם יז, ז. ועוד. (5) פרק מט. (6) ראה תניא פרק לב. (7) תניא שם. (8) מדרש תנחומא תולדות ה.

גמרא

תני - ולאחר מכן שנינו 'קושרת אשה מפתח חלוקה', ומשמע שאפילו לכתחילה מותר לקשור קשרים אלו.
מתרצת הגמרא: ה"ק קאמר - כך היא כוונת המשנה, יש קשרין שאין חייבין עליהן חטאת בקשר הנמלין ובקשר השפנין, אבל אסור לכתחילה לעשותם, ופאי ניהו - ומה הם הקשרים הללו,
6
7
8
9
10

1 מקשה הגמרא: הא גופא קשיא - משנה זו קשה מצד עצמה, שהרי
2 אמרת ברישא, יש קשרין שאין חייבין עליהן בקשר הנמלין ובקשר
3 השפנין, ומשמע שבקשרים אלו רק חייבא הוא דליבא - אין חיוב
4 חטאת, הא איסורא איבא - אך יש איסור לכתחילה לעשותם, והדר
5

רל לוח זמנים לשבוע פרשת קרח בכל העולם (חוקת באה"ק) - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:37	05:39	08:27	08:28	09:08	09:09	10:21	10:22	13:18	13:19	19:48	19:49	20:18	20:19	19:29	20:31
חיפה (ק)	05:32	05:34	08:23	08:24	09:05	09:07	10:19	10:20	13:18	13:19	19:55	19:55	20:22	20:23	19:25	20:35
ירושלים (ק)	05:34	05:36	08:24	08:26	09:06	09:07	10:19	10:20	13:17	13:18	19:53	19:54	20:18	20:19	19:14	20:31
תל אביב (ק)	05:35	05:37	08:25	08:27	09:07	09:08	10:20	10:22	13:18	13:20	19:50	19:51	20:21	20:21	19:31	20:34
אוסטריה, וינה (ק)	04:54	04:56	07:38	07:40	08:53	08:55	10:16	10:17	13:37	13:38	20:59	20:59	21:43	21:44	20:41	22:03
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:36	07:37	09:17	09:18	09:57	09:58	10:47	10:48	12:52	12:53	17:09	17:11	17:40	17:41	16:53	17:53
אוקראינה, אודסה (ק)	05:04	05:06	07:52	07:54	09:00	09:01	10:21	10:22	13:39	13:40	20:54	20:54	21:36	21:36	20:36	21:54
אוקראינה, דונייצק (ק)	04:29	04:31	07:13	07:16	08:28	08:30	09:50	09:52	13:11	13:12	20:32	20:32	21:16	21:17	20:15	21:36
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:38	04:40	07:21	07:23	08:38	08:40	10:01	10:02	13:22	13:23	20:45	20:46	21:30	21:30	20:28	21:50
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	04:55	04:57	07:22	07:26	08:59	09:01	10:23	10:25	13:48	13:49	21:20	21:20	22:08	22:08	21:02	22:30
אוקראינה, קייב (ק)	04:46	04:48	07:08	07:14	08:51	08:53	10:15	10:17	13:41	13:42	21:13	21:13	22:02	22:02	20:56	22:24
איטליה, מילאנו (ק)	05:35	05:37	08:24	08:26	09:28	09:30	10:48	10:50	14:04	14:06	21:18	21:19	21:56	21:56	21:01	22:14
אקוואדור, קיטו (ח)	06:13	06:14	08:41	08:42	09:12	09:14	10:15	10:16	12:46	12:48	18:19	18:21	18:43	18:45	18:02	18:54
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	08:01	08:01	09:48	09:49	10:26	10:27	11:17	11:18	13:26	13:27	17:52	17:54	18:21	18:22	17:35	18:34
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	09:11	09:12	10:45	10:46	11:27	11:28	12:15	12:16	14:17	14:18	18:23	18:25	18:57	18:59	18:07	19:11
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:40	05:42	08:32	08:34	09:22	09:24	10:39	10:40	13:46	13:47	20:37	20:37	21:11	21:12	20:19	21:26
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:25	05:27	08:17	08:19	09:09	09:11	10:27	10:28	13:35	13:37	20:30	20:31	21:06	21:06	20:13	21:21
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:25	05:27	08:18	08:19	09:10	09:11	10:27	10:29	13:36	13:37	20:31	20:32	21:07	21:07	20:14	21:22
ארה"ב, דטרויט (ק)	05:56	05:58	08:47	08:49	09:43	09:44	11:01	11:03	14:12	14:14	21:13	21:13	21:50	21:50	20:55	22:06
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:21	06:23	09:10	09:12	09:50	09:52	11:03	11:04	13:59	14:00	20:26	20:27	20:55	20:55	20:09	21:07
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:42	05:43	08:32	08:34	09:16	09:17	10:30	10:31	13:30	13:31	20:06	20:07	20:37	20:38	19:49	20:51
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:30	06:32	09:17	09:18	09:55	09:56	11:05	11:07	13:57	13:58	20:16	20:16	20:43	20:44	19:58	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:19	05:21	08:11	08:13	09:04	09:06	10:22	10:23	13:32	13:33	20:29	20:29	21:05	21:05	20:11	21:20
ארה"ב, פייטסבורג (ק)	05:50	05:52	08:42	08:44	09:34	09:35	10:51	10:53	14:00	14:01	20:54	20:54	21:29	21:30	20:36	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:16	05:18	08:08	08:09	09:02	09:04	10:20	10:22	13:31	13:32	20:29	20:30	21:06	21:06	20:12	21:22
בוליביה, לה-פס (ח)	07:00	07:01	09:13	09:14	09:45	09:47	10:43	10:44	13:04	13:06	18:09	18:10	18:34	18:35	17:52	18:45
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:27	05:29	07:44	07:45	09:33	09:35	10:58	11:00	14:26	14:27	22:02	22:02	22:52	22:52	21:44	23:15
בלגיה, בריסל (ק)	05:29	05:31	07:44	07:46	09:35	09:36	10:59	11:01	14:26	14:27	22:00	22:00	22:50	22:50	21:42	23:12
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:48	06:49	08:53	08:54	09:26	09:27	10:22	10:23	12:39	12:40	17:34	17:35	17:55	17:57	17:17	18:07
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:35	06:36	08:40	08:41	09:14	09:15	10:09	10:11	12:27	12:28	17:19	17:20	17:45	17:46	17:02	17:56
בריטניה, לונדון (ק)	04:43	04:45	07:02	07:04	08:51	08:52	10:16	10:17	13:44	13:45	21:24	21:24	22:13	22:12	21:09	22:36
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:40	04:42	07:11	07:12	08:53	08:55	10:20	10:22	13:53	13:55	21:42	21:42	22:39	22:38	21:27	23:06
גרמניה, ברלין (ק)	04:43	04:46	07:08	07:10	08:54	08:56	10:20	10:22	13:50	13:52	21:35	21:35	22:27	22:27	21:17	22:52
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:16	05:18	07:45	07:49	09:19	09:21	10:43	10:45	14:08	14:09	21:39	21:39	22:27	22:27	21:21	22:48
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:54	06:55	08:55	08:56	09:30	09:31	10:24	10:25	12:39	12:40	17:31	17:33	17:51	17:52	17:14	18:03
הודו, מומבאי (ח)	06:02	06:03	08:45	08:46	09:19	09:21	10:28	10:29	13:14	13:15	19:19	19:20	19:45	19:46	19:02	19:56
הודו, פונה (ח)	05:59	06:01	08:41	08:43	09:16	09:17	10:24	10:25	13:10	13:11	19:14	19:15	19:40	19:41	18:57	19:51
הונגריה, בודפשט (ק)	04:46	04:48	07:32	07:34	08:44	08:46	10:06	10:07	13:25	13:27	20:45	20:45	21:28	21:28	20:27	21:47
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:28	04:30	07:20	07:22	08:13	08:15	09:31	09:32	12:40	12:41	19:36	19:37	20:12	20:13	19:19	20:27
יוון, אתונה (ק)	06:03	06:05	08:55	08:57	09:43	09:44	10:59	11:00	14:04	14:05	20:51	20:52	21:25	21:25	20:34	21:39
מולדובה, קיישיב (ק)	05:09	05:12	07:56	07:59	09:06	09:08	10:27	10:29	13:46	13:47	21:04	21:04	21:46	21:46	20:46	22:05

לוח זמנים לשבוע פרשת קרח בכל העולם (חוקת באה"ק) - בערים שונות בעולם רלא

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	05:59	06:00	08:41	08:43	09:16	09:18	10:25	10:26	13:11	13:12	19:17	19:18	19:43	19:44	19:00	19:54
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	08:10	08:11	09:33	09:34	10:19	10:20	11:04	11:05	13:01	13:03	16:52	16:54	17:29	17:31	16:36	17:44
נפאל, קטמנדו (ח)	05:09	05:10	07:56	07:58	08:35	08:36	09:47	09:48	12:40	12:42	19:02	19:03	19:31	19:32	18:45	19:43
סין, בייג'ין (ח)	04:46	04:48	07:38	07:40	08:29	08:30	09:46	09:47	12:54	12:55	19:46	19:47	20:21	20:22	19:27	20:36
סינגפור, סינגפור (ח)	07:01	07:02	09:30	09:32	10:01	10:03	11:04	11:06	13:37	13:38	19:12	19:14	19:36	19:38	18:55	19:47
פולין, ורשא (ק)	04:14	04:17	06:38	06:39	08:24	08:26	09:50	09:52	13:20	13:21	21:01	21:01	21:55	21:54	20:44	22:19
פרו, לימה (ח)	06:28	06:29	08:45	08:47	09:17	09:18	10:16	10:17	12:40	12:41	17:53	17:54	18:17	18:19	17:36	18:28
צרפת, ליון (ק)	05:51	05:53	08:40	08:42	09:45	09:46	11:05	11:07	14:22	14:23	21:34	21:35	22:15	22:15	21:17	22:33
צרפת, פריז (ק)	05:47	05:49	08:28	08:30	09:48	09:49	11:11	11:12	14:33	14:34	22:00	22:00	22:44	22:44	21:42	23:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:46	05:48	08:19	08:20	08:50	08:52	09:54	09:56	12:29	12:31	18:10	18:12	18:35	18:36	17:53	18:45
קנדה, טורונטו (ק)	05:36	05:38	08:27	08:29	09:26	09:27	10:45	10:46	13:58	13:59	21:06	21:06	21:41	21:42	20:48	21:58
קנדה, מונטריאול (ק)	05:06	05:08	07:55	07:57	08:59	09:00	10:19	10:21	13:35	13:37	20:48	20:48	21:27	21:28	20:31	21:45
קפריסין, לרנקה (ק)	05:32	05:34	08:23	08:25	09:08	09:09	10:22	10:24	13:24	13:25	20:03	20:03	20:34	20:35	19:45	20:48
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:18	04:20	06:58	06:59	08:36	08:38	10:05	10:06	13:41	13:43	21:38	21:38	22:40	22:39	21:20	23:11
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:45	03:47	06:31	06:33	08:06	08:08	09:36	09:37	13:15	13:17	21:23	21:23	22:25	22:24	21:05	22:59
רוסיה, ורסטוב על-הדון (ח)	04:25	04:27	07:12	07:14	08:22	08:24	09:44	09:45	13:03	13:04	20:21	20:21	21:04	21:04	20:03	21:23
שווייץ, ציריך (ק)	05:29	05:31	08:15	08:17	09:26	09:28	10:48	10:50	14:08	14:09	21:32	21:32	22:10	22:10	21:14	22:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:52	05:53	08:31	08:32	09:04	09:05	10:11	10:12	12:52	12:54	18:48	18:49	19:13	19:14	18:31	19:24

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פוענניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שיי הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00738
21/06/2020

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

